

This is a digital copy of a book that was preserved for generations on library shelves before it was carefully scanned by Google as part of a project to make the world's books discoverable online.

It has survived long enough for the copyright to expire and the book to enter the public domain. A public domain book is one that was never subject to copyright or whose legal copyright term has expired. Whether a book is in the public domain may vary country to country. Public domain books are our gateways to the past, representing a wealth of history, culture and knowledge that's often difficult to discover.

Marks, notations and other marginalia present in the original volume will appear in this file - a reminder of this book's long journey from the publisher to a library and finally to you.

Usage guidelines

Google is proud to partner with libraries to digitize public domain materials and make them widely accessible. Public domain books belong to the public and we are merely their custodians. Nevertheless, this work is expensive, so in order to keep providing this resource, we have taken steps to prevent abuse by commercial parties, including placing technical restrictions on automated querying.

We also ask that you:

- + *Make non-commercial use of the files* We designed Google Book Search for use by individuals, and we request that you use these files for personal, non-commercial purposes.
- + *Refrain from automated querying* Do not send automated queries of any sort to Google's system: If you are conducting research on machine translation, optical character recognition or other areas where access to a large amount of text is helpful, please contact us. We encourage the use of public domain materials for these purposes and may be able to help.
- + *Maintain attribution* The Google "watermark" you see on each file is essential for informing people about this project and helping them find additional materials through Google Book Search. Please do not remove it.
- + *Keep it legal* Whatever your use, remember that you are responsible for ensuring that what you are doing is legal. Do not assume that just because we believe a book is in the public domain for users in the United States, that the work is also in the public domain for users in other countries. Whether a book is still in copyright varies from country to country, and we can't offer guidance on whether any specific use of any specific book is allowed. Please do not assume that a book's appearance in Google Book Search means it can be used in any manner anywhere in the world. Copyright infringement liability can be quite severe.

About Google Book Search

Google's mission is to organize the world's information and to make it universally accessible and useful. Google Book Search helps readers discover the world's books while helping authors and publishers reach new audiences. You can search through the full text of this book on the web at <http://books.google.com/>

6.216

HARVARD
COLLEGE
LIBRARY

6.216

HARVARD
COLLEGE
LIBRARY

P. TERENTII

A F R I

O M O E D I A E

S E X,

CUM INTERPRETATIONE

DONATI ET CALPHURNII,

E T

COM M E N T A R I O P E R P E T U O.

I N U S U M S T U D I O S A E I U V E N T U T I S

E D I D I T

ARN. HENR. WESTERHOVIUS.

**ACCESSEBUNT VARIAE LECTIONES EXEMPLI BENTLEJANI,
NOTATIO METRICA, SELECTA RUHNKENII
ANNOTATIO.**

E D I C U R A V I T

GODOFREDUS STALLBAUM.

V O L. I.

A N D R I A.

**L I P S I A E,
S U M P T I B U S C. H. F. H A R T M A N N I.**

M D C C C X X L .

Lt6.216

2001
49-119
17

P R A E F A T I O.

Quam sex admodum abhinc annis tersissimum Comicum maiore forma et Commentario in lucem emitterem, iam tum de eadem opera Plauto navanda cogitare coepi; neque adeo conquirere undique, quae illi multis etiam post eruditorum Virorum curas locis obscuritate laboranti illustrando facere possent, in hunc usque diem desii. Animum addebat doctorum hominum favor, quo eos Terentianam editionem nostram prosequi videbam. Horum ego nomina, ipsaque literarum ex his terris et aliunde ad me datarum verba recensere non dubitarem, nisi modestiae leges silentii religionem mihi imponerent. Quod vero Lipsienses, si modo Lipsienses illi, carpere quaedam quam laudare mallent, sane aequo tuli animo, neque offensus sum, Benteianam editionem, quam nondum viderant, prae nostra magnopere commendari.*) Facere tamen non possum, quin Lipsiensis illius iudicii scilicet specimen hic repetam. Vitio mihi datur, quod Andrium Chremetem in fine primae Fabulae de fratre suo dicentem fecerim: *is hinc, bellum fugiens, meque in Asiam persequens, proficiscitur*. Hic illi heroës contra tot numero Codicum fidem, contra Donati auctoritatem, *quia* contra linguae Latinae genium, *prosequens* legendum iubent. Ne vero porro dubitent de probitate le-

*) [Intelligit censuram Actis Eruditor. Lips. a. 1726. p. 255 sqq. insertam.]

ctionis, quam exhibui, placuit addere locum Ciceronis Fam. III. 8. ubi is de simili plane negotio ita scribit: *Qui me in castra, et qui trans Taurum persequi non possent.* Quid quod ipse Bentleius, qui tamen fatetur, se *textum mille locis immutasse*, illud *persequens* nec mutavit, nec sollicitavit? Alia vel eiusdem generis, vel leviora etiam, et magis ieiuna mitto.

Ad institutum redeo. Dum Plauto, undique opem quaero, dum e Bibliotheca regia Parisiensi et aliunde plura subsidia exspecto, novam hanc Terentii editionem adorno, Commentario facili et plano, Scholarumque usibus magis accommodato. Variarum Lectionum nihil addidi, ne illarum quidem, quas ex MS. Codice Illustrissimi Villersii, Archiepiscopi Viennensis, postea sublegi, quam priorem illam editionem in lucem emiseram; et qui Codex ex Gallis primum in Daniam, inde in Belgicam translatus per otium prius a me perlustratus, post in instructissima suppellectile Bibliothecae Hulsianae divenditus est. In Indicem praeter elegantias Terentianas nihil temere retuli. Dehinc Comico Umbro subsecivas ab alio non minoris laboris operc, atque Gymnasii regendi munere horulas dicabo; neque, si Deus vitam et vires suffecerit, donec utrumque perfecero, desinam. Tu vale, Lector, et conatibus nostris fave. Goudae, Nonis Ianuariis. MDCCXXXIII.

P R A E F A T I O .

Quod hanc Terentii editionem, a Westerhovia in usum studiosae iuventutis adornatam, prelis repeti curavimus; ea re non veremur ne nullam apud eos inierimus gratiam, qui poëtae nostri lectionem adolescentibus et utilem et necessariam esse arbitrantur. Est enim ea virtus commentariorum a Westerhovia compositorum, ut et ad ipsius comici intelligentiam et ad augendam linguae Latinae scientiam et facultatem plurimum valeant, ideoque a nemine negligendi sint, qui hoc in genere velit aliquid proficere. Nec profecto recentiores Terentii enarratores, qui item adolescentium rationibus prospicere voluerunt, id videntur effecisse, ut opibus Westerhovianis recte carere possimus: imo plerique istorum illis uti potius, quam earum laudes superare maluerunt. Accedit, quod minor haec editio non solum admodum rara est, sed etiam maiore multis partibus emendatior, ita ut, qui illa uti velit, is hac certe carere nullo modo possit. Quum vero hae repetitae editionis caussae satis idoneae viderentur, tamen committere nolimus, ut libro utilissimo nihil alienae dotis adiiceretur. Etenim quum Westerhovius in recensendis poëtae verbis criticorum expectationi minus satisfecerit, integram lectionis Benteleianae discrepantiam annotandam putavimus, quo efficeretur, ut Aristarchaeae istius recensione ratio commode cum vulgari editionum scriptura comparari posset. Neque enim nisi in rebus quibusdam levioribus textum, quem

RUINKENI ANNOTATIO

IN ANDRIAE

DIDASCALIAM.

Fabula inscribitur *Andria*. Andriae nomen huic comoediae inditum est a puella Glycerio, cuius in hac fabula praecipuae partes sunt. Ea patriam habebat Andrum, unam insularum Cycladum. Steph. Byz. v. "Ἀνδρος.

Acta. Agere comoediam proprie dicuntur histriones, qui eam in scena exhibent, qui inde etiam *actores* vocantur. Heaut. prol. v. 5. *hodie sum acturus Heautontimorumenon.* Drakenb. ad Liv. Epit. 46.

Ludi Megalensibus. Hi ludi instituebantur in honorem Cybeles, quae graece *μεγάλη μήτηρ*, latine Dea Magna vocabatur. Ovid. Fast. IV. 194. A voce *μεγάλη* formatum est *Megalensia* vel *Megaleisia*, ut promiscue scribi docet Duker. ad Liv. XXXIV. 54. 3. Semper autem Latini dicunt *ludi Megalensia*, ut ludi Olympia, ludi Pythia, ludi Cerealia, nunquam vel rarissime *ludi Megalenses*. Vid. Quinctil. Inst. I. 5. p. 32. Gesn.

Aedilibus curulibus. Ad Aedilium curam etiam ludi solennes pertinebant; scenici ludi si edendi essent, Aediles fabulas emebant a poetis. Vid. Eun. prol. v. 20. In huius et sequentium fabularum didascaliiis bini Aediles ludos edidisse dicuntur; Caesar et separatim et cum collega edidit, ut auctor est Suetonius in eius vita c. 16.

Egerunt. L. Ambivius Turpio, L. Attibius Praenestinus. Hi graecis scenici magistri erant.

Modos fecit i. e. leges musicas praescipit, quas tibicen in cantando, actor in agendo observaret; quae quales fuerint, explicat illustris Bentleius in Schediasm. de Metr. Terent. *Modi proprie dicuntur in musicis.* Cic. de Orat. III. 26. *Neque id actores prius viderunt, quam ipsi poetae, quam denique illi etiam, qui fecerunt modos.* Idem Tusco. Disp. I. 44. *Pressit et subiles modis.*

Tibiis paribus dextris et sinistris. De his tibiis multi multa scripserunt. Scaliger, cuius notam prodidit Cl. Burmannus Antholog. Lat. Tom. I. p. 182., fatetur se nihil incertius legisse, quam quae de his tibiis tradantur.

Est tota Graeca. Ita est: quamvis fabula scripta sit latine, tamen expressit mores Graecorum, et inde Terentii et Plauti fabulae fere omnes dicuntur *palliatas*, quum Graeci a Romanis dicantur homines palliati.

C. SULPITII APOLLINARIS

PERIOCHA

IN TERENTII ANDRIAM.

**Sororem falso creditam meretriculae,
 Genere Andriae, Glycerium vitiat Pamphilus:
 Gravidaque facta, dat fidem, uxorem sibi
 Fore hanc: nam aliam pater ei desponderat,
 Gnatam Chremetis: atque ut amorem comperit,
 Simulat futuras nuptias; cupiens, suus
 Quid haberet animi filius, cognoscere.
 Davi sussu non repugnat Pamphilus.
 Sed ex Glycerio natum ut vidit puerulum
 Chremes, recusat nuptias, generum abdicat.
 Mox filiam Glycerium insperato agnitam
 Hanc Pamphilo dat, aliam Charino conjugem.**

AELII DONATI

V. C. ORATORIS URBIS ROMAE, PRAEFATIO IN ANDRIAM TERENTII.

Comoedia Andria quum palliata sit, de loco nomen accepit,
 a Menandro prius, et nunc ab ipso Terentio: qui, quum de Chry-
 side loqueretur, sic ait: *Hei, vereor, ne quid Andria apportet*
hali, et hoc commune vocabulum est et in Graeca et in Latina
 lingua. Haec majori ex parte motoria est, continetque actus
 amatorum adolescentium et patrum piorum. Sunt ibi callidi
 servi, astutae ancillae, severi senes, adolescentuli liberales. In
 hac primae partes senum Simonis sunt, secundae Davi, tertiae
 Chremetis, et deinceps reliquorum. Prologus in hac acer in-
 ducitur et in adversarios non mediocriter exasperatus, sed ta-
 men id subtiliter, ut omnia lacesitus facere videatur ac dicere.
 Hic protasis subtilis, epitasis tumultuosa, catastrophe paene tra-
 gica; et tamen repente ex his turbis in tranquillum pervenit.
 Haec prima acta est ludis Megalensibus, M. Fulvio et M. Gla-
 bione Aedilibus curulibus. Egerunt L. Attilius Praenestinus et
 L. Ambivius Turpio. Modos fecit Flaccus, Claudii filius, tibis

paribus, dextris et sinistris. Et est tota Graeca, edita M. Marcello et. Cn. Sulpicio coss. Pronuntiataque est *Andria Terentii*, ob incognitum adhuc nomen poëtae, et minoris apud populum auctoritatis ac meriti. Diverbiis aut canticis lepide distincta est; et successu spectata prospero, hortamento poëtae fuit ad alias conscribendas. Initium autem *πρωτατικὸν πρόσωπον* i. e. adventitiam personam, recipit Sosiae propter evolvendam argumenti obscuritatem. Persona autem protatica ea intelligitur quae semel inducta in principio fabulae in nullis deinceps fabulae partibus adhibetur. Adnotandum sane, puellarum libertinum nullam orationem in proscenio induci, (in comoedia poetiata) praeter invocationem Iunonis Lucinae, quae et ipsa quae post scenam fieri solet.

M. ANTONII MURETI

ARGUMENTUM.

Chremes et Phania fratres Athenienses fuerunt. Eorum Chremes profecturus in Asiam, Pasibulam filiulam, quam tunc unicam habebat, fratris fidel credidit. Profecto eo contigit ut in Graecia magni bellorum tumultus excitarentur: quo fugiens Phania, quum, imposita secum in navim puella, cum fratrem iter cepisset, vi tempestatis fracta navi, apud Andrum insulam eiectus est. Ibi applicat se ad Andrium quendam, hominem haud magna in re: a quo tamen benigne humaniterque exceptus, non ita multo post moritur. Hospes Andrius relictæ apud se puellae commutat nomen, et per Pasibula Glycerium nominat; quumque per aliquot annos eam cum filia Chryside, pari utramque studio, educasset, decessit ipse quoque de vita. Chrysis, quae se et orbam et inopiam videret, abrepta secum Glycerio, Athenas navigat: ubi quasi aliquamdiu vitam lana telaque tolerasset, ad postremum adolescentium blanditiis et pollicitationibus victa, quaestum corpori facere incepit. Ventitabat ad eam inter ceteros Pamphilus Simonis filius, probus et liberali praeditus ingenio adolescens, qui non Chrysidis ille quidem, sed ipsius Glycerii mirifica quodam amore percussus, primus solusque cum ea rem habuit, fidemque iam gravidæ dedit, eam sibi uxorem fore susceperat et postea Chremes aliam filiam, Philumenam nomine, eamque (iam enim nubilis erat) Pamphilo, bona adolescentis impulsus fama, collocare cupiebat. Quid multa? ultra

uiones daret. Itaque venit ad Simonem postridie Chre-
conditionem renuntiat: comperisse se, Pamphilum pe-
am illam habere in uxoris loco; nescius ex se natam
am, quam ita contumeliae causa peregrinam nominaret.
re, ea re intellecta, Pamphilus; dolere contra ac ringi
Advenit interea dies, qui nuptiis initio fuerat praesti-
Simo, veteratoria quadam calliditate, simulandas sibi
tentandum filii animum nuptias statuit: hoc cogitans, si
ret filius, veram sibi obiurgandi illius causam fore,
ad eum diem nulla satis iusta fuerat: sin annueret, fa-
; quod vellet, a Chremete impetraturum, atque ita veras
s diis adiuvantibus factum iri. Praeteriens igitur apud
, securo iam et nihil tale metuenti filio, Pamphile, in-
abi domum, ac deos comprecare; uxor tibi ducenda
est. Hoc dicto, velut improvise quodam iaculo, saucia-
lolescens, quid ageret aut quid consilii caperet, nescie-
quum ad eum Davus, vafro admodum ac versuto inge-
rrens, animadversa senis astutia, accurrit. Erat tum una
Pamphilo Charinus, qui adolescens miro quodam amore
venae incensus, frustra saepe tentatis illius nuptiis, ad-
mum audit, eam eo die nupturam Pamphilo, in summam
rationem adductus, eum orabat, si salvum se vellet, ut
ne duceret, vel saltem nuptiis dies aliquot produceret.
hilus eum sua quidem causa bono esse animo atque om-
l impediendas nuptias moliri iubebat: se, quantum in se
effecturum, ut ne daretur sibi. Adveniens, ut dixi,
Charinum, iam spei plenum, abire ad ambiendos senis
iubet: deinde seorsum Pamphilo coniecturas suas ape-
persuadetque, ut patri dicat, se paratum esse uxorem
: nam eo pacto. inquit. et patri omnem obiurgandi oc-

*dum curat. In eum quem incidisset Chremes, et e Pam
natum esse cognosset, rursus abducit animum a nu
Turbas maximas concitantur: donec advenit Crito An
qui, quod Chrysi di genere proximus fuisset, ad cerne
illius hereditatem Athenas venerat. Bius interventu Ch
filiam agnoscit. Ita summa omnium laetitia Charino Phi
na, Glycerium Pamphilo nubit.*

**PUBLII TERENTII
CARTHAGINIENSIS**

A N D R I A.

P R O L O G U S.

PŒTA, quum primum ánimum ad scribendum ádpulit,

D . O N A T U S.

Pœta quum primum animum ad scribendum adpulis.] Principium factum est a commendatione personae, quod prudens, quod honestus *Terentius*. Et honore maiore *Pœtam* potius, quam *Terentium* dixit: ut illum hoc ipso, de quo laborat, nomine ornaret. *Pœta quum primum.]* Omnis huius prologi intentio hoc agit, ut novo *Pœtae* veniam paret, et veteri odium: et ut quam maxime modestum minimeque errantem *Terentium* probet. *Pœta quum primum animum adpulis.]* Sensus hic est: Proposuerat quidem *Pœta* noster, ut in Prologis argumenta narraret: sed hoc imputat *Lucio Lavinio* adversario, qui eum facere non permisit, quod proponeret; maledictis suis ad respondendum eundem provocans. *Adpulis.]* *Adpellere* proprie dicitur, cum ex pelago aut freto quis ad litus accesserit. *Virgilius: Hinc me digressum vestris Deus adpulis oris. — Adpulis.]* In secunda lectione *Attulit* fuit, sed *adpulis* magis:

C O M M E N T A R I U S.

1. *Pœta.]* Hoc nomine insignitur *Terentius* cunctis Comoediarum prologis. Rationem dat *Donatus*. — *Animum ad scribendam adpulis.]* Et proprie, et translate loquitur. Proprie *Pœtarum*

Id sibi negoti credidit solum dari,
 Populo ut placerent, quas fecisset fabulas.
 Verum aliter evenire multo intelligit:

nam postea sic, *animum ad uxorem adpulit*. — 2. *Id negoti*.] Modo pro molestia et cura; non labore. — 3. *Populo ut placerent*.] *Ut*, ne non significat; nec est modo coniunctio. *Fabulas*.] *Ad fecisset* retulit *fabulas*, non ad *placerent*. Et est figura Syllepsis. *Fecisset*.] Bene *fecisset*, non *scripsisset*. Unde et Poetae ἀνεποίησαν, id est, a faciendo dicti sunt. Sic *Virgilius*: *Pollio et ipse facit nova carmina*. — 4. *Verum aliter evenire multo in-*

est scribere. Cicero pro Archia cap. 3. *Se ad scribendi studium contulit*. Horat. Serm. I. 10. 72. *Saepe stilum veritas, iterum, quae digna legi sint*, Scripturus. Translate animus adpelli dicitur. Cicero de Orat. II. 37. *Tanquam ad aliquem libidinis scopulum, sic tuam mentem ad Philosophiam adpulisti*. Eadem ratione et navigium et animus aestuare, fluctuari et iactari dicuntur.

2. *Id sibi negoti credidit solum dari*.] Nimirum ab Aedilibus; de quibus vide Eun. Prol. 20. [Rectius Ruhnken.: *hoc sibi curandum credidit*] Heri autem servis, magistratus civibus dicuntur negotium dare, ubi rem graviorem imperant. Vide infra III. 2. 41. et V. 4. 50. Sallust. Catil. 40. *P. Umbreno cuidam negotium dat*. Contra autem, quod facile fit, *nullo negotio fieri dicitur*.

3. *Populo ut placerent, quas fecisset fabulas*.] Ordo est, *ut (fabulae) placerent populo, quas fabulas fecisset*. Ne quis de ἀντιπρόσωπον cogitet. Eleganter autem substantivum repetitur, additum pronomini relativo. Sic Heaut. Prol. 20. Vide Fr. Sanctii Minervam, Lib. II. cap. 9. Prius igitur substantivum hoc loco per ellipsin desideratur. [Nulla ellipsis est. Attractionis genus, hodie in vulgus notum, illustravit Ruhnkenius, cuius haec sunt verba: *Fabulas Terentius graeco more posuit pro fabulae*. Mox v. 26. *Posthac quas faciet de integro comoedias*. Eun. IV. 3. 11. *Eunuchum quem dedisti nobis, quantas dedit surbas*. Ovid. Met. XIV. 350. *Cecidere manu, quas legerat herbas*. Vid. Perizon, ad Sanct. Minerv. II. 9. not. 1. p. 202. et Bentleius ad Heaut. IV. 4. 1.] — *Placerent*.] Dicuntur *placere fabulae*, quum non exiguntur vel exploduntur. Unde Hec. Prol. II. 12. inquit: *Perfeci ut spectarentur, ubi sunt cognita*, Placitae sunt. Suet. Ner. cap. 42. *Cuidam Scenico placenti nuncium misit, abuti eum occupationibus suis*. — *Fecisset fabulas*.] Vide Donatum. Ita mox veru 9. *Fabulas* autem antiquissimi dixerunt quosvis sermones. Unde *fabulari* et *confabulari* est sermones caedere. Demum sermo anilis et fictus dictus est fabula. Sic infra L. 3. 19. et V. 4. 22. Atque hinc argumenta ludorum et dramatum *fabulas* vocare placuit.

4. *Aliter evenire*.] Quae casu et citra culpam humanam

5. In prólogis scribúndis operam abútitur;
Nea qui árgumentum nárret, sed qui málevoli
Vetis Poëtae máledictis respóndeat.

[*Intelligit.*] Sic *Virgilius*: -- *Maior rerum mihi nascitur ordo. Maius opus moveo.* ---- Non enim hoc se elegisse dicit, sed quasi ex ordine quod natum sibi esse. [*Intelligit.*] Quod credimus, plerumque falsum; quod intelligimus, certum est. *Aliter* autem *contra* significat. *Virgilius*: *Dixi aliter visum. Verum aliter evenire multo intelligit.*] Adeo nec praeparaverat, nec intenderat quenquam haedere, et spe falsus, lacessitusque hoc faciat. — 5. *Operam abutitur.*] *Tamur* fructibus rei quae ab amantibus salvo usu nobis subministratur: *Estimur*, quando deperdimus et rem et fructum. Nam usui est ager, *abusus*: abusui vinum, oleum, et caetera huiusmodi. *Cicero*: *Non dedit (inquit) ea mulier, cui vir bonorum suorum usum fructum legavit, nullis vinariis et oleariis plenis relictis, putare id ad se pertinere; usus enim, non abusus, legatus est. Ea inter se sunt contraria.* Haec in *Top.* — 6. *Non qui argumentum narret.*] Quod vere prologi est officium. *Qui.*] Pro *ut*: ergo non est modo pronomen. *Sed qui malevoli veteris Poëtae.*] Primum a natura, *malevoli*, deinde a tempore, vel ab invidia, *veteris*: a signo aemulationis, *Poëtae*. — 7. *Veteris.*] *Vetus* plerumque ad laudem; interdum ad vituperationem, ut hic, et alibi, *Vetus, veterinosus senex. Veteris.*] Pro cariosi et quasi rancidi posuit, atque ideo *malevoli*; non criminibus, sed maledictis. Quid autem inter *maledictum* et *crimen* intersit, docet *Cicero* in *Tusculanis. Veteris.*] Ratio invidiae. *Poëtae.*] Causa insectationis. *Maledictis.*] Criminatio adversarii. *Veteris Poëtae.*] Quia *senex Lucius* edebat fabulas, adolescentulo tunc *Te-*

acidant, evenire dicuntur. *Infra V. 6. 3. Heaut. II. 3. 114. Sallust. Iug. 7. Ea res longe aliter, ac rufus erat, evenit.*

5. *In prólogis scribúndis.*] Scripserat iam plures *Prologos* et plures *Poëta* noster fabulas ante *Andriam*. — *Operam abutitur.*] Large utitur opera seu multam operam impendit. *Cic. Famil. IX. 6. Quae igitur studia, magnorum hominum sententia, vacationem habens etiam publici muneris, iis concedente republica cur non abutatur?* *Fam. X. 15. Obsequioque meo, si ita faceret, ad omnes res abuteretur.*

6. *Qui.*] Errat *Donatus*. Manifeste pronomen est. Sic *Eun. Prol. 27. Plaut. Bacchid. I. 1. 58. Sumne autem nihili, qui nequeam ingenio moderari meo?* — *Malevoli veteris poëtae.*] Idem officium est *Heaut. Prol. 22. et Phorm. Prol. 14.*

7. *Maledictis.*] Sic *Phorm. Prol. 3. et 16. Sed contra 21. Maledictis si certasset, audisset bene. De constructione vocabuli vid. Cellar. Antib. 230. et Cur. Poster. 235.*

Nunc, quám rem vitio dént, quaeso animum advórtite. 1

Menánder fecit *Andriam* et *Perinthiam*:

Qui utrámvis recte nórit, ambas nóverit. 10

Non íta dissimili súnť argumento, séd tamen

Vers. 10. Bentl. *et tamen*, quia *argumentum* secundam producã, Hermannus in disputat. de Bentleyi edit. Terentii *attamen* vel *tamen* legendum censet, non *et tamen*.

rentio. Et eleganter, *malevoli veteris poëtae maledictiã*. commendatio poëtae a persona adversarii. *Respondeat*.] Excusatio respondentis, quod non obsistat, sed respondeat. — 8. *Nunc quam rem vitio dent*.] Utrum, *nunc animadvertite*, an, *nunc vitio densi*. Et oratorie quasi multos facit, cum unum supra dixerit. Ut *Virgilius*. *Desiste manum committere Teucris*. — *Nunc quam rem vitio*.] Propositio est. — *Quam*.] Qualem. *Vitio dent*.] Vituperent, culpent. *Visuperare*, est mala vitio dare, et etiam bona. *Advortite*.] Legitur et *attendite*. Unde manifestum est, et *advortite*, et *attendite*, non esse plenum, nisi addideris *animum*. — 9. *Menander fecit Andriam*.] Narratio est. Et proprie *fecit*, scribit enim *Terentius*, qui etiam argumentum componit. Sed saepe ad laudem *Terentii*, *fecit*, pro eo, quod est, transtulit. — 10. *Utramvis*.] Prima scena Perinthiae pene iisdem verbis, quibus *Andria*, scripta est; caetera dissimilia sunt, exceptis duobus locis, altero ad versum XL altero ad versus XX, qui in utraque fabula positi sunt. *Qui noverit unam, ambas noverit*.] Omnem rem uno versu noverit *Utramvis*.] Deest *harum*. — 11. *Non ita dissimili sunt*.] Ordo, *Ita non sunt*. Ergo *ita* subdistingendum. *Non ita dissimili sunt argumento*.] *Ita*, pro valde; et caute: potuit enim

8. *Vitio dent*.] Adolph. Prol. 3. et III. 3. 64.

9. *Menander*.] Vide Quinctil. Inst. Orat. X. 1. — *Andriam et Perinthiam*.] Utramque a mulieribus dictam: illam ab ea, quae ex Andro insula; hanc ab ea, quae ex Perintho, Thraciae oppido, venerat Athenas.

10. *Qui utramvis recte norit, ambas noverit*.] Sic Phorm. II. 1. 35. *Unum cognoris, omnes noris*.

11. *Non ita dissimili*.] *Emphasin* voc. *ita* recte observat Donatus. Sic Nepos Pelop. cap. 2. *Non ita magnis copiis*. — [*Ita* tanquam augendi particula ponitur pro valde, admodum. Nepos in Pelop. c. 2. *Magnae saepe res non ita magnis copiis sunt gestae*. Liv. IV. 12. 9. *Haud ita multum frumenti advectum est*, ubi vid. Drakenborchius. Praeterea in his verbis *quidem* per ellipsin omittitur, cui respondet *sed tamen*. Liv. VII. 30. 17. *Non loquor apud recusantem iusta bella populum, sed tamen*, ubi vid. Interpretes.] — *Sed tamen*.]

e. Dissimili oratione sunt factae ac stilo.
 Quae convenere in Andriam ex Perinthia
 10 Fatetur transtulisse, atque usum pro suis.

V. 13. Bentl. ex Perinthia hic, ut hic intelligatur auctor Terentium Hermannus l. c. recte hic omitti arbitratur, quia dicitur esse sit, de quo sermo sit. Cfr. prolog. Eannuch. v. 31. Plautus v. 49 Heaut. v. 11.

dici, Quomodo ergo sunt duae dissimili oratione? Ita.] Ne Menandrum culpae videatur, Ita adiunxit, quod laudis est. Sed tamen.] Discretio est a superioribus, et est ἀνακλονθον; non enim supra ponit quidem. — 12. Oratione ac stilo.] Oratio in sensu est, stilus in verbis. Oratio ad res refertur, stilus ad verba. Stilus non est in tempore, sed prolata oratione. Oratio autem est in cogitatione, et in prolata. Orationem in sententiis dicunt esse, stilum in verbis, argumentum in rebus. Ergo in poemate oratio est. — 13. Quae convenere in Andriam.] Apparet, non de industria, sed esse esse translatae es, quae de Perinthia in Andriam eodem sensu, iisdem verbis perscripta fuerunt. Quae convenere in Andriam.] Usus ergo non duas transtulit. Quae convenere in Andriam.] Quae apta et commoda fuerunt in Andriam Latinam, non Graecam, fatetur transtulisse. Sed quare se onerat Terentius, cum possit videri de una translatae? Sic solvitur: Quia conscius sibi est, primam scenam de Po-

Ita dixit, non praecedente quidem, vel etsi, uti infra l. 1. 67. et Phorm. IV. 5. 4. Aegre recepti, tamen evaserunt necem.

12. Oratione ac stilo.] Ἐν δὴ δύοιν. Sic Phorm. Prolog. 6. Tenui esse oratione et scriptura levi. Id igitur vult, Andriam et Perinthiam non valde dissimili oratione esse scriptas. [Donatus orationem in sensu, stilum in verbis esse putat. Graeci orationem δὴκρονον vocant, stilum λέγειν. Sed Cl. Heusingerus ad Nepotis fragmenta, Mallio Theodoro de Metris subiecta, p. 150. orationem accipit de scribendi facultate ac forma. Ut hic oratio et stilus, sic in Phorm. prolog. v. 5. iunguntur oratio et scriptura.]

13. Quae convenere in Andriam.] Optime ita distinxit, et explicuit Donatus. Eodem sensu dixit Heaut. V. 1. 3. In me quidem harum rerum convenit. Cicero pro Rosc. 23. Erat porro nemo, in quem ea suspicio conveniret.

14. Transsulisse.] Subaudi, in Andriam suam. Sic Eunt. Prolog. 31. Cicero Famil. III. 8. Ut de tuo edicto totidem verbis transferrem in meum. Suet. Ner. 52. Ut facile appareret, non translatoe, aut dictante aliquo exceptos, sed plane quasi a cogitante atque generante exaratos. Usus pro suis.] Ita Cicero Offic. III. 14. Finites quidem se hortos non habere, sed licere uti Canio, si vellet, ut vellet

Id isti vituperant factum; atque in eo disputant,
Contaminari non decere fabulas.

rinthia esse translata, ubi senex ita cum uxore loquitur, ut apud *rentium* cum liberto: at in *Andria Menandri* solus senex est. — 14. *Isti vituperant factum.*] *Isti*, ad reprehensionem sumitur sonae: interdum rei reprehensionem significat: ut *Virgilius*: -- *petis istis? Vituperant.*] Vitium rei parant. *Disputant.*] morantur, calumniantur, argumentantur. — 16. *Contaminare* proprie *contaminare* est, manibus luto plenis aliquid attingere. Et *taminare* attingere est et polluere. *Virgilius*: *Linquere pollutum spitium*, id est, contaminatum. *Contaminari.*] Tangi et rel polluta manu, ac per hoc velut foedari aut maculari, ut ipse *Ne hoc gaudium contamineat vitam aegritudine aliqua. Contaminari non decere.*] Id est, ex multis unam non decere fi

15. *In eo disputant.*] Varie *Disputandi* vocabulo ut scriptores. *Putare* quidem quid proprie et analogice sit, docet *lius*, *Noct. Attic. VI. 5.* *Disputare* et ad cogitationem solam refert *Plant. Mostell. I. 2. 3.* *In meo corde, si quod est mihi cor, Ean volutavi, et dis disputavi.* h. e. consideravi; et ad sermonem uniuersum, nullo contradicente. Ita *Cicero* saepe. Sed et multa vere facere *disputare* est. *Cicero Famil. III. 8.* *Disputabant; ego tra dissereram: dicebant; ego negabam.* Sed, *in eo disputari* rior est locutio. [*Disputant* i. e. de ea re sermonem serunt, re multum loquuntur. *Cic. ad. Div. III. 8.* *Iam non tam mihi via iniuriam facere, si quid haec disputant, quam si cuius aures ad has sputationem patent.* *Disputare* apud veteres non est contendere cum aliquo, ut nunc in ore est omnium, sed disserere sine ulla tentione, sive sermonem habere de aliqua re. Vid. *Graevium* ad *de Off. III. 3.* *Rarior est structura disputare in aliqua re, usi disputare rem, de re vel ad rem, ut est apud Cic. Tusc. Disp. III. Lactant. VI. 22.*]

16. *Contaminari.*] Hoc loco valet *mutilari*; quod bellissimum est ex singulis fabulis carpendo, et iunctim in unam novam trahendo. Ita plane *Heaut. Prol. 17.* Itaque *Cicero Top. 18.* *integre ponit contaminatis.* Et quae *Horatius Carm. I. 37. 9.* de *Contaminata* grege turpium virorum dicit, de *spadonibus* intelligenda sunt. Ita explicat *Burmannus* ad *Phaed. III. 11. 5.* [*Hoc verbum vulgo inducunt a graeco τήνω, quum derivandum sit ab antiquo tango, prae posterior aetas dixit tango, ut pro clago clango, frango frango, pango, plago plango.* A *tango* analogice formatur *tagimen*, *contamen*, unde verbum *tamino*; *contamino* igitur primaria et nativum nificatione dicitur pro *tango*, *contracto*, *misceo*; sed quia *misceo* saepe aliquid corrumpitur et polluitur, etiam *corrumpendi* et *foe*

**Faciunt, nae, intelligendo, ut nihil intelligant;
 Qui cum hunc accusant, Naevium, Plautum, Ennium
 Accusant; quos hic noster auctores habet:**

— 17. *Faciunt nae.*] *Ne* quidam corripiunt et cum interrogatio-
 nes pronunciant; quidam producunt. Quorum alii *ne* pro *nec* acci-
 piunt, id est, non: alii *ne* pro valde, nimis, multum, plurimum,
 ut: *Ne ego homo sum infelix.* Et Cicero: *Ne illi vehementer errant.*
 [V. Bentley., qui legit *faciuntne* versus accipiens per interrogationem.]
 Et hoc melius: nam statim infert: — 18. *Qui cum hunc accu-
 sant, Naevium, Plautum, Ennium Accusant.*] In singulis
 magna Emphasis auctoritatis: sed ordo non est servatus. *Ennius* nam-
 que ante *Plautum* fuit: sed quod est summae auctoritatis, *Ennium* ulti-
 mum dixit. *Qui cum hunc.*] *Terentium*, inquit, specialiter accu-
 santes, nesciunt se bonis omnibus maledicere, quos ille imitatur. Et

potestatem accepit. *Contaminari* fabulae dicuntur, quum sic commi-
 scentur, ut ex pluribus fiat una. Heaut. prol. v. 17. *Multas contami-
 nasse Graecas, dum facit paucas Latinas.* Hoc verbum explicat Bur-
 mana. ad *Phaedr.* III. 11. 5., sed accuratius et distinctius I. M. Gesner.
 in comment. Acad. Gotting. Tom. III. p. 252.]

17. *Faciunt, nae, intelligendo, ut nihil intelli-
 gant.*] Sensus est, *intelligendo nihil intelligunt.* Sic Heaut. II. 2. 3.
 Qui usus verbi *Facio* Ciceroni est familiaris, quanquam *πολλολογίας*
 speciem habet. Simile autem *ὀξύμωρον* est infra II. 1. 14. et Eun. I 1.
 18. Horat. Carm. I. 34. 2. Insanientis dum sapientiae *Consultus erro.*
 [*Faciunt nae intelligendo ut nihil intellegant*, profecto, h. e. dum valde
 intelligentes et sapientes videri volunt, ostendunt se nihil intelligere.
 Sed veteres quidam Grammatici apud Donatum et magnus Bentleyus *nae*
 sine diphthongo scribunt et locum cum interrogatione proferunt; quae
 interrogatio habet vim vehementer negandi; atque haec ratio praefe-
 renda videtur. Ceterum Terentius hoc *ὀξύμωρον* expressit ex Menan-
 dro, in cuius fragm. p. 236. est *μάταιός ἐστι καὶ φρονῶν οὐδὲν φρονεῖ.*
 Simile illud in Eun. I. 1. 18. *Ut cum ratione insanias.* Vid. Bernard.
 Martinum Var. Lect. III. 10. p. 150.]

18. *Naevium, Plautum, Ennium accusant.*] Hos spe-
 ciatim laudat, qui antehac placuerant populo, ut tanto maiorem invi-
 diam faciat veteri malevolo Poetae, qui, quod tales viri facissent, ca-
 lamitari in Terentio non erubescat.

19. *Auctores habet.*] Eodem fere sensu dixit Heaut. Prol. 20.
*Habet bonorum exemplum, quo exemplo sibi Licere id facere, quod
 illi fecerunt, putat.* Horat. Sat. I. 4. 122. *Habes auctorem, quo facias
 hoc.* Ita cuius sententiam sequebantur Senatores, proprie sententiae
auctor dicebatur. Cort. ad Cic. Fam. XV. 4. [*Auctores sunt, qui
 exemplum rei faciundae dant, qui aliquid facere praecipiant exemplo*

**Quorum aemulari exoptat negligentiam
Potius quam istorum obscuram diligentiam.
Dehinc ut quiescant, porro moneo, et desinant
Maledicere, malefacta ne noscant sua.
Favete, adeste aequo animo, et rem cognoscite,**

argumentum est ab exemplo et auctoritate. — 22. *Dehinc quiescant.*] Recte; nam *quiescere* ille dicitur, qui est insolens inquietus. *Porro.*] In futurum, dixit. *Moneo.*] Terribiliter di Cicero: *Moneo, praedico, ante denuncio.* Liberatus culpa etiam ter alibi etiam criminaturus adversarios. — 24. *Favete.*] Iam ad auctores convertitur, a quibus favorem captat. *Favete.*] Quasi di Hoc adversarii faciunt. Vos autem, quod in vobis est, *favete.* ergo favorem facite. Et *adeste*, non ut absentibus dicit; qui qui corporibus praesto erant: sed, intenti estote, favete, silete. et Pontifices dicunt, *Favete linguis. Favete verbis.* Unde *Virgilius: Ore favete omnes. Adeste.*] Animis scilicet auxilium pr

suo. Cic. Acad. II. 2. *Nec litterarum Graecarum, nec philosophiae ullum auctorem requiro*, sc. quum Africanum et Catonem habeam, didicerunt. Horat. Serm. I. 4. 122. *Habes auctorem, quo facias a Paullum* diverso sensu Liv. XXII. 7. *Fabium huiusce belli potissimum auctorem habui.* Vid. Interpretes ad Liv. II. 56. 6.]

20. *Aemulari.*] Proprie de rivalibus. Sic Eun. II. 1. 7. hoc loco est *imitari.* Horat. Carm. IV. 2. 1. *Pindarum quisque studeat aemulari.* [*Negligere et negligentia* non semper sunt vitiosa, sed iis etiam dicuntur, quae scienter et consulto praetermittimus. Adel prol. 14. *An locum reprehensum, qui praeteritus negligentia est.*]

21. *Obscuram diligentiam.*] Intelligit ignobilem, magno opere monumentis dignam. Cicero, Partit. Orat. 10. *Loci, scuri an rerum gestarum vestigiis nobilitati.* Forte etiam orationem stilum veteris poetae notat obscuriorem. Cic. Divin. II. 64. *Quis Poeta nemo, nemo physicus obscurus? Ille vero nimis etiam obscurus Euphorion, at non Homerus.*

22. *Quiescant.*] Sileant. Auctor ad Herenn. IV. 54. *Quiesce tu, cuius spater cubito se emungere solebat.* [*Quiescant* i. e. ne turbas moveant. Liv. IV. 49. *Malum quidem militibus meis, si quieverint.* Ita *inquietus* est seditiosus. Liv. III. 46. *Inquietum honorem.* Vid. Interpretes ad Liv. XLV. 37. 2.] — *Moneo.*] Commandandi vim habet. Ita Eun. Prol. 16. Cicero Catil. II. 9. *Sed eos moneo, desinant furere.* Martial. IX. 11. 4. *Deponas animos truci monemus.*

24. *Adeste.*] Causarum patroni *adesse* clientibus dicunt Phorm. II. 3. 3. Sic et arbitri. Sic Heaut. Prol. 35. Cic. Nat. De L. 6. *Sed ut adsint, cognoscant, animadvertant, qui existimandum.*

Ut pernoscatis, équid spei si rélliquum: 25
 Festhac quas faciet de íntegro Comoédias,
 spectandae, an exigendae sint vobis prius.

hac: ut advocatus reo dicitur *adesse*. *Adesse aequo animo.*] Ab iusto. *Et rem cognoscite.*] A iusto. *Cognoscite.*] Permittite. Sic dixit, *Cognoscite ut pernoscatis*, quemadmodum Hecyra: *Orator ad vos venio ornatu prologi, Sinite exorator ut sim.* — 25. *Ut pernoscatis.*] Ab utili. *Relliquum.*] Sunt qui relliquorum accipiunt: ut sit sensus, *de hac fabula sumite specimen, ut sciatis, an caeteras vobis spectandae sint.* Nam postmodum etiam alio prologo, *Alias cognostis eius, quaeso hanc noscitis. Reliquum.*] Quasi diceret, postremum. Ergo adverbium est, id est, *loquens*. Sed sive *hoc relliquum* dicit, sive *relliquum* pro *reliquo*, geminato *ll* scribitur. — 26. *De íntegro.*] Utrum, *denuo, ex integris Graecis? Quas faciet comoedias.*] Syllepsis, *supra*, ad verbum enim *faciet* declinavit, non ad *spectandae* *ínt.* — 27. *Spectandae.*] Proprie, ut fabulae, id est, probandae. *Exigendae.*] Excludendae.

25. *Ecquid spei.*] Sic Phorm. III. 1. 10. *ἐπις* et *ἐπιψεν*, *es* et *sperare* de expectatione passim sumuntur. Unde *praeter spectat*, praeter expectationem. Sic infra II. 6. 5. IV. 1. 55. Adolph. 3. 29. Phorm. II. 1. 9. 16. 21. V. 8. 59.

26. *De íntegro.*] Ita Heaut. IV. 2. 7. Adolph. I. 2. 73. Phorm. 3. 22. Sed *ab íntegro* Virgilius Ecl. IV. 5. *ex íntegro* Iustinus II. 1. dixerunt pro *denuo*.

27. *Spectandae.*] Proprie; unde *Spectatores* dicti. Sensus item est: An spectandae prius sint, h. e. perspectandae, seu ad finem spectandae, ut Hec. Prol. I. 3. et 12., an exigendae seu explodendae. Hec. vol. II. 4. et 7. — [*Exigi* fabulae proprie dicitur, quum repudiatur, improbatur, quum spectatores strepitu pedum significant, eam sibi disicere; unde etiam proprium hac in re verbum est *explodere*. Hec. vol. alt. v. 4. *Novas qui exactas feci, ut inveterascerent.* Ipse actor iam *exigi* dicitur in eodem prologo v. 7. — Dura est ratio Perizoni ad Sanct. Min. IV. 11. p. 722. *prius* ad *pernoscatis* per synchysin revertentis. *Prius* h. l. significat *potius, magis*, ut in nota formula, *nihil ius et antiquius habere*. Eun. I. 1. 5. *Si quidem hercle possis, nihil ius neque fortius*. Vid. Graevium et Dukerum ad Flor. I. 16. p. 132. seq. ed. 1744.]

ACTUS PRIMUS.

SCENA PRIMA.

SIMO *senex*, SOSIA *libertus*.

Si. Vos isthaec intro auferte: abite. **Sósia,**
Adésdum: paucis té volo. **So.** Dictúm puta:

Vos isthaec intro auferte.] In hac scena haec virtus est argumenti narratio actio scenica videatur, ut sine fastidio longus sit, ac senilis oratio. Vos isthaec.] Haec scena pro argumenti ratione proponitur, in qua fundamenta fabulae iaciuntur: ut vñ poëtae, sine officio prologi, vel Θεῶν ἀπὸ μηχανῆς, et periocham moediae populus teneat, et res agi magis, quam narrari videatur.

1. *Vos isthaec intro auferte: abite.] Molliter, rerturus et experturus Sosiam imperat ut remaneat. Addit etiam ca aliis abeundi, dicendo Isthaec intro auferte: ne suspicio iniiciat, Sosiam communicandi secreti causa remansisse. Et bene, ferta. Auferimus enim ea, quae cum fastidio cernimus: Ferimu quae cum honore tractamus. Deinde quasi respicientes increpat, cendo Abite. Abite.] Concitatius legendum est: quia et respectes properant, et discernit a Sosia. Sosiae persona protatica est: enim usque ad finem perseverat; ut est Davi in Phormione, in He Philotidis et Syrae. — 2. Adesdum.] Ades, imperativum est, ἀαρίλων: est enim productio, et adiectio syllabae: ut Ehodum ad Paucis te volo.] Deest colloqui verbis: et est figura ellipsis. ctum puta.] Ad hoc respondet, ut agi res videatur, quemadmo supra diximus. — 3. Nempe ut curentur.] Diligenter coq*

1. *Vos isthaec intro auferte.] Cibaria vulgo intellig nuptiis adparandis coëmita; sed videntur obstare quae narrat Davu fra II. 2. 32. quaeque minime conveniebant nuptiis. Num ergo or merces, aulnea, tigna eidem rei saltem in speciem destinata fue non liquet. — Abite.) Pacuvius, Teucro: Facessite hinc omnes. rumper tu mane.*

2. *Paucis te volo.] Ita infra II. 2. 8. III. 3. 4. Dic. puta.] Ita Cicero Famil. XII. 29. Quae verba desideret, iis omnibus usum putato. Eleganter Ovidius nostrum imitatur, Me IV. 476. Facta puta, quaecunque iubet.*

Nampe ut curentur recte haec. *Si.* Immo aliud. *So.*

Quid est,

Quod tibi mea ars efficere hoc possit amplius?

Si. Nihil istac opus est arte ad hanc rem quam paro; 5.

sed iis, quas semper in te intellexi sitas,

Id est taciturnitate. *So.* Exspecto quid velis.

i. Ego postquam te emi, a parvulo ut semper tibi

3. *Curatio*, proprie medicorum est: *cura*, reliquorum: sed *cura* medicinae famulatrix est. *Haec*] *Δουλεύω*. *Nampe ut* *rentur*.] Deest *vis*: ut sit, *nampe vis*. *Immo aliud*.] *Bene* *videtur* id *Immo*: et deest *volo*. — 4. *Mea ars*.] *Ἄρτις* *ἀρτῆς* *ἐστὶν* dicta est per syncopam; *ἀρετῆ* autem virtus est. Virtutis vero *partes* generales sunt partes: Prudentia, Iustitia, Fortitudo, et Temperantia, sed Prudentia in multis rebus descendit. *Efficere*.] *Ἔργον*, est in opere esse: sed *efficere*, perfectionem designat. — *Nihil istac opus est arte*.] *Mire* ait: *arte opus* non *est*, sed *opus est artibus*. — 6. *Sed his quas semper in te intellexi sitas*.] Ipse hic signatissime ostendit, multas variasque *artes* esse, id est, *ἀρετὰς*, quae virtutes intelliguntur. *Sed his*.] *Ἄρτις*, a superiore, quod subauditur, *artibus*. *Sitas*.] constitutus, positus. — 7. *Fide et taciturnitate*.] *Fides*, est commendatorum fida executio, vel observantia: *Taciturnitas* vero, observantiae genus, in silentio constituta, et in celando secreta. Quae *rit* *tem* taciturnitatem, ne prodat Pamphilo secretum, quod ei commendaturus est. *Fidem*, ad complenda: *taciturnitatem*, ad celanda *mandata*. *Exspecto*.] *Exspecto*, desidero: ut *Virgilius*: *Exspectate venis*. *Quid velis*, Deest, *scire*: nam si dixisset, quod *velis*, nihil desiderasset. — 8. *Ego postquam*.] Commendatio *per* *me* potius, quam *servi*: ne contra filium levi servo aliquid committitur indecore videatur. *Te emi a parvulo*.] Tale est, *Parvulum* *pro te Iugurtha*, apud *Sallust*. *A parvulo*.] Non enim a parvo, *sed a parvulo*. *Scis*.] Hoc est, a parvulo *scis*. *Semper*.] Conti-

3. *Curentur*.] Quia de eduliis non cepimus *Isthac*, placet *habetur* hic accipi de quocunque negotio, quod conficiendum suscipit *Sosia*. Quanquam speciatim medici, duces, et coqui *curare* dicuntur. — *Immo*.] Corrighendi et negandi etiam vim habet. Sic *Eun.* *II.* 63. *Phorin.* *III.* 2. 43.

4. *Ars*.] Intelligit expeditam agendi facultatem. Quamquam *non* mox pro ipsa virtute accipit. Quod et *Horatius* facit, iustitiam et *constantiam* in proposito *artem* vocans, *Carm.* *III.* 3. 9. Adde *Donatum*.

8. *A Parvulo*.] Sic *Adelph.* *I.* 2. 23. infra *III.* 3. 7. *A parvis*.

Apud me iusta et clemens fuerit servitus
Scis; feci, e servo ut esses libertus mihi,

10

novationem significat *semper*. — 9. *Iusta et clemens*.] Ita dixit *iusta*, ut alibi: *Non necesse habeo omnia pro meo iure agere*. Quis enim non iustum domino in servum? *Iusta*, in qua nihil iniquum iubetur: *Clemens*, in qua etiam de iusto multum remittitur. *Apud me iusta*.] Id est, moderata, aequalis, cui contrarium in *Virgilius*: „*Et iniquo pondere rastris*. Et: *Iniusto sub fasce viam dum carpit*.“ Nam qui *iustam*, debitam nunc dici putant, nihil afferunt ad iuvandam sententiam. *Clemens fuerit servitus*.] Libertatem imputaturus, *clementem* intulit *servitute*. *Servitus*.] Minus *servitute* pro dominatu posuit. Sic *Sallustius*, *Dei servili imperii P.C.* — 10. *Feci e servo ut esses Libertus mihi*.] Dulcem libertatem fecit operatione et tractatione verborum, dicendo, *ex servo libertum*: non enim tantam haberet gratiam; si dixisset, *feci libertus ut esses*, quam si dicat, *feci e servo ut esses libertus*. Ac si quis dicat, *feci ut esses sanus*, non tantam haberet gratiam, quam si dicat *feci ut ex aegro sanus esses*. Et *michi*, *emphasia* habet: quod *michi* libertus factus sis, non filio. Aut ideo *michi* additum est, quia *libertus* ad aliquod dicitur. Et bene *michi*, non *filio*, ne pertimesceret filium cui nec liberti munus debeat. *E servo*.] Mire addit *e servo*: ut *vis* beneficii exprimeret. — *Scis; feci e servo ut esses libertus mihi*.] Hinc *Virgilius*: *Nympha, decus fluviorum, animo gratissimam nostro, Scis, ut te cunctis unam, quaecumque Latinae Magnanimi Iovis ingratum ascendere cubile, Praetulerim, coelique libens in parte loca*

Heaut. II. 1. 2. *A pueris*. Adolph. III. 4. 48. *A pueris parvulis*. Adolph. V. 9. 5. *Usque a pueris*. Cic. Famil. I. 6. *A teneris unguiculis*. Horat. Carm. III. 6. 24. *de tenero ungui*. Quod Graeci dicunt: ἐκ νεῶν, ἔκ νεπιῶν, ἐκ παιδαρίων, ἐξ ἀπαλῶν ὀνύχων.

9. *Iusta et clemens servitus*.] Hoc est, aequa et tolerabilis. Utrumque non tantum de hominibus ipsis, sed et de conditione hominum dicitur. Justin. XI. 1. *Iniusta servitute oppressi ad spem a libertatis erigebant*. Ita *Clementem vitam* dixit Noster, Adolph. I. 1. 17 [*Iusta servitus* i. e. tolerabilis, non dura. Cic. ad Div. I. 4. *Acerbum habuimus Curionem, Bibulum multo iustiore*. Curt. IV. 10. *Tam iustus hostis, tam misericors victor*. Contra *iniustus* est durus, gravis. Virg. Ecl. III. 33. *Iniusta noverca*. Ovid. Met. IV. 670. *Iniustus iusserat Ammon*. Justin. XI. 1. *Iniusta servitute oppressi*. Et sic *iniustitia* dicitur pro duritie. Heaut. I. 1. 82. Vid. Gronov. ad Quinctil. Decl. III. 16. p. 72.

10. *Feci, e servo ut esses libertus mihi*.] Expressi Menandri illud: Ἐγὼ σε δοῦλον ἔθηκ' ἐλεύθερον. *Ego te servum esse stentem feci liberum*. Dixit vero, *E servo libertus*, uti Virgilium Aend. X. 221. *Nymphasque e navibus esse*.

Propterea quod serviebas liberaliter.

Quod habui summum pretium, persolvi tibi.

Se. In memoria habeo. Si. Haud multo factum. So. Gaudeo,

V. 12. Bentlei. corr. Si. Haud multo. So. factum gaudeo. Non placet.

— 11. *Liberaliter.*] Bene: quia omne bonum libero aptum est, malum servo. Idem alibi, *Factum a vobis duriter, immisericorditerque: atque etiam si est, pater, dicendum magis aperte, illiberaliter.* Bene admonuit, cur dederit beneficium, eadem et nunc officia quaeraturus. Nunc enim dicit artificiose, quia supra ait, *nihil istae operae arte. Serviebas.*] Bene imperfecto tempore, non perfecto usus est: ut ostendat, eum potuisse sibi etiam atque etiam servire: quale est illud *Virg. Atque omnes pelagique minas, coelique ferebat Invalle.* Ut ostendat eum, quamvis invalidus esset, tamen adhuc potuisse bellum exercitiumque ferre. — 12. *Summum pretium.*] Libertatem dicit *Persolvi tibi.*] Quia *pretium* dixerat, *persolvi* dixit proprie *Persolvi tibi.*] Modeste pretium redditum dixit, non beneficium acceptum. — 13. *In memoria habeo.*] Hoc est, non sum ingratus. So. dixit, *in memoria habeo*, quam si dixisset, *scio*. Nam quae scimus, non solemus oblivisci: quae vero memoriae commendamus, nunquam amittimus. *Haud multo factum.*] Vetuste: non me poenitet; nam si quid poeniteret, *infectum velle* dicebant. An secundum ius, quod servus libertos ingratos est, ut in servitutem revocentur? sed hoc non convenit senem dicere. Legitur et *Multo*, hoc est, damno, reprehendo; quod si est, sic intelligitur, non nollem factum. Nemo enim potest factum infectum reddere. Sed adverbialiter dixit: ut dicitur, *nollem factum, nollem huc exitum.* Ergo *haud multo factum*,

11. *Serviebas liberaliter.*] Legerat apud Menandrum: *Ἐλευθέρως δουλεύει, δούλος οὐκ ἔσθ.* *Liberaliter servus non est.* Est vero *liberaliter*, ut decet hominem honestum et liberum. In *Adelph.* V. 5. 5. *Servum haud illiberalem praebes te.* [*Serviebas* *ἡγεῖσθαι τρεῖς ἀλλήλους*, nisi cum Bentleio scribere malis *servibas*, quod sane praestat. St.]

12. *Summum pretium.*] Quia, teste Cicerone, Philipp. II. *Servitus postremum malorum omnium.* Ita Ovidius, Trist. V. 14. *de famae celebritate: Quo dare nil potui munere maius, habes.* [*Pretium* i. e. praemium, mercedem, Liv. XXIV. 15. *Capita hostium pretio libertati facta.* Phaedr. I. 8. 1. *Qui pretium meriti ab improbis demeruit.* Justin. 1. 7. *Caedes Candauli nuptiarum pretium fuit.* Vid. Gronov. Observ. II. 25. et Heinsium ad Ovid. Ep. VI. 146.]

13. *In memoria habeo.*] Ita Eun. I. 2. 90. Plautus Poen. V. 108. *facito, in memoriam habeo.* Caesar Lib. de Analogia, apud Coll. I. 10. *Habe semper in memoria atque in pectore.* Recte de grato

Si tibi quid feci, aut facio, quod placeat, Simo;
 Et id gratum fuisse adversum te, habeo gratiam. 14
 Sed hoc mihi molestumst: nam isthaec commemoratio

tum, non poenitet me facti. — 14. *Si tibi quid feci, aut facio*, Et fecisse se, et adhuc facere ostendit, quamvis eum manumissum *Gaudeo si tibi quid feci, aut facio, quod placeat.*] Felicitatis est, ut ea quae facta et faciendae sunt, grata sint. *Quid*, pro, ad quid. — 15. *Adversum te.*] Apud te, et penes te. [Sic Non. Marcell. c. 4. p. 615. Priscian. XVIII. p. 1182, ed. Putsch.] *Adversum* sine dubio praepositio est. *Adversus* participium potest esse, ab eo quod est *advorto*, sicut alibi. Ergo *adversum te* dixit, quod apud

animo explicat Donatus. Unde *memor et gratus* eleganter iunguntur Adelph. II. 2. 43. — *Haud mutato factum.*] Recte explicat Donatus. Ita Plautus Bacchid. V. 2. 39. *ego quod dixi, haud mutabo.* In iure Attico et Romano in libertos ingratos vide Commentarium meum. Eodem porro sensu dixit Cicero, Fam. XIII. 36. *Caesar dixit nihil esse, quod de Mega vereretur; beneficium suum in eo manens* Et Iupiter ad Cytheream, Virg. Aen. I. 264. *neque me sententia verti*

14. *Tibi feci.*] Ita mox Vs. 85. et Eun. IV. 1. 10.

15. *Gratum fuisse adversum te.*] Festus: *Adversum aut contrarium significat, aut idem quod erga.* Ita infra I. 5. § Plautus Amph. III. 2. 55. *Iusiurandum verum te adversum dedi.* Cicero, Famil. III. 13. *eo brevior est haec epistola, et us adversus magnum morum, modestior.* [Schopen. Disput. crit. de Terent. p. 4. „Lutini aequo ac nos gratus et ingratus de re et persona iuxta utuntur. — Dicit seryus: *Gaudeo, si tibi quid feci aut facio, quod placeat, Simo et id gratiam mihi retulisse apud te, habeo gratiam.*]

16. *Isthaec commemoratio quasi exprobratio est immemoris beneficii.*] Cicero Famil. III. 5. *Perspecta fide commemoratio officiorum supervacanea est.* Et de Amicit. cap. 19. *Odiosum sane genus hominum officia exprobrantium: quae meminisse delictis, in quem collata sunt, non commemorare, qui contulit.* Adde Theophrastum, Charact. cap. 24. Videtur autem *exprobratio immemoris beneficii* esse exprobratio eius, vel facta in eum, qui est immemor beneficii. Ita cepit Eugraphius. Sed et ita cepisse videt Donatus. [Immemoris beneficii. Bentleius aliique verissime legunt *in memori beneficii*. Non enim beneficium immemor est, quod absurdum sed homo ingratus immemor est beneficii. Casus, quem verbum *exprobrare* regit, iungitur nomini verbali *exprobratio*, ut saepe apud veteres. Plaut. Amph. I. 3. 21. *Quid tibi hanc curatio est rem.* Caes. B. G. 1. 5. *Domum reditionis spe sublata.* Liv. XXIII. 35. *Ne qua exprobratio cuiquam veteris fortunae discordiam inter ordines sereret,* et vid. Gronov. Add. Cl. Oudendorp. ad Caes. de B. G. V. 48. *Modo delictum etiam legendum beneficii, non beneficii.* Nam veteres in nominibus

quasi exprobratio est immemoris benefici.

quin tu uno verbo dic, quid est, quod me velis.

i. Ita faciam; hoc primum in hac re praedico tibi:

has credis esse has, non sunt verae nuptiae. 20

o. Cur simulas igitur? Si. Rem omnem a principio audies;

V. 17. Bentl. *immemori benefici.*

— 17. *Exprobratio.*] *Exprobratio* est commemoratio beneficii in enumeratione factorum. *Quasi exprobratio.*] Recte ostent, se in memoria habere. Sunt qui ad beneficium referunt, *immemor*: ut, *Memorem Iunonis ob iram*, ut sit sensus, isthaec commemoratio quasi est exprobratio immemoris beneficii, id est, cuius nemo meminert. — 18. *Quin tu uno verbo.*] Uno verbo, ἀξιώματι, una sententia. Nam ἀξίωμα sententia est, vel enunciatio, uno verbo nexam continens et perfectam intelligentiam; ἀξίωμα enim constat ex nomine et verbo. Sed hic quod est ἀξίωμα? hoc est, *Has bene ut adsimules nuptias*: ergo omnis virtus adsimulatio est. *Quin tu uno verbo.*] una sententia: ut in *Adelphis*: „*Non meum illud verbum facio, quod tibi, Micio, Bene ac sapienter dixi dudum: vitium commune omnium est, Quod nimium ad rem in senecta attenti sumus.* Nam male intelligit qui putat, *adsimiles verbum* significare. — 19. *Ita faciam.*] hoc est: uno verbo dicam; et quod verbum promittit, ibi dicit, *Hanc tuum officium est, has bene ut adsimules nuptias.* — 20. *Quas credis esse has.*] Syllepsis. — 21. *Cur simulas igitur?*

abstractivis, quae in *ius* et *ium* exirent, semper genitivum *i* simplici ferebant. Id quum ex Nigidio Figulo apud Gell. XIII. 25., tum ex aetri rationibus primus egregie demonstravit Bentleius ad Andr. II. 20. Cuius rei mutatio demum facta est sub Augusti senescentis aetate; itaque geminum *i* iam frequentavit Ovidius.]

19. *Hoc primum in hac re praedico tibi.*] Dicit, *hoc primum*, nec postea quidquam adfert, quod secundo loco, atque ita pro dictum videatur. Plane uti Sinon apud Virgilium, Aen. II. 79. *Haec* autem futura tantum praedici dicuntur, sed et quae in narrando praemittuntur. Cicero, Catil. IV. 3. *Illa* praedicam, quae sunt *Consulibus*. Seneca, Epist. 102. *Nisi aliquid* praedixero, *intelligi non potestas, quae refellentur.*

20. *Quas credis esse has, non sunt verae nuptiae.*] hoc Perizonius ad Sanctii Minerv. II. 9. 1. ita construit, et interpretatur, *Nuptiae non sunt verae, quas seu quales credis esse has nuptias.* Optimo sensu et ratione. [Imo est attractio pro: *has nuptias, quas credis esse, non sunt verae nuptiae.*]

Et pacto et gnati vitam, et consilium meum
Cognosces; et quid facere in hac re te velim.
Nam is postquam excessit ex ephēbis, Sōsia,
Liberius vivendi fuit potestas: nam antea

Vers. 24. Bentl. *Sosia ac.* V. 25. *Libera vivendi fuit potestas.*

Virgilius: *Et quae tanta fuit Romam tibi causa videndi?* — 22. *Et pacto.*] *Pacto*, modo, quoniam antecedit pactum, modus sequitur. Ergo ab eo quod praecedit, id quod sequitur, dicit. — *Et gnati vitam, et consilium meum cognosces; et qui facere in hac re.*] Nam istae divisiones sunt. *Gnati vitam* quoniam dicturus est, *Et nunc id operam do. Et quid facere in hac re te velim*: quia dicturus est, *Nunc tuum est officium.* — *Et gnati vitam, et consilium meum cognosces, et qui facere in hac re te velim.*] Tripartita distributio. *Et gnati vitam.* Vitam filii in duas partes dividit in narratione: in ante acta bonam, et praesentem malam. Et incipit mala ibi, *Interea mulier quaedam.* Et bene actae vitae narratio ad eam rem valet, ostendat, quam iustus dolor patri sit spe decepto. — 24. *Nam is.* Necessario is positum pro nomine. ἀναφορὰ ad illud, *gnati vitam* nam si non posuisset hoc pronomen, *Sosia* erat intelligendus. *Nam is Pamphilus. Postquam excessit ex ephēbis.*] Argumenta per coniecturas. *Ex ephēbis.*] *Ephēbia* prima aetas adolescentiae est, adolescentia est extrema pueritiae. *Excessit ex.*] Cum sufficeret unum. — 25. *Liberius.*] *Liberius*, non est comparativus gradus: non enim potuit libere ante vivere, dum aetas, metus, magister prohibebat. Ergo deest aliquanto: ut sit, *aliquanto liberius. Liberius vivebat*

22. *Et pacto.*] Hunc et tres sequentes versus Cicero Inv. 23. laudat.

24. *Excessit ex ephēbis.*] Gr. Ἐξ ἐφηβῶν ἐπέτετο. Ita Plauti Mercat. I. 1. 61. Ex ephēbis postquam excesserit. Est vero ἐφηβὴ quasi ἐπ' ἡβῆς, pubertati proximus. Et Ephēborum aetas maxime Gynasiis dabatur. Suet. Aug. 98. Inde ἐφηβῶν pars palaestrae. [I ephēbia Atheniensium docte disputavit Boeckh. Catalog. Lectt. in Acad. Berolin. habendarum a. 1819., quae commentatio inserta est librē Neues Archiv für Philologie u. Paedagogik, III. Jahrg. 3tes Heft p. 78. sqq.]

25. *Liberius vivendi.*] Hoc est, licentius et magis dissolutū utpote amoto metu. Ovid. Trist. IV. 10. 27. *Liberior fratri sumta mihi que toga est.* Nepos Themist. 1. *Liberius vivebat, et rem familiam rem negligebat.*

Qui scire posses, aut ingenium nōscere,
Dum aetās, metus, magister prohibebant? So. Ita est.
Si. Quod plerique omnes faciunt adolescentuli,

V. 27. Bentl. *Dum eum — cohibebas. Verba nam — Ita est* incluit parenthesi. Vulgatam tuetur Schopen. l. c. p. 5. sqq. qui *vi-vendi* ut disyllabon pronuntiandam movuit.

di.] Deest ei. — 26. *Qui scire.*] *Scimus* quod certum est: *Noscimus* quae adhuc incerta desideramus. Idem alibi, *forma in tenebris nosci non quia est.* — 27. *Metus, magister.*] *Magister*, paedagogus. — *Ita est.*] Intercedit poeta, ne solus Simo loqueretur: caeterum non erat respondendi locus necessarius. — 28. *Quod plerique omnes.*] Haec adiectio dicitur, in primo posita loco. Adiectiones vero aut in prima parte orationis, aut in ultima adjiciuntur. Hic ergo *plerique* ex abundantia positum: *omnes* vero, necessario additum est. Et alibi, *Calesces plus satis.* In ultimo; sicut, *Interea loci, inseribi.* Attendenda est sane locutio, *Quod plerique omnes.* Aut enim quod in quae vertendum est, ut sit, *Quae plerique omnes*, aut quod ad singula eorum studiorum assignandum erit, *Equos alere, canes ad venandum.* Aut certe erit figurata locutio, ut est illud: *Si quisquam est, qui placere se studeat bonis Quamplurimis, et minime multos laedere: In his Poeta hic nomen profertur suum.* Et alibi, *Aperite actusum ostium. Plerique omnes faciunt.*] Ἀρχαϊσμός est. Nam errant, qui *plerique* παρῆλκον intelligunt: aut qui subdistinguunt *plerique*; et sic inferunt *omnes*; hoc tamen pro una parte orationis dixere veteres. Eodem modo Graeci πάντῃ, et Latini plus satis. Naevius in bello Punico, *Plerique omnes obigantur sub suum iudicium.* Figurate Terentius. παρῆλκον τῶ ἀρχαϊσμοῦ. *Quod plerique omnes faciunt*, pro, quae faciunt plerique adolescentuli. *Adolescentuli.*] Bene diminutive, ut pro-

27. *Aetas, metus, magister prohibebant.*] Cicero, Philipp. II. 36. *Te bonum timor faciebat, non diuturnus magister offensus.* Et Famil. VI. 7. Caecina de filio suo: *Adolescens est; omnia exagitare vel studio, vel aetate, vel metu non potest.* Suet. Claud. 2. *his, atque etiam post tutelam receptam alieni arbitrii, et sub paedagogo fuit.* Exemplum eiusmodi ephēbi, et paedagogicae austeritatis, habet Plautus Bacchid. III. 3. 17. [*Prohibere* est verbum disciplinae, ut adolescentes in officio continentur. Vid. Burmann. ad Calpurn. Ecl. V. 20. *Magister* est praefectus ephēborum, apud quem exercebantur et severa disciplina continebantur.]

28. *Plerique omnes.*] Ita Phorm. I. 3. 20. Caesar B.G. II. 30. Iep. Eum. cap. 12. Ita Graeci πάντῃ πάντες; sed et Belgae, *meest ille.* Similis fere locutio sacra Psalm LXXXIX. 31. ubi כל רבים עמים כלל stat omnes multos populos.

Ut ánimum ad aliquod stúdiū adiungant, aut equos
Alere, aut canes ad vénandum, aut ad Philosophos: 30
Horum ille nihil egregie praeter caetera
Studébat; et tamen ómnia haec mediócritér.
Gaudébam. So. Non iniúria: nam id árbitror

V. 33. Bentl. *nam id ego arbíror.* Vitari enim a comicis trochaeum
in quarta sede: neque *nam* sine elisione pronunciari, cum ex-
tra ictum sit. Tuetur vulgatam Schopen. l. c. p. 8. sqq. quae
multis exemplis Benteianum decretum confutavit.

pter aetatem facile ignoscatur. — 30. *Aut equos alere, aut ca-
nes ad venandum.*] Si et equos ad venandum alunt, quomodo
et canes? quod multi docti improbant, et dicunt separata esse: et ad
venandum extra orationem, pro ad venatum: ut *Venatum Aeneas,*
unaque miserrima Dido. Ad Philosophos.] Ellipsis pulchra et fa-
miliaris Terentio. nam possumus subaudire *audiendos, sive sectandos.*
Ad Philosophos.] Vitium est: quia dixit, *ad aliquod studium.* Aut
si ad Philosophos, separanda locutio est, sic, *ut animum adiungant*
ad Philosophos. — 31. *Horum ille nihil egregie praeter caetera studebat.* *Egregie.*] *Egregium* dicitur, quod ex grege eligitur, sed hic *egregie*, valde, ni-
mis. Non est ergo ad laudem positum. Haec, inquit, ut caetera,
similiter studebat. *Praeter caetera.*] *Mediocriter*; ergo non ex-
tenuavit rem; sed ad laudem retulit. — 33. *Gaudebam.*] Non
dixit *laudabam*, sed *gaudebam.* *Laudat* enim etiam alienus: *Gaudet*
qui pater est. *Non iniuria.*] Intempestive Sosia respondet: sed pruden-

29. *Aut equos alere, aut canes ad venandum.*] Multa
de his adolescentum studiis mentio est apud veteres. Aristophanes de
frugi adolescentibus Atticis, Pluto, Vs. 157. *Ὁ μὲν ἴκρον ἀγαθόν, εἰ
δὲ κύνας θηρευτικὰς.* *Hic quidem equum generosum, ille autem canes*
venaticos. Horat. Arte 161. *Imberbis iuvenis tandem custodia remoto*
Gaudet equis canibusque, et aprici gramina campi. Sallust. Catil. cap.
14. *Aliis canes atque equos mercari.* Cicero, Fin. II. 15. *Ad cursum,*
equum; ad arandum bovem; ad indagandum, canem. Iulius Firmicus,
Astron. Lib. V. *Accipitres tamen, falcones, astures, aquilas et aves*
huiusmodi, equosque ad venandum.

31. [*Praeter vetera i. e. prae ceteris, plus quam cetera.* In hac
Scena v. 93. *Forma praeter ceteras honesta.* Plaut. Amph. II. 2. 10.
Quem ego amo praeter omnes. Iustin. XXI. 6. *Vir solertia facundiaque*
praeter ceteros insignis. Studebat i. e. operam dabat. Studere cum eo-
sensativo etiam construitur. Hec. II. 2. 20. Cic. Philipp. VI. 7. Unum
sentitis omnes, unum studetis.]

Aprime in vita esse útile, ut **NE QUÍD NÍMIS.**
Sic víta erat: fáçile ómneis perferre ac patí; 35
Cum quíbus erat cumque úna, íis sese dédero;
Eorum óbsequi studiis; advorsus némini:
quám praeponens se íllis. Ita fáçillume
invidia laudem invénias, et amíçós pares.
Sapiénter vitam instítuit: namque hoc témpore 40

V. 37. Bentl. deletis verbis: *advorsus — se illis*, legit: *studiis obsequi: ita facillime Sine invidia etc.* Vulgatam tuetur Schopen. p. 10. sqq. et Fr. A. Wolf. Analect. litt. Vol. I. p. 76.

tantae sententiae, compensavit importunitatem. — 34. *Aprime.*] Ratio est confirmationis. *Ut.*] Admirabiliter. *Ut ne quid nimis.*] Sententia non incongrua servo, quia est pervulgata; et non re-
 ferat personam domini dicentis: et de quo dicitur. an magis quia
 convenit eiusmodi character in verbis? *Ne quid nimis.*] De-
 agas: ut sit, *Ne quid nimis agas.* — 35. *Facile omnes per-*
ferre.] Latens argumentatio est, qua filium ad meretricem comisse
 pater, non ad corruptelam, sed ad obsequium amicorum credi-
 dit. *Perferre ac pati.*] *Ferre*, est cum certo tempore: *Per-*
ferre finem expectat effectus. Feruntur onera, et sustentur suppli-
 ca. *Perferre.*] Mediocriter stultos odiososque. — 36. *Cum*
quibus erat cumque.] Figura *τμήσις*. *Dedere.*] Plus est *dedere*,
 quam *consentire*: quemadmodum in hostium potestatem hostes se de-
 dunt. *Dedere ergo pertinacibus. Iis sese dedere.*] *Dedere se* et
 obsequi superioribus: non adversari paribus, non se praeponere inferiori-
 bus. — 37. *Eorum obsequi studiis.*] Commodiorum, scilicet.
Eorum obsequi studiis.] Talem esse Pamphilum, adjuvat argu-
 mentum fabulae, simul et Charinum. — 38. *Ita.*] Deest *faciens*,
volens, agens. Ita facillime sine invidia.] Sallustius: *Et cum*
omnes gloria anteiret, omnibus tamen charus esse. — 39. *In-*
venias.] Secunda persona pro tertia: ut, *Migrantes cernas.* —
 40. *Nam hoc tempore, obsequium amicos, veritas odium*

34. *Ne quid nimis.*] Gr. *Μηδὲν ἄγαν*. Et Hippocratis dictum
 est: *πάν τὸ πολὺ κατέμιον φύσει*. *Omne abundans inimicum naturae*
 est. Cicero, Offic. I. 25. *Mediocritatem illam tenebis, quae est inter*
medium et parum.

36. *Cum quibus erat cumque una.*] Ita infra Vs. 54. et
 N. — *Iis sese dedere.*] Dedunt se victi victoribus. Unde et
 ledere se alteri est ad alterius voluntatem se componere. Sic infra V.
 l. 26. Eun. V. 8. 2. Heaut. IV. 3. 3. Hec. V. 2. 7.

40. *Vitam instituit.*] Vel, agere vitam inchoavit, postquam

OBSÉQUIUM AMICOS, VÉRITAS ODIUM PARIT.

S. Interea mulier quaedam, abhinc triennium,
Ex Andro commigravit huc viciniae,

paris.] Improbatur a Sapientibus haec sententia. Nam obsequium assentator debet, veritatem amicus; sed in theatro dicitur, non in schola. — 41. *Obsequium amicos.*] Hic versus per impropriam *Veritas odium parit.*] Falsum est autem quod Cicero dixit *obsequium* primum dixisse Terentium; cum et Plautus et Naevius ante dixerint: et est sententia *παράδοξος*, et magis theatro apta, quam officio de qua Tullius multa dixit. *Obsequium amicos.*] Sententia utilis magis, quam necessaria et honesta. — 42. *Interea.*] *Interea* est, cum habet instantiam superiorum actorum. *Mulier quaedam.*] Sic dixit, non quasi ignoraret nomen eius, paulo post *Chrysidem* nominaturus: sed ideo, ut gratam expectationem faciat, simul lectorem avidum nominis reddat. Ut Virgilius, paulo post nominaturus ait: *Ecce manus iuvenem interea post terga revinctum. Inter mulier.*] Hic digressio est, nam proposuit gnati vitam dicere. *Abhinc triennium.*] Artificiose dixit *triennium*, cum posset per minusve temporis ponere: ut sit verisimile, unum annum fuisse *viciniae* parcaeque vitae: sequentem, conditionis acceptae: tertium, mortis. Primo ergo anno ignorata est domus Chrysidis Pamphilo: secundo Glycerio cognitus: tertio, nupsit Glycerium Pamphilo, et pariter inivit parentes. — 43. *Huc viciniae.* *Viciniae παρόλιον.* huc hinc vel huc locorum. Legitur et *huic viciniae.* [V. Benti. ad h. l.]

liberius viventis fuit potestas; vel, composuit et ordinavit vitam. Plaut. Amph. III. 3. 4. *Ita servum par videtur frugi se instituere, Proximam heri ut sint, ipse item sit.*

41. *Obsequium amicos, veritas odium parit.*] Laudat Cicero, de Amicit. cap. 24. Nescio quomodo verum est, quod in Andria familiaris meus dicit; *obsequium amicos, veritas odium parit.* Laudat et Quinctiliannus, Inst. Orat. VIII. 5.

42. *Abhinc triennium.*] *Abhinc*, seu accusativo iunctum et ablativo, de tempore praeterito dicitur, non de futuro. Sic. Hec. 8. 24. Phorm. V. 8. 28. *Dehinc* contra. Cicero pro Q. Rosc. cap. 13. *Repromittis tu abhinc triennium.* Ubi vide P. Manutium. Ubi perperam post Sciopium Pitiscus in Lexico contendit ex hoc loco *videtur*, *abhinc* etiam de tempore futuro dici.

43. *Huc viciniae.*] Phorm. I. 2. 45. Plaut. Mil. III. 3. 2. *Ad proximas vicinias.* Vicinitas autem meretricularum saepe fraudi fuit adolescentibus. Eun. II. 3. 67. Ovid. Metam. IV. 59. *Notitiam primam que gradus vicina fecit.* Cicero, Orat. pro Coelio cap. 31. *Primum adolescentis paulum haesit ad metas, notitia nova mulieris et infelix vicinitate, et insolentia voluptatum.*

Inopia et cognatorum negligentia

Coacta, egregia forma, atque aetate integra.

45

44. *Inopia, et cognatorum negligentia.*] Laudatis
 simplici moribus, qui mox ducet uxorem, superest ut futurae quoque
 uxoriae, id est Glycerio, probitatem debitam pro persona reddat:
 quia honesta nunquam esse poterit, si sic eam constet ante nup-
 tias impudicam ductam esse, partim defendenda, partim laudanda est
 uxor, cum qua commorata est: quam quoniam necesse est meretri-
 cium fateri, in conditione turpissimi nominis multum sumitur excusatio
 libertatis. *Et cognatorum.*] Hic nos iam parat ad Critonis advan-
 tum. — 45. *Egregia.*] Id est, eminenti, praestantique. *Atque aetate integra.*] *Integra est aetas*, quae in flore consistit, cui neque
 addendum iam sit, neque quidquam adhuc sit imminutum. ut *Virgilius*:
 --- *integer aevi Ascanius* --- Et contulit duo ad quaestum meretri-

44. *Inopia et cognatorum negligentia.*] Ita infra I.
 Phorm. II. 3. 10. Est vero *negligentia* contemptus, et *negli-*
gentia spernere, non curare. *Adelph.* IV. 3. 14. *Hec.* 4. 48. Unde et
 Niptri dicuntur negligi. *Horat.* *Carm.* III. 6. 7. *Di multa neglecti*
Adriani Hesperiae mala luctuosas. — [*Cognatorum negligentia.*
 hic intelligendum est ex legibus Atticis, quae proximos et ditissimos
 cognatos iubebant cognatam inopem vel ducere uxorem vel dotare, ut
 maritum inveniret. *Adelph.* IV. 5. 16—18. et *Sam. Petitus de Leg.*
lit. p. 551.]

45. *Egregia forma, atque aetate integra.*] Solent iun-
 gi *forma* et *aetas*. Sic infra I. 5. 51. *Eun.* III. 2. 20. *Hec.* I. 1. 18.
Phorm. V. 8. 35. *Plaut.* *Pers.* II. 47. *Tempori hanc vigilare oportet*
formam atque aetatulam. *Rud.* IV. 1. 3. *forma scitula atque aetatula.*
Tacitus, *Germ.* cap. 19. *Non forma, non aetate, non opibus maritum*
inveniet. Etiam in viris utraque commendatur. *Virgil.* *Aen.* VII.
 63. *Hunc decus egregium formae iuvat atque inventae.* Dixit autem,
egregia forma, uti *Phorm.* I. 2. 50. *Virgo facie egregia.* *Cicero*
ad Herenn. III. 22. *Egregiam pulchritudinem. Aetate integra*
 non tantum notat florem et ἀνάθη annorum, uti *Eun.* III. 2. 20. *Cic.*
Fin. II. 20. *Color egregius, integra valetudo.* *Pacuvius,* *Niptris*:
Aetate integra, feroci ingenio, facie procera virum. *Afranius,* *Di-*
virtio: *Aetas integra est, formae satis.* Sed et eleganter notat an-
 nos simplices; et ingenium rude et ignarum artis meretriciae. *Sallust.*
Ingrath. 68. de *Mario*: *Inter artes bonas integrum ingenium brevi*
adolevis. *Cicero,* *Nat. Deor.* III. 3. ex persona *Cottae*: *Quasi ni-*
hil unquam audierim de Diis immortalibus, nihil cogitaverim, rudem
me discipulum, et integrum accipe, et ea quae requiro, doce. [*In-*
tegra aetas, ut recte explicat *Donatus*, est in flore constituta, cui ne-
 que addendum quid sit, neque quicquam imminutum. *Eun.* III. 2, 20.
Quam liberali facie, quam aetate integra. *Suet.* *Calig.* 25. *Caesonia*

So. Hei véreor, ne quid Andria adportét mali.

Si. Primum haéc pudice vitam, parce, ac dúriter agebat, lana ac téla victum quaéritans:

dum congrua. — 46. *Hei vereor, ne quid Andria adportet mali.*] *Andria.* mire. audivit enim excessisse ex ephebis Pamphilos filiatamque mentionem mulieris peregrinae, adolescentulae, pulchrae. *Ne quid Andria.*] Eleganter, ex Andro. *Andria*, nomen ostendit et mulieris et fabulae. Et bene, *adportet*: quia *portare* ignotia est. — 47 *Primum haec.*] Defendit, ut diximus, vitam Chrysidis; si potuerit apud eam recte morata esse Glycerium, quae ex argumentis matrona erit. *Primum haec pudice.*] Bene *haec* quidem, id est illa quae coacta est. *Duriter.*] Contra rationem regulae: debet enim dicere *dure*, ab eo quod est durus. Et tamen est differentia. *Duriter* enim *duriter*, sine sensu laboris: *dure* autem, crudeliter; illud ad laborem hoc ad saevitiam relatum est. Sed *dure* in alterum, *duriter* in nos aliquid facimus. — 48. *Lana ac tela.*] Subdistingue *tela*: finis enim est laboris. *Victum quaeritans.*] ut *Virgilius*, ---- *Cum foemina primum, Cui tolerare colo vitam, tenuisque Minerva Impositum cineram et sopitos suscitavit ignes.* Deinde finem laboris intulit, non cibum, sed *victum*. *Cibus* enim est, qui etiam delicatis praebetur. *Victus*, in parvis aridisque alimoniis est constitutus. Unde *Virgilius*, *Victum infelicem, baccas lupidosaque corna, Dant rami.* ---- Et post tantum laborem, *victum* non cibum dixit: ut *Virgilius*, *At patiens operum, parvoque assuetus inventus.* Et non *quaerens*, sed *quaeritans*, dixit. *Quaeris* enim, qui ad plenum et perpetuum reponit: *Quaeritans*, qui vix quotidie inquirendo victum invenit. *Lana ac tela victum.*] Artificiose, ut videatur pudice apud eam futura materfamilias educari posse, quam

neque facie insigni neque aetate integra i. e. quae senescere iam incipiebat.]

46. *Adportet.*] Proprie, quia ex Andro, insula remota. *Plinius Hist. Nat. VII. 56. Plumbum ex Cassiteride primum adportavit Midacritus.* Tum mala dicuntur *adportari* *Lucret. V. 179. cur anni tempora morbos Adportant?* *Cicero, Catone cap. 8. Senectus adportat vitia.* Sed et nova. Sic infra V. 2. 17.

47. *vitam parce ac duriter agebat.*] Ita *Adelphi. I. 1. 20. Horat. Serm. I. 2. 6. Frigusque duramque famem depellere possit.*

48. *Lana ac tela victum quaeritans.*] Mulieribus Graecis et Romanis id aequae studium erat. *Virgilius, Aen. VIII. 409. Cui tolerare colo vitam tenuisque Minerva.* In voce autem *quaeritans* est significatio summae egestatis, interprete Donato, qui et *victum* recte explicat. Adde *Cortium ad Sall. Cat. XXXVII. n. 6. et Iugurth. LXXXIX. fin.*

d postquam amans accessit, pretium pollicens,
 nis, et item alter; ita ut ingenium est omnium 60
 omnium ab labore proclive ad lubidinem;
 cepit conditionem, dein quaestum occipit.
 tum illam amabant, forte ita ut fit, filium
 perduxere illuc, secum ut una esset, meum.

meretricem necessitas fecit. — 49. *Sed postquam amans.*] *Ama-*
r fingere potest: *Amans* vere amat. — 50. *Unus et item al-*
r.] Post unum duo ex quibus alter, ut sint tres; inquit enim post,
ut hi tres tum simul amabant. ut, *Alter ab undecimo.* Ergo *al-*
r non est secundus, sed tertius. *Unus et item alter.*] Id est,
tres. Postquam accessit unus et item alter, quaestus iam meretricius
stus est. *Ut ingenium est omnium hominum.*] Alia defensio
hyridis: ut quae ante fecerat ipsius sint; quae postea peccaverit, *na-*
mae hominum adscribantur. — 51. *Proclive.*] *Proclive* est porro
inclinatum, vel pronum inclinatumque. — 52. *Acceptit conditio-*
em.] Cum uno quaestus non est: cum altero non est: cum multis
Conditionem.] *Conditio* est pactio, certam legem in se continens.
 - 54. *Perduxere.*] Invitum isse Pamphilum his verbis significat.

49. *Sed postquam amans accessit.*] Ita Ovidius Amor.
 I. 8. 33. *Sed postquam sapiens in munera venit adulter, Praebuit*
na sinus, et dare iussa dedit. ubi forte in munere legendum, quo-
 modo et maluisse Francium notat Cl. Burmannus; ut sit, munus quasi
 manu ferens. Ita in *novacula* dicitur occasio, Phaed. V. 8. 1. gerens no-
 aculam manu. — *Pretium pollicens.*] Proprie. Sic Ovid.
 Amor. I. 10. 47. *Parcite, formosae,* pretium pro nocte pacisci. Idem
 Heroid. V. 143. *Nec pretium stupri gemmas aurumve poposci. Tur-*
uer ingenium munera corpus emunt.

50. *Unus et item alter.*] Paulo aliter extulit Cicero, Fam.
 II. 9. *Mora si quem tibi item unum alterumve diem abstulerit.* Ele-
 pter autem iunguntur *et item.* Vide Adolph. II. 2. 22. *Ingenium.*] *In-*
*g*rimo et proprio sensu ipsum animum et eius indolem notat totam.
 ta infra V. 66. et 86. Cicero Inv. I. 45. *Inverecundum animi inge-*
niū possidet. Liv. I. 59. *Unde novum in Bruti pectore ingenium.*

52. *Acceptit conditionem.*] Ita Ovidius Heroid. XXI. 131.
Cogere cur potius, quam persuadere, volebas, Si poteram audita con-
ditione capi? — *Quaestum occipit.*] Intelligit quaestum mere-
 ricium. Uti Plautus Capt. I. 1. 30. de eo, qui homines captivos com-
 mercatur: *Nunc hic occipit quaestum hunc.* Hinc *quaestuosa* mulier
 icitur Plauto, Mil. III. 1. 190. quae alit corpus corpore. Ulp. I. 43.
 . 7. ff. de Rit. Nupt. *Lenas eas dicimus, quae mulieres quaestuaras*
restituunt.

54. *Secum ut una esset.*] Latine dicitur, una cum aliquo

**Egomét, continuo mecum: Certe captus est!
Habet! Observabam mane illorum servulos
Venientes aut abeuntes: rogitabam, Héus puer,
Dic sodes, quis heri Chrysidem habuit? nam Andriae.**

Perducuntur enim necessitate coacti. Hoc etiam verbum iudices pronuntiare solent. Et hoc est quod supra ait, *Iis se dedere, eorum obsequium qui studiis. Ut una esset, meum.*] Et producte legitur *esses*, ut cibum caperet, et correpte, ut alibi: *Essem una qua cum cupiebam Antipho. Una esset.*] Simul, id est, una cibum caperet. *Perduxere illum secum.*] Secum duxere, ut secum esset. — 55. *Egomét continuo mecum.*] Bene *mecum*: ut appareat nihil temere constitutum, vel prolatum foras; hoc ipsum satis quaesitum esse, quod statuit de falsis nuptiis, et infensus esset filio. *Egomét continuo mecum.*] Deest *volvebam*, cogitabam, versabam. *Captus est.* Tenetur et irretitur: ex translatione ferarum, atque venatus. — 56. *Habet.*] Id est, vulneratus est. *Habet* enim qui percussus est: et proprie de gladiatoribus dicitur: quia prius alii vident, quam ipsi sentiant, se percussos. *Habet.*] Sic dicitur de eo, qui letaliter vulneratus est. *Virgilius: Hoc habet, haec melior magnis data victimis divi.* Ergo quid sequitur captum, nisi occidi? *Captus est.*] *Salustius: Sin captus pravis cupidinibus. Certe.*] Sine dubio: pro certo captus est: *ιδιωτισμός.* *Observabam mane.*] *Mane* adverbialiter. *Observabam.*] Deest *tamen*, hoc est, quamvis captus erat, et haec tamen observabam. — 57. *Rogitabam.*] Non *rogabam*, sed *rogitabam*: quia sedulo faciebat. — 58. *Dic sodes.*] *Dic*, imperativum est: ideo temperavit iniuriam blandimento, *sodes* est autem, *si ades*; ut *sis*, si vis: nam delirat qui *σῶος ἕης* interpretatur *sodes*. *Dic sodes.*] Exhortantis est vox, *Amabo, Rogo. Quis heri Chry-*

esse, vel facere quid. *Infra V. 80. Adolph. IV. 3. 7. Phorm. III. 3. 23. Cicero, Mil. Cap. 24. Qua in turba C. Vibienus, Senator, vir optimus cum hoc quum esset una, ita est mutatus, ut vitam amiserit. Et plures dicuntur esse una. Cic. Attic. VIII. 10. Erimus una.*

55. *Egomét continuo mecum.*] Gr. *καὶ ἐμυρῶν*. Subaudi cogitabam. *Ennius, Annal. IV. Tum cum corde suo divam pater atque hominum Rex Effatur. Virgilius, Aen. I. 37. Cum Juno, aeternum servans sub pectore vulnus, Haec secum. — Captus est. Habet.*] Vetus formula. *Plautus Mostell. III. 2. 26. Hoc habet. Explicat Donatus. Adde Brockhusium ad Tibull. I. 5. 2. et Burmannum ad Quintil. Declam. VIII. 16. Dukerum ad Flor. III. 10. 26.*

56. *Observabam.*] Vide infra ad Vs. 142. *Servulos venientes aut abeuntes.*] Videtur intelligere internuncios, sursum deorsum cursitantes. *Eun. II. 2. 47. Quum paedagogi amantibus filiis herilibus otiosi operam darent. Phorm. I. 2. 37.*

58. *Sodes.*] Explicat Cicero, *Oratore cap. 45. Libenter etiam*

d erat nomen. So. Téneo, Si. Phaedrum, aut Clíniam, bant, aut Nicératam; nam hi tres túm simul 60 bant. Eho, quid Pámphilus? Quid? sýbolam lít, coenavit. gaúdebam. Item alió die creábam: comperiébam, nihil ad Pámphilum

59. *Bentl. corr. ex cod. Reg. Clíniam aut Nicératam dicébat; nam etc. ne coratum anapaesti locum sustineat.*

60. *habet? Nam Andriae illi id erat nomen.]* Oppor-
nomen intulit Chrysidis. Et bene *illi*; quasi dicat, quam tu An-
m nominasti. *Nam Andriae illi id erat nomen.]* Attico
s peregrinae mulieri a patria nomen imposuit. Et simul celebrat
es Comoediae dicendo, *Ex Andro commigravit:* Et nunc, *Nam*
triae illi id erat nomen. — 61. Quid? symbolam de-
] *subdistingue, Quid? ut sit vox quaerentis, quid dicat de Pam-*
la. Symbolam dedit.] Mire nulla pro Pamphilo negatio facti
posita; sed per puerilem simplicitatem omnia gesta narrata sunt, et
tam tacitum est, non celatum: sed ut non factum esse ita videat-
Eho quid Pamphilus?] Primo sic egit, ut de Pamphilo quae-
videretur; ad ultimum adiecit nomen, ne quid reliqui faceret.
62. *Coenavit.]* Caetera in gestu sunt quaerentis, quid dicat
Pamphilo, nec invenientis. — *Item alio die.]* *Item*, similiter
vide, diligenter tempus adiectum, quasi non sufficeret unus dies.

63. *Comperiebam.]* Vide, si non verba patris sunt, et de re-
veneris circa filii mentionem agentis. *Nihil ad Pamphilum*
idquam.] Παρέλκον. nam abundat *quidquam.* nam, nemo quis-

ulando verba iungebant, ut sodes, pro, si audes, sis, pro, si vis.
Quis heri Chrysidem habuit?] Explicat Donatus ad Adolph.
2. 35. Plaut. Bacchid. IV. 10. 6. *Habui scortum.* Cic. Fam. IX. 26.
tippus, habeo, inquit, non habeor a Laide. Sed et Habere scort-
est una cum scorto esse: Eun. III. 1. 34.

61. *Symbolam dedit.]* Gr. *Συμβολήν παρέβαλε.* Vide Eun.
4. 2. Plaut. Curc. IV. 1. 13. *Symbolarum collatores apud forum*
arium. Quomodo dicti, qui praesente pecunia, annulis, aliisque
u arrhae loco a pluribus acceptis communi nomine convivium in-
ebant. Qui immunis excipiebatur, *ἀσύμβολος* dictus. Phorm. II.
5. Plautus Stich. III. 1. 28. *eo condixi in symbolam Ad coenam.* et
: *eadem symbolam Dabo, et iubebo ad Sagarinum coenam coqui.*
ni easdem *collectas*, Graeci etiam *ἐράνουσ* vocant. Cicero de Ora-
II. 57. *Ego vero, inquit ille, quoniam collectam a conviva, Crasse,*
is, non committam, ut, si defugerim, tibi causam aliquam dem-
vandi.

Quidquam adūnere. Enimvéro spectatūm satis
Putābam, et magnum exēplum continēntiae:
Nam qui cum ingeniis cōnflctatur eiusmodi,
Neque cōmmovetur ānīmus in ea ré tamen,

quam non dicitur. — 64. *Spectatum.*] Ad Pamphilum, non
exemplum refertur: et, *spectatum*, probatum. — 65. *Et ma-*
gnum exemplum continentiae.] Τροσβολή laudis; Pamphi-
exemplum continentiae. — 66. *Nam qui cum.*] Qui, animus
aut certe homo subaudiendum. *Cum ingeniis.*] Ingenia pro ho-
nibus postuit. *Conflictatur.*] Id est, atteritur. *Conflictatio*
tactus corporum invicem, et collisio. — 67. *Neque commovetur*
Utrum animus, an homo? Neque commovetur animus.] Utrū
deest eius? An ordo est, qui animus cum ingeniis conflictatur et
modi, neque commovetur in ea re tamen. ἀνακόλουθον, eo quod
praemisso licet, vel quamquam, subiecit tamen. Sallustius: *Atque ed-*

64. *Spectatum.*] Gr. Δουμασθίρα, probatum, explor-
tum. Histriones et gladiatores saepius spectati probabantur. Ovid. *Me-*
tam. VIII. 301. *Tyndaridae gemini, spectatus caestibus alter, Al-*
eque. Sed et metalla in ignibus spectabantur et probabantur. Lucili-
apud Nonium: *Tuam probatam mihi et spectatam maxime adolescentiae*

65. *Continentiae.*] *Continens* dicitur et *continentia* praeditus
qui suos affectus cohibet. Huic contraria est intemperantia et libid-
Sed *abstinens* is est, et *abstinentia* utitur, qui nec tangit, nec con-
cupiscit alienum. Eunuch. II. 1. 20. Horat. *Carm.* III. 4. 78. *Incon-*
tinentis nec Tityi iecur Relinquit ales.

66. *Qui cum ingeniis conflictatur eiusmodi.*] In-
dioso dicit *ingeniis*, intelligens ingenium Chrysidis. Ita Eun. I. 1.
Meretricum, de una Thaide. *Conflictamur* autem vel cum adversari-
vel cum fortuna adversa. Phorm. III. 2. 20. Cicero *Fam.* VI. 11
Diutius velle videtur vos habere sollicitos, a quibus se putat diuturnis
ribus esse molestiis conflictatum. Ubi vide quae notavit Cortius. S-
mili fere ratione dixit Plautus, *Trin.* II. 2. 24. *Qui homo cum animo*
inde ab ineunte aetate depugnat suo. [*Conflictatur* hic non tan-
ad pugnam refertur, quam ad frequentem consuetudinem hominum
vitiosorum, contra quorum contagionem velut pugnandum est,
corrumpi nolis. Sic bene explicat Gesnerus in *Thes.* L. L. v. *conflicto-*

67. *Neque commovetur animus in ea re tamen.*] *Id*
dixit, commovetur in ea re, uti Eun. III. 5. 19. *In hac com-*
motus sum, ubi vide. Porro autem *ea re* notatur amor venerem
vide ad Eun. I. 2. 39.

his posse habere iam ipsum suae vitae modum.
 Tum id mihi placebat, tum uno ore omnes omnia
 tua dicere, et laudare fortunas meas, 70
 quatum haberem tali ingenio praeditum.
 Quis verbis opus est? hac fama impulsus Chremes,

68. Bentl. ex cod. Acad. corr. *scias idm habere ipsum*, ut iam in ictu sit.

71. 72. Bentl. *fama hac impulsus Chremes*: quia fama praecipuam
 emphasisin habere debeat. Non credo. Imo pronomen vi sua eminet.

Atque, tribus tamen cum muris et magnis turribus. — 68. *Suae
 vitae modum.*] Moderationem, regimen. — 69. *Cum id mihi.*
 Tum, id est, praeterquam quod. *Tum uno ore omnes.*] Omnes,
 propter amore falli videretur. Et ideo mox ait, *Bene dissimula-
 tum amorem, et celatum indicat.* — 70. *Laudare for-
 tunas meas.*] Ἐπαυτιχώτερον *fortunas*, quam *fortunam*. et de
 se ait, *Qui te tanti talem genere parentes?* Et, *Vade, ait, o fe-
 lici mei pietate.* Et, *Plautus: Fortunatus qui illum eduxit sibi.* —
 71. *Hac fama.*] An vere laudatus sit, singula haec pro argumentis

68. *Habere suae vitae modum.*] Id Lucanus dixit, II.
 servare modum, *finemque tenere.* Sallust. Catil. XI. *Neque mo-
 dum, neque modestiam victores habere.* ubi vide Cortium.

69. *Uno ore.*] Sic Phorm. IV. 3. 20. Cic. Famil. IX. 14. *Atque
 haec una vox omnium est.* Virg. Aen. V. 615. *Fox omnibus una.* Graece,
 ἡ φωνή, καὶ ἐξ ἑνὸς ὀνόματος. Vide Act. Apost. XIX. 34. *Omnes
 omnia bona dicere.*] Idem est, quod *laudare fortunas*, seu
fortunatum iudicare, uti Heaut. II. 4. 1. Plaut. Rud. II. 6. 39. *O scirpe,
 scirpe, laudo fortunas tuas.* Est locutio a sacris translata. Tibull. II.
 21. *Dicamus bona verba.* Gr. εὐφημεῖν. Dixit autem *omnes omnia*,
 uti Adelp. III. 2. 1. et Cic. Fam. VII. 32. *Omnia omnium dicta.* [*For-
 tunae* hic non de divitiis, sed de sorte et conditione dicuntur. Vid.
 Donatum ad h. l. Infra III. 5. 3. *servone fortunas meas me commi-
 sine futili?* Heaut. III. 1. 54. *me tuarum miseritum est fortunarum.*
 Ceterum notanda est huius loci constructio; nam licet *fortunas meas*
 praecedat, tamen pronomen *qui* ponitur, ac si praecessisset *fortunatum*
 me. Ovid. ex Pont. III. 4. 91. *Nec mea verba legis, qui sum submotus
 ad Istrum.* Burmann. ad Quinctil. Decl. IX. p. 191.]

71. *Qui.* Eleganter post *mea, sua, sua, nostra, vestra*, infer-
 tur pronomen *qui*. Cicero Fam. I. 9. *Illud quidem certe nostrum con-
 siliū iure laudandum est, qui meos cives -- servis armatis obiiici no-
 luerim.* Ad sententiam proxime accedunt illa Virg. Aen. I. 605. *quae te
 tam laeta tulerunt Secula, vel qui te talem genere parentes?* Ovid.
 Metam. IV. 322. *qui te genere beati; Et frater felix, et fortunata
 profecto, Si qua tibi soror est, et, quae dedit ubera nutrix.*

72. *Tali ingenio.*] Hoc est, tam insigni et laudabili: sic

Ultero ad me venit, unicam gnatam suam

Cum dote summa filio uxorem ut daret.

Placuit; despondi: hic nuptiis dictus dies.

So. Quid obstat, cur non verae fiant? Si. Audies.

Fere in diebus paucis, quibus haec acta sunt,

Chrysis vicina haec moritur. So. O factum bene!

V. 76. Bentl. *Quid igitur obstat; cur non fiant? Si. Audies. Et* *bent igitur codd. plurimi: illud verae autem non caret offensae*

sunt: et excusatio est, non esse stultitia falsum, sed impulsus. *pulsus.*] Bene impulsus: ultro enim venire impulsus est, qui daret contra officium soceri. — 73. *Unicam gnatam suam.*] Abundat *dera suam*: sed tamen asseverantius est. *Unicam gnatam.*] Quid si taedio multorum filiorum? at *unicam*. — 74. *Cum dote summa* Quid si pauper est? at *cum dote summa*. — 75. *Placuit.*] Quid pronuntiatione, *placuit. Placuit.*] *Συτροπλα*, adeo bona condidit, ut quamvis ultro obiceretur, tamen statim placeret. *Despondit* Ex veteri more, quo spondebat etiam petitoris pater: unde *sponsae sponsa* dicitur, quia spondet puellae pater; *despondet*, adolescentem *Hic dictus est dies.*] Utrum constitutus? an dicatus? ut, *Janus infernae dictus sacer*. — 78. *Chrysis.*] Commemorat nunc quae est *Chrysis. Vicina haec.*] Supra enim ait, *Ex Andro commigravit*

Eun. I. 2. 81. Phaedr. III. 6. *Quaeso, tam angustam, talis vir, per domum?* ubi vide Cl. Burmanum.

73. *Ultero.*] Quae quis non tantum sponte, sed et praeter spem aliorum facit, et secus quam fieri solet, *ultro* facere dicitur.

Eun. I. 1. 24. Adolph. IV. 3. 4. Poterat igitur expectasse Chrysim venientem ad se Simonem, rogantem gnatam filio suo uxorem, *ultro* venit ad Simonem. Cicero Fam. VII. 7. *Subinvideo tibi, nisi te etiam accessitum ab eo, ad quem ceteri, non propter eius superbiam sed propter occupationem, adspirare non possunt.*

74. *Cum dote summa.*] Horatius Epist. I. VI. 36. *Uxor cum dote.* Contra Adolph. IV. 7. 41. *Uxor sine dote venit.* De Romanorum dotis summa vide Lipsium ad Tacit. Annual. II. 88.

75. *Nuptiis dictus est dies.*] Praefinitus, constitutus. Cicero Verr. I. 17. *Quadriennio post, quam diem operi dixerat. Pativius: Gnatam despondit; nuptiis hanc dat diem.*

76. *Verae.*] Non simulatae. supra Vs. 20. et III. 1. 20.

77. *In diebus paucis, quibus haec acta sunt.*] Gellius, B. C. I. 48. *Accidit repentinum incommodum, biduo quo haec acta sunt.* Suet. Tib. 60. *In paucis diebus, quam Capreas attigit. Venit igitur in diebus paucis, intra paucos dies.*

78. *O factum bene.*] Formula gaudentis et gratulantis. Plautus;

Beasti; metui a Chryside. Si. Ibi tum filius
 Cum illis, qui amabant Chrysidem, una aderat frequens; 80
 Curabat una funus; tristis interim,

V. 79. Bentl. ex codd. *ei metui a Chr.*

V. 80. Bentl. corr. *amarant*, sc. dum ea in vivis erat.

Metuis. *Vicina haec.]* Ἀνάμνησις. *O factum bene!* Animadvertente, ubique a poeta sic induci comicas mortes, ut cum ad necessitatem argumenti referantur, non sint tamen tragicae. Nam aut meretrix immittitur, aut senex, aut duabus simul uxoris una uxor. Itaque huiusmodi obitus, aut mediocri tristitia excipitur, aut etiam gaudio. *O factum bene!* Quasi qui dixerit, *Vereor ne quid Andria apportet mali.*
 — 79. *Beasti.]* Artificiose quidem gaudium subiecit, ne mors in Comoedia, luctus in tragoedia personaret. *Metui a Chryside.]* *Metuis illum* dico, qui mihi ipsi aliquid facturus est. *Timeo ab illo,* quia causa possum aliquid mali pati, etiam si ipse nihil in me mali sensit. *Metui a Chryside.]* Ἀρξαιέσιμος. — 80. *Una aderat frequens.]* Ut supra, *Cum quibus erat cumque una, iis sese dedere, aderat frequens.]* Possumus enim adesse, et frequentes non esse, si praesentes non adhaeremus his, quibus adsumus. Et *frequens*, ut miles apud signa. — 81. *Curabat una funus.]* *Funus*, est pompa exequiarum: dictum a funalibus. Etenim noctu efferebantur, propter scrorum celebrationem diurnam. *Curabat una funus.]* Ut non otuerit in exsequiis videre patrem. *Interim.]* Descriptio est huius

merc. II. 2. 27. Bene, hercle, factum, et gaudeo. Contra Cicero, Attic. XVI. 1. o factum male de Alexione.

79. *Beasti.]* Formula laetum nuncium accipientis. Unde Gnaebo, quanquam εἰσωνιῶσις, ad Parmenonem, Eun. II. 2. 48. *Ecquid beo es? Metui a Chryside.]* Explicat Donatus. Sic Plaut. Capt. III. 4. 5. *Si quid metuis a me.* Bacch. II. 32. *Et quid ab hac metuis?* [*Ibi* significat tum. *Infra* II. 3. 5. *ibi culpam in te transferet.* Liv. II. 35. *ibi ira est suppressa.* ubi vid. Duker. Sed hic per pleonasmum *ibi tum* coniunguntur. *Infra* v. 104. *ibi tum exanimatus Pamphilus.* Sic saepe coniunguntur eiusdem potestatis particulae, ut *iam nunc* apud Liv. XXXI. 2. 3. ubi vid. Drakenh. *itaque ergo* apud eundem III. 31. 5. ubi vid. Gronovius. *ita sic* apud eundem II. 10. 11.]

80. *Aderat frequens.]* Vide Donatum. Suet. Vitell. 15. *Apud frequentes milites.* Contra Festus: infrequens appellabatur miles, qui abest, absuit a signo. [*Frequens* pro frequenter, adiectivum pro adverbio. Liv. I. 50. *Conveniunt frequentes prima luce.* ubi vid. Interpretes.]

81. *Curabat una funus.]* Differunt locutiones hae: *Curare funus, Facere funus, et, operam dare funeri.* Istud est adiutare fu-

Nonnunquam conlacrumabat. Placuit tum id mihi:
Sic cogitabam. Hic, parvae consuetudinis
Causa, huius mortem tam fert familiariter:
Quid, si ipse amasset? quid hic mihi faciet, patri? 81

V. 85. Benti. *quid mihi hic faciet patri*, quia hic in arsi esse debet

rei, quae ad narrationem pertinet superiorem. — 82. *Nonnunquam conlacrumabat.*] Illis enim magis causa flendi fuerat, quam amabant, amiserant; hic amore propter suam Glycerium conlacrumabat, qui alienis lachrymis suas commodabat. — 83. *Sic cogitabam.*] Ac si diceret, *hoc cogitabam.* Sensem tantum cogitationis dicere debuit: sed quia *sic cogitabam* dixit, ipsum gestum cogitationis exponit, et dicitur *μνησις*. *Hic parvae consuetudinis causa.*] Hoc est, convivii tantum: et quia dixerat puer, hoc solus egisse Pamphilum, nihil aliud, *Symbolam dedit, coenavit.* — 84. *Tam fert familiariter.*] Id est graviter: nam quae nobis sunt familiaria, graviora sunt animo nostro. *Familiariter*, quam familiaris: an potius *familiariter*. — 85. *Quid hic mihi faciet patri?*] *Mihi*, circa me. Et postquam *mihi* dixit, pondus intulit nominis, dicendo *patri*. *Quid hic mihi.*] Vide quam venuste re-

mus, uti loquitur Noster Phorm. I. 2. 57. Illud, sepelire. Ita Plautus Menaechm. III. 2. 27. *Fecisti funus me absentis prandio.* Hoc, prodit in funus. Cicero Att. XV. 1. *Venerat enim in funus: cui funeri ego quoque operam dedi.* [*Curabat funus.* Ut Graec. *νομίζεω*, sic etiam Latine *curare* eximie dicitur in re funebri. Ovid. Fast. V. 657. *Displicet haerere mandati cura sepulcri.* Curt. X. 10. *iussi corpus Alexandri suo more curare.* Ernestius ad Tacit. Hist. V. 5.: *Funus est pompa funebri et quicquid ad exsequias pertinet.* Manil. I. 836. *Cesserat officium mortis et funera deerant Mortibus.* Vid. Interpretes ad Sil. Ital. I. 154.]

82. *Conlacrumabat.*] Videtur pro simplici *lacrumabat* usum patum, ut notetur Pamphilus domum reversus prae tristitia a lacrimis non temperasse. Cicero Somn. Scip. 1. *Complexus me senex conlacrumavit.*

83. *Parvae consuetudinis causa.*] Ita Cicero Leg. I. 1. *Est quaedam inter nos parva dissensio. Est autem consuetudo h. l. usus et familiaritas.* Cic. Fam. II. 1. *Carui fructu iucundissimae consuetudinis.*

84. *Mortem fert familiariter.*] Ita infra v. 109. *Flemus quam familiariter*, id est, quasi domesticus, et eiusdem familiae. Unde proprie dixit Seneca, de Tranq. Animi, cap. 1. *Familiariter enim domestica respicimus, et semper iudicio favor officit.*

85. *Quid hic mihi faciet, patri?*] Laudat haec verba Cicero Fam. IX. 7. Ad quem eadem ratione scripsit A. Caecina, Fam. IV. 7. *Armati stilum persequitur: victi et nondum restituti quid faciet*

Haec ego putabam esse omnia humani ingenii,
 Mansuetique animi officia. Quid multis moror?
 Egomet quoque eius causa in funus prodeò,
 Nihil suspicans etiám mali. So. Hem, quid ést? Si. Scies.
 Effertur; imus. Interea inter mullieres, 90

V. 89. Bendl. ex codd. *quid id est*, ut scilicet vitetur trochaeus in quarta sede senarii.

petierit hic. — 86. *Haec ego putabam.*] *Putare* est *elus*, qui simplicitate pectoris aberravit. Cicero: *Non putavit, lapsus est. Haec ego putabam.*] Cum adhuc nihil peccationis ostenderit, tamen dolere in futura prorumpit: ut, *Et gener auxilium Priamo, Phrygibusque prebat. Humani ingenii.*] Circa Chrysidem. — 87. *Mansueti.*] Circa amicos. — 88. *Egomet quoque.*] Ut et ipse Pamphilus, aut etiam ego, quem minus crederes. *Eius causa.*] Eiusdem mansuetudinis et humanitatis, et *elus* Pamphili. *In funus prodeò.*] *In funus*: in pompam exsequiarum, quod a funalibus dictum est, et uncis vel cuneis candelaborum, quibus delibuti funes, et [in genu cerei] fomites infiguntur. — 89. *Nihil suspicans etiám mali.*] Bene suspendit auditorem. *Etiám.*] Alia est suspensio audientis, et excusatio alia. *Etiám.*] Adhuc. *Hem.*] Perculsi ac metuentis. — 90. *Effertur.*] *Ἐπιέρχεται.* Graecum est. quod vitans

86. *Humani ingenii.*] Imitatur Plautum, Most. III. 2. 127. *Te existimo humano ingenio.* Sed et id, quod ratione defuncti Belgae *de laatste eer* dicunt, Latinis *humanitas* dicitur. Iustinus XI. 12. *Exsequiasque benigne prosequutum: idque eum non amoris, sed humanitatis causa fecisse.* Spartianus in Ant. Caracalla, cap. 9. *Tractaque eum eorum per plateam cadavera, sine aliqua humanitatis reverentia.*

88. *In funus prodeò.*] Haec varie efferuntur. Cicero Att. XVI. 1. *Venerat enim in funus, cui funeri ego quoque operam dedi.* Petronius, cap. 111. *Prosequi funus passis crinibus coepit.* [89: *Etiám rariorem apud Terentium vim habet pro etiánunc, adhuc.* Infra III. 2. 23. *Non satis pernosti me etiám.* Hee. IV. 3. 8. *De uxore incertus eum etiám.* Virg. Aen. IV. 485. *etiám currus, etiám arma tenentem.* ubi vid. Servius.]

90. *Effertur.*] Proprie. Nepos Attico cap. 22. *Elatas est in lecticali, ut ipse praescripserat.* Cic. Att. XVI. 1. *Cn. Luoullus, familiaris noster, matrem efferebat.* De modo et tempore vide Commentarium maiorem, et Kirchmannum de Fun. Roman. I. 4. et II. 9. — *Imus.*] Subaudi, *exsequias.* Phorm. V. 8. 37. Ovid. Amor II. 6. 1. *Pistacus Eois imitatrix ales ab Indis Occidit, exsequias ite frequenter, aves. Itae, pias volucres.* Cicero, de Oratore II. 8. laudat hanc Terentii narrationem a brevitate et venustate. *Inter mulieres.*] De

Quae ibi áderant, forte unam ádspicio adolescentulam,
Formá — So. Bona fortásse. Sí. Et voltu, Sósia,

V. 92. Bentl. *Forma bona. So. Fortasse.* Sosia enim, inquit, igitur, quid dicturus esset Simo, cur de bona forma potius, quam de mediocri hariolaretur, nescio.

Virgilius, ne diceret *effertur*, inquit, --- *tum corpora luce caretum Exportant tectis, et tristia funera ducunt. Efferi proprie dicuntur cadavera mortuorum; et ire proprie ad exsequias. Virgil. Inquit, egregias animas, quae sanguine nobis, Hanc patriam pepererunt* — 91. *Unam adspicio.*] Ex consuetudine dicitur *unam*, ut dicimus, *Unus est adolescens*. Tolle *unam*, et ita fiet ut sensui nihil esset; sed consuetudo mirantis non erit expressa. *Unam* ergo tunc dicitur: vel *unam*, pro quadam. — 92. *Forma et vultu.*] hic duo sunt, et aetas et forma, quibus additur pudor: quia meretricis non est. *Forma et vultu.*] *Forma* immobilis est et naturalis *vultus*, movetur et fingitur. *Et vultu Sosia, adeo modesta.* Quia formae laudatio cum meretrice commissa est, progreditur artifex poeta ad laudanda ea, quae honestiora sunt, quam forma. *Et vultu Sosia.*] Quid hic deest, ut eam nurum dignetur Simo, nisi sola cognitio? *et formam* probat in puella Pamphili pater, et matronalem modestiam miratur in vultu, et venustatem stupet. Nonne ergo iam cognovimus hoc praestruxisse Terentium, ut cum Chremetis filiam esse cognoverit Simo, hanc potius eligat, quam Philumenam, nurum? quam

mulieribus Graecis et Romanis in funus prodeuntibus vide observata in Commentario maiori. [Atheniensium moribus mulieres iuvenes propriae quorum funus prosequerentur; extrariorum funus non licebat comitari nisi mulieribus sexagenariis. Vid. Solonis legem apud Demosth. ad Macartat. p. 608. Wolf. In hac igitur re Terentius Atheniensium mores observavit, non item in eo, quod dicitur Simonem secutum esse funus. Nam ex eadem Solonis lege viri ante funus ibant, mulieres funus subsequerentur. Taylor. Lect. Lysiac. c. I. p. 677.]

91. *Unam adspicio adolescentulam.* Ita fere Virg. Aen. V. 644. *Hic una e multis.* Aliquando redundat *Unus*. Plautus Truc. II. 1. 89. *Est huic unus servus violentissimus.* Cicero, de Orat. I. 29. *Sicut unus paterfamilias his de rebus loquor.* [Unam i. e. quandam, aliam quam. Cic. de Orat. I. 29. *Sicut unus paterfamilias his de rebus loquor.* Cass. B. G. V. 45. *erat unus intus Nervius.* ubi vid. Interpretes add. Burmann. ad Ovid. Ep. XV. 162. Aliquando *unus* ad excellentiam refertur, imprimis iunctum superlativo, ut apud Virg. Aen. II. 426. *iustissimus unus Qui fuit in Teucris et servantissimus aequi.* Vid. Bentley ad Horat. A. P. v. 32. Sed altera notio hic praeferenda videtur.

92. *Forma.*] Hoc ita pronuntiandum, ut Simonis admirandum

leó modesto, adeó venusto, ut nihil supra.
 ua túm mihi lamentári praeter caéteras
 ia ést; et quia erat fórma praeter caéteras 95
 hécsta et liberáli; accedo ad pédisequas;

1.94. Bentl. *Quas cum mihi etc.*... Codd. aliquet et editt. *Quas tum-*

ma ex sororis pulchritudine; et amore Charini, et Davi laudatione, ipsum quoque probe monstraverit nobis. *Voltu.*] Haec laus adiut, post cognitionem, futuram nurum. — 93. *Adeo modesto, adeo venusto.*] *Modestus*, ad prohibitatem vultus et morum pertinet; *Venustus*, ad naturam corporis. Atque adeo sibi *vultum* fingere multi solent: *formam* nemo. *Ut nihil supra.*] *Ellipsis* Terentiana. non necesse est subiungere duos versus. — 94. *Quia tum mihi.*] *omissio* necessaria. *Praeter caeteras.*] Id est, plus quam caetera. — 96. *Honestae ac liberali.*] *Honestae*, ad formam,

et suspensa videatur; eleganti ἀνοσιωχῆσει. *Bona.*] Ita Heaut. III. 1. 18. Suet. Calig. 83. *Tam bona cervix, simul ac iussero, demetur.*

93. *Venusto.*] Homo *venustus* est, cui Venus favet in amorem; *invenustus* contra, cui amanti Venus iniqua est. Infra I. 5. 10. *forma venusta* dicitur, cui Venus laetos adflavit honores; quae et ipsa *venustissima Venus* dicitur Plauto, Poen. V. 44. Proprie autem *vultus venustus* mulieri tribuitur, non viro. Suet. Ner. 51. *Vultu pulchro magis, quam venusto.* i. e. qui magis virum deceret, quam feminam. — *Ut nihil supra.*] Ita Eun. III. 1. 37. Plenius Cicero, Fam. XIV. 1. *hucnis humanitas, virtus, amor in omnes nos tantus est*, ut nihil supra possit. Subaudi, dici vel cogitari. Martial. II. 31. 2. *Supra quod eri nil, Mariane, potest.*

94. *Lamentari.*] Proprie de mulieribus querula voce dolorem instantius. Ita Pacuvius apud Cic. Tusc. II. 21. *Conqueri fortunam diversam, non lamentari decet. Id viri est officium: fletus muliebri in initio additus.*

96. *Honestae.*] *Honor* pulchritudinem notat, *Honestus* pulchrum. Virg. Aen. I. 591. *laetos oculis afflarat honores.* Eun. III. 1. 21. Et Virgil. Georg. II. 391. *Et quocumque Deus circum caput egit honestum.* Lucil. *Primum*, facie quod honesta; *Accedit.* — *Liberali.*] Quocumque homine libero dignum est, *liberale* dicitur. Ita coniugio *liberali*, infra III. 3. 20. *Liberali facie*, Eun. III. 2. 20. *Ingenium liberale*, Adelph. IV. 5. 50. — *Pedissequas.*] Nimirum Chrysidis, pro munificentiae amantium, et luxus ipsius Chrysidis signum. Ita Heaut. II. 3. 5. et 10. [*Pedissequas.* Vulgo male scribitur sibilanti littera triplicata *pedissequus*; in antiquis monumentis semper scribitur *pedissequus*, ut apud Gruterum p. DC. 8. et MCXII. 10. Accedit auctoritas veterum, qui antepenultimam corripiunt. Phaedr. IV. 4. 86. et ibi

Quae sit, rogo. sororem esse aiunt Chrysidia.
 Percussit ilico animum. At at! hoc illud est!
 Hinc illae lacrimae! haec illa 'st misericordia!

V. 99. Bentl. refingit: *Haec illae lacrimae!* sicuti *haec* pro *haec* dicitur Andr. IV. 1. 32. Eun. III. 5. 54. al. Sed retinenda lectio.

Liberali, ad vultum retulit. — 98. *Percussit.*] Hoc est, spicio, vel aliquid tale. *At at!*] Interiectio admirantis. *Hoc illud* dicitur eius rei est, quam in animo conceperamus. *Virgil. illud, germana, fuit?* — 99. *Hinc illae lacrimae.*] *H.*

Burmam. Mulieres autem Graecae cum magno ancillarum comitatu publicum prodibant. Vid. Rutil. Lup. II. p. 74. et quae ibi notavimus

98. *Percussit ilico animum.*] *Percellere* animum est stuporem et admirationem rapere; *percutere*, suspicionem in se movere. Cicero pro Dejot. cap. 6. *Haec suspitione sum percussus.* vide Graevium; conf. Bentleium ad Horat. Epod. XI. 2. Burmannus Petron. cap. CXI. et Drakenborch. ad Sil. Ital. II. 213. [*Percussit* *num*, h. e. commovit, suspicionem iniecit. Cic. ad Att. IV. 8. *ad Romae esse hominem; percussit animum.* Idem pro Deiot. c. 6. *suspitione sum percussus.* ubi vid. Graev. Sueton. Tib. c. 11. *percu inopinata re, diu quid ageret incertus.* *Percussus* et *perculus* ceu a librariis confunduntur. Vulgares magistri contendunt *percussu* corpus, *perculus* ad animum referri, quod a vero alienum est. Utrque de utroque dicitur, de corpore proprie, de animo translate; *percellere* in re graviore locum habet, ut si quis quasi fulmine i extra se rapitur et prae subita animi invasione quid agat nescit. Horat. Epod. VII. 15. *Tacent, et albus ora pallor inficit mentesque perca stupent.* *Percuti* vero dicitur in leviori affectu, ubi animus qui commotus est, nec tamen eversus et consternatus. De horum verum discrimine vid. Rivium ad h. l. Interpretes ad Ovid. Met. IV. imprimis magnum Bentleium ad Horat. Epod. XI. 2.] — *At at!*] Interiectio, qua utimur admirantes, et malum deprehensum indicari. Plant. Pers. IV. 7. 12. — *At at, oblitus sum dudum intus edii* Poen. IV. 1. 5. *At at, e fano recipere video se Syncerastum.* — *illud est.*] Formula admirantis, et vera esse deprehendentis, et cogitaveras. Virgil. Aen. III. 558. *nimirum haec illa Charybdis, Helenus scopulos, haec saxa horrenda canebat.* Ovid. Metam. XI. Hoc erat, hoc, animo quod divinante timebam.

99. *Hinc illae lacrimae.*] Proverbialis dicti species, quocumque tristi casu. Ita Cicero pro Coel. cap. 25. Horat. Epist. 20. 39. alii.

Quam timeo, quorsum evádas! Si. Funus interim
 cédit: sequimur: ad sepulcrum vénimus:
 ignem imposita est: flétur. Interea haéc soror,

haec causa. — 100. *Quam timeo.*] Non videtur adhuc Sosiae
 huius amoris argumentum: adeo pendet ad ea quae dicturus est Simo.
 [Evadas.] Id est exeat, vel pervenias. *Funus procedit.*] *Funus*
 funeralibus dictum est, ut supra notavimus. Et est *funus*, pompa ex-
 equiarum. Et bene, *funus procedit, nos sequimur*, dixit, quasi post
 eam morituri: unde *exsequiae* dicuntur. *Funus interim procé-*
dit.] Ἀνεύθετος. — 101. *Ad sepulcrum.*] *Sepulcrum* *κατὰ ἀνελ-*
κτες, ut diximus, quod *sine re pulcra* sit. An quod ibi *sine pulsu* sint,
 est, mortui? an quod illic animae a vivis *sepeliantur*, id est *sepa-*
ntur? Et *sepulcrum* dixit futurum, non quod iam esset. *Sepulcrum*
sim a sepeliendo dictum. *Virgilius* proprie: *At pius Aeneas ingent*
is sepulcrum Imposuit. ---- — 102. *In ignem posita est.*] *Elapsa*,
 non enim est quae. Et mire; cum *funus* supra dixerit.
Fletur.] Hic bene impersonaliter, *fletur* ab omnibus; extrema enim
 neque mortuorum omnes commovent ad lacrimas. *Haec soror.*]

100. *Quam timeo quorsum evadas.*] Imitatur Plautum
 iam I. 1. 69. *Demior, quid sit, et quo evadat, sum in metu.* Quae
 idem sunt verba servi ad herum de moribus filii.

101. *Sepulcrum.*] Notat ipsum locum, ubi comburendum erat
 cadaver; quae et *sepultura* dicta. Cic. Fam. IV. 12. Tacit. Annal. II. 73.
inde et comburere sepelire dixerunt. Nepos, Eum. cap. 13. Vide Com-
 mentarium maiorem. [*Funus procedit.* Proprie utitur verbo *procedere*.
 habet enim significationem pompae et gravitatis in incessu. Imprimis
 consul *procedere* dicitur, quum primo consulatus die in Capitolium co-
 mitante amicorum caterva deducitur. Vid. Drakenb. ad Sil. Ital. VI. 444.
 eadem vis est verbo *incedere*. Vid. Broukhusius ad Propert. II. 2. 58.
sepulcrum hic ponitur pro busto vel rogo, ut contextus docet. Cicero
 ut. V. 36. *ut duo sepulcra duorum praetorum improborum constituerentur*.
 ubi vid. Hotomann. Et sic *sepelire* dicitur de combustione et quo-
 rumque genere cadaveris amovendi. Liv. VII. 24. *sepultumque Consentias*
ad membrorum reliquum fuit. ubi vid. Drakenb. Similiter *humare*
dicuntur pro cremare. Cic. de Leg. II. 22. *Quod nunc communiter in*
urbibus sepultis est, ut humati dicantur, id erat proprium tum in iis,
ut humus iniecta contegeret.]

102. *Fletur.*] Lucilius apud Nonium, V. *Praeficae*: *Mercede*
nae Conductae flent alieno in funere praeficae, Multo et capillos scin-
dat et clamant magis. Vide porro notata in Comment. maiore. [Conf.
 Boukh. ad Tibull. I. 3, 8. Olim hic legebatur *in ignem posita est*,
 sed defendi potest ex iis, quae Oudendorp. ad Caes. B. G. VIII. 46.
 notavit. Rectius tamen viri docti e *mas.* revocarunt *in ignem imposita*

Quam dixi, ad flammam accessit imprudētius,
 Satis cūm periclo. Ibi tum exanimatus Pámphilus
 Bene dissimulatum amorem et celatum indicat. 104
 Adcurrit; mediam mulierem complectitur:
 Mea Glycerium, inquit, quid agis? cur te is perditum

Id est, quam dixi esse sororem Chrysidis. — 103. *Ad flammam.* Innuat affectum sororis, unde omnes vinceret: caeteri enim fletu haec flammæ se ingerit. *Virgil. Extinctum Nymphae crudeli fune Daphnim, Atque Deos, atque astra vocat crudelia mater.* — 104. [*tum exanimatus.*] A voluntate, a facultate, a summo ad impetum ubi sunt dicta et facta, ibi est πάθος. Et mire ibi. — 105. *Bene dissimulatum.*] Bene, multum, an quasi dolens, quod etiam negaturus sit Chremeti, dixit bene? *Indicat.*] Omnia significant. Non ostendit, inquit, sed indicat, nec accedit, sed adcurrit; non vestit aut manus, sed mediam mulierem, non tenet, sed complectitur. Et quibus his tribus rebus inducitur in alicuius rei gestionem persona: affectu, factu, dicto. Affectus est, quod ait, *Ibitum exanimatus Pamphilus.* Factum, quod ait, *Adcurrit, mediam mulierem complectitur.* Dictum, quod ait, *Mea Glycerium, quid agis? cur te is perditum? Indicat.*] Indicium proprie est oris et linguae factis ergo indicat: non enim dixit, amo. — 106. *Adcurris.*] *Virgilius: Interiora domus irrumpit limina, et altos Conscendit furibundus rogos.* — 107: *Mea Glycerium.*] *Mea,* quasi amator; *Glycer*

est. "Imponere in locum non minus recte dicitur quam imponere in locum, quamvis vulgo Grammatici tradant, praepos. in accusativum adsciscere, quum motum, ablativum, quum quietem indicat. Cic. Tusc. Diss. I. 35. *Metellum enim multi in rogam imposuerunt.* Liv. I. 18. *dextra caput Numae imposita.* ubi vid. Drakenb. Add. Obs. Misc. Vol. III. p. 399.]

[104. *Satis cum periclo.*] Augendi et intendendi vim habet *Satis.* Plane ita Phorm. IV. 3. 33. Tibull. II. 7. 35: *satis anxia vivas.* Horat. Carm. I. 2. 1. *Iam satis terris nivis atque dirae Grandinis mada patet.*]

105. *Bene dissimulatum.*] Imitatus Ovidius, Heroid. XVI. 7. *Sed male dissimulo; quis enim celaverit ignem, Lumine qui semper praedistur ipse suo?* Suet. Tib. 42. *Cuncta simul vitia, male diu dissimulata tandem profudit.* [*Bene dissimulatum.* Bene est docte, perite, callide ut contra male dissimulatus apud Vellei. Pat. II. 109. is, qui sic dissimulat, ut animus eius facile detegi possit. Ita bonus pro docto, malus pro indocto dicitur.]

106. *Mediam mulierem complectitur.*] Virg. Aen. II. 218. *Bis mediam amplexi.*

107. *Quid agis?*] Formula reprehendendi, et a consilio absten-

illa, ut consuetum facile amorem cerneret,
 et se in eum, flens, quam familiariter.
 Quid ais! Si. Redeo inde iratus, atque aegre fe-
 rens. 110
 satis ad obiurgandum causae. Diceret,
 feci? quid commérui, aut peccavi, pater?

, quasi familiaris dixit. *Quid agis?* Quasi perturbatus. *Cur perditum?* Quasi consolaturus. — 108. *Ut consuetum le amorem cerneret.* Mire, non suspicaretur dixit, sed res, sicut supra, *Laudem invenias et amicos pares.* — 109. *Re se in eum.* Obicitur ei, quod a Glycerio factum est: ut, *nisi unquam tam palam de honore, tam vehementer de salate sua idis, quam ille atque illius amici, ut ne haec mihi delatio de-* — 110. *Quid ais?* Non interrogantis, sed mirantis est. *et atque aegre ferens.* Iratus, culpa, aegre ferens, meter spem. — 111. *Nec satis.* Mire expressit indulgentiam erga filium. Erat, inquit, causa: sed pro amaritudine obiurgandi non erat satis, hoc est, non idonea videbatur. *Nec satis ad gandum.* Deest habui, vel erat. *Virgilius: --- Nec satis in armis.* et hic, erat, vel habui, deest ad sententiam. *Di-* t.] Deest enim. — 112. *Quid feci?* Mire fiduciam praetumento, quod est in sequenti versu. — *Quid feci? quid serui, aut peccavi?* *Ἀνεπίστος* a maioribus ad minora. Et quasi facinus dixit. *Facere enim quis et homicidium dicitur.*

Cic. Cat. I. 11. *Marce Tulli, quid agis?* — *Cur te is per-* ditum? Plaut. Truc. II. 7. 7. *ipsum perditum se it.* Sallust. Catil. *vere tamen cives, qui seque remque publicam obstinatis animis* am irent. Ubi vide, quae observavit Curtius.

09. *Reiecit se in eum.* Nimirum resupinato vultu et cer- flexa in Pamphilum a tergo currentem sese reiecit. Lucr. I. 4. *nerem de Marte in gremium qui saepe tuum se reiecit, aeterno tus vulnere amoris.* Asin. Pollio ad Cic. Fam. X. 32. *Manibus gum reiectis.* Phaed. V. 2. 3. *Reiecta penula.* i. e. in humerum ta. [*Quam familiariter. Quam* est valde, et saepe iungitur posi- adus nominibus, ut apud Caes. B. G. VI. 26. *rami quam late dif-* tur. ubi vid. Interpretes. Cic. Verr. IV. 25. *Sunt vestrum, iu-* quam multi. Idem saepe dicit *sane quam.* Vid. Graevius ad Attic. VII. 15.]

11. *Obiurgandum.* Accusandum, sed leniter, ut solent filii, ili, amici obiurgari. Cicero Att. II. 1. *Quod me quodammodo irachio de Pompeii familiaritate obiurgas.* [*Ad obiurgandum cau-* o obiurgandi causae; saepe sic loquitur Livius, ut VIII. 13. *omnium vobis ad consulendum potestas esset.* ubi vid. Drakenborch.]

Quae sese in ignem iniicere voluit, próhibui;
 Servávi. Honesta orátio est. So. Recté putas:
 Nam si illum obiurges, vitæ qui auxiliúm tulit;
 Quid fácias illi, qui dederit damnum aut malum?
 Si. Venit Chremes postrídie ad me, clámitans,
 Indignum facinus! cómperisse, Pámphilum

V. 116. Benth. *Dederit qui damnum*: ne ictus in ultimam esse
 Nisi forte accentus in ultima positus per interrogationem em-
 sandus est.

Commerui, minoris culpae est: *Peccavi*, multo minoris et levioris.
 113. *Quae sese*.] Illic, *mea Glycerium*, hic pronomen dixit. *M*
 dissimulatio, tanquam illam praeter periculum nesciat. — 115. *Nam*
si illum.] Argumentum per ratiocinationem a contrario, ut si
cas, Viro forti praemium debetur, si desertori poena constituta
Traisi.] Pro attulit. Sed multa significat. Et alias *pertulit*. *Virgilius*
Non tulit hanc speciem furiosa mente Choroebus. Alias *sustulit*:
 idem, *Omnia fert aetas, animum quoque*. pro *aufert*. 116. *Ille*
 Pro illo. *Dederit damnum aut malum*.] *Damnum*, rei
malum, ipsius hominis. — 117. *Venit Chremes*.] Argumentum
 conjectura, de testibus. Et mire supra, *Ultero-venit ad me*. Ergo
 causa iusti doloris ostenditur, quia dolet etiam Chremes: nam potest
 non daturus filiam, non venire. *Postridie ad me, clamitans*.
 Ut sine dilatione sciri posset. Et *clamitans*, indignantis est,
Clamant omnes. — 118. *Indignum facinus*.] Distinguendum
 ut per se intelligatur *indignum facinus*; et ipse doleat Pamphilum esse
 rumpi. *Comperisse*.] Ergo ab aliis; ut appareat verum quod ali-

114. *Honesta oratio est*.] Speciosa. Ita Cicero de Oratore
 II. 20. Liv. I. 4. *Quia Deus auctor culpae honestior erat, i. e. ad em-*
cusandum speciosior.

116. *Quid fácias illi*. Valerius Maximus V. 1. 2. Ext. *Et*
eos, qui nos amant, interficimus, quid his faciemus, quibus od-
sumus? — *Qui dederit damnum aut malum*.] Ita Eun. III
 S. 2. Plaut. Truc. II. 1. 17. *Quemquam hominem attigerit profecto, et*
malum aut damnum dari. Ulpian. I. 15. §. 1. ff. de Aedil. Edicto: *As-*
iussu eius furtum sive damnum cui datum sit. [*Damnum dare* est *di-*
spanum inferre, pro quo minus latine vulgo dicitur *damnum facere*; *i-*
 enim significat damnum pati. Duker. de Latinit. Vet. Ict. p. 373. §
militar malum dare est malo afficere. Infra II. 5. 20. *ut pro hoc ma-*
mibi des malum. Vid. Interpretes ad Phaedr. I. 16. 2. *Damnum e-*
 rei, *malum* hominis, ut Donatus annotat.]

118. *Indignum facinus*.] Laudat Quintilianus, Instit. Ora
 V. 12. [*Indignum facinus* est irati et indignantis exclamatio, ut Eun

no uxore habere hanc peregrinam. Ego illud sedulo
negare factum: ille instat factum. Denique 120
tunc discedo ab illo, ut qui se filiam
negat daturum. So. Non tu ibi gnatum? Si. Ne haec
quidem
vix vehemens causa ad obiurgandum. So. Qui, cedo?

*Am uno ore omnes. Et, Hac fama impulsus Chremes. Indignam
facinus comperisse.]* Deest *se*: incertaque distinctio. *Pam-
philum.]* Cum emphasi dixit, id est, pudentem et bene moratum.
Et nec amicam, sed *pro uxore*. Mire ergo, quasi non hoc doleat
sed amet, sed quod *pro uxore* habeat. Et simul excusatur filiam de-
putaturus socer. — 119. *Hanc peregrinam.]* *Hanc*, cum con-
sumpta dictum est; et *peregrinam*, ut alibi: *Adeone est demens?*
an peregrina? nam hoc nomine meretrices etiam nominabantur. *Ego
illud sedulo.]* Quanto affectu pater factum, quod viderat, negabat!
Sedulo.] Quomodo *sedulo*, si negabat? an *sedulo*, ut Sosiae? id
est, simpliciter. *Sedulo.]* Quia non semel negavit, vel ille institit. —
Factum.] Impersonaliter. *Negare factum.]* Officium pa-
tris, et simul per hoc expressio probationis. — *Ille instat fa-
ctum.]* *Plautus, instare factum*: similis est ἀγορεύω. *Instare
factum.]* Vetuste, id est, instat dicere factum esse. *Denique.]*
Quid denique? ad summam properat, et ad finem dictorum. *Deni-
que.]* Id est, postremo. — 121. *Discedo.]* Proprie, non enim
ab eo. Unde *discessio. Ut qui se negat.]* Probavit, quod non vo-
lebat senex, Sosiae: adhuc superest ut ostendat, quod non sit irascen-
dum, quin iuste irascatur. — 122. *Non tu ibi gnatum.]* 'Azo-

L 1. 25. Phorm. IV. 3. 8. *Indignum est turpe, foedum, non fe-
raudum.]*

119. *Pro uxore.]* Id est, uxoris loco, seu quasi uxorem:
haec enim vis est voc. *pro*. Ita infra I. 5. 38. Eun. III. 5. 25. Heaut. I.
1. 49. Eodem sensu dixit Plautus Truc. II. 4. 38. *qui quasi uxorem Me
habebat.*

120. *Instat factum.]* Explicat Donatus. Ita fere Heaut. IV.
4. 16. V. 1. 22. Hec. I. 2. 46. [*Instat factum. i. e. urget dicendo et
iterando, factum esse. Heaut. V. 1. 22. magis unum etiam instare, ut
habe conficerentur nuptiae. Gronov. ad Liv. XXXII. 12. 10. et Schul-
ting. ad Senec. Controv. I. p. 92.]* *Denique.]* Formula finiendi ser-
monem. q. d. ut paucis dicam. Ita Heaut. I. 1. 17. Adde Graevium ad
Cic. Fam. X. 10.

121. *Ut qui.]* Ita Horatius, Serm. L 1. 23. *no sic*, ut qui *iocula-
ria ridens Percurram*. Similem vim habet *quasi*. Phaedr. III. 2. 7.
abest securi domum, Quasi inventuri mortuam postridie.

122. *Vehemens causa.]* Homo, ingenium, natura, oratio

Si. Tute ipse his rebus finem praescripti, pater.
Prope adest, quam alieno more vivendum est mihi:
Sine nunc meo me vivere interea modo.
Sa. Quis igitur relictus est obiurgandi locus?
Si. Si propter amorem uxorem nolit ducere;
Ea primam ab illo animadvertenda iniuria est.

V. 127. Bentl. *Qui igitur, ex codicibus.*

ἀποσιώησις, vel ellipsis, deest, invasisti, obiurgasti, adortus es. [*obiurgandum.*] Incusandum, inclamandum. — 124. *Tute a rebus.*] Modo non addidit, diceret. — 125. *Prope adest.* Prope adsunt nuptiae: in proximo sunt metae libertatis: et ideo avida voluptaria sub finem carpenda sunt. *Quum alieno.*] *Quum*, in quo; hoc enim significat *quam*. *Meo me vivere interea modo.* *Meo modo*, mea voluntate; meo arbitrio. — 127. *Relictus est obiurgandi locus.*] Mire *obiurgandi*: tanquam incensus patris in filiam videretur. Nam supra commotus plus per ἀποσιώησιν significaverat. — 128. *Si propter.*] Hoc erat secundum in divisione. *Et consilium meum cognosces. Si propter amorem.* Initium consilii sui demonstrandi. *Nolit.*] Legitur et *nollet*. [apud Donatum et apud Terentium repone *nollet*. Bentleius.] — 129.

vehemens magis dicitur. Id igitur vult Sime, causam hanc non fuisse satis idoneam, quare *vehementior esset* in filium. Ita Heaut. III. 1. 12.

124. *Finem praescripti.*] Statuisti, praefinisti. Propertius III. 2. 21. *Cur tua praescriptos evecta est pagina gyros?* Eodem sensu Cicero Fam. VII. 2. Praefinisti, *ne pluris emerem*.

125. *Prope adest.*] Cicero, Senect. cap. 21. *Propius absum* Plautus, Menaechm. V. 6. 25. *prope est, quando Herus, quod strenuus faciam, pretium exsolvet.* [*Adest, nempe tempus.* De huius nominis frequenti ellipsi vid. Sanct. Min. IV. 4. p. 645.] — *Alieno more.*] Arbitrio. Ita Heaut. I. 2. 29. Docet Cl. Burmannus ad Quinctil. Instit. Orat. XI. 1. inter *more* et *modo* id interesse, ut illud notet aliquo exemplo et consuetudine quid facere; hoc vero, legitimo fine, quae non egredi debeat.

126. *Meo modo.*] Ita Eun. V. 3. 14. Heaut. II. 4. 21.

127. *Obiurgandi locus.*] Tempus et opportunitas. Ita infra II. 2. 17. Heaut. II. 1. 6. [*Locus est occasio, facultas.* Infra I. 4. 6. *date illi in aliis potius peccandi locum.* II. 2. 17. *nunc non est narranti locus.* Liv. IX. 2. *Quando nec consilio nec auxilio locus esset ubi vid. Drakenb.* Male vero quidam *relictus* in *reliquis* mutavit. Caes. B. G. V. 19. *millibus circiter essedariorum relictis itinera nostra servabat.* Liv. IV. 27. *Nulla in proelio iusto relicta spe.* Vid. Bentlei. ad h. l.

129. *Primam.*] Denique. Virgil. Aen. II. 375. *vos celsis nun-*

nunc id operam do, ut per falsas nuptias 130
 vera obiurgandi causa sit, si deneget.
 simul sceleratus Davus si quid consili
 habet, ut consumat nunc, cum nihil obsint doli:
 quem ego credo manibus pedibusque obnixè omnia

V. 134. Benth. *que in pedibusque* resecat; conferens IV. 1, 53. Vide etiam Victor. Varr. Lectt. IV, 19.

Ab illo animadvertenda iniuria. Nota participium a passivo, *animadvertenda*, castiganda, vindicanda est. *Ab illo iniuria.*] Quam facit, non quam patitur. *Ea primum animadvertenda.*] Ut iam hoc sit peccatum, quod recusat nuptias, non quod peccat adolescens. Ideo ergo primum dixit, *animadvertenda iniuria*, vindicanda, exsequenda est. Et bene *ea ab illo* dixit *iniuria*. Certissimam enim notat personam, quae debeat pro iniuriis poenitentiam solvere. Quod si dixisset, *Iniuriam eius, ἀμφιβολίαν* fecisset, utrumquam passus est ab alio, an quam ipse aliis intulit. — 130. *Et nunc id.*] Hic reddit quod dixerat, *Consilium meum cognosces. Id.*] Id est, *propter id.* — 131. *Vera.*] Ἀπίθρον. quia *falsas* dixit, intulit *vera.* — 134. *Manibus pedibusque.*] Proverbiale, id est, omnia

primum a navibus itis? — *Ab illo animadvertenda iniuria.*] Hanc locutionem recte explicat Donatus. [*Iniuria ab illo* est iniuria illius, quam ille facit. Nam praep. *ab* saepe inservit genitivo circumscribendo. Infra III. 1. 3. *ab Andria aneilla* i. e. Andriae ancilla. Plant. Mil. II. 2. 5. *quemque a milite hominem.* Sallust. Fragm. p. 934. *metus a Tarquinio.* Liv. XXVII. 5. *fides a consule.* ubi vid. Gronov. Valer. Flacc. V. 243. *ab auro fulgor.* Perizon. ad Sanct. Min. III. 3. not. 138. p. 389. et Cort. ad Cic. ad Div. III. 13. *Animadvertere* est castigare, vindicare. Infra IV. 4. 28. Vid. Donat. ad h. l. *Iniuria* est peccatum, ut apud Ovid. Ep. VIII. 87. *Quae mea coelestes iniuria fecit iniquos.*]

130. *Id operam do.*] Ita infra II. 1. 7. [Sic etiam loquitur infra II. 1. 7. et Hec. III. 3. 48. *idem nunc huic operam dabo*, in quibus deest praepos. *in*, quam addit Cic. Tusc. Disp. I. 4. *in quam exercitatioem ita nos studiose operam dedimus.* ubi vid. Davisius.]

131. *Deneget.*] Videtur ἐμφατικώτερον, quam simplex *neget.* Ita infra I. 5. 6.

132. *Sceleratus.*] De differentia inter *scolestum*, *sceleratum*, et *scelerosum*, vide Donatum ad Eun. IV. 3. 1.

133. *Ut consumat.*] Omne simul adhibeat, omnesque nervos intendat. Cicero Fam. VI. 14. *Me scito omnem meum laborem, omnem operam, curam, studium in tua salute consumere.* Ovidius Metam. VIII. 106. *Consumptis precibus violentam transit in iram.*

134. *Manibus pedibusque.*] Imitatus Homericum illud, *χεῖρας ποδῶν τε.* Ita et infra IV. 1. 52.

Facturum: magis id ádeo, mihi ut incómmodet, 1
 Quam ut óbsequatur gnáto. So. Quaproptér? Si. Rog
 Mala méns, malus animus: quém quidem ego si sénse
 Sed quíd opust verbis? Sín eveniat, quód volo,
 In Pámphilo ut nihil sit morae, restát Chremes,
 Qui mi éxorandus ést; et spero cónfore. 1
 Nunc tuúm 'st officium, has béne ut adsimules núpria

nibus membris. *Obnixæ.*] Cum conatu, instanter contra conantem,
 135. *Magis id.*] *Id*, propter id. *Incommodet.*] Noceat,
 commodum afferat. *Mihi ut incommodet.*] Non enim, inq
 prodest filio amare meretricem. — 136. *Quapropter.*] Mire
 sia interrogat, quasi nulla causa sit fallendi dominum. — 137. *M
 mens.*] Voluntas est mens, etiam ratio. *Mala mens.*] Ar
 mentum a natura, et an aliquis sine causa malus, an ab imy
 sione. *Mala mens.*] Quia dixit, Magis, ut laedat, quam
 prósit. *Quem quidem ego si sensero.*] *Ἀποσιώπησις* est, q
 visissimam poenam ostendentis. — 140. *Exorandus.*] Legitur
expurgandus. Si *expurgandus*; lege cui, non qui: quia cui pe
 veteres scripsere. *Confore.*] Ab eo quod est *confit*, id est, perficit
 futurum tempus infinitivi modi *confore*, id est perfectum iri. Sic
 Adelphis, *Verum quid ego dicam? hoc confit quod volo*. *Confu*
 id est, perfici; unde *confectum negotium* dicitur, vel *confecta r*
 quae ad plenum perficitur. *Virgilius*: --- nunc qua ratione q
 instat *Confieri possit, paucis, adverte, docebo*. — 141. *Nu*
tuum est officium.] Hoc ad illud tertium respicit, quod di
Es quid facere in hac re te velim. Has bene ut adsimuli

135. *Mihi ut incommodet.*] q. d. Incommodum det.
commodare quasi commodum dare. Hec. V. 1. 33. Cicero Fam. XIII.
Omnibus rebus, quod sine molestia tua facere possis, ei commodes.

137. *Mala mens, malus animus.*] Aristophan. In
 Vs. 1068. *Δόλια ψυχὰ, δόλια φρένες*. Virgil. Aen. VI. 11. *magn*
cui mentem animumque Delius inspirat vates. Florus IV. 11. 3.
mente, ita animo quoque et cultu desciverat. Nisi forte ibi legendu
ut mente, ita mimo. Id est, exteriore ornatu et simulatione. Pro
 scue autem animus menti, et mens animo tribuitur. Plaut. Epid.
 1. 4. *Pavor territat mentem animi*. [*Si sensero*. Est aposiopes
 plenus sermo esset: si sensero moliri aliquid, poenas dabit.]

139. *In Pamphilo ut nihil sit morae.*] Varie hoc ext
 Noster. Eadem locutione utitur infra II. 5. 9. et Adelph. IV. 7.
 Sed And. III. 4. 14. *Per hunc nulla est mora*. Adelph. IV. 5. 78.
morae meis nuptiis egomet sim. And. III. 1. 9. *Ne in mora illi sis*.

141. *Bene ut adsimules.*] Id est, callide. supra Vs. 1
Amorem bene dissimulatum. Phaedr. I. 10. 10. *Pulcore negas*.

Perterrefacias Dávum: observęs filium,
id agrát, quid cum illo cónsili captét. So. Sat est.
sibo. camus iám nunc intro. Si. I præ; sequar.

V. 144. Bentley. *nunc iam*, ut versus mollius decurrat. Et sic codd. nonnulli.

Optias: perterrefacias Davum.] Hoc erat tertium de his, se dicturum se promiserat. *Adsimules.*] Hoc est unum verbum. *Adsimules:* quod dixit, *Quin tu uno verbo dic, quid est quod me* — 142. *Perterrefacias.*] Venuste et poetice. *Observęs filium.*] Observatio in duabus rebus est, in obsequio, et sperando. — 144. *Curabo.*] Ut coquus: et supra sic, *Nempe us ventur recte hæc. I præ.*] Figura ἀναστροφῆς, quod nos præci

142. *Observęs filium.*] Ita supra Vs. 56. et recte de specu- explicat Donatus. Sosia enim quasi custos apponitur Pamphilo, qui is consilii captet vel faciat incio patre. Infra II. 5. 2. *Plant. Mæch. V. 3. 38. Quid ille facias, ne id observes.* Seneca, *Epist. 41. Inter intra nos spiritus sedet, malorum bonorumque nostrorum; obser- ator, et custos.* Plin. *Paneg. c. 40. Nemo observator, nemo castigator dicitur.*

144. *Iam nunc.*] *Iam* maiorem celeritatem indicat, quam *iam*. Infra III. 6. 16. IV. 1. 59. *Heaut. IV. 6. 18. Maximam vero am iam.* Eleganter autem *iam nunc* iunctim dixerunt. *Heaut. II. 135. Ovidius Arte Am. III. 59. Venturas memores iam nunc estote mectæ. I præ, sequar.*] Ita Plautus *Amph. II. 1. 1. Amph. Ige, ita secundum.* So. Sequor, subsequor te.

ACTUS PRIMUS.

SCENA SECUNDA.

SIMO *senex.* DAVUS *servus.*

¶ Non dúbium est quin uxórem nolit filius:

Non dubium.] *Narrations iam habita, persona Sosiae non erat uxoria: ergo subsistit senex, per quem agenda sunt reliqua.* —

Ita Dávum modo timére sensi, ubi núptias
Futúras esse audívit; sed ipse exít foras.

Da. Mirábar, hoc si sic abiret: ét Heri semper léni
Verébar quorsum eváderet.

Qui póstquam audierat nón datum iri filio uxorém
Núnquam cuiquam nóstrum verbum fécit, neque id
tulit.

Non dubium.] Ad hoc certus inducitur Simo, ut magis per-
tur inopinata consensione Pamphili ad ducendam uxorem, et pra-
nihil agat cum Chremete de tradenda filia, confirmandisque nupti-
2. *Ita Davum modo timere sensi.*] Non recessit de lo-
nex: *Sensit* ergo ante, quam cum Sosia loqui coepisset. *Ita m*
Argumentum quod supra, ab eo quod nostri faciunt. *Modo.*] *quam cum, Sosia loqui coepisset Simo.* Et *Davus* non recte
tur, *Davos* scribendum: quod nulla litera vocalis geminata unam
bam facit. Sed quia ambiguitas vitanda est nominativi singulari
accusativi pluralis: necessario pro hac regula digamma utimur
scribimus, *DaFus, serFus, corFus.* — 4. *Mirabar hoc.*
locus est, in quo Davus insinuat, spectatoribus multa gesturus
sic.] *Sic,* pro leviter et negligenter, quod Graeci οὐτως ἔ
Significat autem οὐτως, *sic:* et est de his, quae adiuvanda gestu
ut *tantillum puerum:* et, *huius non faciam. Lenitas.*] Clen-
facilitas. Cui contraria asperitas et difficultas. *Et heri sei*
lenitas.] An *semper lenitas?* ut sit ὀφείν. *Lucretius:* ---- δ
florentis Homeri. — *Semper lenitas.*] Ac per simulata
nunc lenitas: nam nemo in diversis actibus semper lenis est: nisi
fictus assimulator et callidus. *Semper lenitas.*] Sine diffe-
est importuna lenitas. — 5. *Quorsum evaderet.*] Ad quae
tem erumperet. Et *evadere* est per quamcumque difficultatem
quid pervenire. — 7. *Verbum fecit.*] Non dixit litigium, aut
sed *verbum.* Istae exiguitates, asseverationes dicuntur; et cum

4. *Mirabar, hoc si sic abiret.*] Ita Phorm. III. 2. t
tull. XIV. 16. *Non, non hoc tibi, salse, sic abibit.* i. e. non a
impune. Cicer. de Fin. V. 3.

5. *Verebar.*] Non opus cum Donato ὀφείν statuere in se
lenitas, si ita ordines sensum: *Semper verebar, quor*
lenitas heri evaderet. De qua lenitate vide infra I. 5. 27.
cero Catil. II. 3. *Nae illi vehementer errant, si illam meam pris*
lenitatem perpetuam sperant futuram. [Sic etiam Ruhnken.] — C
um evaderet.] Supra I. 1. 100. Adolph. III. 5. 63. Nepos
cap. 8. *Quum quemadmodum sedaret, nesciret, et quorsum eva*
timeret. Cicero Att. III. 24. *Etsi verebar, quorsum id casurum*

7. *Cuiquam nostrum.*] Intelligit conservos suos. Inf

. At nunc faciet; néque, ut opinor, sine tuo magno malo.

a. Id voluit, nos sic nec opinantes duci falso gaudio, parantes iam, amoto metu; interea oscitantes opprimi; 10 esset spatium cogitandi ad disturbandas nuptias.

V. 11. Bentl. *Ut ne esset* etc. ne trochaicus inter iambicos veniat.

sciacione: ut intelligatur, *ne verbum quidem. Neque id asgre* [sic.] Hoc est, *semper lenitas.* — 8. *Faciet.*] Subaudiendum *faciet*, et est *faciet* persona tertia, pro prima. *Faciet.*] Id est *facietur*, denunciabit, loquetur. *Sine tuo magno malo.*] Id est, *comminabitur tibi, et minas contemnes, ut ad poenas pervenias.* — *Id voluit.*] Aut absolute accipiendum *id*: aut *id*, quomodo *sic*, demonstratio est, ut magis gestu quam sensu intelligatur, ut supra dicitur. *Nec opinantes.*] *Ἐπιπέ. Duci.*] *Ducere* est expectatione *temporis malum prolatum: vel induci, ut ferae in retia. Falso gaudio.*] Velut ex ira, et vitae senis iracundia. — 10. *Amoto metu.*] Ista singula sunt. Et *amoto metu*, sic dixit, quasi metus *corpus brutum, quod cum molimine movetur. Oscitantes.*] *Oscitatio* est animi otium et securitas, dictum ab *ore ciendo*, id est *movendo. Oscitantes*, securi, id est, nihil providentes. — 11. *Cogitandi ad disturbandas.*] Miranda locutio: ut si dicat, *Cogi-*

38. — *Verbum fecit.*] *Stomachatus est. Catull. LXXV. 6. Verbum non faciet patruus. Proprie magis locutus est infra IV. 4. 13. 9. Nec opinantes.*] *Incautos, imprudentes. Nec autem in simili locutione valet non. Phaed. V. 7. 8. Concidit casu gravi Nec opinans. Idem I. 9. 6. Dum loquitur, ipsum accipiter necopinum rapit. Cicero Fam. XIII. 18. Eique necopinanti voluntatem tuam tantam pro literas detulisse. ubi v. Manutius. — Duci.*] Homo dicitur *duci*, quando incautus in longam spem trahitur et ita eluditur. *Plautus Capt. V. 2. 7. Hic ille est senex ductus, quod verba data sunt. Sed tempus dicitur duci, et res, quum profertur. Tacit. Annal. II. 34. Sermo- nibus variis tempus atque iter ducens. Gell. IV. 10. Eius rei gratia Lucandae longa oratione utebatur, eximebatque dicendo diem. [Duci et decipi.]*

10. *Oscitantes.*] *Negligentes et securos. Cicero de Orat. II. 33. Nam oscitantem et dormientem sapientiam Scaevoliarum, et ceterorum doctorum otio concedamus. Idem pro Mil. 21. proprie: Adde incitiam ponsi, poti, oscitantis ducis. Ennius Annal. X. Oscitat in campis super a cervicis revolsum. Plaut. Menaechm. V. 2. 80. ut pandiculans ducitur. Gell. IV. 20. In iure stans, clare nimis ac sonore oscitavit.*

11. *Ad disturbandas nuptias.*] *Impediendas, dissipandas. Cicero Fam. XI. 21. Disturbavi omnem rem, totamque nobis integram servavi.*

Astute! *Si.* Carnufex, quae loquitur! *Da.* Hérus est, n
que provideram.

Si. Dave. *Da.* Hém, quid est? *Si.* Ehodum ad m
Da. Quid hic volt? *Si.* Quid ais? *Da.* Q
de ré? *Si.* Rogas?

Meum gnátum rumor ést amare. *Da.* Id pópulus cur
scilicet!

Si. Hoccine agis, an non? *Da.* Égo vero istuc. S
Séd nunc ea me exquirere,

V. 12. Bentl. cum Faërno *praevideram* correxit.

tat ad dicendum. — 12. *Astute.*] Hoc et gestu, et vultu servili,
cum agitatione capitis dixit. *Carnufex.*] Aut excarnificans dom
num, aut ipse dignus carnifice, ut caro fiat, id est, lanietur. *La
lius: Carcer vix carcere dignus.* — *Neque provideram.*] Pr
videntia duplex est: aut enim animo, aut oculis providemus. V
13. *Hem.*] Quasi correptio totius corporis. *Ehodum.*] Nutus et
intentionem animadversionemque deprecens eius, cum quo vult loq
Ehodum.] *Dum, παρῆκτος* est hoc loco. *Quid hic volt.*] M
servili, et vernili gestu; sic enim vocati a dominis servi vultus
agunt. — *Qua de re?*] Negantis vim habet haec interrogatio. p
est enim *qua de re*, quam *nihil*. *Rogas?*] Hoc cum interro
tione indignantis: — 14. *Meum gnatum rumor est amare.*
Mire apud servum dissimulat id, quod iam probavit. *Meum gn
tum rumor est amare.*] Graviter, constanterque senex nond
se fatetur credere, nec verum scire: ne amittat vim vindicatori,
resciet. *Id populus curat, scilicet!*] Quia rumigeratio p
puli est; sed hoc aversus ab illo, contumaciter. sic *Virgilius: Scilla
is superis labor est.* — *Scilicet*, semper cum *ἀποῶστα* ponitur.
15. *Hoccine agis.*] *Agis*, id est, audis. Alibi sic, *Hoc ag*

12. *Carnufex.*] Convicium Comicum in hominem carnifice
gnum; Plauto familiare. — *Provideram.*] Id est, praevideram
Plaut. *Asin.* II. 4. 44. *Non hercle te provideram; quaeso ne visio veris*

13. *Qua de re.*] Formula eorum, qui vel ignorant, vel igno
rare se fingunt, qua de re quis loquatur. Ita infra V. 4. 6.

14. *Id populus curat, scilicet.*] Ita respondet, quia Sim
dixerat, *rumor est*. q. d. in ore est omni populo. Unde quasi p
verbiale dictum imitatus Cicero, *Fam.* XV. 17. *Att.* XIII. 34. ad C
Fr. III. 9. [Sensus est, non credo rumorem esse in populo; cur eni
populus curet filii tui amorem? *Scilicet* et *videlicet* eleganter inserviat
ironiae. *Virg. Aen.* IV. 379. *scilicet is superis labor est.* Vid. Bentl
ad *Adelph.* V. 3. 5. Terentium imitatur Cic. ad *Attic.* XIII. 34.]

15. *Hoccine agis, an non?*] Ita aiebant, quum quis an

Iniqui patris est: nám, quod antehac fécit, nihil ad me áttinet.

Dum témpus ad eam rém tulit, sivi, ánimum ut explerét suum:

Nunc hic dies aliám vitám adfert, álios mores póstulat.

V. 18. Bentr. ex Cicer. Epist. ad Div. XII. 25. *Nunc hic dies áliam vitam defert, álios mores póstulat.* Itá hic corripitur sequente licet consonante, ut III. 1, 4. et alibi: vel *dies* est monosyllabum.

Uro. Plautus: *Hoc agite sultis, spectatores, nunc iam.* Pronuntians simul demonstrative, veluti aurem suam tangens. *Istuc.*] Deest ego, vel audio. — 16. *Iniqui patris est.*] *Iniqui* est, si nunc scilicet quaerere actus liberos adolescentis. *Nam quod antehac fecit.*] Pro *antehac*, consuetudine magis, quam ratione dicitur. *Nihil ad me.*] Id agit, ut superius consilium se servare ostendat. — 17. *Dum tempus ad eam rem tulit.*] Absolute. et deest *est*. Dum tempus se praebuit: quia supra dixit, *Tute his rebus finem praecipisti, pater. Sivi animum ut expleret suum.*] Miratio cur siverit, ut et hoc, quod permisit, ad bonam frugem permiserit, non ad luxuriam. *Sivi* autem distingue: est autem *sivi*, modo, permisi, cessavi. *Sivi*, antique. Aliter in *Adelphis*: *Non sivit egeas facere hoc nos.* — 18. *Nunc hic dies aliam vitam ad-*

ferre non credebatur advertere ad id, quod vel dicebatur, vel fiebat. Ita Eun. I. 2. 5. Phorm. II. 3. 3. Locutio a sacris petita, qua iubentur homines rebus divinis intenti esse. Plutarchi verba vide Num. p. 69. D. Coriol. p. 225. F. — *Ego vero istuc.*] Subaudi, *ago*. Ita Eun. II. 3. 56. — *Ea me exquirere, iniqui patris est.*] Exemplum corruptae disciplinae Atticae. Adde Chremetis illud, Heaut. I. 2. et III. 1. Lachetis, Hec. IV. 4.

17. *Dum tempus ad eam rem tulit.*] Si *tempus ad eam rem* coniungas, videtur male cepisse verba Donatus. *Tulit* autem valet *sivit*, *permisit*. Ita plane Eun. IV. 1. 7. Plaut. Bacchid. IV. 4. 22. *Occasio ad eam rem.* *Eam rem* autem intellige vagos et liberiores amores. [*Sivi*. Codd. quidam apud Lindenbrog. pro *sivi* habent vetustam formam *sini*, quae fortasse a Terentii manu est. Nam veteres saepe praeterita forma praesentium et contra praesentia forma praeteritorum inflectebant, ut *impelli*, *negligi*, *evadi*, *eripi* etc. Vossius de Anal. III. 28. p. 307. et Duker. de Lat. vet. ICt. p. 334. sq.] — *Animum ut expleret suum.*] Explemus et nostrum et aliorum animum. Hec. V. 1. 28. *Exple animum his.* Eadem metaphora dixit Cicero, pro S. Rosc. cap. 52. *Si non satis habet, avaritiam suam pecunias explere.* Et Ovidius Trist. IV. 3. 38. *Expletur lacrimis egeriturque dolor.*

18. *Hic dies.*] Intelligit diem nuptiarum dictum. Supra I. 1. 75.

Dehinc póstulo, sive aequum 'st, te oro, Dáve, ut
deat iam in viam.

Da. Hoc quid sit? *Si.* Omnes qui amant, graviter
dari uxorem ferunt.

Da. Ita aiunt. *Si.* Tum si quis magistrum cépit ad
rem improbum,

fert.] Hoc est, recte, et severe, et inexorabiliter denuntiat. *Alia vitam*, pro diversam et contrariam. Sic et *Virgilius: Dis aliter sum.* ---- — 19. *Te oro, Dáve.*] Gravius illud fecit, nomine appellando. *Ut redeat iam in viam.*] *Iam* modo tarditatis signum. Et *in viam* dixit, quasi qui devius sit, et errarit a via. *Ut redeat iam in viam.*] Proverbiale. *Sive aequum est.*] Ἐπιπόρευσις. — 20. *Hoc quid sit.*] Ἐλλειψις. *Deest enim quaeris.* — 21. *Ita aiunt.*] Haec credunt et loquuntur universi; est trepida confessio, et quasi inviti responsio: ut in *Heautont. credo: monente patre filium. Tum si quis magistrum.*] Μεσοφορικῶς. An quia et paedagogus est magister? ut *Geta in Phormion. Me filius relinquunt quasi magistrum.* — *Ad eam rem.* Id est, super ea

Infra I. 5. 33. — *Aliam vitam adfert.*] Ita *adfert* dixit, in *Heaut. IV. 3. 2.* *Hec. III. 2. 9.* Est autem *alia vita* alius vitae motus seu ratio. *Heaut. II. 3. 24.* *Hec. III. 3. 45.* *Phorm. I. 3. 12.* — *Alios mores postulat.*] Laudat Cicero, *Fam. XII. 25.* *Nunc hic de aliam vitam defert, alios mores postulat, ut ait Terentius.* *Zeno fertur: Ἄλλος βίος, ἄλλη διαίτα.*

19. *Sive aequum est.*] *Sive* valet hoc loco, *vel si; potest enim iniquum videri, servum orari abs hero.* Ita *infra I. 5. 58.* *Eunuch. II. 3. 21.* Cicero *Fam. IX. 13.* *Peto igitur a te, vel, si pater oro.* — *Oro.*] Ita *infra III. 4. 16.* Verissime *Servius ad Virgil. Aen. VI. 116.* *Idem orans mandata dabat, haec notat: Maior enim ad impetrandum vis est, eum rogare, qui possit iubere.* Sed et pater oro filium, *Hec. I. 2. 41.* ubi vide *Donatum.* — *Ut redeat iam in viam.*] *Plautus Cas. II. 7. 17.* *Tandem redii vix veram in viam.* Cicero *Philipp. XII. 2.* *Quod si est erratum, P. C. spe falsa atque fallax redeamus in viam.*

20. *Hoc quid sit?*] Ita *Eun. III. 3. 17.* *Hoc cur quaeris?* Sed disertius *Phorm. V. 3. 23.* *Miror hoc quid sit.* Cicero *Fam. V. 2.* *Quod cuiusmodi sit, satis intelligere non possum.* *Plautus Amph. II. 2. 137.* *Quid hoc sit hominis!* — *Graviter ferunt.*] Ita *Eun. II. 2. 1.* *Hec. II. 2. 10.* *Polyb. III. 13.* βαρέως ἔρερον.

21. *Ita aiunt.*] Formula, qua utuntur, qui non ex animo, sed cum contemptu quodam adsentiuntur. *Infra II. 1. 21.* *Adolph. V. 8. 7.* *Magistrum.*] Consultorem; consilii auctorem. Cicero *Fam. IX. 2.* *Vel iam scimus: adventas enim Dolabella. Eum puto magistrum fore*

animum aegrotum ad deteriore[m] partem plerumque adplicat.

Non hércle intelligó. Si. Non? hem. Da. Non: Dávus sum, non Oédipus.

Nempe érgo aperte vis, quae restant, mé loqui? Da. Sané quidem.

Si sénsero hodie quidquam in his te nuptiis 25

22. *Animum aegrotum.*] Pro aegrotum; nam animus seger, corpus aegrotum. — 23. *Hem.*] Interiectio inascentia. *Dávus sum, non Oedipus.*] Multiplex contumelia. Iste enim senem quasi Sphingem dixisse, id est, deformem monstrique simem; potest etiam inhumanum et ferum, ut Sphinx. Potest etiam Oedipum se ultorem premittere futurum, atque oppressorem sapientiam. *Dávus sum, non Oedipus.*] Facere se negavit Oedipus, ut senem Sphinga esse confirmet, non Oedipum. Imitationum sunt genera: quandam necessitas, quandam introducit voluntas. *Oedipus.*] Si Latine pronunties, genitivus *Oedipi* faciet: si Graece, *Oedipodis*. — 24. *Sané quidem.*] *Sané*, valide: quia sanus, et validus est. — 25. *Si sénsero.*] Comminatio, et fit sententia, ut in singulis verbis ardeant minae. *Hodie.*] Non ad tempus non plenum, sed ad comminationem refertur, ut *Virgilius*: *quam omnes hodie moriemur inulti. Et dies pro nocte accipitur:*

Thyeste, Act. II. 311. Saepe in magistrum scelera redierunt. Phaed. II. 6. 15. Magistrae large divisit dapem.

22. *Animum aegrotum.*] Ita infra III. 3. 27. *Heaut. I. 1. 48.* et animi quibusvis vitiis corrupti dicuntur sanari. *Cicero Catil. 5. Caesar B. C. I. 35. — Ad deteriore[m] partem adplicat.*] Ita fere *Hec. V. 3. 38. Nunquam animum quaesti gratia ad las adducam partes. Adplicat* ita dixit, uti *Heaut. Prol. 23.*

23. *Dávus sum, non Oedipus.*] Id vult, *Simonis* dictum *σφατωδες* sibi videri. Ita *Plautus, Poen. I. 3. 34. Nam illi quidem de orationi Oedipo Opus est coniectore, qui Sphingi interpret fuit. Iphigenia, Hecuba Vs. 743. Οὔτοι πτόνα μάντις, ἄσως μὴ κλέων Ἐπιφάνει εὖν ὄδῳ βούλευμάτων. Divinus haud sum, nec quae[m] viam rem nosse cogitationum.*

24. *Aperte.*] Nec obscure, nec perplexo. Ita mox *Vs. 31. V. 1. 3. Heaut. IV. 3. 23.*

25. *Hodie.*] Eleganter comminationi inservit. Ita infra *V. 2. 25. Iustus Curc. V. 3. 13. Delicatum te hodie faciam, cum catello ut aequus, Ferreo ego dico.*

Fallaciae conari, quo fiant minus:

Aut velle in ea re ostendi, quam sis callidus:

Verbèribus caesum tē, Dave, in pistrinum dedam usque
ad necem;

Ea lege atque omine, ut, si te inde exemerim, ego
tē molam.

Quid? hoc intellextin'? an nondum etiam ne hoc quidem
Da. Immo callide:

V. 28. Bentl. ex codd. *Verbèribus caesum te in pistrinum, Dedam usque ad necem.* ne Dave in depressione latitet.

ut hoc ipsum, *Nunquam omnes hodie moriemur inulti.* — 26. *Quo fiant minus.*] Quo minus, hoc est, quo impeditus. — 28. *Verbèribus caesum te, Dave, in pistrinum.*] Vult in pronome et nomine exagitare comminationes servum, ne quid relinquat iracundiae. *Dedam.*] *Dare*, est quod repetas: *Dedere*, est ad perpetuum *Damus* et amicis: *Dedimus* tantum hostibus. — 29. *Ea lege, atque omine.*] *Lege*, ad homines: *omine*, ad rem divinam refertur; est firmamentum, per humana et divina. *Omen* autem est quicquid ore dicitur. *Ea lege atque omine.*] Bene *lege atque omine* quia leges auspiciis servatis ferebantur. Ergo sic intellige, quasi dicitur, *ea lege et conditione.* Et antiqui auspicato omnia faciebant, quae rata esse vellent. — 30. *An nondum etiam.*] Quartum *κατά*

27. *Ostendi.*] Cicero Fam. III. 10. *Ea in re animum ostendit inimicum, quum nihil obsis.*

28. *Verbèribus caesum.*] Proprie. *Caedere* enim et *caedere* verbera et plagas respicit. Hoc sensu *inter caedem* dixit Virgilius, *Aen.* VIII. 492. et Phaedrus, II. 7. 8. Ubi vide Cl. Burman. — *In pistrinum dedam.*] De pistrino, servorum supplicio, multa apud Comicos mentio est. *Infra* I. 3. 9. III. 4. 21. *Heaut.* III. 2. 19. *Plautus*, *Mostell.* I. 1. 16. *Pseud.* I. 5. 79.

29. *Ea lege.*] *Conditione.* *Eun.* I. 2. 22. *Heaut.* V. 5. 10. *Cicero*, *Fam.* VI. 6. *Levat enim dolorem communis quasi legis et humanae conditionis recordatio.* — *Ut, si te inde exemerim, ego pro te molam.*] Similis locutio illa *Plautina*, *Menaechm.* V. 8. *Me. Liberum ego te iussi abire? Me. Certo. Me. Quoi certissimum est, Meptis potius fieri servum, quam te unquam emitti manu.*

30. *Quid? hoc intellextin'? an nondum etiam hoc quidem?*] Ita fere *Plautus*, *Amph.* II. 1. 30. *Satin' hoc plautus? Satin' diserte, here, nunc videor tibi locutus esse?* [*Callide* i. e. plautus probe. Vid. *Adelph.* III. 3. 63. et *Plaut. Asin.* II. 2. 82.]

a aperte ipsam rem modo locutus, nil circumitione usus es.

B. Ubivis facilius passus sim, quam in hac re, me deludier.

A. Bona verba quaeso. Si. Irrides? nihil me fallis; sed dico tibi,

Ne temere facias; neque tu hoc dicas, tibi non praedictum. Cave.

V. 33. Bentleyi. corr. *nihil me fallis. edico tibi: quia sed dico tibi* nimis tepide dicatur in re tam gravi.

V. 34. idem cum Faerno dedit: *neque tu haut dicas.*

abundat etiam. — 31. *Ipsam rem.*] Ipsam rem, id est, veritatem suam, aut interminationem suam: hoc est, pistrinum et serviles. *Nihil circumitione.*] *Nihil*, pro non. *Circumitione*, periphrasi. *Usus es.*] Legitur et *usor es.* — 32. *Ubivis facilius.*] Admonitio. *Ubivis facilius.*] Cicero: *Non est in hac causa peccandi locus ullus.* — 33. *Bona verba quaeso.*] Sic in *εὐφροσύνη* est *εὐφημισμός*. Quasi dicat, meliora loquere, rogo te. Ergo cum admonitione, *Bona verba*, inquit, rogo. *Nihil me fallis.*] Non te ignoro, non me decipis, Sic *Menander: νῦν καὶ οὐδὲν λήθηός με ἔν.* *Nihil me fallis.*] Figura est *ἑλληνισμός*. a loco *οὐδὲν με λανθάνοις ἔν.* *Fallis.*] Lates, ut sit *οὐδὲν με λήθηός.* *Nihil me fallis.*] *Nihil*, pro *etiam nunc.* — 34. *Neque tu haut dicas, tibi non praedictum.*] Duae negativae faciunt unam affirmativam: tres negativae pro una negativa accipiuntur.

31. *Circumitione.*] H. e. anfractibus, et verborum ambagibus. Gr. *ἐφοδεία, περίοδος.* Heaut. II. 3. 77.

33. *Bona verba quaeso.*] Pro eo Graeci *εὐστόμει* et *εὐφήμει* dicebant. Aristoph. Nub. III. 1. 20. Plautus, Aul. IV. 10. 57. eodem fere sensu: *Bono animo es, et benedice.* [*Bona verba quaeso.* i. e. loquere meliora; noli putare te a me deludi posse. Locutio sumpta est a sacris, in quibus *bona verba dicere* est verbis, quae malum omen habent, abstinere. Tibull. II. 2. 1. *Dicamus bona verba.* ubi vid. Broukhusius.] — *Sed dico tibi.*] De vera lectione, *edico tibi*, vide in Comment. maiore. Atque huc respicit Simo infra III. 2. 15. [*Dico tibi* est graviter increpantis et minantis formula. Eun. II. 3. 46. *tibi dico Claerea.* Ovid. Ep. XX. 153. *Alterius thalamo tibi nos, tibi licimus, exi.* Phaedr. IV. 19. 18. *tibi dico, avara.* ubi vid. Interpretes.]

34. *Ne temere facias.*] H. e. calide, et nimis audacter. Seneca Epist. XIX. *Cogita, quam multa temere pro honore tentaveris.*

ACTUS PRIMUS.

SCENA TERTIA.

DAVUS.

ENI MVÉRO, Dave, nihil loci 'st segnitiae, neque socórdia

tur: ut hic, *Neque haud non. Sallustius, Haud impigre, neque inula occiditur. Vera ergo lectio est, Neque tu haud dicas. Quae plurimi non intelligentes hoc dicas legunt. Neque haud tu dicas.] Vera lectio: Neque haud dicas. est enim quintum κατὰ Plautus in Bacchid. Neque haud subdititia gloria oppidum arbitror.*

Enimvero, Dave.] Hic brevis et comica deliberatio est, magna expectatione populorum rerum imminentium commotura, metu et curae aestuantis Davi consideratione proposita. — 1. Enimvero, Dave. Omnis persona aut ab altero commendatur, aut se ipsam populo commendat, aut et ab altero et a se ipsa, ut hic Davi, et per Simone supra descripta est, ubi dicit, Mala mens, Malus animus: et hic per se, dum hoc gestu ac sermone agit ac disputat secum. Enimvero Dave.] Enimvero, significationem habet nimium permoti atque irritati animi. Cicero, Hic tum alius ex alia parte: Enimvero ferendum hoc non est: vocetur mulier. Segnitiae.] Ad agendum. Socord

Aliquid etiam pro otio audendum est. — Neque tu hoc dicas tibi non praedictum.] Quare legendum sit, neque tu haud dicas, vide in Comment. maiore. Scilicet duplex negatio graecis. Ita Plautus, Bacchid. IV. 9. 114. Neque ego haud committam, ut quid peccatum siet, Fecisse dicas de mea sententia. Idem Menaeche II. 3. 20. Neque id haud immerito tuo. [Saepe apud Latinos Graecorum exemplo duae negationes non affirmant, sed negant. Eun. V. 8. 4. nec magis ex usu tuo nemo est. Plaut. Epid. V. 1. 57. neque ille haud obiciet mihi. Propert. II. 15. 5. Nulla neque ante tuas orietur ris fenestras. ubi vid. Broukhus. Add. Duker. ad Flor. III. 17. p. 577. Bentleius ad h. l.] Ad sententiam ipsam proxime accedunt illa, Plaut. Pseud. I. 5. 102. Praedico, ut caveas: dico, inquam, ut caveas. cav. Liv. II. 29. Ne praedictum negetis, patres conscripti, adest ingens seditio.

1. *Nihil loci 'st segnitiae, neque socordiae.] Utrumque etiam Plautus coniunxit, Asin. II. 1. 6. Quin tu abs te socordiam*

ntum intellexi módo senis senténtiam de nuptiis.
 e si non astu próvidentur, me aut herum pessúmdabunt.
 quíd agam certum 'st: Pámphilumne adiútem, an
 auscultém seni.
 illúm relinquo, eius vítae timeo: sín opitulor, huius
 minas;

5

1e.] Ad considerandum. — 2. *Quantum modo.*] *Quantum*, in *quantum*. — 3. *Quae si non astu.*] Exhortatio a periculis. *Providentur.*] Provisio rerum duas significationes habet. *Provisus* enim nobis tam bonum, quam malum. Malum, sicut si quis aus veniens, telum providerit atque sic caverit. Ergo hic *provisus*, caventur, vitantur. Et nuptias velut undam navigio immittentem fecit. Quod si quis undam ex adverso venientem prora non sperit, demersus undis in pessum abit. Est ergo metaphora. *Me herum.*] *Herum*, herilem filium. — 4. *Pamphilumne adiutem, an auscultem seni.*] Semper deliberativa habent quens sonum, per quem exitus rei demonstratur: ut hic ostendit, se philum magis adiuturum, quam verbis senis obtemperaturum. — *Si illum relinquo.*] Partium tractatus, quae supra sunt, *Pamphilumne adiutem, an auscultem seni. Vitae eius timeo.*] Ut in *Syre*, tibi timui male. *Sin opitulor.*] Opem ferre dicitur malis rebus, et iis qui de salute dubii sunt: ut, *Fer opem, serva, obsecro. Opitulor et opitulatio* dicta ab opem tollendo, hoc est,

tem reiice, et segnitiam amove. Sed eodem sensu dixit Sallustius urth. 53. *Dolus Numidarum nihil languidi, nihil remissi patiebatur.* De voce *Socordia* vide Cort. ad Sallust. Catil. 4.

2. *Quantum intellexi.*] Ita infra II. 5. 12. *Quantum audio.* 4. 17. *Quantum intelligo.* Eun. I. 2. 62. *Quantum suspicor.*

3. *Quae si non astu providentur.*] Ita Phorm. I. 4. 5. *videre* autem duo notat, et malum evitare, et bonum futurum curare. Prior sensus est Phorm. V. 2. 14. Cicero Fam. IX. 18. *Actum ut de te est, nisi provides.* Posterior in verbis Ciceronis, Nat. r. I. 2. *Deorum mente atque ratione omnem mundum administrari regi: neque id solum, sed etiam ab iisdem vitae hominem consuli et videri.* — *Pessumdabunt.*] *Pessumdare* proprie est deorsum ire et suppressere, uti *pessum ire* notat fundum petere, et innatare posse; sed utrumque μεταφορικῶς perdere et perire. Plautus, Per. I. 9. 3. *Hei, Persa me pessumdedit.* Truc. I. 1. 15. *Quando rete pessum, tum adducit sinum.* [*Pessum dare* dicitur ut *venum, vitium, pastum dare.* Est enim supinum ab antiquo verbo *petior* i. e. subpedibus calcor. Proprium domicilium habet in navibus undanis. Plaut. Rud. II. 3. 64. *nunc eam cum navi scilicet abisse pessum litem;* hinc translate dicitur pro perdere. Sallust. Jug. c. 1. *Sin*

Cui vërba dare difficile est: primum iam de amore h
cómperit;

Me infensus servat, né quam faciam in nuptiis fallacia
Si sënserit, perii; aut si lubitum fúerit, causam céperit
Quo iure, qua[que] iniúria praecipitem me in pistrinúm dab

V. 8. Bentl. coni. aut quam libitum fuerit, hoc sensu: si sënserit
imo (quod minus est) quamlibet causam ceperit, in pistrinú
me dabit.

V 9: Bentl. corr. Qua iure, qua me iniúria praecipitem in pistrinú
dabis, ut et versus et sententia restituatur. —

ferendo. *Huius minas.*] Subauditur *timeo*. — 6. *Cui verba
dare.*] *Verba dare*, fallacia est: et illud spectat, *nihil me fallere*.
Difficile est.] Non dicit, impossibile est. Ergo ostendit, parte
se sequi, quae pro Pamphilo est. *Primum iam.*] Primo, in qua
iam infensus est senex; deinde a Pamphilo grávida est Glycerius.
Primum iam.] Ἐπὲν. est enim ἀναστροφή, pro iam primum. *De
amore hoc.*] *Hoc amore*, sic, quasi cum taedio et reprehensione
eius amoris loquatur. — 7. *Mé infensus.*] Scilicet de amore filii
senex me servat, et revera timendus est. *Servat.*] Φυλάττει. *Me
quam faciam.*] Hoc ad illud spectat, *Tum si quis magistrum cepit
ad eam rem improbum*. — 9. *Quo iure, quaque iniuria*

*captus pravus cupidinibus ad inertiam et voluptates corporis pessum da-
tus*, ubi vid. Cortius.]

[5. *Vita saepe apud Terentium est salus, bona existimatio et
quidquid carum est.* Infra I. 5. 37. et Adolph. III. 2. 42.]

6. *Cui verba dare.*] Verbis fallere. Infra III. 2. 25. Eun.
Prol. 24. V. 1. 17. V. 5. 8. Heaut. IV. 4. 13. Adolph. IV. 4. 11. Plautus
passim. *Primum.*] Ita dixit, non sequente *deinde*, vel simili
particula; uti *principio* infra III. 3. 38. ubi vide Donatum. Heaut. II.
3. 28. Cicero Fam. II. 9. *Primum tibi, ut debeo, gratulor.* [Plautus
dabunt Gronov. ad Liv. XXXIV. 19. Duker. ad Flor. II. 18.]

8. *Causam ceperit.*] H. e. praetextum. Infra IV. 1. 19.
Eun. V. 5. 30. Phaedr. I. 1. 4. *Iurgii causam intulit.*

9. *Quo iure, quaque iniuria.*] Ita Heaut. III. 1. 57. IV.
1. 29. Aristophanes, Plut. 233. καὶ δικαίως καὶ ἀδίκως. [Omnino cum
Bentleio et aliis legendum *qua iure, qua iniuria* i. e. quocumque modo
sive iuste sive iniuste. Proverbialiter dicitur, ut apud Graecos *δικαίως
καὶ ἀδίκως*. Liv. II. 54. *iure an iniuria eripiendos esse reos*. Ceterum
part. *qua, qua* eleganter ponuntur pro *tum, tum*. Liv. X. 38. *consuetudo
insignis qua paterna gloria qua sua*. Plin. Ep. IX. 2. *ingenio qua ve-
rietas rerum qua magnitudo largissima suppetebat*. Gronov. Obs. III. 13.
Heinsius ad Val. Flacc. V. 85. et Bentlei. ad h. l.] — *Praecipitem*

Ad haec mala hoc mihi accedit etiam: haec Andria, 10
 [ve] ista uxor, sive amica est, grava e Pamphilo est.
 Audireque eorum est operae pretium audaciam:
 Nam incoeptio 'st amentium, haud amantium.
 Quidquid peperisset, decreverunt tollere.

V. 11. Bentl. corr. *Si ista uxor, quia versui syllaba superest. Ita si—*
sive Plaut. Curc. I. 1, 4. Pseud. I. 5, 129.

Proverbiale hoc est: qualia sunt, *fas et nefas, nolis velis.* — 10. *Ad*
haec.] In ipsa re maior est difficultas, quia grava est Glycerium. —
 11. *Sive ista uxor.*] Et hoc cum quodam taedio et indignatione
 Domachi interrumpit. — 12. *Operae pretium audaciam.*] *Operae*
 dicitur de mirificis et laudabilibus. Nam et ea quae magna sunt, etiam
 mala, tamen miramur: quia libenter audimus, et hoc *pretium est*
operae, id est, audiendi. Et *audaciam* proprie dixit, ut in Ennu-
 dia, *audaciam meretricum specta.* — 13. *Nam incoeptio 'st*
amentium, haud amantium.] Amabant veteres de proximo si-
 milia dicere: ut Cicero, *Minus charum putavit fore de armario; quam*
quod de sacrario fuisset ablatum. Et quidem si in verbis sunt, *καρπο-*
πορος dicitur: in nominibus, *καρπονομία.* — 14. *Quidquid pepe-*
risset.] Maiorem reprehensionem sonat, *quidquid peperisset*: paritur
 enim aut masculus, aut foemina: et solet iustior esse causa tollendi,
 si marem uxor peperit, sed nimii amoris est, non expectare quid tollas.
Decreverunt.] *Decernere* est de magnis rebus certam proferre sen-

te in pistrinum dabit.] Ita loquitur, quod pistrinum esset in
 parte domus inferiore. Vide Palladium, Lib. I. Tit. XLII. [*Praeci-*
pitem dabit i. e. per vim, cum impetu coniciet. Phorm. IV. 3, 20. *ut*
praecipitem hanc daret. Catull. CIV. 2. *Musae furcillis praecipitem*
cauciant. Ita frequens est *aliquem praecipitem agere.* Sallust. Cat. c. 31.
circumventus ab inimicis praiceps agor. Vid. Interpretes ad Liv. XXX.
 14. 10.]

10. *Ad haec mala.*] Ita Caecilius, Obolaste: *Quaeso, ne ad*
malum hoc addas malum.

12. *Audire est operae pretium.*] Imitatus Ennium, An-
 nal. I. *Audire est operae pretium.* Et Horat. Serm. I. 2. 37. Eodem
 sensu *operae est* dixerunt; sed et *pretium est*, ut Tacit. Annal. I. 57.
 ubi v. Freinshem.

13. *Amentium, haud amantium.*] Videtur hunc locum in
 animo habuisse Livius, III. 47. scribens: *Tanta vis amentiae verius,*
quam amoris, mentem turbaverat.

14. *Quidquid peperisset.*] Neutro genere utitur, ob incer-
 titudinem, masne nasciturus esset, an femella. Sic infra III. 1. 6.
 Plantus, Amph. I. 3. 3. *Quod erit natum, tollito.* Cicero Att. X. 18.

Et fingunt quandam intér se nunc falláciam,
Civem Atticam esse hanc. Fúit olim quidám senex,
Mercátor: navem is frégit apud Andrum ínsulam:
Is óbiit mortem: ibi tum hánc eiectam Chrýsidis

V. 16. corr. Benth. *Civem Atticam esse hanc. Fuit olim hinc (Atticam) quidam senex.*

tentiam. Unde etiam *Senatus decretum.* — 15. *Et fingunt* Argumenti partem narrat: et non credit futura esse quae dicit, ut persit locus errori. Et *fallaciam*, et *quandam*; ne verisimilis sit fallacia totius contemtionis et vilitatis. — 16. *Fuit olim.*] Metotius summae argumentum populo narratur: sed ut restet aliquid errorem, abrogatur fides. Α διηγηματικῶ ad μμητικόν transit. 18. *Is obiit mortem.*] Plene dixit, quod nos obiit tantum. P

Quod quidem est natum, perimbecillum est. Sed et ita in Evang. Matth. I. 20. et Luc. I. 35. ubi v. intpp. [Gronov. Lectt. Plautt. p. 1 sq.] — *Tollere.*] De prisco more *tollendi* partus, et quae eius fuerit ratio, ex professo egit Ampliss. Corn. Bynckershoekius, opuscula *de iure occidendi, vendendi et exponendi liberos*, cap. X. quem consuetudo [Locutiones *tollere* et *suscipere liberos* pro educare fluxerunt e moribus Graecorum et Romanorum, in quorum potestate erat, infantes ex natos vel educare vel exponere vel interficere. Infantes recens nati terra ponebantur, invocata Ope, ut eos placide terrae sinu exciperet et adiuicaret. Ex quo more intelligendus Ovid. Trist. IV. 3. 46. *Tacque nascenti corpus haberet humus.* et Sueton. Aug. c. 5. *solum, quae primum D. Augustus nascens attigisset.* ubi vid. Torrentius. Hinc et *dere* pro nasci apud Stat. Silv. I. 2. 109. *tellure cadentem Excepi foque sinu.* Positum sic in terra infantem pater si educare vellet, tollat, si nollet, relinquebat iacentem; quem saepe servi alienae misericordiae exponebant, additis crepundiis quibusdam, unde postea cogit sci posset. Lamhin. ad Horat. Serm. II. 5. 46.]

15. *Fingunt inter se.*] Idem usus vocularum *inter se* et currit infra III. 3. 20. et 43. Heaut. III. 1. 63. et 91. et passim ad Plautus, Asin. II. 1. 2. *Argento comparando* fingere fallaciam. [Nempe, si civis Attica fuisset, ex Atheniensium lege Pamphilus cogi potuisset eam uxorem ducere.]

16. *Fuit olim.*] Narratio haec quasi *μμησιον* quandam verborum Pamphili et Glycerii habet. Ita Plautus, Menaechm. Prolog. *Mercator quidam fuit Syracusis senex.*

17. *Navem is fregit.*] Naufragium fecit. Graeci *ναυαγίον* et *ναυαγίον τὸ πλοίου*. Fere ad eundem modum dixit Phaedrus, V. 7. *sinistram fregit tibiam.*

18. *Eiectam.*] Quae ad hanc vocem notaverat Donatus, pe

trém recepisse, órban, parvam. fábulae!
 íbi quidem hercle nón fit verisímile; atqui ípsis cóm-
 mentum placet. 20
 ad Mýsis ab ea egréditur. At ego hinc me ad fó-
 rum, ut

V. 20. Versus tetrameter trochaicus hypercatalecticus, qualis iudice Bentleio nusquam reperitur. Itaque *hercle* tollit et *as ipsis* cum Guyeto reponit.

ius, Morte obita quales fama est volitare figuras. — 19. *Rece-
 pisse orbam, parvam.*] *Parvam* propterea adiecit, ut fiat veri-
 simile, non posse eam facile suos agnoscere. *Fabulae.*] Redit ad
 variationem. — 20. *Atque ipsis.*] *Atque* pro tamen: ut sit, ta-
 men ipsis commentum placet. Quod commemorantur, probant. —
Sed Mysis.] *Παράσκευη* alterius Scenae. *Mysis.*] Semper
 nomina comicorum servorum aut a nationibus sunt indita, ut
 Syrus; aut ex accidentibus, ut Lesbia, velut ebriosa, a Lesbo
 quae est ferax suavissimi candidissimique vini; aut a moribus
 ut vernilitate, ut Pseudolus; aut ex negotio, ut Chrysalus; aut ex
 qualitate corporis, ut Thylacus [an Chylacus]; aut ex specie formae,
 ut Pinacium. *Ego hinc.*] Nihil adhuc Davus invenit consilii, nisi
 quaerat Pamphilum, moneatque. *Ego hinc me ad forum.*] *U-
 t* hoc pronuntiatur: ut desit, *pergam*, aut *ducam me*.

videntur. *Naufragum* exponit Servius *eiectum* ad Virg. Aen. IV. 373.
Nusquam iuta fides. *Eiectum litore, egentem Excepi.* Ita infra V.
 20. Sed et ipsa classis eiici dicitur. Cicero, Verr. V. 35. *Classem
 pulcherrimam populi Romani in litus expulsam et eiectam.*

19. *Fabulae.*] Idem Simoni videtur, infra V. 4. 22.

20. *Mihi quidem hercle non fit verisimile.*] Simili
 sensu dixit Theophrastus, Charact. cap. I. *Παράδοξον ἐμοὶ τὸ πρῶγμα.
 ἔλλογ' ἵν' ἰδέσθαι.* Et Horatius, Serm. I. 5. 100 --- *credat Iudaeus
 quibus, Non ego.* [Ruhnkenius veterem secutus lectionem: *Atque* hic
 ponitur pro et tamen, et verum. Sic Graevius capit Cic. ad Attic. VI. 1.
Atque hoc tempore ipso impingit mihi epistolam. Plura habet exempla
 Curtius ad Sallust. Ing. c. 4. 3.]

21. *Ab ea egreditur.*] Locutio Comica, pro, e domo eius.
 Rom. III. 4. 7. et passim alibi. Ita et in Evang. Ioh. XX. 10. *Ἀπὸ
 οὗ ἐν πάλειν πρὸς ἑαυτοὺς οἱ μαθηταί.* Eadem locutio Gallis familia-
 ris. — *Ad forum.*] Frequentissima *fori* mentio apud Comicos;
 sed ibi quasi esset respublica, et iudicia exercerentur. Unde otiosi
 et honesti homines in foro plerumque versabantur, ibique interdum quae-
 rebantur. [*Hinc me ad forum*; supplendum conferam. Infra II. 2. 24.
per me continuo ad Chremem. Saepe in his locutionibus verbum, quod

Convéniam Pamphilúm, nec de hac re páter imprudentem ópprimat.

motum ad locum significat, omittitur. Gronov. ad Senec. Troad. v. 84 et Duker. ad Flor. III. 6. p. 502. In foro servus se sperabat Pamphilum conventurum, quia otiosi apud Athenienses in forum venire solebat confabulandi gratia, cuius moris plura vestigia sunt apud Terentium [22. *Imprudentem opprimat.*] H. e. Incautum deprehendit. Supra I. 2. 10. Adolph. II. 2. 21.

A C T U S P R I M U S.

S C E N A Q U A R T A.

MYSIS.

AÚDIVI, Archilís, iamdudum; Lésbiam adduci iubes.

V. 1. Bentl. *Audio* corrigit, quod sententia requirat. *Audio*, inquit te saepe vociferantem; non *audivi*, quasi semel tantum.

Audivi, Archilis.] Haec sunt inventionis poëticae, ut et *οἰκονομία* facetiae aliquid addant. Nam *οἰκονομία* est ut arcessat obstetrix, et conveniatur Pamphilus. Facetia scribentis in his verbis est quod Archilis compotricem potissimum adduci iubet. — 1. *Audivi Archilis.*] Frequenter hoc modo Terentius compendium facit, et egrediens loquatur persona de eo, quod est gestura; et simul docet quid ab altera gestum sit. *Audivi, Archilis, Iamdudum, Lesbiam adduci iubes.*] Utrum *iamdudum audivi*, an *iamdudum iubes*, incerta distinctio est. Et sunt qui *iamdudum*, in

1. *Archilis.*] Haec forte fuit adstetrix Glycerii, qualem describit Hieronymus, Lib. II. Epist. Select. 9. *Assidere lectulo, obstetrixes adhibere languenti, portare matulam, calefacere lintea, plicae fasciolas.* Adde Cuiac. ad I. 236. de Verb. Signif. — *Lesbiam adduci iubes.*] Dicitur hoc κατὰ τὸ σιωπώμενον. Neque enim iussum illud commemoratur. Ita in Evang. Ioh. XI. 28. *ὁ διδάσκαλος κἀπέσθαι, καὶ φωνεῖ σε.* Quia vero Lesbiam vina in honore erant, videtur patrium nomen conveniens mulieri vinosae.

e pol illa témulenta 'st múlíer et temerária:
 : satis digna, cui committas primo partu múlíerem.
 nen eam adducam. Importunitátem spectate ániculae;
 a compotrix éius est. Dì, dáte facultatem, óbsecro, 5

. 4. corr. Benti. *Tamen adduci? importunitatem etc.*

intelligent: ut, *Iamdudum sumite poenas.* — 2. *Sane*
] *Sane*, multum; alias, pro valide. namque validus est, qui
 tum rerum necessariorum habet ad salutem. *Temulenta.*] Pro-
 it primam syllabam *te. Temulenta.*] Violenta, hoc est, ebriosa,
 temetum vinum dicitur; unde *abstemius* sobrius. Dictum autem
 etum ab eo, quia tentet mentem. *Temulenta*, vino: *Temer-*
ria, natura. — 3. *Nec satis digna, cui committas.*] *Nec*
 e in conclusione illa specialiter probavit, dicendo non idoneam, cui
 mittatur primus partus mulieris. Sed mire signateque dixit *com-*
mittas. Etenim committimus magna, et quae salutem in dubio ha-
 bet. *Nec satis digna.*] Duas res, nec parientem, nec primo
 partu. Figura *ὄνο δὲ ἐνός.* ut *Virgilius*: ---- *Non me tibi Troia Ex-*
tra m tulit. ---- Et, *Dum domus Aeneae Capisoli immobile saxum*
haeret. --- — 4. *Tamen eam adducam.*] Redit ad illud, quod
 a coacta. *Importunitatem.*] Importunitas neque loci, neque
 temporis habet commoditatem. *Aniculae.*] Archilis scilicet. —
 h *Quia compotrix.*] In vultu remansit oratio. deest enim per figu-

2. *Temulenta.*] Vide omnino Senecam, Epist. XCV. Talis
 Anus ad Amphoram, Phaedr. III. 1. Plautus, Curc. I. 1. 77. *anus*
inlubiba, merobiba. Quae vina in deliciis fuerint Graecis, refert Ae-
 lianus, Var. Hist. XII. 31. De temulentis Romanorum mulieribus vide
 Edl. X. 23. Hinc *abstemius* qui a temeto abstinet. Ovidius, Metam.
 IV. 323. *Vina fugit, gaudetque meris abstemius undis.*

4. *Importunitatem spectate aniculae.*] Intelligit Ar-
 chilum. Adducitur Lesbia demum. Ita Heaut. I. 2. 23. Infra III. 1.
 Heut. I. 1. 47. *Fateor, esse importunam atque incommodam.* Cicero,
 Ros. XV. 4. *Importunitate Athenaidis exilio mulcatus.* Florus, I. 8.
 l. *Superbi illius importuna dominatio.* Translatio petita a mari,
 inmodos portus non habente, ad homines duros et violentos.

5. *Compotrix.*] Gr. *Συμπόρις, συμπότρια.* Phaedr. IV. 4.
 5. *Potrici plenam antiquis apothecam cadis.* Suetonius, Clar. Rhet.
 Compotorum tuorum Rhetorem. Cicero, Philipp. II. 39. *Hanc*
compansoribus suis et conlusoribus dividebas. In quibus verbis si-
 milis est contumelia. [*Huic* refertur ad mulierem, quae parit, cuius
 mentio v. 3., *illi* ad compotricem, cuius mentio v. 5. Neque enim
 super verum est, quod Grammatici tradunt, *hic* ad propinquius, *ille*
 remotius referri. Vid. quos laudavimus ad Rutil. Lup. II. p. 126.]

Huic pariundi, atque illi in aliis potius peccandi loci
Sed quidnam Pamphilum exanimatum video? ve
quid siet.

Oppérior, ut sciám nunc, quidnam haec túrba trist
áderat.

V. 8. Bentl. corr. *numquidnam haec turbae tristitia adferat.*
expetit, *numnam* haec Pamphili tristitia turbae *quid* pro
tiet. Et habet *numquidnam* Donatus atque unus de Be
codicibus.

ram *ἄνεψιν*, ideo illam vult accessiri. — 6. In aliis.] U
in aliis mulieribus, an in aliis rebus? — 7. *Exanimatum.*] U
minatus, est perturbatus. *Virgilius: Examinata sequens impin*
agmina muris. Exanimus, mortuus. Idem, *Corpus ubi exani*
Pallantis Acestes. — *Vereor quid siet.*] *Quid*, ob quid,]
ter quid sit exanimatus. Aut aliter: *quid siet*, id est, quid sit
gotii. Sed quidam putant *quid* pro quare: ut *Quid veniant.*
deest, *potest*: ut sit, *quid esse potest.* — 8. *Num quidnam*
Comicum est et Terentianum *Num quidnam*: Quum *exer*
num et *nam* sufficere ad interrogationem potuisset *quid*.

7. *Exanimatum.*] Perturbatum. Supra I. 1. 104. D
distinctio non est perpetua. Nepos, Epam. 9. *Ferro extracto c*
stim exanimatus est. Livius, VIII. 6. *Exanimatum auctores qua*
non omnes sunt, mihi quoque in incerto relictum sit.

8. *Ut sciám nunc.*] Donatus *num quidnam* legens
Comicum et Terentianum vocat. Ita sane infra II. 1. 25. Sed
Comment. maiorem. — *Turba.*] Perturbatio. Eun. V. 4. 5. I
tus, Epid. IV. 1. 33. *Quid est, quod vultus te turbat tuus.* Apul
Metam. I. *Sic denique eum vitalis color turbaverat.*

ACTUS PRIMUS.

SCENA QUINTA.

PAMPHILUS. MY SIS.

Pa. **Hoccine** 'st humanum factum aut inceptum! **hoccine** 'st officium patris!

My. Quid illud est? **Pa.** Proh Deum [atque hominum] fidem! quid est, si haec non contumelia 'st?

V. 1. Bentl. corr. *Hoccine est factu humanum, aut inceptu? hoccine est officium patris?* ne accentus in repetitione varietur.

V. 2. Bentl. verba *atque hominum* ex cod. delet, ac deinde scribit *si hoc non contumeliast.* De hac constructione v. Gronov. ad Sen. Consolat. ad Marc. c. 19.

Hoccine 'st.] Hic inducitur adolescentis animus circa nuptias: et ex magnitudine eius ingens gaudium comparatur in fine fabulae, cognata Glycerio; et simul id agitur, ut magis magisque per Mysidem Pamphilus excitetur ad resistendum patri nuptias indicenti. — *Hoccine 'st.*] Ab iracundia et dolore coepit. Iracundia descendit ex iniuria: dolor ex miseria. *Hoccine 'st humanum factum.*] Quasi deliberatio est: in qua duae partes sunt: una patris, altera amice; pro suasore Mysis est. Principium ab invectione: in qua primo ut hominem accusat, deinde ut patrem. *Hoccine 'st.*] Hoc est dilatare orationem, ne diceret quod fecit; et est perversa ἀνέησις, a maioribus descendens ad minora, per amplificationem accusationis. *Factum aut inceptum.*] In aliis *factu aut inceptu* fuit. *Hoccine 'st officium.*] *Officium* ab efficiendo, ab eo quod quaeritur, quid efficere in eo unumquemque conveniat, pro conditione personae. — 2. *Quid est, si non hoc.*] Sic dicimus de his, quae necessario hoc sunt, quod dicimus. *Si non hoc.*] Hoc cum stomacho dictum, quasi aliquo contradicente, non esse contumeliam.

1. *Humanum factum.*] Plautus, Truc. II. 1. 8. *humanum facinus factum est.* Eodem sensu *optimum factum* dixere Plautus, Praed. 1. 2. 52. Sallustius, Catil. 32. Iugurth. 107. — *Inceptum.*] De re maiore dicitur. Heaut. IV. 6. 7. Et ita *inceptio* supra I. 8. 13.

2. *Proh Deum atque hominum fidem.*] Ita Phorm. II.

Uxorem decrerat dare sese mihi hodie. nonne oportuit
Praescisse me ante? nonne prius communicatum oportuit?

My. Miseram me! quod verbum audio?

Pa. Quid Chremes? qui denegarat se commissurum mihi

Cicero; Quid est quaeso, Metelle, iudicium corrumpere, si hoc est? — 3. Uxorem decrerat.] Decernere, est de magnis certe proferre sententiam. — 3. Uxorem decrerat.] Propositio in Andriae. — Nonne oportuit praescisse me ante?] Oportuit scilicet ad patrem refert. Nam nec sic consentirem ad nuptias; sed si me velle, *Nonne oportuit praescisse me ante?* Dolet autem se spatium non habuisse consilio. Et ante abundat, aut certe praecum sufficiat scisse. — 4. *Nonne prius communicatum oportuit?]* Quam de stomacho repetitum est oportuit? Et de meo praescisse me ante. Praescisse proprie ad eum refertur, huius est, Pamphilum. *Communicatum.]* Quod neque huius proprie est, neque illius. *Communicatum.]* Quia nuptiarum non omnia potestas in patre est. — 5. *Quod verbum.]* Verbum pro aetate more suo posuit, id est, uxorem dare, quod ait. — 6. *Quid Chremes?]* Transit a patre nunc, et ad socerum redit. *quod quid, non Chremetem dicitur: sed ad illum transeuntis est, et non considerandum quid dicat. — Quid Chremes?]* Irascitur patri, quod cogat; Chremeti, quod non neget uxorem. Nove dolet, non odio haberi, non repudiari. *Qui denegarat.]* Non latuerat Pamphilum, repudiare Chremetem. Unde et Davus ait, *Qui postea quam audierat, non est tum iri filio uxorem suo. Commissurum.]* Putaverat nuptias, et

3. 4. Plautus, Epid. IV. 101. Gr. πρὸς θεῶν. Est autem forma exclamantium et admirantium in re indigna et tristi, auxiliunq; implorantium. *Fides* enim et pro praesidio et tutela usurpatur. Adelp. III. 5. 43. Livius, I. 7. *Fidem pastorum nequidquam invocans.* Caesar B. G. VIII. 48. *Repente omnium suorum invocat fidem atque auxilium. — Contumelia.]* Iniuria. Heaut. III. 3. 5. Hec. III. 5. et passim alibi.

3. *Uxorem dare.]* Proprie. Supra I. 74. Infra III. 3. 23.

4. *Nonne prius communicatum oportuit?]* Quod quod neglectum erat a patre, Pamphilus de *contumelia* sibi facta queritur. In matrimonio autem contrahendo summa filiorum erat libertas. Exemplo est Clitipho, Heaut. V. 5. 12. seqq. Idem μεταφορικῶς expressit Plautus, Stich. I. 2. 82. *Stultitia 'st, pater venatum ducere invitavit canes.* Diserte Quintilianus Declam. CCLVII.: *Nusquam tamen, inquit, libertas tam necessaria, quam in matrimonio est.*

6. *Commissurum mihi gnatum.]* Scilicet uxor in manu et potestate mariti erat, administrantis bona eius tanquam sua, utpotest qui dominus esset dotis, ex Jure Civili; ita tamen, ut alienare dotem

inamatam suam uxorem; id mutavit, quia me immutatam videt?

Itane obstinate operam dat, ut me a Glycerio miserum abstrahat?

Quod si fit, pereo funditus.

Idcon' hominem esse invenustum, aut infelicem quenquam, ut ego sum! 10

V. 7. Benti. corr. *is mutavit*: quia in vulgata lectione hinc res, hinc persona opponitur.

V. 8. idem sublata interrogatione scribit: *ita obstinate dat operam*, quo melius procedat sententia.

Crementem mutare sententiam. — 7. *Id mutavit*.] Nove dixit *id*. *Id* enim ad *denegar*. *Id mutavit*, quoniam me immutatam.] Παράφοισιν. Nam quoties verba sunt, παράφοισιν dicitur, quoties nomina, παραφοισία. — 8. *Itane obstinate*.] *Obstinate* facere est aliquid in alterius malum cum conatu facere perseveranter, et in alterius perniciem nimis niti. *Abstrahat?*] Magna vi verbi et proprietate usus est. Unde illud est, *Iphitus et Pelias mecum; divellitur inde. Abstrahat?*] Magna indignatione usus est; tanquam Crementem non tam filiae consultum velit, quam laesum Pamphilum. — 10. *Idcon' hominem*.] Alia exclamatio est adversum socerum. Neminem putat esse in genere humano ita infelicem ut se: quod est commune omnium, qui in aliquo moerore consistunt. Itaque non se, sed conditionem humanam dolet; et queritur natum esse quenquam qui possit esse tam miser ut ipse est; ac per hoc se. *Idcon' hominem*.] Amatorie. amore nominato exiit in gemitu. Sic *Virgil. aut*

his non esset, reddendam uxori matrimonio expulsae. Heaut. IV. 3. 36. Hec. II. 1. 15. Phorm. V. 3. 5.

7. *Immutatum*.] H. e. est immutabilem, sed constantem in amore Glycerii. Ita *inmotus, invictus, indomitus* dicitur pro eo, qui moreri, vinci, domari non potest.

8. *Obstinate*.] Contumaciter. *Obstinato animo* est obfirmato apud Festum. Plautus, Asin. I. 1. 10. *Ita me obstinate aggressus*. Suetonius, Caes. cap. 29. *Quum obstinatius omnia agi videret*. *Id obstinate* dixerunt prisci. Plautus, Aul. II. 2. 89. *Ea affinitatem hanc abstinavit gratia*. — *Abstrahat*.] Vox apta ad difficultatem rei in more dudum consueto notandam. Ita infra III. 2. 38. Adolph. V. 3. 6. ubi vide Donatum.

9. *Pere* funditus.] Ita Plautus, Bacchid. III. 6. 31. *perdisti me sodalem funditus*.

10. *Invenustum*.] *Invenusti* dicebantur, quibus Venus in amoribus non faveret. Gr. ἀναφρόδιτος εἰς τὰ ἐρωτικά. Contrarium est

Próh Deúm, atque hominúm fidem!

**Núllen' ego Chremétis pacto adfinitatem effúgere poter
Quót modis 'contémptus, spretus? facta, transacta ómnia
hem!**

si lux alma recessis, Hector ubi est? — Invenustum aut i felicem.] Invenustum est sine Venere, id est, sine gratia, quae omnes respuant repudientque pulchrae, et quem deformes appetant Invenustum aut infelicem.] Invenustum, cui displicens obstitur; Infelix, cui placens negatur. Aut infelicem quonquam ego sum?] Adeo se miserum dicit, quod sibi repudiare non licet, propter se doleat humanum genus, in quo sit aliquis tam miser. *7 gil. Heu cadit in quonquam tantum scelus? Ut ego sum?]* 'Α νόλονθες est ut. quam enim inferre debuit, non ut. — 11. *Próh Deúm.]* Quam ferveat indignatione, hinc aspice, quod frequenter exclamat. *Próh Deúm.]* Alia exclamatio est adversus socerum. 12. *Effugere.]* In totum fugere. — 13. *Quot modis contemptus, spretus?]* Si Chremes spretus, intelligemus Pamphilum dicere, quod operam dederit, ut se repudiaret Chremes: ut supra dicit *Mutavit, quia me immutatam videt. Quot modis contemptus Chremes an Pamphilus? Facta, transacta omnia.]* Proverbi est in id negotii, de quo nihil supersit ad agendum. *Facta autem*

Hec. V. 4. 8. Locutio translata a lusu talorum, in quo Veneris iactus est felicissimus, Canis infelicissimus. Sed et mulier *invenusta* est sordida et sordida. Plautus, Poen. I. 2. 37. *Invenustae sine munditiis sumus.* Ubi autem dicit: *Adeo' hominem esse invenustum* utitur locutione apta perturbato animo; subaudiendum enim, *Credere aut memorabile est?* Ita infra IV. 3. 1. V. 2. 29. Virgilius, Aen. 41. — *mane incepto desistere victam?* Suetonius, Caes. 84. *Mens servasse, ut essent, qui me perderent!* [Plura dabunt Graev. ad Ep. ad Attic. II. 6. ad Iustin. II. 14. Duker. ad Flor. I. 11. Gronov. Op. II. 14.]

12. *Chremetis adfinitatem.]* Ita loquitur, quia et genus *Affines* dicti. Plautus, Aul. III. 4. 14. *Mogadorus meus affinis cum incedit a foro.* Et socer ipse *Affinis* dictus. Plautus, Aul. III. 63. *Sed ecce affinem ante aedes, quid ais, Euclio?* Vide per Comment. maiorem. [*Affinitas* quidem in genere est coniunctio rationis nuptiarum, sed per excellentiam sic dicitur necessitudo inter socerum et generum. Iustin. VII. 3. *depositisque hostilibus animis, in affinis iura succedit.* Schulting. ad Senec. Controv. III. p. 247.]

13. *Facta, transacta omnia.]* Cicero, Catil. III. 6. *Ad illud, quod faciendum primum fuit, factum atque transactum est.* autem formula Iuristarum, qua utebantur in contractibus, significat omnia quae ad legitimam pactionem pertinerent, esse praestita. I

udiatus répetor. quamobrem? nisi si id est, quod suspicor.

quid monstri alunt: ea quoniam némini obtrudí potest,

15

ad me. *My.* Oratio hæc me miseram exanimavit metu.

philo: pransacta etiam a Chremete. — 14. *Repudiatus repeto.* Quasi et hæc iniuria sit, repudiare et repetere. Et tale est in *Eun.* *Excluit, revocat. Nisi si id est.*] Coniecturale argumentum. — *aliquid monstri alunt: ea.*] Duplex contumelia, et *monstrum* et *aliquid*. minus enim esset, *aliquod monstrum*. Sic, *Quid tibi uxorem habes?* Et mutavit genus, dicendo *ea*: quoniam foeditur. Sic in *Eunucho*, *Taces, monstrum hominis? non dicturus aliquid monstri alunt: ea.*] Dum *monstrum* dixerat, subiunxit, tanquam non verbis, sed sententiæ serviens. — *Ne mihi obtrudi.*] Mire *obtrudi*, quasi invito. Et totum cum iracundia. *Obtrudi*, infringi, impingi. — 16. *Itur ad me.*] Domestor non cogitat: et ad vilitatem trahit, quod ultro venit, et se repetit *Chremes. Itur ad me.*] Quasi ad hostem. *Plautus pseudolo: Itur ad me.* Et *Virgilius: --- simul ense relicto, Ibat scyalum prope.* — *Oratio hæc.*] Etiam pauca verba vete-

refertur ad omne negotium, in quo nihil prætermisum est. *Infra Adelph. II. 4. 22. Plautus, Amph. III. 1. 8. Ne hanc ineam transigam Comoediam.*

14. *Repudiatus.*] De sponso et sponsa maxime *repudium* et *diare* dicitur. *Plautus, Trin. II. 4. 53. Satin' tu sanus mentis animi tui, Qui conditionem hanc repudies?* Idem, *Persa. III. 1. 55. ut videto, ubi me voles nuptum dare, Ne hæc fama faciat repudius nuptias.* — *Nisi si id est.*] Comicum est *nisi si*. *Adelph. 3. 3. Plautus, Curc. I. 1. 51. Tam a me pudica est, quasi soror sis, nisi si est osculando quidpiam impudicior.* Idem *Me. aechm. 24. id est, quod suspicor.* [Etiam alii scriptores *nisi si* utuntur. *Terentius, ad Ovid. Epist. IV. 111. Duker. ad Flor. IV. 7.*]

15. *Aliquid monstri alunt.*] *Monstrum* convicium est in neminem deformem. Ita *Eun. IV. 4. 29. Alii autem dicuntur, quæculum foventur.* *Virgilius, Aen. IV. 1. At regina gravi iam dusaucia cura Vulnus alit venis, et coeco carpitur igne.* Quia vero res Græcæ non versabantur in celebritate, sed in interiore parte una morabantur, teste *Nepote Praefat.*, videtur *Pamphilus* ne videretur unquam *Philumenam*.

15. *Ea.*] De variato genere vide *Donatum infra V. 2. 4.* — *Obli.*] Ita *Hec. III. 1. 16.* Est vero reuuenti et invito offerri.

16. *Itur ad me.*] Hoc cum indignatione pronunciatum. Ita

Pa. Nam quid ego [nunc] dicam de patre? ah?
Tantam [ne] rem tam negligenter agere? praeteriens
modo

Mihi apud forum, uxor tibi ducenda 'st, Pámphile,
hodie, inquit, para;

V. 18. Bentl. ex cod. *Tantam rem*, ne iambicus inter trochaicos
feratur. Idem v: 17 *nunc* delet auctoritate codicum.

res orationem dicebant. — 17. *Nam quid ego.*] Quasi dico
quid ego de patre dicam, qui alienum accusaverim Chremetem? *Na
quid ego.*] Redit ad patrem, in quo nove hoc accusat, negligent
eum agere, quod nolit fieri. — 18. *Tantamne rem.*] Summa
voti ac nuptias. — *Praeteriens modo.*] Hic ostendit specialiter
quid peccaverit pater. *Praeteriens mihi modo apud forum.*
Undique conflatur accusatio; ex facto, quod *praeteriens*; ex tem
pore, quod *modo*; ex loco, quia *in foro*; ex modo et ex verbis
uxor tibi ducenda est. — 19. *Ducenda.*] Mire *ducenda*
semper hoc genus declinationis necessitatem ostendit. ut *Virgilius*
--- *Et pacem Troiano ab rege petendum.* Sallustius: *Agendum,*

Heaut. Prol. 44. Citat Stobaeus, Flor. Tit. LXXII. e Menandro: *Προ
ξω την έμεινου θυγατέρα την πόλιν όλην. οι βουλόμενοι ταύτην λαβείν
Αελείτς. Circumducam filiam meam per omne oppidum. Si qui habet
eam vultis, loquimini. — Exanimavit.*] Metus vehementior
mentem et membra turbat. Eun. V. 6. 7. Adelph. IV. 4. 3. Lucretius
Lib. I. Vs. 92. *Muta metu genibus terram submissa petebat.* Oppi
nus, Haliut. I. 664. *Δείματι και καμάτω θυμαλίη γυία λείωνται*
H. e. *Timore et dolorifico labore membra soluta sunt.*

17. *Nam quid ego nunc dicam de patre?*] Particul
nam elegantem usum habet in transitionibus ab una re ad aliam. In
fra III. 5. 6. Cicero, Philipp VII. 8. *Nam quid ego de universo populo
Romano dicam?* Asinius Pollio ad Cic. Fam. X. 31. *Nam de legion
trigesima tradenda quantas habuerim conciones, quid ego scribam*
Graecorum autem *γάρ* eandem vim habet.

18. *Tantamne rem tam negligenter agere?*] Usus in
finitivi frequens in admirationibus et indignationibus. Ita supra Vs. 14
Cicero, Att. XV. 20. *Nunc dubitare quemquam prudentem, quin mea
discessus desperationis sit, non legationis?* Virgilius, Aen. I. 37. *Men
incoepo desistere victam? Nec posse Italia Teucrorum avertere regem*

19. *Apud forum.*] Comicum est, pro *in foro*. Ita infra I
1. 2. IV. 4. 6. Plautus, Epid. III. 2. 2. *is apud forum manet me.* Et pa
sim alibi. *Hodie.*] Non semper de praesenti die dicitur *Hodie*, se
quandoque tempus proxime instans notat. Ita Eun. III. 2. 10. Quare me

domum. Id mihi visus est dicere, Abi cito, et
suspende te.

20

stupui. censen' ullum me verbum potuisse próloqui?
aut

nam causam, ineptam saltem, falsam, iniquam? ob-
mútui.

Ad si ego rescissem id prius, quid facerém, si
quis nunc mé roget?

quid facerem, ut hoc ne facerem; séd nunc quid
primum éxequar?

21. Bentl. ex codd. *Óbstupui: censen' me verbum potuisse ullum prólo-
qui? aus.* Idem V. 22. ex uno libro *sdlem ineptam*, ut numeri flu-
ant rotundiores. V. 23. corrigit: *Quod si ego scissem id prius,
quid facerem, si quis nunc me interroget.* Nam arses et theses
vulgo inconcinne habent. *Interroget pro roget* habet Eugraphius.

obviam eundem est. — 20. *Abi cito, et suspende te.*] *Ad
te, cito* retulit, *ad uxor tibi ducenda est, suspende te.* —
Ineptam saltem, falsam.] Duo comparantur in defensio-
ne, aut vera, aut ad tempus accommodata. — *Ineptum* est,
ad a quovis reprehendi potest. *Falsum*, quod etiam prudentem
potest fallere. — 23. *Quod si ego rescissem.*] Si mecum com-
municasset prius. *Quid facerem?*] Ipse se reprehendit. *Quid
facerem?*] *Ἐποροῦά.* — 24. *Ut ne hoc facerem.*] *Tacerem.*

Cito explicat ipse Pamphilus. [*Para*, nempe quae necessari-
ae ad nuptias. Verba *parare, apparare, comparare* saepe sine casu
coniunguntur. Nep. Thras. c. 2. *tempore ad comparandum dato.* Cic. ad
Att. XVI. 11. *Ex hac quoque parte diligentissime comparatur.* Ovid.
Met. I. 3. 7. *Nec mens nec spatium fuerant satis apta paranti.* Gron-
ov. ad Liv. XXXVIII. 12. 4.]

20. *Abi cito, et suspende te.*] Plautus, Poen. I. 2. 96.
domum, ac suspende te. Et saepius alibi. Unde morem suspen-
di sese vulgarem fuisse desperantibus apparet.

23. *Quod si.*] Valet simpliciter *si*, uti *quod nisi* valet *nisi*.
et *Quod utinam* pro *Utinam* dixerunt. [*Quid facerem* pro quid fe-
cerem, imperf. pro plusquamperf., ut contra aliis locis plusquamperf.
dicitur pro imperf. Sallust. Jug. c. 59. *Neque diutius Numidae resistere
possent, ni pedites magnam cladem in congressu facerent.* Exem-
plum pleni sunt scriptores optimi. Vid. Gronov. ad Liv. XXXIV. 11. 2.
Strakemb. ad eund. XXXVIII. 2. 2.]

24. *Aliquid facerem.*] Ita solent *aliquid* usurpare, ubi
incertam relinquunt. Ita Adelph. V. 8. 25. Phorm. V. 6. 34.

Tót me impediunt cúrae, quae meum ánimum divorce
trahunt:

Amor, mísericordia húius, nuptiárum sollicitátio:

Tum pátris pudor, qui mé tam leni pássus est animo
úsque adhuc,

Quae meó cunque animo lúbitum 'st, facere: ein' égo
ut advorset? heí mihi!

Incértum 'st quid agam. *My.* Mísera timeo, incér-
tam hoc quorsum áccidat.

V. 26. Alii scribunt *nuptiarum sollicitudo*. — V. 27. Benth. *passus animo est*, ne animo in thesi lateat. — V. 29. *quorsus accidat* corrigi, ut vitetur synaloephes neglectio.

et nota, *facere*, pro *tacerem*. *Sed nunc*.] Deliberatio, et partes eius. — 26. *Amor, misericordia*.] Haec oratoria sunt, cum unum negotium in multas distrahimus partes. *Divorce trahunt*.] Pro, in diversa trahunt. *Amor*.] A necessario. *Misericordia*.] *Ἀπὸ τοῦ ἀλεῖν*. *Misericordia huius*.] *Ἀμφιβολία*. *Nuptiarum sollicitatio*.] A perturbatione. Quibus colligit, consulere, non posse. *Sollicitudo* est, quae inhaeret mentibus. *Sollicitatio*, quae ab alio fit. — 27. *Tum patris pudor*.] *Ἀμφιβολία*. *Qui tam leni passus est animo*.] Explanatio, in quo pudendum sit sibi apud patrem. Et ad illud spectat, *Tute his robur finem praescripsisti, pater*. — *Qui tam leni passus est animo*.] Atqui accusabat eum. Sed amtor est. — 28. *Ein' ego*.] Pronomen hoc vim qualitatis habet, est, An tali, tam bono? *Ego ut advorser*.] Videtur inclinasse, secundum patris animum consistat, sed amore ad incerta iterum devolvitur. — 29. *Quorsum accidat*.] Ad quam rem, quo versus. — 30. *Sed nunc peropus est*.] Calliditati foemineae et astutiae sententia haec congruit. *Cum ipsa*.] *Ipsa*, nunc domina mea. *Advorsum hunc*.] Apud hunc, ut alibi. *Et id gratum fuisse advorsum*

25. *Meum animum divorce trahunt*.] Ita Virgilius Aen. IV. 285. *Atque animum nunc huc colorem, nunc dividit illuc, et partesque rapit varias, perque omnia versat*. Ovidius, Metam. VII. 1. *Sed trahit invitam nova vis, aliudque cupido, Mens aliud suadet*.

27. *Patris pudor*.] Reverentia erga patrem. Adolph. L. 1. 8. Eodem sensu dixit Virgilius, Aen. I. 361. *Conveniunt, quibus aut odia crudelis tyranni, Aut metus acer erat*. In quibus verbis odium tyranni valet, odium in tyrannum. [ubi plura Burmannus.] Porro amor et pudor solent sibi plerumque opponi in amantibus. Hec. I. 2. 47.

29. *Incertum hoc quorsum accidat*.] Ita Plautus, Pecu II. 3. 15. *Bene ubi quid consilium discimus accidisse, hominem case*

I nunc peropust, aut hunc cum ipsa, aut me aliquid de illa advorsum hunc loqui. 30
M in dubio est animus, paulo momento huc illuc impéllitur.
I Quis hic loquitur? *Mysis* sálve. *My.* O salve. *Pámphile.* *Pa.* Quid agít? *My.* Rogas?

30. Benth. deleto *aliquid* versum sic refingit: *Sed nunc peropust aut hunc cum ipsa, aut de illa me adversum hunc loqui.*

habeo gratiam. — 31. *Dum in dubio est animus.*] Trans-
] haec est a mole alicuius ponderis, quae ante, quam in loco sede-
 cum incerta pendet, facillime commovetur. — 32. *Quis hic*
loquitur?] Hoc secum, deinde conversus, ut vidit, *Mysis* *salve.*
ve.] Difficile est aliud invenire verbum, quod sic declinetur, *Salve*
abese. quippe huius verbi per modos est rara declinatio. — *Quis*
loquitur?] Principium Terentianum in iungendis personis.
salve.] O, interiectio optantis adventum, aut repente percussi.
id agit?] Amatorie, et familiariter non addidit quae. *Virgi-*
nis: Quae mihi reddat eum, vel eo me solvat amantem. — *Ro-*
is?] Lenta quaedam et tristes est responsio, et dolore plena. —

esse declaramus; stultum autem illum, qui vortit male. Usita-
 tum autem *cadere* res dicitur; metaphora ab aleis desumpta. *Adelph.* IV.
 41. [V. *Broukhus.* ad *Tibull.* I. 7. *Drakenb.* ad *Liv.* XXII. 40. 3.]

30. *Advorsum hunc loqui.*] H. e. *Coram* hoc. Ita supra I.
 15. *Plautus,* *Amph.* III. 2. 55. *Iusiurandum verum te advorsum*
loqui. *Anulul.* IV. 7. 9. *Egone ut te advorsum mentiar?*

31. *Paullo momento.*] Eodem sensu dixit *Lucretius,* III. 189.
Nomine uti parvo possint impulsa moveri. Est enim *momen* idem quod
impetus, et *momentum* quod *movimentum.* Metaphora ducta a truti-
 na, cuius alteri lanci quid additur, ut aut aequet aut superet alterum
pedus. Locum Terentii in animo habuit *Ovidius,* *Metam.* X. 371. *Et*
modo desperat; modo vult tentare; pudetque, Et cupit; et, quod agat,
non invenit. Utque securi Saucia trabs ingens, ubi plaga novissima
incis, Quo cadat, in dubio est, omnique in parte timetur, Sic ani-
mi vario labefactus vulnere mutat Huc levis, atque illuc, momenta-
ne sumit utroque. *Cicero,* *Fam.* VI. 10. *Quae quoniam in temporum*
circumstantiis saepe parvis posita sunt, omnia momenta observabimus.
hic momentum pro minimo temporis puncto sumitur. Dixit autem
Paullo momento, uti *Adelph.* V. 4. 22. *Paullo sumtu.* Vide *Com-*
ment. maiorem, [et *Heins.* ad *Ovid.* *Metam.* VIII 637.]

Labórat e dolóre, atque ex hoc misera sollicita ést
 Quia ólim in hunc sunt cóstitutae núptiae. Tum au-
 tem hóc timet,
 Ne déseras se. *Pa.* Hem, egone ístuc conarí queam?
 Ego própter me illam décipi miserám sinam?

V. 33. Bent. *diem.*

V. 36. Bentl. ex codd. *Egon' própter me etc.*

33. *Laborat e dolore.*] Duplicem laborem Glycerii esse die
 unum partitudinis, alterum curae et sollicitudinis nuptiarum Pamphi-
Laborat e dolore.] Callide aggreditur iuvenem; nam utraq[ue]
 propter illum perpetitur, et dolorem et sollicitudinem. *Atque*
hoc.] Mysis, quae contra patrem suasura est, incertum invenit
 Pamphilum, faoile ad se convertit mentione dominae suae, et maxime
 quod addidit, cur illam aegram esse dicat; quare statim perfectum est
 quod volebat, ut dicat Pamphilus, *Egone istuc conari queam?*
 34. *Constitutae.*] Nec addit, a patre: sed invidiose, quasi et
 Pamphilo sint constitutae. An timet in negotio? *In hunc diem.*
 Idem enim dies est, quo placuerant destinatae nuptiae, quamvis Chry-
 mes renuntiaverat. et supra, *Hic nuptiis dictus est dies. Tum*
autem.] *Tum*, praeterea. Tertiam sollicitudinem habere Glyce-
 rium, ne deseratur a Pamphilo. *Sollicita est.*] *Sollicitudo* rerum
 incertarum magis est. *Quod in hunc diem.*] Hic certior metus
 est, et gravior. — 35. *Egone istuc conari?*] Ideo sic Pamphi-
 lus; quia illa invidiose non *deserere cogaris*, dixit: sed, *deseras.*
Egone istuc conari?] Non perficere, sed *conari* velle aliquid
 scelus, effectio est, etiam si non potest fieri; hic enim voluntas, non
 factum damnatur. ut *Virgilius*, *Ausi omnes immane nefas, ausoque pe-*
ccati. — *Conari?*] *Levis est conari*, quam facere. — 36. *Egon*
propter me?] Magna vis est in pronominibus. Et diversa sunt, et
 singula, et non praecipitantur, nec dicuntur uno spiritu: sicut in *Es*

33. *Laborat e dolore.*] Intelligit dolorem partus, qui et *dolores*
nar' ἐξογήν dicuntur. *Adelph.* III. 1. 2. et III. 5. 40. *Plautus*
Cistell. I. 2. 22. *Sine obstetricis opera, et sine doloribus.* Locutionem
 imitatur Cicero, *Fam.* XVI. 11. *Non ignoro, quantum labores ex de-*
siderio.

35. *Ne deserat se.*] *Deserendi* verbum huic rei fere proprium
 est: habetque adiunctam perfidiam. Unde invidiosius est *deserere*, quam
 relinquere. Vide *Eun.* II. 2. 7. *Heaut.* II. 3. 17. *Adelph.* III. 5. 12. et
 ibi *Donatum.* *Plautus*, *Cistell.* II. 3. 25. *Anus ei amplexa est genua*
plorans, vbssecrans, Ne deserat se. *Virgilius*, *Aen.* IV. 323. *Cur me*
moribundam deseris, hospes?

36. *Propter me decipi.*] Ita *Phorm.* V. 7. 34. *Eunuch.* V. 5

me mihi suum animum, atque omnem vitam credidit;
 iam ego animo egregie caram pro uxore habuerim;
 me et pudice eius doctum atque eductum sinam
 sictum egestate ingenium immutariet? 40
 on faciam. *My.* Haud vereor, si in te solo sit situm:

V. 41. Benth. ex codd. *verear, si in te sit soló situm.*

cho, *Egone illam? quae me? quae illum? Quae illum, deest, amat: a me, deest, non amat. Egone?*] Suadenter. Subauditur, *ut risinam.* 37. *Quae mihi suum animum.*] Ab eius beneficiis.— *suum animum.*] Quantum ad amorem pertinet. *Atque omnem sam.*] Hoc est, ut maritum speraret. *Quae mihi suum animum, atque omnem vitam credidit.*] Argumenta a consensu. Si eam deserit, haec subiiciuntur. — 38. *Quam ego animo egregie caram.*] *Egregie*, praeter caeteras, id est nimis. — *Bene et pudice.*] Hic illud solvitur, *Lana et tela victum quaerens*: ut hoc praestruat, *bene et pudice Glycerium esse educatam, lana et tela victum quaeritans.* Et non pertinet ad argumentum, nisi ut vitam Glycerii intelligas. *Bene et pudice.*] Ab honesto. *Bene et pudice eius doctum.*] Hanc sententiam quasi de exemplo propterea nam *bene* educata est a Chryside, quae *primo pudice vitam, parce, et duriter agebat.* — 40. *Coactum egestate.*] Propterea quod Chrysis inopia et cognatorum negligentia coacta. *Coactum egestate.*] Non paupertate, sed *egestate*, cui contrarium *inopia, et cognatorum negligentia.* — 41. *Haud vereor.*] Acuit animum

B. Hecyr. V. 3. 35. Qui vero spe et votis excidunt, *decipi* dicuntur. Virgilius, Aen. IV. 17. *Postquam primus amor deceptam morte fefellit.*

37. *Animum atque omnem vitam credidit.*] Ita Virgilius, Aen. IV. 412. *Arcanos etiam tibi credere sensus.*

38. *Animo egregie caram.*] Ita Eun. I. 2. 121. Sallust. Iugurth. 14. *Frater animo meo carissime. — Pro uxore habuerim.*] Supra I. 1. 119. Plautus, Cistell. I. 3. 24. *Eaque educavit eam sibi pro filia, Bene ac pudice.* Habet enim particula *pro* vim aestimandi.

39. *Bene ac pudice.*] Ita Plautus loc. cit. Quomodo autem *pudice*, quae gravida erat ex amore innupto? scilicet, quia uni tantum viro morem gerebat, atque a Pamphilo pro uxore habebatur. Plaut. Mostell. I. 3. 49. — *Eductum.*] Ita Eun. I. 2. 16. et passim alibi. Cicero, Fam. VI. 5. *Ita enim natus, ita eductus, ita doctus n.* [Plura Drakenb. ad Liv. XXI. 43.]

40. *Coactum egestate.*] Cicero, Philipp. II. 25. *Cogebat gestas: quo se verteret, non habebat. — Ingenium immutariet.*] a Attius, Persa: *Fatis ut quem cuique tribuit Fortuna ordinem, Nunquam ulla humilitas ingenium infirmat bonum.*

Sed vim ut queas ferre. Pa. Adeon' me ignavum putas?

Adeon' porro ingratum, aut inhumanum, aut ferum, Ut neque me consuetudo, neque amor, neque pudor

V. 42. Bentl. corr. *Sed ut vim queas fere. Adeone me ignavum putas? ut queas una syllaba legatur.*

V. 43. Bentl. corr. *Adeone porro ingratum, inhumanum, ferum?*

adolescentis contra patrem, cuius etiam nomen grave est. — 42. *Sed vim ut queas.*] Hic, *verecor* subauditur. *Ut*, pro *ne non* potest ut sit: *Sed verecor, ne non queas vim patris ferre.* Et, *ne non* potest non damnatio est, verum adolescentis provocatio in contemptum patris. — *Adeon' me ignavum.*] A verisimili. *Ignavum.*] Quae adversum necessitatem proferendum fuit, id primum dixit, adesse virtutem. Quae sequuntur, ad fidem pertinent. Ita pro tempore contemptum patris pro fortitudine habet. — *Ignavum.*] *Ignavus* est qui vim non potest ferre, qui non est perseverans. — 43. *Adeon' porro ingratum.*] *Porro*, coniunctio est expletiva, alias adhibium temporis. *Ignavum et ingratum.*] *Αἰσχροσύνη* est. *Inhumanum aut ferum* post subiecta dixit. *Adeon' porro ingratum, aut inhumanum?*] Mira omnis conversio. Non enim dixit Adeon me obsequentem patri existimas, adeo gratum, adeo pium, ad mansuetum? Ira amatoris per omnia servat conditiones, ut orator hoc cogatur scelus esse, si pareret nunc patri. — 44. *Ut neque me consuetudo.*] Non ordinem reddit. *ferum* enim reddit ad mansuetum, quod etiam ferae mansuescunt. *Neque amor.*] Ad illud *Inhumanum.* Amor namque vehementior est in homines. *Virgilius: Quid invenis, magnum cui versat in ossibus ignem Dura amor? — — Pudor.*] Ad *ingratum* retulit. *Ut neque*

43. *Ingratum aut inhumanum.*] Cicero, pro Deiot. c. Cuius tam inhumani et ingrati animi, a quo rex appellatus esset, cum tyrannum inveniri? — *Ferum.*] Attius, incerta Fabula: Nilum est ingenium tantum, neque cor tam ferum, Quod non labase lingua, misceat malo.

44. *Consuetudo.*] Proprie de furtivis amoribus dicitur. *Consuetudinem stupri* vocant Sallustius, Catil. 23. et Suetonius, Galig. 1. *Consuescere* eodem sensu venit. *Adelph. IV. 5. 32. Phorm. V. 6. 8.* Sed et mulier cum viro dicitur *consuescere.* Plautus, *Cistell. I. 1. 8.* *en unquam cum quoquam viro Consuevisti?* [*Consuetudo* refertur praecedens adiect. *ferum*, amor ad *inhumanum*, pudor ad *ingratum*. Talis ordo immutatus, quo postremum primo, primum secundo respicit, a Grammaticis *γασπός* vocatur. Dematus ad h. l. et Curtius Sallust. *Cat. c. 14. 3.*]

commoveat, neque commoveat, ut servem fidem? 45
 y. Unum hoc scio, hanc meritam esse, ut memor
 esset sui.

z. Memor essem? o Mysis, Mysis, etiam nunc mihi
 scripta illa dicta sunt in animo Chrysidis

V. 46. Bentl. partim ex codd. corr. *Unum hoc scio, esse meri-
 tam, ut memor esses sui.* Sic accentus rectius syllabas feriunt.
 V. 48. idem sic refingit: *Scripta illa sunt in animo dicta Chrysidis,*
vitandae ambiguitatis gratia.

consuetudo, neque amor.] *Ἀπόθεσις* ad superiora. *Consue-
 do*, adversus feritatem. *Amor*, adversus inhumanitatem. *Pudor*,
 versus ingratum animum. — 45. *Commoveat, neque commo-
 veat.*] *Ἀξήθεις* est ad maiora. *Ut servem fidem.*] Exquisite:
 dixit, ut contemnam patrem. — 46. *Unum hoc scio.*] In eo-
 dem haeret, ut excitet iuvenem: neque audire se fingit quod dicit.
Unum hoc scio.] Vide quam callida sint, quae a Myside subiiciuntur,
 ad irritandam promissionem Pamphili: quae ardentem incendat
 agis. nam dixit ille omnia, quibus cogitur servare fidem: sed de me-
 o eius aut nihil dixit, aut parum. *Unum hoc scio.*] Quasi hoc
 est, Quid tu facturus sis, equidem nescio, sed *unum scio.* — *Ut
 memor esses sui.*] Invidiose, quasi oblitto: adeo commovetur hoc
 facto Pamphilus. *Ut memor esses sui.*] Bene, praeterito quoniam
 quae praeterita sunt, in recordatione magis lacrymabilia sunt. ut
 Virgilius: --- Cui parvus Iulus, Cui pater, et coniux quondam tua
 lecta, relinquer? Idem alibi, *Per caput hoc iuro, per quod pater anse
 debat.* — 47. *O Mysis, Mysis.*] Primum vocandi, alterum in-
 terpendi est. *Etiam nunc scripta.*] Id argumentum est, quam
 haec memor sit, qui etiam mortuae verborum meminerit Chrysidis de

45. *Servem fidem.*] Ita Hec. III. 3. 42. Virgilius, Aen. II.
 60. *Tu modo promissis maneat, servataque serves, Troia, fidem.*
 Lucius, Mostell. IV. 3. 29. *Fides servanda est, ne ire inficias postu-
 ras.* Idem contrario sensu dixit, Capt. II. 3. 79. *Fac fidelis sis fide-
 li: ne fidem fluxam geras.*

48. *Scripta illa dicta sunt in animo.*] Scilicet etiam
 scribere vocabant scribere. Ovidius, Heroid. XIV. 128. *Scriptaque
 ut titulo nostra sepulcra brevi.* Ubi vide, quae notarunt Heinsius et
 Hermannus. Eadem porro locutione usus Paulus Apost. Rom. II. 15.
αὐτὸς ἐνδείκνυνται τὸ ἔργον τοῦ νόμου γραπτὸν ἐν ταῖς καρδίαις αὐτῶν.
 est: *Qui ostendunt opus legis inscriptum cordibus suis.* Aeschylus
 Prometheus: *Σοὶ πρώτων, Ἰοῖ, πολύδορον πλάστην φράσω, Ἦν ἐγγρά-
 φον ἐν μνήμοσιν δέλτοις φρεσῶν.* Id est: *Primum tibi, Io, multipli-
 ci errorum eloquar, illum memoris tu mentis inscribe tabulis.* Ubi

**De Glycerio. iam ferme moriens me vocat:
 Accessi; vos semotae: nos soli: incipit;
 Mi Pamphile, huius formam atque aetatem vides.
 Nec clam te est, quam illi utraeque res nunc utiles**

Glycerio. — 49. *Iam ferme.*] *Ferme*, adverbium est festinantis. *Moriens me vocat.*] Ex tempore probavit locutam vera esse, ficta et simulata; nam qui sani sunt, spe longioris vitae adulantes. *Virgil.* --- *Et dulcis moriens reminiscitur Argos.* — *Iam ferme moriens.*] Affectus a tempore, quod postrema vox erat. — 50. *Accessi; vos semotae: nos soli.*] Figurae proprie Terentianae ἀσύνδετον καὶ ἑλλειψίς. *Vos semotae:* deest estis: *nos soli,* deest remansimus; ut est illud, *Egone illam? quae illum? quae me? Vos semotae: nos soli.*] Habuit fidem, quod soli fuinus, quod non testis. an timuit, ne hoc pater ante firmatum amorem cognoscere. *Incipit.*] Deest dicere. Praeparatio et quasi vestibulum orationis. *Inceptio* dicitur orationis, quae longa taciturnitate, meditate, gravitate que profertur. ut *Virgilius:* *Tum pater omnipotens, rerum cui summa potestas, Infit.* --- — 51. *Mi Pamphile.*] *Μίμησις* per προσομοιωτήν. et principium a blandimento. *Mi Pamphile.*] Imitatus est etiam blandimentum Chrysidis. *Mi Pamphile.*] Vide redditam vocem morientis densis intervallis interruptam orationem utpote lasso anhelante interveniente. *Huius formam atque aetatem.*] Amat compendium lassitudo. *Formam* enim dicendo, pulchritudinem significat *aetatem*, quod parva. *Huius formam atque aetatem,*] Duplex causa commendationis, *forma* et *aetas*: ut supra, *Forte una adspicio adolescentulam, Forma, etc.* — 52. *Utraeque inutiles*

Scholias: Τοῦτο καὶ Πίνδαρος φησι, κατὰ φρενὸς ἐμᾶς γέγραπται τὴν ἀκριβῆ κατάληψιν αὐτιτόμενος. H. e. Hoc etiam Pindarus ait, et animo meo scriptum est, accuratam et perfectam comprehensionem significans. Locus Pindari est in Olympiis, Oda X. Contrarium est, ἀτάρῳ γράφειν, in cinerem scribere.

[50. *Accessi, vos semotae.* Omittuntur particulae connectentes ut festinatio et studium exprimat, de quo oratorum artificio videtur Longin. de Sublim. Sect. XX.]

51. *Huius formam atque aetatem vides.*] Utraque iuncta facit ad misericordiam movendam. Apuleius, *Metam. Lib. III.* *Utraque et formae simul et aetatis contemplatione magis magisque ad iustam indignationem arrecti, pro modo facinoris saeviat.* Vide supra I. 1. 45.

52. *Utiles.*] Sensus est, formam et aetatem Glycerio maxime inutiles esse, illam quidem ad tutandam pudicitiam, hanc vero ad rem. Ita infra IV. 5. 16. Cicero, *Fam. V. 15.* *Ad amicosne confugiam? Quam multi sunt?* et VIII. 10. *Ego quidem praecipuum metum, quod a*

utiles. — 53. *Et ad pudicitiam.*] Propter formam
ad rem tutandam.] Propter aetatem. Ἀπόδοσις. —
te per.] Quod, propter quod: ut, *Quod te per superos.*
o, propter quod te oro. *Per hanc dextram.*] Tenet
 pparet. *Per hanc dextram.*] Fidei et foederis membrum.
 fit conventio. *Et ingenium.*] Legitur et *genium.* —
huius solitudinem.] Legitur et *solitudinem.* —
stator.] *Obtestatio* dicitur, quando eum adiuramus, quem
Oramus per eas res, propter quas rogamus. *Virgilius,*
eversae, genitor, fumantia Troiae Exoidia obtestor. ---
bs te hanc segreges, neu deseras.] *Ad fidem, ne*
, retulit: *ad solitudinem, neu deseras:* hoc est, *ne*
as, aut amare desinas, etiamsi aliam ducas. *Ne abs te*
reges.] Quasi ipsam manu tenens. *Hanc,* propter formam
 — *Segreges.*] Hoc verbum simplex fieri non potest. *Neu*
 postremo. *Te obtestor.*] Sextum *παράλκον.* Dixit enim iam:
te per hanc dextram oro. — 57. *Si te in germani.*] Sic tunc

bas, habui, qui scirem, quam paratus ab exercitu esses.
 bet Bentl. ad h. 1.]

Rem.] Intelligit rem familiarem, seu bona patrimonii.
 . 1. 12. Phorm. II. 3. 46. Lucretius, IV. 1116. *Labitur in-*
et vadimonia fiunt.

Te per hanc dextram oro.] Solennis orandi formula,
 in dextra credebatur esse sita. Unde *dextra fidesque* iungi
 Mantus, Amph. III. 2. 52. ubi Iupiter ad Alcumenam: *Per*
suam te, Alcumena, oro, obsecro. Horatius, Epist. I. 7. 49.
er genium, dextramque, Deosque penates Obsecro et obtestor.
 . Aen. IV. 314. sqq. et quae notavit Cortius ad Sallust. In-

Sive haec te solum semper fecit maximi,
 Sen tibi morigera fuit in rebus omnibus.
 Te isti virum do, amicum, tutorem, patrem.
 Bona nostra haec tibi permitto, et tuae mando fidei.

dicimus, quando praestitimus aliquid, et tamen nolumus exprobrare. *Virgil.* Si qua tuis unquam pro me pater Hyrtacus aris Dona dedit. ---- Et alibi, Si bene quid de te merui. ---- — In germana fratris.] Non fratris solum, sed etiam germani. — 58. Si haec te solum.] Si aut te mihi praetulit, aut nullum alium novum amatorem in domo meretricis. — 59. *Morigera.*] Hoc quasi amabile utile fuit. *Virgilius:* ---- fuit aut tibi quidquam Dulce meum. ---- 60. *Te isti virum do.*] Haec, ut diximus, et singula sunt, et praecipitantur, nec dicuntur uno spiritu. *Te isti virum do.*] Apparet quod iunctis dextris haec dicebat. ideo et, *Per hanc dextram te oro. Amicum.*] Potest enim et maritus esse, et non amicum. Sed affectu mariti retulit amicum. *Virum.*] Ne se reges. *Amicum.*] Ne deseras. *Tutorem.*] Quasi orbae. *Patrem.*] Quasi parvae. *Patrem.*] Ad illud quod ait: *Et ad pudicitiam.* — *Bona nostra haec tibi permitto, et tuae mando fidei.* Conclusio per mandatum et obstestationem efficax satis. *Bona nostra.*] Haec verba quasi suppellectilem suam ostendentis sunt. *Bo-*

particula *si* in obstestationibus, ubi causa additur, quare quid petimus. Cicero, Fam. V. 2. *A te peto, ut tu quoque aequum te iudicem doli meo praebes; si acerbe, si crudeliter, si sine causa a tuis oppugnatus. In germani fratris loco valet pro germano fratre.* Ita Heaut. l. 1. 52.

58. *Sive.*] Quoties haec particula sequitur post *si*, prius *si* eleganter omittitur; uti h. l. et Plaut. Curc. I. 1. 4. *Si media est, sive est prima vespera.* [Imo *sive* cum Ruhnkenio accipias *vel si.*]

59. *Seu tibi morigera fuit in rebus omnibus.*] *Morigerum esse, morem gerere, morigerari* alteri dicitur obsequentem esse etiam probo sensu. Plautus, Amph. III. 4. 21. *Meo me aequum morigerum patri, eius studio servire addecet.* Sed mulier morigera dicitur, quando copiam sui praebet viro. Ita Alcumena morigera dicitur Amphitruoni. Plautus, Amph. II. 2. 212. Id *χαλκιδας* vocat Graeci. [V. Ruhnken. ad Tim. Lex. Plat. p. 195.]

61. *Tuae mando fidei.*] Sallustius, Catil. 35. *Nunc Quae stillam commendo, tuaeque fidei trado.* [Plus est *permitto*, quam *committo*, quod nonnullae editiones habent. *Permitto* aliquid alteri potestati, *committo* fidei. Cic. pro Fonteio. c. 14. *Ut commissus fidei, permissus potestati.* De horum verborum discrimine vid. Oudendorp. ad Lucan. VII. 286. et Drakenb. ad Liv. 49. 8. — *Tuae mando fidei.* Hoc ex formula dicitur, de qua v. Brisson. de Form. p. 590.

anc mi in manum dat. mors continuo ipsam occupat.
 cepti. acceptam servabo. *My.* Ita spero quidem.
 u. Sed cur tu abis ab illa? *My.* Obstetricem arcesso.
Pa. Propera; atque audin?
 Verbum unum cave de nuptiis; Ne ad morbum hoc etiam.
My. Téneo. 65

V. 64. et 65. nuper in tetrametros catalecticos redegerunt cum Bentleio. Vulgo verba *Atque audin'* trahunt ad v. 65.

estra.] Hoc est: *Ad rem tutandam.* — 62. *Hanc mihi in manum dat.*] Confirmatae sunt legitima nuptiae per in manum conventionem. Et mire hanc: non, huius manum. *Mors continuo ipsam occupat.*] Quo magis memorem esse oportet eorum, quae illa nihil locuta est. — 63. *Accepi.*] Proprie, quasi uxorem. *Acceptam servabo.*] Conclussit partem deliberationis suae electionem. — 64. *Sed cur tu.*] Corripit, quod abeat ab illa. *Pa.*, non interrogantis, sed corripentis est, et increpantis, quod Glycerium deserat. *Obstetricem.*] Quae opem tulerit parienti, *obsteris* dicitur: unde et parturientes, *Fer opem*, clamant. — 65. *Propera; atque audin'?*] Et interrogatio quo eat, et revocatio, ad argumentum magni amoris accedit. *Verbum unum cave de nuptiis.*] Deest dicas. figura ἑλλεψίς. *De nuptiis.*] Non quod hodie

62. *Hanc mihi in manum dat.*] Cicero, Fam. VII. 5. *Totum denique hominem tibi ita trado de manu, quod aiunt, in manum.* Graeci eadem paroemia utuntur. Sophocles, Electra: *Ὀὐκ ἔγωγε μὲν ἔδωκας τίς χερσῶν ποτέ;* H. e. *Non meministi, cui me dederis quondam in manum?* Nupta enim dicebatur venire in manum. — [*Hanc mihi in manum dat* i. e. hanc mihi accuratissime commendat. Cic. ad Div. VII. 5. *Totum denique hominem tibi trado de manu, ut aiunt, in manum.* At Donatus respici putat ad nuptiae conventionem in manum, genus nuptiarum apud Romanos usitatae, de quo multa scriptores de nuptiis, imprimis Brissonius et Schuldingus ad Ulpiani Fragm. tit. 9. p. 591.] — *Occupat.*] H. e. Plura facere volentem antevertit et opprimit. Cicero, Senect. c. 16. *Magister Equitum, C. Servilius Ahala, Sp. Maesim, regnum adpotentem, imperium interemit.*

64. *Obstetricem arcesso.*] Lesbiam intelligit. Vide supra 14. 1. — [*Accerso* cadente Latinitate contra analogiam dici coepit. Et igitur scribendum *arcesso*, quod formatur ab *arceo* vel *arcio*, ab *incio* *incesso*, a *capio* *capesso*, a *facio* *facesso*. Vid. Manut. ad St. Ep. ad Div. VII. 23. Casaub. ad Sueton. Caes. c. 2. et Gesner. in Thes. L. L. v. *accerso*.]

65. *Atque audin'?*] Formula eorum, qui discedentem vel

ACTUS SECUNDUS.

SCENA PRIMA.

CHARINUS. BYRRHIA. PAMPHILUS.

Ch. Quid ais, Byrrhia! daturne illa Pamphilo hodie nuptia?
By. Sic est.

futuras nescierit Glycerium, sed quod illas hodie indixerit pater cum supra et Glycerio disturbatae viderentur, quia sunt constitutae hunc diem. *Cave.*] Annotant quidam *cave* hic corripendum est — *Ne ad morbum hoc etiam.*] Iterum *Ελλειψις*. deest enim *accidat*.

Quid ais, Byrrhia!] In hoc colloquio altera pars ostendit fabulae. Siquidem Andria ex duorum adolescentium pavoribus gaudisq; componitur, cum fere solam Hecyram Terentius ex unius adolescentis effecerit. — 1. *Quid, etc.*] Has personas Terentius addidit fabulae, nam non sunt apud Menandrum, ne temporis seors fieret, Philumenam spretam relinquere sine sponso, Pamphilum aliam ducente. *Quid ais, etc.*] Ex verbis Charini apparet, Byrrhiam

properantem revocant. — *Verbum unum cave de nuptiis.* Omnis emphasis est in *unum*. Ita infra II. 4. 7. Adolph. I. 1. 6. Hec. III. 1. 33.

65. *Ne ad morbum hoc etiam.*] Subaudi, *facias*. Eadem constructio, sed diversus sensus est in illo Ciceronis, *Divin. I. 7.* *vari licet, quas sint animadversa herbarum genera, quas radices ad morsus bestiarum, ad oculorum morbos, ad vulnera.* Curanda et et sananda. Eadem fere locutio occurrit 2 Sam. XII. 18. Ubi in eare filioi obitum Regi Davidi verebantur sulici, ne ad animi aegritudinem moesti patris id faceret.

1. *Quid ais?*] Formula interrogantium cum admiratione. Infra III. 2. 36. Ovidius, *Amor. III. 2. 36.* *Oui Nemesis; Quid tibi sunt mea damna dolori?* — *Daturne Pamphilo nuptia?* Ita infra III. 2. 43. Hec. IV. I. 13. Phorm. IV. 5. 8. Plautus passim

1. Qui scis? *By.* Apud forúm modo e Davo audívi.
Ch. Vae miseró mihi!
 ánimus in spe atque in timore usque ántehac atten-
 tús fuit;
 1, póstquam adempta spés est, lassus, cura confectús,
 stupet.

non nuntiasset nuptias futuras cum Pamphilo: nec adducitur tamen, ut
 im credat, et accommodet animum. Saepius ergo repetit interro-
 do. Et bene *illa*, velut amatorie de certa loqueretur persona. Sic
gilius: ---- *solam nam perfidus ille Te colere, arcanos etiam tibi*
tere sensus. Ergo non Aeneas, sed *ille*. Et item hic, non *Phi-*
ena, sed *illa* dixit. *Quid ais, Byrrhia!*] Miratur magis, quam
 irrogat, vel potius indignatur. *Sic est.*] Hoc cum indignatione
 machi dixit. — 2. *Qui scis?*] Non vult enim verum esse. *Qui?*
genus? unde hoc scis? *Apud forum.*] De loco. De tempore, *modo*.
persona, e Davo. Apud forum e Davo audívi.] Plurima dixit
 confirmandum Byrrhia, quando interrogatus est, a loco, a tempore, a
 persona. *Vae misero.*] Tandem aliquando pervictus est, ut crede-
 . *Vae* interiectio in his rebus, quas execramur. — 3. *Usque*
tehac.] Id est, ante quam tua verba audirem. Et duas praepositi-
 ves posuit, ut dicitur: sed una est tantum, velut adverbium, non
 praepositio. Nulla praepositio praepositioni adiungi separatim po-
 t. *Usque*, eiusmodi est, ut sine aliqua praepositione raro invenia-
 . *Attentus fuit.*] Ut *attentus* audire dicitur. — 4. *Lassus,*
cura confectus, stupet.] *Lassus* cura, ex praeterita spe:
 ne confectus, id est, sic vulneratus, aut percussus, ut sanari non
 mit. *Lassus, cura confectus, stupet.*] *Lassus*, adempta
 tentione. *Cura confectus*; confirmato timore. *Stupet*, ab-

nuptum est supinum verbi nubere. Vulgo in deterioribus libris legitur
nupti dare, nuptui collocare, sed rectius esse *nuptum dare* vel *collo-*
care; egregie docet Drakenborch. ad Liv. I. 49. 9.]

2. *Apud forum.*] Supra. I. 5. 19.

3. *Animus in spe atque in timore attentus.*] Est quae-
 dam naturalis coniunctio *spei* atque *timoris*. Ovidius, Heroid. IX. 42.
Speque timor dubia, spesque timore cadit. Idem, Trist. IV. 3. 12.
Quis labas ambiguo spes mihi missa metu? Dixit autem attentus pro
attentus. Sallustius, Iugurth. 108. *Bochum simul Romanos et Nu-*
midam spe pacis attinuisse.

4. *Adempta spes.*] Ita de metu, Heaut. II. 3. 100. *aegritudine,*
 Heut. III. 1. 13. *cura*, Hec. V. 3. 19. Phorm. V. 6. 46. — *Las-*
sus, cura confectus, stupet.] *Κλίμαξ* est. Ut enim *lassus*,
 ex morbo, seu minus, vires recipere potest, ita *confectus* adeo
 debilitatus dicitur, ut sanari nequeat, observante Donato. Metaphora

By. Quaeso, edepol, Charine; quoniam nōn potest fieri, quod vis,

Id velis, quod pōssit. *Ch.* Nihil volo aliud, nisi Philumenam. *By.* Ah!

Quāto satius est, te *id* dare operam, qui istum amor ex animo amoveas [tuo,]

Quam *id* loqui, quo magis lubido frūstra incendatūr tu

Vers. 5. Benti. ex cod. Reg. *quando* pro *quoniam*.

V. 7. Faërnus in fine versus *tuo* delendum censet. Bentielius scripsit *qui istum amorem ex corde eiicias*, ex Donato.

iecta spe. — 5. *Quaeso aedepol.*] Obiurgantis est *quae* vel etiam rogantis. *Quoniam non potest.*] Consolatio ad id, quod fieri non potest, suadens. — 6. *Id velis quod possit.*] Proverbiale. *Nihil aliud.*] Hoc magis gemitu amatorio, quam ut responderet Byrrhiae, dicit: quasi magis Philumenam velit, quam vitam lucem. Idem alibi, *In eo me oblecto: solum id est charum meum.* Non enim dixit: *Nullam volo aliam, quam Philumenam; sed nihil volo aliud.* quod infinitum est. — 7. *Qui istum.*] Qui, ut *Ex animo amoveas.*] Legitur et, *ex corde eiicias.*

a gladiatoribus desumpta. *Stupet* autem, qui plane immobilis est sensu omni caret, seu dolor in causa sit seu gaudium. Heaut. II. 24. Eodem sensu Cicero, Tusc. Quaest. III. 28. ex Euripide: *Sed subactus miseris* obtorquet.

5. *Quoniam non potest id fieri, quod vis, id velis quod possit.*] Ita infra IV. 5. 10. Aristotelis illud fertur: *Ἐὰν μὴ γίνεται τὰ πράγματα ὡς βουλόμεθα, δεῖ βούλεσθαι ὡς γίνονται.* Augustinus, Civ. Dei, XIV. 15. *Nam quae hominis est alia misericordia nisi adversus eum ipsum inobedientia eius ipsius, ut, quoniam non potuit, quod non potest, velit?*

6. *Nihil volo aliud, nisi Philumenam.*] Apuleius, Metamorph. Lib. III. *Adiuro per dulcem illum capilli tui nodulum, quo mecum vixisti spiritum, me nullam aliam, mea Fotide, malle.*

7. *Amorem ex animo amoveas.*] Res graves proprie animi verbi dicuntur. infra III. 2. 30. Adelp. IV. 2. 14. Hec. IV. 4. 72. In milis fere locutio reperitur Eun. II. 1. 16. [*Qui* pro *ut* capiendum, Andr. Prol. v. 6. V. 8. 27. Infra II. 3. 27.]

8. *Lubido incendatur.*] Ita et *animus* dicitur incendi. Heaut. II. 3. 126. Sed et homo. Phorm. I. 4. 9. V. 7. 81. Qui eadem metaphora *ardere* dicitur, seu iracundia, seu alio animi motu. *Lubido* autem *lubido* significationis medise; neque h. l. in vitio ponitur. Heaut. I. 2. 27.

Facile omnes quum valémus, recta cónsilla aegrotis
damus.

si híc sis, aliter séntias. *By.* Age, Age, út lubet.

Ch. Sed Pámphilum 10

o. omnia experiri certum 'st prius quam pereo. *By.*
Quíd hic agit?

10. Bentl. corr. *consecas.* Recte adversatur Schöpen. p. 20 sq.

[*tu si hic sis.*] Hoc gestu scenico melius commendatur. Nam magis spectatoribus, quam lectoribus scripta sunt. Hic ergo, se ostendens, dicit. Et est *hic* pronomen. *Sed Pamphilum.*] inceptivum, pro, *atque eum Pamphilum:* ut *Sallustius, Sed illis in vulnere.* Hoc non discretivum: ut si dicas, sapiens, sed *hic* enim discretivum erit. *Sed Pamphilum video.*] Haec *ἐπιπροσφώνη* finguntur. *Age, Age, ut lubet.*] Adversus haec habuit, quid loqueretur. Et est permissio reprobantis ea, quae *ait.* — 11. *Omnia experiri.*] Idem alibi, *Omnia prius exi, quam armis, sapientem decet.* *Virgilius* hanc quoque posuit

9. *Facile omnes quum valemus, recta consilia aegrotis damus.*] Paroemia a Graecis sumta. Menander: *Ἐπιπροσφώνη ἡ ἀσθεὶς πᾶς τις νοσθεῖται.* h. e. *Quisque sanus nullo negotio aegrotum.* Aeschylus Prometheo: *Ἐλαφρόν, ὅστις κημάτων ἔξω ἔξει, παραινέειν, νοσθεῖται τε τοὺς κακῶς Πράττοντας.* h. e. *Le est ei, qui habet extra mala pedem, Consilium dare et monere eos.* Euripides Alceste: *Ἐπιπροσφώνη ἢ παθόντα καρτερῶν.* *Facile est consolari, quam aerumnas sustinere.* Cf. Muret. Varr. III. XXXV. 23.

10. *Tu si hic sis, aliter sentias.*] Dicens, *hic*, semet ipse. Neque enim adverbium est, sed pronomen. Ita infra V. 3. Plautus, Bacch. IV. 4. 1. Chrysalus de sese: *Hunc hominem deo expendi.* Huic *decet statuam statui ex auro.* Cicero, Fam. II. 2. *De me autem, suscipe paulisper partes meas, et eum te esse, qui ego sum.* Plautus, Casin. II. 6. 29. *Men' te censes esse?* Plerique interpretes sic exponunt, ut *hic* pronomen sit et Charinus sum gestu manus ostendat. Ita Heaut. II. 3. 115. *tibi erant pa verba, huic homini verbera.* Sed verius Bentleius explicat *si fores loco*, ut *hic* sit adverbium. Eius interpretationem confirmat similes Catonis apud I. Rufin. de Figur. p. 204. *Si vos in eo loco es, quid aliud faceretis?*

11. *Omnia experiri.*] Formulae speciem habet, notans, nientatum relinquere. Eun. IV. 7. 19. Cicero, Attic. VII. 2. *Ita omnia experiar.* Fam. XII. 15. *Omnia prius experiri malui.* Florent. III. 5. 24. *Omnia expertus.*

Ch. Ipsum hunc orabo: huic supplicabo: amorem huic narrabo meum.

Credo, impetrabo, ut aliquot saltem nuptiis prodât dies. Interea fiet aliquid, spero. *By.* Id aliquid nihil est. *C.* Býrrhia,

Quid tibi videtur? ádeon' ad eum? *By.* Quidni? si nihil impetres,

V. 15. Bentl. *nihil us impetres.*

sententiam, *Ne quid inexpertum frustra moritura relinquat.* — *Ipsum hunc.*] Bene ipsum, quasi auctorem et principem. refertur etiam ad dignitatem. *Orabo. huic supplicabo.*] *Oramus* quae bona sunt: *Supplicamus* in adversis magis, vel cum lacrymis. *Huic orabo, huic supplicabo.*] Prooemia sunt petitionis, quibus ostendit poeta rationem, qua nova et improba res tamen petitur. — *Amorem huic narrabo meum.*] Non studium aut voluntatem, sed amorem. Nec petam, sed *narrabo* dixit: totum magnifice. 13. *Ut aliquot saltem prodât dies.*] *Saltem.* desperatis rebus solam petentes salutem, hoc verbo utimur. *Prodât* vero, proferat, prolatet, differat. *Lucilius* in quinto: *An porro prodenda dies?* [V. Scaliger ad Festum v. *prodidisse.*] — 14. *Interea fiet aliquid.*] Tale est hoc, quale illud, *Interea aliquid accidet bonis.* Sed nihil illum dixisse Poeta per servum ostendit; dicendo: *Id aliquid nihil est. Fiet aliquid.*] Ut supra, *Impetrabo.* — 15. *Ádeon' ad eum?*] Consuetudine magis, quam ratione dicitur, unum esse ad abundat. *Quidni? si nihil impetres.*] Aut, *Quid, nihil impetres, ut se,* etc. In utroque idem sensus est: sed superior per *εὐρωσιαν*, inferior per simplicem explanationem solvitur. Et si *quidni?* legitur, subaudiendum, *adeas:* ut sit: *Quidni adeas, ut, si nihil impetres, te arbitretur paratum moechum, si illam dederis. Si nihil impetres.*] *Impetres,* per *ὑπερολογίαν* dictum videtur pro *petas*, quoniam petitionem saepe impetratio sequitur.

13. *Credo, impetrabo.*] Voces hae, *Credo, spero, puto, opinor,* et aliae eius generis eleganter absolute ponuntur. *Infra* II. 2. *Heaut.* II. 3. 46. *Adelph.* II. 2. 18. *Cicero,* *Fam.* V. 9. *Non, pro repudiabis in honore, quem in periculo receperisti.*

14. *Interea fiet aliquid, spero.*] Formula laborantis et laetum exitum sperantium. *Infra* II. 3. 4. *Plautus,* *Mercat.* II. 25. *Invenietur, exquiretur,* aliquid fiet. *Truc.* II. 4. 15. *mane:* aliquid fiet. *ne abi.* *Cicero,* *Fam.* VII. 11. *Erit hic aliquid aliquando.* — *Id aliquid nihil est.*] *Ὁξύμωρον,* quale illud *Plauti,* *Amp.* I. 3. 32. *Id actutum diu est.* *Persius,* V. 1. 16. *mihî istuc tempus sero 'st.*

te arbitretur sibi paratum moechum, si illam duxerit.
Abin' hinc in malam rem cum suspitione isthac,
scelas?

Charinum video. salve. *Ch.* O salve, Pamphile.
te advenio, spem, salutem, auxilium, consilium ex-
petens.

Neque pol consilii locum habeo, neque auxilii co-
piam. 20

istuc quidnam 'st? *Ch.* Hodie uxorem ducis? *Pu.*
Aiunt. *Ch.* Pamphile,

19. *Bentleius: consilium, auxilium expetens: qui ordo est in proximo versu 20. quem vir acutissimus sic reflexit: Neque pol consilii locum habeo neque ad auxilium copiam. Postremum habet Engraphius, estque plane necessarium.*

[*Charinum video.*] Non imperite Pamphilum priorem loqui fecit sed ut fiduciam det Charino loquendi: quod et *Virgil.* eleganter, *inquit, iuvenes, monstrate, mearum Vidistis si quam hinc erant forte sororum.* — *Charinum video.*] Ad hoc prior incipit Pamphile, ut ad confessionem Charino minus clausa prae pudore sit. — 19. *Salutem, auxilium, consilium expetens.*] a petitionibus fieri solet, beneficium petens, utitur partibus delictivae. *Consilium expetens.*] Eleganter: quoniam demens et verbum est quod petit, novissimum posuit consilium: ut si non possit edici, vel consilium expetat ad sanandam dementia. Cicero, *Tu salutem, qui spem dedisti.* — 20. *Neque pol consilii locum habeo, neque auxilii copiam.*] Apud amantem neque confacultas: apud inopem neque copia auxilii. His duobus ostendit non sese amatorem. *Neque pol consilii locum habeo,* quia amo: *e auxilii copiam,* quia sum miser. — 21. *Sed istuc quidnam 'st?*] Hoc si non adderet, locus confitendi amoris Charino nullisset. *Hodie uxorem ducis?*] Vide miram interrogationem confessionem. *Aiunt.*] De ea re dicimus, quam volumus esse

17. *Cum suspitione.*] Particula *cum* eleganter inservit ad tandem causam. *Infra V. 4. 38. Eun. II. 3. 66. Ubi vide Dom. Heaut. IV. 6. 6. Adolph. IV. 6. 1. Phorm. V. 7. 37. Plautus, I. 1. 72. Abi-in malam rem maxumam a me Cum istuc con-*

20. *Neque, pol, consilii locum habeo, neque auxilii copiam.*] Expressum e Plauto, *Gas. III. 5. 2. nescio, unde auxilii raecidii, Perfugii mihi, aut opum copiam comparem aut expetens.* Est autem *copia* h. l. non abundantia, sed facultas. Vide *Corad Sallust. Catil. VIII 5.*

Cum is níl promereat, póstulare id grátias.
 Núptias effúgere ego istas málo, quam tu :
Ch. Réddidisti ánimum. **Pa.** Nunc si quid
 aut hic Býrrhia,
Fácite, fingite, invenite, effícite, qui detur :

V. 31. Iambicus hic inter tot trochaeos non satis b
 est Bentleio. Itaque corrigit: *Cum is nil mer*

V. 33. Bentr. emendavit: *Reddusti animum. Nunc*
tute aut hic Býrria.

V. 34. Bentr. *qui mihi ne detur, ut mihi sub let*

pro nequaquam. Aut alio modo dicitur. — 31.
promereat.] Id est, praestet. ut, *Virgilius: Q*
alios fecere merendo. Et, --- *Nunquam, regina,*
 E contrario laedit: *Quid commerui, aut peccasse,*
is nihil promereat.] *Mereri*, est aliquid mer
 nere. cum dicimus, *Nihil meretur*, hoc intelligi
 dignus est accipere. *Cum is nihil promere*
 mereatur, vel mercedis petere debeat. ut, *Qui mer*
 tus in Pseudolo. *Id gratiae adponi sibi.*] ..
 id est, sibi gratiam merere. — 32. *Nuptia*
 posita distinctione, vultuose hoc dicitur, hoc est
Reddidisti animum.] Plus dici non potest
Byrrhia.] Hic *δεικτικῶς* quasi efficaciorém
 rationem alterius refertur. — 34. *Facite,*
effícite.] *Fit*, quod verum est. *Fingitur*
sur, ne temere fiat. *Invenite* ergo, agit
Effícite. Id est, in effectum perducite. *Sui*
incipias, consulto: et ubi consulueris, matur
fingite, invenite.] Mire expressit Pa:

matōnis. Cicero, Offic. I. 42. *Omnium*
aliquid acquiritur, nihil est agricultura m
dulcius, nihil homine, nihil libero dignius.

31. *Id gratiae adponi sibi.*] *Id*
id, quod cum gestu pronunciatum, et ve
 digiti crepitu edito. Quomodo *tanti*, vel
 Valet vero *id gratiae adponi tantillum*

33. *Reddidisti animum.*] Hor
recantatis amica Opprobriis, animumque
Byrria, quem praesentem vides; nam pro
 additum personam praesentem significat.
 ad Cic. pro Ligar. c. 3.]

34. *Facite, fingite, invenite.*

Pa. tibi nuptiae haec sunt cordi. **Ch.** Saltem aliquot dies
Pa. differ, dum proficiscor aliquo, ne videam. **Pa.** Audi nunc iam:
Ego, Charine, ne utiquam officium liberi esse hominis puto, 80

V. 28. *Bentl. nuptiae haec, ut vitetur homoeoteleuton.*

ne ducas. — Dabo equidem operam.] Plus illo promisit, nam ille poposcit. *Dabo equidem operam.]* Pronunciatione lectum est. Plus enim dixit, *dabo operam*, quam si diceret, *non potest.* *Non potest.]* Deest, *fieri*, et hoc ad patrem retulit. — *Aut tibi nuptiae haec sunt cordi.]* Hoc ad Pamphilum pertinet. non enim unum et idem est. nam si idem esset: *nuptiae haec sunt tibi cordi*, supervacuum esset additum, *Cordi. Cordi.]* Animo. *Saltem aliquot dies profer.]* Primo quae maiora sunt, postremo quae ex his videntur minima: et hoc arte: ut *Incute ventis, submersasque obrue puppes. Et ad postremum, Aut age reversas, et dissiice corpora ponto. — 29. Profer.]* Prolata, proferre, differ. *Aliquo; ne videam.]* *Aliquo* dixit, ut exilium esset incertum. *Audi nunc iam.]* Correptio impatientis, qui non sustinet audire de exilio. — 30. *Ego, Charine.]* Sententiae quae in pronomibus incipiunt, seria semper, sed vera promittunt. *Virgilius: Me natam nulli veterum sociare procorum Fas erat. — — Ego, Charine, ne utiquam officium.]* Sensus hic est, Non puto, inquit, hominem liberum, qui, cum nihil praestet, haberi gratiam sibi poscat. ergo cum tibi nihil praestem, nolo mihi gratias agas. Ita enim tui causa fugio, quod, prius quam me peteres, magis nollem ducere, quam tu cupis. *Ne utiquam.]* Una pars est orationis,

res de Idiotismis, cap. VII. sect. VIII. Reg. 8. integram sententiam, principio ut ne ducas, reddit, *μάλιστα μὲν οὐ γῆμαι*, quod vero sequitur, *sed si id non potest, εἰ δὲ μή*, h. e. si minus.

28. *Tibi nuptiae haec sunt cordi.]* Ita Phorm. V. 3. 17. Plautus, Cistell. I. 1. 111. *Utus erga me est meritis, mihi cordi ut tamen.*

29. *Profer.]* Inde *Res prolatae, et Rerum prolatio*, pro iustitia et vacationibus. Plautus, Capt. I. 1. 10. *Ubi res prolatae sunt, sum rus homines sunt, Simul prolatae res sunt nostris dentibus. v. sannt.* ad Cic. pro Mur. c. 13. — *Ne videam.]* Videre enim rem, b quam aegre nobis est, auget dolorem. Cicero, Fam. VI. 1. *Oculi agent dolorem, qui ea, quae ceteri audiunt, intueri coguntur, nec vertere a miseris cogitationem sinunt.*

30. *Liberi hominis.]* H. e. Honesti et qui sit bonae existi-

ACTUS SECUNDUS.

SCENA SECUNDA.

DAVUS. CHARINUS. PAMPHILUS.

**Di Boni, boni quid porto! sed ubi inveniam Pamphilus
Ut metum, in quo nunc est, adimam: atque expleam
animum gaudio.**

V. 2. Benth. corr. *Ut metum quo in nunc est, ut metum thesi e
matur.*

*Di boni.] Haec scena consilium continet personarum, ad quae maxime pertinet argumentum. Et hic est locus, in quo, ut fieri solent, fortuna mixta rebus dispositis, magnas turbas dat. — 1. Di boni quid porto!] Non mirum quod insolentius Davus exsultat qui, ut Simo dicebat, timidus fuit, ut ipse Davus, etiam despera ex nuptiarum terrore, quas nunc falsas comperit. *Di boni, boni quid porto!]* Ex proximo repetit bis: sed tamen alterum nominis plurali, alterum genitivo singulari dictum est. *Quid porto]* Non solum corpore, sed etiam animo portamus tam bona, quam mala. Sic alibi, *Ne quid Andria adportes mali.* — 2. *Ut metum in quo nunc est, adimam: atque expleam animum gaudio.]* (Certe locutus est. prius enim metum adimere, sic demum gaudio p*

1. *Boni quid porto.]* Supra I. 1. 45. Plautus, Stich. III. 23. *Tantum a portu adporto bonum.* *Quid* autem de re ingere eleganter usurpatur. infra IV. 4. 6. Heaut II. 3. 6. et 13. Hec. III. 24. Phorm. V. 8. 7. Plautus, Epid. III. 2. 26. *Tum captivorum quid ducunt equum!* Virgilius, Ecl. VIII. 107. *bonum sit! Nescio quid certe est.*

2. *Ut metum, in quo nunc est, adimam.]* Supra II. 4. Heaut. II. 3. 100. III. 1. 13. Hec. V. 8. 19. Plautus, Cist. II. 1. *Et illud paveo, et hoc formido: ita tota sum misera in metu.* Alii Cicero, Fam. IX. 16. *Volo enim abstergere animi tui metum. Ipleam animum gaudio.]* Virgilius, Aen. I. 713. *Expleri mentem nequit.* Ubi vide, quae notavit Cerda. Neque aliter Scriptores cri, 2 Timoth. I. 4. *ἵνα χαρὰς πληρωθῶ. ut expleat gaudio.* [Nihil est. Elegans formula de iis, quae contemnimus et quorum nullam rationem habemus. Heaut. IV. 2. 9. Adolph. II. 2. 25. V Interpr. ad Phaedr. III. 7. 17.]

Laetus est, nescio quid. *Pa.* Nihil est: nondum haec rescivit mala.

Quem ego nunc credo, si iam audierit sibi paratas nuptias —

Audin' tu illum? *Da.* Toto me oppido exanimatum quaerere. 5

Sed ubi quaeram? aut quo nunc primum intendam? *Ch.* Cessas alloqui?

Da. A'beo. *Ch.* Dave: ades. resiste. *Da.* Quis homo 'st, qui me? o Pamphile,

Te ipsum quaero. euge, Charine. ambo oportune. vos volo.

V. 6. Bentl. *Sed ubi quaeram? quo nunc primum intendam? Char. Cessas alloqui? Dav. Habeo.*

Tendere. Hic ordo etiam in laude servatur. — 3. *Nescio quid.*] Deest propter: ut sit: propter nescio quid. *Quid.*] Adverbiale. — 4. *Exanimatum.*] Perterritum, perturbatum. — 6. *Sed ubi quaeram?*] Nunc in omnes se partes versat, quaerens quo dirigat cursum. — 7. *A'beo.*] Videtur quasi constitisse, deinde quasi elegisse quo pergat. *Habeo.* per *h* inveni. legitur et *abeo*: uti merito sibi dicatur, *Resiste. Quis homo 'st qui me? o Pamphile.*] Ante videt, quam compleat orationem. — 8. *Euge, Charine.*] *Ege,* modo pro interiectione positum est. *Oportune.*] Deest,

4. *Sibi paratas nuptias.*] Res magna parari dicitur. Supra I. 1. 5. Et *adparari.* Infra IV. 1. 32. ubi vide Donatum. Et IV. 2. 7. Utrumque de nuptiis frequenter usurpatur. Horatius, Carm. I. 29. 2. *acrem militiam paras Non ante devictis Sabaeae Regibus, horribilique Medo.* Phaedr. II. 4. 6. *perniciis, ait, Tibi paratur, forsane miseris mihi.*

6. *Intendam.*] Intellige, gradum vel cursum. Aliter Livius, IV. 19. *Quum ad impetum Tolumnii, quacunq; se intendisset, trepidantes Romanas videret turmas.* Ita *Tendere* passim pro ire, pergere. [Quo intendam sc. ire vel iter vel cursum, quod alii addunt. Sallust. Jug. c. 107. extr. *quo iure intenderant, perventum.* ubi vid. Curtius. Hist. B. Afr. c. 95. *Iter in Hispaniam intendebant.* Absolute ut h. l. Cic. Cat. 1. 12. *Si iste quo intendit, in castra Mantiana perveneris.* Vid. Interpr. ad Liv. X. 43. 13.]

7. *Quis homo est, qui me?*] Formula, qua utuntur vocati, sed fastidiose respondentes. Infra V. 6. 1. Phorm. II. 3. 28. Ubi homo eleganter *παράλυσ.* Ita Plautus, Amph. II. 1. 78.

- Pa. Dáve, perii. Da. Quin tu hoc audi. Pa. Inté*
Da. Quid timeás, scio.
Pa. Méa quidem hercle cérté in dubio víta 'st. Da. I
quid tú; scio.
Pa. Núptiae mi. Da. Et íd scio. Pa. Hodie. Da.
Obtúndis, tametsi intélligo.

V. 11. Bentl. ex codd. et Donato *Etsi scio.*

adestis: non, opportune vos volo. — 9. Dáve, perii.] Propria est dolentibus, praefestinare ad indicanda, quae dolent. *Ἀπολόγους*. Habet nonnullum affectum, quod addidit, *Dáve. Quin tu.]* Quis modo pro *imo*; alias, *cur non.* — 10. *Mea quidem hercle*. Videtur Charinus plus dixisse, *Perii*, quam Pamphilus, *Mea quidem hercle certe in dubio est vita*. Sed non est hoc. *pa* enim Pamphilus dixit. Nam qui vivit, non potest interiisse: is autem qui vivit, vitam potest in dubio habere. Ideo et iuravit *hercle*: affirmans iusiurandum *certe* addidit. Bene *certe*: quasi illud *interii* falsum sit. Ita Pamphilus plus fecit, *periturum* se esse dicendo, quam Charinus *interiisse*. *Et tu quid, scio.]* Mira compendia, quae contrahit poetae longitudine fabulae: nec tamen perdit affectus personarum. *Et tu quid.]* Deest *timeas*. — 11. *Et id scio.]* *Ἐν ἕκαστῶν*. tanquam dicat, nihil est. *Et id scio.]* Legitur et, *Et si scio. Hodie.]* Tempus addidit, tanquam rem sciens. *Obtundis.]* Saepe repetendo dicere, *obtundere* est translatio a fabris, qui saepe repetunt tundendo aliquid malleo, et eadem obtundunt et hebetant. *Obtundis tametsi.]* Potest est

9. *Quin tu hoc audi.]* Formula silentium iubentis, et aliam magis certum vel necessarium monere volentis. Est autem omnis emphasis in pronominis *hoc*. Ita infra IV. 1. 36. In eundem fere sensum dicebant, *Hoc age*, et, *Hoc agite*.

10. *In dubio vita 'st.]* Ita Adelph. III. 2. 42. Sallustius Catil. 52. *Libertas et anima nostra* in dubio est. Locutio ab aegrotantibus petita, qui et ipsi *dubii* vocantur. Statius, Achil. I. 116. *Nosse salutiferas* dubiis animantibus *herbas*.

11. *Obtundis.]* Subaudi, me, vel, aures mihi. Ita Eun. III. 5. 6. Heaut. V. 1. 6. Hec. I. 2. 48. Cicero, Fam. V. 14. *Caput non obtundere te, si non delectare studio nostro*. Locutio translata vel ab ictibus cestuum, quibus aures invicem obtundebant pugiles, unde Sosia Plautinus, Amph. II. 1. 59. ait: *sum obtusus pugnis pessime*; vel a fabris, ferrum tundendo hebetantibus. Gr. *ἕκαστῶν*. vide Evang. Luc. XVIII. 5.

paves, ne ducas tu illam; tu autem, ut ducas.

Ch. Rem tenes.

Istuc ipsum. *Da.* Atque istuc ipsum nihil periculi est: me vide.

Obscuro te, quam primum hoc me libera miserum metu. *Da.* Hem,

uxorem tibi non dat iam Chremes. *Pa.* Qui scis? *Da.* Scio.

15

l. 15. *Bentl. tibi uxorem non dat i. Chr.* Deinde pro *Scio* ex cod. *Scies* scripsit.

μεροῦ: sed sincerius est et melius subdistinguere. — 12. *Id paves.*] Deest *ob:* ut sit, *ob id.* hoc autem Pamphilo dicit. *Tu autem, ut ducas.*] Pro, ne non, *us* posuit. Hoc Charino. — 13. *Istuc ipsum.*] *Ἐν ὑποκρίσει.* Ille enim hoc idem dixerat et exclamatione: quod quasi vanum contemnit. *Me vide.*] Utrum, tu sum? an, me specta fidei datorem? ut dici solet, *me habet; respice.* — 14. *Obscuro te, quam primum hoc me libera miserum metu.*] Cum precibus et tempus admiscuit. Et bene *libera.* perfecta enim securitas *liberatio* nominatur. — *Hem.*] Ecce monstratio est facti. — 15. *Uxorem tibi non dat iam Chremes.*] Oratorie a summa coepit: cuius partes multis dicuntur. *Iam non dat.*] Bene *iam.* quod si non dixisset, intelligeret Pamphilus, postea Chremetem filiam esse daturum. Sed addito *iam,* plena veritas est. *Iam* enim renuntiatio est perpetuitatis. *Scio.*] Praeatio est auditoris ad eam narrationem, quae ostendit argumenta fal-

12. *Id paves.*] Sallustius, Catil. 31. *Omnia pavere.* Claudianus, Rapt. III. 141. *Cuncta pavet, speratque nihil.*

12. *Rem tenes.*] Ita Eun. III. 1. 16. Plautus, Mij. IV. 4. 27. in Merc. II. 4. 10. *Omnem rem tenes.*

13. *Nihil periculi est.*] Ita Heaut. III. 1. 6. Adolph. II. 3. Hec. V. 1. 9. Phorm. V. 1. 36. Plautus, Mostell. III. 2. 164. *nil periculi est, age.* — *Me vide.*] Formula fideiubendi, et eius liberat alterum metu et sollicitudine. Phorm. IV. 4. 31. Plautus, Truc. V. 4. 53. Trin. III. 3. 79. Rud. III. 3. 18. Graeci *βλέπειν σῆμα* vel *πρός τινα* dicunt. Et est locutio sacra. vide Ies. XXXI. 1. de Brissonium de Formulis.

14. *Quam primum hoc me libera miserum metu.*] Ita in Epigonis: *Eloquere propere, ac pavorem hunc meum expectora.*

15. *Iam.*] Videtur expletiva esse particula et *κλιονάζουσα.* Ita aut. IV. 3. 1.

Tuus pater modo me prendit, ait tibi uxorem dare se.
Hodie: item alia multa, quae nunc non est narrandi locus.
Continuo ad te properans percurro ad forum, ut dicam tibi haec.

Ubi te non invenio, ibi adscendo in quendam excelsum locum.

V. 16. *sese* in fine versus quia in uno cod. omisum est ac redundans Bentleius *uxorem dari* scripsit. Principium versus idem sic e codd. refingit: *Tuus pater me modo prendit.*

V. 19. Bentl. *Ubi te non invenio, escendo in quendam ibi excelsum locum.* Nam *ibi* quidam codd. omittunt: *escendo* autem cod. vetus Guyeti.

rum nuptiarum. — 16. *Me prendit.*] Pro *prendit*. *Ad* dita adspiratione geminavit syllabam. *ut prendit* dixit, quasi tantem ac fugientem *Ait tibi.*] *Ait*, proprie: quia contemneri dicuntur. *Ait tibi uxorem dare se.*] Coniecturam facit ex multis quae praecesserunt. *Ait tibi uxorem dare se.*] Dicit cur primo crediderit veras, dicturus subinde, cur falsas. — 17. *Item alia multa.* Bene distulit narrationem, ne si audirent Charinus et Byrrhia, desinat dolos struere adversum vigilantissimum senem. *Item alia multa.* Commoda narratio a necessariis tantum. Minas autem senis praetermissit, ne corrumperet bona, quae nuntiabat. — *Quae nunc non est narrandi locus.*] Non vult dicere, quam minaciter secutus egerit senex, quamque instet nuptiis, ne Charinum Byrrhiamque spe deiciat, quos vult secum adniti, ne uxorem Pamphilus ducat. — *Quae nunc.*] Argumentum est, quaerere potuisse eum qui sit tentatus; nam timor curam parit. *Narrandi locus.*] Modo tempus spatium. — 18. *Properans percurro.*] Vide quantum dixerit *Properans*, et *percurro*, ut continuationem cursus ostenderet. — 19. *Ubi te non invenio.*] *Ubi*, modo non est adverbium loci.

16. *Me prendit.*] Ita solent de servis currentibus et anhelantibus. Heaut. III. 1. 89. Phorm. IV. 3. 15. Plautus, Epid. I. 1. 1. *Qui properantem me prendit pallio?* — *Tibi uxorem dare sese.*] Non tantum soceri, sed et patres dicebantur uxorem dare filiis. Supra I. 5. 3. Infra II. 6. 21. III. 3. 28. Phorm. I. 2. 70. Plautus, Truc. IV. 3. 69. *Haud mansisti, dum ego darem illam: tu sumsisisti tibi.* Idem de matribus dicitur. Heaut. V. 5. 16.

17. *Hodie.*] Recte meminit servus. Supra I. 5. 3. Infra III. 5. 7.

18. *Properans percurro.*] Vera narrat. vide supra I. 3. 21. Vim verborum explicat Donatus.

19. *Adscendo in quendam excelsum locum.*] Id proclive erat in clivosa urbe Athenarum. Infra III. 4. 27. Adelp. IV. 2. 23.

circumspicio. nusquam. forte ibi huius video Byrrhiam.

20

Ego. negat vidisse. mihi molestum. quid agam, cogito.

Medeanti interea ex ipsa re mihi incidit suspicio. hem, paululum obsoni. ipse tristis. de improvise nuptiae.

V. 20. Bentl. ex tribus suis codd. *nusquam es: ibi forte huius video B.*

ad temporis, pro postquam. *Ubi te non invenio, ibi.*] A summo ad innum divisiones, quibus dicta et facta continentur: sub quo genere sunt species nunc dictorum, nunc factorum, cum consideratione rerum personarumque. — 20. *Nusquam.*] Deest, *video Byrrhiam.*] Deest *servum*, et recte; dixerat enim, *Apud quem modo de Davo audivi.* — 21. *Rogo. negat vidisse.*] Mira veritas, et imitanda. — 23. *Paululum obsoni.*] Hinc est quod est, *Nimum parce facere sumptum. Ipusus tristis. de improvise nuptiae.*] Mire, et moraliter. ex his enim quae facta non sunt, docet, quid fecisse deberet. et, *de improvise nuptiae,*

20. *Circumspicio. nusquam.*] Similis locus est apud Virgilium, Aen. I. 184. *Aeneas scopulum interea conscendit, et omnem respectum late pelago petit, Anthea si qua iactatum vento videat, Drygasque biremes, Aus Capyn, aut celsis in puppibus arma Caici. Iovem in conspectu nullam.* — *Huius Byrrhiam.*] Ellipsis Attica. Subaudi *servum*. Virgilius, Aen. III. 319. *Hectoris Andromache: ibi. uxor. Et Aen. VI. 36. Deiphobe Glauci. sub. filia.*

21. *Quid agam, cogito.*] Elegans usus verbi *cogito* in fine sententiae. Adolph. IV. 2. 30. Phorm. IV. 5. 15. Ad eundem modum lautus, Mostell. III. 1. 28. *Perii oppido, cum cogito.*

22. *Mihi incidit suspicio.*] Ita infra III. 2. 21. Aliter lautus, Merc. I. 2. 100. *Ne patremprehendat suspicio.*

23. *Paululum obsoni.*] Intelligit edulia, quae cum pane comeduntur, maxime pisces. Plautus, Bacchid. I. 1. 63. *Tu facito beonatum nobis sit opulentum obsonium.* Idem Vs. 69. vocatur *piscaus bonus*. Vide Comment. maiorem. — *Ipusus.*] Intelligit Simonem servum suum. Scilicet servi heros, discipuli magistros, vocabant *ipsoos* et *αἰπόους*. Plautus Casin. IV. 2. 11. *Ego eo, quo me ipsa misit.* Loquitur serva de hera sua. Ita in Evang. Matth. VIII. 24. *Ἄνθρωπος δὲ κέθησκε. ipse autem dormiebat.* h. e. Christus. Inde Pythagoraeorum Iud, *ΑΠΤΟΣ ΕΦΑ*, ipse dixit. Et de Socrate, Aristophanes, Nub. 219. *Οἱ. Ἄνθρωπος. ΣΤΡ. Τίς Ἄνθρωπος; ΜΑ. Σωκράτης.* H. e. Ipse. *Quis es? Socrates.* Comicum autem est *ipusus*, unde *ipsissimus*, *αἰπόοτος*.

Nōn cohaerent. *Pa.* Quorsum nam istuc? *Da.* Ego
me continuo ad Chremem.

Cum illo advenio: solitudo ante ostium, iam id gaudeo.

Ch. Recte dicis. *Pa.* Perge. *Da.* Maneo. Interea
introire neminem

Video, exire neminem: matronam nullam. in aedibus
Nihil ornati, nihil tumulti. accessi: intro adspexi. *Pa.*
Scio.

V. 25. Bentl. cum Faerno ex vet. editt. *Cum illo advenio.* Vult
erat *Quum illuc advenio.*

V. 27. idem con. *Video exire neminem, matronam nullam in aedibus, Nihil ornati etc.*

pronunciandum. — 24. *Ego me continuo.*] Et bene, *continuo ad Chremem:* ut si ab utroque hoc fieret, esset vera susp.
Davi. *Ego me continuo.*] Deest, *duco.* Consuetudine dicta
est ἰλλεπτικῶς. *Egomot.*] Una pars orationis est. *Chremem*
Chremem et Chremetem, ut *Darem et Daretem.* — 25. *Solitudo*
ante ostium.] Signa ab his quae sunt, quae non esse deceret. *Iam*
id gaudeo.] Quasi aversum, et non consentientem Pamphilum,
citatur ad gaudium laetitia sua. *Iam id gaudeo.*] Sic *Virgilius,* *Cum*
venit, aulaeis iam se regina superbis. — 26. *Recte dicis, perge*
Vultu enunciandum. Hoc dicit Pamphilus. *Maneo.*] At parum
temporis fuisti. — *Interea.*] Temporis longi significatio. *Introire*
neminem.] A non factis. — 27. *Exire neminem.*] Quid
intus erant? ideo ait, *exire neminem.* — 28. *Nihil ornati*
ἄρξαιμός. Sic *Sallustius,* *Ergo Senati decreto servendum ne sit.*

24. *Non cohaerent.*] H. e. simul vera esse nequeunt. Cicero,
Philipp. II. 8. *Ut non modo non cohaerentia inter se diceret; sed*
maxime disiuncta atque contraria. — *Quorsum nam istuc?*
Subaudi, narras. Cicero, Offic. III. 16. *Quorsum haec?*

25. *Solitudo ante ostium.*] Id vult, pro foribus nulla
fuisse homines. Cicero, de Clar. Orat. c. 63. *Erat ab oratoribus quaedam*
in foro solitudo.

27. *Matronam nullam.*] Intelligit pronubas, vicinas, et
gnatas, quarum erat ornare sponsam, ornatamque deducere ad
mariti; sed et in thalamo collocare. Catull. LIX. 186. *Vos bonae*
atque nobiles viris Cognitae bene feminae, Collobate puellulam.

28. *Nihil tumulti.*] Attius, Aeneadis: *Nihil neque periculi*
est, neque tumulti quod sciam. Plautus, Cas. III. 5. 22. *Quid in*
tumulti fuis? [*Nihil ornati, nihil tumulti* per archaismum dicitur]

Magnum signum. *Da.* Num videntur convenire haec nuptiis?

Pu. Non opinor, *Dave.* *Da.* Opinor, narras? non recte accipis. 30

Certa res est. etiam puerum inde abiens conveni Chremis,

Olera et pisciculos minutos ferre obolo in coenam seni.

V. 31. Bentl. *conspexi Chremi.*

V. 32. *Ferre in coenam obolo seni*, quia *obolo* emphasisin habet.

29. *Signum.*] Proprie pro argumento. *Num videntur.*] A consequentibus argumentum. — 30. *Non opinor.*] Ille opinionem accommodat tantum, hic multum tribuit coniecturis. *Non opinor.*] Quoniam argumenta sunt et coniecturae, *opinor* dixit. Nam contra opinionem certa res est, quae autem opinamur, putamus: quae putamus, incerta sunt. *Opinor narras.*] Bene a prima ad secundam personam. — 31. *Etiam puerum.*] *Etiam* pro praeterea. *Chremi.*] Sic *Chremi*, ut *Ulyssi* et *Achilli*. — 32. *Olera et pisciculos minutos.*] Sufficeret diminutive *pisciculos* dixisse, quod sic, *minutos* dixit: et pretium, *obolo* esse emptos: quae est ultima

nihil ornatus et *nihil tumultus*. Vossius de Anst. II. c. 17. p. 241. Orabantur postes et aliae partes aedium floribus et coronis; discurrebatur cum strepitu per aedes; quod v. *tumulti* significatur; tibicines etiam adhibebantur et hymenaeus cantabatur. Adolph. V. 7. 7.]

29. *Magnum signum.*] Ita Heaut. II. 3. 57. Eodem sensu supra I. 2. 14. *Magnum exemplum.* — *Convenire nuptiis.*] Cicero, Fin. III. 22. *Quid posterius priori non convenit?* Ovidius, Trist. I. 1. 6. *Non est conveniens luctibus illo color.*

[30. *Accipis*, intelligis, interpretaris. Eunuch. I. 2. 2. *Ruhn.*]

31. *Certa res est.*] Ita etiam Plautus, pro eo, quod Terentius vocat, *certum est*; *decretum est*. Vide Mil. II. 4. 45. Mercat. V. 2. 16. Pers. II. 2. 41. — *Conveni.*] Usurpatur hoc verbum etiam de fortuito concursu. Eun. II. 2. 3. Plautus, Epid. II. 2. 12. *Dii immortales, utinam conveniam domi Periphanem! per omnem urbem quem cum defessus quaerere.* [*Convenire aliquem* est colloquendi causa aliquem adire vel etiam per fortuitum occursum cum aliquo colloqui, ut Eun. III. 2. 14. Sed primum non additur, quid Davus cum Chremetis servo locutus sit, deinde non cohaeret constructio, quam frustra expellere tentavit Perizon. ad Sanct. Min. III. 6. 5. p. 425. Nihil igitur commodius Bentleii coniectura pro *conveni* legentis *conspexi.*]

32. *Olera et pisciculos minutos ferre obolo in coe-*

Ch. Liberatus sum hódie, Dave, tua opera. **Da.** Ac nullus quidem.

Ch. Quid ita? nempe huic prórsus illam nón dat. **Da.** Ridiculúm caput!

Quási necesse sit, si huic non dat, te illam uxorem dúcere.

35

nummorum significatio. Sunt enim genera minorum piscium, quae magno veneant. Hic ergo etiam ex pretio vilissimos pisces significavit. Et, quid si *minutos*, sed omnibus? *Seni* dixit, ut obsonationem ostenderet causam. *Olera et pisciculos.*] Quod supra generaliter, *paululum obsoni*, hic specialiter dixit. *In coenam seni.* Mire *seni*, cuius est maior cura domi. — 33. *Nullus.*] *Pro non:* ut alibi, *Nullus dixeris.* — 34. *Quid ita?*] Una pars orationis. *Ridiculum caput.*] Pro toto homine. nemo enim ore contempto, ex aliis membris hominem velit significare. et est *ευνυδορφήνος*. — 35. *Quasi necesse sit, si huic non dat, te illam uxorem ducere.*] Ostendit, *ἐνθύμημα* vitiosum hoc esse,

nam seni.] Expressum e Menandri Perinthia: *Τὸ παιδίον δ' εἰσήλθεον, ἐφεπτοὺς φέρον.* *Intravit puer, minutos pisciculos ferens.* Primum autem *olera* erant cibus vilis nec nuptiis aptus. Plautus, *Truc.* II. 7. 48. *Tantilli domi causa olerum, atque escarum et poscarum.* Adde Capt. I. 2. 86.; dixit porro *pisciculos minutos*, uti Plautus, *Rud. V. 2. 38. Curculiunculos minutos.* Sed et ita Suetonius Aug. 76. *Secundarium panem, et pisculos minutos, et cassum bubulum, et ficos virides biferas maxime adpetebat.* — *Obolo in coenam.*] Ita dixit, uti Theophrastus, *Charact. c. 28. Τῇ ἑαυτοῦ γυναικὶ τρεῖς χαλκοὺς εἰς ὄψον δίδωκε.* H. e. *Uxori suae tres obolos in obsonium dat.*

33. *Tua opera.*] Hoc loco *opera* auxilium notat. Ita *Adelph.* II. 3. 8. et passim alibi. Plautus, *Capt. II. 3. 5. Nam tua opera, et comisate, et virtute, et sapientia Fecisti, ut redire liceat ad parentes denuo.* Saepe tamen in malam partem, et pro culpa sumitur. Ita infra IV. 2. 6. Unde *opera* et *culpa* iunguntur, *Hec. II. 1. 31. [Nullus pro non ponitur praesertim apud Comicos. Eun. II. 1. 10. tametsi nullus moneas. Hec. I. 2. 4. si non quaeret, nullus dixeris. Cic. de Off. III. 14. Vid. Rivius ad h. l.]*

34. *Ridiculum caput.*] Ita *Adelph. II. 3. 8. V. 9. 9. Phorm.* III. 3. 26. Plautus, *Epid. I. 1. 86. plane hoc corruptum 'st caput. Nequam homo es, Epidice.* Virgilius, *Aen. IV. 354. capitisque iniuria cari.* Horatius, *Sat. II. 1. 27. Quot capitum vivunt, totidem studiorum Millia.* Ovidius, *Metam. XII. 613. caput insuperabile bello.* Ita et Graeci, *κροφαλή φάλη ἢ ἐχθρά, amicum vel hostile caput*, pro homine.

si vides, nisi scitis amicos oras, ambis. *Ch.* Bene mones.

ne; etiam hercle saepe iam me spes haec frustrata est. *Valé.*

in altero sublato, non necessario alterum relinquatur. — 36. *Nisi vides, nisi scitis amicos oras, ambis.*] Hoc laborat Davus, nempe admodum Philumenum. Charinus propriis laboribus prospicitur suam. *Nisi vides, nisi scitis amicos oras.*] Artificiose huius Charinum excitat, ut si fieri possit, adiuvetur negotium Pamphili, dum ille sibi providet. *Nisi vides.*] Provides. — *Ambis.*] signarum rerum desiderium et appetitus *ambitio* dicitur. Confirmata per factis et a persequis, deliberativa nascitur. —

36. *Nisi vides.*] Nisi provides et curam geris. Infra II. 4. 25. Act. IV. 2. 3. *Phorm.* I. 4. 14. *Cicero*, *Fam.* III. 9. *Haec vides.* Ubi vide *Cortium*. Et *Catil.* IV. 2. *Quare, P. C. incumbite salutem reipublicae; circumpicite omnes procellas, quas impendent sibi providetis!* *Ovidius*, *Arte Am.* I. 587. *Es sibi mandatis plura vindexa putat.* — *Ambis.*] Sensus est: Nisi verbis blandis appellas et censes. *Plautus*, *Amph.* 69. *Sive qui ambissent palmam histrionibus.* proprie de nuptiis usurpatur. *Virgilius*, *Aen.* IV. 283. *Heu, quid est? quo nunc reginam ambire furentem Audeat affatu?* Vide *Seruum*; qui candidatos honorum *ambitores* esse dictos observat. Atque sic translata locutio. Est autem *ambire* proprie circumire. *Sallustius*, *Iugurth.* 13. *Singulos ex Senatu ambiundo nitebantur.*

37. *Me spes haec frustrata est.*] Delusit. *Plautus*, *Asph.* II. 2. 200. *Nescio quis praestigiator hanc frustratur familiam.* *Plautius*, *Iugurth.* 101. *Ita Iugurtham spes frustrata.*

ACTUS SECUNDUS.

SCENA TERTIA.

PAMPHILUS. DAVUS.

1. *Quid igitur sibi vult pater? cur simulat? Da.*
Ego dicam tibi.

Quid igitur sibi vult pater?] *Haeccena deliberationem sine Davi et Pamphili.* 1. *Igitur.*] Bene igitur. Si enim fal-

1. *Ego dicam tibi.*] Ita solent sapienter quid dicturi. *Adolph.* 5. 12.

Si id succenseat nunc, quia non dat tibi uxorem Chro-
mes,
I'psus sibi esse iniurius videatur: neque id iniuria,
Prius quam tuum, ut sese habeat, animum ad nuptias
perspexerit.
Sed si tu negaris ducere, ibi culpam in te transferet.
Tum illae turbae fient. *Pa.* Quidvis patiar. *Da.* Pa-
ter est, Pamphile.

V. 2. Bentl. det, ex codd.

sae sunt nuptiae, quid cogitat? stomachose etiam hoc dixit, *stl*
vult. Virgilius, *Quid vult concursus ad amnem?* — 2. *Si id.*] *Id*
est id, propter id. — 3. *Neque id iniuria.*] Id est, usque ad
iniustus sibi videbitur, ut se iniustitiae ipse condemnet. — 4. *Perspexerit.*] *Perspicere* est ad plenum et perfectum videre. — 6: *Tum illae turbae.*] *Tum illae* ad terrorem retulit. *Quid vis patiar?*] Hoc est, patiarne uxorem ducere? *Quid vis patiar?* Sunt qui *quidvis*, pro quicquid evenerit, intelligant: quia dixera *Adon' me ignavum putas?* Alii pronuntiant, ut sit sensus *Quid me vis facere? an ut hoc patiar, uxorem mihi dari? Pat*

2. *Si id succenseat.*] Qui a Censore censi inique ferebant se amplius census, quam pro facultatibus, proprie *succensere* dicebantur, id est, clanculum recensere. Inde igitur generatim pro subitisci, iniquo animo ferre, stomachari usurpatur. v. Perizon. ad Sanguin. Minerv. III. 3. Infra II. 6. 17. Plautus, *Persa* III. 3. 26. *Iam omittis iratus esse.* id tibi succensui, *Quia te negabas committere argentum mihi.*
3. *Neque id iniuria.*] H. e. Et merito. Supra I. 1. Eun. III. 1. 43. Heaut. III. 3. 20. Plautus, *Epid.* II. 1. 8. *Neque adeo iniuria.*

4. *Ut sese habeat.*] H. e. Quomodo animus tuus sit affectus erga nuptias. Eun. IV. 2. 6. IV. 7. 30. Locutio frequens de valetudine. Plautus, *Pseud.* IV. 1. 25. *Optime habet.* Nepos, *Diogenes.* *Quaesivit a medicis, quemadmodum se haberet.* Florus, IV. 2. 6. *Bene se habet Imperator.* Ubi vero dicit, *ut sese habeat ad nuptias,* Graecam locutionem imitatur, *ὅπως ἔχει πρὸς τὸν γάμον.* I. Aelianus, *Var. Hist.* II. 13. *Δεδιότες, ὅπως ποτὲ ἔξουσι πρὸς τὴν κατὰ ἡγοίαν τοῦ ἀνδρός.* H. e. *Ut sese habituri essent ad accusationem viri;* seu, quo animo accusationem viri essent laturi. Sallustius, *Iugurth.* 45. *Hortatur, ad cetera, quas levia sint, patrem animum gerans.* — *Culpam in te transferet.*] Ita Eun. II. 3. 96. Plautus, *Amph.* II. 2. 156. *Ne posterius in me culpam conferas.*

6. *Quidvis patiar.*] Sensus est, q. d. Pamphilus: *Transf*

cile est. tum haec solast mulier. dictum ac factum
invenerit

quam causam, quamobrem eiiciat oppido. *Pa.* Ei-
ciat? *Da.* Cito.

Cedo igitur, quid faciam, Dave? *Da.* Dic te
ducturum. *Pa.* Hem. *Da.* Quid est?

1. 8. Bentleyi. corr. *Aliquam causam, quamobrem eam oppido eiiciat,*
Eiiciat? Ac cito. Alioquin enim *eiiciat* accentum variat.

, *Pamphile.*] Hoc vultuose pronunciandum est, et mire *pater*
it: ut ipso nomine videatur habere auctoritatem. et veluti dormi-
tem et oblitum potestatis paternae, his tribus excitat; *Pater est,*
amphile; difficile est, haec sola est mulier. Pater
t.] A necessario argumentum. — 7. *Difficile est.*] Hoc est
stere, contradicere, Pamphilo difficile, perniciosum Glycerio. *Diffi-*
cile est.] *Ἀποσιώπησις* cum vultu. Deest *resistere. Sola.*] Sine
alio, ac per hoc deserta. *Sola* autem sine defensoribus propriis.
sola et mulier dixit. *Dictum ac factum.*] Proverbium ce-
lertatis, id est, cito. *Invenenit.*] Pro, inveniet. Coniunctivo
dq pro indicativo usus est: et est honesta locutio. — 8. *Quamob-*
rem eiiciat oppido.] Callide ad eius periculum se convertit,
plus amator timet, quam sibi. Ideo vincitur statim. Apparet au-
tem Davum male suadere: qui tum caveat Pamphilo, cum maxime
midat senem. *Oppido.*] Ex civitate. *Eiiciat?*] Miratur, et
pet. *Cito.*] Illo admirante, hic etiam confirmavit. addidit et tem-
perantiam celeritatis. 9. *Cedo.*] Singularis tantum numeri est: caetera

sane pater culpam in me; patiar. Fiant turbae istae, patiar id
loque. Ita Eun. I. 2. 97. Cicero, Fam. II. 16. *Nonne tibi affir-*
mi quidvis potius me perpressurum, quam ex Italia ad bellum civile
turum?

7. *Sola est.*] H. e. sine amico aut defensore. Eun. I. 2. 67.
elph. III. 2. 4. — *Dictum ac factum.*] H. e. statim, sine
causa. Ita Heaut. V. I. 31. Gr. ἄμα ἔπος, ἄμα ἔργον. Virgilius,
a. I. 146. eodem sensu: *Sic ait, et dicto citius tumida aequora pla-*
uit. Homerus, Iliad. T. 242. ἄντι' ἔπειθ' ἄμα μῦθος ἔην, τατίλα-
σθ' δὲ ἔργον.

8. *Causam.*] Praetextum. Supra I. 3. 8. Eun. III. 3. 6. V. 6. 30.
aut. IV. 3. 23. et passim alibi. — *Eiiciat oppido.*] Nimirum
eio magistratum. Et Graeci ἐκβάλλειν τῆς πόλεως dicunt. Plau-
tus, Asin. I. 3. 9. *Quum tu me, ut meritis sum, non tractas, quae*
estis domo. Evang. Luc. IV. 29. Ἐξέβαλον αὐτὸν ἔξω τῆς πόλεως.
cerens illum ex oppido.

Pa. Egon' dicam? *Da.* Cur non? *Pa.* Nunquam
faciam. *Da.* Né nega.

Pa. Suadére noli. *Da.* Ex eá re quid fiát, vide.

Pa. Ut ab illa excludar, húc concludar. *Da.* Nón
ita est.

Nempe hóc sic esse opínor dicturúm patrem:

Ducás volo hodie uxórem. tu, ducam, inquires.

Cedo, quíd iurgabit técum? hic reddes ómnia,

pluralis, ut *Salve, salvets. Dic te ducturum.*] Pronuncia, *dic* quasi rem facilem et nullius praeiudicii. *Dic te ducturum.*] Hoc est, quod ab initio nitebatur. — 10. *Egone dicam.*] *Τὸ Ἐγὼ ἔφασις* habet: hoc est, vel quem non oporteat dicere, vel quem non conveniat fallere atque mentiri. *Cur non?*] Non interrogat, sed facilitatem rei ostendit. *Nunquam.*] Plus habet negationis, quam *non.* — 11. *Ex ea re quid fiat vide.*] *Ἀπὸ τῆς ἐπιβάσεως.* — 12. *Ut ab illa excludar, húc concludar.*] Mire hanc cum pronomine significat, dicens *ab illa.* Illi nec sexum servavit, sed uxor esse videatur. Et ex ferarum translatione *concludar* dixit, ut alibi, *conclusam hic habeo uxorem saevam. Ut ab illa excludar. Ex uxore clausi:* nam aliud infert atque intelligit Davum dicere. — 13. *Nempe hóc sic esse.*] Coniectura atque divinatio, an hoc, et illud venturum sit. *Nempe hóc sic esse opinor.*] Ab imitatione (*μίμησις* enim dicitur) deducitur. *Nempe hoc.*] A possibili. — 15. *Cedo.*] *Cedo* singulariter tantum: caetera pluraliter. *Cedo quíd iurgabit?*] Ab utili. *Hic reddes ómnia.*] Hic adverbium loci non est, sed adverbium temporis. ut *Virgilius:* *Hic anno*

10. *Nunquam faciam.*] *Ἐπαρτικώτατος* est *nunquam* quae *non.* Infra II. 4. 7. IV. 5. 13. Heaut. III. 1. 44. Plautus *Aen.* III. 3. 40. *Qui hodie nunquam ad vesperum vivam.* Virgilius *Aen.* II. 670. *Nunquam omnes hodie moriemur inulti.*

12. *Ut ab illa excludar, húc concludar.*] Vere haec putat Pamphilus. Vide infra III. 5. 15. Amantes autem *excludi* dicebantur, quando amicorum fores offendebant clausas. *Eun.* I. 1. 4. I. 2. 18. III. 2. 23. *Concludi* dicuntur ferae bestiae, seu cavea, seu retibus in venatione. *Eun.* IV. 3. 25. *Phorm.* V. 1. 17. Ubi vide Donatum. Ovidius, *Amor.* I. 4. 61. *Nocte vir includet.* Plautus, *Rud.* III. 1. 18. *Concludo in vincla bestiam nequissimam.* [*Huc concludar* i. e. in Philumena nuptias coniiciat. *Concludi* dicuntur omnes, qui ex difficultatibus expedire se non possunt, quibus exitus non patet. *Phorm.* V. 1. 17. *Hec.* IV. 4. 80.]

14. *Ducas volo hodie uxorem.*] Hoc sic dicet Simo infra II. 5. 7.

ne nunc sunt certa ei consilia, incerta ut sient,
ne omni periculo. nam hocce haud dubiumst, quin

Chremes

hi non det gnatam. nec tu ea causa minueris.
hec, quae facis; ne is mutet suam sententiam,
mi dic velle: ut, cum velit, tibi iure irasci non
queat.

20

nam quod tu speras, propulsabo facile. uxorem his
moribus

V. 21. Benth. ex aliquot codd. et Donato *speres*.

vis atque animi maturus Althes. — Reddes.] Facies, resti-
a. — 16. *Incerta ut sient.]* Hic est eventus. — 17. *Sine
mi periculo.]* Hoc est, sine ducenda Philomena. — 18. *Nec
ea causa minueris.]* Hoc est quod supra, *Id mutavit, quo-
me immutatum vides. Nec tu ea causa.]* Quia promiseris
esse ducturum. — 19. *Ne is.]* Chremes scilicet. *Ne is mu-
t.]* Ad consilium redit, et coniungit eventum. — 20. *Patri dic
lle: ut, cum velit.]* Scilicet ne securus, quod non sit Chre-
s daturus filiam suam, parvi faciat iram patris, et neget uxorem
cere, utpote fretus, neminem alium sibi commissurum coniugem. —
Nam quod tu speres.] Sunt qui pro *speres*, *timeas* ha-
ent: ut sit, Nam quod tu timeas, scilicet aliam daturum. *Pro-
ulsabo.]* Hoc est, causam inanem esse monstrabo. id est, osten-
m nihilominus te esse ducturum aliam uxorem, etiamsi hanc non
xeris. *Propulsabo.]* Eleganter, pro eo quod est *repellam*. *Uxo-
m his moribus dabit nemo.]* Ne alteram quaerat. — *His
ribus.]* Deest aliquid, ut sit, *his moribus praedito*. — 22. *In-
niet inopem. Τροφορά, ἐφεικτικῶς.* Sed nec inopem quaerat. *In-
niet.]* Sunt qui κατ' ἀστυχοφοράν dici putant, *Inveniet ino-*

16. *Certa consilia incerta ut sient.]* Species ὀξύμορον
Ita Adolph. V. 4. 3.

18. *Nec tu ea causa minueris haec quae facis.]*
e. Tu tamen id ages, quod agis; neque spes nuptiarum et Glycerii
bendae tibi adimetur. Ita Hec. IV. 3. 10. Plautus, Asin. III. 1. 6.
ecine est pietatem colere, matris imperium minuere?

19. *Is.]* Intelligit ipsum patrem Simonem. Vide Comment. ma-
em.

21. *Quod tu speras.]* Vere sperabat Pamphilus, neminem
his moribus praedito uxorem daturum. Male igitur hunc locum
it Donatus. — *Propulsabo.]* Refellam. Proprie autem quae-
molesta, ut hostis, bellum, periculum, propulsari dicuntur. —

Dabit nemo. inveniet inopem potius, quam te corruptum
 p[ro]p[ter] sinat.

Sed si te aequo animo ferre accipiet, negligentem feceris.

Aliam otiosus quaeret. interea aliquid acciderit boni.

Pa. Ita? crede? Da. Haud dubium id quidem est.

Pa. Vide quomodo me inducas. Da. Quin taces?

pem. — 23. *Negligentem feceris.*] Hoc est, etiam in partu nuptiis. — 24. *Aliam otiosus.*] Ex otio, hoc est, securus. *Interea aliquid boni acciderit.*] Scilicet ne quaerendo in niat. *Interea aliquid.*] Morem patris adolescenti in delicto bono servus ostentat. *Accideris.*] Et ad causam refertur: et equia: matrem patris bonum denuntiat. *Accideris.*] Nota *accideris* etiam pro bono et ab hoc, et apud veteres frequentatum. 25. *Haud dubium.*] Plus intulit, quam est interrogatus. *In eae.*] In eadem translatione permansit, quia supra dixit, *Huc ecludar.* Bona: *alioquin*; ut mox iuste Divo succenseat Pamphilus. *Quin taces? dicam.*] Cur non securus es? significat iam *taecere*, securum esse, ut in *Adelph.* *Tace, egomet conveniam Pamphilum.* Et ideo ille, ut consentire dicenti *Quin taces?* videretur ait, *dicam*, ut scias illum, non silentium, sed securitatem imperare. *Quin taces?*] Corruptio est silentium praecipientis, de eo duntaxat ne timeat de nuptiis, sed est, esto securus, nam tacere securi est.

His moribus.] Ita morato. Sic *Hec. IV. 4. 22.* Plautus, *Moen III. 2. 19.* *Atque pol' nescio, ut moribus sient Vostras.*

22. *Nemo.*] Venuste *nemo* in fine sententiae ponitur. Ita *fra IV. 2. 14.* *Eun. IV. 4. 13.* *Hec. I. 2. 114.* — *Corrupti.*] Solent de filio vagis amoribus perdito. *Adelph. I. 2. 17.* Plautus, *Baehid. III. 3. 15.* *Non sino, neque equidem illum me vivo corrumpi e nam: Mulier autem corrumpi dicitur; quae a viro suo pelliciam Heaut. II. 2. 2.*

23. *Aequo animo ferre.*] Ita *infra V. 4. 18.* *Adelph. I. 7. 29.* *Hec. IV. 4. 63.* *Phorm. I. 2. 88.* Plautus, *Mil. IV. 8. 33.* *Aequo animo.*

24. *Interea aliquid acciderit boni.*] Formula bene sperare alterum iubentis. Ita *supra II. 1. 14.*

25. *Inducas.*] H. e. consilio tuo impellas. Plautus, *Mil. I. 2. 99.* *Impellamus, vera ut esse credat, quae mentibusur.* — *Quin taces?*] Particula *quin* iuncta verbo indicativo fortiter iubet. *fra I. 1. 18.* *II. 2. 9.* *Infra II. 6. 18.* *Heaut. IV. 7. 4.* Plautus, *Moen II. 4. 26.* *Quin taces?*

Dicam. puerum autem né resciscat mi esse ex illa, cautio est:
Pollicitus sum suscepturum. *Da.* O facinus audax! *Pa.* Hanc fidem
 mi, me obsecravit, qui se sciret non deserturum, ut darem.

V. 28. Bentl. ex cod. Mureti: *sciret non desertum iri, ut darem* quia alioquin ad sententiam *me* desit. Sed hoc usu pervulgari omitti recte potuit.

26. *Puerum autem.*] Videtur hoc illi contrarium esse, quod est, *Quidquid peperisset, decreverunt tollere.* Sic ergo solvitur. Sed ibi servus cum stomacho dixit, hic tantum Paimphilius verecunde tantum accipimus. — *Puerum autem ne resciscat.*] Aut dicitur, aut *puerum* pro quolibet sexu, sobolem, hoc est, foetum: ut, *quidquid peperisset, decreverunt tollere.* ut Graeci pueros *παῖδας* Horatius: *Ποταμος Ποταμοῖο τε παῖδας.* Et Horatius: *Dicam et Alciden, inusque Ladae.* — *Cautio est.*] Cautione opus est, hoc est, cavendum est. — 27. *Nam pollicitus sum.*] *Præmissio* et *pollicitio* eandem vim habent: sed *pollicitatio* maioris asseverationis est. *Hanc fidem.*] Ordo est: *ut hanc fidem sibi darem, me obsecravit,*

26. *Puerum mihi esse ex illa.*] Credit igitur se iam patrum factum, memor verborum Mysidis, supra I. 5. 33. Pariet autem Lycerium demum infra III. 1. 15. Dixit autem *puerum*, licet quid ei natum, vel nasciturum esset, filiusne an filia, ignoraret. De utroque enim sexu veteribus *puer* est dictus. Naevius: *Prima incedit Cereris Proserpina* puer. Livius, *Odyssea: Sancta puer, Saturni filia, Iphigenia.* Cicero, Att. XVI. 11. *Atticae, quoniam, quod optimum in aëre est, hilarula est, meis verbis des suavium.* — *Cautio est.*] Cavendum est. Graecissans locutio, ubi verbalia pro gerundiis usurpantur. Adolph. III. 4. 57. Plautus, Bacchid. IV. 2. 15. *Quum ego huius verba interpretor, mihi cautio est, Ne nucifrangibula excussit et malis meis.* Cicero, Lael. 21. *Una cautio est, atque una provisio, tunc.*

27. *Pollicitus sum suscepturum.*] Confer supra I. 3. 34. et infra III. 1. 6. [De omisso *me* ne dubites, v. Drakenb. ad Liv. I. 23. 5. ort. ad Sall. Cat. 31, 7. ad Plin. Epist. I. 19. Ruhnk. ad Rutil. Lup. 42. Ruddimann. Institut. T. II. p. 12. ed. Lips. Görenz. ad Cicero Regg. III. 19, 13. Academ. II. 5. De Fin. II. 16, 53. Gernhard. ad Sic. III. 27. Wernsdorf. ad Orat. Phil. I. 12, 93.] — *O facinus audax.*] Ita Eun. IV. 3. 2. Phorm. I. 3. 4. et II. 1. 3. Plautus, I. III. 4. 1. *Oi immortales! facinus audax incipit.*

Da. Curabitur. sed pater adest: cave, te esse tristem sentiat.

qui se scires non deserturum. — 29. *Curabitur.*] Non curabo, impersonaliter, cum difficultate: quod quasi arduum esset, et gr

29. *Tristem.*] Vide infra V. 2. 16.

ACTUS SECUNDUS.

SCENA QUARTA.

SIMO. DAVUS. PAMPHILUS.

Si. **Reviso** quid agant, aut quid captent consili.

Da. Hic nunc non dubitat, quin te ducturum neges.

V. 1. Benth. corr. *Reviso quid agant, quidve captent c. Vulgo consilii.*

Reviso.] Haec Scena nodum iniicit fabulae, et periculum micum. Facit etiam executionem consiliorum. — 1. *Reviso quid agant, aut quid captent consilii.*] *Quid agant*, aut opus est: *ἄρως τὸ quid captent consilii*, prudentia et sagacia et quod supra dixit, non poenituit idem repetere, *observes filium, agat, quid consilii cum illo captet.* Quod enim prudenter dictum rit, non piget repetere. Actio tamen ex his tribus consistit, cogitare, dicendo, gerendo. — *Reviso.*] Redeo ut videam. *Quid agant.*] *Quid respondeant, quid dicant.* — 2. *Hic nunc dubitat.*] Non dixit *senex*, aut *pater*: sed *hic*, cum odio,

1. *Quid agant.*] Nimirum Pamphilus et Davus. — *Quid captent consilii.*] Ita supra I. 1. 43. Plautus, *Asin.* II. 2. *Quid nunc consilii captandum censes?*

2. *Hic.*] Ita per contemptum de hero suo non audiente loquitur. Ita mox II. 6. 1. et *Adelph.* IV. 2. 14.

mit meditatatus alicunde, ex soló loco.

ationem sperat invenisse se,

si differat te. proin tu fac, apud te ut sies.

5

V. 5. Bentl. *Qua differas.* Non opus. Veteres enim qui pro qua dixerunt.

animo adverso loquitur. — 3. *Venis meditatatus alicunde.*] Terror obiurgaturi patris hortatio est ad promittendum Pamphilum, quod iubetur. *Ex solo loco. Orationem sperat invenisse se.*] *Solo*, deserto, ubi meditari facilius possit. — *Et orationem dixit*, quod quasi ad plenum cogitari potuisset, quippe *meditatus ex solo loco.* Menander, εὐστεινὴν σίγασι πασι τὴν ἰσημίαν οἱ ἐς ὄφθῦς αἰθροῦσα. — 5. *Qua differas.*] Disturbet, et in diversum ferat. Virgil. ---- *atque arida differit Nubila.* Et in Adelpis, *Eseram me! differor doloribus.* hoc est, in diversum rapit, dissipat. *Apud te ut sies.*] Non, ne timeat, cavet Davus, sed ne amore consilio suo alienetur Pamphilus. *Apud te sies.*] Praeparatus

3. *Meditatus.*] *Meditari*, μελετᾶν, proprie est versus pangebat. Virgilius, Ecl. I. 2. *Silvestrem tenui Musam meditaris avena.* ubi vide interpretes. Hinc transfertur ad quascunque res animi, quas seu intelligendis, seu agendis nos paramus. Adelp. II. 1. 12. form. II. I. 12. Plautus, Bacchid. III. 2. 1. *Multis modis meditatus somnet mecum sum, et ita esse arbitror.* [*Venis meditatus* i. e. instructus oratione, quam meditatus est. Similis formula est *venis paratus* V. 4. 6. Vid. quae annotavimus ad Rut. Lup. H. p. 86.] — *Ex solo loco.*] H. e. solitario. Phorm. V. 7. 85. Plautus, Rud. I. 4. 8. *neque magis solae terrae sunt, quam haec loca, atque haec regiones.* Pl. IV. 6. 7. Virgilius, Ecl. X. 14. *Sola sub rupe iacentem.* Georg. IV. 65. *Solo in littore.* [Laudat Ruhnkenius Lambin. ad Lucret. IV. 577. Lambin. ad Ovid. Epist. X. 129. Drakenb. ad Sil. Ital. III. 429.]

4. *Differat.*] H. e. ita perturbet, ut vix consilium mente consistere queat. Quod praemetuens Davus addit, *proin tu fac, apud te ut sies.* Proprie differri res dicitur, quae quum antea met conjuncta, in partes diversas agitur et dissipatur. De classe Velius Paterc. II. 79. *Vis Africi laceravit ac distulit.* Plautus, Rud. II. 36. *Nos cum scapha tempestas dextroversum Differt ab illis.* Quo usu et rumores differri, id est, dissipari dicuntur. Heaut. Prol. 16. *ed et mulier parturienis dicitur differri doloribus.* Adelp. III. 5. 40. *etiam ad animum conturbatum transfertur.* Plautus, Truc. IV. 1. 3. *o magni! ut ego laetus sum, et laetitia differor.* H. e. Nescio ubi es; certe non sum apud me, prae laetitia. — *Fac, apud te ut sies.*] Ita infra V. 4. 34. Hec. IV. 4. 85. Phorm. I. 4. 27. Plautus, Pl. IV. 8. 36. *Perii! sumne ego apud me?*

Pa. Modo ūt pōssim, **Dave.** **Da.** Créde, inquam, mihi, Pámphile,
Nunquam hódie tecum cómmutaturúm patrem
Unum ésse verbum, sí te dices dúcere.

sis. cui contrarium est, *Non sum apud me.* — 6. *Modo ut possim.*] *Ut*, pro ne non. *Modo ut possim.*] A possibili, Possibile apud me esse. — 7. *Nunquam hodie.*] Ab utili eventu. *Nunquam*, plus asseverationis habet, quam *non*. ut *Virgilius*, *Nunquam omnes hodie moriemur inulti.* — *Commutatatum patrem.*] *Commutatatum*; hoc est enim *verba commutare.* *Commutatatum verbum* Altercatum. Sic in *Phormione*, *Tria non commutabitis verba hodie*, hoc est, dabitis atque accipietis, id est, iurgabitis. *Commutatatum* verbum, hoc est, *verba commutare* hoc esse; pro bonis dictis mala ingerere: *Commutatatum* est, iracundia in maledicta compelli. —

6. *Modo ut possim.*] Comicum videtur *modo ut*. Ita *Phormionis* I. 2. 9. V. 2. 8. *Plautus*, *Asin.* II. 2. 8. *Aetatem velim servire, et invidiosum ut inveniam modo.* [Etiam *Ciceronianum* est. V. *Manutius*, *Epist. Fam.* VII. 1.]

7. *Tecum commutatatum patrem unum esse verbum* Ita et *Phorm.* IV. 3. 33. *Integra locutio videtur esse, verba commutare verbis.* *Gellius*, XVII. 2. ex *Q. Claudii Annalium* primo: *Perhibebant, eos qui foris atque in arce erant, inter se commutationes et convicia facere.* Ad quae verba ipse *Gellius* haec notat: „*Commutatatum* id est, collationes, communicationesque inusitate dixit, sed non haec inusitate, nec ineleganter.“ Forte igitur *verba commutare* cum alio olim simpliciter dictum pro sermones conferre; demum pro iurgationibusque verbis et conviciis incessere. Eadem locutione *Germanicum* utantur.

ACTUS SECUNDUS.

SCENA QUINTA.

BYRRHIA. SIMO. DAVUS. PAMPHILUS.

HERUS mé, relictis rébus, iussit Pámphilum
 adie óbservare, ut, quíd ageret de núptiis,
 írem. id propterea núnc hunc venientém sequor.

Vers. 2. Bentl. *Hodie observarem, quid ageret* etc. Proximum ver-
 sum *Scirem* — *sequor* censuit esse supposititium.

Herus me relictis rebus.] *Vide quam mire, quum omnes*
multo consilio sibi agere videantur, tamen omnes rerum exitu ino-
peto ludificantur, et Simo, et Davus, et Pamphilus, et Charinus,
ipse Byrrhia. — 1. Herus me relictis.] Ad hoc venit Byrr-
 hia, ut in errorem conciliet Charinum. et in hac scena quatuor perso-
 nae implicatione intellectus loquuntur. *Herus me relictis re-*
bus.] Imponitur manus rebus, cum perficitur id quod coeperis. ut
Virgilius, Imponit regina manum. Relinquuntur vero res, cum im-
 pectae relinquuntur. Item *Virgilius, Atque opere in medio defixa*
quirit aratra. — Relictis rebus.] Adeo praeposuit hoc negotii
 omnibus. — 2. *Hodie observare.*] Observatio duplex est,
 captationis, vel obsequii. — 3. *Id propterea.*] Necessse est aut

1. *Relictis rebus.*] Quae cum cura facimus, *relictis re-*
bus et *relictis rebus omnibus* facere dicimur. Eun. I. 2. 85.
 Aut. IV. 7. 12. Plautus, Stich. II. 2. 38. Res omnes relictas habeo,
res quod tu velis. Epid. IV. 2. 35. Ego relictis rebus, *Epidicum*
parando operam dabo. Relinqui autem proprie dicuntur res imperfe-
 ctae. Ovidius, Metam. VI. 201. *Ite sacris, properate sacris; laurum-*
que capillis Ponite. deponunt, infectaque sacra relinquunt.

2. *Quid ageret de nuptiis.*] Ita Plautus, Truc. IV. 4. 8.
Nil ego nunc de istac re ago. [*Iussit Pamphilum e. q. s. Benteleius*
coniectura sic legit: iussit Pamphilum hodie observarem quid ageret
nuptiis et sequentem versum ut spurium delet. Burmann. ad Sue-
 a. Vespas. c. 23. Benteleianis inventis contradicit et constructionem
iussit observarem scabiem vocat; sed Gesnerus defendit et con-
 mendi rationem explicat in Thes. L. L. v. iubeo.]

3. *Hunc.*] Intelligit Simonem.

Ipsum ádeo praesto vídeo cum Davo. hóc agam.

Si. Utrúmque adesse vídeo. *Da.* Hem, serva. *Si.* Pámphile.

Da. Quasi de improvísio réspice ad eum. *Pa.* Ehém, pater.

Da. Probe. *Si.* Hódie uxorem dúcas, ut dixi, volo.

By. Nunc nóstrae tímeo párti, quid hic respóndeat.

Pa. Neque ístíc, neque alibi tíbi usquam erit in mé-
mora. *By.* Hem.

Da. Obmútuit. *By.* Quid dixit? *Si.* Facis ut tē
deceat,

Quum ístúc, quod postulo, ímpetro cum grátia.

alterum esse supervacuum, aut *propterea* post accipiendum. 4. *Hoc agam.*] In gestu est: nam est figura corporis, observat quid agatur. — 5. *Utrumque.*] Et Davum et Pamphilum. — *Quasi de improvísio respice.*] Interest eius qui repente aspexit: nam videbitur nihil dolose locuturus: ut, *Magnam respicio urbem. De improvísio.*] Scilicet, ne meditata intelligat eum huic consilia. — 7. *Hodíe uxorem ducas, ut dixi, volo.* *Nolo et volo*, nimis imperiosa et superba dictio est. ut alibi, *Plautus caeteros pugna, Dromo. Congrum istum maximum in aqua sinite, dere Paulisper. ubi ego venero, exsabitur: Prius nolo.* — 9. *Utrumquam erit in me mora.*] Recusantis est magis, quam non vultis; consensio segnis ac tepida, si penitus consideres. *Hem.*] Interculus hoc dicto Byrrhia, interiectione magis, quam verbo exclamatur. — 10. *Quid dixit?*] Nota hic Byrrhia personam quartam, sed admixtam. — 11. *Quum istuc, quod postulo, impetro.* Nimis obsequenter locutus est pater. Et *postulo* pro iubeo: et *impetro* pro extorqueo. *Postulo*, iuste volo. *Petimus* enim proprio: *Poscimus* imperiose: *Postulamus* iure. *Impetro*, pro,

4. *Hoc agam.*] Vide supra I. 2. 15.

5. *Hem, serva.*] Vox est ab augurio desumpta. Vult igitur servus, Pamphilum et vultum et gestus et sua mussitantis verba observare, ne quid titubet et differatur seu turbetur a patre. Ita Adolph. II. 1. [Serva i. e. observa, quae tibi mandavi, ut apud te sis.]

6. *De improvísio.*] Idem *improvísio* et *ex improvísio* dicitur Plautus, Asin. II. 2. 47. *Tantum adest boni improvísio.* Rud. IV. 5. *ex improvísio filiam inveni meam.*

9. *Tibi erit in me mora.*] Ita Plautus, Curc. III. 90. *ve, in te sit mihi mora.*

11. *Impetro cum grátia.*] H. e. Sponte et lubens facis, quae

1. *Sum verus?* *By.* Herus, quantum audio, uxore excidit.

2. *I nunc iam intro: ne in mora, cum opus sit, sies.*

3. *Eó.* *By.* Nullane in re esse homini cuiquam fidem!

Vers. 14. Bentl. ex cod. Petrensi mavult *cuiquam homini*, ne ictus in medio versu ultimam in *homini* feriat.

petrem. — 12. *Sum verus?*] Id est veridicus: ut *falsus*, pro iudicus. *Uxore excidit.*] *Cadere spe* dicuntur, qui levati animo, summo ad inferiora labuntur. *Uxore*, hoc est, matrimonio ac aptis. *Uxore excidit.*] Quod Graeci dicunt: *ἔξωσεν καὶ ἀπέσπεν*. — 14. *Nullane in re esse homini cuiquam fidem!*] *Non*, in nullis terris, sed neque in terris, neque in persona. ut *Virgil.*

12. *Παράλληλα* sunt Adelp. III. 5. 44. Phorm. 3. 2. Impetramus *nam cum gratia* id quod continuo et simulatque petimus ex animo *illis* datur. Qui aliter faciunt, de iis Seneca, Benef. I. 1. *Ita gratiam omnem corrumpimus, non tantum postquam dedimus beneficia, sed etiam damus.* Vide Heaut. II. 3. 21. [*Cum gratia* i. e. ut non invitus et libens facias. Liv. XXI. 1. 9. *Cum bona gratia* est Phorm. IV. 16. Sic in Leg. 32. §. 41. Pand. de don. inter vir. et ux. *matrimonium bona gratia dissolutum* dicitur, quod consensu mutuo sine alterius ex coniugibus querela solum est.]

12. *Sum verus?*] Haec si cum interrogatione legantur, aversus ad spectatores locutus est Davus, q. d. *Sumne verus?* h. e. dixine, et futurum esse? Vates autem dicebatur *verus*, quoties eventus responderet dictis. Ovidius, Heroid. XVI. 123. *Vera fuit vates.* Mem. III. 209. *Talia dum vero memorantur Apollinis ore.* Sed et simpliciter verum dicens *verus* est. Plautus, Mil. IV. 8. 59. *Dicent te mendacem, nec verum esse, fide nulla esse te.* — *Uxore excidit*] et quae perdimus, et quae non impetramus, iis *excidere* dicimur. Plautus, Menaechn. IV. 2. 104. *Ex hac familia me plane excidisse intelgo.* Ovidius, Metam. II. 328. *Quem si non tenuit, magis tamen excidit ausis.* Quod autem Lucilius dixit, *Egoque ab Archilocho excido*, id Nonius interpretatur, *dissentio*. [Sic apud Ictos *excidere vana* est perdere actionem vel ius cum aliquo agendi in iure. Sueton. Claud. c. 14. et Gronov. ad Senec. Epist. 122.]

13. *Ne in mora sies.*] Dicitur quis *esse in mora*, et mora *esse* in aliquo. Prioris locutionis exempla sunt infra III. 1. 9. et Adelp. I. 2. 59. Plautus, Trin. II. 2. 2. *Impera, quod vis; neque tibi ero in mora, neque latebrose me abs tuo Conspectu occultabo.* Posterioris ad. I. 1. 139. Adelp. IV. 7. 1. Virgilius, Ecl. III. 52. *Quin age, quid habes, in me mora non erit ulla.*

14. *Nullane in re esse homini cuiquam fidem!*] De

Verum illud verbum est, vulgo quod dici solet,
 Omnes sibi malle melius esse, quam alteri.
 Ego illam vidi virginem, formá! bona
 Memini videre. quo aequior sum Pámphilo,

Vers. 16. corrigit: *Omnes sibi esse bene mavelle, quam alteri: melius esse hoc sensu non dicatur et malle melius quasi duplititer sit comparativus.*

V. 17. Benth. corr. Ego, cum illam vidi, virginem forma bona Memini videre.

Nusquam tuta fides. Cum in amore fracta esset ab eo, *Quem subitum humeris confectum aetate parentem Audierat.* Alibi Terentius, *Cum tu fidem in pecunia perspexeris, Verere ei verba credere? ubi quid mihi lucri est Te fallere?* — 15. *Illud verbum.*] Id est, proverbium et sententia. et sic veteres *verbum* pro sententia. — 16. *Omnes sibi melius.*] Sic alibi, *Proximus sum egomet mihi.* — *Ego illam vidi.*] Hic corrigitur a poeta, quod per iracundiam dixit Pamphilus, *Aliquid monstri alunt. Forma, bona.*] Distinguitur. — 18. *Memini videre.*] Aut, memor sum me vidisse, aut *memini videre*, hoc est, intelligo, scio; aut, memini quod videri *Memini videre*, pro, vidisse. Ennius: *Memini me tum fieri viderum.* Alibi sic, *Memini videre, non probare. Quo aequior.* Hoc est, quare aequior Pamphilo, benevolentior, non iratus, vel

constructione vide supra I. 5. 10. Idem Didonem querentem facit Vergilius, *Aen. IV. 373. Nusquam tuta fides.* Propertius, *II. Eleg. XXIII. 3. Expertus dico: Nemo est in amore fidelis.*

15. *Verum illud verbum est.*] Quasi formulae speciem habet. Ita Eun. *IV. 5. 6.* Plautus, *Merc. IV. 4. 31. Nunc ego verum illud verbum esse experior vetus.*

16. *Omnes sibi malle melius esse, quam alteri.* Hunc locum respexisse videtur Cicero, *Off. III. 5. Sibi ut quisque melius lit, quod ad usum vitae pertineat, quam alteri adquirere, concessum est, non repugnante natura.* Hegias apud Suidam: *Ἐκάστῳ γὰρ εἰς τὴν ἑρπείαν τοῦ ἀγαθοῦ πρὸς ἑαυτὸν μᾶλλον ἢ πρὸς ἕτερον.* Hoc est, *Quemque sibi ipsi magis optare bonum quam alteri.* In eandem sententiam dixit Menander: *Φιλῆϊ δ' ἑαυτοῦ πλείον οὐδέ τις οὐδένα.* H. e. *Nemo quemquam se ipso magis diligit.* Euripides *Medea: Ὡς πᾶς αὐτὸν τοῦ πέλας μᾶλλον φιλεῖ.* H. e. *Ut quisque semet magis, quam propinquum amat.* Plautus, *Truc. II. 2. 71. Quandoquidem nec tibi bene esse potes pati, nec alteri.*

17. *Forma.*] Ita supra de Glycerio *I. 1. 90.*

18. *Memini videre.*] Verbum *memini* eleganter iungitur infinitivo praesenti. Ita *Phorm. I. 2. 24.* Cicero, *Verr. IV. 4. Memini*

se illam in somnis, quam illum, amplecti maluit.
renuntiabo, ut pro hoc malo mihi det malum. 20

iniquus. — 19. *In somnis.*] Per noctem, ut *Virgil. Libra die
uniquae pares tibi feceris horas.* Plautus, *Miris modis ludas faciens
minibus, Mirisque exemplis omnia in somnis.* Alii *insomnis, vigilans;*
melius per noctem. *Quam illum amplecti.*] Dicit nunc quod
ergo dicitur, *cum illa manere, cum illa dormire.*

Pamphilum Lilybaeum mihi narrare. Virgilius, *Ecl. I. 17. De coelo
nequeas memini praedicere quercus.* Valet autem *videre* idem quod
vidisse; teste Servio ad *Virg. Georg. IV. 127.* — *Quo nequior
est Pamphilo.*] H. e. Quo magis faveo. Horatius, *Serm. II. 1.
Scilicet uni aequus virtuti, atque eius amicis.* Ovidius, *Trist. I.
6. Aequa Venus Teucris, Pallas iniqua fuit.* Donatus autem *Quo
nequeas* explicat per *quare*, h. e. propter quod. Sallustius, *Catil. I. Quo
nequeas rectius videtur, ingenii, quam virium opibus gloriam quaerere.*
vide, quae Cortius notavit. [Plura Manutius ad *Cicero. ad Diversa.
12. quem laudat Ruhken.*]

19. *Si se illam.*] Ambiguus verborum ordo et sensus. Vel:
maluit, se amplecti illam in somnis, quam illum. Ita Plautus,
Truc. I. 3. 58. Pietatem ergo istam amplexator noctu, pro Phoenicio.
Vel: *Si maluit, illam amplecti se in somnis, quam illum.* Ita Catul-
lus, *XL. 17. Cum suis vivat, valeatque moechis, Quos simul com-
plexa tenet trecentos.* [Amplecti. Honesto vocabulo rem veneream ex-
ponit. Ovid. *Met. IV. 184. In mediis ambo depressi amplexibus haes-
cent.* Petron. c. 126. Drakenb. ad *Sil. Ital. XI. 399.*]

20. *Renuntiabo.*] Proprie *renunciare* est eorum, qui missi
sunt, referuntque quid actum sit. Ita *Heaut. IV. 4. 5. et IV. 8. 9.
Sic legati perferunt legationem,* quando mandata exsequuntur apud eos,
ad quos missi erant; *renunciants legationem,* quum, quid actum sit,
referunt; ut observat Cl. Burmannus ad *Quinctil. Instit. Orat. VIII. 4.
p. 634. Missus autem erat Byrrhia abs hero Charino, sciscitatum,
quid Pamphilus de nuptiis ageret; idque nunc renuntiabit.* — *Ut
pro hoc malo mihi det malum.*] Speraverat servus, se pro laeto
nuncio munus accepturum ab hero Charino, sed quum res aliter ceci-
deret, praeter expectationem *pro malo malum* sibi auguratur. [*Malum*
i. e. poena, ut verbera etc. *Eun. IV. 4. 45. non potest sine malo fa-
teri.* *Liv. IV. 49. sicut servus malum minantem militibus.* Gronov. ad
Caec. de Ira I. 16.]

ACTUS SECUNDUS.

SCENA SEXTA.

DAVUS. SIMO.

Da. **H**ic nunc me credit aliquam sibi fallaciam, portare, et ea me hic restituisse gratia.

Si. Quid Davus narrat? *Da.* Aequè quidquam nunc quidem.

Vers. 3. Benth. *Quid, Dave, narrat.* sc. Pamphilus. Coniect. Palmer. Spicileg. p. 823. ed. Gruter. Deinde vir doctus Actis Eruditor. Lips. ann. 1726. p. 256. coni. *aeque quidquam nunc quidquam*, ruente metro. Schopen. l. c. p. 23. mavult: *aeque quidquam nunc quidem.*

*Hic nunc me credit.] Haec scena dolos continet utriusque personae, quibus utraque, capit et capitur miro modo. — 1. Hic nunc me credit aliquam sibi fallaciam.] Davus ita videtur loqui, ut nullus spectator audiat: sed, hoc ait, ut velit audiri a se. — 2. Gratia.] Gratia veteres pro causa ponebant. — 3. Quae Davus narrat.] Videtur illi blandius locutus esse. *Aequè quidquam nunc quidem.] Bene nunc quidem:* similiter nunc nihil ut paulo ante, cum dixit, *Id populus curat scilicet! Aequè quidquam**

1. *Hic.]* Ita per contemptum solebant servi de hero vel absentem vel non audiente loqui. Ita supra II. 4. 2. Adolph. IV. 2. 14. — *Aliquam sibi fallaciam portare.]* Ita infra III. 1. 13.

2. *Restituisse.]* Post discessum Pamphili et Byrrhae manet in scena.

3. *Aequè quidquam nunc quidem.]* Haec cum gestu pronunciasset videtur Davus, seu floccum vestis ostendens, seu digitis capitans. q. d. *Aequè quidquam nunc quidem narro, atque Hoc narro est.* Dicturus enim erat, se Nihil narrare. Atque ita verba servi cepit Simo. [*Aequè quidquam nunc quidem* i. e. nihil. Sic explicandus esse contextus docet. Est autem elliptica loquendi formula, quam supplet Perizon. ad Sanct. Min. 1. 13. p. 91. *Nunc quidem aequè quidquam narro ac narro tunc, cum nihil narro.]*

i. Nihilne? hém. *Da.* Nihil prorsus. *Si.* Atqui expectabám quidem.

ka. Praetér spem evenit: séntio: hoc male habét virum.

5

É. Potin' és mihi verum dicere? *Da.* Nihil fácius.

É. Num illi molestae quídpíam hae sunt núptiae, propter húius [ce] hospítái consuetúdinem?

V. 6. Bentlejus, ne prima anapaesti syllaba Simonis, duae alterae Davi sint, versum sic refingit: — *dicere? Dav. Ego? nil facilius.*

V. 8. Bentl. *Propter hóspítái huiúscæ consuetudinem.* Nam *ce* paragogicum retrahit accentum, ut male vulgo *húiuscæ* legatur. Pro *v. hospítæ* metrum *hospítæ* requirit.

nam nunc quidem.] Hoc est, nihil. — 4. *Nihil ne? hém.*] *hém* interiectio est irati, adversum eum, qui neget se aliquid locutum esse. simul quid sit *aegre quidquam nunc quidem*, senex exspectat, cum ait, *Nihilne?* Et est *εὐφημισμός* antiquorum, pro *nihilne? Nihil prorsus.*] Id est, neque prorsus. *Nihil prorsus* dicitur, in quo nulla est ambiguitas. Et est confirmatio negantis. *Atqui expectabám quidem.*] *Exspectamus* tam bona, quam mala: speramus bona. — 5. *Praeter spem evenit.*] *Praeter*, pro *contra*, ut, *Praeter aetatem tuam. Hoc male habet virum.*] *εὐφημισμός* *virum* dixit defessum senem. modo enim *virum* ioculariter dixit. *Virum.*] Ad vituperationem cum ironia: ad laudem vero sine ironia. — 6. *Potin' es verum.*] Integrum, *potiane*, id est, *potes*, ut *Virgilius*, *Nec potis Ionios fluctus aequare sequendo.* Et *est illi es.* Est enim nomen *potis*: et facit, *potis*, *potior*, *potissimus*. — 7. *Num illi molestiae quidpiam.*] *Quidpiam* significationem minimae rei habet. — 8. *Propter huiusce hospiti-*

4. *Praeter spem evenit.*] H. e. aliter atque expectarat. *Plautus*, *Rud.* II. 3. 69. *Nam multa praeter spem scio multis bona evenisse.* *Cicero*, *Fam.* XI. 14. *Nihil tam praeter spem unquam.* — *Hoc male habet virum.*] H. e. angit, excruciat. *Infra* V. 4. 37. *sec.* IV. 2. 30. Sed et homo sese excrucians *male se habere* dicitur. *ibid.* IV. 2. 6.

6. *Potin' es mihi verum dicere?*] *Gr.* τὰ ἀληθῆ λέγειν. *ibid.* infra IV. 2. 25. *Eun.* I. 2. 23. *Heaut.* III. 1. 81. *Adelph.* IV. 3. 8. *Hec.* V. 1. 9. *Phorm.* III. 3. 12. *Plautus*, *Mostell.* I. 3. 24. *Ego enim amo: verum volo dici mihi: mendacem odi.* *Insolentius autem dixit Favorinus* spud *Gell.* XVIII. 7. *Veritates dicere.* *Iure porro de gravi veracitate dubitare videtur Simo.* Vide infra III. 2. 25.

8. *Hospitæ.*] Ita *Hospitæ* dixit, uti *Andria*, suppresso *no-*

Da. Nihil hércle. aut, si adeo, bídui est aut trídai
Haec sóllicitudo. nóstin' deinde désinet.

Etenim ípsus [secum] eam rem récta reputavít via.

Si. Landó. *Da.* Dum licitum est éi, dumque actás
tulit,

Amávit: tum id clam: cávit, ne unquam infámiae

Vers. 10. Bentl. *nossi?*

V. 11. *Secum* quia incertam in codd. sedem habet, metri causa levit Bentl.

tae consuetudinem.] Haec omnia pronomibus bene mollitas
etenim atrocias sunt, si cum suis nominibus nuda ponantur. Et *hospitae*, non *meretricis*: et *consuetudinem*, non *adrem* dixit. ita omnia extenuat, ut Davus audeat confiteri. — 9. *Ad si adeo, bidui est aut tridui.*] Bene, aut si adeo: ne, omnino negaret, cur igitur tristis est ille? diceret. — 10. *Sollicitudo.*] Propter turbationem. *Nostin'?*] In significationem mortuorum, quae compendio facimus, *Nostin* dicimus. [cf. Eun. III. 1, 15.] — 11. *Recta reputavit via.*] *Reputavit*, tractavit: quia *putare*, purgare est. unde et *arbores*, et *vites putidicimus*. *Via.*] Consilio, ratione. — 12. *Laudo.*] Senex indatur, et credit. *Dum licitum est.*] Deest, *per te*: hoc est, dum tu permisisti. Et mire hic utitur verbis senis. ipse enim supra *Dum tempus ad eam rem tulit, sivi, animum ut expleret suum. Dum licitum est illi.*] Sic veteres et *placitum*, et *putidum* dicebant quae nos, *placuit, puduit. Dumque aetas tulit.*] Dum esset aetas immatura nuptiis. *Tulit*, duo significat; attulit, et abstulit passus est, et pertulit. — 13. *Tum id clam.*] Bene *clam*, qu

mine. Supra I. 1. 46. et alibi. Cicero, Att. V. 1. narrat verba Pompeinae, Q. Ciceronis uxoris: *Ego hic sum hospita.* — *Consuetudinem.*] Supra I. 1. 83. I. 5. 44.

9. *Bidui aut tridui.*] Ita Cicero, Fam. XV. 16. *Si id biennium aut triennium est, cum virtuti nuncium remisisti.* Idem, Me 9. *Respondit, triduo illum, ad summum quatrídno periturum.*

11. *Secum eam rem recta reputavit via.*] *Comicus* est, *putare rem*, et Terentianum. Adelph. V. 3. 10. Phorm. IV. 5. Et, *secum reputare.* Eun. III. 5. 44. Plautus, Cas. III. 2. 25. *Cum eam mecum rationem puto.* Dixit autem *recta via* uti Heaut. IV. 28. Phorm. II. 1. 80. et Plautus passim. Denique *via* h. l. modo notat; ut sit, recto modo, ratione, pacto. Ita infra IV. 1. 47. Eun. II. 2. 16.

12. *Dum licitum est.*] Loquitur Davus ex corrupto iuventis Atticae more. Ita supra I. 2. 18.

13. *Clam.*] Non quidem *clam* patrem Simonem, sed alios,

res sibi esset, ut virum fortem decet.

nunc uxore opus est: animum ad uxorem adpulit. 15

. Subtristis visus est esse aliquantulum mihi.

z. Nihil propter hanc [rem]: sed est, quod succenset tibi.

V. 16. Bentl. *aliquantillum*, ut vitetur trochaeus. Sed v. Schopen. p. 8.

V. 17. Bentl. delet *rem*, ut *propter hanc sit propter hanc hospitam, Glycerium*.

nunc liquido apparet, Pamphilum voluntatem propositumque mutasse. - *Cavit, ne unquam infamiae ea res sibi esset.*] Mire servatur senis verbis. ipse enim supra dixerat, *Dum tempus ad eam rem venisset, sibi, animum ut expleret suum.* — 15. *Nunc uxore opus est.*] Quasi denuntiatio est quaedam necessitatis seni impositae. *Animum ad uxorem adpulit.*] Et bene *adpulit*, quasi ab iactatione abstinendum, et marini aestus. has enim tempestates habet amor. Et sic dicit, *Ad uxorem animum adpulit*, ut supra, *Animum ad scribendum adpulit.* — 16. *Subtristis visus est.*] *Sub*, temperatum est planae pronuntiationis: ut, *subtristis, subridet*, non ad risum tristis aut ridet: ut confessionem eliceret. *Subtristis visus est aliquantulum mihi.*] Mire servatum est in adolescente pro το πρότερον, et in amatore το κειθενόν. Nam et honesto iuveni congruebat versipellis vultus: et in amatore absurdum fuerat, ingenium celare tristitiam. Itaque nec ad plenum tristis fuit, quia dixit *quidam res erat*: nec gaudium fuerat, quia ingenium et amoris necessitas in tristitiam retrahebat. — 17. *Sed est, quod succenset tibi.*] Quod ille a summo ad imum opposuit, hic causae derivationem

magis amores publice cogniti infamiae sibi patrique essent. Heaut. V.

V. 14. Plautus, Curc. I. 1. 28. *Ita tuum conferto amare semper, si quis sciat, Ne id, quod ames, populus si sciat, tibi sit probro.* Idem amicitiam docet Ovidius, Amor. III. 14. 7. *Quis furor est, quae nocte latebris, sub luce fateri? Et quae clam facias, facta referre palam?*

14. *Virum fortem.*] Bonum et honestum. Phorm. II. 2. 10. Plautus, Trin. V. 2. 9. *Eum sororem despondisse suam in tam fortem familiam.* Cicero, Fam. VI. 9. *Nam et patre eius, claro homine, et forti viro, plurimum usi sumus.* [Veteres, ut Festus auctor est, *fortem* dicebant frugi et bonum, ubi vid. Scaliger. Phorm. II. 2. 10. *O vir fortis atque amicus.* Plaut. Trin. V. 2. 9. *Sororem despondisse in tam fortem familiam.*]

15. *Animum ad uxorem adpulit.*] Vide supra, Prol. 1.

16. *Subtristis aliquantulum.*] Eodem sensu Vopiscus in Aurel. 34. dixit, *Senatus aliquantulo tristior.*

Si. Quidnam est? Da. Puerile est. Si. Quid est?

Da. Nihil. Si. Quin dic, quid est?

Da. Ait, nimium parce facere sumtum. Si. Méne;

Da. Te.

Vix, inquit, drachmis est obsonatus decem.

Num filio videtur uxorem dare?

Quem, inquit, vocabo ad coenam meorum aequalium

V. 18. Bentl. corr. metri causa: *Quidnam est? D. puerile est. S. q id est? D. nil. S. quin dic quid est.*

V. 20. Bentl. ex aliquot codd. *est obsonatum.*

opposit. *Quod succenset tibi.*] *Succensere*, potioris est. *consensere*, in re gravi et iusta irasci. — 18. *Puerile est.*] paret Davum nunc quaerere quid respondeat et ad quam causam derivet aversa suspicione tristitiam Pamphili, quam animadvertit nex. *Puerile est.*] Utrum magis ideo suspendit, ut senex audiret: an quia necdum commentus est causam, contra respondendam propositioni senis? *Nihil est.*] Videtur invenire potesse. — 19. *Ait, nimium parce facere sumtum.*] Nisi ipsum dicere veluti fecit, et *nimium*, et *parce*. *Nimium parce facere.*] Pepercit, ne diceret *sordide*. *Mene.*] Perturbati indicii est, quia se ipsum pronomine ostendit. — 22. *Meorum aequalium potissimum.*] *Aequalium* aetate, *potissimum* dignitate

18. *Quid est? nihil. quin dic, quid est?*] Hunc locum imitatus Phaedrus, III. 7. 17. *Unde hoc, amice? nihil est. et quasso, tamen.*

19. *Facere sumtum.*] Ita Heaut. I. 1. 78. IV. 5. 7. Adel. V. 3. 21. V. 4. 11. Hec. IV. 63. Plautus, Bacchid. I. 1. 64. *Ego obsequo nabo. nam id flagitium sit meum, mea te gratia Et operam dare me et ad eam operam facere sumtum de tuo.* [Hic quod te suppressum, ad II. 3, 27.]

20. *Vix drachmis est obsonatus decem.*] Possit videtur *obsonatus* esse substantivum; quando *est* notabit, valet, consistit. Sed praestat ita capere, ut Simo dicatur esse obsonatus. Contra Plautus, Cas. II. 8. 65. *Argento parci nolo! obsonato ampliter.* Est autem *drachma* usitatissimus nummus, conveniens fere cum Romanorum *Denario*, et Batavorum Schellingo. Exprimebantur ea plerumque maiores summae. Unde saepe per ellipsin supprimebatur. Vide J. Gronov. de Sestert. II. 6.

21. *Num filio videtur uxorem dare?*] Id paulo invivius et cum stomacho dictum videtur. Plautus, Mostell. III. 2. *Dare vult uxorem filio quantum potest.*

22. *Ad coenam vocabo.*] Ita Ean. II. 2. 28. Est vero locum

nimum nunc? et, quod dicendum hic siet,
quóque perparce nimum, non laudó. Si. Tace.

Commóvi. Si. Ego isthaec, récte ut fiant, vi-
dere.

25

24. Bentl. corr. *per parces nimum*, i. e. *pernimum parces*, ex Prisciano p. 1070.

im potis, potior, potissimus facit. — 23. *Et quod dicen-
s hic siet.*] Bene *hic*, ubi non sit adolescens. — 24. *Tu
oque perparce.*] Bene *quoque*, quasi dicat, cum ille peccet,
d pueriliter succenseat: tu *quoque* peccas, *perparce nimum* fa-
do sumtum. *Tu quoque perparce nimum.*] Et *perparce*
nimum, cum sufficeret unum. Et *nimum*, vituperatio est: ut,
quid nimis. Non laudo.] Et quia *perparce*, et quia ni-
mum. Nam *parce* agere, laudis: *nimum*, peccati. Et magna mo-
tione, *non laudo*, dixit potius, quam *vitupero*. — 25. *Com-
móvi.*] Ideo *commóvi*, quia argumenta dixit seni, quibus proditur
esse veras nuptias. *Commóvi.*] Supra sollicitavi dixit, modo
commóvi. Et *commóvi* dicit apud se, ut spectator audiat, non

ntissima. Plautus, Capt. I. 2. 69. H. e. *Sed num quo foras Vocatus
coenam? Er. Nusquam, quod sciam. Sed quid tu id quaeris? H. e.
mihi est natalis dies, Propterea te vocari ad coenam volo. Hinc
tus vocator dictus. Martial. VII. 86. 11. — Aequalium.*] Qui
idem aetatis sunt, *aequales* dicuntur. Eun. II. 3. 35. Adolph. III.
20. Cicero, Senect. 4. *Adolescens ita dilexi senem, ut aequalem.*
tos, Arist. I. *Aristides aequalis fere fuit Themistocli.* Virgilius,
a. III. 491. *Et nunc aequali tecum pubesceret aevo.* Sed et socios et
icos *aequales* dixerunt. Phorm. V. 6. 47. Plautus, Trin. I. 2. 10.
*amice, salve atque aequalis; ut vales? Et II. 2. 45. Adolescenti huic
vere summo, amico atque aequali meo.* Vide porro Stuckium Antiq.
viv. Lib. II. cap. 2. et 3. Fr. Ad. Lampe in Evang. Joh. T. I. p.
9. 450. Liv. I. 9.

23. *Quod dicendum hic siet.*] H. e. Si dicendum est, quod
hanc rem attinet. Quomodo fere Adolph. IV. 5. 29.

25. *Commóvi.*] H. e. Ex placido turbulentum feci; metaphora
ari desumta. Unde de Neptuno Virgilius, Aen. I. 126. *graviter com-
tus, et alto Prospiciens, summa placidum caput extulit unda. —
is isthaec, recte ut fiant, videro.*] Expressus locus e Plau-
Merc. II. 3. 111. *Quiesce, inquam, isthanc rem ego recte videro.*
antem *videro* idem quod curavero, providero. Ita supra II. 2. 36.
olph. IV. 1. 22.

Quidnam hoc rei est? quid hic volt veterator sibi?
 Nam si hic mali 'st quidquam, hem illic est huic rei
 caput.

V. 26. *versum claudicantem sanavit Benti. scribendo: Quid hoc est rei? quid hic volt etc. Ordinem illum verborum codd. aliqui tuentur.*

senex. — 26. *Quidnam hoc est rei?*] Verba sunt secum cogitantis senis, aut de his quae nunc locutus est Davus, aut de adventu mulierum, quae in scenam veniunt. — *Quidnam hoc est rei?* Pulsatus est senex argumento falsarum nuptiarum, paululum obsonii tanquam se illuderet Davus. *Quidnam hic volt veterator sibi?*] *Veterator* est vetus in astutia, et qui in omni re callidus est. Et hi duo versus ostendunt, pulsatum esse senem argumento falsarum nuptiarum: illo argumento quod ait, paululum obsonii: tanquam se illuderet Davus. Sunt ergo verba, ut diximus, secum cogitantis senis, aut de his quae nunc Davus locutus est, aut de adventu mulierum, quae in scenam veniunt modo. — 27. *Nam si hic est mali quidquam.*] Si promissa non compleverit Pamphilus. *Illic est huic rei caput.*] *Caput* est origo et summa uniuscuiusque rei: ut *Virgil.* ---- *O Latio caput horum, et causa malorum.*

26. *Veterator.*] Plerumque in malam partem et pro convitiis ponitur. Ita *Heaut.* V. 1. 16. *Plautus, Mostell.* III. 1. 78. de *Danio foenus illic, foenus hic. Nescit quidem nisi foenus fabularier Veterator. neque ego tetriorem belluam Vidisse me unquam quenquam, quae te, censeo.* *Gellio* autem III. 1. *in literis veterator* dicitur, qui eisdem *L. 7.* vocatur *homo lectione multa exercitus; cui pleraque omnia verborum literarum quaesita, meditata, evigilataque erant.*

27. *Illic est huic rei caput.*] H. e. Auctor, causa. *Adelphi.* IV. 2. 29. *Plautus, Asin.* III. 3. 138. *Ego caput huic argento fui hoc reperiundo.* [*Illic* antiquae dicitur pro *ille.* v. *Bentlei.* ad h. 1.]

ACTUS TERTIUS.

SCENA PRIMA.

MYSIS. SIMO. DAVUS. LESBIA. GLYCERIUM.

ITA PÓL quidem res est, út dixisti, Lesbía:
 Fidelem haud ferme mülceri invenias virum.

1. Loco vulg. dixisti Benth. ex aliquot codd. et Donato dixisti dedit, postulante metro.

Ita pol quidem res est.] In hac scena, novo modo cessante, fallitur Simo per nimiam sagacitatem suam. Simul in hac res id agit poeta, ut ad nuptias faciendas magis accendatur Simo. quaedam industria, quaedam velut casu eveniunt: ut nunc suspicantis. In multis enim obnoxiis comicorum Poëtarum ita se habent, ut casum putet spectator venisse, quod consilio scriptorum factum est. — 1. *Ita pol quidem res est, ut dixisti, Lesbía.*] Ex sermone, quem habent ingredientes, scenae apparet principium. Sed enim auditur, non quod incipitur, initium dicunt. *Ita pol quidem.*] Productio est narrativa, ad explendum modo potius iusiurandum. *Ut dixisti.*] Et dixisti, et dixisti legitur. — 2. *Fidelem haud ferme.*] *Fidelem* maluit, quam *fidum* dicere. *fidum* enim honestius dixisset. *Ferme* pro facile posuit. Et *ferme* facilitatem significat, quia sunt adverbia extenuationis. *Invenias.*] Secundam et tertia persona posuit, pro *invenias quis*, vel invenire possit, ut

1. *Ita res est.*] Locutio Comica. Infra. III. 4. 9. Heaut. I. 1. III. 1. 81. Plautus, Asin. II. 4. 83. Scilicet ita res est. Et passim ibi. — *Ut dixisti.*] Inter vias Lesbía id dixisse fingitur Mysidi.

2. *Fidelem haud ferme mulieri invenias virum.*] Eadem res recurrit infra IV. 3. init. Adelp. III. 2. 32. sqq. Hec. I. 1. 1. 77. Eandem amatorum perfidiam tangit Juvenalis, Sat. VI. 144. *verum excutias, facies, non uxor amatur. Tres rugae subeant, et cunctis arida laxet, Fiant obscuro dentes, oculique minores, Collige cinnulas, dicet libertus, et exi: iam gravis es nobis.*

Si. Ab A'ndria 'st ancilla haec? quid narrás? *Da.*
Itast.

My. Sed hic Pámphilus. *Si.* Quid dicit? *My.* Firmavit fidem. *Si.* Hem.

Da. Utinam aut hic surdus, aut haec muta facta sit.

My. Nam quod peperisset, iussit tolli. *Si.* O Júpiter

Vers. 3. corr. Bentl. *Si. Ab Andriast ancilla haec. Dav. Quid narras? Sim. Itast. Illud quid narras? non est interrogantis, mirantis et quasi negantis vel gravate concedentis, ut Phoc. V. 7, 42.*

V. 6. Bentl. *Iuppiter.* Ita certe pronuntiandum.

Virgilius: Migrantes cernas, totaque ex urbe ruentes. — 3. Andria est ancilla haec?] Simpliciter dixit *ab Andria est*, Andriae est: nam et usu sic dicere solemus. Ergo *ab Andria est* hoc est, Andriae favet, Andriae est. ut cum dicimus, *ab illo est*, significamus, illi favet, illi accommodat suffragium. — 4. *Sed hic* Semper *sed* contrariae sententiae significatio est. Et bene *hic*, ostendat, de illo fuisse sermonem. *Hem.*] Interiectio est accipiens verba, et admirantis. — 5. *Utinam aut hic surdus, aut haec muta facta sit.*] Comice et facete. *Aut hic surdus*, qui dire non possit. *Aut haec muta facta sit.*] Ne possit dicere. *Aut hic surdus, aut haec muta facta sit.*] *Sollis* per genera. — 6. *Iussit tolli.*] Haec est fides: suscipi filios.

3. *Ab Andria 'st ancilla haec?]* ἢ καὶ 'Ανδρίας παιδία Id novisse poterat Davus, utpote intimus consiliis Pamphili et Glyceri. Ita infra IV. 4. 17. Valet autem *ab Andria* idem quod *e domo Andriae*. Plautus, Pseud. II. 2. 22. *Esne tu, an non es, ab illo meo Macedonio, Servus eius, qui hinc a nobis est mercatus mulierem?* Terentius, cap. 38. *Arietes a Tarento emit.* Ubi vide quae notavit Brounmannus. Silius Italicus, V. 271. *Atlas a litore Hiberno.* Ad quem cum consule Drakenborchium. — *Quid narras?]* Ita iterum respondit Simo Davum, qui nihil responderat, quique nollet, Mysidem exire. 4. *Firmavit fidem.*] H. e. Quam sancte adiuravit. Ita Ennius, I. 1. 3. V. 1. 24. Plautus, Mil. II. 5. 43. *Te nusquam mittam nisi si firmatam fidem.* Eodem fere sensu dixit Ovidius, Metam. X. 430. *Promissaque numine firmas.* Est autem amplius quid *firmare fidem*, quam *dare*; hoc enim verbis tantum, illud etiam re quasi pignore fit. Virgilius, Aen. III. 611.

5. *Surdus.*] Ita Plautus, Casin. III. 3. 12. *Metuo, ne non surda, atque haec audiveris.*

6. *Quod peperisset, iussit tolli.*] Vide supra I. 3. 1. Plautus, Truc. II. 4. 5. *Si, quod peperissem, id educarem ac tollerem.*

ego audio? actum 'st, siquidem haec vera praedicat.

num ingenium narras adolescentis. *My. Optimum. Equere me intro, ne in mora illi sis. Le. Sequor. Quod remedium nunc huic malo inveniam? Si.*

Quid hoc?

10

est demens? ex peregrina? iam scio.

. Bentl. iam scio. ab!

faciunt parentes. Et sublatio matris est: patris, tollere. — *d ego audio?*] Bene rursus adducitur ad desperationem sedis verbis. *Actum 'st.*] In summa rerum desperatione *po-actum 'st, Ilicet, Perlisti.* Haec res secundum inquitur: in quo cavetur, ne quis rem actam apud iudices repetat. in Phormione, *Actum, aiunt, ne agas.* — 8. *Benam in-m.] Ingenium, naturam.* — 10. *Quid hoc?*] Secum senex mōc. deest enim, *rei est.* — 11. *Adeo' est demens? ex na?*] *Ἐλλειψις* per *ἀποσιώησιν*, apta cogitanti, reliquum auponuntiat, quasi reperto consilio. Et bene *adeo*: quia tam est, quod amat ex peregrina, id est, ex meretrice. Mulieres peregrinae inhonestae ac meretrices habebantur. Sic ipse alibi, *mihī mater fuit, ea habitabat Rhodi.* Et servus, *potest taceri hoc.* hoc est, meretricem habuisse te matrem, verisimile est. *Ex na?*] *Ἀποσιώησις*, deest enim, *ut filium suscipiat?* aut aliquid

. *Quid ego audio?*] Formula cum stupore admirantis. Ita [L. 5. 5. infra III. 4. 13. — *Actum 'st.*] Locutio Comiciis frequens, iudiciis, ubi si reus sententia pronunciata esset damnandus, *Actum* icebat. Ita Eun. I. 1. 9. IV. 4. 50. V. 6. 15. Heaut. III. 3. 23. III. 2. 27. Phorm. V. 8. 20. Plautus, Cistell. IV. 2. 17. *Actum icet me infelicem et scelestam.* Pseud. I. 1. 83. *Actum hodie de t.* — *Vera praedicat.*] Ita Eun. V. 1. 12. Hec. I. 2. 36. s, Cas. II. 2. 20. *Mira sunt, vera si praedicas.* Curc. III. 27. *stiosus hic quidem est: vera praedicat.*

. *Ne in mora illi sis.*] Vide supra II. 5. 9. Plautus, Trin. l. *Impera quod vis: neque tibi ero in mora.*

0. *Quod remedium, huic malo inveniam?*] Ita Phorm. et 23. IV. 3. 11. et 12. Paulo aliter Cicero, Cluent. c. 9. *Domo saerendum remedium existimavis ad eam moram, quae nuptiis batur.*

1. *Ex peregrina?*] Ita supra I. 1. 119. Atque haec illa *ho-* supra II. 6. 8. Est autem contemptus cum stomacho in mulierem lema, et, ut videtur, minus castam. Plautus, Pseud. IV. 2. 9.

Vix tandem sensi stolidus. *Da.* Quid hic sensisse ait?
Si. Haec primum adfertur iam mihi ab hoc fallacia;
 Hanc simulant parere, quo Chremetem abstérreant.
Gl. Juno Lucina, fér opem! serva me, óbsecro!

tale. — 12. *Vix tandem sensi stolidus.*] Pulchro colore ducto, poëta ostendit non minus falli suspiciosum, quam qui stultus est. huic enim veritas fallacia videtur, dum nimis est acutus ac spicax. Et hoc est, quod ab eventu fingit poëta. non enim in Davo sic errare nunc senem. *Vix tandem sensi stolidus.*] Quia sunt sensus, quorum duos, visum et auditum, magis sensibiles habemus, quam pecora. Unde Cicero, *Non solum videam, sed etiam diem, planeque sentiam:* quasi ad tactum retulit, quo etiam potius impelluntur ad sensum. Duabus ergo rebus scimus: aut ratiocinatione aut sensu: quibus maxime praestamus caeteris animalibus. Ergo sensus non sensu, non ratiocinatione sensisse, sed veluti calcaribus et mulis punctum. — 13. *Haec primum.*] Satis se sagacem se ostendit, quando principia ipsa inceptionsque comprehendit. *Haec primum.*] Bene *primum:* quasi ex multis, quas paraverat Davo contra Chremetem. — 14. *Quo.*] Qua re. — 15. *Juno Lucina, fér opem! serva me.*] Juno Lucina Junonis filia, Graeci *Ἐλυσία*. Latine Juno a iuvando dicta. *Lucina* ab eo quod in lucem producat. Et gemina vota sunt, ut et partus, et pariens serventur *fer opem*, propter partum: *serva me*, propter parientem dicitur. *Juno Lucina, fér opem: serva me, óbsecro.*] In hoc versu totidem verbis uti omnes puerperas in comoediis, nec potest induci loqui in proscenio: nam haec vox post scenam tollitur. *fer opem.*] Propter quod *Lucina* est. inde *obstetrix*, quod opem tulit. — *Serva me, óbsecro.*] Hoc extra etiam hanc potestatem Juno attribuitur: quanquam illam *Menander* Dianam appellet, et hoc sensu

Peregrina facies videtur hominis, atque ignobilis. Similis quodammodo est locus Proverb. V. 20.

12. *Vix tandem.*] Formula, qua utimur, quoties sero quod fieri significamus. Ita Phorm. II. 1. 4. Cicero, Fam. III. 9. *Vix tandem legi literas dignas Appio Claudio.* [Graeci dicunt *μῶνός* sero.]

13. *Ab hoc.*] Intelligit Davum, de quo vel secum vel ad spectatores loquitur. Supra II. 6. 1.

15. *Juno Lucina, fér opem!*] Ita Adelp. V. 5. 41. *Plautus*, Aulul. IV. 7. 11. *Juno Lucina, tuam fidem!* Ovidius, Fast. 451. *Parce, precor, gravidis, facilis Lucina, puellis, Maturum utero molliter aufer onus.* Vide Comment. maiorem. [*Juno Lucina fér opem* est vox conflictantium partus doloribus et Dianae opem impetrantium, quae sub Junonis Lucinae nomine partui praeesse putabatur. Adelp. III. 4. 41. et Horat. Carm. Saecul. v. 13. De formula *serva*

Hui, tam cito? ridiculum. postquam ante ostium
 audivit stare, adproperat. non sat commode
 isa sunt temporibus tibi, Dave, haec. *Da. Mihin'?*
 Num immemores discipuli? *Da. Ego, quid nar-*
res, nescio.

Eccolicis *Virg.* — 16. *Hui, tam cito?*] *Tam cito*, ut faci-
 tem partus ostendat incredibilem. *Tam cito*, ad reprehensionem.
diculum.] Ad irrisionem. Et inspicere, *ridiculum* adverbium
 , an nomen: ut sit, *vide hominem ridiculum*: sed adverbium est
 is. — 17. *Non sat commode divisa sunt.*] Confusa sunt
 i omnia, inquit: nec unumquodque suo tempore geritur; qua re
 deris. *Non sat.*] Non satis. *Divisa sunt.*] Digesta et com-
 ita, et distributa. *Temporibus.*] Id est, per tempora. — 18.
Mihin'?] Adhuc Davus non percipit, et bene; quasi dicat, cum ille
 atur, illae agant. — 19. *Num immemores discipuli?*] Di-
 ali Mysis, Lesbia, et Pamphilus, omnes per quos agitur fallacia.
 ergo discipulos imperitos ostendit, et magistrum Davum, quia
 dixit, *Tum si quis magistrum cepit ad eam rem improbum. Num*
imemores discipuli? Alii hic Pamphilum significari putant di-
 ipulum: quia Davus magister. Nam nomina ad aliquid sunt, disci-
 plas et magister. Et tunc *discipuli* genitivus est singularis casus.
 nominativi pluralis putant, ut discipulos dixerit, omnes per quos
 ur fallacia, secundum illud: *Tum si quis magistrum cepit ad eam*
improbum. Num immemores discipuli?] Deest nunc. Et
 ite *discipuli*: quia ipsum magistrum supra fecit. *Ego, quid*
terres, nescio.] Quasi fabulam. *Ego, quid narres, nescio.*]

M. Brisson. de Form. I. p. 69.] — *Serva me obsecro.*] Ita Plau-
 u, Cistell. II. 3.31. *Servate me, Dei, obsecro.*

16. *Ridiculum.*] Subaudi, *negotium est.* Infra IV. 2. 29.
 sent. Plautus, Asin. Prol. 14. *Ridicula res est.*

17. *Audivit.*] Glycerium ex Lesbia et Myside intransibus au-
 rissae poterat, Simonem stare ante ostium. — *Non sat commode*
divisa sunt temporibus.] Ita Sallustius, Catil. 43. *Caetera mul-*
to coniarationis suum quisque negotium exsequeretur, sed ea di-
in hoc modo dicebantur. Iustinus, praefat. *Ea omnia divisa tem-*
poribus, et serie rerum digesta composuit. Eodem sensu dixit Tacit-
 us, Germ. 30. *disponere diem.* Et Suetonius, Tib. 11. *In dispo-*
ndo die. [*Temporibus res dividere est ita describere, ut suo quae-*
s tempore geratur. Iustin. Praefat. §. 3. *ea omnia Pompeius divisa*
poribus et serie rerum digesta composuit. Translatum est verbum
 scena, ubi omnia actibus, personis et temporibus distinguuntur.
 insius ad Vell. Paterc. I. 14.]

19. *Num immemores discipuli?*] Sensus est: si nulla in

**Si. Hiccine me si imparatum in veris nuptiis
Adortus esset, quos mihi ludos redderet!
Nunc huius periculo fit. Ego in porta navigo.**

Vers. 21. Bentl. *quos me ludos redderet?* ut Plautus saepe *lu facitis*. Quippe *reddere mihi ludos* ne Latinum quidem

Semper ita respondet Davus seni, tanquam non intelligat, quid tur. — 20. *Hiccine me si imparatum.*] Redit ad illar tentiam, *Simul sceleratus Davus, si quid consilii habet, ut cor nunc, cum nihil obsint doli.*

21. *Adortus esset.*] *Adortus* dicitur, qui ex insid pente invadit; dictum ab eo, quod corpora aggredientium ex subito atque increscant. *Adortus.*] Aggressus. Omnia haec ex latione maris dicta sunt *παραγομας*.

te culpa haeret, neque tu ea ita divisisti temporibus, num igitur puli tui immemores sunt praeceptorum tuorum? Vocat autem philum, Glycerium, Mysidem et Lesbiam *discipulos*, uti Davum *magistrum*, supra I. 2. 21. Plautus etiam coquo tribuit *discipulos*, III. 1. 14. *Ita me miserum et meos discipulos fustibus male contud* Pseud. III. 2. 96. *Gustato tute prius, et discipulis dato.* [Num *mores discipuli* i. e. num Mysis, Lesbia, Glycerium, Pamphilus sunt praeceptorum tuorum, nec partes ita agunt, ut illos do Etiam haec loquendi ratio a scena ducta est; nam poetae est d *histrionum discere fabulam*. Hec. Prol. alt. 10. et 48. ibique Interp]

21. *Quos mihi ludos redderet!*] Ita Ean. V. 7. 9. P. V. 7. 52. Plautus, Mostell. II. 1. 80. *Ludos ego hodie vivo pra hic seni Faciam, quod credo mortuo nunquam fore.* Suetonius, I 4. *Redderentque eximias venationes, et scenicos ludos.* [Bentleia *rigit quos me ludos redderet.* *Reddere* est *facere* ut Adelp. IV. *tam placidum quam ovem reddo.* *Ludos aliquem reddere* significat *ludibrio aliquem exponere.* Plaut. Aulul. II. 2. 75. *quem a aetate ludos facias.* Idem Bacch. V. I. 4. *puget hocine me aetatis bis factum esse indigne.* Duker. ad Sueton. Domit. c. 4.]

22. *Ego in portu navigo.*] *Ἐν λιμένι κλέω.* Quo n summa securitas. Cicero, Fam. VIII. 6. *His tempestatibus es pra lus in portu.* Porro eadem metaphora quis dicitur *in vado* et *in quillo* esse. Infra V. 2. 4. Eun. V. 9. 8. Proverbium illustrat Er Adagg. p. 41.

ACTUS TERTIUS.

SCENA SECUNDA.

LESBIA. SIMO. DAVUS.

ADHUC, Archilis, quae adsolent, quaeque oportent
 qua esse ad salutem, omnia huic esse video.
 Nunc primum fac, isthaec [ut] lavet: post deinde,

V. 3. Benth. ex uno cod. corr. *ista ut lavet*: aut *ut deleri iubet*.
 Versus sunt Bacchiaci.

Adhuc Archilis.] In hac scena specta, quam scite expressa
 consuetudo medici, vel medicae egredientis ex aegri domo. Nam ve-
 pe, de negotiis eius loquitur: abiens, de morbo, et haec sunt praec-
 εὐνοπλῶν, quae dicuntur εὐνοπῶνα. — 1. *Adhuc Archilis.*]
 veteres scribebant *adhuc*, quando incerti futurarum rerum ex-
 ventibus firme nuntiabant: quod est genus certissimae promissionis
 certae. *Adhuc, Archilis, quae adsolent, quaeque oport-*
 ut.] Medicina aut in ratione, aut in consuetudine, aut in exemplis.
 solent ergo, consuetudinis est: oportent, rationis. — 2. *Si-*
 esse ad salutem.] Deest haerentia aut pertinentia. Sic in
 constantior. Atque haec sunt ad virtutem omnia. Ergo absolute
 ut desit aliquid tale. unde et nos dicimus, *Quid ad rem?* vel,
 ad me? — 3. *Nunc primum fac, isthaec ut lavet.*]
 imperitiae notantes *Menandrum*, aut *Terentium*, ipsi ultro imperiti
 vantur: nam *λούσατε ἀντήν* dicens, a consuetudine non recessit,
 lavisse, aut non lavisse dicimus, a parte totum significantes. Et
 ventius propius ad significationem accessit, *isthaec* dicendo, ne
 menda nominaret. Et sunt qui adhuc *Archilis* correptionem esse ni-
 sollicitae nutricis putent: quod ego non probo. *Fac isthaec*
 lavet.] *Isthaec* quae ex puerperio sordebant. Quidam *ist-*
 ec ipsam puerperam dicunt. sic enim et *Menander*, *λούσατε ἀντήν*
 puer. sed imperitiae accusantur, quod non continuo solent post puer-

1. *Quaeque oportent signa esse ad salutem.*] Ita
 sut. III. 2. 25. Sallustius Iugurth. 49. *Quae ab imperatore decue-*
 t, omnia suis provisae. Ita autem signa ad salutem dixit, uti
 sut. I. 2. 33. *Haec sunt tamen ad virtutem omnia.* Et Hec. IV.
 71. *Causas ad discordiam.*

3. *Fac, isthaec ut lavet.*] Vult Lesbia ex aedibus egressu

Quod iússi ei dari bibere, et quántum imperávi,
Date. móx ego huc revértor.
Per ecástor scitus púer est natus Pámphilo.

V. 4. Bentl. pro vulg. *dare bibere* ex multis libris *dari bibere* emendavit, ut Bacchiacorum lex et modus postulat.

perium lavare, sed diebus omissis. — 4. *Quod iussi ei dari bibere, et quantum imperavi, date.*] Consuetudine magis quam ratione dixit, pro: *Date ei potionem.* Lucilius in *Sexto: De bibere summo.* Nam duo verba activa nullam habent significationem sine nomine, aut prohomine. ut si dicas: *Dic facere. Quod iussi ei dare bibere, et quantum imperavi, date.*] Et qualitatem; et modum rei dixit. — 5. *Mox ego huc.*] Vide ut auctoritatem et iactantiam medicorum imitetur, dicendo, *quod iussi.* et non sufficiebat: sed etiam, *imperavi* dixit. simul haec, quae solent dici promittere frequenter, *Mox ego huc revertor.* — 6. *Per ecastor scitus puer natus est Pamphilo.*] Per Castorem Pollucem ornativa sunt iurandi, apta foeminis. *Scitus.*] Elegans pulcher, quem Graeci *κόσμος* dicunt: Quod enim quis scit, hoc aeternum et pulchrum. Et est *διὰ λέξεως.* nam ordo est, *Per scitus est ecastor.* ut in Hecyra: *Per pol quam paucos reperias meretricibus fidei evenire amatores.* ut sit, *perquam paucos.* Et, *natus est Pamphilo.* ut Virgilius: ---- *Quem Dardanio Anchisae Alma Venus Phrygiæ genuit Simoëntis ad undam.* — *Scitus puer.*] Satis obstetrum est, adhuc incertum aevi, et, ut ita dicam, a matre sanguinolentum

puerum recens natum lavari. *Isthaec* igitur vel *Mysis*, vel quaevis alia est. Ita Bromia ancilla apud Plautum, Amph. V. 1. 50. *Per quam peperit pueros, lavere iussit nos.* [Ruhnkenius: *lavet* i. e. *lavetur.* v. Voss. de Anal. III. 3. p. 273. Melius, opinor, Westerhovius.

4. *Date bibere.*] Graecissans locutio est. Anacreon, Od. XX. *Δότε μοι, δότε, ἃ γυναῖκες, Βρομίου πειν ἀμύσσει.* i. e. *Date mihi date; mulieres, Liberum tractim bibere.* Plautus, Pers. V. 2. 40. *Agri circumfer mulsum: bibere da usque plenis cantharis.* Cicero, Tusc. I. 26. *Nec Homerum audio, qui Ganymedem a Diis raptum ait propria formam, ut Iovi bibere ministraret. — Imperavi.*] Lesbia oblectatrix imitatur medicos, quorum est *imperare, iubere, praecipere.* Gallus Ordonner. Cicero, Divin. II. 64. *Si medicus aegroti imperet, ut sumas Terrigenam, herbigradam, domi-portam, sanguine cassam.* h. est, cochleam. Ovidius, Heroid. XX. 133. *Me miseram; quod non medicorum iussa ministro.* Vide Comment. maiorem.

6. *Per ecastor scitus.*] Ordo est: *Ecastor, perscitus est.* Similis tmesis est Adelp. III. 3. 28. IV. 5. 28. Hec. I. 1. 1. Plautus Cas. II. 6. 18. *Per pol saepe peccas.*

Deos quaeso, ut sit superstes, quandoquidem ipse est ingenio bono, unque huic veritus est optumae adolescenti facere iniuriam.

. Vel hoc quis non credat, qui te norit, abs te esse ortum? *Da.* Quidnam id est?

V. 8. Benth. ex uno libro: *Cumque huic est veritus, metri gratia.*

a pulchrum (quod ipsum nimium videretur cito) dicere, sed *scitum* munitat. Ideo subblanditur, ut operae pretium maius accipiat. — *Deos quaeso ut sit superstes.*] *Superstes* nunc salvus. *superstitites* sunt senes et anus: quia aetate multis superstitites iam erant. Unde et *superstitiosi*, qui Deos timent nimis, quod signum deliramenti. — *Quandoquidem ipse est.*] *Quando et cum* ardum sunt coniunctiones causales. et *quando* pro quoniam et pro *quia* intelligimus. *Quandoquidem ipsa.*] Transit a puero ad *nam* Pamphilum. — 9. *Vel hoc quis non credat.*] *Elqvela* *Vel*, modo est disiunctiva coniunctio, sed pro *etiam* posita, ut *ad Virgilium: Vel Priamo miseranda manus.* Et, *Carmina vel coelo* *essunt deducere lunam.* Et bene, *vel hoc*: subaudias, exceptis *il-* *quae* reprehendit supra. *Abs te esse natum.*] Et *ortum* le-

7. *Deos quaeso.*] Plautus, Cas. II. 6. 37. *Taceo: Deos quaeso.* *et Va. 44. Deos quaeso, ut tua sors ex sitella effugerit. — Ut sit* *superstes.*] Subaudi, Pamphilo. Ita Heaut V. 4. 7. Plautus, Asin. 1. 1. *Sicut tuum vis unicum gnatum tuas Superesse vitae, sospitem* *superstitem.* Utitur vero Lesbia usitata formula bene precandi recens *ntis.* — *Ipsa est ingenio bono.*] Ita supra III. 1. 8. Plautus *lich. I. 2. 59. Ubi facillime spectatur mulier, quae ingenio est bono?*

8. *Adolescenti facere iniuriam.*] Et *adolescens* et *iuve-* *is* tam puella quam mas dicitur. Hec. IV. 3. 34. Phorm. V. 3. 11. *et vero facere iniuriam* h. l. deserere violatam Glycerium, cui *in* iniuria facta erat, id est, stuprum illatum. Plautus, Aul. IV. 10. *h. Ego me iniuriam fecisse filiae fators tuae.* Cistell. I. 3. 32. *Di-* *ti, eius se ex iniuria Peperisse gnatam.* [*Quumque.* Saepe Veteres *articula quum* utuntur, ubi vulgus quod ponit. Adelph. V. 6. 9. *Bo-* *us es quum haec existimas.* Gronov. ad Stat. Theb. II. 417.]

9. *Vel hoc quis non credat, qui te norit, abs te* *esse ortum?*] *Synchysis* est verborum, pro, *Quis non credat, qui* *l norit te, hoc abs te esse ortum?* Vide supra I. 1. 132. 137. et mox *rsu* 20. 21. Plautus, Poen. IV. 2. 67. *Id esse facinus ex te ortum.* *Ielius Donatus.*]

Si. Non imperabat coram, quid opus factó esset, puerperæ:

Sed postquam egressa est, illis quae sunt intus, clamat de via.

O Dáve, itan' contemnor abs te? aut itane tandem idoneus

Tibi videor esse, quem tam aperte fallere incipiás dol-

gitor, ut sit, instructum, commentum, et compositum. — 10. *Ne imperabas coram.*] *Coram* ad certas personas refertur: *pallium* ad omnes. *Quid opus factó esset, puerperae.*] *Esset* in personative dicitur. *Opus factó esset. Puerperae.*] Dativus casus est, ut sit, *ipsi puerperae coram non imperabat, quid opus factó esset.* Sic enim dicimus, *Quid vis tibi faciam? Puerperae.*] Omnis qui peperit, *puerpera*: *πρωτοεβος*, quae primum. Et non quod puerperam sed quod filium peperit, *puerpera* dicta est. Et apud veteres *puerperus*, *puerperilla*. — 11. *Illis quae sunt intus.*] Argumentum ex eo, quod non factum est, cum fieri potuerit: et ex quo factum est, cum fieri non oportuerit. *Clamat de via.*] *Clamat*, quasi dicat, maluit clamare, quam sine labore intus imperare. — 12. *Itane contemnor abs te?*] Hoc est, usque adeo contemnor? valde contemnor? *Temnor* autem Graecum est, id est, contemtor et reuicior, *παρὰ τὸ τίμνωμαι*, nam veteres *temno* dicebant sine praepositione. *Itane tandem idoneus.*] Indignatio est ad aestimationem revocantis eius dicta vel facta, a quo contemnitur quis. *Idoneus* aptus et ei natus. — 13. *Aperte fallere.*] *Δύο δὲ ἐνός*, et factus

10. *Quid opus factó esset.*] Infra IV. 2. 32. Heaut. I. 1. 1. Adelph. IV. 3. 10. V. 9. 39. Phorm. V. 1. 35. Plautus, Cas. III. 8. 2. *Ego intus*, quod factó est opus, *Volo accurare, mi vir.*

12. *Itane tandem idoneus tibi videor esse.*] In eodem modi locutione *idoneus* pro digno ponitur. Infra IV. 4. 18. Plautus Aul. II. 2. 74. *Video hercle ego, te me arbitrari, Euclio, hominem idoneum, Quem senecta aetate ludos facias.*

13. *Fallere incipias.*] H. e. Fallas. *Incipiendi* enim verbum eleganter *πλεονάζει*. Infra V. 1. 2. Eun. II. 2. 33. Plautus, Trin. II. 2. 42. *Magnum facinus incipissis petere.* Ita in Evang. Lucae III. 1. *Καὶ μὴ ἀρξῆσθε λέγειν ἐν ἑαυτοῖς.* Nisi forte *incipias* pro *sustineo* positum. [*Fallere incipias* i. e. fallas. Saepe utriusque linguae scriptoribus verbis incipiendi, aggrediendi, conandi, non molitionem rei, sed re factam indicant. Catull. LXXXII. 2. *quem tu diligere inciperes* i. e. ut bene explicat Scaliger, quem tu diligeres. Caes. B. G. VII. 5. *nostros transitu prohibere instituit* i. e. prohibuit. Infra V. 1. 2. *Saepius periculi coepi adire* i. e. adii. Isaac. Casaubon. ad Luc. Ev. I. 1. et Markland. Remarks on the Epistles of Cicero to Brutus etc. p. 23.]

item accurate, ut metui videar. certe si resciverim!

u. Certe hercle nunc hic se ipse fallit, haud ego.

Si. Edixin' tibi?

15

interminatus sum, ne faceres? num veritus? quid restulit?

V. 15. Bentl. sublata interrogandi nota *Edixi tibi*. Idem v. 16. *veritus* monet esse idem quod *veritus es*, ut appareat ex accentu in ultimam incidente.

ere et aperte. — 14. *Saltem accurate*.] Mire *saltem*: sed ponitur in desperatione rerum. primo enim fuerat hortatus Davum, ut non conaretur fallere. *Saltem accurate*.] Ζεῦμα a superiore, *fallere incipias*. aut certe εὐλαχίης, *fallere incipias*. *Certe resciverim*.] Et utrum pro *cum resciverim*: an, quia stultum te putas? — 15. *Certe hercle nunc hic se*.] Hoc ita dicitur, ut audiat spectator, non ut Simo. *Edixin' tibi?*] Hic illud dicit, *Edico tibi ne temere facias*. — 16. *Interminatus sum*.] *Interminatus sum*. *Plautus in Aulularia*. ---- *praeterea tibioinam, quae mihi interbibere sola, si vino scatedt, Corinthiensem fontem, et*

14. *Accurate*.] Operam date. Hec. V. 1. 12. Plurali autem numero solum Davum alloquitur, absente Pamphilo, uti itidem infra III. 4. 6.

15. *Se ipse fallit*.] Ita elegantius dixit, quam si *se ipsum fallit* dixisset, quamvis utraque locutio apud probos auctores reperitur. Ovidius, *Metam.* X. 685. *Meque ipsa exhortor in ambos*. Id. V. 523. *Iam se formosior ipso est*. *Phaed.* IV. 18. 3. *Contra se ipse miorors*. Cicero, *Mil.* cap. 16. *De felicitate, quam praestare de se ipso nemo potest*. Haec Westerhovius. Audi Ruhnkenium: Notandum est, inquit, pronomen *ipse* aliis pronomibus adiunctum plerumque in alio casu et fere in nominativo poni. Immo Graevius ad *Cic. de Off.* III. 15. scribit, eos, qui utrumque pronomen eodem casu ponant, corrupte loqui. Alii tamen utramque loquendi formam probant ut *Mant.* ad *Cic. Ep. ad Div.* VII. 1. De hac re eleganter more suo disputat Duker. ad *Flor.* III. 18. p. 583. sq. Haec Ruhnkenius. Sufficiat monuisse, utrumque non sine ratione dici. Nam si contrarium nominativo cogitandum relinquatur, *ipse* dici solet; sin alio casu, idem pronomen alio casu poni solitum. — *Edixin' tibi?*] Respicit ea, quae dixit supra I. 2. 33. Heri autem interminantes *edicere* dicebantur. *lec.* IV. 1. 15. *Plautus, Mil.* II. 2. 4. *Nunc adeo edico omnibus*. *seud.* I. 2. 34. *Auditin' vobis, mulieres, hanc habeo edictionem*. ut autem *edicta* et *edictiones* proprie Magistratum; estque *edicere* aliam imperare et significare. Unde *edictum Praetoris* nomen habet.

16. *Quid restulit?*] *Quid iuvat? quid profuit?* *Phorm.* IV.

Credon' tibi hoc, nunc péperisse hanc o Pámphilo?

Da. Teneo, quid erret: ét quid agam, habeo. *Si:* Quid taces?

Da. Quid crédas? quasi non tibi renuntiáta sint haec, sic fore?

Si. Min' quisquam? *Da.* Eho! an tute intellexti haec assimulari? *Si.* Irrideor?

Da. Remúntiatum 'st. nám qui isthaec tibi incidit suspici-

Si. Qui? quia te noram. *Da.* Quási tu dicas, factum id consilió meo.

V. 17. Bentl. post *nunc* interpungit, non post *hoc*.

V. 19. idem corr. *Quid crédas? quasi non tibi siet renúntiatum hoc, sic fore.*

V. 20. em. *Mi quidquam?* sc. renuntiatum est.

V. 21. Bentl. ex oodd. *nám qui tibi isthaec incidit suspicio?*

Pyrenaeum potest. — Num veritus.] Veretur liber, metuis tuis. Et deest *es*: apta ellipsis irascenti. Alibi, *Non simultatem me revereri? Quid resulit?]* *Retulit*, profuit, vel interfuit: producit *re* syllabam. Et est sensus: Sic contempsisti, quasi tibi comminatus sim. — 18. *Teneo quid erret.]* Hoc dixit, non Simo, sed ut spectator audiat. hoc denique senex probat, dicens *Da. Quid taces? — Et quid ego agam, habeo.]* Et quid spondeam, scio. — 19. *Quid crédas?]* Propter quid, aut propter quam rem, aut quo modo? *Quid crédas?]* Repetit verbum eius quod ait, *Credon'*. quare adiuvandum pronuntiatione est. *Quod non tibi renuntiata.]* Nuntiata. Compositum pro simpliciter. — 20. *Mihin' quisquam?]* Favet sibi senex in eo, quod se vult suspiciorem videri. *Eho! an tute.]* *Eho* modo interiectio est admirantis, alias ad se vocantis, *Ehodum ad me.* — 21. *Nam qui Qui,* unde. — 22. *Quasi tu dicas.]* *Dicas*, pro *credas*. nam enim dicimus, nisi quod credimus: ab eo quod sequitur, id quod praecedit: figura *μετάληψis*, a posterioribus ad priora. Idem alibi *Audacter dicito.* Et alibi, *Foeneratum istud beneficium pulchre tibi d*

3. 41. Plant. Epid. I. 2. 30. quid rettulit, *Mihi tantopere 'to mandata* Curc. IV. 3. 23. quid refert, *me fecisse regibus Ut mihi obedirent, hic me hodie umbraticus deriserit?* [Heinsius ad ad Ouid. Epist. V. 137. Ruhnken.]

17. *Credon' tibi hoc?]* H. e. Credis, me credere tibi hoc. Fere ad similem modum Heaut. IV. 1. 12. *Vin' me istuc tibi, etsi à credibile est, credere?*

20. *Irrideor?]* Dubitantis potius est, quam affirmantis. I supra idem Simo eidem Davo, I. 2. 33.

21. *Incidit suspicio.]* Ita supra II. 2. 22.

ita enim sit. *Da.* Non alia me p[ro]feresi vides, qualis sim; *Simo.* Inve[n]to? *Da.* Sed si quid narrare coepi, continuo dari verba co[n]tra? *Si.* Falso. *Da.* Itaque h[ic] re[n]o[n]ce[n]s nil iam mutire audeo. 25
 c[on] ego scio unam, n[on] minem peperisse hic. *Da.* Intellexi.

. Rotundius, inquit Bentleius, et verius ab legas; *Non edis pernossi me etiam, qualis sim, Simo.*
 . Bentl. Ego n[on] te? quod et sententiam et metri rationem postulare arbitratur.
 . Bentl. deletis personarum nominibus etiam h[ic]ud falso ad Davi sermonem refert.

est, credes, senties. — 23. *Etiam qualis.* Etiam mo. ut *Virgilius, Idasiumque, etiam currus, etiam arma tenent.*
 24. *Egon[is] te?* Duobus illis pronominibus ostendit se esse omnia. *Sed si quid narrare coepi.* Coepi iam iam incept. dicitur ab occipio, ut *infans coepi*, quasi coepit iam. — 25. *Falso.* Potest et aliter falso pronuntiar[is] et falso loqueris dici, ut *Sallustius, Falso queritur de natura tantum genus.* Et vocalitatis causa sic dixit, ut, *sedulo, optate*, quasi *sedule, optate*, certe. — *Nihil iam mutire audeo.* *Nec dico, nec facio.* unde et *matos* dicimus. Quod *παύρομαι.* — 25. *Neminem peperisse hic.* Nemi-

. *Pernossi.*] Ita *Plautus, Anul. III. 5. 29. Ut matronarum te pervenit probe!* *Trin. III. 2. 39. Perveni equidem, Lesbo speritum tuum ingenium admodum.* Quod ita expressit *Persius, . 30. ego te intus et in cute novi.* [Enim hic abundat ut *Adelphi. 22. Virg. Georg. III. 70. ibique Servius. Ruhnen.* Non putandum, qui usum voculae usq[ue] in responsionibus norunt.]

b. *Dari tibi verba.*] Ita supra L. 3. 6.
 c. *Nihil iam mutire audeo.*] *Hec. V. 4. 26. Phaedrus, 84. ex Ennio: Palam mutire plebeio periculum est.* *Plautus, L. 1. 225. Me. Etiam mutis? So. Iam tacebo.* *Idem Mosellanus V. 1. 10. etiamne impudens Mutire unum verbum audes, aut loqui?* *Lucilius, Lib. XXIX. Nec laudare hominem quenquam, et facere unquam.* [Nihil iam mutire audeo i. e. ne mihi quidem audeo. *Mis est ille sonus, quem solum muti edere possunt.* *le L. L. VI. 5. Hec. V. 4. 26. neque opus est audeo mutire.* Hinc frequentativum *mussare* et *mutisare*, quod significat occulte et sa voce proferre, quod celatum velis. *Liv. VII. 25. mussantesque rogabant,* ubi vid. *Drakenb. Adelphi, II. 1. 53. accipienda est nda iniuria est* i. e. tacite ferenda et dissimulanda.]

. *Intellexi.*] H. e. Rem tenes. Vide quae mox narrare

Sed nihilo secius mox deferent puerum huc ante ostium.
Id ego iam nunc tibi renuntio, Hère, futurum, ut sis
sciens.

Ne tu hoc [mihi] posterius dicas, Davi factum consilio aut dolis.

V. 27. Bentl. ne puerum, verbum hic ἐπαρσιῶν, in thesi lateat, ut tróchaeus iste *Defer* in sede incommoda vitetur, sic refingit.
Sed nihilo secius mox puerum huc deferent ante ostium.

V. 28. quia tibi nulla cum emphasi ultimam producat et acuat; codd. et vet. editt. reponit: *Id ego iam nunc tibi, ere, renuntio esse futurum, ut sis sciens.*

V. 29. mihi incerti Laris est, ideoque cum B. delendum, ut verba recte decurrat.

nam dicendo maiorem confirmationem fecit, non solum Glycerium non peperisse, sed etiam *neminem*. Et hic dicendo ostendit domum. Et est *neminem*, nullum hominem. Et nota in foemineo genere et *neminem* positum. — 27. *Mox deferent puerum.*] Quasi *cat, nobis*. — 28. *Id ego iam nunc tibi renuntio.*] Fuisse proderet, quod ipse facturus est: ut non credat senex ab eo quod quod praedixerit fore. *Id ego iam nunc tibi renuntio, haec futurum.*] *Re* syllaba apud veteres interdum abundat: ut *renuntio*, pro nuntio. Et Cicero, *Renuntiatum mihi*. *Renuntio*. Quasi secretum consilium: ut supra, *Renuntiatum est*. — 29. *De factum consilio aut dolis.*] Commodius, et magis cum indignitate dixit, *Davi*, quam si meo dixisset: ut *Virgilius*: cum Turno

incipit Davus, Vs. 31. [Notandum *neminem* feminino genere positum. Sic Plaut. Cas. II. 2. 12. *vicinam neminem amo merito magis quam*. Sic homo femin. genere ponitur in Sulpicii ad Cic. Ep. IV. 4. *quomodo homo nata fuerat*. Vossius de Anal. I. 15. p. 135. et Bentlei, ad 2. 27.]

28. *Ut sis sciens.*] Participium activum eleganter quasi *ἐπαρσιῶν* iungitur verbo substantivo. Phorm. II. 8. 48. Plaut. Poen. V. 2. 78. *Carthagini ego sum natus*, ut tu sis sciens. Sallust. Jug. c. 31. *Vestris iussis obediens erit*. Vide Sanctii Minervam, II. 10. init. [*Nihilo secius* i. e. neque eo minus. Nep. Milt. c. 2. *neque eo secius Atheniensibus officia praestabat*. Duker. ad Flor. III. 17. p. 60. Ceterum *nihilo secius* et *nihilo segnius* perpetuo confunduntur, quae sic discernenda sunt, ut, ubi de studio et alacritate sermo est, *nihil segnius* locum habeat, in ceteris *nihilo secius*. De hoc discrimine videtur Heinsius ad Ovid. Met. II. 809. et ad Virg. Aen. IX. 441. Oudendorp ad Caes. B. C. II. 8.]

29. *Mihi.*] Haec particula elegantiae inservit, neque h. l.

Prorsus a me opinionem hanc tuam esse ego amotam volo.

30

Unde id scis? Da. Audivi et credo: multa concurrunt simul,

nam coniecturam hanc nunc facio. iam primum haec se e Pamphilo

avidam dixit esse: inventum 'st falsum: nunc, postquam videt

nuptias domi adparari, missa 'st ancilla ilico

eretur, dixit: *Nulla mora in Turno.* — 30. *Prorsus a me.*] Prorsus, quasi porro versus: quod Graeci *παράν* dicunt. *Prorsus a me.*] Quidam *prorsus* pro *quare* positum putant. Ego pro quod est omnino. Sunt qui coniunctionem velint esse. *Opinionem de tuam.*] *Hanc tuam* cum taedio dixit, hoc est, nimis istam, nimis suspicacem, nimis accusatricem. Sic dixit *hanc tuam*, ut ille de apibus, *Vere suo.* Et, *Solemque suum, sua sidera* sua. Et in *Adelphis*: *Iam vero omitte, Demea, tuam istam iracundiam.* — 31. *Audivi et credo.*] Locus communis, an famae credendum sit. Et bene subiunxit, *credo.* non enim audisse, statim credere est. *Multa concurrunt simul.*] Restat enim, ut multae concurrentibus signis, una coniectura confletur. — 32. *Iam primum haec se e Pamphilo gravidam dixit esse: inventum 'st falsum.*] Secundum quod credit senex. Et a summo ad factum, et ex factis, et ex dictis, et ex rebus atque personis sumit argumenta. — 33. *Postquam videt nuptias domi adparari.*] Praeter omisit, in cuius domo. — 34. *Missae est ancilla ilico.*] Graeci dicunt *ἀνρόθεν ἐπέμψθη*. Nam loci significatio est, etiam

referenda est. Ita Phorm. V. 8. 21. Cicero, Catil. II. 5. *Qui accubantes in conviviis.*

30. *A me opinionem amotam volo.*] Cicero, Cluent. 58. *Invidiam, odium, invidiam, metum, cupiditatesque omnes amovere.* Metam. XII. 626. *A se Tantalides onus invidiamque removet.*

31. *Multa concurrunt simul.*] Ita Heaut. II. 2. 3. *Adelph.* 4. 17. Cicero, Fam. VII. 33. *Quaquam venies, ut ipse intelligis, maximarum quasi concursum occupationum.*

32. *Coniecturam hanc nunc facio.*] Plautus, Poen. 91. *Vosmet nunc facite coniecturam.* Rud. III. 4. 66. *Cum coniecturam egomet mecum facio.* — *E Pamphilo gravidam.*] Ita *Phorm.* I. 3. 11. *Hec.* III. 3. 32.

34. *Nuptias adparari.*] Nuptiae solennes *adparari* dicuntur. *Infra* IV. 1. 32. IV. 2. 7. *Phorm.* IV. 4. 21. Sed et convivia,

Obstetricem accēssitum ad eam, et puerum ut adferret simul.

Hoc nisi fit, puerum ut tu videas, nil moventur nuptiae.
Si. Quid ais! cum intellexeras
Id consilii capere, cur non dixi extemplo Pamphilo?

V. 36. Bentl. *Hoc ni fit tu puerum ut v.* —

V. 37. quia non dimeter trochaicus catalecticus, sed dimeter iambicus acatalectus esse debet, Bentl. corr. *Quid ais? ubi intellexeras.*

V. 38. idem ex codd. suis: *Id consilium*, quia Terentii aevo et post semper *consili*, nunquam *consilii* dixerunt. Aliter locum constituit Hermann. Elem. Doctrin. Metr. p. 184.

brevitatem temporis notans. — 36. *Nihil moventur nuptiae*. Non perturbantur nuptiae. *Movementur*, differuntur. — 37. *Quid ais! cum intellexeras id consilii capere.*] Quaeque se videret Davus, obvium infestumque invenit senem: et tamen ita verba

et coenae. Heaut. I. 1. 74. Adolph. V. 9. 8. Iustinus I. 6. *Esse postero die adparatis epulis invitat.*

36. *Puerum ut adferret simul.*] Imitatus est Plautus Gistell. I. 2. 20. *Postquam puellam eam a me accepit, ilico Eam puellam peperit, quam a me acceperat.*

37. *Nihil moventur nuptiae.*] Videntur haec dicta opinione Pamphili et Glycerii; ut sensus sit: Nisi tu videas puerum Glycerio natum, nuptiae illae, quas filio paras, non turbabunt Claudianus, in Eutrop. II. 347. *Dulcior hic sane cunctis, prudens movendi Iuris, et admoto qui temperet omnia fumo.* Idem, de Cons. Honor. 205. *Hic rursus dum pacta movet, damnisque coacti Extremo mutare parat praesentia casu.* [*Nihil moventur nuptiae* Dicitur interpretatur: non differuntur nuptiae. Sic infra IV. 2. 2. *Quantum huic promoveo nuptias*, i. e. efficio, ut differantur. Melius est exponere: nihil eorum, quae ad nuptias pertinent, mutantur. Nam moveri dicuntur, quae non manent firma, quae mutantur. Cicero Philip. I. 7. *Sed ea non muto, non moveo.* Liv. XXV. 16. *nulla providentia fatum imminens moveri potuit.*]

38. *Extemplo.*] Eundem sensum habet quem *e vestigio*. Heaut. III. 3. 13. Gr. *αὐτόθεν*. *Templum* proprie dicebatur locus, in quo debebant Deos consulentes per auspicia. Bono igitur signo accepto in auspiciando statim adgredientes rem dicebantur id *ex templo* facere. Eodem sensu *ex hoc loco* dixit Plautus, Asin. I. 2. 4. et Truc. II. 4. 1. Quaequam *ex templo* magis Comicum. Plautus, Amph. I. 1. 52. *quae asportassent, redderent, se exercitum ex templo domum Redciturum.*

nólit, quin eum mérito possim cógere.
 itaque ádeo in ipso témpore eccum ipsum óbviám.

V. 52. corr. *eccum ipsum Chremem*: quis alioquin ipsum de Pamphilo, non de Chremete intelligeretur. Non opus. Dixerat enim Davus nunc Chremetem conveniam. Legit tamen Donatus.

Ita — 52. *In ipso tempore.*] In ipsa opportunitate, in ipso titulo. *Eccum ipsum obviam Chremem.*] Continuo mutatio declinationem, ut: *Iubeo Chremetem.*

51. *Cogere.*] Nimirum pro patria potestate. Ita Hec. II. 2. 1.

52. *In ipso tempore.*] Ita infra IV. 4. 19. V. 6. 10. Heaut. II.

123. Gr. *συναίως, ἐν ναυγῶν.* [Plura dabunt intpp. ad Cic. Off. I. 40.]

ACTUS TERTIUS.

SCENA TERTIA.

SIMO. CHREMES.

IUBEÓ Chremetem. *Ch.* O! te ipsum quaerebam.
Si. Et ego te. *Ch.* Optato ádvenis.

Iubeo Chremetem.] Haec congressio duorum senum ad tale scilicet adigit fabulam, ut id non videatur consilio, sed eventu posse fieri: qui eventus est Critonis praesentia, nam nunc ex falsis fient venustissimae nuptiae. — 1. *Iubeo Chremetem.*] Firme aliquid iubere, est. *Iubeo* ergo volo, et deest, *salvere*: quod exprimitur ab alius personae interventu, ut, *Virgilius*, *Reddique viro promissa iubet.* Et *παραληπτικῶς*: quia qui dicit *σάψω*, iubet. Vplumus enim verbo: iubemus verbis. *O! te ipsum quaerebam.*] Placabilis huius amicus per totam fabulam inducitur Chremes, ut cognitioni ad hanc interesse possit. *Optato advenis.*] *Optato*, adverbium

1. *Iubeo Chremetem.*] Ita Adelph. III. 4. 14. Naevius in *comedia*: *Iubeo Albanum Amulium.* subaudi, *salvere.* — *Optato advenis.*] Plautus, *Amph.* II. 2. 22. *Edepol me uxori exoptatum credo bestiarum domum.*

Aliquót me adiere, ex te auditum qui aiébant, hodie
filiam

Meam núbere tuo gnáto: id viso, tún', an illi insániant.
Si. Auscúta paucis: ét quid ego te vélím, et tu quod
quaerís, scies.

Ch. Auscúto: loquere quíd velis.

Si. Per ego té Deos oro, ét nostram amicitíam.
Chreme,

Vers. 2. reponendum cum Bentl. *adierunt*, ut est in codd. et v. editi. Nam *adiere* hiatum habet intolerabilem.

V. 4. corr. Bentl. *Auscúta: paucis ét quid te ego velim ét quod quaerís scies.* Idem v. 6. scribit: *Per te ego deos*, ex c. Nam in *per* littera *r* elidi non potest, quod Faernus putabat.

est. ut *Virgilius*, *Ac velut optato ventis.* — 2. *Aliquos me adiere.*] *Aliquos*, hoc est, nec multi, nec pauci. *Adiere*, non accerserunt: quia aditus arduus difficilisque est. Ergo *adiere*, quasi portune, et interpellantes adierunt. Sic alibi, *Byrrhia*, *quid tibi visur? adeon' ad eum? Ex te auditum.*] Ut est, *De Davo* *audivi. Ex te auditum.*] Ergo non rumor, sed veritas. — 3. *viso.*] Ob id viso. deest *te*: ut *viso*, ad videndum venio. *Tu an illi insaniant.*] *Tu* insanis, si dixisti: *illi* insaniunt, si audita referunt. — 4. *Paucis.*] Et *paucis*, et *pauca* legitur. *Et quid ego te vélím.*] A docilitate. — 6. *Per ego te Deos oro.*] Ordo est, *Te per Deos oro.* ut *Virgil.* *Per ego te has lacrymas. Et nostram amicitiam, Chremes.*] Legitur et *Chreme*.

2. *Aliquos me adiere.*] Cicero, Fam. III. 10. Ad me quosdam memini, qui dicerent nimis magnos sumtus legis decem. [Grönov. ad Plaut. Trucul. II. 6. 21. ex mss. legit *ad me adiere.*]

3. *Nubere tuo gnato.*] Locutio elliptica; subaudi *vultum*. Sponsa enim se vel *vultum* stum nubebat sponso, quum ad eum efferretur domum. Ita Adelph. IV. 5. 18. Plautus passim.

4. *Ausculta paucis.*] Ita Adelph. V. 3. 20. [*Ausculta paucis*]. Sic potius legendum, quam *ausculta pauca*. *Paucis* Bentleyus interponit cum *scies*, locum sic interpungens: *ausculta; paucis et quid te ego velim et quod tu quaeris, scies.* *Paucis* etiam iungitur cum *audisti*. Adelph. V. 3. 20.]

5. *Loquere, quid velis.*] Plautus, Mil. II. 4. 5. *Habeo res; loquere quid vis.*

6. *Per ego te Deos oro.*] Obsecrandi formula, in qua inter praepositionem *per* et nomen ei iunctum interponitur *te* et *vos*. Plautus, Menaechn. V. 7. 1. *Per ego vobis Deos atque homines dico;*

haec incepta a parvis, cum aetate adcrevit simul:
 atque unicam gnatam tuam, et gnatum meum,
 haec tibi potestas summa servandi datur:

[Quae incepta a parvis, cum aetate adcrevit simul.]
 haec autem, incepta a parvis cum aetate, ut ostendat, non
 per coitam amicitiam, sed antiquam. ut, *Veterem Anchisen agnovit
 matrem. Idem alibi, neque enim novus iste Dianae Venit amor. —
 adcrevit.*] Ut supra, *Adcurate. Ad* praepositione utitur fami-
 liariter. *Adcrevit.*] Hinc *Virgilius, --- Crescent illae: crescentis
 aures. — 8. Et gnatum meum.*] Ineptum est sic adiurare ali-
 quem, *Per salutem filii mei, ut facias id quod te rogo.* Sed huic
 locum subiungit 9. *Cuius tibi potestas summa servandi
 datur.*] In tua est, inquit, potestate, et tuus est. haec ergo obte-
 statio dicitur, cum per eas res adiuramus aliquem, de quibus agitur
 oratio. Ut, *Iliaci cineres, et flamma extrema meorum.* Idem alibi,
per eversas, genitor, fumantia Troiae Excidia, obtestor. —

periculum meum Sapienter habeatis curae. *Virgilius, Aen. IV. 814.*
Per ego has lacrimas, dextramque tuam te oro. *Livius, XXIII. 9.*
*Per ego te, inquit, fili, quaecunque iura liberos iungunt parentibus,
 facor quaeque.* Est autem validissima obtestatio, quae fit per libe-
 ros. *Sallustius, Catil. 35. Nunc Orestillam commendo, tuaeque fidei
 commendo. Eam ab iniuria defendas, per liberos tuos rogatus.* *Horatius,
 Sat. V. 5. Per liberos te, si vocata partibus Lucina veris adfuit.*
 Praeponunt Latini in precandi et obtestandi formulis inter praepositio-
 nem *per* et casum, quem regit, aliud vocabulum interponunt, im-
 primis *ego, vos*, in quo imitantur Graecos, qui πρὸς a casu suo
 distinguunt interposito pronomine. *Plaut. Bacch. IV. 8. 61. per te, he-
 re, obsecro Deos immortales.* *Tibull. IV. 5. 6. per te dulcissima furta
 atque tuos oculos per Geniumque rogo.* ubi vid. *Broukhusius. Liv.
 XIII. 9. Per ego te, fili, quaecunque iura liberos iungunt parentibus,
 facor quaeque.* Vid. quae annotavimus ad *Iul. Rufinian. p. 209.*
 Quando in his formulis reticetur *oro* vel *rogo*, ut apud *Lucan. X. 370.*
per te quod fecimus una. ubi vid. *Oudendorpius.* Recte vero *Bentleius*
addit per te ego Deos oro. Nam pronomen *ego* vix addit orationi.
per I. 5. 54. Quod ego per hanc dextram oro.]

7. *Incepta a parvis.*] Laudat hunc locum *Servius, ad Virg.
 Aen. XI. 537. — Cum aetate adcrevit simul.*] Imitatur *Cice-
 ro, Senect. 14. Atque haec quidem studia doctrinae, quae quidem cum
 aetate crescunt et bene institutis pariter cum aetate crescunt.* *Nepos,
 Vit. 10. Ut ad extremam aetatem amicitia eorum creverit.*

9. *Cuius tibi potestas summa servandi datur.*] *Gi-
 ulius, Fam. X. 19. Gloriam, cuius maximam facultatem tibi Dii im-
 mortales, ut spero, dedere.*

Ut me adiuves in hac re: atque ita, uti nuptiae
 Fuerant futurae, fiant. *Ch.* Ah, ne me obsecra:
 Quasi hoc te orando a me impetrare oporteat.
 Alium esse censes nunc me, atque olim quum dabam.
 Si in rem 'st utrique, ut fiant, arcessi iube.
 Sed si ex ea re plus mali 'st, quam commodi
 Utrique, id oro te, in commune ut consulas:

V. 10. Bentl. cum mspto Reg. *atque ita uti nuptias*, qua lectione
 tro consalitur. Vulgo *ut*.

10. *Uti nuptiae fuerant futurae, fiant.*] Breviter et
 tine. Et hoc genus compositionis veteres non mutabant. — 11.
me obsecra.] Pro, ne obsecres. τῷ ἀληνικῶν ΜΗ ΛΤΑΝ
 EMNMAGOR. — 12. *Quasi hoc te orando a me impetrare*
oporteat.] Haec plena vox est et charitatis et officii, quod
 amicus ab amico petit, iustum esse debet: nec pro eo quod non
 iustum, supplicare oportet. — 18. *Alium esse censes nunc*
me, atque olim, quum dabam?] Non personae, sed rei co-
 tio est commutata. *Olim, quum dabam?*] Nos dicimus, *quum*
darem. Virgilius, *Tum decuit, cum sceptras dadas. En dextra fere*
quo! Et nota *olim* pro nuper. — 14. *Si in rem est utrique*
Ἐπὶ δευτέρῳ συλλογισμῶν prave proposuit, ut recte replicaret. Hic
 gismus negativus dicitur, nam in secundo *λήμματι* negat quod prius
 xit. — *Si in rem est utrique.*] Ab utili est argumentum. *Utrum*
 duobus constat. Bene *utrique*, mihi et tibi: non, alteri utile, et
 inutile. — 15. *Sed si ex ea re.*] Id est, nuptiarum: mutavit
 merum, ex plurali singularem, *Fiant*, et *Ex ea re.* — 16.

13. *Alium.*] H. e. Aliter moratum; aliter sentientem. Hec
 1. 87. Dixit vero *alium nunc, atque olim*; uti Varro, de L.
 VIII. *Falluntur nam est, ac putant, aliter.* Sensus igitur est,
Alium nunc esse, atque alium olim fuisse. [*Alium esse censes nunc*
atque olim. Barbare et inquinata loquentes dicerent *alium quam*.
 notandum est apud optimos quosque scriptores post *alius* sequi
ac; nunquam iungi solere *quam*, nisi negativae particulae *non*,
 vel similes cum *alius* iunctae praecedant. Burmann. ad Petron. c.
 p. 421.]

14. *In rem est utrique.*] Ita Hec. I. 2. 27. IV. 1. 34. Phorm.
 II. 4. 9. Sallust. Cat. c. 20. Idem *ex re* dicitur. Phorm. VI. 7. 1

16. *In commune ut consulas.*] H. e. Id consulas, quod
 in rem communem sit. Eodem sensu Virgilius, Aen. XI. 335. *Com-
 lite in medium, et rebus succurrite fessis.* Liv. XXIV. 22. *undique ad
 sulis in medium.* ubi v. intpp. Tacitus, Agric. 12. *Nec aliud adven-*

nisi illa tua sit, Pamphilique ego sim pater.

i. Imo ita volo, itaque postulo, ut fiat, Chreme: itaque postulem abs te, ni ipsa res moneat. *Ch.* Quid est?

i. Irae sunt inter Glycerium et gnatum. *Ch.* Audio.

i. Ita magnae, ut sperem posse avelli. *Ch.* Fabulae.

i. Profecto sic est. *Ch.* Sic hercle, ut dicam tibi: mantium irae, amoris integratio est.

V. 19. *ni ipsa ex compluribus libris scripsit Bentl. pro nisi ipsa.*

V. 23. *integratio. S. Hem! Id te oro etc. Nisi forte Hem extra verbum positum putare malis, ut III, 4, 12. IV, 4, 47.*

*in commune consulo.] Id est, ex aequali provide. — 17. Quasi illa tua sit, Pamphilique ego sim pater.] Nota suavissima varietatem. non dicit, quasi illa tua sit, et ille meus. — 18. Imo ita volo.] Quia utile est, quia in rem est. — Itaque postulo.] Itaque, modo duae partes orationis sunt: ut in Hecyra, Itaque nos in inter nos actatam agere liceat. — 19. Neque postulem.] Ita postulo praetulit. — 20. Irae sunt inter Glycerium et gnatum.] Hoc laeto vultu pronuntiat Simo: et hoc a possibili est. quitur enim apud eum, ex quo audiverat, Pamphilum pro uxore habere hanc peregrinam. *Audio.] Eiq̄wela. — 21. Fabulae.] Et sic paulo sapientior inducitur, et minus obnoxius dolis. — 22. Profecto sic est.] Profecto confirmatio est. — 23. Amantium**

in communes gentes pro nobis utilius, quam quod in commune non consultant. Mela l. 8. Nihil in commune consultant.

[17. *Pamphilique ego sim pater.* Recte Bentleyus praefert mss. *orationem Pamphiloque ego sim pater.* Nam datus saepe pro genitivo ponitur. *Infra IV. 5. 14. ei dicta est esse haec atque habita est soror. Plaut. II. 3. 29. Dicta est mater esse ei.* Vid. Burmannus ad *Claudian. Eidyll. I. 24.* et quae annotavimus ad *Rutil. Lup. p. 38.]*

20. *Irae sunt inter Glycerium et gnatum.]* Ita *Horatius, Serm. I. 7. 11. inter Hectors Priamiden animosum, atque inter Achilles Ira fuit capitalis.* [Saepe amantium rixae et discordiae irae dicuntur. *Plaut. Amph. III. 2. 60. irae si quae forte eveniunt. Virg. Aen. II. 14. tristes Amaryllidis iras.] — Audio.]* Formula cum risu respondentium ad ea, quae dicuntur. *Phorm. I. 3. 8. V. 7. 54. [Est inquantis et aspernantis.]*

21. *Avelli.]* Ita *Hec. IV. 1. 39. Horatius, Carm. I. 13. 17. Fides ter et amplius, Quos irrupta tenet copula, nec malis Divulsus sermoniis Suprema citius solvet amor dis. — Fabulae.]* Ita *sum l. 3. 19. Heaut. II. 3. 95.*

23. *Amantium irae amoris integratio est.]* Ita *Plau-*

Si. Hem! Id te óro, ut ante eámus, dam tempus
datur,

Dumque éius libido occlúsa 'st contuméliis:
Prius quam hárum scelera, et lácrumae confictae dolis
Redúcant animum aegrótum ad misericórdiam,
Uxórem demus. spéro consuetúdine et

irae amoris integratio est.] Sententia γνωμική, in qua aetate receditur, et in omnes aliquid dicitur: παροιμία est autem sine auctore sententia. — *Integratio.*] Instauratio. — 24. *Id te oro.* Deest ob: ut sit ob id. ut Virgil. *Quod te per superos oro.* — 26. *Prius quam harum.*] Invidiosius harum, quum una est. Sic in Eunuchio, non perpeti meretricum contumelias. — 27. *Animum aegrotum ad misericordiam.*] Hoc ut supra, *Ipsum animum aegrotum ad deteriorem partem applicat.* — 28. *Uxorem demus.* Ἡθικῶς: ut in Heautontim. Quo modo minimo periculo id demus a

tus, Amph. III. 2. 60. *Verum irae si quae forte eveniunt huiusmodi. Inter eos rursus si revertuntur in gratiam est, Bis tanto amici sunt inter se, quam prius.* Menander: Ὀργή φιλοῦντων ὀλίγον ἰσχύει χρόνος. h. e. *Amantium ira paullo valet tempore.* Exemplum refert Aelianus Var. Hist. II. 21. Dixit autem *irae integratio est*, pro sententia, uti infra V. 7. 47. *Decem talenta est dos.* [*Amoris integratio i. e. renovatio, instauratio.* In nonnullis edd. legitur *redintegratio* repugnans metro. Vid. Bentleius ad h. l. Sententia expressa est ex Plaut. Amphit. III. 2. 60. Victorius V. L. IV. 14.]

24. *Ante eamus.*] H. e. Occupemus, praeventamus. Valerius Flaccus, Argonaut. I. 31. *Ergo anteire metus, iuvenemque exitu quere pergit Aesonium.*

25. *Libido occlusa 'st contumeliis.*] Id est, quasi vitata tenetur, ne erumpere possit. Ita Cicero, Nat. Deor. III. 26. *Libidinem omnem recludam, atque illi perniciem dabo.*

26. *Lacrumae confictae dolis.*] Vide infra ad Eunuchum I. 23. Turpilius, Demetrio: *Vide mirum ingenium ac delensissimam mulierum: commorat hominem lacrumis.*

27. *Reducant animum aegrotum ad misericordiam.* Eodem sensu dicitur, quo *in gratiam reducere.* Infra V. 4. 45. Balbus ad Cic. Att. VIII. 15. *Ut Caesarem et Pompeium, perfidia hominum distractos, rursus in pristinam concordiam reducas.* Proxime accedit Iulianus I. 1. 23. *Reducit animum aegrotum ad salutem.* Iulianus I. 1. 23. *Reducit animum aegrotum, uti supra I. 2. 22. Ubi vide.*

28. *Consuetudine.*] De amore coniugali h. l. usurpatur; et iterum supra I. 83. et I. 5. 44.

coniugio liberali devinctum, Chreme,
 in facile ex illis sese emersurum malis. 30
 . Tibi ita hoc videtur: at ego non posse arbitror
 que illum hanc perpetuo habere, neque me perpetui.
 Qui scis ergo istuc, nisi periculum feceris?
 . At istuc periculum in filia fieri, grave est.
 Nempe incommoditas denique huc omnis redit: 35
 eveniat, quod Di prohibeant, discessio.

V. 33. Bentl. *scias* correxit propter sequens *nisi feceris*. Nimirum *scias* saepe est monosyllabum.

versulo. — 32. *Neque illum hanc perpetuo*.] *Ἀμφιβολίας* industria posuit, aut utrumque significat. — 33. *Nisi periculum feceris*.] *Periculum*, tentamentum. Cicero, *Tute melius periculum feceris*. Idem Terentius, *Fac periculum in literis*. — 34. *At istuc periculum in filia fieri, grave est*.] Memorabile est, et id quod merito in proverbium cesserit. — 36. *Quod*

29. *Coniugio liberali*.] Ita *ἐμπατριῶς* dixit, Glycerio non cognita, et pro peregrina habita. Heaut. II. 4. 14. Hec. I. 2. 92.

30. *Ex illis sese emersurum malis*.] Utrumque dicitur, *urgere*, et *emergere se*. Cicero, Coel. 31. *Ex eo, quidquid erat, versit, totumque se siccit, atque extulit*. Nepos, Attic. 11. *Quibus malis ut se emererat*. Contrarium est apud Virgilium Aen. VI. 511. *me fata mea, et scelus exitiale Lacaenae* His mersere malis.

32. *Illum hanc habere*.] Sensus ambiguus, qualis supra II. 19. Incertum enim, an velit Chremes, *illum Pamphilum habere* sive Philumenam; an, *hanc habere illum*. — *Neque me perpetui*.] Loquitur pro patria potestate, qua licebat filiam male collocatam domum reducere. Phorm. II. 1. 74. Adde Menaechmos Plautus.

33. *Nisi periculum feceris*.] Ita Eun. III. 2. 23. Heaut. 2. 36. II. 1. 9. Hec. V. 1. 40. Phorm. II. 2. 12. V. 7. 40. Plautus, in III. 3. 27. *Scio, qui periculum feci*.

34. *Periculum in filia fieri*.] Menandri fertur: *ἐπὶ πατρὶς ὄρας θυγατέρα*. Cicero, Flacc. 27. *Nonne hoc vestra voce vulgatum est, si quid cum periculo experiri velis, in Care id potissimum esse famulum?*

35. *Incommoditas*.] *Αἰσότης* est, molli verbo extenuans rem recessissimam. Ita mox *discessio* pro divortio. Et Eun. II. 3. 37. rarius ad Ciceronem, Fam. IV. 5. de morte filiae: *Hoc uno incommodito, quid ad dolorem adiungi potuit?*

36. *Quod Di prohibeant*.] Formula deprecationis et boni

Et is mihi suadet, nuptias quantum queam, ut matrem.
 Num censeres faceret, filium nisi sciret eadem haec velle?
 Tute adeo iam eius verba audies. heus, evocate haec
 Davum.

Atque eecum: video ipsum foras exire.

ipsum, quasi qui maxime sciat. — 47. *Tute adeo.*] *Παῖδιν*
ἀδείο modo, et abundat. ut *Virgilius*, *Tuque adeo, quem mox*
sint habitura Deorum Concilia; incertum. — 48. *Atque eecum*
Eccum, quasi *ecce eum*. Veteres dixerunt, *eccum*, *eccuims*, *ellum*
 quod apertius significat *ecce illum*, et obscurius *ellum*.

Cicero, Attic. IV. 16. *Itaque in intimis est meis, quum antea non*
non fuisset.

45. *Nuptias ut matrem.*] Alibi simpliciter et absolute
 usurpat. Infra IV. 2. 32, V. 4. 53. Heaut. III. 1. 87. Phorm. IV. 5.
 Sed et transitive usurpatur. *Virgilius*, Aen. I. 137. *Maturate fugam*
 Cicero, Cluent. 6. *Huic mortem maturabat inimicus.*

47. *Eius verba audies.*] H. e. Ex eo intelliges. *Plautus*
 Mostell. IV. 3. 1. *ut verba audio, Non equidem in Aegyptum hinc*
cessus sui.

ACTUS TERTIUS.

SCENA QUARTA.

DAVUS. SIMO. CHREMES.

Da. Ad te ibam. *Si.* Quidnam est?

Vers. 1. et 2. Bentl. in metrum iambici tetrametri redegit sic scribe
 do: *Atque eecum video ipsum foras exire. Ad te ibam. Qu*

Ad te ibam.] *Davus ut recte scribatur, Davus scribendam es*
quia nulla litera vocalis geminata unam facit syllabam. Sed qu
ambiguitas vitanda est nominativi singularis et accusativi pluralis,
cessario haec regula digamma. DaFus, verFus, Fulg
corFus. Ad te iba in quo non ad discretio

Id tibi ullum commodum in me claudier.

Merito te semper máximi feci, Chreme.

Sed quid ais? Si. Quid? Ch. Qui scis eos nunc discordare inter se?

Ipsus mihi Davos, qui intimus est eorum consiliis, dixit.

41. Bentl. *commodum intercludier.*

tere dicitur, qui aliquid negat. Si istuc animum induxisti.] itur et, *animum induxisti.* sed illud plenum est: hoc per *μεισποῦ συγκοπήν* diminuitur. — 44. *Ipsus mihi Davus di-]* Commendatio testis: ut, *In foro modo de Davo audivi. Ergo*

am. Eun. II. 3. 96. Adelp. I. 2. 53. III. 2. 52. Dicitur et *quid ic?* Eun. I. 2. 91. Heaut. V. 5. 9. et 20. Adelp. V. 8. 33. — *Ani- s induxisti.]* Dicitur et *in animum inducere.* Utrumque fami- Terentio. Infra V. 1. 15. V. 3. 12. Eun. III. 237. Heaut. Prol. et 49. V. 4. 5. Adelp. I. 1. 43. IV. 3. 6. Hec. Prol. alt. 42. I. 2. II. 2. 22. II. 3. 4. III. 1. 12. IV. 2. 27. IV. 4. 67. Plautus, Capt. 46. *Nunquam istuc dixis, neque animum induxis tuum.* Liv. I. 17. ne Drakenb.

41. *Nolo tibi ullum commodum in me claudier.]* Si- s locutio est Eun. I. 2. 83. Imitatur Cicero, Off. II. 15. *Nec ita menda est res familiaris, ut eam benignitas aperire non possit, nec rueranda, ut pateat omnibus.* Fam. VI. 10. *Ut intelligant, omnia ronis patere Trebatio.* [Alii utroque Terentii loco corrigunt *clau-*, quod ab antiquis pro *claudicare* dictum esse docet Gronov. ad XXII. 39. 3. add. Davisius ad Cic. Tusc. Disp. V. 8. quanquam apla, quibus verbum firmatur, dubia sunt et e locis corruptis pe- Vid. Burmann. ad Ovid. ex Pont. III. 1. 86. Praeterea difficultas n verbis *in me*; eam vero egregie tollit magnus Bentleius in utro- Terentii loco legens *intercludier.]*

43. *Discordare inter se.]* Promiscue dicitur, discordare, ordare inter se, discordare cum aliquo, et, ab aliquo. Plautus, c. II. 1. 7. *Neu discordarent, si ambo in uno essent loco.* Cicero, I. 13. *Cupiditates intus etiam in animis inclusae inter se dissident, e discordant.* Tacitus, Annal. XII. 28. *Cherusci, cum quis aeter- discordant.* Quinctilianus, Instit. Orat. VIII. 3. *A sermone tenui ime nitidumque discordat.*

44. *Intimus est eorum consiliis.]* Eun. I. 2. 47. *Vox imus* varie construitur. Plautus, Mil. II. 1. 30. *Itaque intimum e miles apud lenam facit.* Nepos, Dion. 1. *Erat intinus Diony- riori.* Idem, Con. 2. *Ex intimis regis ab amicitia eius defecerat.*

Et is mihi suadet, nuptias quantum queam, ut matrem.
 Num censes faceret, filium nisi sciret eadem haec velle?
 Tute adeo iam eius verba audies. heus, evocate hunc
 Davum.

Atque eccum: video ipsum foras exire.

ipsum, quasi qui maxime sciat. — 47. *Tute adeo.*] Παρὰ
 ἀδελφῶν modo, et abundat. ut *Virgilius*, *Tuque adeo, quem mox
 sint habitura Deorum Concilia; incertum.* — 48. *Atque eccum.*
Eccum, quasi *ecce eum*. Veteres dixerunt, *eccum*, *ecce eum*, et
 quod apertius significat *ecce illum*, et obscurius *illum*.

Cicero, *Attic.* IV. 16. *Itaque in intimis est meis, quum antea non
 non fuisset.*

45. *Nuptias ut matrem.*] Alibi simpliciter et absolute
 usurpat. *Infra* IV. 2, 32, V. 4. 53. *Heaut.* III. 1. 87. *Phorm.* IV. 5.
 Sed et transitive usurpatur. *Virgilius*, *Aen.* I. 137. *Maturate fugi.*
 Cicero, *Cluent.* 6. *Huic mortem maturabat inimicus.*

47. *Eius verba audies.*] H. e. Ex eo intelliges. *Plautus*
Mostell. IV. 3. 1. *ut verba audio, Non equidem in Aegyptum hinc
 catus fui.*

A C T U S T E R T I U S.

S C E N A Q U A R T A.

DAVUS. SIMO. CHREMES.

Da. Ad te ibam. Si. Quidnam est?

Vers. 1. et 2. *Bentl.* in metrum iambici tetrametri redegit sic scribit
 do: *Atque eccum video ipsum foras exire. Ad te ibam. Quis*

Ad te ibam.] *Davus* ut recte scribatur, *Davos* scribendum est
 quia nulla litera vocalis geminata unam facit syllabam. Sed quia
 ambiguitas vitanda est nominativi singularis et accusativi pluralis,
 necessario pro hac regula digamma utimur, *DaFus*, *serFus*, *Fulg*
corFus. — 1. *Ad te ibam.*] *Locus* est, in quo iam ad discrimen

1. *Ad te ibam.*] Formula, qua utimur, obvium habentes, quod

Cur non accessitur? iam advesperascit. Si. Audin' tu illum?

dúdum nonnihil véritus sum, Dave, ábs te, ne facerés idem,

quod vulgus servorum solet, dolís ut me delúderes, óptérea quod ámat filius. Da. Egon' istuc facerem? Si. Crédidi.

ne ádeo metuens vós celavi, quód nunc dicam.

Da. Quid? Si. Scies:

nam própemodum habeo [tibi] iám fidem. Da. Tandém cognosti qui siem.

nam est? || Cur uxor non adcersitur? iam advesperascit. Audin? deletis verbis tu illum. Idem vers. 3. ne Dave in thesi obscuretur, ex uno cod. dedit: Ego dúdum non nil véritus sum abs te, Dáve, ne facerés idem.

7. Benti. tibi cum aliquot codd. delevit.

perducta comoedia, in meliorem partem jam incipit inclinare. — Ego dudum nonnihil veritus sum, Dave, abs te.] Semper gravis inceptio orationis, quae exordium, sumit a pronomine ego, Ego te quae plurima fundo, et, Ego postquam te emi a parvulo. Ego dudum.] Adverbia temporis aut certa sunt, ut hodie, cras: incerta, ut dudum, nuper. Itaque incertis certum additur tempus: iam dudum, nunc nuper. Nonnihil veritus sum, Dave, abs te.] Breviter, pro veritus ne quid abs te fieret, sic ut supra, me metui a Chryside. Et Cicero, Quod precatus sum a Diis immortalibus, pro eo quod est, quae a Diis petii, precatus eos. — 4. Quod vulgus servorum solet.] Totum cum extenuatione protulit, equam qui satisfactum voluerit Davo, ob comprobata fidem eius. — 7. Nam propemodum habeo iam tibi fidem.] Ridicula

maerebamus. Phorm. V. 7. 6. Plautus, Cas. II. 2. 9. Ego ibam ad . Et III. 4. 3. Sed eccum ante aedes. Ad te, hercle, ibam commodum.

2. Iam advesperascit.] Et vesperascere, et advesperascere, invesperascere dixerunt. Heaut. II. 3. 7. Cicero, Verr. IV. 65. iam iam advesperasceret, discessimus. Livius, XXXIX. 50. iam invesperascebat. Id igitur vult Davus, tempus Philumenae deducendae stare. Sponsae enim ad faces deducebantur. Vide ad Adelph. V. 7. 9.

3. Nonnihil veritus sum.] Ita Eun. IV. 1. 1.

4. Quod vulgus servorum solet.] H. e. Quod plerique anes servi solent. Ita Hec. IV. 2. 24. Fulgus mulierum. Hinc re- tenecia, Epist. 47. Quot servi, tot hostes.

7. Habeo tibi iam fidem.] Habere fidem est credere. Plau-

Et is mihi suadet, et cupiam futurae. Da.
 Num censes faceret. et gratia
 Tute adeo iam ei contemnerem. Da. Qui
 Davum. Da. Vide!
 Atque eccum: videt quasi ego intelligere. v

ipsus, quasi qui maxime hinc te intro ire ius
 adeo modo, et abunde obviam.
Eccum, quasi ecce perimus? Si. Nar
 quod apertius significat. curasti mihi.

Cicero, Attic. IV. 16. Da. Occidi.
non fuisset.

45. *Nuptias* u
 usurpat. Infra IV. 2. mod. Namquam istuc ego qu
 Sed et transitive usurp
 Cicero, Cluent. 6. incidentem versum traxit. v. ad
 v. 14. ubi pro vulgato

47. *Eius verb*
 Mostell. IV. 3. 1. um audiam? legit.
ut ve
ctus sui.

audum nota est auditori
 est, *prope modum*,
gratia.] *Gratia* pro
 Graeci dicunt, *oira*
 in *quisnam.* —

Menander enim sic
 ne usus est *ναροπολ*

A C T

S C

DAV

Da. Ad te ibam:

Vers. 1. et 2. Bentl.
 do: *Atque ecc*

Ad te ibam.] quia nulla litera voca.
ambiguitas vitanda est
cessario pro hac regu
corFus. — 1. *Ad t*

1. *Ad te iban*

ibam tibi fidem t
illos viros bono
here fidem est fid
im, diligentiam

Valde et probe
 enim *εὐχρη*
 ant. II. 78.

vide sup
 — *Hic*
 lautus,]

] *Haec*
 Videli
 admir

— Quid dixisti? *Da.* Optame inquam fam-
m! *Si.* Nunc per hunc nullast mora.
modo ibo, ut apparentur, dicam: atque
renuntio. 15

Oro, Dave, quoniam solus mi effecisti has
nuptias —

Ego vero solus. *Si.* Corrígere mi gnatum porro
ere.

Hercle sedulo. *Si.* Potes nunc, dum ani-
matus est.

B. *apparetur*, quod impersonaliter dictum sit, ut Eun.
III, 5, 85. Adelp. V, 7, 2. Nuptiae nimirum in domo Si-
monis non Chremis apparandae erant.

Chremes falleret audientem. — 14. *Per hunc.*] *Chre-*

— 15. *Ibo: atque huc renuntio.*] *Varie, ibo*

— 16. *Nunc te oro, Dave.*] *Te*, id est, per
na negotii. Et modo magis vere rogat, quam tunc cum
oro, sive aequum est, te oro, Dave. ibi enim iracun-
dixit, *sive aequum est. Effecisti has nuptias:*
est enim *efficere* perficere faciendo. Et bene *has:*

oro. — 17. *Ego vero solus.*] *Διάνοια.* Et hoc
dicit, non ad confirmationem. *Solus.*] Id est, cui
Pamphilus. *Porro.*] In futurum, deinceps. *Futuri*
am, vel adhortantis: ut, *Porro, Quirites. Enitere.*] *Difficile* sit et conatu sit opus. — 18. *Hercle se-*

Chremes, quum tamen ex ambiguo dictum Davus de
desperans intelligeret. Ita supra III. 1. 7. — *Occidi.*] *Formula* frequens apud Comicos.

Optame inquam factum.] Dixit autem *optame*, post-
occidi, quia metuit iracundiam Simonis, et ut eum si-
falleret, quod recte observat Donatus. Porro autem *op-*
am gratulantis formula est. Ita supra I. 1. 78. Plautus,

19. *Usquens valuisti? Th. Usque, ut vides. Tr. Fa-*
— *Per hunc nulla 'st mora.*] H. e. nihil nuptias
intelligit Chremetem, de cuius consensu laborabatur. Vide

33. seqq. et III. 2. 45. seqq.

Apparensur.] Nuptiae. Ita supra III. 2. 34. et infra IV. 2. 7.

Te oro.] Ita supra I. 2. 19. ubi vide.

Ego vero solus.] Tristis haec respondet servus, dam-
natum suum; ita tamen, ut Simoni gloriari videatur.

3. *Faciám hercle sedulo.*] Infra IV. 1. 56. Eun. II. 3. 70.

Si. Non fuerant nuptiae futurae. **Da.** Quid? non

Si. Sed ea gratia

Simulavi, vos ut pertentarem. **Da.** Quid ais! **Si.** Si
res est. **Da.** Vide!

Nunquam istuc quivi ego intelligere. vah! consilium
callidum.

Si. Hoc audi. ut hinc te intro ire iussi, opportuna
hic fit mi obviam.

Da. Hem! Numnam periiimus? **Si.** Narro huic, quae
tu dudum narrasti mihi.

Da. Quidnam audio! **Si.** Gnatam ut det oro, vixque
id exoro. **Da.** Occidi.

V. 10. Bentl. ex uno cod. *Nunquam istuc ego quivi intelligere.*

V. 12. *Hem* ad praecedentem versum traxit. v. ad III. 3. 23. Idem
eo factum infra v. 14. ubi pro vulgato *dixi dedit dixisti*
uno cod. mscrpto.

V. 13. ex Donato *Quidnam audiam?* legit.

dilatio eius rei, quae iam dudum nota est auditori. *Nam prope
dum habeo iam.*] Hoc est, *prope modum*, cuius accusativus
a modus. — 8. *Sed ea gratia.*] *Gratia* pro causa posuit, ne
— 9. *Sic res est.*] Quod Graeci dicunt, οὕτως ἔστι. — 12. *Num
nam.*] *Nam παρέλκεται*, ut in *quisnam*. — 13. *Quidnam
audio!*] Legitur et *audiam*. *Menander* enim sic ait, τί δή ποτ' ἀ
σώ; *Occidi. optime.*] Bene usus est παρομοίω, *occurri* et op

tus, *Bacchid.* IV. 3. 22. *Non habeam tibi fidem tantam.* *Nepos*, *T
mist.* cap. 7. *Quare aequum esse, illos viros bonos, nobilesque mitte
quibus fides haberetur. Sed adhibere fidem est fidelem esse; dicitur
eadem ratione, qua adhibere curam, diligentiam, cetera.* v. *Draco*
ad *Liv.* II. 24. 6.

9. *Pertentarem.*] H. e. Valde et probe tentarem, pen
explorarem. *Phorm.* IV. 3. 14. *Per* enim ἀνέτηκόν est, uti in *pe
noscere*, et similibus. *Cicero*, de *Orat.* II. 78. *Tota causa pertenta
atque perspecta.*

11. *Hoc audi.*] De hac formula vide supra II. 2. 9. — *Intro
ire iussi.*] Factum hoc supra III. 2. 24. — *Hic fit mihi obviam.*
Ita Eun. II. 3. 36. *Phorm.* IV. 3. 14. *Plautus*, *Mil.* III. 3. 24. *Bene
opportune* obviam es.

12. *Hem! numnam periiimus?*] Haec secum *Davus*, ad
spectatores conversus. — *Narrasti mihi.*] Videlicet supra III. 2. 3. seqq.

13. *Quidnam audio!*] Formula admirantis. Atque ita in

lem! — **Quid dixisti? Da.** Optame inquam factum! **Si.** Nunc per hunc nullast mora.

Domum modo ibo, ut apparentur, dicam: atque huc renuntio.

15

Nunc te oro, Dave, quoniam solus mi effecisti has nuptias —

Ego vero solus. Si. Corrige mi gnatum porro enitere.

Faciam hercle sedulo. Si. Potes nunc, dum animus irritatus est.

V. 15. corr. B. *apparetur*, quod impersonaliter dictum sit, ut Enoch. III, 5, 35. Adelp. V, 7, 2. Nuptiae nimirum in domo Simonis, non Chremis apparandae erant.

ut similitudine falleret audientem. — 14. *Per hunc.*] Chremem scilicet. — 15. *Ibo: atque huc renuntio.*] Varie, *ibo renuntio.* — 16. *Nunc te oro, Dave.*] *Te*, id est, per te stat summa negotii. Et modo magis vere rogat, quam tunc cum *Dehinc postulo, sive aequum est, te oro, Dave.* ibi enim iracundia latet, cum dixit, *sive aequum est. Effecisti has nuptias] tu fecisti.* est enim efficere perficere faciendo. Et bene *has:* pro causa laboro. — 17. *Ego vero solus.*] *Διάνοια.* Et hoc increpationem dicit, non ad confirmationem. *Solus.*] Id est, cui assentiebat Pamphilus. *Porro.*] In futurum, deinceps. Futuri imperis adverbium. vel adhortantis: ut, *Porro, Quirites. Enitere.*] *hora:* quasi difficile sit et conatu sit opus. — 18. *Heracle se-*

ligunt Simo et Chremes, quum tamen ex ambiguo dictum Davus de Pamphili desperans intelligeret. Ita supra III. 1. 7. — *Occidi.]* sperantium formula frequens apud Comicos.

14. *Optume inquam factum.*] Dixit autem *optume*, postquam dixerat *occidi*, quia metuit iracundiam Simonis, et ut eum similitudine soni falleret, quod recte observat Donatus. Porro autem *optume factum* gratulantis formula est. Ita supra I. 1. 78. Plautus, *stell.* II. 2. 19. *Usquone valuisti? Th. Usque, ut vides. Tr. Fam optume.* — *Per hunc nulla 'st mora.*] H. e. nihil nuptias ratur. Intelligit Chremetem, de cuius consensu laborabatur. Vide supra I. 1. 138. seqq. et III. 2. 45. seqq.

15. *Adparentur.*] Nuptiae. Ita supra III. 2. 34. et infra IV. 2. 7.

16. *Te oro.*] Ita supra I. 2. 19. ubi vide.

17. *Ego vero solus.*] Tristis haec respondet servus, damnum consilium suum; ita tamen, ut Simoni gloriari videatur.

18. *Faciam hercle sedulo.*] Infra IV. 1. 56. Eun. II. 3. 70.

Da. Quiéscas. Si. Age igitúr, ubi nunc est ipse?

Da. Mirum ní domi 'st.

Si. Ibo ád eum, atque eadem haec, quae tibi dixi, dicam itidem illi. **Da. Nullus** sum.

Quid causae 'st, quin hinc in pistrinum récta proficiscar via?

V. 20. Benth. corr. *tibi quas dixi, ut tibi sub ictu sit.*

dulo.] Productiones sunt Comici stili, ad fucum orationis potest. *Potes nunc.*] A possibili argumentum. *Dum animus irritatus est.*] Quia dixerat, *Irascuntur inter Glycerium et gnatum. Irritatus est,* commotus, ira provocatus: ut in Phormione, irascitur. Ducitur autem verbum a canibus, qui restrictis dentibus hanc litteram imitantur. — 19. *Quiéscas.*] Id est conquiesce, imperativi ut ne iniuriosum videretur. *Quiéscas.*] Pro quiesce. aut deest *facito.* *Age igitur.*] *Age,* dic: ut est, *Egi, atque orationem:* aut adverbium est hortandi. *Mirum ni domi 'st.*] Existimationem intulit, incertum fugiens: et est compositum, quasi, hoc mirum, ni domi est. Cautè servus callidam interrogationem sensit, ratus excepit. Memor simulatae discordiae cum amica, fingit, non alibi eum esse suspicari, quam domi. — 20. *Dicam eadem illi.* In aliis *itidem* scriptum est: quod si est, pro *item* accipiamus, ergo *idem* pro *item*? *Nullus sum.*] Plus est *nullum esse,* *perisse.* nam qui perit, vel corpus habet reliquum: qui vero natus est, ita non est, ac si natus non sit. — 21. *Hinc.*] Id est, ex loco. *Recta proficiscar?*] Bene *recta,* ut corporis impetum lucrifaciam, aut *recta,* ut non eam ad precatorem, aut ad Philum. Et bene *proficiscar.* *Proficisci* enim in rem aegram difficilem dicimus. Et *recta via,* plana dixit, non tantum *recta*

Heaut. I. 1. 74. Adolph. I. 1. 25. Phorm. V. 9. 12. Plautus, Epid. 2. *Ego istuc faciam sedulo.* — *Dum animus irritatus est.*] Ita Adolph. II. 4. 18. Phorm. II. 1. 10. V. 7. 39. Plautus, Stich. II. 2. 21. *Inter hac si me irritassis.* Vocem explicat Donatus. *Quiéscas* i. q. *curus sis.* Phorm. IV. 3. 65. IV. 5. 1.

19. *Mirum ni domi est.*] H. e. Sine dubio est domi. Phorm. II. 1. 24. II. 3. 32. Heaut. IV. 1. 50. Plautus, Capt. IV. 2. 44. *rumque adeo est, ni hunc fecere sibi Aetoli agoranomum.* [Adde Bentmann. ad Ovid. Met. VII. 12. Benth. ad Horat. Serm. II. 1, 65.]

20. *Nullus sum.*] Formula desperantis, Comicis familiaris. Eun. V. 7. 22. Hec. III. 1. 39. IV. 4. 31. Plautus, Merc. I. 2. *Vae mihi misero! nullus sum.* Cas. III. 5. 1. *Nulla sum. nulla sum tota, tota occidi.* [Liv. VI. 18. ibique intpp.]

21. *Quid causae est, quin.*] Ita Hec. IV. 2. 12. Plautus

Est precii loci relictum. Iam perturbavi omnia:
 rimum fefelli; in nuptias conieci herilem filium;
 hodie ut fierent, insperante hoc, atque invito
 Pámphilo.

! — astutias! quod si quiessem, nihil evenissét mali. 25
 eccecum ipsum video. occidi.

V. 25. *Hem Bentl.* annectit praecedenti versui.

V. 26. *eccum video ipsum et V. 27. me nunc tacitus correxit Bentl.*

[*Nihil est precii loci relictum.*] Subiungit ergo causas, cur
 nascatur in pistrinum. [*Nihil est precii.*] Quod praedixit se-
 iam perturbavi omnia.] Allocutio, in qua quid metuat,
 velit, manifestum est. — 23. *Herum fefelli.*] Haec enu-
 tio causarum est, qua magnifice exaggeravit errores suos. *Con-*
] Nec immisi, sed conieci: quod impetum et iniuriam signifi-
 Herilem filium.] Τὸν ἡρόφιμον. — 24. *Feci hodie.*] *Feci*
 solum feci, verum etiam addidit tempus, *hodie*: ut ne diecula
 dem eius sit, quod fecerat, mali. *Insperante hoc, atque*
invito.] *Insperante et invito*, duplex offensio. — 25. *Hem*
astutias.] Bona *σλῶσστα*. Pluraliter dixit *astutias*: quasi is, qui

III. 4. 53. Quid causae est, quin *virgis te usque ad saturita-*
em acciem? — *Proficiscar.*] *Proficisci* etiam dicuntur, qui in
 urbe ex aedibus in aedes abeunt. Eun. II. 2. 49. Phorm. V.
 20. Plautus passim.

22. [*Nihil est precii loci relictum.*] Phorm. III. 3. 14.
 hero, Fam. I. 1. *Sed plane nec precibus nostris nec admonitionibus*
haquit locum.

23. [*In nuptias conieci.*] Quasi de vi loquitur, et de eo,
 in vincula sit coniectus. Ita infra III. 5. 14. IV. I. 44. Cicero,
 Nat. II. 1. *In apertum latrocinium coniecimus.*

24. [*Insperante hoc.*] Haec dicens digitum intendit in Simo-
 abeantem; quo insperante factum erat, ut Pamphilus diceret, se
 Milonem ducturum uxorem. Supra II. 6. 5. Dicit autem *hoc*, per
 intentum, de hero non audiente. Ita supra I. 2. 13. II. 4. 2. II. 6. 1.
 I. 1. 12. III. 2. 15. [*Insperante hoc* i. e. sene, Pamphilo invito.
 Muretus ad h. l. *Insperante* pro non sperante rarius est. Eiusdem
 aetatis alia sunt aequae rara, *indicens* pro non dicens, *inficiens* pro non
 sciens, *inritus* pro non tritus, *innotitia* pro ignorantia, de quibus
 Maclear Gronov. ad Liv. XXII. 39. 2.]

25. [*Hem astutias.*] Sarcasmus est. Qualis supra I. 2. 12.
astute! Et Heaut. II. 1. 10. *Astutus!*

Utinám mihi esset aliquid hic, quo nunc me praecipitém darem.

abundet astutiis, ut ei una non sufficeret. — 27. *Utinam esset aliquid.*] Non dixit gladium, aut laqueum: ne esset tragum. Ergo expressit bene, dicens *quo me nunc praecipitem darem*.

27. *Quo nunc me praecipitem darem.*] Ita Adelphi. 2. 20. Haec dicens fossam aliumve locum depressum circumspicit, se praecipitem dans vivus effugiat manus Pamphili. Videtur enim plano constitisse, nec clivum quem sat cito occupare potuisse. Adelphi. IV. 2. 36.

ACTUS TERTIUS.

SCENA QUINTA.

PAMPHILUS. DAVUS.

Pa. **Ú**BI illic est scelus, qui me perdidit? *Da. Perii.* *Pa.* Atque hoc confiteor

V. 1 — 3. Benth. metri gratia sic constituit: *Úbi illic est? scelus qui me hodie perii. atque hoc confiteor iure Mióbstigisse; quod*

Ubi illic est scelus.] Haec scena, cuius perturbationis et debeat, etiam supra poeta praestruxit, quum ad consentiendum Davo consilio tardum Pamphilum faceret. — 1. *Ubi illic est scelus.* Accusatio. *Ubi illic est scelus.*] Nimum terribile est, scelus ante quam videas eum, contra quem irasceris. *Ubi illic est scelus, qui me perdidit?*] Ad intellectum, non ad verba redegit. est figura εὐλληψις per genera. *Virgilius, Pars in frustra secans.* Hic figura est per numeros: nam quia *scelus* scelestus intelligitur

1. *Qui me perdidit.*] Ita infra IV. 1. 19. et alibi passim Plautus, *Mero. III. 4. 40. Perdisti me et fidem mecum tuam.* [*Scelus qui.* Non ad verbum, sed ad intellectum qui retulit. *Eun. II. 8. 4. Senium, qui me hodie remoratus est. Cic. ad Div. I. 9. Illa fuit muliebrium religionum, qui non plus fecerat Bonam Deam.* Plurimae huius syntaxis exempla collegerunt Interpretes ad Liv. XXIX. 12. 4.]

mihî obtigisse, quando quidem tam iners, tam
 nulli consilii
 a. sêrvon' fortunâs meas me cômmississe fûtili?
 p. prëtium ob stultitiâm fero: sed inultum nunquam
 id auferet.

doquidem tam iners, tam nulli consilii sum: Sêrvon' futili?
 Aliter Faërnus, quem iure reprehendit Bentl.

l. 4. B. ex vet. edit. et cod. Reg. *sed inultum id nunquam a me auferet*, nisi fallimur, ut vitetur trochæus in quarta versus sede.

do qui subiunxit, non quod. — 2. *Tam iners.*] Sine arte, est, sine *ἀρτή*. *Tam nulli consilii.*] Una pars orationis est, *Hi consilii nos, nullius et solius*: recte autem veteres *nullo nulli, soli*, declinabant. — 3. *Me commisisse.*] Non commendasse: *commisisse*. *Commisimus* enim quae cum magno periculo vobis esse servata. *Futilli.*] Levi. nam a vase, quod *futile* dicitur, sed non deponunt ministri sacrorum, quod est acuto fundo, et pale ore, eoque instabile est. *Virgilius, Consiliis habitus non futilia pastor.* — 4. *Ergo pretium ob stultitiam fero.*] Ergo *praemium* et *praemium* generaliter pro bene aut male facto redditur. sed dicitur ita. nam *pretium* pro *stultitia* est poena: *pretium* pro *virtute*, honor est et *lucrum*. *Pretium ob stultitiam.*] Sic *Plautus* ait, *Pretium ob asinos*: pro asinorum *pretium*. *Virgil. Rem* *nam, pretiumque morae fore.* Et alibi, *illum Tydides alio pro ta-* *nta ausis Affecit pretio.* --- Et est figura *ἔλλειψις*. ut apud *Virgil.*

2. *Iners.*] *Lucilius: Ut perhibetur iners, ars in quo non est*
 Cicero, *Fin. II. 34. Artibus qui carebant, inertes a maioribus*
collabantur. [*Nulli antique pro nullius.* Vid. *Cortius ad Sallust.*
l. a. 29. 3. Nullius consilii esse significat imprudentem esse. *Nep.*
l. e. 1. Venio nunc ad fortissimum virum maximique consilii i. e.
optimum.]

3. *Fortunas meas me commisisse.*] *Lucilius apud Non.*
Credere: Vitam ac fortunas cui crediderim meas. — *Futilli.*] *Virgil.*
hanc explicat Donatus; et uberius vetus scholiastes ad Statii
l. VIII. 297. his verbis: Futile vas est quoddam lato ore, fundo
quasto, quo utebantur in sacris Vestae, quia aqua in sacris Vestae in
vas non ponitur; quod si fiat piaculum est. Ideo excogitatum est vas,
sed stare non posset, sed si positum, statim funderetur. Unde et hoc
commisissimum non retinens FUTILIS dicitur; contra NON FUTILIS,
ut in consiliis. Ita Phaedrus, de canibus non continentibus ventrem
nam, IV. 17. 33. Qui miserunt vos tam futiles.

4. *Pretium ob stultitiam fero.*] *Naevius, Alcestide:*

Pa. Nempé út modo. *Da.* Immo mélius, spero.

Pa. Oh, tibi ego ut credam, fúrcifer?

Tu rem impeditam et pérditam restituas? hem! quae frétus sim;

Qui me hódie ex tranquillíssima re cóniecisti in néptias.

V. 13. Benth. *sim* corr. pro *siem*.

At iam expédiam.] Non se defendit, sed emendaturum promittit. Et bene ad *impeditum expédiam* retulit. duo promisit *siem* et tempus cum celeritate, et effectum. — 12. *Immo melius a ro.*] Bene *melius* comparativo est usus, quasi hoc bonum sit, *melius*. *Furcifer.*] *Furciferi* dicebantur, qui ob leve delictumangebantur a dominis, ignominiae magis, quam supplicii causa, et vicinos *furcam* in collo ferre, subligatis ad eam manibus, et praedictum peccatum suum, simulque summonere caeteros, ne quid simile adessent. Itaque et Cicero de servo, *Quid inde furcifer? quo progreditur?* 13. *Tu rem impeditam et perditam restituas?*] Multum progressus est, *impeditam* dicere: modo *perditam* dixit. Sensus huius. *Integram perdidisti, et perditam restituas? Tu?*] Hoc est, qui integram expeditamque turbasti. *Quo fretus siem.*] Est memor se ante

autem, et *impedire* et *expedire*, a compedibus ad omnes difficultates transfertur. Hec. III. 1. 17. Phorm. II. 4. 2. Plautus, Epid. I. 1. *Neque ego nunc quomodo me expeditum ex impedito faciam, Consilium placet.* Livius, IX. 9. *Nostrum exercitum eadem quae impediatur, summa, expeditur.*

12. *Furcifer.*] Convicium comicum. Eun. IV. 7. 28. V. 19. Plautus, Capt. III. 4. 31. *at etiam, furcifer, Male mihi loqui des?* Rationem vocis exponit Donatus. [*Tibi ut credam, suppl. postulas vel simile verbum.* Sic saepe ut per interrogationem et ellipsi ponitur. Supra I. 5. 28. *Eine ego ut adveser?* Hor. Sermon. 5. 18. *Utne tegam spurco Damae latus?* Vid. Interpretes ad Liv. 2. 12. et Perizon. ad Sanct. Min. I. 13. p. 93.]

13. *Restituas.*] Inclinata, collapsa, et loco mota proprie *restitui* dicuntur. Supra III. 3. 38. Adde Donatum ad Eun. I. 2. IV. 6. 8.

14. *Ex tranquillíssima re.*] Phorm. IV. 4. 9. Unde *Metaphora* translata sit, docet Lucilius, Lib. XXIII. *Quodque te in tranquillum ex saevis transfers tempestatibus.* Idem in Centonibus: *Quae potius vitam degis sedatu' quietam, in Tranquillum e saevis te tempore statibus transfers?* Cicero, Fam. IX. 1. *Quum me in res turbulentissimas infidelissimis sociis demissem.*

non dixi hoc esse futurum? *Da. Dixi. Pa. Quid
meritus? Da. Crucem.* 15
sine paululum ad me redeam: iam aliquid dispi-
ciam. *Pa. Hei mihi.*
non habeo spatium, ut de te sumam supplicium,
ut volo?

15. Bentl. ex codd. *esse hoc futurum.* Deinde *meritu's*, i. e. *meri-
tus es*, ut docet accentus.

, *Davum video, cuius consilio fretus sum.* — 15. *Hoc esse fu-
tum.] Ut ab illa excludar, hoc concludar.* Et, *vide quo me indu-
Crucem.] Plena satisfactio est, confessio peccati sine recusatio-
narum. Nam mitiores eos reddimus, quibus vultu operae pretium
licitis nostris offerimus. Virgilius, Equidem merui, nec desprecor,
&c.* — 16. *Ad me ut redeam.] Redire ad se dicitur, qui ani-
recipit, et sedem mentis. Virgil. Victus redit ad se.* Et hic de
re dixit. *Dispiciam.] Displicere est disquirere consilium,
icere, deorsum aspicere.* — 17. *Cur non habeo spatium.]*

15. *Dixi.]* Vide supra II. 3. 12.

16. *Quid meritus? da. crucem.]* Attici reos capitalis fa-
tis convictos condemnabant, nullo expresso supplicio: post rei in-
gati, quid se meritos putarent, quo magis miserabiles apparerent,
tam suam in maius aestimabant. Atque ita mollitis iudicibus non
caput salvum abstulerunt. Hunc morem imitantur Pamphilus et
s. Aristoph. Ran. 1044. *Τί καθεὶν φήσεις ἄξιός εἶναι; Δ.* Τη-
ρι. h. e. *Quo supplicio dignum te dicis? B.* *Morte.*

16. *Ad me ut redeam.]* Perturbati, iracundi et insani *exire*
et *redire ad se* dicuntur. Adolph. V. 3. 9. Hec. III. 2. 12. Pe-
rus, cap. 90. *Quotiescumque coeperis a te exire, sanguinem tibi a
mittam.* ubi vide interpretes, maxime P. Burmannus. Livius,
Tubet bono animo esse, sopitum fuisse regem subito ictu; ferrum
alve in corpus descendisse: iam ad se redisse. — *Iam aliquid
dixi m.]* Emphatice dixit *Iam*, quia periculum, quod aiunt, in
erat. Infra IV. 2. 21. Est vero *displicere* de animi intentione
m, qua quis quasi in omnem partem lumina convertit et circum-
; quid agendum sit. Lucretius, VI. 648. *Cunctas in partes di-
ndum.* Cicero ad Q. Fr. I. 3. *Ego quid sperem, non dispicio.* —
mihi.] Supra I. 5. 28. II. 1. 22. et passim alibi. Plautus, Me-
m. II. 2. 29. Simili sententia: *Hei mihi! Quum nihil est, illi qui
i diminuum caput.*

Namque hoc tempus, praecavere mihi me, hand t
ulcisci, sinit.

V. 18. Benth. *sinit* mutavit in *monet*. Frustra. Conf. Graevius in
log. Epistol. Burmann. T. IV. p. 704. et Ruhken. ad h.
Westerhov.

Ολογοπλα. — 18. *Namque hoc tempus praecavere.*]
Virgilius, Sed motos praestat componere fluctus. Et est ούλληψις.
enim cogit, hoc sinit.

18. *Namque hoc tempus.*] Similis fere locutio est Eum
6. 24. Tacitus, Annal. XI. 31. *Securitati antequam vindictae ca
leros.* Nec aliter Venus ad Aeneam, Virg. Aen. II. 594. seqq. —
nit.] Verbum hoc non referendum ad *praecavere*, sed ad *ulc*
Ita, quoties duo verba requiruntur, alterum omitti solet, seu id
sit, seu posterius. Prius omisit Cicero, Fam. V. 19. *Si feceris
quod ostendis, magnam habeo gratiam: si non feceris, ignoscam
alterum timori, alterum mihi te negare non potuisse arbitrabor.* E
gilius, Aen. II. 780. *Longa tibi exilia, et vastum maris aequor e
dum.* Aen. III. 260. *nec iam amplius armis, Sed votis precibusque
bent exposcere pacem.* Nepos, Hannibal. 8. *Namque alii naufr
alii a servis ipsius interfectum eum, scriptum reliquerunt.* Hor
Carm. III. 6. 6. *Hinc omne principium huc refer exitum.* Post
verbum omisit Phaedrus, IV. 17. 31. *Non veto dimitti, verum cru
fame.* Ubi subaudiendum, *volo, vel, iubeo.* Adde Graevium et
kerum ad Flor. III, 21. 26. et interpretes ad Justin. III. 1. et E
[*Praecavere.* Mente supplendum iubet vel monet. Nam *sinit* per
ad *ulcisci* nec iungi potest cum *praecavere*. Saepe veteres scrip
duobus substantivis unum adiungunt verbum iisdem respondens,
tamen alterutri pro seposito minus convenit. Cic. ad Att. X. 4.
*rum ego imperatorum non modo res gestas antepono meis, sed ne
tunam quidem ipsam, qua illi florentissima, nos duriore conflictat
demur; ubi conflictati non potest iungi cum florentissima fortuna.*
uti florentissima fortuna dicimus. Catull. LXIV. 120. *Aut mor
oppeteret Theseus, aut praemia laudis.* ubi vid. Passeratium. Flor
IV. 12. 37. *aliis oculos, aliis manus amputabant.* Apul. Met. IV
244. Oud. *Non fusti sed machaera perfossus.* ubi librarii hac re
loquendi offensi substituerunt *percussus*: immo aliquando unum ver
duobus respondet, ita ut non vicinam, sed plane contrariam signi
tionem habeat v. o. ut in altera pericope valeat *iubere*, in altera *vet*
Cic. de N. D. I. 25. *Negat esse corpus Deorum, sed tanquam corp
nec sanguinem, sed tanquam sanguinem.* Phaedr. IV. 17. 31. *non
dimitti, verum cruciari fame.* Hoc loquendi genus, in quo saepe
serunt viri docti, praeclare illustrarunt Gronov. Obs. IV. 2. Hemst
ad Lucian. Contempl. p. 492. et Dorvill. ad Charit. p. 397.]

ACTUS QUARTUS.

SCENA PRIMA.

CHARINUS. PAMPHILUS. DAVUS.

HOC CINE CRÉDIBILE, AÚT MEMORÁBILE,
 TA VECÓRDIA INNÁTA CUIQUAM ÚT SÍET,
 MALIS GAÚDEANT, ÁTQUE EX INCÓMMODIS

1. vulgo *Hoccin est*, quod Bentl. ex Prisciani codice mutavit. Totus enim versus e dactylis constat.

Hoccin' credibile est.] Elegans perturbatio, in qua inter Pamphilus, Davus, Charinus, Eyrria, Chremes omnes offenduntur. — 1. *Hoccin' credibile est.*] Et incredibile est, inquit, et nefandum. E contrario enim ab interrogatione incipiunt, qui nimis irascuntur: ut et illud, *Hoc sine humanum est?* Et totum hoc in pronuntiatione est. hoc enim genus interrogationis vim negandi exprimit. — *Hoccin' credibile est.*] A generalitate incipit, ut Cicero, *Quam facile serpat iniuria et peccandi vis, quam non facile exprimitur, videte, iudices.* — 2. *Cuiquam ut siet.*] Singulari et plurali numero respondet. *Cuiquam ut siet, ut malis gaudeant.*] Cum dixisset *cuiquam*, intulit verbum pluralem, ut alibi, *Si quisquam est, qui placere se studeat Quamplurimis, et minime multos laedere: In his Poëta hic nomen dicitur suum.* — 3. *Ut malis gaudeant.*] Legitur et *gaudeant. Atque ex incommodis alterius sua ut comparentur commoda?*] Hoc est, non intelligunt commoda sua, nisi ex alterius incommodis ea aestimaverint. *Ex incommodis alterius.*]

2. *Vecordia innata.*] H. e. malignus animus. Catullus, Epigr. XVI. 14. *Quod si te mala mens, furorque vecors In tantam miseris, scelestis, culpam.* Livius Andronicus incerta Tragoedia apud Plautum, ex emendatione Scaligeri: *Vecorde malefico vacerra. Dixit vecordia innata*, uti Plautus, Mil. IV. 2. 71. *Non mihi avaritia unquam innata 'st.*

3. *Ut malis gaudeant.*] Menander apud Stobaeum Flor. Epigr. CXII. *Ταῖς ἀνομίαις μήποτε ἐπιχαιρε τῶν πέλας.* h. e. *Aliorum vitis ne gaudeas unquam.* Homerus, Odyss. XV. 347. *Οἱ δ' ἤδη θμοῖσι γελῶσιν ἄλλοτριόισι.* h. e. *Illi vero iam malis ridebant aliorum.* Horatius, Serm. II. 3. 72. *Quum rapies in ius malis ridentem*

A'Iteriús sua ut cómparent cómmoda? ah!
 'Idne 'st verum! Immo id est génus hominum péni-
 mam; in
 Dénegandó modo quis pudor paúlum adest:
 Póst ubi témpus promissa est iam pérfici,
 Túm coactí, necessário se áperiunt:

Et hic *gaudeant* subauditur. — 4. *Sua ut comparent.*] *Idne 'st verum* est, acquirant, vel aestiment, metiantur. — 5. *Idne 'st verum immo id genus.*] Alii sic, Verum est; hoc genus hominum hunc nem se probavit esse, cum malus sit: et sic contra hoc, Immo non minem, sed pessimum hominem se probavit. *Idne 'st verum immo id genus.*] Parum accusaverat, dicens, *Idne 'st verum minum genus?* et ideo addidit, *Immo id genus hominum est pessimum* ut hoc facere non hominis modo sit, sed pessimi hominis. — 6. *denegando modo.*] *Modo*, pro tantummodo. *Quis pudor paululum adest.*] Adest pudor, ne denegent: non adest, ut et ostent. — 7. *Post ubi tempus.*] Deest est: ut sit, tempus est. — 8. *Necessario se aperiunt.*] Mire ait necessario, quia

alienis. [*Gaudeant.* Ita ex melioribus libris legendum pro *gaudent*. Nam *quisque* et *quisquam* saepe iunguntur cum verbis pluralis numeri. Sallust. Cat. c. 37. *Sibi quisque ex victoria talia sperabans.* ubi Cortius. Liv. II. 22. *pergunt domos eorum, apud quem quisque essent.* ubi plura Drakenborch.] — *Ex incommodis alteri sua ut comparent commoda.*] Contrarium est Heaut. II. 4. Cicero, Offic. III. 5. *Detrahere igitur aliquid alteri, et hominem minis incommodo suum augere commodum, magis est contra naturam quam mors, quam paupertas, quam dolor.* Livius, IV. 58. *Tantum absuis, ut ex incommodo alieno sua occasio peteretur.*

5. *Idne est verum?*] Ita rei atrocitate percitus et suspensus interrogat, cui non videbatur credibile, eiusmodi in se reperiri Paululum. [*Verum* i. e. aequum, iustum. Caesar B. G. IV. 8. *Non verum esse, qui suos fines tueri non potuerint, alienos occupare.* Liv. II. 48. *verum esse, habere eos, quorum sanguine ac sudore patitur.* ubi vid. Interpretes. Sic *veritas* pro aequitate est apud Rutil. I. II. p. 84. ubi vid. quae annotavimus. Contra *iustum* dicitur pro *verum*. Vid. Graevius Lect. Hesiod. c. 6. p. 34.]

6. *Quis pudor paulum adest.*] Eadem constructionem vidit Plautum, Menaechn. Prol. 16. *Tantum ad narrandum argumen- tum adest benignitas.*

7. *Promissa perfici.*] Imitatur Plautum, Asin. I. 1. *moriri sese misere mavolet, Quam non perfectum reddat, quod proseris.* [*Tempus perfici* graeco modo dicitur pro perficiendi.]

8. *Coacti se aperiunt.*] H. e. Manifestant, quod tam

iment: et tamen res cogit denegare.
 tum eorum impudentissima oratio est, 10
 tu homo es? quis mihi es? cur ego meam tibi?
 heus,
 nimis sum egomet mi. Attamen, ubi fides?

9. Benth. *res promittit ex codice, nescimus quo. Idem v. 11. post quis tu inseruit homo, et ante meam tibi addidit ego. Quis in re eum secuti sumus, ut cretici fierent.*

[sunt tales: necessitas autem in natura est constituta. *Aperiunt.*] e, *aperiunt*: quoniam tunc cum promittebant, mali erant: sed habet malitia intra pectoris altitudinem. — 9. *Et timent, et tamen res cogit denegare.*] Bis numero subauditur *denegare*. melius *timent*, quam si diceret, *pudet eos*. nam timor est etiam orum, pudor tantum bonorum. *Res.*] Malitia scilicet, tanquam sint ad rem, quam praestare non possunt. — 11. *Quis tu es? quis mihi es?*] *Quis tu es?* ad dignitatem refertur: *quis mihi* ad necessitudinem: id est, frater, aut cognatus. Et haec verba lia sunt dictu, sed animo aspera. *Cur meam tibi?*] "Ellipsis. — *Heus, proximus sum.*] *Heus* significatio est modo nominis, intensionem considerationemque revocandi. *Proximus sum egomet mihi.*] Id est, charior mihi met ipsi sum, quam quisquam alie. *Proximus.*] Charus, benevolus. Et hoc est, quod ait supra, *aequior sum Pamphilo, si se illam in somnis, quam illum amplecti* *habet*. Inde *proximi* et *propinqui* dicuntur, qui nobis chari esse de-

e dissimulaverunt. Nepos, Themist. 8. *Hac necessitate coactus uno navis, quis sit, aperit.*

11. *Quis tu es?*] Formula contemnendi alterum praes se. Cicero, Fam. VII. 16. *Oro te, quis tu es?* Ovidius, Heroid. II. 106. *mihi, si, quae sim Phyllis, et unde? rogas.* Florus, III. 10. *s est autem Caesar?* Et IV. 12. *Qui vos estis?* [*Quis tu homo* Plaut. Curc. III. 42. Mil. Glor. II. 5, 15.]

12. *Proximus sum egomet mihi.*] Vide supra II. 5. 15. *dem rem varie extulerunt.* Plautus, Trin. V. 2. 30. *Tunica pro-pallio est.* Quod Belgae, Germanos imitati, ita: *Het hembd is nader, dan derok.* Cicero, Fam. XVI. 23. *Γόνυ κνήμης, sc. μάλλον ἔγγυς.* h. e. *Genus sura propius est.* Euripides, Medea. 86. *Ὡς τις αὐτὸν τοῦ πέλους μάλλον φίλει.* h. e. *Ut quisquis sese magis ut quam alterum.* — *Ubi fides?*] Ita Heaut. II. 3. 15. Virgilius, XI. 55. *Haec mea magna fides?* Suetonius, Ner. 49. *Haec est es?* [*Ubi fides* formula querentium de perfidia. Heaut. II. 3. 15. *uppiter, ubinam est fides?* Ovid. Epist. VI. 41. *ubi pacta fides?* apud Gell. X. 3. *ubi fides maiorum?*]

**Sí roges, nil pudent. hic, ubi opus est,
Non verentur: illic, ubi nihil opus est, ibi verentur.
Séd quid agam? adeamne ad eum, et cum eo iniuriam hanc expóstulem?
Ingeram mala multa? atque aliquis dicat, nil promovetis.**

V. 18. ante Bentl. erat *pudet*. Idem proxima emendavit sic: *Ubi opust: illic ubi || Nil opust, ibi verentur*. Etenim *ver* non *verentur* in aliquot libris desunt.

bent. — 13. *Si roges*.] Abundat, *si roges*: sed ἡθικῶς aditum est. *Nihil pudet*.] *Pudor* est mali facti: *verecundia* recti honesti. Ergo mire posuit. *Hic ubi opus est*.] Salvo pudore *Hic*.] Ubi promiserant. — 14. *Illic, ubi nihil opus est, ibi* *Illic* et *ibi*, aptum irascenti repetitionis genus. *Illic*.] Legitur *illi*. *Ubi nihil opus est*.] Ubi nondum promiserunt, ibi veretur; quod ait supra, *In denegando modo quis pudor est paululum*. — 15. *Adeamne ad eum*.] Hic locus deliberationis est: an adeat ad Pamphilum. Et unum *ad* abundat, et moraliter *ver*. Charini sunt posita. *Iniuriam*.] Pro, *de iniuria*. *Expostule*.] *Expostulatio* est adversus eum, quem incusamus. nam *expostulare* querelam apud eum ipsum deponere de eo ipso, qui fecit iniuriam. *Postulare* autem, querelam dicere de altero apud alterum. — 16. *Ingeram mala multa?*] Quasi tela, ita se dicit ingesturum malum. *Atque aliquis dicat, nihil promoveris*.] Hoc dicit, Et existat aliquis, qui mihi dicat, Quid profeceris? respondebo, *M*

13. *Hic, ubi opus est, non verentur*.] Plautus, *Epit.* II. 1. 1. *Plerique homines, quos, quum nihil refert, pudet: ubi pendendum est, ibi eos deserit pudor, quum usus est, ut pudeat*. Cicero *Quinct.* 25. *Et sero, et nequidquam pudet*.

15. *Cum eo iniuriam hanc expostulem?*] *Expostulare* proprie est tanta cum vehementia postulare, usque donec impetres, ut *exorare* et similia. Dicunt autem et simpliciter *expostulare*, et *expostulare cum aliquo*, et *expostulare cum aliquo iniuriam*, vel simile. Sed et *expostulare de iniuria*. Proprie usurpavit Suetonius, *Tib.* 11. *Coactus est tam suis, quam matris impensissimis precibus reditum et postulare*.

16. *Ingeram mala multa?*] Plautus, *Bacchid.* IV. 8. *Si tibi mala multa ingeram?* Horatius, *Serm.* I. 5. 11. *Tum puer nautis, pueris convicia nautae* Ingerere. Gellius, VII. 11. *Quum in eundem Antonium probra quaedam alia ludibriosa et turpia ingessisset* [Plura Oudendorp. ad *Lucan.* V. 681.] — *Atque aliquis dicat*. Ita Heaut. I. 1. 20. *Phorm.* II. 2. 20. Brutus ad Ciceronem, *Fam.*

Multum: molestus certe ei fuero; atque animo morem gesserero.

a. Charine, et me, et te imprudens, nisi quid Di respiciunt, perdididi.

b. Itane, imprudens? tandem inventa est causa. solvisti fidem.

V. 17. Benti. Nil? molestus etc.

— 17. *Multum.*] Non subiunxit, quo modo multum? sed, et faciam. *Multum.*] Subauditur *promovero.* — *Molestus certe ei fuero.*] Transitum fecit dicendo, *Molestus certe ei fuero.* hoc est, si nihil aliud promovero, certe ei molestus fuero. *atque animo morem gesserero.*] Erit fructus iracundiae ex vin-
a. Et per iracundiam atque turbationem non invenit quod sit *mul-*
a: aliud ergo invenit, *Molestus certe ei fuero.* — 18. *Cha-*
a, et me, et te.] Mire et artificiose fecit Pamphilum priorem
qui, ad perfringendam iracundiam Charini. alioquin si prior voca-
ni potuisset, tragica exclamatione usus fuisset. *Imprudens.*] *Im-*
aio ab imprudentia. etenim nisi bonae esset conscientiae, nun-
m diceret, *se perdididi*, purgaturus. — 19. *Itane impru-*
a?] *Imprudens*, distingue. Et attende, hoc illum repetere,
et indignatur magis, quasi audierit, *imprudens*, et non audierit
a. *Itane imprudens?*] Quia articulus omnis defensionis
successivam qualitatem hoc dicto est constitutus: idcirco hoc ipsum
aans per infirmationem repetit, hoc cupiens eripere Pamphilo, quo

L. Succurret fortasse hoc loco alicui vestrum. [*Nihil promoveris*
a nihil profeceris. Vid. Obs. Misc. Nov. II. p. 8.]

17. *Animo morem gesserero.*] Idem est *sibi morem gerere.*

Aut. V. 1. 74. Eodem sensu *obsequi animo suo* dixit Plautus, Poen.
l. 48.

18. *Nisi quid Di respiciunt.*] H. e. Nisi propitii nobis
a Dii. Plautus, Bacchid. IV. 3. 24. *Deus respicit nos aliquis.* Ci-
to, Att. I. 16. *Nisi quis Deus respexerit.* Sed et homo hominem *re-*
aure, id est, favore prosequi dicitur. Adelph. III. 2. 55. Martia-
a, X. 10. 5. *Qui me respiciet, dominum regemque vocabo.* Sed et in
aam sensum usurpatur. Justinus, XIV. 4. *At vos, ait, devota ca-*
a, respiciant dii, periorum vindices. [*Quid saepe abundat post*
a ticular *si et nisi.* Cic. ad Div. IV. 1. *Trebatio mandavi, ut si quid*
a me velles ad me mittere, ne recusaret. Horat. Serm. II. 1. 78. *nisi*
a d tu, docte Trebati, Dissentis. Vid. Heinsius ad Ovid. Epist. VI.
a et Drakenborch. ad Liv. III. 48. 4. *Ruhnk.* Non abundat.]

19. *Solvisti fidem.*] Attius, Atreo: TH. *Fidem fregisti.*

Pa. Quid tandem? **Ch.** Etiam nunc me ducere istis dictis postulas?

Pa. Quid istuc est? **Ch.** Postquam me amare dixi complacita est tibi.

Hei me miserum! qui tuum animum ex animo spectavi meo.

Pa. Falsus es. **Ch.** Nonne tibi satis esse hoc visum solidum est gaudium,

Nisi me lactasses amantem, et falsa spe produceres?

V. 20. Bentl. *Quid isa tandem? C. Etiam me dictis ducere istis postulas? ex coniect.*

V. 23. inconcinnum Bentl. sic refingit: *Falsus es. Non satis esse hoc solidum visumst gaudium.* Aliquot codd. *solidum est visum*

ille maxime nititur. — 22. *Qui tuum animum.*] Legitur *cum.* — 23. *Falsus es.*] Modo participium est, id est, *fallax* si Pamphilus id dicit. Si vero coniungitur, pro *fallax* accipitur. *Solidum.*] *Solidum*, plenum, idoneum, integrum. — 24. *Me lactasses.*] *Produxisses, oblectasses, induxisses:* quae significatio frustrationem ostendit. *Lactare* est inducere in aliquam

AT. *Neque dedi, neque do infideli quoiquam.* Est autem *solvisti* dem h. l. dictum ironice pro, *non solvisti, rupisti, fefellisti.* **Rus**, I. 1. 12. *Illi ut et fidem solverent, et ulciscerentur, clypeis ruere.* ubi vide quae notavit Dukerus. Contra promittentes dicunt *adstringere fidem.* **Eun.** I. 2. 22. Eodem sensu dixit Suetonius, **Cl.** 9. *Cum obligatam aerario fidem liberare non posset.*

20. *Ducere dictis.*] H. e. Dolis deludere. **Supra** I. 2. **infra** **Phorm.** III. 2. 15. **Plautus**, **Capt.** IV. 2. 7. *Hic est ille ad ductus, quoi verba data sunt.* Idem Graecis est ἀγέτω et ἀγέτω τῆς φωνῆς. Quod Germani imitati dicunt, *bei der Nase herum führen.* Et ita **Batavi.** [*Postulas, i. e. vis, cupis.* **Infra** v. 93. *Nec postulabat ne quisquam uxorem dare.* **Adelph.** II. 2. 30. *Ut hanc mihi eripere postulas.* Vid. notata ad **Rutil. Lup.** II. p. 134.]

22. *Tuum animum ex animo spectavi meo.*] **Eun.** I. 118. **Plautus**, **Trin.** IV. 3. 42. *Ex eorum ingenio ingenium horum per hanc.* **Stich.** I. 1. 3. *nos eius animum De nostris factis noscimus.*

23. *Falsus es.*] H. e. *Falleris, erras.* **Plautus**, **Aul.** II. 1. *Haud falsa sum, Nos odiosas haberi.* Vide quae notavit **Cortius** ad **Sext. Inst. Catil.** X. 5. — *Solidum gaudium.*] Ita dixit, uti *solidum beneficium*, **Eun.** V. 2. 32. **Plautus**, **Merc.** I. 1. 21. *Magno atque subito multas infortunio.* Intelligit igitur gaudium integrum.

24. *Lactasses.*] Vocem explicat **Donatus.** Vide **infra** V. 4.

cas. *Pa.* Habeam? ah! nescis, quantis in malis
verser miser, 25
ntisque hic suis consiliis mihi confecit sollicitudines,
s carnufex. *Ch.* Quid istuc tam mirum est, de
te si exemplam capit?

27. est delevit Bentl. ex Eugraphio.

tem, a lactando, unde et oblectare dicitur. — 25. *Habeas.*] *missio animi irati. Habeam?*] Ut supra, *Aus si tibi has nuptias cordi. Pa. Cordi!* — *Ah, nescis, quantis in malis verser miser, Quantasque hic suis consiliis mihi confecit sollicitudines.*] *Elq̄vsta*, ut supra, *Cuius consilio fretus sum.* am *verser* protulerit, *conficias* debuit inferre. est ergo *ἀναστροφῶν*, aut ut est illud: *Principio, amico filium restitueris, tibi gem firmum, et filiae invenies virum.* — 26. *Confecit.*] *Legit et conflavit. Sollicitudines.*] Perturbationes. — 27. *Meus carnufex.*] Id est, in me carnufex, qui me torserit; ut alibi, *Deo meo*: hoc est, in me irato Deo. — *Si de te exemplum capis?*] *Utrum, si te imitatur: an, si de te exigit poenas?* ut ipse aliterque exempla in te edent. sed melius, *te imitatur, accipimus.* —

me, apud Nonium I. 25. *Frustrando lactans.* Plautus, *Cistell.* II. 1. *Ita me amor lassum animi ludificat, fugat, agit, adpetit, Rast, resinet, lactat; quod dat, non dat, deludit.* Eodem sensu *Virgilius*, *Aen.* I. 352. *Vana spe lusit amantem. — Produceres.*] *III.* 5. 9. Et homo et res *produci* dicitur. Plautus, *Trin.* II. 3. *Illi producit vitam ad misericordiam.*

25. *Habeas.*] Vide infra. V. 3. 18. [*Habeas.* Formula eius, quid cum ira et indignatione concedit. Infra V. 3. 18. *immo habet, valeat, vivat cum illa.* Sueton. *Caes.* c. 1. *Vincerent ac sibi erent.* Vid. Donatus ad h. l.]

26. *Confecit.*] Postquam *verser* dixit, alio modo *confecit* subiungit. De qua variatione vide Munkerum ad Hygin. *Fab.* LVIII. [Observanda est modorum variatio *verser* et *confecit* profecerit, accuratissimis etiam scriptoribus usitata. Liv. XXXVIII. 33. *quia salvos vellet, sed quia perire causa indicta volebat.* Duker. *Flor.* II. 15. p. 386. Cort. ad Sallust. *Iug.* c. 4. et Munker. ad Hygin. . 148. *Conficere* ponitur pro simplici *facere.* Heaut. V. 3. 1. *alibi gnato conficias mali.*]

27. *Meus carnufex.*] H. e. Qui me excarnificat. Convicium vicium in servum. — *De te si exemplum capit.*] Adelph. 4. 52. Plautus, *Mostell.* III. 2. 75. *Nuno hinc exemplum capere, nisi tu nevis.* — *Si. Nae ille malo quidem ab opere exem- ta petit.*

Pa. Haud istuc dicas, si cognoris vél me, vel amorém meum.

Ch. Scio. cùm patre altercásti dudum: et is nunc propterea tibi

Succénset: nec te quívit hodie cógere, illam ut diceres.

Pa. Immo étiam, quo tu minus scís aerumnás meas:

Hae núptiae non ádparabantúr mihi:

Nec póstulabat núnc quisquam uxorém dare.

Ch. Scio: tú coactus tuá voluntate és. **Pa. Mane.**

V. 32. Bentl. ex Donato *Haec nuptiae. v. ad I. 1. 99.*

28. *Haud istuc dicas, si cognoris.*] Nosti enim: sed si cognoris, non ita dicas. — 29. *Cum patre altercasti.*] Alti quae facta sunt, ad ea quae facta non sunt. *Cum patre altercasti.*] Legitur et *altercatus es.* non enim *alterco* dicimus. — 30. *Nec te quívit hodie cogere.*] Hoc argumentum attulit et iis, quae non sunt facta, cum fieri debuerint. — 31. *Immo etiam.*] Propterea et amplius. *Immo etiam.*] Deest, audi. *Quo tu minus scis aerumnas meas: hae nuptiae non adparabantur mihi.*] Quo id est, quod, et deest, audi, vel accipe: ut est quod, vel quoniam minus scis. Vel quo, id est, ex quo aut quare. Aut certe erit sensus, cum huiusmodi tamen subauditione, *Immo etiam quo tu minus scis aerumnas meas, eo magis audi.* Aut, *Immo etiam hae nuptiae non parabantur mihi, quo ipso minus tu scis aerumnas meas.* id est, falsae nuptiae erant: quae res te fallit magis, irasciquam mihi cogit merito. — 32. *Hae nuptiae.*] Legitur et *haec nuptiae.* sic enim veteres dixerunt. *Non adparabantur.*] *Adparari* cum dativo casu semper cladem et perniciem significat. ut *Virgilium Mihi sacra parari.* — 34. *Coactus tua voluntate es.*] *Haec* est accusatio. ille enim excusat per imprudentiam: hic arguit voluntatem, hoc ergo dixit: Eo gravius, quod nullo cogente peccasti. —

30. *Succenset.*] Supra II. 6. 17. [*Altercasti* antiquae pro *altercatus es.* *Altercari* proprie est alternis loqui etiam sine iurgio. Caesar B. G. III. 19. Vid. Gesner. in Thes. L. L. h. v. Hinc *altercationes* opponuntur perpetuis orationibus; vid. Drakenb. ad Liv. IV. 6. 1.; deinde hoc verbum translatum est ad contradictiones disputantium, exponentantium vel rixantium.]

32. *Adparabantur.*] Supra III. 2. 34. et III. 4. 15.

34. *Scio.*] Ita solent, qui per ironiam respondent. Infra V. 1. 19. — *Coactus tua voluntate es.*] 'Οξυμώρον species. Cicero, Fin. II. 20. *Sua voluntate, nulla vi coactus.* Homerus, Iliad. A. 43. ἐξων

ndum scis. *Ch.* Scio equidem illam ducturam
esse te.

36

a. Cur me enicas? hoc aúdi: nunquam déstitit
stare, ut dicerem, me [esse] ducturum, patri:
suadere, orare, usque ádeo donec perpulit.

a. Quis homo istuc? *Pa.* Davos. *Ch.* Davos! *Pa.*
Davos ómnia.

Ch. Quamóbrem? *Pa.* Nescio: nisi mihi Deós satis 40

V. 35. Cod. Pal. *Nondum etiam scis.* Unde Bentl. versum sic refinxit: *Nondum etiam scis. Scio equidem ducturum esse te: deleto illam.* Vers. 37. idem esse delet, quod nec Donatus legit. Sic etiam Faërnus.

V. 39 seqq. Bentl. sic refinxit: *Quis homo istuc? P. Davos. C. Dá vos? quamóbrem? P. nescio. || Nisi mihi deos fuisse iratos, qui auscultaverim. || Factum est hoc, Dave? etc.*

[*Cur me enicas?*] Excrucias. — 37. *Instare, suadere, vere.*] Quia dixit, *instare, suadere, orare*, non plus dicere solet, quando nihil potest esse. — 39. *Davus.*] *Davus* cum admiratione pronuntiandum. *Interturbat.*] Deerat et hic, ut *Davus* diceret: sed plus intulit, *interturbat.* Et *inter*, modo non metacritice significat: est enim adauctiva particula: ut *interfectus, interitus.* Modo *post.* ut, ---- *hunc inter fluvio Tiberinus amoeno Ventibus rapidis, et multa flavus arena In mare prorumpit.* — 40. *Nescio.*] Quia irascitur Davo, dixit *nescio*: alioquin scit. — *Nisi mihi Deos satis scio fuisse iratos.*] Deest quia: ut sit,

Volens ys θυμῷ. h. e. *Volens, invito tamen animo.* — *Mane.*] Formula est, qua utimur in eos, qui nimio affectu vel dicunt, vel faciunt quid. *Heaut.* II. 3. 32. V. 1. 17. Eodem fere sensu usurpatur *loc audi.* Vide supra III. 4. 11.

36. *Nunquam destitit instare.*] *Caecilius, Plotio: ita orando, orando, Instando atque obiurgando me obtudit.* *Plautus, Stell.* II. 3. 39. *destiti Instare usque adeo, donec se adiurat anus Iam ibi monstrare.* *Cicero, Fam.* I. 1. *Pompeium et hortari, et orare, iam liberius accusare, et monere, ut magnam infamiam fugiat, non sistimus.*

38. *Perpulit.*] *Infra V. I. 9. Plautus, Epid.* I. 1. 80. *Ego ser perpulsi meis dolis senem.* *Livius, I.* 59. *Incensam multitudinem repulit, ut imperium regi abrogaret.*

40. *Nisi.*] *Comicum est pro Sed.* *Eun.* III. 4. 10. IV. 5. 9. *aut.* V. 6. 2. et passim alibi. *Plautus, Pseud.* IV. 6. 4. *non edepol o. Nisi observemus quo eat, aut quam rem gerat.* Sed et ita *Cicero,*

Scđo fuisse irátos, qui auscultáverim.

Ch. Factum ést hoc, Dave? *Da.* Fáctum. *Ch.* Hem!
quid ais, scelus?

At tibi Dđ dignum fáctis exitiúm duint.

Eho, dic mihi, si omnes hunc coniectum in nuptias

nisi quia. — 42. *Factum hoc est?*] Non quod non credat, interrogat: sed quod increpet. — 43. *At tibi Dđ.*] At, principium increpationem aptum. ut *Virgilius*, *At tibi pro scelere.* ---- Et *Erastus*, *At ó Deorum quisquis in coelo regis Terras, et humanum genus.* 44. *Eho, dic mihi.*] *Eho* interiectio est intentionem audientis expostulans. *Dic mihi.*] Semper *vò dic mihi* iniuriosum est:

Fam. XIII. 73. *De re nihil possum iudicare, nisi illud mihi certe persuadeo, te, talem virum, nihil temere facisse.* Idem Graecis valet μή, et τὰν μή. [*Nescio: nisi* — sic legitur *Heaut.* III. 2, 31. *Adelphi.* IV. 5, 64. *Phorm.* III. 1, 11. V. 8, 6. *Plaut. Pseud.* I. 1, 105. I. 155. *Rud.* IV. 3. 85. Plura habent *Gronov.* ad *Plaut. Men.* Prol. v. *Drakenb.* ad *Liv.* XXIV. 20.] — *Mihi Deos gratis scio fuisse iratos.*] *Plautus*, *Rud.* IV. 4. 102. *Tibi hercle Deos iratos esse oportet, quisquis es.* *Phaedrus*, IV. 19. 15. *Diis est iratis natus.* vide interpretes. Et recte notat *Burmannus*, veteres aut deorum minimumve voluntati, aut factorum necessitati, res omnes tribuisse. [*Mihi Deos fuisse iratos* i. e. me stulte egisse, non satis sanam mentem habuisse. Credebant enim Veteres, Deos ei, quem punire vellem mentem et consilium eripere. *Phorm.* I. 2. 24. *memini relinqui Deo irato meo.* *Phaedr.* IV. 19. 15. *Dis est iratis natus, qui est similis tibi,* ubi vid. Interpretes. Contra iis, qui sanam mentem haberent, Deos propitios esse dicebant. *Phorm.* IV. 3. 31. *satin illi sunt propitii.* *Brisson.* de *Formul.* I. p. 100.]

43. *At.*] Imprecandi et execrandi vim habet in orationis initio. *Eun.* III. 1. 41. *Hec.* I. 2. 59. *Virgilius*, *Aen.* II. 535. *At tibi, pro scelere, exclamat, pro talibus ausis Di (si qua est coelo pietas, quae talia curet) Persolvant grates dignas, et praemia reddant Debita.* Sed et usum habet in faustis precationibus. *Plautus*, *Menaechm.* V. 7. 3. *At tibi di semper, adolescens, quisquis es, faciant bene. Exisisti duint.*] *Phorm.* V. 7. 83. Ita *Plautus*, *Most.* III. 1. 126. *Malum quod isti di deaque omnes duint.*

44. *Dic mihi.*] Magis curiosum, quam iniuriosum est. *Idem* infra V. 4. 28. [*Hac formula utuntur vel curiosi, vel cum stomacho et superbia interrogantes.* *Eun.* I. 2. 20. *Hec.* III. 2. 21. Vid. *Brouhousius* ad *Propert.* IV. 3. 23. et *Burmannus* ad *Ovid. Epist.* XVI. 341.] — *Coniectum in nuptias.*] Ita supra III. 4. 23. III. 5. 14. *Cicero* Fam. I. 9. *Iecit quidam casus caput meum quasi certaminis causa a mediam contentionem dissensionemque civilem.*

ūci vellent; quód, nisi hoc, consiliúm darent? 45
 Decéptus sum, at non défatigátus. *Ch. Scio.*
 Hac nón successit, ália adgrediemúr via.
 Id putas, quia prímo processít parum,
 a pósse iam ad salútem converti hóc malum.
 Immo étiam: nam satis crédo, si advigiláveris, 50
 tuis geminas míhi conficies núptias.

1. 45. Benth. ex codd. *quidni hoc consilium darent?* ut versus decurrat lenius.

1. 48. Benth. corr. *Nisi si id putas.* Idem v. 49. legit magis nume-rose: *Non iam ad salutem posse converti hoc malum.*

ūci, *Dic mihi, Damoeta, cuium pecus?* — 45. *Quod, nisi
 consilium darent?*] Cum odio hoc pronuntiandum est. ideop-
 niectum dixit. — 46. *Deceptus sum.*] Concessio. *Scio.*] *Scio*
 non ad deceptionem, sed ad defatigationem reddit. ergo
 ūci sonandum. — 47. *Hac non successit.*] Deest,
 conabamur: et proprie de bono sic dicitur. *Alia adgredie-*
via.] Vel *adoriemur*, id est, enitemur. *Adoriri* proprie di-

46. *Defatigatus.*] H. e. Lassus, cura confectus. Supra II.
 Cicero, Fam. X. 19. *Cupio omnia reip. causa: sed, mehercules,*
conservanda iam defatigatus.

47. *Alia via.*] Alio modo, ratione, pacto. Supra II. 6. 11.
 II. 2. 16. Heaut. I. 1. 49. IV. 5. 41. et passim alibi. Plautus, Epid. II.
 Ipi hi quidem mihi dant viam, quo pacto ab se argentum auferam.

48. *Processit parum.*] Plautus, Stich. III. 2. 39. *Equidem*
vide orator sum, sed procedit parum. Sallustius, Catil. 32. *Quod*
ipse insidiae consuli procedebant. Liv. II. 44. ibique Drakenborch.

49. *Ad salutem converti hoc malum.*] Livius, II. 31.
male commissum ignavia hostium in bonum vertit. Cicero, Fam.
 I. 13. *Qui quidem eas copias, quas diu simulatione reip. compa-*
bant, subito ad patriae periculum converterunt.

50. *Advigilaveris.*] Phorm. I. 4. 26. Plautus, Pers. IV. 4. 63.
me tu, advigila. Cicero, Legg. II. 12. *Ut advigiletur facilius ad*
mediam ignis. Videtur autem ad in *advigilo* intendere significatio-
 nem, uti in *adcurro* et similibus.

51. *Unis.*] Adiectivum *unus, a, um*, additum substantivo
 numerali numeri, etiam pluralem formam recipit. Cicero, Fam. II. 7.
me literis totius aetatis res gestas ad Senatum perscriberem. Attic.
 5. *Sed abs te unas mihi scito literas redditas esse.* Sallustius,
 III. VI. *Postquam in una moenia convenere. Sed et uni addi-*

Da. Ego, Pámphile, hoc tibi pró servitio débito,
 Conári manibus, pédibus, noctesque ét dies,
 Capitís periculum adíre, dum prosím tibi.
 Tuum 'st, sí quid praeter spem évenit, mi ignóscere
 Parúm succedit quód ago: at facio sédulo.
 Vel mélius tute réperi; me missúm face.

citur repente ex insidiis aliquem invadere. — 52. *Hoc tibi servitio debeo.*] Μεταληπτικῶς vel μετωνομικῶς servitium servitute posuit: ut, *Servitio onixas tulimus.* — 53. *Conari manibus, pedibus, noctesque et dies.*] Ad id intulit, quae supra, *Quem ego credo manibus pedibusque obnixè omnia facta.* Et accusativo casu sine intermissione significat, *Noctes et dies Manibus, pedibus.*] Τρεβολικῶς. — 55. *Praeter spem evenit.*] *Evenit*, productum magis: quia hoc perpetuo non Pamphilo accidere. Ergo *evenit*, non autem *evenit*, media cepta. — 56. *Parum succedit quod ago.*] Si nostrum est, facia praebere: at nostrum non est, fortunam posse praestare. Et *succedit*, ut quod agimus, ostendat successum esse fortunae. *Parum succedit quod ago.*] Utilis sententia pro sapiente contrarium. *Sedulo.*] Id est, ex animo, et sine dolo. — 57.

tum nominibus a singulari formati soli notat. Caesar, B. IV. 7. *Sese unis Suevis concedere.* cap. 16. *Uni Ubii legatos misit.* Denique unus notat *idem.* Prudentius contra Symmach. II. 782. *Etiam iniustus pariter iustusque sub uno Axe habitant; unas et impius et pius auras.*

53. *Conari manibus, pedibus.*] Supra. I. 1. 134. [*Noctesque et dies* i. e. summa assiduitate, sine ulla intermissione. Eun. 113. Sallust. Iug. c. 23. et ibi Cortius. Copula quae eleganter ponitur ante aliam copulam. Adolph. I. 1. 39. *aequumque et bonum.* Liv. B. fat. extr. *vothisque ac precationibus.* Vid. Drakenborch. ad Liv. II. 30.]

54. *Capitis periculum adire.*] Cicero, Fam. X. 31. *Pericula non dubitanter adii.* Virgilius, Aen. I. 10. *Insignem periculum virum tot adire labores.* Suetonius, Claud. 9. *Etiam vitas periculum adiit.*

55. *Praeter spem evenit.*] Supra II. 6. 5. Adolph. V. 29. Phorm. II. 1. 16. Similis fere sententiae verba refert Suetonius Ner. 23. *Omnia se facienda fecisse, sed eventum in manu esse fortunae: Illos, ut sapientes et doctos viros, fortuita debere excludi.*

56. *Parum succedit, quod ago: at facio sedulo.*] Cicero, pro Balbo, c. 27. *Voluimus quaedam, contendimus, aspersumus: obtenta non sunt.*

57. *Me missum face.*] Ita infra V. 1. 14. Phorm. V. 7.

Cupio: restitue in quem me accepisti locum.
Faciam. *Pa.* A't iam hoc opus est. *Da.* Hé m!
 st, mane: concrepuit a Glycerio ostium.

58. Bentl. ex codd. *Restitue quem á me accepisti locum.* Deinde
 v. 59. sublatis *Hem* et *Mane*, atque eorum vice substituto *Hinc*,
 legit: *Faciam. P. At iam hoc opus est. D. Sed concrepuit hinc*
a Glycero ostium.

um face.] Id est, noli uti opera mea. — 58. *Restitue*
rem me accepisti locum.] Sensus hic est: Omnia mihi in-
 et salva redde, qualia tibi tradidi consulturo, vel cum nihil
 sissem patri. — 59. *Hem! st, mane.*] Hoc quasi incipientis,

re esse locutio militaris. Cicero, *Offic.* I. 11. *M. quidem Catonis*
epistola est ad M. filium, in qua scripsit, se audisse, eum mis-
lectum a Cos. quum in Macedonia bello Persico miles esset.

58. *Restitue in quem me accepisti locum.*] Locutio
 dissans, ubi relativum, neglecto vel sequente verbo, vel particula,
 cum praecedente convenit. Latinius erat, *Restitue me in eum lo-*
cum, in quo accepisti. Ita ad Ciceronem Lucceius, *Fam.* V. 14.
Scribas, et aliquid agas eorum, quorum consuisti. Vide Sanctii
Legum, IV. 12. init. Plautus, *Mil.* III. 1. 106. *si istam semel ami-*
ssam Libertatem, haud facile te in eundem rursus restitues locum.
Terentius, Oth. 2. *Priusquam plane restitutionem ei impetrasset.* [*Re-*
stitue in quem etc. In optimis membranis legitur *restitue quem a me*
accepisti locum; quam lectionem Bentleius confirmat ex Phorm.
Lv. 33. Locutio translata est a re militari. Milites enim dicuntur
 locum, cedere loco, dimittere locum, locum non tenere. Vid.
 Mannus ad Ovid. *Art. Am.* I. 234. et Cort. ad Sallust. *Catil.* c. 9. 4.
 nec altera lectio spernenda *restitue in quem etc.* Cic. ad Att. II.
restituique in eum locum cupere, ex quo decidit. Sed est Graecis-
 mus, in ea lectione sic explicandus, *restitue me in illum locum, in quo*
accepisti. Graeci enim pronomen eodem casu ponunt, quo nomen
 credens, quam rationem interdum imitantur Latini. Livius I. 29.
in quibus quisque poterat elatis. Horat. *Serm.* I. 6. 15. *Iudice quo*
in populo. ubi vid. Bentleius.]

59. *Iam.*] Omnis emphasis verborum Pamphili est in hac voce,
 periculum, quod aiunt, in mora erat. Ita infra IV. 2. 21. —
 [Silentium iubentis nota apud Comicos. Heaut. III. 3. 36. Phorm.
 III. V. 1. 16. Plautus, *Pseud.* II. 2. 5. *St. tace, tace.* Cicero, *Fam.*
 . 24. *Ego vix teneor, quin accurram. Sed St. literas tuas exspe-*
 — *Concrepuit a Glycerio ostium.*] Frequens est in codi-
 cibus mentio crepantis ostii. Hec. IV. 1. 6. Phorm. V. 5. 12. Scilicet

Pa. Nihil ad te. *Da.* Quaero. *Pa.* Hem! nunc cum demum? *Da.* At iam hoc tibi inventum dabo.

V. 60. Bentl. ex uno codice: *nuncne* pro *nunc cum*.

démonstrantisque, aliquid novi se invenisse. — 60. *Nihil ad* Haec enim ad cogitantem nihil pertinere oportuit. *Nunc cum demum?*] Pro denique. *At iam hoc tibi inventum dabo.*] silium scilicet, quo in pristinum locum restituaris.

exituros prius intrinsecus fores aedium suarum percussisse, ut illo pitu admonerentur, qui foris erant, et sibi caverent, absisterent eatenus, ne laederentur, vel in viam percellerentur, diserte testatur Plutarchus in Publicola. Observat autem Sagittarius, de Ianniis Romanorum, cap. XXII. §. 11. Romanorum fores introrsum apertas, contra Graecorum. Idem testatur Plinius, Hist. Nat. XXXVI. 15. Plautus Mil. II. 1. 76. *Sed foris concrepuit hinc a vicino sene.*

60. *Quaero.*] Subaudi, consilium. Infra IV. 2. 19. *Philostratus* III. 3. 22. — *Inventum dabo.*] Periphrasis comica. Eunuchus I. 6. *effectum dabo.* Infra IV. 2. 1. et 20. Plautus, Pseud. I. 5. *Effectum hoc hercle reddam utrumque ad vesperam.* Et IV. 1. 18. *chre ego hanc explicatam tibi rem dabo.*

A C T U S Q U A R T U S .

S C E N A S E C U N D A .

MYSIS. PAMPHILUS. CHARINUS. DAVUS.

My. Iam, ubi ubi erit, inventum tibi curabo, et mecum adductum

Iam, ubi ubi eris. In scena hac instauratio est adhaesionis Pamphili per Mysidem. Opus est enim exhortari rursus adolescentem, ne sub patris oppressionem frangatur. — 1. *Iam, ubi ubi eris.*] Opportune rursus aestuanti Pamphilo amicae mentio obicitur per Mysidem, ne succumbat ad nuptias patri, quamvis promissum patri se ducturum coniugem. Adversus quam difficultatem, quia ipse

1. *Ubi ubi eris.*] Locus expressus e Plauto, Rud. IV. 6. *Ubi ubi eris, tamen iam investigabo, et mecum ad te adducam sicut* Cicero non geminavit *ubi*, Tusc. I. 29. *Nunc ubi sis animus, certe*

Pamphilum: móde tu, ánime mi, noli te maceráre.

Mysis, quid est? *My.* Hem, Pamphile, optume te mihi offers. *Pa.* Quid est?

y. Oráre iussit, sí se ames, hera, iám ut ad sese vénias;

idére ait te cúpere. *Pa.* Vah! perii: hóc malum integráscit. 5

V. 2. Vulgat. ordinem tu modo metri gratia cum Bentl. mutarunt. Idem v. 3. correxit sic: P. *Mysis.* M. quis est? ehem Pamphile, opportune te mihi offers: || Oráre iussit, si se ames, era; iam ut ad sese venias. Paulo violentius.

bona non sufficit, id agit, ut ad Glycerium modo adducat Pamphilum: cuius affectum excitat, non ex eo solum, quod eum puella vult: sed etiam quod desiderat eum videre. *Ubi ubi erit.*] *Ubi ubi*, in prima parte vim suam tenet, in posteriore productionem: et quemadmodum ut ut, qua qua, unde unde: pro ubicunque, utcunque, quacunque, undecunque. *Iam ubi ubi erit, inventum tibi curabo.*] Non solum se adducturam promisit, sed et tempus addidit. Et bene *tibi*, quasi amanti. — 2. *Anime mi.*] Mollis ratio et foeminea, multis implicata blandimentis. Ait enim, *Tu cedo, anime mi. Mi, pro meus.* — 5. *Hoc malum.*] Amor

Ubi ubi i. e. ubicunque. Cic. Tusc. Disp. I. 29. *ubi ubi sit animus*, ubi vid. Davisius. Liv. II. 2. *ne ubi ubi regum desiderium esset*, ubi vid. Interpretes. Sic *unde unde* pro undecunque apud Sueton. in laud. c. 17., *cui cui* pro cuicunque apud Veget. II. 4. et *qua qua* pro utcunque apud alios; quam repetitionem saepe a librariis neglectam se docet Oudendorp. ad Sueton l. c.] — *Inventum curabo.*] supra IV. I. 60. — *Tibi.*] Eleganter *πλοσνάξι*. Cicero Fam. 9. *Profecto tibi illum reperiam.* [Imo *ἠθικῶς* positum est.]

2. *Tuum Pamphilum.*] Ita dixit, uti Adelph. III. 2. 32. *Nonne Aeschinum?* — *Anime mi.*] Tenerrimi amoris expressio. m. I. 2. 15. Heaut. II. 4. 26. Plautus, Mil. IV. 8. 20. *Animule mi.* et sim alibi. — *Macerare.*] Salsamenta, quae aqua emolliuntur, macerari proprie dicuntur. Adelph. III. 4. 17. Hinc ad animum se cruciantem refertur. Infra IV. 3. 15. Plautus, Mil. III. 1. 22. *At me facinus miserum macerat, meumque cor corpusque cruciat.*

3. *Optume te mihi offers.*] Ita Adelph. III. 2. 24. Hec. V. 10. Notatque occursum fortuitum. Aliter Cicero, Attic. III. 10. *me, quem ille florentissimum reliquerat, perditum illi adfictumque irrem.*

5. *Hoc malum integráscit.*] Intelligit integrationem amo-

Siccine me atque illam operâ tua nunc miseris sollicitarier!

Nam idcirco arcessor, nuptias quod mi adparari sensit.

Ch. Quibus quidem quam facile potuerat quiesci, si hic quiesset.

Da. Age, si hic non insanit satis sua sponte, instiga.

My. Atque aedepol,

V. 6. Bentl. *sollicitari*, paragoge abiecta, ut quae nunc non nuntietur.

meus, aut Glycerii sollicitudo, quam nescire oportuit nuptias. *Ingrascit.*] *Integratur*, quod ad integrum redit, quod repetitur, et restauratur. *Virgilius*, ---- *ramoque sedens miserabile carmen Integrat.* — 6. *Sollicitarier.*] Perturbari. — 7. *Quod mihi adparari.*] *Adparari*, ad horrorem et timorem refertur. et de casui subiunctum cladem et perniciem significat. ut *Virgilius*, ---- *Mihi sacra parari.* — 9. *Age, si hic non insanit satis.*] excitus, comprimit Charinum, ne fomenta iracundiae Pamphilo preberet. Aut, si poenitet te, quantum hic sua sponte insanit. *Si non insanit satis.*] *Elpovola* est, aut laus ad mitigandum

ris et sollicitudinis de nuptiis. Estque translatio a vulnere. *Stat.* *Theb.* V. 29. *Immania vulnera, rector, Integrare iubes.* Sed et a morbi. *Cicero*, *Fam.* XII. 30. *Gravius aegrotant ii, qui, quum vati morbo videntur, in sum de integro inciderunt.* *Seneca*, *Med.* *Immane quantum augetur, et semet dolor Accendit ipse, vimque perteritam integrat.*

6. *Siccine me atque illam sollicitarier?*] Similis locutio illi, quae legitur supra II. 5. 14. Est autem *sollicitare* proprio seu loco suo *citare*, movere, turbare. Inde ad animum transfertur. *Infra* V. 3. 16. V. 4. 9. *Adelph.* I. 1. 11. *Plautus*, *Aul.* I. 1. *Quod me sollicitat plurimis miserum modis.*

7. *Nuptias mihi adparari.*] Supra III. 2. 34. IV. 1. 32.

8. *Quibus potuerat quiesci.*] Subaudiendum *nuptiis*, et servat *Cl. Perizonius* ad *Sanctii Min.* III. 3. 116. Est autem locutio prior, nec par illi apud *Gellium*, IX. 13. *Utrisque summo studio perstantibus manu significare coepit, quiescerent pugnae. Facta potest.* Quae verba *Quadrigarii* graecissant, q. d. *παύσθαι τῆς μάχης.* *Si hic quiesset.*] Supra III. 4. 25.

9. *Insanit.*] Id vult, Pamphilum iam sponte sua satis saevire nec magis instigandum esse. *Adelph.* IV. 2. 22. IV. 7. 9. *Phorm.* IV. 3. 37. Ad eundem modum dixit *Virgilius*, *Aen.* IV. 54. *His dictis hunc sensum animum inflammasit amore.*

res est; proptereaque nunc misera in moerore est.

Pa. Mysis,

10

omnes [tibi] adiuro Deos, nunquam eam me deserturum:

nam, si capiundos mihi sciam esse inimicos omnes homines.

ne mi expetivi; contingit: conveniunt mores; valeant,

11. Bentl. *sibi* delevit. Nisi forte primam in omnes corripere malueris: quod fieri sane recte potest. *Tibi* in hac formula omissum ap. Plaut. Bacchid. IV. 6, 8. Men. IV. 3, 52.

10. *Ea res est.*] Id est, nuptias adparari sensit. *My-*
 [Asseveratio est, si a nomine eius incipias, cum quo loqueris. —
Per omnes tibi adiuro Deos.] Ad adactiva particula est:
mirabiliter, valde mirabiliter. *Adiuro.*] Et hoc superest, amissa
 ut adiurandum sit. — 12. *Omnes homines.*] Mira verecun-
omnes homines maluit dicere, ut in his quoque parentes
 sciret, quam aperte dicere patrem, cuius metu promisit nuptias.
 est contra illud, *Sed vim ut queas ferre. Omnes homines.*] *Omnes*
 dixit de uno, hoc est patre, *Omnes homines*; ut idem alibi,
coelum, o terra, o maria Neptuni. Numquid et coelum Neptuni est?
 antique: sed omnia haec maria voluit esse. ut *Virgilius, Omnia vel*
fiunt mare. — 13. *Contingit.*] Quod vix evenit, *contigisse*
conveniunt mores.] Recte: et id quod matrimonium
valeant.] Hoc est, abeant, recedant: quia et discedentibus
vale dicitur. ut *Virgilius, --- salve aeternum mihi, maxime*

10. *Ea res est.*] Respondet Mysis ad verba Pamphili. Eodem
 dixerunt, *ita res est, sic res est.* Supra III. 3. 1. III. 4. 9.
 I. 1. 8. Plautus, *Asin.* I. 1. 40. *Rectam instas viam. Ea res*
est. — *In moerore est.*] Cicero, *Attic.* X. 4. *Iacet in moerore*
frater. *Offic.* III. 25. *Theseus in maximis fuit luctibus.* [Sic
 m. V. 8. 5. *in gaudiis esse* pro gaudere. *Heaut.* I. 2. 25. *in metu esse*
 o metuere. Vid. Interpretes ad Liv. VIII. 33. 20.]

11. *Per omnes tibi adiuro Deos.*] Plautus, *Bacchid.* IV.
 8. *Per omnes Deos adiuro.* *Cistell.* II. 3. 26. *Eam suam esse filiam,*
que eam peperisse, sancte adiurabat mihi. Ex quo loco refellitur
 rvinus, scribens ad *Virg. Aen.* XII. 816. *adiuro* semper cum nega-
 ne poni. Ovidius, *Metam.* III. 658. *Per tibi nunc ipsum, nec enim*
resentur illo Est Deus, adiuro. Est igitur *adiurare* valde et sancte
 are. [Nos dicimus: *ich schwöre dir zu.*]

12. *Non, si.*] Particula *si* post *non* valet *etiamsi.* Eun. I.
 l. *Heaut.* V. 4. 12. Vide Theod. Ryckium ad *Tacit. Annal.* XII. 37.

13. *Contingit.*] Quae e voto eveniunt, praesertim in re ama-

Qui intèr nos discidium volunt. Hanc, nisi mors, mihi adimet nemo.

Ch. Resipisco. Pa. Non Apóllinis magis verum, atque hoc responsum est.

V. 14. Faërnus et Bentl. *discidium* pro vulg. *dissidium*, quod etiam Westerh. abiecit.

V. 15. Bentl. verbum *Resipisco* tribuit Mysidi.

Palla, Aeternumque vale. Vel potius τῷ εὐφημισμῷ, cum male optaturus esset, considerato patre, παραδόξως locutus est: et non discidium quod intenderat, *perseant*. Et attende quam moderate pluraliter dixit, cum significaret patrem. *Valeant.*] Renuntiationis et imprecationis est verbum. — 14. *Hanc, nisi mors, mihi adimet nemo.* Etsi valeant, hanc, nisi mors, nemo adimet. Concessio hic est, licet enim per concessionem dicitur. *Hanc, nisi mors, mihi adimet nemo.*] Perseverat, ne dicat, pater: pro, Non adimet pater. — 15. *Resipisco.*] Spiritum revocat sensus. *Magis verum.*] Aut magis

toria, *consingere* dicuntur. Ovidius, Amor. III. 7. 43. *Haec me contigerat: sed vir non contigit illi.* — *Valeant.*] Hoc verbo cum indignatione amicitiam renunciantes alteri utuntur. Infra V. 3. Adelph. IV. 4. 12. Catullus, Carm. XI. 17. *Cum suis vivat valeatque moechis.* Vide Servium ad Virg. Aen. XI. 97. Burmannum ad Phaedr. IV. 1. 19. Idem Graecis χαίρειν et ὑγιαίνειν valet.

14. *Discidium.*] A *discindendo* dictum, violentam separationem, *dissidium* a *dissidendo* formatum, discordiam notat. Hec. I. 5. 26. V. 2. 16. Ovidius, Metam. XIV. 79. *Non bene discidium Phrygi latura marisi.* [Vid. Oudendorp. ad Sueton. Tib. 7. R.] — *Hanc, nisi mors, mihi adimet nemo.*] Plautus, Curc. I. 3. 17. *Prohibet, nec prohibere quit, Nec prohibebis, nisi mors meum animum a te abalienaverit.*

15. *Resipisco.*] Quem animus reliquerat, *resipiscere* dicitur, quum ad se redit. Heaut. II. 2. 12. Plautus, Mil. IV. 8. 24. *ne inter veneris, Quaeso, dum resipiscit.* — *Non Apollinis magis verum, atque hoc responsum est.*] Formula certissimae affirmationis. Ideam varie extulerunt. Lucretius, I. 738. *Ex adyto tanquam cordis responsa dedere Sanctius, et multo certa ratione magis, quam Pythia, quae tripode ex Phoebi, lauroque profatur.* Plautus, Pseud. I. 5. 64. *Si quid vis, roga Quod soibo, Delphis tibi responsum dicitur.* Cicero, ad Brutum, Epist. I. *Haec ex oraculo Apollinis Pythii edidit tibi puta. Nihil potest esse verius.* Ovidius, Arte Am. II. 541. *Haec tibi non hominem, sed quercus crede Pelasgas Dicere.* Et III. 789. *Se neque Phoebae tripodes, nec corniger Ammon, Vera magis vobis, quam mea Musa, canit.* Iuvenalis, Sat. VIII. 126. *Credite, me vobis folia*

póterit fieri, ut né pater per mé stetisse crédat,
 no minus hae fierent nuptiae, voló: sed si id non
 póterit,
 fáciam, in procliví quod est, per mé stetisse, ut
 crédat.
 is videor? *Ch.* Miser aequae, atque ego. *Da.* Con-
 silium quaero. *Ch.* Fórtis.

V. 19. Bentl. legit et distinguit: *Ch. Fórtis; S; quid conere. Dav.*
Hoc ego etc. Probat Ruhnken.

am, aut verius dicimus. — 16. *Ut ne pater.] Ut ne, pro ne*
Per me stetisse.] Stetisse, hoc est, factum esse. ut Vir-
----- desertaque montis Stat domus. Aliter plenum est. ut idem,
at et iuniperi, et castaneas hirsutas. Aliter horreat. ut, ---- Stans
ina flamma. Et Lucilius, ---- Stat sensibu' fundus. Per me
stetisse.] Hoc est, per me factum esse, ne fierent nuptiae. — 19.
Bene aequae, atque ego.] Bene, atque ego: quia hic amore
tatur. Et intulit παράδοξον. Nam volebat Pamphilus sibi dici, et
visis: quod illi tamen mox dicitur. Hic igitur aliter respondet, at-
interrogat Pamphilus, ideo quod videat impossibile esse, palam re-

stare Sibyllae. Dixit autem *responsum*, ut tanto magis se Diis
 sequet. Neque enim iurisconsultis tantum, sed et vatibus et oracu-
 responsa tribuuntur. Virgilius, Georg. III. 491. *Nec responsa*
st consultus reddere vates. Porro *magis verum* dixit, non *ve-*
re; uti non solum Terentius, sed et antiqui alii comparativum per
magis formabant. Vide Servium ad Virg. Aen. IV. 31. Et Eun. II.
 21. III. 1. 24. V. 4. 13. Adolph. IV. 5. 50. V. 5. 36. [*Ac et atque*
non solum post alius, contra, perinde, similiter, sed etiam post com-
parativum pro quam ponuntur. Cic. ad Att. XIII. 2, diutius abfuturus
et nollem. Catull. LXI. 176. Illi non minus ac tibi pectore uritur insimo
amma. Bentleius ad Horat. Serm. I. 1. 46.]

18. *In proclivi quod est.] H. e. facile et pronum. Plau-*
us, Capt. II. 236. Tam hoc quidem sibi in proclivi, quam imber est,
quando pluit. Eodem sensu arduum pro difficili usurpatur. [Quidam codd.
abent in proclivo est. De forma proclivus vid. G. Fabricium ad h. l.
; Oudendorp. ad Hirt. B. Afr. c. 11.] — Per me stetisse.] Stare
icantur res, quae non impediuntur, quo minus progredi possint. Unde
at aliquid per quem, qui in causa est, quo minus pergat vel succe-
st. Livius, VI. 33. Nihil per alteros stare, quo minus incepta perse-
terentur. Est vero repetitio verborum, per me stetisse ut cre-
st, animi contemnentis, nec imperium patris reveriti signum. Sed
stare res in eo dicitur, qui impedit, quo minus cursum suum teneat.

Pa. Scio quid conere. *Da.* Hoc ego tibi profecto effectum reddam.

Pa. Iam hoc opus est. *Da.* Quin iam habeo. *Ch.* Quid est? *Da.* Huic, non tibi habeo, ne erres.

Ch. Sat habeo. *Pa.* Quid facies? cedo. *Da.* Dic mi hic ut sit satis vereor

Ad agendum: ne vacuum esse me nunc ad narrandum credas.

Proinde hinc vos amolimini: nam mihi impedimento estis.

V. 22. *hic ut satis sis vereor* Faërnus et Bentl. ex mss.

sisterè parenti. — 20. *Scio quid conere.*] Sensus est, scio quid coneris: sed an efficere possis, nescio. *Scio quid conere.*] Si Pamphili est persona, cum *elq̄wvslq̄* dicitur: si Charini, est plerumque laudatio est. sed si Pamphili est, hoc significat quod supra, *unis geminas mihi conficies nuptias.* Sed non esse personam Pamphili ex subiectis ostenditur. — 21. *Huic, non tibi habeo, ne erres.*] Deterret etiam nunc Charium, ut, et ipse adiuvet Davum, Pamphilo nubat Philumena. Et eodem sensu utitur Davus adversus Charinum, quo supra: *quasi necesse sit, si huic non dat, te illi uxorem ducere.* *Huic, non tibi habeo, ne erres.*] Velut etiam pro se Charinus sentiat, hoc dicit. Vel ut solent servi contumaciter adversum amicum domini, quia nuper a Charino accusatus est: quia, et quid dicat non habet, et videt tacendum non esse. — *Sat habeo.*] Quia dilatio facta est. *Ut sis satis.*] *Ut, pro non.* — 23. *Ne vacuum esse me.*] *Ne,* pro *nedum.* aut adverbium est prohibentis: ut sit, *ne non.* Sallustius secundo libro, *illa tauro paria sint,* pro *nedum.* — 24. *Proinde hinc vos amolimini.*

Quinctilianus, Declam. III. 13. *Gens maiorem terrarum partem vicariis pervagata, tantum in Mario stetit.* ubi vide Burm.

21. *Iam.*] Vide supra IV. 1. 60.

22. *Sat habeo.*] H. e. contentus sum. Ita mox Vs. 27. Plautus, Mostell. II. 1. 42. *Satin' habes, si ego advenientem ita patre faciam tuum, Non modo, ne introat, verum etiam, ut fugias locum ab aedibus.*

23. *Vacuum esse me nunc ad narrandum.*] H. e. otiosus sum. Plautus, Casin. Prolog. 29. *Aures vacivae si sunt, animum adverte.* Horatius, Carm. I. 32. 1. *Pescimus, si quid vacui sub umbra Lusimus tecum.* Ovidius, Trist. I. 1. 93. *Si poteris vacuo tradi; cuncta videbis Mitia; si vires fregerit ira suas.* [Cic. Brut. c. 5. *et te sciremus esse vacuum.* Idem de Leg. I. 4. *quoniam vacui sumus.*]

24. *Hinc vos amolimini.*] Vim verbi explicat Donatus

Ego hanc visam. *Da.* Quid tu? quo hinc te agis? *Ch.* Verum vis dicam? *Da.* Immo etiam rationis incipit mi initium. *Ch.* Quid me fiet? **Eho** tu impudens, non satis habes, quod tibi dieculam addo,

[*Amoliri* dicuntur ea, quae cum magna difficultate et molli summoventur et tolluntur e medio. sic dixit quasi odioso et motu. *Discedere* dicitur, qui facile abit e medio: *amolitur*, qui vix dit. *Proinde hinc vos amolimini.*] Molestum impedimentum ex rei magnitudine iacentis in medio, et ideo impediens se, *Amolimini hinc*: non, *abite*. *Proinde hinc vos amolimini.*] Spe iniecta, etiam domino imperat servus callidus: *Nam si impedimento estis.*] Utrum hoc vere dicit, an fingit, qui hoc consilium non invenit quod narrare possit? — 25. *Hanc.*] Verum scilicet. Et cum miseratione puellae, *hanc.* *Quo hinc te agis?*] Ut tarditatem discedentis ostendat. *Agere se* enim et tarditatem dicuntur. Sic *Virgilius*, *Amisissis remis atque ordine debilis uno, iam sine honore ratem Sergestus agebat.* Idem alibi: *Ecce gubernator sese Palinurus agebat.* *Quo hinc te agis?*] Admonitio discedentis, ut solet. nam a quo discedere desideramus, admonemus eum ut vadat, vel quo eat? Id facere per interrogationem admonet Davus Charinum, ut ipse abscedat Charinus, qui nunc ultimus remanet. *Verum vis dicam?*] Pro initio sedulae narrationis hoc sumimus. Ac respondet Charinus, tanquam qui intelligat, non dicere velle Davum quod eat, sed id agere, ut abscedat. — 26. *Narrationis incipit tibi initium.*] Narrationis, scilicet, quo eat, quia, *Verum vis dicam?* velut prooemium narratum est. *Quid me fiet?*] Quid fiet? inquit; quid de me fiet? Ab eo hoc, quasi a iocante, pronuntiatum est; nam sic illi impudens respondet. *Quid me fiet?*] De humena ducenda. — 27. *Eho tu impudens.*] Proprie Charino dicitur *impudens*, quasi insolita et multa poscenti, quippe qui et sponte alienam petere ausus sit, et non satis habeat, per Davum sibi momentum praestitam Pamphili nuptiarum. *Quod tibi dieculam addo.*] *dieculam*, horam. et est ὑποκόρισμα. *Dieculam*, hoc est tem-

pus, Pseud. I. 5. 144. *Agite*, amolimini hinc vos intro nunc iam. *trionius*, cap. 10. *Iam dudum enim cupiebam amoliri custodem mortuum.*

25. *Quo hinc te agis?*] Locutio comica et servilis. *Plautus*, *Amph.* I. 1. 294. *Quo agis te?* *Mostell.* I. 4. 23. *Unde agis te?* in *Evang.* Ioh. XI. 7. Ἀγωμεν εἰς τὴν Ἰουδαίαν πάλιν. *Abeamus vos in Iudaeam.*

26. *Quid me fiet?*] *Plautus*, *Mostell.* V. 2. 44. *Quid me fiet te iam?* Eodem sensu *Capt.* V. 1. 32. *Meo minore quid sit factum filio.*

Quantum hūc promoveo nūptias? *Ch.* Dave, áttamen.

Da. Quid érgo?

Ch. Ut dúcam. *Da.* Ridiculum. *Ch.* Húc face ad me ut vénias, si quid; póteris.

Da. Quid véniam? nihil habeo. *Ch.* Áttamen si quid.

Da. Age, veniam. *Ch.* Sí quid,

Domi éro. *Da.* Tu Mysis, dum éxco, parúmpet operire [me] hic.

My. Quaprópter? *Da.* Ita facto ést opus. *My.* M-

túra. *Da.* Iam, inquam, hic ádero.

V. 29. Bentl. ex duobus codd. *ad me venias*, quod concinnius tratur.

V. 31. *me*, quod in codd. sedem mutat, delevit Bentl. Alii *operire* inferciunt, quod certe versui satisfacit.

pusculum: et sumitur ab eo, quod est *hasc dies*. *Diecula*, et quasi parva dies. Et *dieculam*, in qua scilicet ambias, quasi poteris, ad ducendam Philumenam. Vult enim se Davus adinvan Charinum et Byrrhiam. — 28. *Promoveo*.] Differo. *Promoveo nuptias*.] Memoriter Davus; scit enim illum his verbis petisse, *tem aliquot dies profer, dum proficiscar aliquo, ne videam*. Cuius oblitus Charinus, etiam ut ducat uxorem, petit. — 29. *Ridiculum*.] Deest hominem. — 30. *Age veniam*.] Vix concedentis consentientis est, *Age, veniam*. — 31. *Dum exeo*.] A Glyce scilicet.

29. *Si quid; poteris*.] Sensus verborum Charini est: *Fac ad me ut venias; poteris, si quid habes consilii*. Blaudius enim rogantis formula est, Ciceroni saepius usitata: *poteris et fac*

32. *Iam hic adero*.] Ita Eun. IV. 6. 27. Heaut. III. 1. Plautus, Aul. II. 3. 7. *Iam ego hic adero*.

ACTUS QUARTUS.

SCENA TERTIA.

MYSIS. DAVUS.

Nihilne esse proprium cuiquam! Di vostram fidem!

Nihilne esse proprium cuiquam!] Haec scena administrationem deli habet, quo fit ut deterreatur Chremes filiam suam Patrem dare. Et vide non minimas partes in hac comoedia Mysidi attribui hoc est, personae foemineae: sive haec personatis viris agitur, ut veteres, sive per mulierem, ut nunc videmus. — 1. *Nihilne.*] adverbium percunctantis. *Nihilne esse proprium cuiquam!]* Omne quod habemus, aut mutuum est, aut proprium. Ergo proprium, perpetuum: ut Virgilius, *Propria haec si dona fuissent.* nihil nobis proprium esse potest, quod enim non fuit, nec esse potest, aut quod eripi potest. non est nostrum: nisi illa quae non possunt, ut sapientia, iustitia, prudentia: quae fortuna neque eripere cuiquam potest. Et simul hoc ipsum et a re, et persona hic ostendit. A re, *Nihilne esse proprium!* a persona, *Cuiquam. Proprium,* perpetuum, non temporale ac mutuum. *Di vostram fidem!]* Admirantis adverbium cum exclamatio. *Fidem* dixit opem et auxilium: ut, *Tyrrhenamque fidem.* —

1. *Nihilne esse proprium cuiquam!]* Lucilius apud Propertium: *Nihilne esse in vita proprium mortali datum!* Dixit autem proprium pro stabili et perpetuo. Plautus, *Mostell. I. 3. 68. Ad illud amatores tibi proprium futurum in vita.* Virgilius, *Aen. I. 4. Connubio iungam stabili, propriamque dicabo.* [*Proprium* i. e. mansuetans, perpetuum, duraturum. Nep. *Thras. c. 4. parva munera fortuna, locupletia non propria esse consueverunt.* Cic. *post redit. in mat. c. 4. Si illud perenne ac proprium manere potuisset.* Vid. Lamini. ad Horat. *Epist. II. 2. 172.*] Est vero ἄλλεψις opportuna indignantis. *Idem supra IV. 2. 6. Infra V. 2. 24. Heaut. II. 4. 21. — Di vostram fidem.]* Exclamatio comica. *Infra IV. 4. 5. Eun. III. 1. 28. V. 7. 20. V. 4. 2. V. 9. 19. Heaut. III. 1. 96. Adelph. III. 3. 27. Terent. V. 1. 30. V. 3. 25. Plautus, Amph. V. 1. 78. Di, obsecro vostram fidem!*

Summum bonum esse herae putavi hunc Pamphilum, Amicum, amatorem, virum in quovis loco Paratum: verum ex eo nunc misera quem capit

- V. 2. Bentleius, quia tertius pes integro verbo herae constat, finxit: *Summum bonum esse erae deputabam hunc Pamphilum*. Aliquot codd. et vet. editt. *putabam*. Ceterum herae Bentl. vult esse anapaestum, ut Hecyr. IV. 1, 9.
- V. 3. Bentl. *Amicum, tutorem, virum* etc. sententiae gratia.

2. *Summum bonum esse*.] Mire, pro pleno. Et neutro est *summum bonum*. — 3. *Amicum, amatorem, virum*.] *Amicus*, animi est; *amator* vero, corporis. non enim continuo amator qui bene vult; ut, Dido amavit quidem Aeneam: sed non et amica quae ait, *Non potui avulsum divellere corpus, et undis Spargere*. item Catullus, *Cogit amare magis, sed bene velle minus*. Et est officium et blandimentum. *Amatorem* et *virum* dixit ad distinctionem: ut per ea quae enumerat, maritum ostenderet. — 4. *Paratum*.] *Paratum* dixit ad omnes affectus, quicumque de proximo possunt: et maxime ad *Homericam* sententiam respexit: "Ἐκτρος, σὺ μοι ἐσσι πατὴρ, καὶ πότνια μήτηρ, Ἴδὲ κασίγνητος, σὺ δὲ μοι ληρὸς παρακοίτης. *Verum ex eo*.] Id est, Pamphilo. *Nunc misera quem capit laborem!*] Cum admiratione pronuntiat quae

2. *Summum bonum*.] Felicitatem et commodum bene dixerunt. Plautus, Amph. V. 1. 73. *Pol me haud poenitet, Sed boni dimidium mihi dividere cum Iove*. Mostell. I. 1. 47. *Meum bonum me, te tuum maneat malum*. Phaedrus, I. 2. 29. *Quia nolaistis malum ferre, inquit, bonum; Malum perferte*. ubi vide interpretes. Ovid. Epist. XVI. 307. *nec si bona summa putaret Quae tenet, exte crederet illa viro*. ubi vid. Burmannum.]

3. *Amicum, amatorem*.] Mysis memor est dictorum Chrydis, supra I. 5. 60. Plautus, Truc. I. 2. 70. *Longe aliter est amicus atque amator*. Lucilius apud Nonium: *Favito rem me tibi, amicum amatorem putes*. — *Virum in quovis loco paratum*.] *Paratum*, Fam. V. 17. *Nulla loco decro, neque ad consolandum, neque ad levandam fortunam tuam*.

4. *Ex eo nunc misera quem capit laborem!*] *Ita* supra V. 2. 29. Plautus, Trin. II. 1. 34. *Animo labos grandis capiti*. Translatio sumpta a fructibus et reddito annuo. Eun. I. 1. 34. [*Quae capit laborem*. Sic ex melioribus libris legendum, non *capit dolor*. *Labor* est malum, aerunna. Infra V. 2. 29. *tantum laborem capere talem filium*. Justin. XXII. 6. *laboribus adversisque rebus*, ubi Graevius.]

breui! facile hic plus mali est, quam illic boni. 5
 Davus exit. mi homo, quid istuc obsecro 'st?
 portas puerum? Da. Mysis, nunc opus est tua
 i ad hanc rem exprompta memoria atque astutia.

8. pro memoria Benti. ex codd. *malitia*, i. e. calliditas, varieties.

in exclamatione quadam. — 5. *Laborem.*] *Laborem* distinguere: et post intulit separatim quod sequitur, *Facile hic plus est*, in labore et metu scilicet amittendi, *quam illic boni*, laetate retinendi. *Facile hic plus mali est, quam illic boni.*] *Facile*, adverbium confirmantis est, id est, liquido et festo. Veteres dicebant *facile*, pro certo. Ut Cicero: *illius civilem principem. Facile hic plus mali est.*] *Plus mali*, in labore et metu diximus. *Quam illic boni.*] In summo bono. *Davus*, ex bonis, quae bona existimamus, plus nos mali capere, cum minus nos credimus aut amittimus, quam boni, cum habemus. *Quam illic boni.*] Id est, in amico, amatore, et viro. — 6. *mi homo, quid istuc obsecro 'st?*] Ex Mysidis verbis, quid istuc faciat, demonstratur. *Quid istuc obsecro 'st.*] Involupterum portabat Davus: et ideo dicit mulier, *Quid istuc obsecro 'st?* Tum evoluit puerum et profert, quem postquam expedivit, tum illa dixit, *Quo portas puerum?* — 7. *Mysis, nunc opus est.*] Haec scena actiosa est; magis enim in gestu, quam in sermone est constituta. *Mysis, nunc opus est.*] Properantis et impetantis agentis Davi verba monstrantur. — 8. *Exprompta.*] In summo prolata. *Memoria atque astutia.*] *Memoria*, ut praecipua Davi retineat. *Astutia*, ad agendum strenue quae imperiosa. *Memoria.*] Simpliciter magis, ut memor sit Davi praecipua. Et *memoria* modo pro intelligentia. ut *Virgilius, Insanus*

5. *Facile hic plus mali est, quam illic boni.*] Mysis haud procul ab aedibus Glycerii et Simonis, digitum in Glycerii ostendens, *hic plus mali est* dicit; mox ad Simonis aedes versa, *quam illic boni.* q. d. Glycerii labor et dolor facile exerat gaudium Simonis. *Facile* autem notat citra controversiam. Flor. Off. II. 19. *Qui omnes superiores scientia facile vicisset.* Duker. Flor. III. 14.

8. *Exprompta memoria atque astutia.*] Caecilius, Tribuo: *Nunc meae malitiae astutia opus est succenturia.* Cicero, 13. *Quoniam in meo inimico crudelitatem expromsisti tuam, laudare non possum.*

My. Quidnam incepturu 's? *Da.* Accipe a me hunc
ocius,

Atque ante nostram ianuam adpone. *My.* Obsecro,
Humine? *Da.* Ex ara hinc sume verbenas tibi,
Atque eas substerne. *My.* Quamobrem id tute
facis?

Da. Quia, si forte opus sit ad herum [ius] iurandum mihi

V. 12. Bentl. ob numeros meliores scripsit de coniectura. *Quamobrem tute id non facis?*

V. 13. Bentl. correxit sic: *Quia si forte opus sit ad herum*

tamen immemores. — 11. *Ex ara hinc sume verbenas* — *Ex ara*, scilicet Apollinis, quem *Ἀπόλλων* Menander vocat, aut Apollini comoedia dicata est: in cuius honorem aram constituendam moediam celebrantes. Apollini ergo comoedia, Libero patri tragica. *Sume verbenas tibi.*] *Verbenae*, quasi *herbenae*, rediunt sunt ararum. *Tibi.*] *Tò tibi* quasi gestum quandam et stomachantis habet: ut alibi, *Quid vis tibi?* Et *tibi sume*, non, *tibi substerne.* *Ex ara sume verbenas.*] *Verbenae* sunt omnes herbae frondesque festae ad aras coronandas: vel herbae frondesque ex aliquo loco puro decerptae. *Verbenae* dictae, quasi *herbenae*. Sic Menander: *ΚΟΛΕΪΑC CTMTPPH XXHCΔleTelNe.* — 12. *Quamobrem id tute non facis* — *Tute* tunc dicitur, cum pronomen ad eam revocatur persona qua sumitur; ut verbi gratia, cum dicimus, *Tu lege*: ille non spondeat, *Cur tute non legis?* — 13. *Quia, si forte opus*

9. *Accipe a me hunc ocius.*] Ita Plautus, Cistell.

20. *Postquam puellam eam a me accepit.*

11. *Ex ara hinc sume verbenas tibi.*] Notat Scaliger ad Plaut. Mostell. V. l. 45. binas fuisse aras in scena, dextram Baccho in tragoedia, Apollini in comoedia; sinistram ei vel Deo, vel Heroi cui fiebant ludi, aut iusta, aut parentalia. Porro autem in iis verbis impositas Apollini, Baccho hederas. Sed et *verbena* postea dicta est herba e loco publico collecta, et sacris adhibita. Cicero, Verr. IV. *Praesto mihi sacerdotes Cereris cum infulis ac verbenis fuerunt.* Valerius, Ecl. VIII. 64. *Effer aquam, et molli cinge haec altaria Verbenasque adole pingues, et mascula thura.* Horatius Carm. I. 15. *Hic vivum mihi cespitem, hic Verbenas, pueri, ponite, thuraque.* [*Verbena* est herba e loco sacro sumta, vel frondes arborum Diis sacras ut lauri, olivae, myrti. Myrtum hic intelligi apparet ex Menandro loco apud Donatum, quem Terentius expressit. Vid. Servius ad Valerium Ecl. VIII. 65.]

13. *Ad herum iusiurandum.*] Dixit ad pro apud, ea

adposuisse, ut liquido possim. *My.* Intelligo.
 Nova nunc religio [in] te istaec incessit, cedo? 15
My. Move ocius te, ut quid agam, porro intelligas.
 Juppiter! *My.* Quid est? *Da.* Sponsae pater in-
 tervenit.

mih, etc. Sic alibi opus est dicto, scito, transcurso, parato, tacito etc.

V. 15. Turpissimum mendum sustulit Bentleius in deleto. Non enim dicitur, metus, timor, religio in te incessit.

[*Aerum iurandum mihi.*] Sic locutus est, ut explicari atque intelligi non possit. aut enim deest *ius*, ut sit *iurandum* pro *iurandum*: aut (ut vulgo dicitur) *iuramentum*. Et opus est illam non opus est illa re. — 14. *Ut liquido possim.*] *Liquido*, et manifeste. Nam quae sunt pura et defaecata, liquida sunt. — *Nova nunc religio.*] Bene; iusiurandum metuere servum, patri simile est. *Nova religio.*] In servo, et subita. *Nova religio.*] Servum nolle mentiri, nova religio est. *Cedo.*] Argentis est manum. — 16. *Porro intelligas.*] Porro modo verbum est ordinis: alias temporis. — 17. *Sponsae pater intervenit.*] Mire non dixit, *Chremes*: ne quum dixisset, *quis Chremes*? rursus hic responderet, *sponsae pater*. Et non temere hoc poeta: nam promiserat se rediturum domum *Chremes*, *Domum*

de, R. R. cap. 145. Omnes iuranto, aut ad dominum, aut ad modum.

14. *Liquido.*] Subaudi, iusiurandum dare. Eun. II. 3. 39. *Idem*, Fam. XI. 27. *Alia sunt, quae liquido negare soleam.* Idem, *Idem*, III. 59. *Manifesta res est, quum nemo esset, quin hoc se au-* liquido diceret. *Ovidius*, Pont. III. 3. 49. *ut liquido iuratus dicere* *Idem*. Vide *Brisson*. de Form. lib. V. p. 480. *Turneb.* Advers. XVI. [Liquido iurare est vere, sine fraude, salva conscientia, ut vulgo *Idem*]. *Ovid.* Epist. ex Pont. III. 3. 49. *ut liquido iuratus dicere* *Idem*. *Senec.* de Benef. VII. 9. *mulier parum liquido iurabit.* Eun. II. 10. *liquet mihi deierare.* Sic etiam dicitur liquido confirmare, *Idem*, *negare.*]

15. *Religio [in] te incessit.*] Est h. l. *religio desolanda*, vulgo scrupulus conscientiae. Ita infra V. 4. 37. *Heaut.* II. 1. & *Plautus*, *Curc.* II. 3. 71. *Vocat ad coenam: religio fuit: denegare* *Idem*. *Livius* VIII. 3. *Religio incessit ab eis, quorum imminutum im-* *Idem* *esset.* Ita idem IV. 50. *Cura incesserat patres.*

16. *Move ocius te.*] Ita Eun. V. 3. 3. *Cicero*, Att. VII. 16. *Idem* *est, quod se moveat.* Est autem *movere*, et *movere se* castrense re verbum. [Nos similiter: *Rühre dich.*]

Repúdio, quod consilium primum intenderam.

My. Nesció quid narres. *Da.* Ego quoque hinc ab dextera

Venire me adsimulábo: tu, ut subservias

Orationi, utcúnque opus sit verbis, vide.

My. Ego, quid agas, nihil intéllego: sed, sí quid est

Quod méa opera opus sit vóbis, aut tu plús vides,

Manébo: ne quod vóstrum remorer cómodum.

V. 21. Bentl. corr. *opust*, ne *opus* in thesi totum occultetur. *My.* vers. 23. cum Guieto legit *ut tu pl. v.* Certum erat enim vum Myside longe callidiorem esse.

modo ibo: ut apparentur, dicam: atque huc renuntio. — 18. *Quod primum intenderam.*] Verbum a venatoribus translatum, qui intendunt ad feras captandas. Quia ergo parat Chremem et Simplicium fallere, *intenderam* dixit. Vel a sagittis atque arcu. — *Nescio quid narres.*] Bene *narres*. *Narrare* enim aliena quae nobis non sunt necessaria, dicimus. *Ego quoque.*] Bene *quoque*: quia et Chremes veniebat. — 20. *Tu, ut subservias.* Recte, *ut subservias*, dixit; non enim tantum loquitur Mevius quantum Davus. — 21. *Orationi, utcumque opus sit vobis.*] Tuis verbis orationi meae: plura enim loquetur Davus, inde *orationi* dixit. Illa subsequetur, ideo *verbis*. *Vide.*] Cauta et intellige, specta. — 23. *Aut tu plus vides.*] Si sapis, intelligis. — 24. *Remorer commodum.*] *Remorer*, retardem, remorari. *Remorari* a remora, pisce minutissimo, qui naves retinet. Graece *ἔρμητις* vocatur.

18. *Repudio consilium.*] Ita Adolph. V. 4. 4. Eodem sensu dixit Cicero, Attic. XVI. 7. *Abiici consilium perfectionis.* — *Intenderam.*] Subaudi, animo. Cicero, Philipp. X. 4. *Si Antonius, qui animo intenderat, perficere potuisset.*

20. *Ut subservias orationi.*] H. e. ut tuam responsionem accommodes meae orationi. Vide Donatum infra ad IV. 4. 4. *Sensu esse possit, ut mihi seu interroganti, seu imperanti, dictis et factis subservias.* Plautus, Menaechm. V. 2. 16. *Ita istaec solent, quae mihi subservire sibi postulant, dote fretae, feroces.*

23. *Quod mea opera opus sit vobis.*] Plautus, Mil. 1. 171. *Mihi opus est opera tua.* Poen. III. 1. 44. *Scitis, rem nescitis rari vobis, quod vostra opera mihi opus siet.*

24. *Ne vestrum remorer commodum.*] Eodem sensu dicitur Martialis, V. 21. 1. *Phosphore, redde diem, quid gaudia nos moraris?*

ACTUS QUARTUS.

SCENA QUARTA.

CHREMES. MYNIS. DAVUS.

REVERTOR, postquam, quae opus fuere ad nuptias
 factae, paravi, ut iubeam arcessi. sed quid hoc?
 Puer hercle istae mulier, tu [n] adposuisti hunc? *My.*
 Ubi illic est?
 Non mihi respondes? *My.* Nusquam est. vae mi-
 serae mihi!
 Reliquit me homo, atque abiit. *Da.* Di vostram
 fidem! 5

[3. *iu*sto longior vel syllaba vel toto pede. Itaque Bentl. lenissime
 ex vet. editt. pro *tun'* corrigit *tu*.

Revertor.] Adest nunc ipse Chremes, cuius causa scena frau-
 da instructa est, ne promissas compleat nuptias. — 2. *Ut iu-*
beam arcessi.] Recte iubeam: quia summa potestas nuptiarum
 matre puellae est. *Sed quid hoc?*] Non interrogantis, sed mi-
 serae et non intelligentis est. Et apparet eum non oculis prius, quam
 auribus offensus puerum sensisse latentem. — 3. *Puer hercle*
Ubi illic est?] Davum quaerit, qui nunc abscessit, ut et ipse de-
 venire videatur. — 4. *Non mihi respondes?*] Bene, *non*
respondes? Se enim memor est vetitam quidquam dicere, nisi sub-
 iungat orationi Davi. — 5. *Reliquit me homo.*] Mire hominem,
 Davum dixit: ut etiamsi audiat Chremes, incertam personam ho-
 minem audiat, non Davum. *Di vostram fidem!*] Adverbium ad-

2. *Quid hoc?*] Formula, qua utuntur, quibus mirum visu
 et auditu obicitur. Supra III. 1. 10. Adelp. IV. 5. 71. *Quid hoc*
negotium?

4. *Vae miserae mihi!*] Comica exclamatio. Adelp. III. 2.
 Plautus, Amph. V. 1. 5. *vae miserae mihi!*

5. *Di vostram fidem!*] Supra IV. 3. 1.

Quid túrbæ [est] apud forum! quid illic hominū
lítigant!

Tum annóna cara 'st. quíd dicam aliud, néschio.

My. Cur tu óbsecro hic me, sólam? *Da.* Quæ et
haec fábulæ?

Eho, Mýsis, puer hic únde est? quisve huc áttulit?

My. Satin' sánu's, qui me id rógites? *Da.* Quæ
[ego] igitúr rogem,

V. 6. Etiam hic versus ultra mensuram excurrit. Itaque inq[ui]
Bentl. *Quid turbæ apud forumst?* in quod etiam G[ra]m
incidit.

V. 8. Bentl. ex codd. *Dav. Hem, quæ hæc est fabula?*

V. 10. corr. Bentl. *Satin' sánu's, mé qui id rógites? Quém*

mirantis cum exclamations. — 6. *Quid turbæ est apud
rum!*] Haec verba sunt venientis de foro. *Quid illic hominū
lítigant!*] Legitur et *lítigat*. — 7. *Tum annona
'st.*] Comminiscens est potius, quam alicui referentis. *Quid
cam aliud.*] Hoc post spectatores. — 8. *Cur tu óbsecro
me sólam?*] *Ἀποσιώπησις* tertia. *Fabula?*] Fabulam se dicit
qui rei principium rationemque ignorat. — 9. *Eho.*] *Eho*
iectio est, vel principium animadversionem in se poscentis, aut

6. *Quid turbæ est apud forum!*] Videtur loqui de
ciorum causarumque frequentia, quæ in foro tractabantur.
Fam. VIII. 8. *Haec quoque magna nunc contentio forum tenet.*
autem iunctum genitivo *αὐξητικὸν* est. Heaut. II. 3. 6. et 13.
Muretum. — *Quid illic hominū lítigant!*] Ita Pl.
Poen. III. 3. 5. *Sed quid huc tantum hominū incedunt?* Ru.
60. *Pro dii immortales, quid illuc est, Sceparnio, Hominū
dum lítus!*

7. *Tum annona cara 'st.*] Frequens ea de re querela
sitorum, sed et pauperum, cum in comoedia, tum historia. Pl.
Stich. I. 3. 25. *Per annonam caram dixit me natum pater. Prop
credo, nunc esurio acrius.* Et IV. 2. 52. *ut annona est gravis!*
saepe tumultus orti. Suetonius, Aug. 25. *Si tumultus in gradu
non metueretur.* Theophrastus, *Charact.* cap. 5. *garrulis
ὡς χαλεπὸν ἔστι τὸ ζῆν!* *Quam gravis est victus!* — *Quid d
aliud, nescio.*] Haec Davus vel secum, vel ad spectatores
sus, dixit. Cicero, Att. XVI. 15. *Nihil enim habeo aliud, quod*

8. *Quæ est hæc fabula?*] H. e. *Quid hoc est?*
Ita Eun. IV. 4. 22. *Adelph.* IV. 5. 4. 8. et 78. *Heu.* I. 2. 22. Pl.
Mostell. V. 2. 28. *Quæ hæc est fabula?*

10. *Satin' sánu's?*] Formula acerbe reprehendentis.

hic neminem alium videam? *Ch.* Miror, unde sit.
Dictúran' es quod rogo? *My.* Aú. *Da.* Concede
 ad dexteram.

Deliras? non tute ipse? *Da.* Verbum sí mihi
 m, praeterquam quód te rogo, faxis, cave.

rogem? Quod vel ictuum ratione probari arbitratur. Faërnus
 putabat *ego* in scansione in unam syllabam contrahendum et per
 synalophen abiiciendum esse.

12. Nisi cum Faërno *s ex es* elidere volueris, ut secundus pes sit
 anapaestus, tertius iambus, leges cum Bentl. *Dictura es quod*
rogo.

13. Bentleius miratur istud *cave si faxis pro cave faxis.* Itaque
 corrigit: *Dav. Verbum unum mihi || Praeterquam quod te etc.*
 Equidem vulgatam recte habere arbitror. Conminatur enim
 Davus Mysidi, eam poenas daturam, si garrula fuerit. Itaque
cave nata cœcesis dictum.

ntis. — 11. Hic neminem videam.] Callide affirmat non
 isum Chremem, cum et praeviderit venientem, et praesentem vi-
Miror, unde sit.] Miror veteres cum *unde* pro *nescio*
 ant; nam admiratio ab ignorantia descendit. *Plautus, [Aulular.*
v. 1.] Ne quis miretur qui sim, paucis eloquar. — 12. Au.]
 ictio consternatae mulieris. *Concede ad dexteram.]* Et
dexteram, sinistra enim venit Chremes: et non vult proximum
 nemetem, sed iuxta: supra enim dixit, *Ego quoque hinc ab dex-*
teris me adsimulabo. — 13. Deliras? non tute ipse?]
, eum mihi dedisti. Sed et supra, et nunc inturbat Davus, ne
 r totum dicat. *Non tute ipse?]* Submissa voce. *Verbum*
ih i unum.] Accommodate conminatur Davus: pene enim My-
 diversa narrabat. — 14. *Praeterquam quod te rogo.]*
 est, sensim, et ut senex sentiat, pronuntiari potest. *Faxis,*
 .] Gestu conminantis est et vultu: ut suspenderet comminationem,

9. Eun. III. 5. 11. Heaut. IV. 3. 29. Adelph. III. 2. 23. Phorm.

19. Plautus, Amph. II. 1. 57. *Satin' tu sanus es?*

[3. *Deliras?]* Proprie *delirat* aratrum, quoties extra liram
 alcum aberrat. Plinius, Hist. Nat. XVIII. 20. *Crata dentata,*
ibula aratro adnexa, quod vocant lirare, operientes semina: unde
m appellata deliratio est. Vide Nonium Marcellum, I. 62. Hinc
 imum transfertur, qui a vero et recto aberrat. Adelph. V. 8. 13.
 ns, Menaech. V. 9. 15. *Delirare mihi videre. — Verbum si*
unum, praeterquam quod te rogo, faxis, cave.]
 lautus, Amph. II. 1. 61. *Cave quidquam, nisi quod rogabo te,*
respondeas.

My. Male dicis? *Da.* Unde 'st? dic clare. *My.* A vobis. *Da.* Ha, ha, he.

Mirum vero, impudenter mulier si facit || meretrix?

Ch. Ab Andria est [ancilla] haec, quantum intéllico.

V. 15. Bentleius corr. *faxis cave.* || *Quin dicis undest clare.* A nobis. *Dav. Attato.* Alioquin quum nobis ultimam peccat, *ha ha he* non trisyllabon sed disyllabon esset.

V. 16. toto pede ultra terminum vagatur. Itaque Bentl. reposit. *Mirum vero impudenter mulier si facit || Meretrix. Ab Andria est haec, quantum intéllico.*

deinde inferret gestum. Ordo, *Cave faxis.* — 15. *Male dicis.* Cum contemptu loqueris, convicium facis. Apparet ergo, *male dicis* lentius esse dictum, quum subiungit, *dic clare.* *Male dicis.*] Nove *male dicis*, pro comminatione posuit, quum pro convicio soleat poni. [Vide Bentl. ad h. l.] Nisi forte, quia contumeliosum genus est comminatio. Quidam putant esse unam personam, Davus licet, dictum superius Mysidis, non satis manifestum Chremi, in ledicti similitudinem derivantis. *Unde 'st? dic clare.*] Hic pressius dixit. *A vobis.*] Parum intelligebatur, hic addidit meretricis, ut vel sic intelligat senex. — 16. *Mirum vero.*] See ad *εὐφρατα* refertur. *Impudenter mulier si facit.*] Bona ordine locutus est; primo enim causa impudentiae natura est, deinde conditio. — 17. *Ab Andria 'st ancilla haec.*] Effecit quae volebat Davus; nam intellexit Chremes, ex qua sit Pamphilo

15. *Dic clare.*] *Vox clara* est liquida et quae ab omnibus auditur. Livius XLII. 25. *Qua voce eum accensum restitisse, atque clara denunciasset sibi, ut triduo regni sui decederent finibus.* [*clare* i. e. magna et elata voce. Sueton. Vitell. c. 14. *quod Venet factioni clare maledixerant.* Barbari dicunt *alta voce* pro clara voce sed *alta vox* apud Veteres est superba. Burmann. ad Ovid. Trist. IV. 24. et Oudendorp. ad Frontin. IV. 1. 33. Sed hic melius fuerit *clare* accipere pro certe, sine ambagibus. Sic *clara* et *certa* iunguntur Hec. 4. 1. et sic accepit Bentleius ὁ πᾶν.]

16. *Mulier meretrix.*] Ita Plautus, Menaechm. II. 2. 60. *in meretricem credo habitare mulierem.* Vide porro Commentariorum maiorem. [*Mulier meretrix:* abundat *mulier.* Similis pleonasmus Phorm. II. 1. 62. *homo servus.* Cic. ad Div. XII. 22. *homo gladius.* Vid. Bentleius ad h. l. et Cortius ad Sallust. Jug. c. 12. 5.]

17. *Ab Andria 'st ancilla haec.*] H. e. Andriae mulier ancilla. De constructione vide supra ad I. 1. 129.

- L.** Adeón' videmur vóbis esse idónei,
quíbus sic illudátis? *Ch.* Veni in témpore.
- A.** Propera ádeo puerum tóllere hinc ab iánua. 20
ané; cave quoquam ex ístoc excessis loco.
- L.** Dì te éradicent: íta me miseram térritas.
- A.** Tibi egó dico, an non? *My.* Quid vis? *Da.*
An etiám rogas?
ádo, cúium puerum hic ádposuisti? díe mihi.

V. 23. Bentl. ex vett. editt. *Tibi dico ego, annon? Idem v. 26. Cuius nostri. et v. 27. Recte ego nempse has fugi nuptias: qui non semper fugerit, qui I, 1, 73. ultro ad Simonem venerit, ut cum summa dote Pamphilo uxorem daret.*

L. — 18. *Adeon' videmur vobis esse idonei.] Idoneus aptus ad omnia, et bona, et mala. Adeon'] Adeone, an adeone eum? — 19. In quibus sic illudatis?] Et illudo in te, timo casu: et illudo te, accusativo dicimus; sed in primo supervacuum est: ut sit, quibus illudatis. Veni in tempore.] Cum pro- nus sit, intervenisse putat. Veni in tempore.] Opportune. Nos a praepositione dicimus, tempore et tempori. — 20. Propera leo puerum tollere.] Hic versus clare dicitur: sequens, ne senex liat, presse. — 21. Cave quoquam ex istoc excessis te.] Necessario Davus retinet Mysidem. Nondum etiam omnia audi- t Chremes, nondum comperit unde sit mulier, et puer de quo suscep- sit. Excessis, pro excedas: ut facis, pro facias. — 23. An- tiam rogas?] Rursum iurgium repetit, et turbulentam orationem.*

24. Cedo.] Cedo idem significat quod dic, et da mihi. Ergo

18. *Idonei, in quibus sic illudatis?] Vide supra III. 2. Dixit autem, in quibus, uti Sallustius, Catil. 9. In civibus cinora facere. ubi vide quae notavit Cortius. Cfr. Cl. Burmannus ad áncilianum, Declam. XV. 6. In te ergo solo venefica.*

19. *Veni in tempore.] Ita supra III. 2. 51. Infra V. 6. 10. ant. II. 3. 123. Florus III. 3. 13. In tempore aggressus est.*

22. *Di te eradicient.] Formula male precandi. Metaphora herbis translata. Heaut. III. 3. 28. Plautus, Rud. V. 2. 59. Venus micet caput atque astatem tuam.*

23. *Tibi ego dico, an non?] Formula indignantis, quo- s alter res alias agere videtur. Similis locutio supra I. 2. 15. Hoc- e agis, an non? Sed et increpantis est tibi dico. Ovidius, He- d. II. 153. Alterius thalamo, tibi nos, tibi dicimus exi. Phaedrus, 19. 28. Tibi dico, avaro, gaudium heredis tui.*

[24. *Cuium puerum: antiquo more pro cuius, a cuius, cui- unu. Infra V. 4. 29. cuiam igitur. Virg. Ecl. III. 1. Cuium puerum*

My. Tu nescis? *Da.* Mitte id, quod scio: dico quod rogo.

My. Vestri. *Da.* Cuius vestri? *My.* Pamphili. *Da.* Hem! quid? Pamphili?

My. Eho, an non est? *Ch.* Recte ego semper fugi has nuptias.

Da. O facinus animadvertendum! *My.* Quid clamitas?

Da. Quemne ego heri vidi ad vos adferri vesperi?

My. O hominem audacem! *Da.* Verum. vidi Cantharam

repetitionem significat, non supervacua orationem. Et est dictum cum quadam fiducia, et contemptu eius, cum quo sermo est, interrogantis aliquid. — 25. *Mitte id, quod scio.*] Hoc lentius summisso. — 26. *Hem! quid? Pamphili?*] Apparet *My.* *vestri* et *Pamphili* lentius pronuntiasset, quam *Da.* vellet, et ideo nunc repetisse nomen *nostrum* et *Pamphili*. *Hem! quid? Pamphili?*] Duas res operatur *Davus* simul, ut ignarissimum se ostendat, et ut *Pamphilus* nominetur. Et *Da.* repetit nomen *Pamphili*, quasi per indignationem, ut *soceri* eius adolescentis nomen inculcet; metuit enim, ne non audiat, ut senex. — 27. *Recte ego semper fugi has nuptias.* Et hic efficit quod voluit *Davus*, ut *Pamphilus* *Chremes* puerum cognoscat, et recuset generum. *Has.*] Id est huiusmodi. 28. *O facinus animadvertendum.*] *Ἀνομιάνησις* quarta. (*Clamitas?*) Clamavit enim *Davus*, ut puerum audiret *Chremes*. 29. *Quemne ego heri vidi ad vos adferri vesperi?*] Negando irritare mulierem ad confirmanda quae vult. — 30. *O hominem audacem!*] Exclamatio *Mysidis* testimonium veritatis. *Verum vidi Cantharam suffarcinatam.*] Vide infra argumentum: prius, *vidi puerum afferri*, dixit; post, non puerum, sed *Cantharam suffarcinatam*. *Canthara* nomen est anus. Et *Da.* dicit, ut leviter redarguat *Mysidem*, non ut vincatur; hoc enim *Da.* se innuit, *Cantharam suffarcinatam*, non puerum portare.

27. *Recte.*] H. e. merito. *Adelph. V. 8. 28.* Hec IV. 1. V. 4. 22. *Infra V. 4. 50.* — *Fugi nuptias.*] Ita supra II. 1. 28. *Animadvertendum.*] H. e. puniendum, ut supra I. 1. 29. *Quemne ego heri vidi.*] Interrogatio subdubita. *Plautus, Mil. I. 1. 13.* *Quemne ego servavi in campis Gurgustidom* [Oratio sic explenda: tune dicis hunc esse puerum *Pamphili*, quem heri vidi ad vos adferri? *Catull. LXIV. 180.* *An patris auxilium rem, quemne ipsa reliqui* i. e. eiusne, quem ipsa reliqui, ubi videtur.]

Suffarminatam. *My.* Dis pol habeo grátias,
 quia in pariundo aliquot ádfuerunt liberae.

Nae illa illum hand novit, cúius causa haec incipit.

Chremes, si positum púerum ante aedes viderit,
 illum gnátam non dabit. tanto hercle mágis dabit. 85

Non hercle faciet. **Da.** Nunc adeo, ut tu sis
 sciens,

V. 81. Benth. ex duobus codd. *gratiam*, probante Ruhnkenio, qui id ex more Comicorum esse arbitratur.

Suffarminatam.] Proprium est anibus suffarminatas esse. ut *Perseus, Pannacia Baucis*. Et *Plautus, Doliarem, claudam, crasseam*. — *Cum in pariundo aliquot adfuerunt liberae.*] Indivisa secuta confirmatio est, quam expressit Davi refutatio. Superest ut et concludatur effectus doli, negante Chremete se daturum fuisse: quod subinde efficit Davus dolo. *Aliquot liberae.*] Nec sine, nec multae. *Liberae.*] Testimonia libera contra servum. hoc proprium *Terentii* est; nam de Romano more hoc dixit. — *Nae illa illum.*] *Nae*, valde. *Cicero, Nae illi vehementer dicit. Nae illa illum.*] Chremetem scilicet. — 84. *Chremes, positum puerum.*] *Ἐν ὄρονόσει*. Et est *μύησις*; transit enim subito ad imitativum characterem. *Chremes, si positum puerum.*] *Μύησις*, quando aliqua verba sic pronunciamus, ut vana videantur. — 86. *Non hercle faciet.*] Bene enim de se tertiam per-

81. *Suffarminatam.*] H. e. suffertam onere, quod sub axillis rebat. *Plautus, Curc. II. 3. 9. Tum isti Graeci Palliati, capite vso qui ambulant, Qui incedunt suffarminati cum libris, cum sportu.* Ut autem a *sarcio* est *sarcino*, ita a *farcio* est *farcino*. *Metaphra* ab avibus translata, quae dum saginantur, ut pinguescant, *farcari* dicuntur. Vide *Commentarium maiorem*, et *Donatum*.

82. *In pariundo aliquot adfuerunt liberae.*] Hinc se confici vult *Mysis*; primum non esse puerum supposititium, sed e puerio natum. Si enim *servo homini testimonii dictio non est*, *Phorm.* l. 63. homini libero utique erat. Addit autem, *aliquot liberae*, quoniam unius mulieris testimonio res nixa in dubium vocaretur. Deinde auctorem tacite agnoscebatur a liberis illis mulieribus, etiam *Glycerium* esse ingenuam.

84. *Chremes, si puerum positum ante aedes viderit, suam gnatam non dabit.*] Est in his verbis *μύησις* eorum, quae *Glycerium* cogitare et sperare videbatur. Ita *Eun.* l. 2. 75.

86. *Ut tu sis sciens.*] De hac constructione vide supra l. 2. 28.

Nisi puerum tollis, iam ego hanc in mediam viam
Provolvam; teque ibidem pervolvam in luto.

My. Tu pol homo non es sobrius. *Da.* Fallacia

Alia aliam trudit. iam susurrari audio,

Civem Atticam esse hanc. *Ch.* Hem! *Da.* Coactus
legibus

Eam uxorem ducet. *My.* Au! obsecro; an non ci-
vis est?

V. 42. Bentl. ex codd. *Eho pro Au.*

sonam fecit, ut supra, *At nunc faciet. Ut tu sis sciens.*] E-
quenter: sic enim veteres pro *scias* dixere. — 37. *In media
viam provolvam.*] Bene in *mediam viam*: quia ante fa-
positus iacebat. — 38. *Provolvam.*] Id est, porro volvam. Et
quidem minatur, quod facturus non est: verum sedulo id agit,
iam puer tollatur e medio: simul eum servat Chremeti, ut ipse re-
set generum, non ut a quoquam passus videatur iniuriam. *Te
ibidem pervolvam in luto.*] De proximo *καρόποιον* repetit.
quando nomina sunt, *καρονομασία*: quando verba, *καρόποιον* dici-
— 39. *Tu pol homo non es sobrius.*] *Sobrius* est sanae me-
tis, quasi *sobrius*, hoc est, ebrio separatus, secretus, separatus
iis qui discernuntur. — 40. *Fallacia alia aliam trudit.*
Proverbium, cui subiacet, *memorem mendacem esse oportere.*
41. *Civem Atticam esse hanc.*] Transit ad imitationem. *Au.*

37. *In mediam viam provolvam.*] Simili interminatione
utitur Plautus, *Mercat.* IV. 4. 57. *Ibo ad forum, atque Demipho
haec eloquar, Me isthanc capillo protracturum esse in viam, Nisi
abducit, quo volt, ex hisce aedibus.*

39. *Non es sobrius.*] Formula convicii. Ita *Heaut.* IV.
29. Eodem sensu dixit *Eun.* IV. 3. 13. *Temulenta es.* — *Fallacia
alia aliam trudit.*] Metaphora vel ab undis maris vel a tempo-
deducta. *Horatius, Carm.* II. 18. 15. *Truditur dies die.*

40. *Susurrari.*] H. e. clam dici, sed sine auctore. *Martialis*
II. 44. 6. *Et secum, sed ut audiam, susurrat.*

41. *Coactus legibus eam uxorem ducet.*] Vide *Adelph.*
IV. 5. 51. *Phorm.* II. 3. 66. et *Meursium, Them.* Att. I. 6. [Saepe
Veteres *leges* dicunt de lege una vel legis parte. Sic *legibus solvi*
citur, qui una alterave lege solvitur, ut docet *Graevius ad Cic. Pl.*
lipp. II. 13. *Lege vero Atheniensium, qui virgini civi vitium obtu-*
rat, eam uxorem ducere cogebatur. Vid. Adelph. IV. 7. 7.]

Iocularium in malum inciens pene incidi.

Quis hic loquitur? o Chremé, per tempus ad-
venis.

sculta. Ch. Audivi iam ómnia. Da. Anne tu
ómnia?

45

Audivi, inquam, a principio. Da. Audistin' ób-
secro?

— Scelera! hánc iam oportet in cruciatum hinc
ábripi.

Ille est! non te crédas Davem lúdere.

V. 45. quia *ne* productum nullum habet locum Bentl. corrigit: *Anne haec tu omnia?* Idem v. 47. *Hem* ad versum praecedentem traxit. v. ad III. 3, 23. Certe versus ab *Scelera* ordiendus.

V. 48. Bentl. ex codd. *Hic est ille.*

Proiectio est conturbatae mulieris. — 43. Iocularium in ma-
lum.] E contrario pro gravi et molesto ac nimio. Iocularium
per nat' ávriπpáσiv. — 44. Quis hic loquitur? o Chreme,
per tempus advenis.] Principium loquendi Davus Chremeti dat,
facturus quae ipse conatus est. Per tempus advenis.] Idem
per tempus, quod in tempore; aut certe per tempus, tempe-
ra. O Chreme per tempus advenis.] Astute, quasi eum
primum viderit. — 45. Anne tu omnia?] Aut ne pro non
sciam, aut ne tu omnia, ut ne producat, et accipiat pro non-
tu omnia.] Audisti, subauditur. — 46. Audistin' obse-
cro? hem.] Exultans Davus infert, et inculcat, frequenter repeten-
Audistin' obsecro? hem.] Difficile credendo, affirmat se
scivisse praesentem Chremetem, ut hac confirmatione nihil illum
se faciat suspicari. — 47. In cruciatum.] Non in crucem, sed
in cruciatum. — 48. Hic ille est.] Cum éμπάσει, quasi vir ma-

43. *Iocularium.] Iocus facit ioculus; inde iocularis et iocu-*
ris, quod ludum ac iocum facit. Phorm. I. 2. 87.

44. *Per tempus advenis.] H. e. in tempore, opportune.*
tyr. IV. 3. 16. Plautus, Menaechm. I. 2. 30. Non potuisti magis
tempus mihi advenire, quam advenis.

45. *A principio.] Plautus, Aul. III. 6. 2. ME. Ain'? Audi-*
sti? EF. Usque a principio omnia.

47. *Hem scelera!] Ita Adolph. II. 2. 20. III. 2. 6. — In*
cruciatum hinc abripi.] Qui in vincula coniciebantur, abripi
cebantur. Adolph. II. 1. 27. Vult igitur Davus Mysidem mentitam,
per adeo torquendam, ut verum exsculptur, de simulato partu.

48. *Hic ille est.] Haec digitum in Simonem intendens, et*

My. Me miseram! nil, pol, fálsi dixi, mí senex.

Ch. Noví rem omnem. ést Simo intus? *Da.* 'Est.

My. Ne me áttingas, sceléste. si pol Glycerio non
omnia haec.

Da. Eho, inépta, nescis quíd sit actum? *My.* Quí
sciam?

Da. Hic sócer est. alio pácto haud poterat fieri,

V. 50. et 51. male hic inter senarios dimeter et tetrameter loci occupant. Bentleius locum mutavit sic: *Novi omnem rem Simo intus? D. est. M. ne me áttigas, || Sceléste, si pol cerio non ómnia haec.*

gnus. Sed hoc Chremetem ostendens dicit cum *ελαφολα*. [*Non credas Davom ludere.*] Virgilius: *Non Diomedis equos, curvus cernis Achilles?* — 49. *Mi senex.*] Bene *senex*, quia si alienior est, et ignotus Mysidi. *Mi.*] Suppalpatio muliebri. 51. *Ne me áttingas.*] Quaedam ostenduntur aperte in comos quaedam ex aliis personis intelliguntur, *Si pol Glycerio omnia haec.*] *Ἀποσιώησις* tertia, quod alienae personae intentu reticeatur. Fiunt autem *ἀποσιώησις*, id est, reticentiae, tribus modis. Aut enim tacet per se ipsum, et ad alium transit: et est prima; aut tacet, nec ultra aliquid dicit: et est secunda; aut alterius intentu personae silet: et est tertia. — 52. *Nescis quid sit actum.* *Nescis*, plerumque dicitur ei, non quem volumus redarguere ignorantiae aut ignorantiae, sed quem facere volumus, ut velit libenter

quasi malum Mysidi interminatus dicit. Gr. *ὄδς ἐπινοός*. [*Hic est nempe Chremes, de quo dixerat supra v. 34. Elegans formula ille est. Eun. IV. 6. 14. haec ea est. Liv. XXVI. 17. hic is est qui gniam praecessit: similiter hoc illud est apud Cic. de Senect. c. 20. Drakenborch. ad Liv. II. 6. 7.]*

51. *Ne me áttingas, scelesse.*] Scilicet Davus, qui adhuc praesente Simone territaverat ancillam, nunc eo remoto subditur et palpo percutere vult. Turpilius, Leucadia: *Ne me áttingas, atque aufer manum. Eia, quam ferocula est.* Plautus, *Amph. 2. 22. Potin' es, ut abstineas manum?* Pers. V. 2. 35. *Cave ne áttingas.* — *Si pol Glycerio non omnia haec.*] Suba narratura sum. Vult igitur Mysis Davum invicem laedere, oritur eum apud Glycerium, atque adeo per Glycerium apud Pamphilum.

53. *Hic sócer est.*] Loquitur quasi per *πρόληψιν*, quia videbatur futurus sócer Glycerii. Ita Virgilius, *Aen. III. 344. Estner auxilium Priamo Phrygibusque ferebat,* de eo, qui Cassandram petebat uxorem. Ita Turnus ad Latinum, quem sibi optabat sócerem. *Aen. XI. 410. Nunc ad te, et tua, magne pater, consulta revertor.*

sciret haec, quae volumus. *My.* Praediceres.

Paululum interesse censes, ex animo omnia, 65
fert natura, facias, an de industria?

54. Bentl. *quae volumus.* *M.* Praediceres. Vulg. *volumus.* Alioquin metrum corrumpit.

55. Bentl. corr. *Hilum interesse.*

— 55. *Paululum interesse.*] Nove, pro multum. Et est *ὀλιγὸς ὄγκος.* *Ex animo omnia, ut fert natura, facias.*] Figura *ἐπιεγγήσεως.* Nam quid est *ex animo*, nisi, *ut fert natura*? Et haec sententia a *Terentio* *ἰσοσηματικῶς* prolata est, in *Menander* *ἐπιδοκτικῶς* posuit. [v. Bentl. ad h. l.] — 56. *Ut fert natura.*] Hoc est, naturalis et ingenita actio. *An de industria?*] Id est, scientia et providentia. Ea enim quae dicimus et scimus, operatione genita et industria quadam scimus. ut *Virg.* *Es cuius solum, (namque hoc imitamur arando.)*

[54. *Praediceres* pro praedixisses, imperfectum pro plusquamperfecto, de qua temporum enallage vid. Gronov. ad Liv. XXXIV. 11. 2. Gron. ad Sanct. Min. 1. 13. 5. p. 98.]

55. *Ex animo.*] H. e. non simulato. Eun. I. 2. 95. et 99.

56. *Ut fert natura.*] H. e. ut res ipsa fert, sine arte vel industria. Ita Cicero, Fam. IV. 12. *Casum et naturam* sibi ponit.

ACTUS QUARTUS.

SCENA QUINTA.

CRITO. MYSIS. DAVUS.

In hac habitasse platea dictum 'st Chrysidem:

In hac habitasse platea.] *In hoc loco persona, ad catastropham machinata, nunc loquitur.* Nam hic Criso nihil arguendo debet, in absolutionem errori eius: simul ex verbis suis, quam gravis, quam laesus, quamque iustus sit, ostendit. — 1. *In hac habitasse.*]

1. *In hac habitasse platea dictum 'st Chrysidem.*] Plautus, Asin. II. 3. 1. *Ut demonstratas sunt mihi, hasce aedes oportet, Demaenetus ubi dicitur habitare.*

Quae se inhoneste optavit parere hic divitias
Potius, quam in patria honeste pauper vivere.
Eius morte ea ad me lege redierunt bona.

V. 2. Bentl. ex cod. *Quas sibi inhoneste* etc. quia sequitur *quae per vivere*. Nisi fortasse ex aliis libris *viveret praefereus*, structuram Bentl. firmat collatis Adelph. I. 2, 28.

V. 3. Bentl. ex codd. *quam honeste in patria p. v.*

Non *habitare*: sed quia mortua est, *habitasse* dicit. Pl. Graeci *κλεισίων* dixerunt, quam nos *plateam* dicimus. Secundam eiusmodi *Μηδελαν* et *Μοδεαμ*, *επευδσιον* et *spondeum* scri — 2. *Quae sese inhoneste optavit.*] *Optare*, est un duobus eligere. *Virgilius*, *Pars optare locum tecto*. — *P. hic divisias potius.*] Animo heredis dixit, *parere hic sias*. — 3. *Quam in patria.*] Primum dolet Crito, quod trix fuit Chrysis; secundo progressus, queritur quod mortua es nota quod tria dixit Crito contempsisse Chrysidem: patriam, honeste et paupertatem. *Τὸ κρείων* etiam servatum est gravi viro, qui iam sobrinae pudet. Simul hic ostenditur eius generis fuisse Chry ut quae probe vivere potuerit: nisi, ut ait, necessitas cogeret. *in patria honeste.*] *Ἀντιόχου* primum: — *In patria iste pauper vivere.*] His verbis a poeta iam honestus in Crito; et dignus cui credi oporteat. *Pauper vivere.*] At reddidit, *Sed inopia et cognatorum negligentia coacta*. — 4. *Me lege redierunt bona.*] Hic ius tractavit dicendo *redie*

2. *Sese optavit parere divisias.*] *Sese*, sic enim legitur, eleganter *κλειονίσι*. Eun. Prol. 1. II. 2. 17. Sallustius, 7. *Sese quisque hostem ferire properabat*. Livius XXII. 50. *Qui ne mori, quam surpiter vivere maluit*. Eadem locutione dixit Catil. I. 2. *Cupio me esse clementem*. Aliter Plautus, Aul. Pr. *Inopemque optavit potius eum relinquere, Quam eum thesaurum costraret filio*. [*Optare* est eligere. Liv. XLII. 32. *sine sorte se Mnam optaturum*. ubi vid. Drakenborch.]

[3. *In patria pauper viveret*. Sic e mss. optime reposuit leius. Ante edebatur *in patria pauper vivere*, quod per Graec dictum putat Perizon. ad Sanctii Min. IV. 12. 9. p. 732. In le quam revocavit Bentleius, talis est syntaxis, qualis Adelph. I. 2. *nere nunc facere potius quam ubi te expectatum eiecisset foras, niore aetate post faoeres tamen*. Caesar B. G. II. 10. *optimum eum suam quemque reverti et quorum in fines primum Romanisam introduxissent, ad eos defendendos undique convenirent, pvenire*, ubi vid. Oudendorp. Plura notavimus ad Rutil. Lup. II

4. *Eius morte ea ad me lege redierunt bona.*]

quos perconter? video. salvete. *My.* O'bsacro, s
 quem video? estne hic Critó, sobrínus Chrysidis?

Cr. O Mysis, sálve. *My.* Salvos sía, Crito.

Itan' Chrysis? hem! *My.* Nos quídem pol mise-
 ras pérdidit.

Quid vós, quo pacto hic? sátime recte? *My.* Nón-
 ne? sic.

8. Bentl. corr. *nos pol quidem*, ut III, 1, 1.

9. ratio poscit, ut cum Faërno et Bentleio *satine* legamus pro *satin*.

in familiam redeunt, si non est heres de proximo, aut ex testa-
 to. — 5. *Perconter?*] Interrogatio est, cui necessario respon-
 deret, aut *etiam*, aut *non*. *Percontatio*, cui nihil horum. Ut si quis
 querat, ubi habitabat Chrysis? dicatur, Ecce hic. *Percontatio*, ut si
 querat, Cur adulterium commisisti? Simul etiam modeste et mature,
 si quis se nihil interrogaturus, coepit a blandimentis. — 6. *Estne hic
 Crito, sobrínus Chrysidis?*] *Sobrini* sunt consobrínorum filii:
 sic dicit *Menander*; verum ut alii putant, de sororibus nati, ut sint
 fratres, quasi sororini. — 7. *Salvus sis, Crito.*] *Salvus*, asseve-
 rantis est, non quasi responsio. — 8. *Itane Chrysis? hem!*] *Itane*
 nunc interrogat, sed commiseratur: et ita sequebatur ut diceret,
 sed magis gemitus significat, quod minus dixerat. *Nos quídem
 miseris pérdidit.*] Hic intelligitur; supra subaudiendum *perii*.
 pro *perii*, haec reposuit, *pérdidit*. — 9. *Quid vos, quo*

quis eius heres ego sum, etiam sine testamento defunctae. Cicero'
 L. 45. *Minucius quidam mortuus est ante istum praetorem, eius
 testamentum erat nullum; lege hereditas ad gentem Minuciam veniebat.
 sed ea morte dixerit, sive ea bona, res eodem redit. Hec.
 L. 96. Proprie autem redierunt dicit de bonis, quae non transeant
 in alienam familiam, sed redeant ad legitimum heredem. Cicero, de
 Officiis L. 39. Cum hereditatem ad se rediisse dicerent. Ut enim he-
 reditates testamento dicuntur venire, ita legitimae et ab intestato redire.
 Brisson. de Verbor. Signif. s. v.]*

5. *Sed quos perconter? video.*] Plautus, Rud. II. 2. 4.
 quos perconter? commode eccos video adstare.

6. *Quem video? estne hic Crito, sobrínus Chrysi-
 dis? is est.*] Ita solent, qui primum parum prospexerant. Adolph.
 L. 53. Phorm. V. L. 8.

8. *Itane Chrysis?*] Ne videatur *δυσσημείων*, mortua, vel
 sine, omittit, ex solemni more veterum; quibus ob eandem causam
 esse, abiisse, vixisse dicebantur mortui. Idem Graecis *πίσιονος* et
πίσιονος dicebantur.

9. *Satin' recte?*] Subaudi, agitis. Formula de salute alte-

Ut quimus, aiunt, quando ut volumus, non licet.

Cr. Quid Glycerium? iam hic suos parentes repperit.

My. Utinam! Cr. An nondum etiam? haud aspicias huc me adtuli.

Nam pol, si id scissem, nunquam huc tetulissém pedem:

V. 12. *adpuli* Faërmus. Illud etiam Bentl. probavit.

pacto hic?] Progressio loquentis ad interrogandum. Id est, inquit, quod illa perit: vos autem quo modo? *Quo pacto* significatio est peregrinantis. — 10. *Nosne? sic, ut quimus, aiunt, quando ut volumus, non licet.*] Et ad praesentis, et ad praeteritae vitae mentionem pertinet ista responsio, qua purgatur voluntas Chrysidis in statu meretricio. *Caecilius in Plocio: Vivas ut possis, quando non vellis.* — 11. *Quid Glycerium? iam hic suos.*] Convulsam reditatem petenti, convenit iudici futuro, de pluribus indagare. *recte et ordine quassavit, Quid Chrysis? quid vos? quid Glycerium?* — 12. *Utinam!*] Novo genere exoptationem petitione intulit. *Haud aspicias huc me adtuli.*] Id est, aspiciatus, quod non esset aspiciatus. Et usitatum veteribus sic et si quid aliquando aliter evenisset, quam vellent. — 13. *Nunc*

rius rogitantis. Ita Eun. V. 6. 8. [*Satin recte;* subintelligendum; solennis interrogatio peregre redeuntium vel aliunde advenientium. Quinctil. Inst. VI. 3. *rectene omnia?* scil. se habent. Vid. Brisson. de VIII. p. 724. Dicunt etiam Veteres *satisne salvo* sc. res sunt, ut V. 5. 8. Sed disputant viri docti, an etiam dixerint *satisne salvo* sit adverbium. Verum rectissime iudicat Gronovius ad Stich. I. 1. 10. hanc formam non satis rectis testimoniis mitl. G. accedit Dukerus ad Liv. I. 58. 7.] *Sic.*] Haec particula media laudat. Heaut. III. 1. 49. Phorm. I. 2. 95. ubi vide Donatum.

10. *Ut quimus.*] Menander: Ζῶμεν γὰρ, εὖν εἰς ἑαυτὸν αἰὲν εἰς ἑωυμένθα. Horatius, Carm. I. 24. 18. *Durum: sed laetitia patientia, Quidquid corrigere est nefas.* Ubi vetus Scholiastes Terentii locum laudat.

12. *Huc me adtuli.*] Plautus, Amph. III. 4. 6. *Ego Iovi dicto audiens: eius iussu nunc huc me adfero.* Virgilius, Aen. VIII. 477. *fatis huc te poscentibus adfers.* Uti vero *adfert* se, quod nit, ita *abscedens auferre se* dicitur. Plautus, Rud. IV. 3. 83. *ocero, hercle, aufer te modo.* Eadem ratione *agere, facessere, cedere, penetrare se* dixerunt.

13. *Huc tetulissém pedem.*] Adolph. II. 2. 19. *Em*

semper enim dicta 'et eius haec, atque habita est soror.

ne illius fuerunt, possidet. nunc me hospitem 15
 lites sequi, quam hic mihi sit facile atque utile,
 aliorum exempla commendent, simul arbitror,
 alicquem esse amicum et defensorem ei: nam fere

14. Faernas eius in unam syllabam longam contrahit versumque integrum putat. Bentl. corrigit: *Semper et dicta est esse haec atque habita est soror.*

16. Bentl. ex codd. *quam id mihi sit f.* ut sententia generaliter pronuntietur. Idem v. 18. *Iam esse aliquem*, ex codd. Concinnius.

et tetulisset pedem. Virgilius, *Mene efferre pedem, gemisor, esse relicto Sperasti? Et, Ferte, simul Faunisque pedem, Dryades-puellas.* Sed Critici adnotant, alienius esse a caractere comico, *tetulisset pedem.* — 14. *Semper enim eius dicta 'et esse atque habita 'et soror.*] Aut veris credendum est, aut in falsis, quae tamen inveteraverint. Hinc Cicero, *Ita habeantur, me dicantur. Habita ergo plus est, quam credita. Semper [a.]* A possibili et utili. — 15. *Nunc me hospitem lites sequi*] Mire dicit *me*, cum *ἐμφάσει*, id est, senem et remotum a liti-
Hospitem, id est, peregrinum. *Lites sequi*, id est pau-
 tum totum per *ἐμφάσει*. — 16. *Quam hic mihi sit facile*

genia: *Utinam ne unquam Medea de corde cupido Colchis pedem ex-*
cessu! Plautus, Menaechm. II. 3. 29. *qui huc in hanc urbem pedem,*
nisi hodie, nunquam intro tetulit. [*Tetulisset pedem* antique pro tu-
 tum. *Ferre, inferre pedem*, et contra *efferre, referre pedem*, poe-
 ticiprimis usitata sunt: qua de causa critici quidam, teste Donato,
 notarunt, locutionem *tetulisset pedem* alienam esse a caractere co-
 mico. Sed et Plautus sic locutus est Menaech. II. 3. 29. *qui huc in hanc*
urbem pedem, nisi hodie, nunquam intro tetulit; et noster Adolph. II.
 19. *nusquam pedem, scil. fero.*]

14. *Habita.*] H. e. existimata et credita. supra I. 1. 97. Nepos,
 n. 2. *Hunc adversus Pharnabazus habitus est imperator.*

16. *Lites sequi.*] Ita Adolph. II. 2. 40. Phorm. II. 3. 61. Quod
ex litem dixit Ovidius, Fast. VI. 89. Eadem ratione *sequi* otium,
 nisi bellum, est otio et bello deditum esse. — *Quam facile at-*
que utile.] Id vult, difficile sibi maximeque inutile fore. Ita su-
 pra I. 5. 52.

17. *Aliorum exempla.*] Tangit hic iniquitatem iudicum.
 Phorm. II. 1. 45.

18. *Amicum et defensorem.*] Is Pamphilus erat. Supra I.

Grandiúscula iam profecta 'st illinc. clamitent,

Me sycophantam, hereditates persequi,

Mendicum: tum ipsam despoliare non libet.

My. O óptume hospes, pói, Crito, antiquum obtines.

Cr. Duc me ad eam, quando huc véni, ut videam.

My. Máxime.

V. 20. Bentl. ex codd. *hereditatem*. Praestat pluralis numerus.

atque utilis.] Id est, difficile et inutile. et est comicum. —

Grandiúscula iam.] Ad partem aetatis refertur grandis, id est grandis natu est. Maior autem, generaliter, et ad summam aetatis refertur, et ad comparationem aetatis pariter positum est. — 20.

sycophantam.] Hoc est, quum in me conveniunt lites. *Sycophantam.*] Bene, *sycophantam*: quia bonam causam habet, et aliud timet quam convicia. Et *sycophantam* subdistingue: et infer sequentia. — 21. *Tum ipsam despoliare non libet.*

Ab honesto. Et bene, quia nihil suum habet, nisi Chrysidia.

22. *Antiquum obtines.*] *Antiquum* absolute dixit: ut *agrum* aut *bonum*, quod antiqui solebant: aut certe per ἔλλεψιν, id est, rem et ingenium. — 23. *Duc me ad eam, quando huc véni.*

5. 60. Uti Hegio Sóstratae et Pamphílae, Adelp. III. 5. 10. Phorm. Phanio, Phorm. II. 1. 77. Est autem *defensor* proprie rei, uti h. l. Eun. IV. 6. 32. uti advocatus vel patronus est actoris.

19. *Grandiúscula.*] H. e. paullo grandior, uti melius paullo melior, Hec. III. 2. 19. — *Illinc.*] H. e. ex Andro in Athenas.

20. *Sycophantam.*] In conviciis Atticis fuit vel maxime *σφάντης* et *συκοφάντης*; cuius ἔννομα explicat Scholiastes Aristoph. ad Plut. V. 31. et Eugraphius ad h. l. Scilicet Athenis ita dicti, qui cum ex Attica clam exportantes publice indicarent, hinc *sycophantae* pro delatore et calumniatore usurpatur. Sed et *bonorum extortor legum contortor* ita dictus, Phorm. II. 3. 27. Ita Menander et Stobaeum, Serm. LXXXV. ὁ τοῦ νόμου ἢ τῶν ἀκριβῶς ὁρῶν συκοφάντης φαίνεται, h. e. *Si quis nimis sollicitus spectat legem, sycophanta videtur.* Quod hic in Critone poterat videri locum habere. — *Hereditates persequi.*] H. e. sequi donec adipiscar. Adelp. II. 1. 9. et 2. 27.

22. *Antiquum obtines.*] H. e. antiquum morem vel institutum, ut Hec. V. 4. 20. Plautus, Mostell. III. 2. 102. *Antiquum obtines tuum, tardus ut sis.* [*Obtinere* pertinaciter tenere, perseverare in tenendo. Adelp. V. 3. 23. *gloriam tu istam obtine.* Cic. ad Qu. Fr. I. 1. *ut nos eam necessitudinem obtinere et conservare patiamur.* Vid. Gronov. ad Liv. III. 36. 9.]

Sequar hós: nolo me in tēpore hoc videát senex.

videam.] Vel hoc inquit, *ut videam*. cur autem *ut videam*? quia est. Et est ordo, *Duc me ad eam, ut videam, quando bene veni.* — 24. *Videat senex.*] Bene *senex*. Simo enim a Chremete est. Propter hoc videri non vult, ne eius utatur apud eorum testimonio, rem esse Pamphilo adversus Glycerium: et rursus nuptias confirmetur.

[24. *In tempore hoc*, pro tempore hoc. Saepe nominibus temporibus ablativo positus praepositio *in* additur. Cic. pro Quint. c. 1. *Quae in civitate diu plurimum possunt, haec contra nos faciunt in hoc tempore.* Vid. Drakenborch. ad Liv. l. 57. 1.]

ACTUS QUINTUS.

SCENA PRIMA.

CHREMES. SIMO.

SÁTIS iam, satis, Simó, spectata ergá te amicitia 'st mea:

pericli coépi adire: orándi iam finém face.

1. 2. *incepti* Bentl. ex codd. et vett. editt. Idem v. 3. ex Eugraphio et Donato nunc cum *maxime*.

Satis iam, satis, Simo.] Haec scena officiorum disceptationem continet, patrum inter se de officio amicorum, et paterna pietate constantium. — 1. *Satis iam, satis.*] Haec veluti quaedam conserens est: namque iniuriarum reus fit Simo. contradicitur per conserens, falsum esse quod intendit: cum Pamphilus neque amet, neque ex eo natus sit filius: et adhibetur derivatio causae, qua dicitur matricem ista omnia esse molitam, ad disturbandas nuptias. *Satis iam, satis.*] Bene, negaturus filiam, purgat prius officium suum de promissi: et ultro acousat ipsum. *Spectata.*] Probata. ut *Vir-*

1. *Satis iam, satis.*] Cicero, Mil. 26. *Satis iudicatum est Pampeio, satis.* *Spectata.*] Supra l. 1. 64.

Dám studeo obsequi tibi, pene illúsi vitam filiae.

Si. Immo enim nunc quam máxime abs te postulo
atque oró, Chreme,

Ut beneficium vérbis inítum dúdum, nunc re cō
probes.

Ch. Vide, quam iniquus sis prae studio: dám effici
id quód cupis,

Néque modum benignitatis, néque, quid me ores, cogitas.

Nám si cogités, remittas iám me onerare iniúriis.

V. 6. Bentl. ex Donato et codd. dedit *dám id officias*.

gilius ait, Rebus spectata iuventus. — 4. Immo enim quam maxime abs te postulo.] Renuntiare affinitati Chremem, aut parum adhuc intelligit Simo, aut subtiliter dissimulat, fidem promissi hominem compellat. Immo enim.] Enim scilicet est figura. (Cfr. Eun. II. 3, 64). — 5. Inítum.] Coeptum, ab iníto unde et inítia quoque dicta. — 6. Quod cupis.] Quod velis. Legi quod iubes. — 7. Neque modum benignitatis, neque, me ores, cogitas.] Id est, non cogitas, aut quantum de benignitate amoris exigendum, aut praesumendum sit: aut quam possibile, quod petis. — 8. Remittas iam.] Remittas

3. *Illusi vitam filiae.] Illudere alicui, aliquem, in alio in aliquo recte dici, auctor est Servius ad Virg. Aen. II. 64. Videtur tamen illusi vitam ita dictum, quasi lusi in vitam, atque ludendo pens perdidit. Quomodo tanquam in summa abundantia cunias illudere dixit Tacitus, Hist. II. 24. [Illusi vitam filiae in eadem ut fama et existimatio filiae ludibró esset aliis.]*

4. *Abs te postulo atque oro.] Forte ad utrumque referendum abs te. Virgilius, Aen. XI. 358. Ipsum obtestemur, utque oremus ab ipso.*

5. *Re comprobés.] Elegans est oppositio inter verba Eun. IV. 6. 3. Ovidius, Heroid. XIX. 1. Quam mihi misisti Leandre, salutem, Ut possim missam rebus habere, veni. Dicitur tamen beneficium inítum eadem ratione, qua gratia iníta.*

6. *Vide.] Αδξηνικόν est in admiratione. Adelph. V. I. 5. Eun. II. 3. 10. Cicero, Fam. VII. 5. Eundem usum habet illud video, IV. 4. 8. Plautus, Truc. II. 3. 16. — Prae studio.] Causalis particula est prae. Gr. πρό σκοπῆς. Eun. I. 2. 18. Heaut. I. 1. 71. II. 3. 67.*

7. *Modum.] Quidquid inter nimium et parum finitur, modus dicitur. Heaut. IV. 5. 7. Horat. Sat. I. 1. 106. Est modus in rebus.*

8. *Remittas.] H. e. omittas. De hac voce vide Curtius*

Quibus? Ch. Ah! rogitas? perpulisti me, ut homini adolescentulo,
 alio occupato amore, abhorrenti ab re uxoria, 10
 um ut darem in seditionem, atque incertas nuptias:
 labore, atque eius dolore, gnato ut medicarer
 tuo.
 petrasti: incēpi; dum res tetalit. nanc non fert. feras.

9. Benti. *hōmini-us*, et ex codd. *As rogitas?* Idem v. 11. *Filiam darem*, ne scilicet *us* moleste iteretur. Erunt tamen qui librorum lectio*m* patrocinentur.

us. — 9. *Perpulisti me, ut homini adolescentulo.*] *est* tota accusatio. *Homini adolescentulo.*] Sic *Sallustius*, *utans se tugurio mulieris ancillae*. — 11. *Filiam ut darem.*] *liose*; non, promitterem; inquit, sed *darem*, quantum in te est. — *Dum res tetulit.*] Compositum pro simplici est *setulit*. Et

us. Fragm. Lib. III. p. 976. — *Me onerare iniuriis.*] *Plautus* Pseud. I. 3. 123. *Onera hunc maledictis.* *Cicero*, *Fam.* V. 3. *Hominum importunissimi consumeliae, quibus crebris concionibus me onerat.* etiam dicitur *onerare aliquem maledictis, mendaciis, consumelias* aliquando in bonam partem *onerare laudibus, honoribus*. Vid. *Membrich.* ad *Liv.* IV. 13. 13. *Iniuriae* h. l. dicuntur preces iniuste et iniustae. Sic apud *Plaut.* *Poen.* III. 6. 14. *iniuria est res iniusta.*] 10. *In alio occupato amore.*] *Cicero*, *Coel.* 19. *Amores, et hae deliciae, quae vocantur, nunquam hunc occupatum immune tenuerunt.* — *Abhorrenti ab re uxoria.*] *Hec.* IV. Dicitur autem *res uxoria* simpliciter pro uxore. Ita *res frumentum* est frumentum. *Caesar* *B. G.* III. 15.

11. *Seditionem.*] *Intelligit discessionem*, de qua supra III. 3. *et rixas et iurgia.* *Plautus*, *Amph.* I. 2. 16. *Eam seditionem illi inquitillum conferet.* Dicitur porro *seditio* ab antiquo *sedire*, cuius *ariu* est *coire*. Unde et *seditio* dicta, quoties *plebs* a patribus sit. [*In seditionem* i. e. in discordiam et rixas. *Seditio* saepe est *litus domesticus* inter coniuges; sic *mulier seditiosa* apud *Cic.* ad *II.* 1. ubi vid. *Graevius*.]

12. *Labore, atque eius dolore.*] Solent haec iungi ad *mendum* summum laborem, summum dolorem. *Plautus*, *Pseud.*

19. *Hoc evenit In labore atque in dolore, ut mors obrepat intermedicarer.*] Verbum adpositum ad animum aegrotum *hili*. *Supra* I. 2. 22.

13. *Res tetulit.*] *Supra* I. 2. 17. *Cicero*, *Mur.* 5. *Quod na-*

Illam hinc civem esse aiunt: puer est natus, nos missos face.

Si. Per ego te Deos oro, ut ne illis animum inducas credere,

Quibus id maxime utile 'st, illum esse quam deturrimum.

Nuptiarum gratia haec sunt ficta, atque incepta omnia. Ubi ea causa, quamobrem haec faciunt, erit adempta, desinent.

Ch. 'Erras: cum Davo egomet vidi iurgantem ancillam. Si. Scio.

Ch. At vero voltu; cum ibi me adesse neuter tu praesenserat.

V. 17. ex cod. Bentl. *facta*.

V. 19. Bentl. corr. *vidi ancillam iurgantem*, numeri gratia.

V. 20. delet *At*. Quod si a Terentio est profectum, in scansione praecedentem versum trahi oportet.

altius quam decet Comicum characterem, dictum videtur. — 15. *ego te Deos oro*.] Defensio per coniecturam. Et est ordo, *Deos te oro ego*. — 16. *Quibus id maxime utile*.] Argumentum a persona. *Quibus id maxime utile 'st*.] *At* sa ratiocinativa. — 18. *Ubi ea causa, quamobrem haec faciunt*.] *Ἀνακόλουθον*: nam non intulit, ob quam causam: cum dixerit *ea causa*. sed quasi dixerit, *Ubi ea res*: intulit, *quamobrem haec faciunt*. *Ubi ea causa, quamobrem haec faciunt*. Aut *rem* abundat, aut *causa*. — 20. *Vero voltu*.] Quasi dicitur

tura fert. Sallustius, Catil. 21. *Alia omnia, quas bellum atque victoria fert*.

14. *Hinc civem*.] Vide Eun. V. 5. 10. — *Nos missos face*.] Supra IV. 1. 57.

15. *Per ego te Deos oro*.] Vide supra III. 3. 6. — *Animum inducas*.] H. e. tibi persuadeas. Ita supra III. 3. 4. et passim alibi. Cicero, Fam. IV. 8. *Ut, quod ego facio, tu quoque animus inducas*.

18. *Causa, quamobrem*.] Ita Eun. I. 2. 65. Heaut. II. 3. Hec. III. 3. 22. III. 5. 2. IV. 4. 73. Vide Donatum.

19. *Iurgantem ancillam*.] Vide id iurgium supra IV. 4. *Scio*.] *Ἐλεωνικῶς* dicitur in responsionibus; atque ita cepit Simo. supra IV. 1. 34.

20. *Vero voltu*.] H. e. non simulato, non ficto. Sic est

Crédo; et id factúras, Davos dádu[m] praedixit mihi,
 Nescio quid tibi sum oblitus hódie, ac volui, dicere.

v. 21. Bentl. corrigit *id futurum*, et v. 22. *qui*, (quomodo) *sibi sum oblitus* — *hodie, ut volui, dicere*.

simulabas anilla. Cum ibi me adesse, neuter sum nescenserat.] Credit, aut etsi visus a Myside erat, tamen ignorat esse Chremes; donec diceret Davus, *Hic ille est. non te credas cum ludere. Cum, ibi me adesse.*] Tum deest, ut sit inter, *Tum cum.* — 21. *Davos dudum praedixit mihi.*] Hic auditur quod vidit callidus Davus, ut praediceret futurum seni id, et ipse erat factururus. — *Nescio quid.*] Deest *propter*: ut sit, *propter nescio quid.* aut, nescio pro qua re: ut sit adverbiale, *Ac* [v. 22.] *Ac, pro contra quam.*

de dicitur Eun. II. 3. 26. h. e. non fucatus vel fictus. Iuvenalis, Sat. II. 134. *Ploratur lacrumis amissa pecunia veris.* Adde Burm. ad v. Flacc. Argon. I. 89.

21. *Dudum praedixit.*] Factum id supra III. 2. 27, seqq.
 22. *Nescio quid tibi sum oblitus hodie ac volui dicere.*] Formula est, qua uti licet, quoties, quod dicendum erat, varia excidit. Eun. III. 2. 51. Plautus, Trin. V. 2. 13. *Oblitus* *dudum tibi sum dicere.* Ovidius, Heroid. XIII. 8. *Es sunt, quae dicere plura tibi.* Male explicat Donatus.

ACTUS QUINTUS.

SCENA SECUNDA.

DAVUS. CHREMES. SIMO. DROMO.

ANIMO nunc iam ótioso esse impero. Ch. Hem Davóm tibi.

Animo iam nunc otioso esse impero.] Haec scena primo indicium et iracundiam senis consinet, atque in ea vehementer

1. *Osioso.*] H. e. securo, tranquillo. Quod Phorm. II. 2. 26. ve-

Si. Unde egreditur? Da. Meo praesidio atque hospitis. Si. Quid illud mali 'st?

Da. Ego commodiorem hominem, adventum, tempus non vidi. Si. Scelus.

Quemnam hic laudat? Da. Omnis res est iam in vado. Si. Cesso adloqui?

Da. Hérus est, quid agam? Si. O salve bone vir. Da. E'hem Simo! o nostér Chreme!

exprimitur consuetudo patris ac domini offensi, et indignantis. — Animo iam nunc otioso.] Exsultans egreditur Davus, nunc prona esse omnia ad securitatem. Et otioso, securo: quia negotii sollicitudo est. Impero.] Pro volo. An ut statim fiat, tanquam lud quod imperatur? Et impero, superbe dixit; summum enim incium securitatis est superbia. — 2. Unde egreditur?] Hic interrogat: sed cum indignatione dicit. Meo praesidio atque hospitis.] Id est, animo iam nunc otioso esse impero. Atque hospitis.] Scilicet Critonis. — 3. Ego commodiorem hominem.] Hic Davus admiratur, quod in ipso articulo periculi supervenerit Crito. — Ego commodiorem hominem, adventum, tempus non vidi.] Potest enim et commodus esse quis, et alibi tempore supervenire potest. Nam commodum in homine est: aditus in facto eius: tempus in opportunitate facti. Commodiorem hominem, adventum, tempus, σύλληψις. — 4. Scelus quemnam hic laudas?] Non est hic soloeicismus. ad seculum enim, non ad verba respexit, etenim propter sensus verba sunt: et propter verba sensus. Omnis res est iam in vado.] In vado in securitate. Nam ut in profundo periculum est: ita in vado securus est. Proverbiale, In vado, in tuto. — 5. Quid agam?] Hic

cat, otiosum ab animo. Cicero, Fam. IX. 25. *Non me hercle tam scribere possum, quam mihi gratum feceris, si otiosum Fabium reddideris.* [Vid. Schulting. ad Senec. Controv. I. 4.]

2. Unde egreditur?] Haec cum stomacho dicit Simo, videtur Davum e Glycerii domo egredientem.

3. Commodiorem hominem, adventum, tempus non vidi.] Cicero, Fam. X. 16. *Nihil post hominum memoriam gloriolam nihil gratius, ne tempore quidem ipso opportunius accidere vidi.* Hic vero homo commodus, qui se novit accommodare aliis. Heaut. III. 2. 16.

4. Omnis res est iam in vado.] Proverbialis sententia, in vado dicans summam securitatem, qualem nautibus praestat vadum. Unde Plautus, Rud. I. 2. 81. ait: *At in vado 'st: iam facile enabit.* Idem in improbie Aul. IV. 10. 73. *Haec propemodum iam esse in vado saluberrimum videtur.*

5. O salve, bone vir.] Acerba ironia est. Plautus, Pera.

Amica *apparata iam sunt intus. Si. Curasti probe.*
U. *Ubi voles, arcesse. Si. Bene sane: id enimvero hinc nunc abest.*
Amica *tu hoc respondes? quid istic tibi negoti 'st? Da. Mihine? Si. Ita.*

V. 8. Bentl. *responds*, ex codd.

dicere, quid agam? quam cogitare de fuga. Salve, bone
 6.] *Elapsa maior est quam increpatio. Quum enim omne genus animis aliquis superaverit: tunc exclusi elapsis laudamus. Hem.]*
ariectio perturbati est. O noster Chreme.] Noster dicendo *inter* significat Glycerium filiam Chremetis esse inventam. — 6. *Amica apparata iam sunt intus.]* Quia infecta sunt de *para. Curasti probe.] Probe*, memoriter, ut solet. supra enim *erat senex, Immo abi intro; ibi me operire: et quod parato opus para.* — 7. *Ubi voles, arcesse.] Ubi* pro quando; non *animi loci, sed temporis adverbium. Bene sane.]* Valide: quia *sensus est, idem et validus. Abest.]* Pro *deest*. — 8. *Eti*am *hoc respondes?]* *Deest, annon. Etiam tu hoc responde?* *Etiam* aut hortatio est, aut coniunctio. Et vide quanta *perit, et quid et istuc et tibi. Mihine?]* Apparet ita tur- *gi Davum modo consilio poetæ, ut omnes amittat fallacias, et* *gressus prodat Pamphilum, dum malum cominus perhorrescit: to-* *que hoc ex argumento est; vult enim iam poetâ catastrophem fieri.*

11. *O bone vir, salveto. — O noster Chreme.] Noster* dici- *que quocunque vinculo nobiscum iunctus; veluti civis et domesticus.* *et nobis favens. Infra V. 6. 12. Denique laudandi formula est, Eu* *ster, et, noster estq. Eun. I. 2. 74. Plautus, Bacchid. III. 3. 37.* *rat Donatus.*

6. *Curasti probe.]* Citra ironiam usus est Cicero, Att. VI. *De* *nio Saturnino curasti probe.*

7. *Id enimvero hic nunc abest.]* Vel *id* valet propter *id*; *sermo* est de Pamphilo absente; vel *abest* dixit pro *deest*, ut *sen-* *sit: Ita omnia apparata sunt, ut nihil desit, nisi ut Philumena ar-* *satur; uti post Donatum cepit Eugraphius. Plautus, Stich. V. 4.*

Modo nostra huc accedat; id abest, aliud nihil abest. Re- *rit autem Simonis affectus, ut ironice haec dixerit. [Id enim vero* *nunc abest. Per ironiam dicit, hoc solum nunc deesse perficiendis* *tiis. Plaut. Stich. V. 4. 29. id abest, aliud nihil abest. Idem Epid.* *. 25. at unum a praetura tua abest. Vid. Bentleius ad h. l. et Bur-* *mus ad Virg. Aen. VIII. 147.]*

8. *Eti*am *tu hoc respondes?]* Sensus est, *Tace, et ad hoc,* *d te rogo, responde. Eun. IV. 7. 22. Ita Heaut. II. 2. 6. Etiam*

Da. Mihi ne? *Si.* Tibi ergo. *Da.* Modo introii. *Si.*
Quasi ego, quam dudum, rogem.

Da. Cum tuo gnato una. *Si.* Anne 'st intus Pamphilus? crucior miser.

*E*h, non tu dixisti esse inter eos inimicitias, carnufex?

Da. Sunt. *Si.* Cur igitur hic est? *Ch.* Quid illum censeres? cum illa litigat.

Da. Immo vero indignum, Chremes, iam facinus faxo ex me audias.

- V. 9. sic refinxit: *Mihi?* S. *Tibi ergo.* D. *Modo ego introivi.*
Quasi ego quam dudum rogem. Observat introire semper
medio synaloephen facere, tanquam bina verba fuerint *intro*
V. 13. Bentl. ex uno cod. *Chreme* et ex quatuor libris *audies,*
faxo insultabis, faxo scies, al.

— 9. *Modo introii.*] Hoc signum, perturbatum induci ob
scientiam Davum. — 10. *Cum tuo gnato una.*] Servi excusatio
filii accusatio est. Et hoc quasi a perturbato dicitur servo: sed
silio poetæ ad exitum festinantis et resolutionem fabulae. *Anne*
intus Pamphilus?] Causa irae vehementior inventa est. —
Sunt.] Nulla ratione dicit *sunt*: sed ne nihil respondeat, nam
batns est, utpote oppressus. *Quid illum censeres?*] Deest, *pro*
ter: ut sit, *propter quid illum esse censeres? cum illa litigat.*
Chremeti convenit hic sermo: hic enim irridet: qui et supra *da*
Amantium irae, amoris integratio est. Et sic hoc dicit, ut alibi, *Cre*
ut fit, misera prae amore exclusisti hunc foras. Cum illa litigat.
Irridet Simonem Chremes, quia dixerat: *Iræ sunt inter Glycerium*
gnatum. — 13. *Immo vero indignum, Chreme.*] Bene
eum loquitur, qui est a nuptiis deterrendus: vel qui non inturbat
orationem suam: vel quem etiam sibi precatorem destinet. Ita loqu

caves? id est, *cave.* Et Adelp. IV. 2. 11. *Etiam taces?* id est, *tace*
[Vid. Bentl. ad h. 1.] — *Quid istic tibi negotii 'st.*] Plaut.
Epid. III. 4. 63. *Quid tibi negotii est mee domi?*

10. *Crucior.*] Ita Heaut. IV. 2. 6. Quod infra V. 3. 15. dixit
Cur me excrucio? Vide Heaut. III. r. q.

11. *Dixisti.*] Supra III. 2. 38. Davus Simoni, III. 3. 20. *scq*
Simo rursus Chremeti dixit. — *Carnufex.*] Supra I. 2. 12.

12. *Quid illum censeres?*] Subaudi, *facere in aedibus Gly*
cerii. Ita Adelp. IV. 5. 22. Plaut. Curcul. I. 1. 59. ibique Gron.

13. *Indignum facinus.*] H. e. turpe et pessimum. Supra
I. 118. Eun. I. 1. 25. Adelp. II. 1. 19. III. 4. 1. IV. 5. 85. *Et*

Uolo quis senex modo venit, illum, confidens, catus.
 Uam faciem videas, videtur esse quantivis pretii. 15
 Tristis severitas inest in vultu, atque in verbis fides.

V. 15. *pretii* ante Benth. erat. Idem v. 14. ex codd. *Nescio qui.*

V. 16. Hermann. Elem. Doctr. Metr. p. 167. iambicum esse vult,
 sic legendum: *Tristis severitas inest in vultu atque in ver-
 bis fides.*

quasi haec sit causa, cur sit Pamphilus ingressus: quod quasi ei illa
 mandatur a Critone hospite ducendae uxoris, quam civem Atticam vi-
 derit. — 14. *Nescio quis senex modo venit.*] Bene, *ne-
 scio quis.* etenim si notus esset, videretur gratificari, id est, gratio-
 esse testis et minus verus. *Illum.*] Veteres quod nos *illum* dici-
 mus, vel *illum*, vel *ollum* dicebant. quamvis *illum* quidam *ecce*
 velint intelligi: tanquam pro ipso domum Glycerii ostendat Da-
 mianus, *Illum*, quasi *en illum*; est enim, ut alii volunt, pronome-
 nis, ut alii, adverbium demonstrantis: nam pronomen huiusmodi
 res sic proferebant, *ille, ellus, ollus, sed*, (ut diximus) adverbium
 propositum ex pronomine videri potest: ut *sit, en, vel ecce illum.*
Confidens.] *Confidentem* hic pro constanti non mala significatione
 dicitur. *Catus.*] Callidus, doctus, ardens, *κατὰ τὸ κάταυ.* unde
 et dicitur: ingeniorum etenim igneus vigor esse videtur. — 15.
quantivis pretii.] Ad magnitudinem refertur *quantivis*, non
 parvitatem pretii. Et totum oratorie: scite enim locutus est. Sed
 inter *quamvis* et *quantivis*. nam alterum contemtionis, alte-
 rum laudis. — 16. *Tristis.*] Ad laudem interdum sumitur, non

V. 16. Phorm. III. 2. 26. IV. 3. 8. V. 8. 19. Et Pleutus passim.
Ex me audies.] Plautus, Mil. II. 3. 18. *Quod ego, Sceledre,
 hinc ex te audio?*

V. 14. *Nescio qui senex modo venit.*] Plautus, Fragm. Vi-
 II. *Nescio qui servus e myrteto prosiluit.* — *Catus.*] Cicero, Tusc.
 4. et de Orat. I. 45. *Egregis cordatus homo, catus Aelius Sextus.*
 hexameter veteris poetae. [*Catus* i. e. prudens, expertus. *Cate et
 piester* iungit Plautus Poen. I. 1. 3.]

15. *Quum faciem videas.*] Plautus, Pseud. I. 2. 9. *At fa-
 ma quum adspicias eorum, haud mali videntur, opera fallunt.* Attius,
 Lepho: *Quem ego ubi adspexi virum Memorabilem intui videre.* —
quantivis pretii.] Plautus, Epid. III. 3. 29. *Nae tu habes ser-
 vum graphicum, et quantivis pretii.* Contra, Trin. IV. 2. 80. *vir mi-
 ni pretii.*

16. *Tristis severitas inest in vultu.*] Lucilius apud Non.
Tristis: Adde etiam tristes ac severos Philosophos. Cicero, Lael. 18.
Tristitia autem et in omni re severitas habet illa quidem gravitatem.

Si. Quidnam adportas? Da. Nil equidem, nisi quod illum audivi dicere.

Si. Quid ait tandem? Da. Glycerium se scire civem esse Atticam.

Si. Hem — Dromó, Dromo. Da. Quid est? Dromo. Da. Audi. Si. Verbum si addideris Dromo.

Da. Audi, obsecro. Dr. Quid vis? Si. Sublime hunc intro rape, quantum potes.

V. 19. Bentl. *Hem* ad praecedentem retulit versum.

ad amaritudinem, *tristis. Cicero, Iudex tristis et integer. — Glycerium se scire civem esse Atticam.*] Bene: com ad ea, quae locutus est, *scire* se dixit. — 19. *Dromo, Dr* Commotus ira et dolore nihil dixit: nisi quod lorarium repetend plus vocat. — *Verbum si addideris.*] Bene, qui omnia sente socero contra nuptias loquitur. — 20. *Audi, obsecro.*] rumque a verberandis, vel indulgentia loquitur, vel mora. *Si mem.*] Id est, in sublime, per altum. *Quantum potes.*] Hi celerrimas: quia segniores se ostendunt servi ad puniendos collit

Idem de Orat. II. 71. *Vultus quidem quo severior est et tristior, te, Crasse, hoc illa, quae dicuntur, falsiora videri solent.* Ph IV. 6. 4. *Severitatem frontis dum pluco tuae.* Petronius, cap. 8 *vera tristitia.* Tacitus, Hist. I. 14. *distinxit: Aestimatione recta rus, deterius interpretantibus tristior videbatur.* [Saepe graves et *tristes* dicuntur, quoniam a iocis et hilaritate alieni sunt. Cic. in L. 10. *tristis iudex*; pro Quint. c. 18. *natura tristi ac recondita* Nep. Epam. c. 2. *tristem et severum senem.*] — *In verbis fi* Ita Cicero, Bruto 62. *Eras in verbis gravitas. Est autem j* h. l. ἀξιοκρατία.

18. *Quid ait tandem?*] Fastidiose dixit *tandem.* indignantis signum est in interrogationibus.

19. *Verbum si addideris.*] Haec interminatus cum *da* *susos* dicit. Plautus, Trin. II. 4. 63. *Oculum ego effodiam tui verbum addideris.*

20. *Sublime hunc intro rape.*] Qui tanta cum via abripiebantur, ut terram non contingerent, *sublimes* rapi diceb Adolph. III. 2. 18. Plautus, Mil. V. 1. *Ducite istum: si non seq* rapite sublimem foras. Virgilius, Aen. V. 254. de Ganymede proprie: *Sublimem pedibus rapuit Iovis armiger uncis.* — *Q sum potes.*] H. e. quam celerrime. Ita Eun. II. 3. 85. V. Adolph. III. 2. 52. IV. 5. 66. V. 7. 11. Phorm. IV. 3. 69. V.

Quem? *Si. Davom. Da. Quamobrem? Si. Quia
lubet rape, inquam. Da. Quid feci? Si.
Rape.*

*Si quidquam invenies mé mentitum, occidito. Si.
Nihil audio.*

*iam te commotum reddam. Da. Tamen etsi
hoc verum ést? Si. Tamen.*

*adservandum vincitum, atque audin? quádrupedem
constringito.*

et mora veniam captantes indignantium dominorum. — 21. *Quia
est.]* Hoc sensu et supra dictum est: *Aut si lubitum fuerit, cau-
superis, quo iure, quaque iniuria. — Quia lubet.]* Hoc Davo
Rape, inquam.] Hoc Dromoni. — 22. *Si quidquam
mentitum invenies, occidito.]* Hic plus dixit. ubi enim *verbera
dixit, nunc occidito. — 23. Commotum.]* Citum, cele-
— 24. *Quádrupedem.]* Utrum ligaturae genus sic dicitur,

has supplevit ellipsin, Aul. I. 2. 41. *Me rursum quantum potero,
recipiam.*

21. *Quia lubet.]* Hoc illud est, quod Davo praesagierat ani-
supra I. 3. 8. — *Rape inquam.]* *Inquam* inservit vel inte-
oracioni interruptae, vel voci répetitae, ἐμφατικῶς exprimen-
Ita h. l. et Cicero, Att. I. 20. *Per mihi, per inquam, gratum*
Vulgo utuntur in correctionibus, quando veteres *volui dicere*
Ita Plautus, Mil. III. 2. 7. Pseud. II. 4. 21. [Vulgo con-
antiquorum rationem verbo *inquam* utuntur ad lapsum linguae cor-
Veteres enim hoc verbo vel coeptam et nonnihil interrump-
oracionem redintegrabant, vel illud post vocem aliquam repetitam
phasis causa ponebant. Cic. ad Attic. I. 20. *per mihi, per inquam,
tam feceris.* In Verr. V. 10. *crux, crux inquam, misero comparabi-*
Linguae lapsum corrigentes dicebant *illud volui dicere*, ut Plaut.
nd. II. 4. 21. *attuli hunc. P. quid attulisti? C. adduxi volui dicere.]*

23. *Ego iam te commotum reddam.]* Videtur referendum
ea, quae Davus dixerat initio huius scenae, *Animo nunc iam otioso
impero.* Ita infra V. 4. 34. et Phorm. I. 4. 6. Tum *commotus*
debatur Davus, noctu quidem quadrupes constrictus et adservatus,
interdiu molam versans. — Tamen etsi hoc verum ést?]
silius, Sat. Lib. IV. *Quo me habeam pacto, tamen etsi haud quae-
docebo.* Catullus, Carm. XLIV. *Quae tamen etsi uno est contenta
ullo.* Cicero, Orat. I. 52. De particulis *tamen etsi* sequente
sen consule Dukerum ad Flor. Prooem. p. 6. et Cortium ad
ust. Catil. 21. n. 1.

24. *Quádrupedem constringito.]* H. e. manibus et pedi-

Ago nunc iam, ego pol' hodie, si vivó, tibi
 Ostendam, herum quid sit pericli fallere, et
 Illi, patrem. *Ch.* Ah, ne saevi tantopere. *Si.*
 Chreme,

Pietatem gnati! nonne te miseret mei?
 Tantum laborem capere ob talem filium?

V. 26. Benth. hunc putat esse commodiorem ordinem: *Osta quid erum sit pericli fallere.* Sed libri non addicunt.

quadrupes? an *quadrupedem*, id est, cum pedibus et manibus *quadrupedem*, pro servo ac fugitivo posuit? Sic *Virgilius*, *S. at quadrupes nota intra tecta refugit.* — *Constringito.*] Ne quid fiat tragicum in comoedia, usque ad vincula ira progre nec quicquam tentat ulterius. — 25. *Si vivo.*] Qui certa volunt, incertam faciunt vitam suam. — 26. *Herum qui pericli fallere.*] *Herum et patrem* cum ingenti pronuntiavit. Et alibi, *Nam qui mentiri, aut fallere insueris patrem Audebit, tanto magis audebit caeteros.* — 27. *Ne saevi topere.*] *Ne* imperativo magis quam coniunctivo adiungitur. ut *ilius, Ne saevi, magna sacerdos.* — 28. *Pietatem gnati.*] *λεψις.* deest enim *vides*, aut quid tale. Et est *ελεωσela*, pro impi Et vide invidiam, quasi parricidam accusantis. non enim *pu* dixit, sed *pietatem.* — 29. *Tantum laborem capi*

bus, ut quasi quadrupes sit, ne vincula rumpat, aufugiatque. *Suet. Ner. 48. Atque ita quadrupes per angustias effossae cavernae res in proximam villam.* *Calig. 27. Bestiarum more quadrupedes coërcuit.* Ita in *Evang. Matth. XXII. 13. Ἀγανακτες αὐτοῦ πόδες ζῆλας.* h. e. vincientes manus et pedes eius.

25. *Si vivo.*] Formula comminantis. *Eun. V. 6. 19. Pl. Mostell. V. 2. 46. Interimam hercle ego, si vivo.* — *Tibi ostendam, herum quid sit pericli fallere.*] *Plautus, Asin. 48. faxo ut scias, Quid pericli sit, dotatae uxori convicium dicer*
 27. *Ne saevi tantopere.*] Qui praeter modum iras saevire dicitur. *Plautus, Bacchid. III. 3. 4. Leviter qui saeviunt piunt magis.* Unde *saevus* pro iracundo. *Adelph. V. 4. 12. Phorm. V.*

28. *Pietatem gnati!*] Exclamatio abrupta, apta patri moto ira et dolore. Subauditur autem *specta*, vel simile. — *Ne te miseret mei?*] *Plautus, Pseud. I. 3. 74. Nihilne te mei mis*

29. *Tantum laborem capere.*] Ita supra *IV. 3. 5. E. III. 4. 19. Hec. III. 2. 9.* Est autem locutio apta perturbato a *Vide supra I. 5. 10.* — *Talem.*] Solet haec vox in laude poni. supra *I. 1. 71. Eun. II. 1. 81. Adelph. III. 1. 10.* Sed h. l. com liose usurpatur. Ita *Heaut. V. 3. 20.*

e, Pámphile, exi, Pámphile. ecquid tés pudet? 80

Μαφης. assumendum est enim extrinsecus *me*. *Labor*, pro *me*-
ta.

30. *Agg, Pamphile.*] Hunc versum Simo iracundus ad aedes
perii adcurrrens et ostium pulsans clamat de via.

ACTUS QUINTUS.

SCENA TERTIA.

PAMPHILUS. SIMO. CHREMES.

Quis mé volt? perii. páter est. *Si.* Quid ais,
ómniium? *Chr.* Ah,

pótius ipsam díe, ac mitte mále loqui.

Quasi quidquam in hunc iam grávius dici pössiet.

Ain' tandem? civis Glycerium 'st? *Pa.* Ita praedicant.

Quis me volt? perii.] *Hic accusatio est: quae solvitur de-*
missione, in eo quod ad amorem pertinet, per concessionem; in eo
ad ad Crisonis personam, per coniecturam. — 1. Quid ais,
omnium?] *'Αποσιώπησις* tertia: et est ad deformationem personae.
est irato familiaris *ἀποσιώπησις*, quum pro dignitate peccati non
veniat convicium. *Quid ais.*] Non interrogantis, sed invehentis;
est *ἔλλειψις*, multa significans, in eo quod ait, *omnium*. — 3.
Quasi quidquam in hunc iam gravius dici possit.] *Quis*
nam quod fecit, quam quod peccavit. — 4. Ain' tandem?] *Ain'*
merit Probus, ain' quae pars orationis sit: et an una sit. Est autem

1. *Quis me volt?*] Ita *And.* II. 2. 8. *Heaut.* IV. 4. 21. *Plau-*
, Cistell. I. 1. 121. *Numquid me vis?* [*Omnium* scil. nequissimus:
aposiopesis.]

2. *Mitte male loqui.*] *Plautus, Menaechm.* I. 2. 16. *Illic*
se uxori simulat male loqui, loquitur mihi. *Pers.* II. 2. 25. *Mitte*
male loqui.

3. *In hunc gravius dici.*] Vide *Adelph.* I. 2. 60.

4. *Ain' tandem?*] *Abrupta interrogatio, apta irascenti et sto-*

Si. Ita praedicant? o ingentem confidentiam!
Num cogitat, quid dicat? num facti piget?
Num eius color pudoris signum usquam indicat?
Adeo [n] impotenti esse animo, ut praeter civium

V. 7. Benti. *Numnam eius color etc.* Codd. *Vide num eius* Donatus *Vide non legit.*

V. 8. Faërnus per synizesin legi iubet *Adon.* Benticus corr. *impotenti.*

ain' quasi *aisne.* Et mire, quasi ipse dicat, quod Davus dicit. Ergo *ain'* percontativum verbum est. *Tandem.*] Pro *tamen.* *Praedicant.*] Artificiose pro *dicunt* posuit; adeo in hac re vehementer commotus senex hoc ipsum repetit, *Ita praedicant,* percontandiam. Et *ita est* ~~et~~ *habet,* ut repetantur verba, in quibus arguitur impudentia. — 5. *O ingentem confidentiam!*] Et *confidentiam* modo pro audacia est cum improbitate, ut in Phormione *homo confidens.* Aliter hic supra *confidens,* pro constanti et gaudio. Ergo *confidentia* interdum in bona significatione, interdum in mala. *nitur: sed fiducia in bona.* — 6. *Num cogitat, quid dicat? num facti piget?*] *Amens* est qui nesciat quid dicat: *amen* quem non poeniteat facti sui. *Num cogitat, quid dicat?*] *Contumeliam* iniuriarum se alligat. *Num facti piget?*] Quia dicit *praedicant:* non *dicunt.* Et ut solent irascentes, avertit orationem secundam ad tertiam personam: ab ea cum qua loquebatur, ad aliam. — 7. *Num eius color pudoris signum usquam indicat?*] *Signum* est parva quaedam significatio, indicans totius rei qualitatem. *Num eius color pudoris signum usquam indicat?*] *Paterno* animo dicit. Namque patribus velle erubescere filios, *patris* esse, familiare est: cui contrarium est, *Erubuit, salva res.* Hoc ergo dicit: *Nec timet, inquit, nec enim poenitet, nec pudet.* — 8. *Impotenti.*] *Nimis* potenti, vel certe debili et devicto.

machanti, cui et *tandem* inservit. Supra III. 2. 12. mox *va-* Phorm. II. 3. 26. — *Civis Glycerium 'est?*] Eodem impetrat *adoritur* Critonem infra V. 4. 5. Nimirum metuebat, ne hinc *petere-* tur disturbandarum Pamphili cum Philumena nuptiarum, si *certum* inveniretur ovis esse Attica.

6. *Num facti piget?*] Ita Plautus, Trin. I. 2. 90. *Dedisti argentum? Ca. Factum: neque facti piget.*

7. *Color pudoris signum usquam indicat?*] Plautus Mil. II. 2. 30. *Paret artem et disciplinam: obtineat colorem.* Ovidius Trist. II. 30. *Non adeo nostro fugit ab ore pudor.*

8. *Impotenti animo.*] *Impotens* homo seu animus est, affectibus suis moderari nequit. Heaut. II. 3. 130. Curtius, VIII.

rem atque legem, et sui voluntatem patris,
 nen hanc habere studeat cum summo probro? 10

Me miserum! Si. Hem modone id demum scisti,
 Pámphile?

im istuc, olim, cum ita animum induxisti tuum,
 sed cúperes, aliquo pacto efficiendum tibi;
 idem die istuc verbum vere in te accidit.

Civium morem atque legem, et sui voluntatem patris.]
 in contempta sunt, mos, lex, imperium patris. *Praeter civium*
rem.] Praeter, contra nunc significat. — 10. Tamen.] Quum
 dixit *quamvis*, subiecit *tamen*: et figura est ἀναλόγητος. —
Me miserum!] Initium defensionis, et deploratio calamitatis et
 iriae: quia in amorem culpam removet a voluntate sua, quum pa-
 quod amat filius, vitium mentis dicat esse, non impulsurum dei.
done id demum scisti, Pámphile?] Comprobatione osten-
 tum esse miserum. *Demum* autem signum est tarditatis. Et
 vix dicitur, qui vix colligit se, vixque animadvertit: ut alibi, *Vix*
idem sensi stolidus. — 12. *Olim istuc, olim.]* Obiurgatio,
 id dictum est *olim*. Confirmationem autem per repetitionem osten-
 dit. Et *Virgilius: ---- divum inclementia, divum. Has everete*
— 13. Aliquo pacto.] Quoquo modo. — 14. *Accidit.]*

de Alexandro Magno: *Itaque impotens animi percurrit in regiae*
maelum. — Praeter civium morem atque legem.] Id est, ut
 minem civium Atheniensium servam vel peregrinam, qualem ipse
 debet Glycerium esse, licet a se vitiatam, ducere; neque id legibus
 xum esse. Quem morem Atticum imitati Romani. Instit. de Nupt.
 12.

10. *Cum summo probro.]* Generatim *probrum* est omne id,
 ad honesti hominis dignitatem imminuit. Speciatim vero infamia ex
 dine orta, uti h. l. et Phorm. V. 4. 6. Livius XXV. 2. *Masrenas*
ad populum probri accusarunt. Suet. Dom. c. 8. *probrosae feminae.*

11. *Demum.]* Eleganter *demum* ad iudicii tarditatem notan-
 a adhibetur. Heaut. II. 8. 12. Phaedrus L. 13. 10. *Tum demum*
emittit corvi deceptus stupor.

12. *Animum induxisti tuum.]* Supra V. 1. 15. Plautus, Trin.
 2. 78. *Id me commissurum, ut putiar fieri, ne animum induxeris.*
 sae orationis scriptores in hac locutione omittunt *meum, tuum,*
 m. Vid. Vorstium de Latinit. merit. susp. c. 10.]

13. *Cuperes.]* *Cupere* est vehementer desiderare. Hec. IV. 3.
 t passim alibi.

Sed quid ego? cur me excrucio? cur me máceró?
 Cur meam senectutem huís sollicito améntia?
 An ut pro huís peccatis égo supplicium súfferam?
 Immo hábeat: valeat: vivat cum illa. *Pater. Mi pater.*
Si. Quid, mí pater? quasi tu huís indigeás patris.
 Domus, úxor, liberi. Inveni invitó patre.

V. 15. Bentl. corr. *Sed quid ego me autem excrucio?* coll.
 Aen. II. 101. Nimirum in uno codice reperit: *Sed quid ego
 autem? cur excrucio?*

V. 17. Vulgo *Us pro huís.* Mutavit Bentl.

Evenit, fuit. — 15. *Sed quid ego?*] Proprium est parentum
 indignatione velut abicere curam filiorum, quum destomachati fuerint.
Sed quid ego?] *Ἐλλειψίς* per ἀποσιώπησιν, scilicet *promoveo*.
 16. *Sollicito.*] Sollicitam reddo, id est, contristo et perturbo.
meam senectutem.] Non me, sed meam senectutem: plus
 est et miserabilius, dicit. — 18. *Immo habeat, valeat.*
 Non irascitur ut pater, sed dissimulat ut alienus: quia vehementer
 letet. Et *habeat*, subauditur *illam. Mi pater.*] *Mi*, meum
 principium factum conciliatione personae. — 19. *Quasi tu huís
 indigeas patris.*] *Huius*, ostendens se dixit, ut *Virgilius*,
hic, est animus lucis contemptor. — 20. *Domus, uxor, liberi.*

15. *Sed quid ego?*] Formula frustra operam impudentis
 Ennius, *Fragm. Lib. VI.* Sed quid ego heic animo lamentor? *Virgilius*,
 Aen. II. 101. Sed quid ego haec autem nequidquam ingrata revolve?
 [Bentleius legit *sed quid ego me autem excrucio.* Sic *Virgil.* Aen. II.
sed quid ego haec autem nequidquam ingrata revolve. Est frequens
 transitionis formula. *Livius XXXVIII. 48.* sed quid ego haec ita
 mentor. Vid. *Oudendorp. ad Apul. Met. II. p. 106.*]

16. *Meam senectutem.*] H. e. me senem. *Pacuvius, II.*
 reste: *Primum hoc abs te oro, ne te nimis inexorabilem Faxis,
 turpassis vanisudine aetatem tuam.* *Cicero, Deiot. 1.* Adolescenti
 que suae tortorem intuleris, cuius senectutem tueri ac tegere debebat.
Sollicito.] *Supra IV. 2. 6.*

18. *Habeat, valeat, vivat cum illa.*] Formula in
 animo concedentis. *Supra IV. 1. 25. Adolph. IV. 4. 12. Catullus*
Carm. XI. 17. Cum suis vivat, valeatque moechis. Dixit autem *habeat*
 proprie de matrimonio. *Adolph. I. 1. 19. Nepos, Cim. I. Habebat in*
matrimonio sororem.

20. *Domus.*] *Huius* primo loco meminit, quia eius vel prae-
 cipua in matrimonio habebatur ratio. Unde *domum ducere* natum.
 inde ἀοικος dicitur coelebs. *Horatius, Carm. II. 14. 21. Linguae*
tellus, et domus, et placens Uxor. Idem ordo in *Decalogi praeco-*

Acti, qui illam civem hinc dicant. viceris.

Pater, licetne pauca? *Si.* Quid dicés mihi?

Tamen, Simo, audi. *Si.* Ego aúdiam? quid aúdiam,

reme? *Ch.* At tandem dicát sine. *Si.* Age dicát, sino.

Ego me amare hanc, fateor, si id peccáre est, fateor id quoque. 25

23. Bentl. *S. Egon aúdiam? quid ego aúdiam?* ne ante dactylum finalem trochaeus sit. Frustra.

24. corr. *At tamen dicat,* ex codd., quia *At tandem* duplici ictu sit plane invenustum.

Acti.] Mira gravitate sensus elatus est. nec de *Ménandro*, sed dicitur *Terentii*. Et *liberi inventi* dicit, quum unus esset: sed *genius liberi*. Et *inventi*, non *geniti*; secundum illud, *Hoc nemo, neminem peperisse hic. Domus* addidit, non lupanar. Et *Acti* de uno pluraliter loquimur. — 21. *Viceris.]* Verbum est, qui vix sibi extorquet, ut abiciat curam. Et proprium patribus, muliere iratis. — 22. *Pater, licetne pauca?]* Titubans et ticens oratio pudore et conscientia. — 24. *Age dicat: sino.]* Verbum non ex animo permittentis, sed cum stomacho patientis est. 25. *Ego me amare hanc, fateor.]* *Ἀμφιβολία τῆς ἐρωτῆς.* *Hanc fateor.]* Et bene *hanc Glycerium*, cuius nomine offendit: nec *peregrinam*, ignominiam scilicet vitans. *Si id peccáre est, fateor id quoque.]* Noli, inquit, me accusare, quia *amantem* enim nemo accusat, ut *febricitantem* nemo accusare

servatus. Liberi.] Ita de uno puero dicit. Vide *Heo. II. 1. 15.* Duker. ad *Flor. IV. 8.* — *Inventi.]* Phrasis propria in hac *Supra III. 3. 39.* Tacitus, *Germ. 19. Non forma, non aetate, sed opibus* maritum invenerit. Suetonius, *Calig. 25. Matrimonium repertum exemplo Romuli et Augusti.*

21. *Adducti.]* Invidiose dictum. *Eun. IV. 1. 9. Heaut. V. 4. Idem Pamphilus mox Vs. 28. adlegatum* dicit. — *Viceris.]* Verbum non ex animo permittentis. Caesar, *B. G. V. 30. Vincite, et sultis.* Suetonius, *Caes. 1. Vincerent, ac sibi habere.*

23. *Tamen.]* Vide Schefferum ad *Phaed. III. 7. 17.* [Quamvis *tamen* plerumque alteri voci subiungatur, saepe *tamen* initio posuit, quibus locis aliquid mente supplendum est: quamvis Pamphilus *dicere* possit, *tamen* audi. *Liv. XL. 56. Tamen admoneri potest Antigonus.* et ibi *Drakenborchius.]*

25. *Si id peccáre est.]* Cicero, *Fam. VI. 14. Si hoc visum*

Tibi, pater, me dēdo; quidvis óneris impone, im-
pera.

Vis me uxorem dūcere? hanc vis [a]mittere? ut poterō
feram.

Hóc modo te obsecro, út ne credas, á me allegatum
hūnc senem.

Sine me expurgem, atque illum huc coram adducas
Si. Adducas? Pa. Sine, pater.

V. 27. Bentl. de Faërne coniectura *mittere*. *Amittitur* enim
iam domum ducta: *mittitur*, quae nondum ducta est.
dit metri ratio, quae certe postulabat, ut alterum ve-
retur.

potest, cur fabricitet. Sed amare, inquit, si putas esse peccatū
fateor etiam me hoc peccasse. Mire igitur et subdefendit culpam
assensus irato est. *Si id peccare 'st.*] *Peccare* dicit: quia
deus est, non voluntas. *Fateor quaeque.*] *Peccare* me scilicet
26. *Tibi, pater, me dēdo.*] Bene *dēdo*, quasi hostilia et ca-
ria volenti; nam deditio in hoste fieri solet. — *Quidvis óneris
imponere: impera.*] Executus est translationem óneris, dicendo,
pone, ut poterō, feram. — 27. *Vis me uxorem dūcere
hanc vis amittere?*] Et quod unum est, duo fecit: ut esse
non posse ferre. *Ut poterō feram.*] Obsequium sine voto
ostendit: et multum valet sub Chremetis praesentia haec confessio
recusandas nuptias. — 28. *Ut ne.*] Pro, *ut non.* *Allegatum*
Adhibitum. — *Hunc senem.*] Critonem scilicet. Et non *Critonem*
sed *senem* dicit: ut de hac appellatione pondus adiceret testimo-

est, eo me non curere confiteor. Ovidius, *Metam.* X. 200. *Quae
culpa tamen? nisi si lusisse vocari Culpa potest; nisi culpa potest
amasse vocari.* Proprie *peccare* dixerunt de amoribus. *Adelph.* I.
7. Horatius, *Carm.* I. 27. 16. *Ingenuoque semper Amore peccare*
26. *Tibi, pater, me dēdo.*] Ita Heaut. IV. 33. *Laus
ab hostibus victis desumta, qui se dedunt victori.* *Eun.* V. 8. 2.
27. *Ut poterō, feram.*] Cicero, *Catil.* I. 7. *Superbia
la, quanquam ferenda non fuerunt, tamen ut potui, tuli.* *Att.* V.
Sed *feram, ut poterō.*

28. *Allegatum.*] H. e. subornatum, submissum. *Plautus
Poen.* III. 5. 28. *Eum allegaverunt, suum qui servum diceret
auro esse apud me.* *Trin.* V. 2. 18. *meo allegatu venit.* Sed et in
nam partem sumitur pro mittere proxenetas, qui mulierem in mat-
rimonium postulent. *Liv.* XXXVI. 11. ubi v. Gronov.

29. *Sine me expurgem.*] *Hec.* V. 1. 15. *Plautus, Capt.*
4. 87. *Hoc primum me expurgare tibi volo.*

æquum postulát. da veniam. *Pa.* Sine te hoc
 exorém. *Si.* Sino. 30
 s cupio, dúm ne ab hoc me falli comperiár,
 Chremes.
 ró peccato mágno paullum súplici satis ést
 patri.

Bentl. Chremo.
 ante *Bentl.* erat *supplicii.*

Aequum postulat. da veniam.] Artificiose interponit
 am Chremetem: quem volens usque ad cognitionem filiae suae
 , non facit irasci Pamphilo ob contentum filiae suae, et post
 e de medio. — *Da veniam.]* Concede, indulge. *Sine te*
exorem.] Id est, *ut me purgem, non, adducam.* — 31. *Ab*
s falli comperiar.] O paterna pietas! ipse accusator est,
 qui se cupit. — 32. *Paululum supplicii.]* Supplicium
 am accusationem,

Aequum postulat.] Venia proprie est facultas veniendi
 am, aut in publicum, qualem noxii aut damnati non habent.
 Fam. VI. 12. *Diploma statim non est datum, quod mirifica*
robitas in quibusdam, qui tulissent acerbius, veniam tibi dari,
li appellant tubam belli civilis. Hinc ponitur pro remissione
 onis aut poenae, quam continuo sequitur venia. Suetonius,
Veniam impetravit. Denique pro omni concessione rei deside-
 mitur, uti h. l. et Nep. Pausan. 4, *Quod si eam veniam sibi*
. — Sine te exorem.] Eun. I. 2, 105. Heaut. V. 5. 6.
 V. 8. 13. Plautus, Bacchid. V. 2. 82. *Hanc veniam illis sine*
m. Vult autem Pamphilus exoratum patrem, ut adducat Crito-
 quod non cepit Donatus.

Paululum supplicii.] Omnis emphasis est in voce *pa-*
d. si publice excusationem veniamque invenit apud Aediles con-
 ceccati, idque satis poenarum adversus impudicos credebatur,
 cito, Annal. II. 85., quanto magis apud patrem? Plautus, Mostell.
Si hoc pudet, fecisse sumtum, supplicii habeo satis. Tr.
 s. Adde Plinium, Lib. IX. Epist. 21. et Senecam, de Clem.

ACTUS QUINTUS.

SCENA QUARTA.

CRITO. CHREMES. SIMO. PAMPHILUS.

Cr. **M**ITTE orare: una harum quaevis causa me, faciam, monet:

Vel tu, vel quod verum est, vel quod ipsi cupio Glycerio.

Ch. Andrium ego Critonem video? certe [is] est. **C** Salvos sis, Chreme.

Vers. 3. Benti. corr. *is certe est.* Nisi forte *is* delendum.

Mitte orare.] Hic in scenam progreditur Crito: in cuius non modo quod ipse promittit, sed etiam quid et Pamphilus dixerit monstratur. Et hic omnis error aperietur fabulae. — 1. *Mitte orare: una harum quaevis causa.*] Pamphilus dicit. Et credo, una harum, ostendit multas esse causas: etiam pareas magdine esse, dicendo, *quaevis*. — 3. *Andrium ego Critonem video?*] Bonum initium agnitioni filiam. Itaque compendii et non laborat de agnitione personae Critonis, ut ab eo facile doceri *Salvos sis Chreme.*] Ne laboret ad persuadendum, miro cor

1. *Mitte orare.*] Pamphilum, a quo accessit et ut omnem de Glycerio cive apud patrem edisserere vellet oratus erat, alloquitur Crito. — *Una harum quaevis.*] Tmesis est, illa Plauti, Pers. II. 2. 28. *Cui pol cumque occasio est.* — 2. *Vel quod verum est, vel.*] Cicero, Ligar. 3. *Cuius ego striae gloriaeque faveo, vel propter propinquam cognationem, vel eius ingenio studiisque delector, vel quod laudem adolescentis pro existimo etiam ad meum aliquem fructum redundare.* Fam. X. 4. *Intuendo habeo causas plurimas, vel paternae necessitudinis, vel meae pueritiae observantiae, vel tui erga me mutui amoris.* — *Cui faveo.* Cicero, Fam. II. 15. *Faveo Curioni, Caesari honestissime et pro Pompeio emori possum.* Caes. B. G. 1. 18. *ibiq. intqq.*

3. *Salvos sis, Chreme.*] Aliam lectionem vide in Commaire.

- . Quid tu Athenas, insolens? Cr. Evénit, sed hinc
cin ést Simo?
. Hic. Si. Men' quaeris? eho tu Glycerium hinc
civem ésse ais? 5
. Tú negas? Si. Itane húc paratus ádvenis? Cr.
Qua [de] ré? Si. Rogas?
ne impune haec fácias? tune hic hómines adole-
scéntulos,
peritos rérum, eductos líbere, in fraudem illicis?

F. 5. item a metro laborat. Duo codd. Bentleyi *Hic. Sim. Simo*
men' quaeris? Unde vir acutissimus egregie: *Ch. Hic. Cr.*
Simo, men quaeris? S. Eho, tu Glycerium hinc civem esse
ais?

F. 6. Bentl. de ex codd. delet metro flagitante.

F. 8. post *illicis* Bentl. interrogationem sustulit et post *solicitando*
commate distinxit, probante Ruhnkenio. Idem v. 9. *senum es?*

poetae, iam Crito notus est Chremi. — 4. *Quid tu Athenas,*
insolens?] *Insolens*, insolitus, insuetus. Cicero, *Moveor etiam*
insolentia. Sallustius, *insolens vera accipiendi*. *Insolens* et ar-
tis intelligitur. Qui praeter legem agit humanam et naturalem,
insolens dicitur. Cicero, *In victoria, quas natura insolens et superba*
Evenit.] Pudet fateri propter hereditatem venisse. Et vide
esse, qui dixerit supra, *Clamitent me sycophantam, haeredita-*
praequi. — 6. *Paratus advenis?*] Hoc est, subornatus, et
positus dolo. — 7. *Tune impune, haec facias?*] Mira-
tur Critonem aggressus dilatavit incusationem, et generale fecit vir-
toratoria, quae *δυσώτης* dicitur. *Tune hic.*] Id est, Athenis, ubi
iudicia vindicantur. — 8. *In fraudem illicis?*] Illigas, unde
Virgilius, *Terna tibi haec primum triplici circumdata fila Licti cir-*

4. *Insolens.*] Insolitus, insuetus. infra Vs. 14. Sallustius,
lib. 4. *Insolens malarum artium.* ubi vide, quae notavit Curtius.

6. *Qua de re?*] Vide supra I. 2. 13. [*Paratus advenis i. e.*
malis et mendacii instructus. Phorm. II. 3. 89; *itane es paratus facere*
advorsum omnia. Rutil. Lup. II. p. 86. *sed ut paratus venisse vide-*
stur, iam se negabit accepisse. ubi vid. quae annotavimus. Add. Dra-
maborchius ad Liv. III. 10. 9.]

7. *Homines adolescentulos.*] Plautus, Bacchid. I. 1. 82.
omo adolescentulus.

8. *Imperitos rerum.*] Plautus, Stich. I. 2. 47. *Imperitus*
rum, ac morum mulierum. — *In fraudem illicis?*] H. e.
damnum et malum. Heaut. III. 1. 33. Plautus, Mtl. V. 42. *Is me*

Sollicitando et pollicitando eorum animos lactas? *Ch.*
Sanus ne es?

Si. Ac meretricios amores nuptiis conglutinas?

Pa. Périi! metuo, ut substat hospes. *Ch. Si,* Simo
hunc noris satis,

Non ita arbitrere. bonus est hic vir. *Si.* Hic vir
bonus?

cumdo. Licia enim dicta sunt quasi ligia. — 9. *Eorum animos lactas?*] Quasi teneros animos. *Lactare*, est dulcedine aliqua te ad persuasionem inducere: unde et *delectare* et *oblectare* dicimus. 10. *Ac meretricios amores nuptiis conglutinas?*] Vide tunc agi. ut gravius Critonem accuset Simo, nunc defendit eum quem dudum increpaverat. — *Ac meretricios amores.*] Plena lenocinio crimen ingessit: non amicam facere de meretrice, sed fugem. — *Nuptiis conglutinas?*] Hoc gravius est lenocinio. 11. *Metuo, ut substat hospes.*] *Ut*, ne non. *Lucil.* Tuam memoriam retineas. Et bene *hospes* ait, non homo, vel *Criso*; enim ipso nomine causa diffidentiae. — 12. *Non ita arbitrere.* Id est, non arbitraris. — *Bonus est hic vir.*] Cum pondera distinctione inferendum. *Hic vir sit bonus?*] *Hic*, per se non nec virum nec bonum esse dixit. *Hic vir sit bonus?*] Mire per cum oportuerit Critonem inimiciorum Chremi esse quam Simoni, rem inducit, ut notior ei sit contra quem maxime venerat, atque ab

in hanc iulxit fraudem. Plancus ad Cic. Fam. X. 23. *Qui quidem in fraudem se deductum videret.* Aves autem ab aucupe inlici escae proprie dicuntur. Unde metaphora translata est.

9. *Sollicitando ac pollicitando.*] Sallustius, *Catil.* *Largiendo atque pollicitando.* Suetonius, *Ner.* 13. *Armeniae regis magnis pollicitationibus sollicitatum.* — *Animos lactas?*] V. supra IV. 1. 24.

10. *Meretricios amores nuptiis conglutinas?*] *Hic* Facis, amores rati fiant legitimis nuptiis Pamphili et Glycerii. *Conglutinandi* verbum multum in arcta amicitia usurpatur. Metaphora a *sine* desumpta. Cicero, *Att.* VII. 8. *Soles conglutinare amicitias te monis tuis.* Ad Div. XI. 27. *voluntates nostras consuetudine conglutinari.*

11. *Substat.*] Subsistat, sufferat. Plautus, *Epid.* I. 1. *Tantae in te impendent ruinae; nisi suffulcis firmiter, Non potes sistere: itaque in te irrunt montes mali.*

me adtemperate venit hodie in ipsis nuptiis,
veniret antehac nunquam? est vero huic creden-
dum, Chreme.

Ni metuam patrem, habeo pro illa re illum quod
moneam probe. 15

Sycophanta. Cr. Hem! Ch. Sic, Crito, est hic:
mitte. Cr. Videat qui siet.

mihi pergit, quae volt, dicere: ea, quae non volt,
audiet.

o istaec moveo, aut curo? non tu tuum malum ae-
quo animo feres?

13. Bentl. corr. *Itane adtemperata evenit, hodie in ipsis nuptiis*
etc. Et *evenit* codd. complures.

17. Bentl. ex codd. *perget*, coll. Eunuch. Prol. 18.

adatur, magis ut res progredi ad catastrophem possit. — 13. *In*
is nuptiis.] In ipso articulo nuptiarum. — 14. *Ut veniret*
antehac nunquam?] Plerumque casus imitatur industriam: et hoc
fit, ut etiam sedulo facta, sint suspecta. — 16. *Sycophan-*
Hoc est, quod minime voluit sibi dici Crito. nam ita loquutus est
Clamitent me sycophantam, hereditates persequi. Hem.] Prin-
iracundiae. audivit enim quod maxime vitabat: nam ut supra,
Clamitent me sycophantam. Sic, Crito, est hic: mitte.] Hic
traducit illum ab iracundia, dicendo sic esse eum. Menander:
αὐτός ἐστιν. Et recte: quia naturae ignoscitur, voluntati non
— 17. *Si mihi pergit, quae volt dicere.*] Graviter,
nature. — 18. *Ego istaec moveo, aut curo?*] Est enim

15. *Pro illa re.*] H. e. quod convenire huic rei queat. Vir-
Aen. IV. 337. Pro re pauca loquar.

16. *Sycophanta.*] Vide supra IV. 5. 20. — *Sic, Crito,*
hic.] H. e. ea indole et ingenio. Eun. III. 1. 18. Heaut. III. 1. 27.
m. III. 2. 42. Plautus, Amph. II. 1. 57. sic sum, ut vides. Vid.
Ber. et Burm. ad Petron. 38. [*Videat qui sit* h. e. ipse sciat qui sit,
ne non pertinet, nec curo qui sit. Hanc formulam explicant viri
i, quos laudat Drakenb. ad Liv. XLII. 13. 11.]

17. *Si mihi pergit, quae volt, dicere, ea, quae non*
est, audiet.] Plautus, Asin. II. 4. 82. Tu contumeliam alteri fa-
s, tibi non dicatur? Pseud. IV. 7. 77. Contumeliam si dices, au-
Caecilius apud Gell. VII. 17. Audebis male, si male dixis mihi.
Eustius, invectiva in Ciceronem: Respondebo tibi, ut, si quam male
udo voluptatem cepisti, eam male audiendo amittas.

18. *Ego istaec moveo, aut curo?*] Omnis emphasis est

Nam, égo quae dico, véra an falsa audieris,
sciri potest.

Atticus quidam ólim navi frácta, apud Andrum
ctus est,

Et istaec una párrva virgo. tum ille egens, forte ádp

V. 19. Bentl. ex cod. Bamb. *audierim*, sc. ex Phania.

V. 20. idem ex cod. Bamb. *ad Andrum*.

sycophantae perturbare rem bonam, et curare malam. Hoc i-
cit cum *ἐπερίσσει*. Ego haec turbo, aut cogito, quemadmodu-
cis Simo? *Non tu tuum malum aequo animo feres*
filium, sed amorem in filium significat. An quia iratus est?
ritur, an convenient haec verba Pamphilo veniente? Immo ex-
veniunt: nam quanto magis dissimulat favorem, tanto plus acc-
dei ad ea quae loquitur. — 19. *Iam sciri potest.*] Addidit
poris celeritatem, et magna maturitate dixit. — 20. *Atticu-*
dam olim.] Haec pars argumenti est: quae et supra iam d-
21. *Fortis adplicat.*] *Adplicat*, proprie de naufrago

in pronomine *ego*; scilicet, quia Simo toties illud *tu* ingem-
cum stomacho. Dicitur autem quis *movere*, qui primus dicit
quid. Ovidius, Heroid. XV. 3. *An, nisi legisses auctoris nom-*
phus, Hoc breve nescires unde movetur opus? — *Non tu*
malum aequo animo feres?] Tam bona, quam mala
pati dicimur. Phaedrus I. 2. 29. *Quia nolulistis vestrum ferre*
bonum, Malum perferte. Dicitur autem quis *aequo animo fer-*
qui fert humaniter quod corrigere nequit. Hec. IV. 4. 63. Pho
88. Plautus, Mil. IV. 8. 33. *Fer aequo animo.*

20. *Navi fracta.*] Supra I. 3. 17. Plautus, Rud.]
Pol minime miror, navis si fracta 'st tibi. Inde naufragium dicit
ipse naufragus, qui navem fregit. — Eiectus est.] *Pi-*
naufragis. Vide supra I. 3. 18. Plautus, Rud. I. 5. 14. *Eiecta*
sumus ambae.

21. *Egens.*] Amplius quid dicit quam *pauper*. Ita
Aeneas, apud Virg. Aen. IV. 373. *eiectum litore, egentem Excep-*
plicat primum ad Chrysidis patrem se.] *Adplicans*
adhaerent alteri. Heaut. II. 4. 13. Plautus, Menaechm. II. 2.
illae extemplo se adplicant, adglutinant. Neque vero soli am-
amicas, et haec rursus ad amatores sese adplicant, sed et pau-
plicare se ad patronos, eorumque auxilium et fidem implorare d-
Ennius in Fragm. *Quo accedam? quo me adplicem?* Cicero
I. 39. *Si se ad aliquem quasi patronum adplicavisset. Dixit*
primum, non sequente secundum vel tertium, aut simili. Ita H

Sum ad Chrysidis patrem se. Si. Fabulam incep-
tát. Ch. Sine.

Itane vero obturbat? Ch. Perge. Cr. Tum is
mihi cognatus fuit,
eum recepit. Ibi ego audiui ex illo, sese esse
Atticum.

Ibi mortuus est. Ch. Eius nomen? Cr. Nomen
tam cito tibi? Phania. 25

Hem! — Perii! Cr. Verum hercle opinor fuisse
Phaniam: hoc certó scio,
Rhamnusium aiebat se esse. Ch. O Iuppiter! Cr.
Eadem haec, Chreme,

23. Benth. corr. Ch. Perge tu. Cr. Is mihi cogn. f. Nam inepte
dictum esse Tum cognatus fuit.

25. Benth. corr. Ch. Eius nomen? Cr. Nomen tam cito? P. Phá-
nia. Ch. Hem. Idem V. 27. scripsit: Rhamnusium sese aiebat
esse. Ch. O Iuppiter. Ch. Eadem haec, Chreme. Fortasse nil
aliud quam sese scribendum.

atque egenti. — 22. *Primum ad Chrysidis patrem.*] *est primum?* an quia postea mortuus est? *Fabulam incep-*
] *Aut ad comoediam retulit fabulam, quia fabula comoedia, et*
argumentum quasi fabulae narratur; aut certe ad irrisionem nar-
is dicit. etenim olim fabulae proprium: ut Horatius: --- olim
urbis urbanum murem mus paupere fertur Accepisse cavo, veterem
hospes amicum. — 23. Itane vero obturbat?] Si subdi-
nit, *interstrepit accipe: si non distinguit, evertit intelligat. Itane*
obturbat?] Potest, *itane vero*, subdistingui: et sic cum
minatione inferri, *obturbat. — 24. Ibi ego audiui ex*
] *Magna confirmatio veritatis est. — 25. Nomen tam cito*
?] *Non negantis est, sed difficile se dicturum ostendit.*
isia.] Hoc ita dicit Crito, ut nemo audiret: scilicet adhuc du-
bus, an ipse sit. — 26. Hem.] Sunt qui putant, Simo-
dicere: irascentem filio, Critonem submonenti. Perii.]
Pamphilus post iracundiam patris. An Chremis est dolentis, vel
ius mentionem, vel quod in filiam pene peccarat? — Verum
ele opinor.] Hoc adhuc cunctanter est dictum, et ideo indiget
firmatione. — 27. Rhamnusium se.] Piraeus et Rhamnus,

B. Plautus, Mostell. V. 2. 32. Omnium primum sodalem me esse
gnato tuo.

23. Obturbat.] Vide Donatum. Plautus, Poen. I. 2. 49. Ne
urba, ac tace.

Multū alii in Andro tum aūdivere. *Ch.* **Utinam** sit, quod spero. *eho, dic mihi,*
Quid eam tum? suamne esse aiebat? *Cr.* **Non.** *Cr.*
Culam igitur? *Cr.* **Fratris filiam.**
Ch. **Certē mea 'st.** *Cr.* **Quid ais?** *Si.* **Quid tu alii?**
Pa. **'Arrige aures, Pámphile.**
Si. **Quī crēdis?** *Ch.* **Phania illic frater meū fuit.**
Si. **Noram, et scio.**
Ch. **Is hinc, bellum fugiens, méque in Asiam pésequens, proficiscitur.**

V. 28. *Faërnus audivere trisyllabum putat. Bentleius corrig. Multū alii in Andro audivere, eiecto tum cum uno codice.*

et caetera huiusmodi, maritima Atticae oppida intelligenda *Rhamnus, pagus Atticae est. — 28. Multi alii in Andro.]* *testimonium caecum dicitur. Testimoniorum enim modus duplex, manifestus et caecus. Manifestus est, qui certos testes, et praesens habet. Caecus, in quo multitudinem, aut civitatem dicimus sciri. Cicero, Testis est tota Sicilia, quod tamen audientem consternat. etiam in caeco iusiurandum, tabulae, absentesque personae. — Cuiam igitur?] Vetuste, cuiam. quod omnibus generibus et personis sibi servit. — 30. Arrige aures, Pamphile.] Translatum a pocudibus; quibus verbis intendit, accipiendam esse vocem. — Arrige aures, Pamphile.] Hoc Simo videtur dicere. Ut alii putant, ipse sibi Pamphilus. — 31. Noram, et scio.] Noram Phaniae fratrem fuisse. Ergo et ad personam et ad rem retulit. — 32. Meque in Asiam persequens, proficiscitur.] Bene dicitur in Asiam, ubi bellum non erat, sed in Graecia. Et persequens dicitur, perseverationem sequentis ostendens. Persequitur enim qui desinit sequi. Virgilius, Quae te sola, puer, multis e matribus,*

28. *Dic mihi.]* Vide supra IV. 1. 44.

33. *Arrige aures, Pamphile.]* Uti bestiae subito strepente audientes *arrigunt aures, in metu demittunt;* ita homo ad inexpectatae rei nuncium itidem *arrigere aures,* ubi excidit spe, vel subito correptus, *demittere* dicitur. Virgilius, Aen. II. 303. *arrectis auribus* adsto. Contra Horatius, Carm. II. 13. 35. *Demittit atras bellus* C. *siceps* Aures.

32. *Meque in Asiam persequens.]* Recte explicat Degerius Cicero, Fam. III. 8. *Qui me in castra, et qui trans mare persequi non possent.* Suetonius, Caes. 35. Liv. V. 40. *ibique Drakenb.*

pa illám relinquere hic ést veritus; postilla nunc
 primum áudio,
 síd illó sit factum. Pa. Vix sum apud me, ita áni-
 mus commotúst metu,
 gaúdio, mirádo hoc tanto, tám repentinó bono. 35
 Nae istám multimodis tuam inveniri gaúdeo. Pa.
 Credó, pater.

V. 33. Faërnus, ut versus sibi constet, ex *Postilla* dactylum facit, quod tamen tribus longis constat. Itaque Benth. corr. *Tum illam hic relinquere veritus est: postilla nunc primum audio.*

V. 36. Benth. corr. *Si. Nae istám multimodis civem inventam gaúdeo. P. Credó, pater.*

sequitur. — 34. *Vix sum apud me.*] Hoc est argumentum, mentibus laetitiam vehementem in bonis moderandam: cum unusquisque gaudens ita perturbetur, ut apud se ipsum iam non sit. *Vix sum apud me.*] *Non sum apud me*, magis consuetudine quam ratione dicitur. Aut forte sic dicit: quasi abierit animus, et rursus redierit. *animus commotus est metu.*] Duo carnifices futurarum res sunt, spes et metus. Dolor enim et gaudium praesentium rerum. *Virgil. Hinc metuunt, cupiuntque: dolent, gaudentque: nec se Respiciunt.* Sed dolorem hic in laetitia non posuit. Et mire orationem servavit; sic enim se haec invicem sequuntur. Et ἀσυνδέτως diducendum est, *spe, gaudio*: ut separatim inferantur. — 35. *Mirando.*] *Mirando*, dum miror. Et est participium. — 36. *Nae istam multis modis tuam.*] Non, *multis modis inveniri gaudeo*: sed, *tuam inveniri gaudeo*. Alii, *multis modis inveniri gaudeo. Inveniri gaudeo.*] Hic iam redit in simum Simo cum filio: nisi forte patrem socerum appellat. ut Turnus *Virgilium, Et nos tela, pater, ferrumque haud debile dextra regimus.* Sed quomodo infra dicit, *Quid restat, pater? an restat haec iam maior pars reconciliationis est? Nae istam.*] *Nae, Cicero, Nae isti vehementer errant. Sallustius, Nae ista no-*

33. *Postilla.*] Ita iunctim *postilla* dixerunt, uti *postea*. Eun. 2. 47. Heaut. II. 1. 38. Phorm. II. 2. 33. IV. 4. 25. V. 8. 29. Plautus, IV. 2. 43. *Sed eum, qui mihi illam vendidit, nunquam postilla.* Vide Schottum, Obs. I. 9.

34. *Quid illo sit factum.*] H. e. *Quid illi acciderit*. Phorm. 2. 87. Plautus, Epid. I. 2. 48. *Quid de tua fiet fidicina igitur? Cicero, Cluent. 66. Quid istis hominibus factum est, Stratone et Nitratro? — Vix sum apud me.*] *Apud se esse dicitur*, qui praesens et sedato est animo. Supra II. 4. 5. Plautus, Mil. IV. 8. 36. *Qui! sumne ego apud me?*

Ch. At mihi unus scrupulus etiam restat; qui me male habet. **Pa.** Dignus es cum tua religione, odio. nodum in scirpo quaeris. **Cx.** Quid istuc est?

V. 38. Bentl. odium ex optimis libris, Beza. et Vatic.

bis mansuetudo et misericordia. Gaudeo.] Gaudemus nostris: gaudetur alienis. Ut Sallustius; Es ei voce magna vehementer gratulantur. Credo, passer.] Incertum, utrum, cui gratulatur, sit, quamvis Pamphilus respondeat: potest enim Chremes et patet deri. Credo, passer.] Sis responderi solet dicenti, gaudeo. 37. At mihi unus scrupulus etiam restat.] At discreti est superiorum dictorum. Scrupulus a scrupo lapide dictus, ille minimus; nam nimis molestae sunt pedibus scrupulosae vias Virgilius, Scrupea tusa lacu nigro, nemorumque tenebris. — Est. Pro adhuc. — 38. Dignus es cum tua religione odio. Ant accusativus pro ablativo casu est positus, pro odio; aut separatum odium legendum est, ut sit, dignus qui male habeatis. Nodum in scirpo quaeris.] Scirpus, palustris res, et levissima. Lucili primo, Nodum in scirpo insane facere vulgus. Est autem scirpus nodo, et levis iunci species. Alibi ipse, Reddunt curatura iam

37. Scrupulus.] Explicat Donatus. Cicero, Att. I. 18. *mesticarum quidem sollicitudinum oculos omnes, et scrupulos occulit* Plinius, Lib. III. Epist. 17. *Exime hunc mihi scrupulum, cui par non possum. — Qui me male habet.]* Vide supra II. 6. 5.

38. Religione.] Vide supra IV. 3. 15. Dixit autem, *tua religione*, stilo comico, pro, ob tuam religionem. Eun. I. 73. Heaut. IV. 6. 7. Cicero, Philipp. XIII. 18. *Conservandus civis tam pio iustoque foedere. [Cum tua religione i. e. qui talem religionem sive nimiam sollicitudinem habeas. Sic indignantes adhibent praestitionem cum. Eun. I. 2. 73. egon quicquam cum istis factis sibi respondeam. Phorm. III. 1. 1. multimodis cum istoc animo es vituperam. Hec. I. 2. 59. Di te perdant cum istoc odio i. e. cum tam odiosum — Odium legitur in membranis optimis, non odio, ut editiones quaedam habent. Vossius de Construct. c. 13. p. 386. alique odium et dignus iungunt, ut dignus odium elliptice dicatur pro dignus ad odium. Sed melius est post vocem religione interpungere, et odium acceperit pro homine odioso, ut scelus pro homine scelesto. In verbis vero dignus es cum tua religione est aposiopesis, Comicis valde usitata. Donat. ad h. l.] — Nodum in scirpo quaeris.] H. e. Difficilem moves, ubi nulla est. Plautus, Menaechn. II. 1. 22. *In nodum quaeris. Ennii fertur: Quaerunt in scirpo, soliti quod est nodum.**

1. **Nomen non convenit.** Cr. Fuit hercle huius aliud parvae. Ch. Quid, Crito?
 2. **Quid meministi?** Cr. Id quaero. Pa. Egone huius memoriam patiar meae 40
 3. **aptati obstare, cum egomet possim in hac re medicari mihi?**
 4. **patiar.** heus Chremé, quod quaeris, Pásibula [st.] Cr. Ipsá 'st. Ch. Ea 'st.
 5. **Ex ipsa millies audivi.** Si. Omnés nos gaudere hoc, Chreme,
 6. **credo credere.** Ch. 'Ita me Di ament, crédo.
 7. **Pa. Quid restat, pater?**
 8. **Iam dudum res reduxit me ipsa in gratiam.** Pa.
 9. **O lepidum patrem!** 45
 10. **uxore, ita ut possedi, nihil mutat Chremes.** Ch.
 11. **Causa optuma 'st,**

39. Benti. *Quod, Crito?*

42. Benti. correxit: *Pásibula.* Cr. *Ipsast.*

45. Benti. *redduxit.*

39. *Scirpea inducitur ratis.* — 40. *Id quaero.*] Rursus Crito inquisitiosus est, utpote alienarum rerum. — 41. *Voluptati obpre.*] Nunc laetitiae et gaudio. — 42. *Heus Chreme.*] Heus dudum erat, quia Chremes Critonem intuebatur. — 43. *Ex ipsa millies audivi.*] Duas res ostendit Pamphilus, et quod verum sit quod ex ipsa saepe audierit, et quod sit Glycerium. *Omnes nos gaudere hoc, Chreme.*] Aut hoc correpte, aut hoc producte: ut sit, ut re gaudere. Et *gaudere* nostris est, ut supra adnotavimus: nostris vero, *gratulari.* *Sallustius, Et ei voce magna vehementer palabantur.* Plus est ergo *gaudere*, quam *laetari.* — 44. *Quid restat, pater?*] Hoc est, ne irascaris. — 45. *O lepidum patrem!*] In quo leporis est plurimum, *lepidus* dicitur. Nam *lepos*

43. *Audivi.*] Eun. III. 1. 32. Phorm. III. 2. 2.

44. *Credo credere.* Talis geminatio est infra V. 5. 1. *me putet patiare.* Vid. Duker. de Lat. Vet. ICT. p. 330.]

45. *De uxore, ita ut possedi, nihil mutat Chremes.*] Subaudi, *Quin porro possideam.* Videtur autem respicere verba estis Praetorii, *ut possidetis, ita possideatis.* [De uxore quod ad uxorem attinet. Adelph. II. 1. 50. *de argento, somnium.* ad Div. I. 1. *Luculli sententia cedis religioni de exercitu.* Sueton. c. 17. *de cognomine intercessit Augustus.*] — *Causa optuma*

Nisi quid patér ait aliud. *Pa.* Nempe. *Si.* Id scilicet. *Ch.* Dos, Pámphile, est
 Decém talenta. *Pa.* Accipio. *Ch.* Propero ad filiam
 eho mecum, Crito:
 Nam illám me credo haud nósse. *Si.* Cur non illam
 huc transferri iubes?
Pa. Recte ádmones. Davo égo istuc dedam iám nego-
 goti. *Si.* Nón potest.
Pa. Quí [nón potest]? *Si.* Quiá habet aliud magis
 ex sese, et maius. *Pa.* Quidnam? *Si.* Vi-
 ctus est.
Pa. Patér, non recte vincust. *Si.* Haud ita iussit.
Pa. Iube solvi, óbsecro.

V. 47. Bentl. corr. *Nisi ut quid pater ait aliud. P. Nempe id. Scilicet. Ch. Dos Pamphile, est || Decem talenta etc.*

V. 51. verba non potest post Qui Faërnus et Bentleius omiserunt.

V. 52. Bentl. ex uno cod. *At ita iussi.* Iocatur senex ex ambiguitate
 verbi *Recte.* Vide Donatum.

est venustas. — 47. *Nempe, scilicet.*] *Nempe* et *scilicet*
 dicentes, manu vel vultu dotem significant, quod mox intelligit
 mes. Alii ἀπὸ τοῦ *scilicet* Chremetis personam faciunt. [*Pamphile est.*]
 Id est, Pamphilo pro uxore dabuntur decem talenta. — 48. *Accipio.*]
 Ille nisi dixisset, *accipio*, dos non esset; datio enim
 ab acceptance confirmatur: nec potest videri datum id, quod non
 acceptum. *Eho.*] *Eho* hic admiratio est intentionis ad id quod
 acturi sumus. — 50. *Dedam iam.*] Addidit et temporis celeritatem
 51. *Qui?*] Quamobrem? — 52. *Non recte vincustus est.*

’st.] Ἐσσημισμὸς, quo utebantur, quoties nullum vel nihil dicerent
 lent. Plautus, Aul. II. 2. 83. *Sed nuptias Hodie quin faciamus,*
quae causa est? Eu. Immo aedepoloptuma. Respondendum erat, *ne*
 47. *Nisi quid pater ait aliud.*] Cicero, Att. XVI. 1. *Nisi quid tu aliud.*
 Tusc. III. 4. *Nisi quid aliud tibi videtur.* — De *Pamphile, est decem talenta.*]
 Plautus, Merc. IV. 3. 4. *Quo decem talenta dotis detuli.* — Dicit autem, *decem talenta est*
 uti supra, III. 3. 23. *Irae amantium est integratio amoris.* Et quod
 talentum contineret sexaginta minas, seu argenti libras, quarum
 gulae erant sex mille drachmarum, videtur haec dos de *dotis esse*
 intelligenda, de qua supra I. 1. 74.

49. *Huc transferri.*] Ita Adelph. IV. 7. 13. V. 7. 11.

50. *Davo ego istuc dedam negoti.*] Supra Prol. 2. 1. 2. 41. Eun. III. 4. 6.

Age fiat. Pa. At matúra. Si. Eo intro. Pa. O
faústum et felicem hunc diem!

53. Benth. *hunc post felicem delavit cum cod. Bembino. et aliis.*

non iuste. Sed hic ad causam retulit, *non recte*: senex vero, rem retulit. *Haud ita iussi.*] Quia quadrupedem constringit, quasi recte ac diligenter. Et hoc ipsum non vacat; nam iam lariter loqui, et minus irascentis est, et placabilis animi. *Haud iussi.*] Eleganter lusit ad ἀμφιβολίαν, et simul ostendit, quam étius sit Pamphilo pater, et quam facile veniam Davo impetrare ab eo: quippe qui iam etiam iocetur. Pamphilus autem dixerat *iusto*: ille sic respondit, quasi dixerit, *non diligenter vincitus est. Haud ita iussi*: sic enim praeceperat, *Quadrupedem constringit*.

ACTUS QUINTUS.

SCENA QUINTA.

CHARINUS. PAMPHILUS.

Provisio quid agat Pámphilus: atque eccum.
Pa. Aliquis forsan mé putet
putare hoc vérum: at mihi nunc sic esse hoc
verúm lubet.

2. Benth. *liquet pro lubet* ex uno cod. Idem v. 3. *propterea* mutavit in *eapropter*. Aliter hos versus constituit Hermann. Element. Doctr. Metr. p. 176.

Provisio quid agat Pamphilus.] Haec scena alterum genus Chremeti comparat, ne aut Charinus tristis recedat, aut non visum videretur Philumenaë. — 1. *Provisio quid agat.*] Hoc loquium post compendium fabulae inducitur, ut una narratione etiam potium Charini transigi possit. *Provisio quid agat.*] Dupliciter res oculis spectantium moventur: aut enim futura promittuntur, aut facta rantur. *Provisio*, duo significat: et provideo et procedo. — 2. *At*

1. *Provisio, quid agat Pamphilus.*] Visum exire ex ae-

Ego Deorum vitam propterea sempiternam esse arbitror.
 Quod voluptates eorum propriae sunt: nam mihi immortali-
 tas

Parta est, si nulla aegritudo huic gaudio intercesserit.
 Sed quem ego mihi potissimum optem, cui nunc
 haec narrem, dari?

V. 6. ante Bentl. erat: *nunc cui haec*. Emendavit ex duobus
 cibus. Nam *cui* quia extra lectum est, non potest non esse.

michi nunc sic esse hoc verum lubet.] Sic delicate per-
 tiendum est, et separatim distinguendum. — *At mihi nunc
 esse hoc verum lubet.*] Sensus hic est: alii potent, ut
 ego autem verum esse confirmo, quod mihi lubet verum credere.
 3. *Ego Deorum vitam propterea sempiternam esse
 bitror.*] Omne quod habemus, aut mutuum est, aut proprium.
 suum est quicquid ad tempus habemus; nec postmodum nostrum
 rum est, ut uxor, domus, villa, servi, et caetera in hunc modum
 proprium, ut virtus animi, et bonum sempiternum, quod proprie
 Diis dicitur; non enim aliunde venerunt, sed apud se ipsos sunt semper.
 Et Epicurus secutus hoc dixit. Proprie ergo de Diis sempiternum
 citur. Nam inter *sempiternum* et *perpetuum* hoc interest: quod *sem-*
pernum ad Deos, *perpetuum* proprie ad homines pertinet. *Ego De-*
orum vitam propterea.] Hanc sententiam totam Menandri de
 nucho transtulit. Et hoc est quod dicitur, *Contaminari non decere
 bular. Ego Deorum vitam.*] Non dixit, quod scit: sed quod
 rum putet. Et est *δόγμα ἑκινούσιον*, quod a caeteris Philosophis
 pudiat, de otio Deorum ac perenni voluptate. — 4. *Proprie
 sunt.*] Perpetuae, sempiternae, quae non sunt accommodatae ad
 pus, ac mutuae; sic et supra, *Nihilne esse proprium cuiquam.* —
Si nulla aegritudo huic gaudio intercesserit.] Scilicet secun-
 dum supradictam sententiam, Si propria, inquit, haec fuerit volup-

dibus *provisere* dicitur. Eun. III. 1. 4. Adolph. V. 6. 1. Plautus, *M-*
naechm. V. 1. 4. *Provisam, quam mox vir meus redeat domum.*

4. *Voluptates propriae.*] Videtur *ἑκινούσιον*. Vide sup-
 IV. 3. 1. et V. 5. 2. — *Nam.*] Transitioni inservit haec particula.
 Ita Heaut. Prol. 16. Cicero, *Fam.* XIV. 1. *Nam quid ego de Cicero
 dicam?* — *Mihi immortalitas partita est.*] Expressio summum
 felicitatis. Plautus, *Merc.* III. 4. 18. *Salvos sum: immortalitas
 Mihi data est.* Propertius, II. 14. 9. *Quanta ego praeterita
 gaudia nocte! Immortalis ero, si altera talis eris.* ibique intpp.

5. *Aegritudo.*] Dolor animi. Heaut. III. 1. 19. V. 3.
 Adolph. III. 2. 14. et passim alibi. Cicero, *Tusc.* III. 10. *Ut aegri-*

Quid illud gaudi est? *Pa.* Davom video. nemo
'st, quem inllem, ómniun:
hunc scio mea sólido solum gávisurum gáudia.

sum. — 7. *Quid illud gaudii est?*] In aliis Davi persona
sur. — 8. *Nam hunc scio mea solide solum gavisu-
gaudia.*] Ἀγαθός. *Solide solum.*] Figura παρόμοιον.

in corpore, sic aegritudo in animo nomen habet, non seiunctum
sive.

8. *Solide gavisurum gaudia.*] Supra IV. 1. 13. Cicero,

6. *Quis esset tantus fructus in prosperis rebus, nisi haberes, qui
sequi ac tu ipse, gauderes?*

ACTUS QUINTUS.

SCENA SEXTA.

DAVUS. PAMPHILUS. CHARINUS.

PAMPHILUS ubinam hic est? *Pa.* Dave. *Da.*
Quis homo 'st? *Pa.* 'Ego sum. *Da.* O
Pámphile.

Vers. 1. Bentl. *Pámphilus ubinam est?* *P.* Hic est, *Dave.* *D.* Quis
homo est? *P.* Ego sum Pámphilus: Nescis quid mi obtigerit.
D. Certo. partim auctoritate codicum.

Pámphilus ubinam hic est?] In hoc actu mira arte ea
restant de comoedia breviter explicantur, et designantur duorum
scenam binas nuptiae. — 1. *Pámphilus ubinam hic est?* *P.*
D. *Quisnam homo est?*] In affectu gaudientis Pámphili,
Davi gratulatione, cognitionem rerum Charino praebuit: cuius per-

Pa. Nescis quid mihi obtigerit. *Da.* Certo: sed mi obtigerit, scio.

Pa. Et quidem ego. *Da.* More hominum evenit quod sim nactus mali,

Prius rescisceres tu, quam ego illud, quod tibi nit boni.

Pa. Mea Glycerium suos parentes repperit. *Da.* factum bene! *Ch.* Hem!

Pa. Pater amicus summus nobis. *Da.* Quis? *Chremes.* *Da.* Narras probe.

- V. 4. *Paernus trochaicum stare putabat abiecto uno l ex il Benti. correxit: Prius rescisceres tu, quam ego tibi nit boni.* Cod. Palat. Fabricii illud non habet. Id corr. ut quod sim ego nactus mali: ut accentus ca cadant.

- V. 5. O cum Bemb. aliis delendum.

sona parce utitur post compendium. — 2. *Sed quid mi tigerit, scio.*] *Scio*, id est, persensi. — 3. *Morum.] Hominum abundat. More hominum evenit quod sim nactus mali.*] Quia fama mali celerior, quod id est, ut facilius mala, quam bona nuntientur. Ad hoc e quod ille prior scierit quod esset vincetus, quam ipse cognitarium cognosceret. — 5. *Mea Glycerium suos parentes perit.*] Haec ita narrantur Davo, ut eadem opera etiam audiat. — 6. *Pater amicus summus.*] Haec omnia ut propter Charinum dicantur, ut audiat. *Amicus summus*

3. *More hominum evenit.]* H. e. ita ut fit, vel flet. Plautus, Aul. II. 2. 68. *Quia videt, me suam amicitiam more hominum facit.* — *Quod sim nactus mali.]* Ph 3. 10. Nepos, Att. 21. *Nactus est morbum, quam initio medici contemserunt.*

5. *O factum bene.]* Formula approbantis et gratul. mox Vs. 11. Eun. V. 9. 7. Plautus, Pseud. IV. 6. 37. *Bene factum.* Martialis VII. 15. 3. *O bene, quod silva colibus istius ista.*

6. *Narras probe.]* Formula laetantis, et laudantis tam. Eun. V. 8. 7. Hec. IV. 4. 20.

nora ulla 'st, quā eam uxorem dīcam. Ch.
m ille sōmniat

vigilans vōluit? Pa. Tam de pātro, Davo?
i. Ah, désine.

quem diligunt Dī. Ch. Sālvos sum, si
ec vēra sunt.

Pa. Quis homō 'st? [o] Charine, in tē-
re ipso mi ādvenis. 10

factum. Pa. Audisti[n']? Ch. 'Omnia.
e, me in tuis secundis respice.

1. *quin iam uxorem*, ex duobus codd. Idem v. 9. ex
odd. et vett. edit. *Solus es*: quia hoc non tam infanti
mit, quam patri, cui omnia bona tam repentino con-
ant. Assensus est Ruhnkenius.

tl. o ante *Charine* versus gratia extruist.

rnus et Bentl. *Audisti?* metri gratia.

Num ille somniat ea, quae vigilans voluit?
s, Credimus? an, qui amant, ipsi sibi somnia fingunt.—

Compendium attulit. — 11. *Bene factum.*] A gra-
pit. *Omnia.*] Compendium. *Ago, me in tuis se-*
pice.] Haec sunt quae absolute dicuntur: et est con-
ant enim qui felicitate elati ne respicere quidem velint

m ille somniat ea, quae vigilans voluit?
se in vita usurpant homines, cogitant, curant, vident,
nt vigilantes, agitantque, ea si cui in somnio accidunt,
est. Vide Comment. maiorem.

us est, quem diligunt Dī.] Formula praedicandi
m. Plautus, Bacchid. IV. 7. 8. Quem Dī diligunt, *Ado-*
r, dum valet, sentit, sapit.

tempore ipso.] H. e. opportune et optato. Supra
tempus. Et III. 2. 52. IV. 4. 19. Heaut. II. 8. 123.
Plautus, Poen. V. 3. 19. *Cum huc advenisti hodie in*

in tuis secundis respice.] Supra IV. 1. 18. Plau-

Tuus est nunc Chremés: facturum quae voles, scire esse omnia.

Pa. Mémini. atque adeo longum 'st nos illum expectare, dum exeat.

Séquere hac me intus ad Glycerium nunc. tu Davum abi domum:

V. 14. Bentl. *intus apud Glycerium nunc est. tu, Davum, discede, puncto post me posito.*

amicos. Et *respicere* est proprie retro aspicere. Id est, quem cedis felicitate, non obliviscaris. — 12. *Tuus est nunc Chremés.*] *Lucretius* in secundo, *Nunc praetor tuus est, meus si discas, horum Gensilis.* — 13. *Atque adeo longum est nos illum expectare.*] Quia et audacter et artificiose binos amores duorum adolescentium, et binas nuptias in una fabula machinatus est: et id praescriptum *Menandri*, cuius comoediam transferebat: idcirco alibi proscenio, aliud post scenam retulit: ne vel iusto longior fieret, et eandem propter rerum similitudinem coegerentur. — 14. *Sequere hac me intus ad Glycerium.*] Iam post scenam itur: quia

tus, *Bacchid.* III. 6. 14. *Nullus est, qui non invident rem quamdam obtinere.*

12. *Tuus est nunc Chremés.*] *H. e. tibi faventissimus.* II. 2. 39. V. 9. 10. *Phorm.* IV. 1. 21. *Plautus*, *Poen.* V. 39. *patrus, salve: nam nunc es plane meus.* *Cicero*, *Fam.* II. 13. *me Pompeii totum esse scis.* *Idem*, *Mil.* 1. *Reliqua vero multa quae quidem civium est, tota nostra est.* *Suetonius*, *Galb.* 20. *Quid commilitones? Ego vester sum, et vos mei.* [*Tuus est i. e. tibi favet.* *Quint.* *Fr.* II. 1. *Plancius totus noster est.* *Ovid.* *Epist.* III. 80. *quoque nostra fuit.* *Eun.* II. 2. 39. *arbitrantur suam Thaidem.* *Vid.* *Burmam.* ad *Ovid.* *Trist.* IV. 4. 23.]

13. [*Longum est i. e. nimium temporis elaboratur.* Saepe haec formula usurpatur, cum brevitatis causa quaedam praetermittuntur. *Ovid.* *Fast.* III. 719. *Sithonas et Scythicos longum enarrant triumphos.* ubi vid. *Heinsius.* Sic *infinitum est* apud *Cic.* ad *Divum.* *Veteres* autem fere semper dicunt *longum est*, non *longum foret* vel *ut hodie loquuntur.*]

14. *Sequere hac me intus.*] *Varie* usurpatur *intus;*

arcesse, hinc qui auferant eam. quid stas?
 uid cessas? *Da. Eo.* 15
 scetis, dum exeant huc: intus desponde-
 nitur;
 insigetur, si quid est, quod restet. Ω
 laudite.

oenio nihil agitur. *Tu Dave, abi domum.*] Hi versus,
 illum, *Gnatam tibi meam Philumenam uxorem,*
erentii esse: adeo ut in pluribus exemplaribus bonis non infe-

16. *Ne expectetis.*] Mire dicit, latenter se laudans:
 avidum adhuc audiendi populum, adeoque cupidum et inten-
 sit, ut finem comoediae evenisse non senserit. — 17. *In-*
sigetur, si quid est, quod restet.] Artificiose posita
 iustam petitionem ex Critonis persona praetermisit, quae ei
 ognita iure tribuebatur: ne vel parvo rei Critonis tractatu,
 latione Glycerii infuscaretur finis fabulae, ad laetum exitum
Si quid est, quod restet.] Quia narratione dignum
 quod Charinus rogat. — *Aelii Donati V. C. Oratoris*
ae, Comment. in Terenti Andriam explicis.

ntum in loco, uti mox Vs. 16. et 17. sed et motum de loco.
 seud. II. 2. 10. *Ostium pulsabo, atque intus evocabo aliquem*
 i locum, notans *intro.* uti h. l. et Lucretius VI. 22. *Omnia*
quaecumque receperat intus. Quoniam aliter cepit et prae-
 ius, apud Charis. Lib. I. *Nam velut intro aliud longe esse*
videmus, Sic et apud te longe aliud est, neque idem valet
ro nos vocat ad sese, tenet intus apud se.

Quid stas?] Formula increpandi hominem lentum. Eun.
 Heaut. II. 3. 9. IV. 7. 3.

Ω .] De hac nota vide Comment. nostrum maiorem, et quae
 d h. l. notavit. — *Plaudite.*] Hac voce spectatores di-
 r. Pronunciabantur autem vel a grege histrionum, vel ab
 , quae prodibat in scenam. Plaudabant autem spectatores
 manibus, significaturi, fabulam placuisse. Vide Brisson.

VIII. Quandoque *Valete et Plaudite*, quandoque *Plausum*
e, quandoque aliter dictum, uti e Plautinis comoediis patet.
 ex Horat. Art. Poët. v. 154. sq. colligit, cantoris fuisse, quum
 nes ex scena abirent, exclamare *Plaudite*. Itaque illud ω
 ellecta cantoris nota CA. ortum suspicatur.]

123

1000 1000 1000 1000

[The remainder of the page contains extremely faint and illegible text, likely due to low contrast or heavy noise in the scan.]

P. T E R E N T I I
A F R I
D M O E D I A E
S E X,
CUM INTERPRETATIONE
DONATI ET CALPHURNII,
E T
COMMENTARIO PERPETUO.
IN USUM STUDIOSAE IUVENTUTIS
EDIDIT
ARN. HENR. WESTERHOVIUS.
ESSERUNT VARIAE LECTIONES EXEMPLI BENTLEIANI,
NOTATIO METRICA, SELECTA RUHNKENII
ANNOTATIO.
EDI CURAVIT
GODOFREDUS STALLBAUM.

V O L. II.
E U N U C H U S.

L I P S I A E,
SUMPTIBUS C. H. F. HARTMANNI
MDCCCXXI.

INTERNATIONAL

OFFICE

OF THE

LABOR

UNION

OF AMERICA

AND

THE

UNITED

STATES

OF AMERICA

AND

THE

WEST

INDIAN

CONFERENCE

OF THE

LABOR

UNION

OF AMERICA

P. TERENTII EUNUCHUS.

LUDIS NEGALENSIBUS, L. POSTUMIO ALBINO, L. CORNELIO
 A. AEDILIBUS CURULIBUS. EGREDI L. ANNIUM TURPIUM, L.
 M. PRAENESTINUM TRIBUS BUASUS. DEXTERE. GRANCA ME-
 D. ACTA II. MODOS FRUIT FLACCUS CLAUDI M. VALERIO,
 C. FANNIO COSL.

PERSONAE.

<i>gus.</i>		
<i>Phaedria</i> , adolescens, amator Thaidis.	<i>Chremes</i> , adolescens, frater Pamphilae.	
<i>Strepson</i> , servus Phaedriae.	<i>Antipho</i> , adolescens.	
<i>Thais</i> , meretrix.	<i>Deris</i> , ancilla Thaidis.	
<i>Thraso</i> , parasitus Thrasonis.	<i>Derus</i> , eunuchus.	
<i>Chaerea</i> , adolescens, amator Pamphilae.	<i>Sanga</i> , Centurio.	
<i>Demetrius</i> , miles, rivalis Phaedriae.	<i>Sophrone</i> , nutrix Pamphilae.	
<i>Trinuchus</i> , ancilla Thaidis.	<i>Laeches</i> , senex, pater Phaedriae et Chaerae.	

Personae mactae:

<i>Elephantis</i> , Elephantis Indicis prae- fectus.	<i>Syriscus</i> , Ordinum ductor.
<i>Ordinam</i> , } Ordinam ductores.	<i>Sannio</i> , servus striensis.
	<i>Pamphila</i> , adolescentula.

C. SULPITII, APOLLINARIS

PERIOCHA

IN TERENTII EUNUCHUM.

Sororem falso dictitatum Thaidis,
Id ipsum ignorans, miles advexit Thraso,
Ipsique donat; erat haec civis Attica.
Eidem Eunuchum, quem emerat, tradi iubet
Thaidis amator Phaedria, ac rus ipse abijt,
Thrasoni oratus biduum concederet.
Ephesus frater Phaedriae puellulam
Cum deperiret, domo missam Thaidi,
Ornatu Eunuchi induitur: suadet Parmeno:
Introijt: vitiat virginem: sed Atticus
Civis repertus frater eius, conlocat
Vitiatam epheso; Phaedriam exorat Thraso.

AELII DONATI,

V. C. ORATORIS URBIS ROMAE,

PRAEFATIO IN EUNUCHUM TERENTII.

Haec masculini generis nomine nuncupata Fabula est, *novellus*: et est Palliata Menandri vetus: quam ille aucto facto adolescentis, qui se pro Eunuchio deduci ad meretum passus est, nominavit: Itaque ex magna parte motoria est. que in hac comedia, qui personam Parmenonis actor sine primas habet partes. Secundae sunt Chaereae. Tertiae Phaedriam spectant. Huius Prologus sane est concitator. Ne oblect crimina adversantibus: et comminatur in posterum accusatorie narrat injuriam Terentio factam: et ad ultimum multuose, et cum magna invidia defendit Poetam. Haec *πρόλογον* et *ἐπιλογον* et *καταστροφὴν* ita aequales habet nusquam dicas longitudine operis Terentium delassatum distasse. Actus sane implicatiores sunt in ea, et qui non facile parum doctis distingui possint: ideo quia tenendi spectantis causa vult Poeta nosse omnes quinque Actus velut unum fieri respiret quodammodo: atque distincta alicubi continuationem

placitum rerum, ante aulea sublata fastidiosus spectator exsur-
 tit. Acta plane est ludis Megalensibus, L. Posthumio, L.
 Cornelio Aedilibus curulibus: etiam tunc personatis L. Numidio
 Posthumio, L. Ambivio Turpione: item modulante Flacco Clau-
 dia tibiis dextra et sinistra ob iocularia, multa permixta gravi-
 ta. Et acta est tanto successu ac plausu atque suffragio, ut
 quae esset vendita, et ageretur iterum pro nova: proque ea pre-
 mium, quod nulli ante ipsam fabulam contigit, octo millibus
 tertiam numerarent Poëtae. Proverbia multa saepe pronun-
 tiata, et cantica saepe mutatis modis exhibita sunt. *Προτα-
 ριον πρόσωπον* nusquam habet: sed suis tantum personis
 comparatur. In hac Terentius delectat facetiis, prodest exemplis:
 vitia hominum paulo mordacius, quam in caeteris carpit.
 exempla autem morum hic tria praecipua proponuntur, urbani
 licet, parasiti, et militaris. Haec edita tertium est, et
 nunciata: *Terentii Eunuchus*: quippe iam adulta commen-
 tatione Poëtae, ac meritis ingenii notioribus populo. Facta
 haec ex duabus Graecis una est Latina. Nam ex *Eumucho*
Colace, Menandri fabulis, haec *Eunuchus* Terentiana scripta
 est, non sine crimine, quod multa in hanc translata sint ex
 multis Poëtis Latinis; quod totum per Prologum purgat atque
 defendit.

M. ANTONII MURETI

ARGUMENTUM.

Civis quidam Atheniensium filiam, cui Pamphilae, et filium,
 cui Cremeti nomen erat, habuit; ex iis Pamphilam adhuc in-
 titulata praedones rapuere e Sunio, et mercatori cuidam Rho-
 dio vendidere: qui Rhodum advectam meretrici, quam amabat,
 dedit. Haec acceptam puellam pari cura ac studio, cum
 Thaide filia coepit educere: nemo ut esset, qui non utramque ex
 his genitam esse arbitraretur. Thais, quae grandiuscula erat,
 cum ad eam aetatem pervenisset, ut viris placere posset, ma-
 trimonium, ut sit, vivendi rationem insecuta, cum hospite quodam
 libenas venit, qui eam postea moriens haeredem reliquit. In-
 vos miles, Thraso nomine, ad eam adiecit animum: quumque
 cum ea per aliquod tempus consuevisset, in Cariam profectus
 est. Thaidis mater per eos dies vitam morte commutaverat, fra-
 gisque ipsius Pamphilam venalem proposuerat, sperans eam,
 sed et formosa esset, et fidibus sciret, praecclare a se venditum

iri. Forte accidit, ut eo ipso tempore Thaidis amator mi-
 set Rhodi: qui, harum omnium rerum inscius, Pamphilam
 ut esset, quod amicae, Athenas reversus, dono daret.
 profecto milite, aliam conditionem quaesierat, adiunsa
 sibi Phaedriam, adolescentem Atheniensem, Lachetis;
 Inaudiverat interim etiam aliquid de Pamphila; iamque
 fratre ipsius Chremete aliquoties collocuta, eo pervenerat
 non dubiis indiciis intelligeret, sororom illius esse, quae
 in maternis aedibus educata foret. Summopere cupiebat
 occasionem sibi aliquam dari, qua Pamphilam suis restitui
 eodemque facto et puellam summo afficeret beneficio, et per
 quorum illius amicitia fortunas constabiliret suas. Rediit
 sed quum cognosset de amore Phaedriae, puellam se,
 repulso, daturum negat. Thais, quid ageret, nescire:
 Phaedriam amabat ex animo, et Pamphilae recipiendae
 quidvis sibi faciendum putabat: tandem, quum speraret, se
 facile consilium suum ei ipsi, cuius animum offenderat,
 turam; Phaedriam, ut militi gratificaretur, excludit. Po-
 arcessito ei, utque aegre ferenti, tandem se purgat, mo-
 precibus ab eo impetrat, ut, per biduum, priores partes
 Thrasonem sineret: ubi primum eripuisset puellam, nihil si-
 illo amplius fore. Phaedria, ut huius bidui molestiam ac-
 animo ferret, rus sibi abeundum esse statuit: itaque
 mandat Parmenoni, ut eunuchum et Aethiopissam ad Thrasonem
 cui eos emerat, duceret. Pamphilam, quum ex aedibus
 sonis ad Thaidem deduceretur, conspicatus in via Pha-
 frater natu minor Chaerea, ita eius amore flagrare coepit
 hil ut pensi haberet, dum ea potiretur: neque prius con-
 quam, eius rei casu, ad Thaidem pro eunucho deductus
 Quid plura? Thaide ad coenam cum milite profecta, vi-
 Chaerea per vim vitium offertur. Turbae undique mir-
 donec, tota re patefacta, Thais a Lachete in fidem et
 lam recipitur. Chaerea agnitam Pamphilam ducit
 Thraso diu illusus, tandem in amoris meretricii partem
 thonis parasiti opera, admittitur.

PUBLII TERENTII
CARTHAGINIENSIS
U N U C H U S.

P R O L O G U S.

nisquam est, qui placere se studeat bonis
plurimis, et minime multos laedere,

1. Bentl. ex Priscian. *studeant*, quia alioquin in his inepte subsequatur. Quasi vero non sexcenties post *si quis* et *ἐστις* pluralis numerus pronominum inferatur.

D O N A T U S.

quisquam est, qui placere.] Attendenda Poëtae copia, et tot Prologis de eadem causa, iisdem fere sententiis, variis verbitur. *Bonis quam plurimis.*] Commendat personam. —

C O M M E N T A R I U S.

Placere se.] Πλεονάζει τὸ *se*. Vide And. IV. 5. 2. [Rationis constructionis nuper plures explicare conati sunt. v. Kritz. ad Catil. I. in. Nobis ita videtur de hac causa statuendum: accusativum cum infinitivo sicubi post huiusmodi verba inferatur, sententiam primo primario suspensam paullo gravius enuntjari; ubi altera illa garis locum obtineat constructio, actionis obiectum cum persona rectius copulari ideoque minus graviter notari. St.]

2. *Minime multos laedere.*] Vult igitur Poëta ita placere ut tamen malos minime laedat. Per *multos* enim *malos* intelligitur. Accius: *Bonis probatum potius, quam multis fore.* Cicero,

Ex Graecis bonis Latinas fecit non bonas.
Idem Menandri Phasma nunc nuper dedit.

V. 9. Bentl. *Isem ut Men.* etc. colo post *bonas* posito, hoc sensu: *similiter ac Phasma dedit, ex bona Graeca Latinam non bonam.* Vulgatum defendit Hermannus Diputat. de Bentl. edit. Terentii p. 9.

Idem. — 9. *Idem Menandri Phasma nunc nuper dedit.*] *Idem* apparet pronuntiatum, quasi hoc ipso admonerit spectato-
rem, quam turpiter et imperite haec Fabula scripta sit. Et bene, *nunc nuper*: ut ex vicinitate facti ostendat, nihil esse dicendum, quam applicuerit haec Comoedia *L. Lavinii*: propterea quod res recens sit, et omnes meminerint. *Phasma* autem, nomen est Fabulae *Menandri*: qua noverca superducta adolescenti, virginem, quam ex vicino quodam conceperat, furtim eductam, cum haberet in latebris apud vicinum suum, hoc modo secum habebat assidue, nullo consocio. *Phasma*, qui medius inter domum mariti ac vicini fuerat, ita perfodit, ut ipso transitu sacrum locum esse simularet. Cumque transitum in-
terderet sertis ac fronde felici, rem divinam saepe faciens, evocabat se virginem. Quod cum animadvertisset adolescens, primum aspectu pulchrae virginis velut numinis visu perculsus exhorruit: unde *Phasma* est nomen Fabulae. Deinde paulatim re cognita, exarsit in amore puellae: ita ut remedium tantae cupiditatis, nisi ex nuptiis, non reperiretur. Ita ex commodo matris ac virginis, et ex voto amaris, consensuque patris, nuptiarum celebratione finem accipit Fabula. Utrum ergo hoc dicat, quod totam Fabulam transferendo, lauderit *L. Lavinius*: an hoc tantum, de quo reprehendat, sed his signis velit ostendere, quem dicat vitiose *Thesaurum* composuisse; ut in *Thesaurum* sit culpa, non in *Phasmate*? *Nunc nuper dedit.*] *Nuper* ex illis verbis est, quae veteres propter ambiguitatem cum adiectione proferebant; nam nisi adderet *nunc*, hoc *nuper*, olim, primum, et iam significasset. *Idem Menandri Phasma nunc nuper dedit.*] Hanc Fabulam totam damnat, ut apparet, silentio: *The-*

ideo ex Graecis bonis Latinas fecerit non bonas. *Describere* enim distribuere est. Cicero, *Catil.* I. 4. *Descripsisti urbis partes ad incendia.* Eodem fere sensu scribit Suetonius, *Ner.* 39. *Quod Nauplii mala bene cantaret, sua bona male disponderet.* [Bentleius ex antiquis libris edidit *Qui bene vertendo et eandem scribendo male.* Sensus hic est: *Lavinius Luscus* bene nimis et fideliter verbum e verbo vertendo eandem male scripsit i. e. malus scriptor Latinus fuit servili illa industria. Bentleianam rationem probat Gesnerus in *Thes. L. L. v. describo.*]

9. *Idem Menandri Phasma nunc nuper dedit.*] Idem exemplo adfert, q. d. Inde apparet, quam bene solitus sit vertere verba Poeta. Vide Donatum.

INTERNATIONAL

CONFERENCE

ON THE

PROBLEMS

OF THE

WORLD

CONFERENCE

ON THE

PROBLEMS

OF THE

WORLD

CONFERENCE

ON THE

PROBLEMS

CONFERENCE

ON THE

PROBLEMS

OF THE

WORLD

P. TERENTI EUNUCHUS.

A LUDIS MEGALENSIBUS, L. POSTUMIO ALBINO, L. CORNELIO
CLA AEDILIBUS CURULIBUS. EGRE L. ANNIUS TURPIO, L.
IUS PRAENESTINUS TIBIUS DUANUS DEXTRIS. GRÆCA ME-
RU. ACTA II. MODOS FECIT FLACCUS CLAUDI M. VALERIO,
C. FANNIO COSS.

PERSONAE.

ogus.

Phaëdria, adolescens, amator
Thaidis.

Menon, servus Phaëdriae.

Thais, meretrix.

Chremes, parasitus Thrasonis.

Chremes, adolescens, amator
Pamphilae.

Antipho, miles, rivalis Phaëdriae.

Doria, ancilla Thaidis.

Dorus, eunuchus.

Sanga, Centurio.

Sophrone, nutrix Pamphilae.

Laches, senex, pater Phaëdriae
et Chaereae.

Syriscus, Ordinum ductor.

Sannio, servus atriensis.

Pamphila, adolescentula.

Personae mutae:

Syriscus, Ordinum ductor.

Sannio, servus atriensis.

Pamphila, adolescentula.

Syriscus, Ordinum ductores.

Sannio, Ordinum ductores.

Quae próferentur póst, si perget laédere
 Ita, ut fácere instituit. Quám nunc acturí sumus
 Menándri Eunuchum, póstquam Aediles émerunt,
 Perfécit, sibi ut inspiciundi esset cópia.
 Magistrátus cum ibi adésset, oceptá 'st agi.
 Exclámat, Furem, nón Poëtam, fábulam
 Dedisse, et nihil dedisse verborúm tamen:

V. 22. Bentl. ex tribus codd. *adessent*, quia aediles intelliga
 Non opus. Et praestantiores libri habent *adesses*.

veteres, *condono* vero accusativo. — 19. *Quam nunc acturi sumus.*] Obliqua narratio facti est, secundum casum accusativum
 20. *Postquam Aediles emerunt.*] Mire, cum ordo melio deretur, si sic diceret: *Postquam Aediles emerunt, q nunc acturi sumus, perfecit, sibi ut inspiciundi et copia. Emerunt* autem, mediam corripit, ut *Matri longa d tulerunt fastidia menses.* — 21. *Perfecit.*] Mire, quasi difficil illicitum. — 23. *Exclamat, furem, non Poëtam.*] Mire prehendit ante vitium, quam de causa maledicti dicat. *Exclat furem, non Poëtam.*] Adhuc nulla reprehensio est: siquidem transferre de Graeco in Latinum. — 24. *Et nihil dedisse*

nae et rei, Phorm. V. 8. 54. *argentum, quod habes, condonamus* iam ut recte dicimus *docere aliquem philosophiam*, sic etiam rectetur *condono illos argentum et condonatur argentum.*]

19. *Instituit.*] H. e. incepit. Phorm. IV. 2. 14. Vide nino Burmannum Quinct. ad Instit. Orat. I. 5. — *Quam n acturi sumus.*] Plautus, Mil. II. 1. 6. *Comoediai, quam n acturi sumus, Et argumentum, et nomen vobis eloquar.*

20. *Aediles.*] Scilicet hi etiam ludis scenicis praefecti es Unde coram iis privatim Comoediae agebantur, prius quam age tur publice. Vide Comment. maiorem.

21. *Inspiciundi.*] H. e. accuratius cognoscendi et examini di. Martialis, VI. 82. *Quidam me modo, Rufe, diligenter Inspect velus emtor, aut lunista, Cum vultu digitoque subnotasset.* [Cic. Caecin. c. 21. *si arma militis inspicienda sint, ita probet arma Iustin. II. 15. legatos mittunt ad inspiciendam rem.*]

22. *Magistratus.*] Veteres promiscue et de singulis v qui praesunt reip., et de integro eorum collegio, *Magistratus* i num. dicebant. Vide Gronov. ad Liv. XXXIV. 61. Graev. ad Iust 10. 13. Bynkersh. Observ. I. 18. Interpp. ad Liv. XXXIV. 61.

23. *Fabulam dedisse.*] Proprie de poeta. Heaut. Prol. Sed et *das* est publice exhibere. Hec. Alt. Prol. 32.

24. *Nihil dedisse verborum tamen.*] Id velle vid

Colacem esse Naevi et Plauti veterem fabulam:	25
Parasiti personam inde ablatam et inlicitis.	
Id est peccatum, peccatum imprudentia 'st	
Poetae: non qui furtum facere studuerit.	
Id ita esse, vos iam iudicare poteritis.	
Colax Menandri est: in ea est parasitus Colax,	30
Et Miles gloriosus: eas se non negat	

V. 25. Benth. conij. *Colacem esse nempse, Plauti veterem fabulam.* Infelicem coniecturam appellat Hermannus l. c., qui tuetur librorum lectionem.

V. 28. Benth. *non quo f.* ex codd. Idem vers. 31. legit: *eas se hic non negat.* Sed vide ad Prolog. Andriae v. 13.

Verum tamen.] Aut neminem fefellisse: aut nihil apposuisse de suo. *Et nihil dedisse verborum tamen.*] Aut neminem fefellisse: dare enim verba, decipere est. Quia qui rem expectat, et nihil praeter verba invenit, deceptus est, unde alibi, *Verba istaec sunt.* Et e contrario, *Rem cum videas, censeas.* Aut aliter: nihil addidisse de stilo suo Terentium. — 26. *Parasiti personam inde ablatam.*] Et hoc mire non versus obiicit, sed personam esse translata. Quid stultius aut calumniosius dici potest? — 27. *Peccatum imprudentia 'st.*] Id est ignorantia: ut, *imprudens harum rerum;* non enim stultitia. *Si id est peccatum, peccatum imprudentia 'st Poetae.*] Primo negat peccatum, deinde concedit et purgat. *Imprudencia.*] Ignorantia, non imperitia. *Si id est peccatum.*] Πλοκή. Nam *peccatum* superius, nomen est: et sequens, participium. Et primo negat peccatum, deinde, si peccatum est, purgat id ipsum veniali qualitate ab imprudentiae partibus. —

vetus malevolus poeta, Terentium ita plagium commisisse, ut in manifesto furto deprehensus sit, nec sibi verba dare potuerit.

25. *Plauti.*] Ex Colace Plautina unum illud fertur: *Batiolam auream octo pondo habebat; accipere noluit.*

26. *Parasiti.*] Vox origine proba, sed posteriore usu infamis. Παράσιτοι olim dicti, qui epulis sacris adhibebantur, quorum peculiaris erat magistratus, teste Athenaeo, V. 5. De recentiorum tribus generibus vide infra II. 2. 13. — *Inde.*] e Colace scilicet: ad verba loci eleganter pro relativis pronomibus usurpantur. Infra II. 3. 30. III. 5. 36. Phorm. II. 2. 19.

28. *Furtum facere.*] Plautus, Bacchid. I. 2. 60. *Aedepol ecisti furtum in aetatem malum.*

**Personas transulisse in Eunuchum suam
Ex Graeca; sed eas fabulas factas prius
Latinas, scisse sese; id vero pernegat.
Quod si personis isdem uti aliis non licet:
Qui magis licet, currentes Servos scribere,
Bonas Matronas facere, Meretrices malas,
Parasitum edacem, Gloriosum Militem,
Puerum supponi, falli per Servum Senem,
Amare, odisse, suspicari? denique**

V. 35. Hermannus l. c. ex codd. corrigit: *Quodsi personis isdem & uti non licet, Qui magis licet currentem servom scribere?*

32. *In Eunuchum suam.*] Ad fabulam, non ad hominem retulit ut *Virgilius, Centauro invenitur magna.* — 37. *Bonas matronas Ut Nausistratam, Meretrices malas.*] Ut Thaidem atque Bacedem. Sic est in *Heautont. Scortari crebro nolunt, nolunt crebro e vivariis.* Et artificiosae ostendit omnem materiam Comitorum. 38. *Parasitum.*] Ut *Gnathonem. Gloriosum militem.*] *Thrasonem. Gloriosum militem.*] *Facere* subauditus. 39. *Falli per servum senem.*] Ut *Demeam et Simonem.* 40. *Amare, odisse, suspicari?*] Mire a personis ad gesta c varietate transitum fecit. Omne enim quod in orationem venit, persona, vel factum est. *Odisse.*] Quia *odere* non est Latinum.

32. *Transulisse.*] *And. Prol. 14.* — *In Eunuchum suam.*] Poterat et *suam* dixisse, neque ad fabulam retulisse. *In nalis, l. 6. Scriptus et in tergo necdum finitus Orestes.*

23. *Eas fabulas.*] Mire, quum de *Colace* tantum sermo erit, nisi aliam *Naevi et Plauti*, aliam *Menandri Colacem* intellet et de *Menandri* illa prius Latine facta ignorare se negavit. *Com Comment. maiorem.* [Imo intelligit *Terentius Menandri Colacem Eunuchum. St.*]

35. *Currentes servos.*] De eiusmodi servis vide *Heautont. Prol. 31. Adolph. III. 2. 56. Phorm. I. 3. 25. Plaut. Poen. III. 1. Ferme autem easdem fabularum personas iunxit Ovidius, Amor. I. 15 Dum fallax servus, durus pater, improba lena, Vivent, dum m trix blanda, Menandros erit.*

37. *Facere.*] H. e. repraesentare, fingere, inducere. *Plat Bacchid. Grex. 3. Neque adeo haec faceremus, ni antehac vidisset fieri, Ut apud lenones rivales filii fierent patres.*

40. *Amare, odisse, suspicari.*] Haec maxime referunt ad iuvenes, quorum hae in fabulis partes sunt. Vide infra l. 1. 15

illum est iam dictum, quod non dictum sit prius.
 are aequum est vos cognoscere, atque ignoscere,
 ae veteres factitarunt, si faciunt novi.
 te operam, [et] cum silentio animadvertite,
 pernoscat, quid sibi Eunuchus velit.

45

7. 41. Bentl. corrigit: *dictum quod non sit prius*, collato v. 27. Idem vers. 44. dedit *animum attendite* pro *animadvertite*. Sic complures codd. mss. Praeterea Hermannus ex codd. et deleri iubet, ut dictum sit ἀσυνδίεως pro: *dare operam, ut attendatis animum*. Contulit ille hanc in rem Phorm. Prol. 80. Eunuch. II, 2, 50. ibid. II, 3, 71.

Nullum est iam dictum, quod non dictum sit prius.] ἤμα λόγον, κλονή. Nam *dictum*, his positum, ut superius *peccatum*, diversa significat. — 42. *Quare aequum est vos cognoscere, atque ignoscere.*] Σχήμα λόγον, παρόμοιον. — 43. *ae veteres factitarunt, si faciunt novi.*] Et varie dixit, *actitarunt* et *faciunt*, et cum magna defensione *Terentii*, semel *scientis* id quod saepe veteres. — 44. *Animadvertite.*] Nos ἰλλυσιονῶς dicimus *advertite*, quod veteres plene, *animum advertite*. — 45. *Quid sibi Eunuchus velit.*] Ἀρξαισπός, *velit tibi*, ut alibi, *Nam proh Deum atque hominum fidem, quid vis tibi, et quid quaeris?*

41. *Nullum est iam dictum, quod non dictum sit prius.*] Laudat hunc versum Hieronymus in Commentario ad Ecclesiast. cap. 1. Illa vero *iam* et *prius* emphasi non carent, idemque *lent*, quod *nunc* et *olim*. Infra II. 2. 15. Horatius, Carm. II. 4. 2. *ius insolentem Serva Briseis niveo colore Movit Achillem*. Unde et priorum dicti maiores. Phaed. IV. 19. 16.

44. *Dare operam.*] Locutio a foro Romano petita. Iudices *im* causam attentius considerantes proprie *operam dare* dicebantur. *cero*, Verr. II. 29. *M. Petilium, equitem Romanum, quem habebat consilio, iubet operam dare, quod rei privatae iudex esset*. Vide *isson*. de Form. Lib. V. Hinc de quibusvis diligentius rem agentibus *atur*. Sed et alteri *operam dare* dicimur, quando eius negotia *curamus*. Infra II. 2. 50. — *Cum silentio animadvertite.*] Hec. ol. Alt. 21. et 47. Phorm. Prol. 31. Plautus, Trin. Prol. 22. *Valete, este cum silentio*.

ACTUS PRIMUS.

SCENA PRIMA.

PHAEDRIA. PARMENO.

Ph. Quid igitur faciam? nōn eam? ne nūc quidem,
Cum arcēssor ultro? an pōtius ita me cōparem,
Non pēpeti meretricum contumēlias?

Quid igitur faciam?] In hac πωτάσει exemplum proponitur, quam non suae potestatis sit, qui amat: quam sapiat, qui non amat, neque aliter affectus est. — 1. *Quid igitur faciam?* Διαλογισμὸς, εἴημα διαβολᾶς. Apparet et multa tacitum cogitasse adolescentem, et tandem in haec verba prorupisse. Igitur, pro deinde Ut Plautus in Amphitruone: *Sin aliter sient animati, neque dent, quae petat: Sese igitur summa vi virisque eorum oppidum expugnassere.* — *Quid igitur faciam?*] Menander, *εἴνα τι ποιήσω*; Sic Virgilius *Heu quid agam?* Et est διαλογισμὸς perditae mentis, post multam frust cogitationem. *Non eam, ne nunc quidem.*] Hoc videtur esse contrarium: sed est. Nam dubitat, utrum meretricis satisfactionem expectet, an illam omnino non quaerat. *Non eam, ne nunc quidem.*] *Non eam, Probus* distinguit. Iungunt qui secunda Menandri exemplum legunt. — 2. *Comparem.*] Constituum, *Quam inique comparatum est.* — 3. *Non perpeti meretricis*

1. *Quid igitur faciam?*] Formula dubitantis, quid considerandum sit in re ambigua. Hec. IV. 1. 1. Laudat hunc locum Cicerō, Nat. Deor. III. 29. et Quinctilianus, Instit. Orat. IX. 2. et Horatius integrum expressit, Serm. II. 3. 260. seqq. Persius, Sat. 172. In eandem sententiam Dido dixit apud Virg. Aen. IV. 534. *Heu quid agam? rursusne procos irrisa priores Experiar? Nomadumque quar connubia supplex? Quae ego sum toties iam dedignata maritos.*

2. *Me comparem.*] H. e. instituum, parem. Infra II. 2. Hec. I. 1. 11. Ovidius, Metam. VI. 613. *in omne nefas ego me, germana, paravi.* [Observes praeterea infinitivum *non perpeti* post *me comparem* per epexesin subiectum.]

3. *Meretricum.*] Invidiose de una Thaide dictum. And. I. 3. 26. Virgilius, Aen. II. 155. *Vos arae, ensesque nefandi.*

sit: revocat, rédeam? non, si me óbsecret.
 ï quidem hércle possis, níhil prius, neque fór-
 tius: 5
 a si incipies, néque pertendes náviter:
 ubi pati non póteris, cum nemo éxpetet,

melias?] Sic in Andria, *Priusquam harum scelera et laerumae
 re dolis.* Cum uni sit iratus, de omnibus queritur. — 4. *Ex-
 t: revocat.*] Utrumque iniuriam fecit ex verbo, dicendo, *Ex-
 t* potius, quam *non admisit.* et, *revocat* potius, quam *pe-
 redeam*, quod erat moderatius. — *Redeam? non, si me
 ret.*] Vides ergo superiorem partem dubitationis in eo fuisse,
 atus rediret: inferiorem, ut ne rogatus quidem. *Non, si me
 ret.*] Bene de ea, quae totum proterve agens *exclúsit* et *revo-
 on* petat, nec roget, nec oret, sed *obsecret*, inquit: quod horum
 n in maiorem partem est ultimum. — 5. *Si quidem her-
 ossis.*] *Διαλογισμὸς* quasi ad alterum: ut, ---- *nescis heu,
 necdum Laomedontaeae sentis periuria gentis.* — *Nihil
 neque fortius.*] Deest, est, ut, *Multum ille et terris iu-
 et alto.* Et prius modo ad laudem, non ad ordinem pertinet,
lustius, Quae prima mortales ducunt. Et ipse in Heaut. *Et
 quae essent, prima habere.* — 6. *Naviter.*] A navi ductum,

Exclúsit.] H. e. intrare in suas aedes vetuit. Cicero, Ca-
 t. Exclúsi eos, quos tu mane ad me salutatum miserat. Sueto-
 Oth. 3. *Ipsum etiam exclusisse quondam pro foribus stantem.*
 ium verbum in re meretricia. Quinctil. Decl. XV. p. 308. *post-
 nihil miseratio, nihil proficiebat humanitas, tentavit asperitate
 re, poposcit; exclusit.* Vid. quae annotavimus ad Xenoph. Mem.
 . 18.] — *Revocat.*] Ovidius, Remed. 519. *Ianua forte pa-
 uamvis revocabere, transi.* — *Non si.*] *Si post non valet
 i. Heaut. III. 1. 43. Cicero, Fam. XI. 10. Non, si Varronis
 ros haberem, subsistere sumtui possem.* Virgilius, Aen. V. 17.
 i mihi Iupiter auctor Spondeat, hoc sperem Italiam contingere

Pertendes.] Heaut. V. 5. 9. Propertius, III. 15. 17. *Quod
 emdens animo vestita cubaris, Scissa veste meas experire manus.*
 tem *pertendere* rem arduam ad exitum perducere; et *pertendit*,
 idere non desinit. Eodem sensu dixit Ovidius, Arte Am. I. 389.
n tentaris, aut perlice. — *Naviter.*] Uti a *yevvaíot* est *gna-
 navus*, ita *yevvaíot* valet *gnaviter*, *naviter*. Errat Donatus.

Pati non poteris.] H. e. durare. Hec. I. 2. 108. Ovi-
 fletam. X. 25. *Posse pati volui: nec me tentasse negabo.* [*Pati
 idiecto nominis casu est obdurare, sustinere, graec. κατὰ κράτος,*

Infecta pace, ultro ad eam venies, indicans
 Te amare, et ferre non posse: actum est! ilicet!
 Peristi! eludet, ubi te victum senserit.
 Proin tu, dum est tempus, etiam atque etiam cogita
 Here, quae res in se neque consilium, neque modum

V. 11. Bentl. *atque etiam hoc cogita, Here, quae res in se etiam*
 infra IV. 6, 21.

a qua in alto nullum diversorium est. — 8. *Infecta pace.*] *ἡσυχίας* per *μεταφοράν*. — *Indicans te amare.*] Non verbis indicans; ut alibi, *Ibi tum exanimatus Pamphilus Bene dissimulatum amorem et celatum indicat.* — 9. *Actum est! ilicet! peristi.* De iure translatum. *Actum est*, ad *Ultrō ad eam venies*, relatum est: *Ilicet*, ad *Indicans te amare*: *Peristi*, ad *Ferre non posse*. — *Ilicet.*] Semper in fine transactae rei ponitur. *Peristi* *ἡσυχίῃ*. *Ilicet.*] De iudicio. *Peristi.*] De supplicio. — *Eludet.*] *Eludere* propriae gladiatorum est, cum vicerint. *Cicero* *Quam diu etiam furor iste tuus eludet? Eludere* est finem Indo imponere. — 11. *Proin tu.*] Ut *exin* et *exinde*, sic *proin* et *proinde* dicitur. — 12. *Here. quae res.*] Concessum est in Palliata per comicis, servos dominis sapientiores fingere: quod idem in Togata

quam verbi potestatem illustrarunt viri summi Grotius ad Lucan. 314. et Gronov. ad Senec. Thyest. v. 470. Hec. I. 2. 108. *ubi non potest pati.* Heaut. IV. 5. 13. *non possum pati, quin tibi caput demulceam.* Mox v. 9. pro eo dicit *ferre non posse.*] — *Nemo.*] H. e. nulla res suscipiendus est, quum Thais te non expetet. Plautus, Cas. II. 2. 12. *Ne vicinam neminem amo merito magis, quam te.*

8. *Ultrō.*] Vide And. I. 1. 73.

9. *Ferre non posse.*] Idem est quod, *pati non posse*, dicitur, quae vel absolute, vel subaudita voce *desiderium*. Cicero, Fam. XIV. *Conficior lacrimis, sic ut ferre non possim.* — *Actum est. ilicet.*] Formulae comicae in rebus desperatis. Usi veteres vel in iudiciis, sententia iam pronunciata, vel in funeribus efferendis. Vide De nat. ad Phorm. I. 4. 31. Servium ad Aen. II. 424. Plautus, Pseud. I. 1. 83. *Actum hodie de me est.*

10. *Eludet.*] Gladiatores ictum vitantes seu arte seu dolo, proprie *eludere* eum dicebantur. Unde et decipere, et irridere notum Phorm. V. 6. 45. — *Victum.*] Proprie. Infra I. 2. 98. Virgilium Aen. IV. 370. *Num lacrimas victus dedis?*

11. *Tempus.*] Occasio. And. III. 3. 24. Plautus, Bacchid. II. 4. 25. *An nasciebas, quam eiusmodi homini raro tempus se daret? — Etiam. atque etiam.*] H. e. iterum iterumque, probe. Plautus Trin. III. 2. 48. *Sed te moueo, hoc etiam atque etiam ut reputes.*

habet illum, eam consilio regere non potes.
 In amore haec omnia insunt vitia: iniuriae,
 suspiciones, inimicitiae, induciae, 15
 Illam, pax rursus. Incerta haec si tu postules
 ratione certa facere, nihilo plus agas,
 Nam si des operam, ut cum ratione insanias.
 Quod nunc tute tecum iratus cogitas,
 donec illam? quae illum? quae me? quae non? sine
 modo, 20

W. 13. Benth. corr. *eam rem consilio r. n. p.*, ut versus nascatur
 melior.

W. 17. monet Benth. *certa esse accusativum pluralem*, conferens
 Horat. Sermon. II. 3, 270.

licet. — 13. *Eam consilio regere non potes.*] Nunc
 magno servus est sapientior: quia nec amator, nec amans. Ut idem
 Andria, *Facile omnes, cum valemus, recta consilia aegrotis damus.*

14. *In amore haec omnia insunt vitia.*] Duae praepo-
 sitiones, *in amore insunt.* — 15. *Induciae.*] *Induciae*

est pax in paucos dies, vel quod in diem dentur, vel quod in dies
 iam praebeant. — 16. *Pax rursus.*] Bene, ut consolaretur,

eandem partem posuit. *Haec si tu postules.*] Id est, si velis,
 concederis. — 17. *Nihilo plus agas.*] Id est, nihil agas. —

Et quod nunc.] Pro *quae*: ut sit consequens, *haec verba*. Sic
 Andria, *Quod plerique omnes faciunt adolescentuli, Horum ille nihil*

regit. — 20. *Egone illam? quae illum? quae me?*] Fa-
 miliaris *ἔλλεψις* irascentibus, nam singula sic complentur, *Egone*

illam non ulciscar? quae illum recepit? quae exclusit me?
illam non admisit? Etenim necesse habet, nec potest complere ora-

13. *Consilio regere.*] Livius III. 11. *Quippe quae non con-*
ferre regenda, sed permessa temeritati audaciaeque esset.

14. *In amore insunt.*] Ita Adolph. V. 3. 35. Plautus, Merc.

18. *Nam amorem haec cuncta vitia sectari solent, Cura, aegri-*
tudine, nimisque elegantia. Laudat hunc locum Cicero, Tusc. IV. 35.

Burm. ad Quintil. Instit. Orat. II. 17. Et Cic. Manil. 22.

15. *Induciae.*] Varias huius vocis origines refert Gellius I. 25.

18. *Cum ratione insanias.*] Vide And. Prol. 17.

19. *Tecum cogitas.*] Ita Eun. IV. 2. 8. Adolph. V. 3. 22.

Nam est cogitare in animo. Adolph. I. 1. 5. V. 3. 32. et, *cum animo.*
 Adolph. III. 4. 55.

20. *Egone illam?*] Priscianus, Instit. Lib. XVII. has *ἔλλεψι-*

Mori me malim: sentiet, qui vir siem:
 Haec verba, una mpherole falsa lacrumula,
 Quam oculos terendo misere, vix vi expresserit,
 Restinguet: et te ultro accusabit: et dabis [et]

V. 22. corr. Bentl. *Haec verba es una mpherole etc. ut mpherole
 diayllabon.*

V. 23. *miseria* legit sublata interpunctione. Eleganter. Probat
 Ruhnken.

V. 24. Bentl. *si post ultro interposuit.* Schopen. l. p. p. 8. ex
 Sarisber. Policrat. p. 374. legendum docet *et ei dabis.* Pro
accusabis Faernus et Bentl. ex codd. *accusabis.*

tionem, qui et secum loquitur; et dolore vexatur. Nam amat
 nimia indignatio, ut *Virgilius*, *Quos ego sed motas praesens
 ponere fluctus.* — 22. *Haec verba.*] *Verba imperantur*
quae scilicet nihil effectura sint. Mpherole una falsa la-
crumula, quam oculos terendo misere, vix vi expre-
sserit.] Expressio ad *αὐξήσῃ* ducens. Et non vera, sed falsa:
lacruma, sed lacrumula; et non ultro flens, sed oculos ter-
endo: et non facile, sed vi: et non, exstillarit, sed expresse-
sic Virgilius, Captique dolis lacrymisque coactis. — 23. *Quam*
oculos terendo misere, vix vi expresserit.] Totum sensu
 his significantibus protulit: ut, *Stridenti miserum stipula disp-*

psis ita supplet: *Egone illam digner adventu meo? quae il-*
lae praeposuit mihi? quae me sprevit? quae non suscepit her-
Sine modo.] Formula comminandi. Infra IV. 6. 1. Hec. IV.

21. *Mori me malim.*] Vide infra IV. 7. 2. Phorm. V.
 Plautus, Asin. IV. 2. 1. *Egon' haec patiar? aut taceam? emori Ma-*
lim. — *Sentiet, qui vir siem.*] Formula comminandi. C.
 Catil. II. 12. *Sentiet, in hac urbe esse Coss. vigilantes.* Ovidius,
 tam. XIII. 864. *Sentiet, esse mihi tanto pro corpore vires.* Phorm.
 V. 2. 9. *iam curabo, sentiat.* [V. Duker. ad Flor. III. 2. *Drakm*
 Sil. Ital. XII. v. 27. Ruhnk. ad h. l.]

22. *Falsa lacrumula.*] Contra, Quinctilianus, De
 CCCXLII. *Quam veras lacrumas profudit?*

23. *Oculos terendo.*] Suetonius, de Clar. Rhet. cap. 6.
oculorum in amicitia M. Ansonii Triumviri extrisse se aiebat. —
vi expresserit.] Ita Ovidius, Metam. VI. 628. *Invisique ocul-*
crumis maduere coactis. Iuvenalis, Sat. XIII. 133. *Vexare ocul-*
more coacto.

24. *Restinguet.*] Phorm. V. 7. 82. — *Accusabis.*] *et*
culpabis, reprehendes. Hec. II. 1. 8. IV. 4. 95. — *Dabis ei*
ultro supplicium.] H. e. poenas satis facies ei. Plautus, Epi

6 supplicium. Ph. O indignum facinus! nunc
ego

25

illam scelestam esse, et me miserum, sentio:
taedet: et amore ardeo: et prudens, sciens,
vis, vidensque pereo: nec quid agam, scio.

Quid agas? nisi ut te redimas captum quam
queas

Et: Una dolo divam si femina victa duorum est. — 25. Nunc
et illam.] Nunc, id est, sero, ut Virgil. Nunc scio quid sis

Et, Nunc augur Apollo, Nunc Lyciae sortes. — 27. Et
videns, sciens.] Prudens est, qui intelligentia sua aliquid sen-
Sciens, qui alicuius indicio rem cognoscit. Ergo prudens, per
sciens, per alios. — 28. Vivus, vidensque pereo.] Mire
vive, vivus pereo: et propterea sic dixit, ut intelligamus, oc-
et vivus, quasi sapiens et sentiens. Vivus vidensque
pereo.] Bene addidit videns; nam vivus perit, qui etiam dor-
s opprimitur: videns autem, qui vigilans vim patitur et perit.
videre pro vigilare posuit, ut etiam Virgilius, quum de silentio
---- iamque videnti Sanguineis frontem moris et tempora pingit.
vivus, non mortuus: videns, non dormiens. — 29. Captum.]
astius, Sin captus pravis cupidinibus. — Quam queas mi-
no.] Perseverat in translatione, quam iamdudum sumpsit a bello.

Nunquam, hercle, hodie, nisi supplicium mihi das, me solvi

25. O indignum facinus.] Plautus, Menaechm. V. 7. 15.
facinus indignum et malum: — Nunc.] Ita nunc demum, Heaut.

12. [Laudat Ruhnken. Burmannum ad Petron. c. 44. p. 210.]

27. Amore ardeo.] Ita Virgilius, Aen. IV. Ardet amans Dido.

Prudens, sciens.] Formulae speciem habet. Cicero, Orat.
Marcello c. 5. Prudens et sciens tanquam ad interitum ruerem vo-
rarium. Fam. VI. 6. Ut in fabulis Amphiaras, sic ego prudens
videns ad pestem ante oculos positam sum profectus. Ad Attic. X. 9.
rarium est Heaut. IV. 1. 19.

28. Vivus vidensque.] Cicero, Orat. pro Sext. 27. Vivus,
vixus, est, vidensque. [Vivus vidensque est locutio proverbialis,
fluxit e graec. ζῶν καὶ βλέπων. Vid. Lambin. ad Lucret. III.
.]

29. Redimas captum quam queas minimo.] Plautus,
M. II. 2. 110. Quanti emi potest minimo? Dixit vero captum, uti
de Pamphilo, And. I. 1. 55. Certe captus est. Metaphora trans-
ab iis, qui in hostium potestatem venerunt.

Minimó: si nequeas paululo, at quanti queas:
 Et né te afflictes. *Ph.* 'Itane suades? *Pa.* Sí *sapis*
 Neque, praeterquam quas ipse amor moléstias
 Habet, áddas: et illas, quas habet, recté feras.
 Sed ecca ipsa egreditur, nóstri fundi calámitas.
 Nam quód nos capere opórtet, haec intércipit.

V. 34. *ecce primam corripit, monente Bentl.*

— 31. *Si sapias.*] Id est, si sapias. Ad inferiora iungendum
 nam aliter non intelligitur. — 34. *Nostri fundi calamitas*
 Proprie *calamitatem* rustici grandinem dicunt, quod comminuat
 mum, hoc est, culmum ac segetem. — 35. *Intercipit.*] Pri
 quasi totum capit. *Plautus* in *Anularia*, *Quae mihi interbibere*
si vino scateat, Corinthiensem fontem et Pyrenasum potest.

34. *Nostri fundi calamitas.*] Allegoria elegans. Ar
 autem *fundus* dictus, quod instar fructuosissimi praedii plurima fi
 ret. *Plautus*, *Truc. V. 2. 15. Solus summam habet hic apud nos.*
is est fundus nobis. Donati interpretationem vocis *calamitas* o
 Nannium, *περὶ τῆς καλαμαίας*, id est, de *locusta* accipientem, t
 L. Fr. Gronovius, *Observ. III. 9.* [Locutio translata est a re ru
 Nam *calamitas* proprie est grando, quae calamos frangit. *Cic.*
 III. 98. *Annona pretium, nisi in calamitate fructuum, non habet.*
 transfertur ad alia damna. Sic *Verres* apud *Cic. Verr. II. 37. Ca*
tas Siculorum dicitur et *Verr. I. 38. comparatur calamitosae tempes*

35. *Capere.*] Reditus annui seu vectigalium, seu patrii
capit proprie dicuntur. *Cicero*, *Paradox. VI. 3. Capit ille ex suis*
diis sexcenta sestertia; ego centena ex meis. *Suetonius*, de *II*
Gramm. c. 23. Nec sufficeret sumtibus, quanquam ex schola qu
gena annua caperet. — *Intercipit.*] Quod capitur priusqua
 quo destinatum erat pervenerit, proprie *intercipi* dicitur. *Pla*
Pseud. II. 4. 26. Epistolam modo hanc intercepti. *Ovidius*, *Mé*
 VIII. 290. de *apro: Cererem in spicis* *intercipit.* Et rursus de
Metam. XV. 111. Spemque *interceperit anni.*

ACTUS PRIMUS.

SCENA SECUNDA.

THAIS. PHAEDRIA. PARMENO.

MISERAM me! vereor ne illud gravius Phaédria
 terit, neve aliorsum, atque ego feci, accéperit,
 sed heri intromissus non est. *Ph.* Totus, Pár-
 meno,
 como hórreoque, póstquam adspexi hanc. *Pa.* Bóno
 animo es:
 Accede ad ignem hunc, iám calesces plús satis. 5

1. *Miseram me etc., neve aliorsum.*] *Aliorsum*, in
 a partem: ut *scorsum, retrorsum*, dicitur. — 3. *Quod heri
 intromissus non est.*] Haec levius, ut de facto suo loquens. At
 Phaedria, *Exclusis, revocat*, inquit, *redeam? non, si me
 accret.* — 4. *Tremo horreoque.*] Ex amore nimio. Ni-
 mio ignis effectum frigoris reddit: et ex frigore nimio effectus ignis
 reddit: secundum illud quod Physici aiunt. Hinc et *Virgilius, Aut Bo-
 na penetrabile frigus adurat.* — *Tremo horreoque, post-
 quam adspexi hanc.*] Natura magni caloris etiam horrorem incu-
 nit nimiae febres. — 5. *Accede ad ignem hunc.*] Potius

1. *Gravius tulerit.*] Ita *And. I. 2. 20.* Hec. II. 2. 19.
2. *Aliorsum acceperit.*] H. e. in contrariam partem inter-
 tus sit. *Heaut. II. 3. 23.* Ita *Plautus Aul. II. 4. 8.* *Aliorsum
 nam.*
3. *Totus tremo horreoque.*] Metaphora a febre desumta,
 quando cum intensissimo frigore accedit, horror vocatur. *Cel-
 sus III. 3. Frigus voco, ubi extremae partes membrorum inalgescunt;
 horrorem, ubi totum corpus intremit.* Unde qui algent, horrere di-
 cuntur. *Iuvenalis, Sat. I. 93. horrenti tunicam non reddere servo.* Sed
tremere et tremor, horrere et horror de summo pavore usurpantur.
*Plautus, Mil. IV. 6. 57. Viden' ut tremuit, atque extimuit, postquam
 adspexit?* *Virgilius, Aen. III. 29. Mihi frigidus horror Membra
 vis.* — *Bono animo es.*] *Plautus Asin. III. 3. 48. Bono animo
 ne formida.*
5. *Accede ad ignem hunc.*] Citat *Quintilianus, Instit.*

Th. Quis hic loquitur? ehem, tun' hic eras, mi Phaedria?

Quid hic stabas? cur non recta introibas? Pa. Caeterum

De exclusione verbum nullum. Th. Quid taces?

Ph. Sané, quia vero hae mihi patent sempér fores:

Aut quia sum apud te primus. Th. Missa istaec face.

V. 6. Bentl. ex odd. *tun' hic eras.* Vett. edit. *tun' eras hic, Phaedria.*

ignem meretricem accipimus, quam aram Apollinis: vel quia amurritur, ut Virgilius, At mihi sese offert ultro meus ignis Amyntae vel quia avida et avara est, ut ignis alimentorum. Iam calase plus satis.] Nove, sed intelligitur quam, id est, plus aequo, ut aliam. Quam ne quid in illum iratus plus satis faxit pater. Hoc quidam tant; at mihi de his videtur esse, quae a veteribus geminabantur: plerique omnes, hoc est, omnes: et, pleraque omnia, id est, omnia sic et, plus satis, pro satis. — 6. Quis hic loquitur?] Imperite intelligunt, qui existimant meretricem etiam hoc simul quod non providerit Phaedriam. Nam et personae et dictis eius caris hoc convenit: et tunc erunt gratiora omnia, quae supra dixit. — 7. Cur non recta introibas?] Quasi parum fuerit introibae satis mire additum recta. — 8. De exclusione verbum nullum.] Plus admirationis est, nec accusationi, nec satisfactioni locum reliquisse meretricem, callide dissimulata iniuria. Quid taces? Et hoc callide: quasi innocens ne suspicetur quidem, quid successit adolescens. — 9. Sane, quia vero hae mihi patent sempér fores.] Tolle, sane et vero, et pronuntiandi adiumenta verbum tumque dicentis: et in verbis non negatio, sed confessio esse credenda. Nam vero ironiae convenit; ut Virgilius, Egregiam vero laudem spolia ampla refertis. — 10. Aut quia sum apud te primus. Duo dixit quae doleat: et quia clausae fores, et quia posterior habet praelato milite. Aut quia sum apud te primus.] Subaudia

Orat. III. 3. Recte explicat Donatus; cum quod solet iocari Parmenonem in re seria; sic infra III. 3. 86. tum quod amantes vocare ignes amicos suas solebant. Ovidius, Heroid. XVI. 102. *Ardebam, quamvis hic procul ignis erat.* ubi v. Heins.

7. *Quid hic stabas?]* Formula invitandi in aedes. *Geni XXIV. 31.* Plautus, Menaechm. II. 3. 11. *Animule me, mihi mihi videntur.* Hic te stare foris, fores quoi pateant.

10. *Missa istaec face.]* Plautus, Trin. V. 2. 44. *Ut missa fuciat omnia.*

l. Quid missa? o Thais, Thais, utinam esset mihi
us aequa amoris tecum, ac pariter fieret,

l. aut hoc tibi doleret itidem, ut mihi dolet;

l. et ego istuc abs te factum nihili penderem.

l. Ne crucia te, obsecro, anime mi, mi Phaédria. 15
m pol, quo quemquam plus amem, aut plus di-
ligam,

ne recta introivi. Missa istae fac.] Alia dissimulatio, et du-
r post admonitionem. Sed bene intelligit, qui hoc a meretrice ri-
ste molliter, et osculam porrigente dici accipit. — 11. *Quid
issa?*] Magna virtus poetae est, non sententias solum de consuetu-
re ac de medio tollere, et ponere in comoedia: verum etiam verba
pedam ex communi sermone, quale est quod ait nunc, *Quid mis-
sa?* *Usinam esset mihi pars aequa amoris tecum.*] Vel
amandi, vel non amandi scilicet. — 12. *Ac pariter fieret.*
pariter, similiter. *Sallustius, Cui nisi pariter obviam iretur.* —
Ut aut hoc tibi doleret itidem, ut mihi dolet.] Si
ambo amaremus. — 15. *Ne crucia te, obsecro, anime mi.*
mi vocativus est, ab eo quod est *meus*. Vide quam familiariter hoc
sem repetit blandimentum. Vult enim *Terentius* velut peculiare ver-
um hoc esse *Thaidis*; ideo totiens dictum est, *Tunc hic eras, mi Phae-
dia?* *Ne crucia te, obsecro, anime mi, mi Phaédria.* *Ne crucia
te.*] Haec nisi amplectens adolescentem mulier dixerit, videbitur, *ne
crucia te*, sine affectu dicere. Sed sic dicet, *ne crucia te*, eo
scitu, quasi in eo etiam ipsa crucietur: nam ideo subiecit, *anime
mi*, hoc est, animus meus. — 16. *Non pol, quo quemquam
plus amem.*] Hoc totum nimis blande, et cum contrectatione ado-

12. *Pars aequa amoris.*] H. e. aequalis. *Virgilius, Aeneid.*
1. 520. *Si quod non aequo foedere amantes Curae numen habet.* *Ovi-
us, Heroid. XV. 163. Quoniam non ignibus aequis ureris.* [*Utinam
esset mihi* etc. i. e. utinam aequalis et mutuus noster amor esset. *Ovid.*
Met. XV. 163. quoniam non ignibus aequis Ureris. Aequus est aequa-
lis. Vid. *Burmann, ad Lucan. V. 727. et ad Virg. Aen. IV. 520.* Con-
structione similis est locus *Vell. Paterc. II. 31. essetque ei imperium ae-*
quum in omnibus provinciis cum proconsulibus.]

16. *Plus amem, aut plus diligam.*] Id vult, se et maxime
lectari *Phaedria*, et eum prae reliquis amatoribus praecipuum ha-
re. Vide *Comment. maiorem.* [*Quo pro quod, quoniam. Cic. pro
sec. Am. c. 18. Neque ego haec profero, quo conferenda sint cum hisce.*
Ver. XL. 26. Vim morbi in causa esse, quo serius perficeretur. ubi vid.
*Interpres. Eo est ideo. Heaut. III. 2. 43. Neque eo nunc dico, quo
magis quam illum senserim.*]

Eo féci: sed ita erát res: faciendám fait.

Pa. Credo, út fit, misera prae amore exclusi hinc foras.

Th. Siccine ais, Parmeno? áge! sed huc quae grátia

Te arcessi iussi, ausculta. *Ph.* Fiat. *Th.* Dic mihi Hoc primum, potin' est hic tacere? *Pa.* Egone? óptume.

Verum heús tu, hac lege tibi meam adstringó fidem:

V. 19. Faërn. et Bentr. *Siccine agis*, ex codd.

lescentis, dicit meretrix. — 17. *Faciendum fuis.*] Legendum faciendum, scribendum, totum hoc semper necessitati adiungitur. *Regil. Aut pacem Troiano ab rege petendum.* Et alibi, *Arma acciendi viro.* — 18. *Credo, ut fit, misera prae amore exclusi hunc foras.*] Oratorie ac facete additum, *misera.* cum illa a derivatione causae argumentetur, mire a Parmenone recepta est, verisimile non esse, ut quis, quem amet, eundem possit cludere. *Exclusi hunc foras.*] Παρὰ προδοσίαν intulit, intell. puellam, et ei ostendens Phaedriam: ut ostendat quam falsa et repugnantia loquatur meretrix. — 19. *Age.*] Corripientis est modo adhortantis adverbium. — 20. *Te arcessi iussi.*] Hoc quod supra ait, *Non eam, ne nunc quidem, cum arcessor ultro? Dic mihi.*] Meretricia calliditate commendat, quae dictura est. — *Egone? optume.*] Bene; non expectavit servus, ut pro se dominus responderet Thaidi. — 22. *Verum heus tu.*] Astute servus repunit Thaidi vicem. Nam illa ut magnum voluit expectari, quod dictum est, iste ut falsum contemnit. *Meam adstringo fidem.*] Fide

17. *Ita res erat.*] H. e. res ita exigebat. Plautus, *Menaechm.* V. 1. 37. *Ut veniat ad me. Ita rem esse dicito.*

18. *Exclusi.*] Supra I. 1. 4. [*Ut fit i. e. fieri solet.* Liv. IV. 52. *Pestilentem annum inopia frugum, ut plerumque fit, excepit.* Val. Drakenb. ad Liv. VI. 34. 5.]

19. [*Siccine agis.* Hac formula utuntur, qui aegre ferunt quae dicitur et indignantur. Infra IV. 7. 34. *Adelph.* I. 2. 48.]

21. *Potin' est hic tacere.*] Videtur vereri, ne sit servus inutilis et garrulus. Ita *Phorm.* I. 2. 9. Plautus, *Poen.* IV. 2. 53. *Quae tu tacere quidquam potis sis.*

22. *Tibi meam adstringo fidem.*] Contrarium est *Am.* IV. 1. 19. *Solvisti fidem.*

hac vera audiui, taceo, et contineo optume;
 a falsum, aut vanum, aut fictum est, continuo palam est.

Plenus rimarum sum, hac atque illac perfluo. 25
 Proin tu, taceri si vis, vera dicito.

V. 24. Bentl. corr. *Sin falsum audierim ac fictum etc.* quia aut postulet ut diversa enumerentur. Nimirum quae ipse Bentleius non diversa esse sensit, ea servus tanquam diversa enumerat, vim verborum suorum aucturus.

V. 25. corrigit *perfluo*. Nam *liquor in vassae confluit: vas ipsum sive*

emitto: quia vincula fidei dicuntur. — 23. *Quae vera audiui, taceo.*] Mire vicem Parmeno reddidit meretrici. Nam ut servum facile est tacere commissa: ita meretricem rarum est vera dicere. *Hac vera audiui.*] Figura παραστροφή. *Contineo optume.*] Proprie a metaphora vasorum transtulit verba. — 24. *Sin falsum, aut vanum, aut fictum est, continuo palam est.*] *Falsum* est, quo tegitur id quod factum est. *Vanum*, quod fieri non potest. *Fictum*, quod non est factum, et fieri potuit. Vel *falsum*, mendacium simile veritati. *Vanum*, nec possibile, nec verisimile. *Fictum* totum sine vero, sed verisimile. *Falsum* mendacis est: *Fictum*, callidi: *Vanum*, stulti. *Falsum* culpae est. *Fictum*, virtutis. *Vanum*, vecordiae. *Falsum* decipimur: *Fictis* delectamur: *Vana* contemnimus. — 25. *Plenus rimarum sum.*] Vilis atque abiecta [Bentl. corr. *Vernilis* et *faceta*] translatio, et apta ad meretricem loquenti. Translata autem ab aquario vase fictili. *Hac atque illac perfluo.*] Contra, *contineo optume.* — 26. *Proin tu, taceri si vis, vera dicito.*] Utrum te taceri, aut tuum dictum? an impersonaliter, et

[23. *Contineo* i. e. custodio, ne proferantur; reticeo. Cic. de Nat. L. 47. *Petimus ab Antonio, ut ea quae conticet, neque adhuc proferat, explicet nobis.* A vasis, unde nihil effluat, metaphoram esse hunc vidit Donatus. Vid. Vavassor de vi et usu quorund. verb. p. 511.]

24. *Palam est.*] Suetonius, Ner. 7. *Ut de Claudio palam dictum est.* Liv. I. 41.

[25. *Plenus rimarum sum.* Continuat metaphoram a vasis desumptam. Sic Horat. Serm. II. 6. 46. *Et quae rimosa bene deponuntur in vase.* Pro *perfluo* Bentleius legit *perpluo*, sed elegans est vulgata scriptura. Nam *fluere* non solum liquor dicitur, sed et alia. Sic apud iv. L. 59. *Cultrum cruore manantem.* apud Ovid. Met. VI. 312. *Lacrimas etiamnum marmora manant.* Vid. Gronov. et Ernest. ad Tacitum. II. 23.]

26. *Vera dicito.*] Plautus, Casin. II. 3. 17. *Vera dicas velim.*

Th. Samiá mihi mater fúit: ea habitabát Rhodi.

Pa. Potést taceri hoc. *Th.* 'Ibi tum matri párvela
Puéllam dono quídam mercatór dedit,

Ex 'Attica hinc abréptam. *Ph.* Civemne? *Th.* A
bitror:

domus *perpluit.* Plaut. Mostell. I. 2, 30. Trinum. II. 1.
Quint. Inst. VI. 3.

V. 28. *Tum ibi*, codices Bentleyi cum aliis. Recte, opinor. *Et
tam ibi* non eliditur, quia *tum* ictum habet.

infinito modo? — 27. *Samia mihi mater fuit.*] Puduit d
Thaidem, *Meretrix mihi mater fuit*, quod tamen significavit, die
aliunde civem alibi habitasse. Nam ideo meretrices *peregrinas* d
sunt in comoediis, ut in Andria, *Adeon' est demens? ex peregrina*
28. *Potest taceri hoc.*] Id est, verisimile est. Nec hoc ad
dem proficit, sed ad dedecus meretricis. *Potest taceri hoc.*] *Et*
peregrinam nasci meretricem. Et ideo potest verum videri. —
Puellam dono quidam.] Aetas et sexus amoris causa sunt, cur
Thais puellam diligit. *Puellam dono quidam mercator*
dit.] Propter hoc ostendit meretricem fuisse matrem: et dono
accipere puellam potuisse. — 30. *Ex Attica hinc abrepta*
Quia Athenis est constituta scena. *Arbitror.*] Bene *arbitror*
nihil certi. Quando enim ausurus esset Parmeno adornare Chaereas

27. *Samia mihi mater fuit.*] De situ insulae Sami
Apuleius, Florid. Lib. II. Samos Icaro in mari modica insula
et adversum Miletum, ad occidentem eius sita, nec ab ea multo pel
dispescitur. — *Ea habitabat Rhodi.*] Carpathii maris insula
Rhodus, vicina Samo. Lucilius, Sat. incerta: Rhodos Carpathium
pelagus se inclinat aperte. Et: Carpathium mare transvectus com
Rhodi. Male autem audiebant mulieres peregrinae, solae habitant
Unde et Thais h. l. tacite innuit, matrem suam fuisse meretricem
Plautus, Bacchid. III. 68. *Mn. Ubi ea mulier habitat? Ly. Et*
Mn. Unde eam esse aiunt? Ly. Ex Samo. [Rhodi pro in Rhe
Nam nomina insularum et regionum saepe construuntur ut nomina
bium. Virg. Aen. III. 162. *Aut Cretae iussit considere.* Iustin. XXX
4. *Nec filium regno expulisse contenta, bello Cyprici exulantem persequi*
Val. Max. IV. 1. *Filios suos Aegypti occiso esse cognovit.* Vossius
Constr. c. 25. p. 402.]

28. *Potest taceri hoc.*] Quinctilianus, Declam. III. 10. *Et
exemplum in neutram partem potest taceri.*

hanc non scimus; matris nomen et patris
 nomen ipsa: patriam et signa caetera
 nescire scibat, neque per aetatem etiam potuerat.
 Narrator hoc addebat, e praedonibus,
 nescire emerat, se audisse, abreptam e Sunio. 35
 Mater ubi accepit, coepit studiose omnia
 docere, educere, ita uti si esset filia.

33. Bentl. *etiam potis erat*: quia *potuerat* post *scibat*, non recte inferatur. Sed probum est plusquamperfectum neque iusta destitutum ratione.

37. Libri *educare*, quod emend. Faërnus ac Bentleius.

ad hanc virginem, si praescisset civem esse? — 31. *Matris nomen et patris dicebat ipsa.*] Quae infantis memoriae proxima. Nam quid prius aetas illa, quam patrem matremque cognoscere? — 32. *Et signa caetera neque sciebat.*] Id est, domum patris, regionemque eius. — 33. *Neque per aetatem potuerat.*] Hoc ideo addidit, ne esset minus elegans, quae nesciret. — 34. *Hoc addebat.*] Ad matris scilicet nomen et patriam quod puella dicebat. — 35. *Unde.*] Id est, a quibus; ut *Virg. Genus unde Latinum. Et, Causam dicere prius, unde petitur auferre. — E Sunio.*] Sunium promontorium est Atheniensium: et in mercatum rerum venalium, ἐμπόριον. — 36. *Mater ubi accepit.*] Haec figura in narrationibus saepe dicitur, cum omnia pedetentim dicitur insinuandi gratia, ut nunc, *Matri mercator dono dedit. Mater ubi accepit.* Et simul convenit mulieri loquenti huiusmodi mora. *Mater ubi accepit.*] *Accipit*, simpliciter; aut dicitur ingenuam: ut *Capiendi et c. a. t.* Sed melius prius. *Coepit studiose omnia docere.*] Mire: nam non docuit, sed *coepit docere*, τῷ μelleσῶ. Et vide quam satis muliebriter. — 37. *Ita ut si esset filia.*] Ergo velut soror habenda est Thaidi: et ideo dicitur, *Sororem plerique esse credebant meam.*] Et oratio cumulat dignitatem et amorem puellae: ut eius comparatione le-

31. *Certum non scimus.*] Cicero, Orat. c. 47. Non scire *verbum barbarum iam videtur, nescire dulcius.*

33. *Per aetatem.*] Ita Adelph. V. 8. 8. *Per annos.* Cicero, Orat. 9. *Si per aetatem scire potuisses.* Fam. XIII. 29. *Ut primum per te iudicium facere potueris.* [Laudat Ruhnken. Drakenborch. ad XXIII. 18. 22.]

35. *Unde.*] H. e. a quibus. Vide Prol. 26.

37. *Docere, educare.*] Vide And. I. 5. 39. [*Docere i. e. aliis vitam tradere. Sic erudire apud Nep. Attic. c. 1. Filium eruditus*

Sororem plerique esse credebant meam.

Ego cum illo, quo cum tum uno rem habebam hospite,

Abii huc: qui mihi reliquit haec, quae habeo, omnia.

Pa. Utrumque hoc falsum est: effluet. Th. Qui istuc?

Pa. Quia

Neque tu uno eras contenta, neque solus dedit:

V. 39. Bentl. *quicum* corrigit, ne toties illud o aurem vulneret.

niatur iniuria facta Phaedriae. — 39. *Ego cum illo, quo cum tum uno rem habebam hospite.*] Totum dixit, et quod hospitem, et quod rem habebat. Et bene *tum*, et non *nunc*. Nam nunc cum duobus. *Quo cum tum uno rem habebam.*] Id est, consuetudinem, amorem. *Hospite.*] Id est, Attico. — 40. *Abii huc Rhodum Athenas scilicet. Qui mihi reliquit haec, quae habeo omnia.*] Hoc ideo, ne tantundem obsequii exigat Phaedria. Ideo contra Parmeno. — 41. *Utrumque hoc falsum est: effluet.* Ipse exponit *hoc utrumque* quid dicat. Et contradicendam quia praesens amator gravatur hoc dicto. — 42. *Neque tu uno eras contenta.*] Quippe qui admiseris militem. *Neque solus*

si e. magistris erudiendum tradit.] — *Ita uti si esset filius Cicero, Fam. II. 14. Eius negotium sic velim suscipias, uti si esset res mea.* [Omissa particula *ita*, Phorm. II. 3. 62. *itidem ut cognoscere si sit.* Eodem sensu iunguntur *ut si* apud Cic. de Off. I. 14. *In eadem sunt iniustitia, ut si in suam rem aliena convertant.* Nep. Datam. c. *Sinistra copulam gerens, qua vinctum ante se Thyum agebat, ut si rem bestiam captam duceret.*]

39. *Quo cum tum uno rem habebam.*] Hec. IV. 4. Plautus, Bacchid. III. 6. 34. *Tibi non erat meretricum aliarum Amnis copia, Quibuscum haberes rem, nisi cum illa, quam ego mandavi sem tibi?*

41. *Effluet.*] ἀλλυγοεῖ, q. d. ego qui plenus rimarum sum hac atque illac perfluens, non continebo hoc. Cicero, pro Domestico. 46. *Effluunt multa ex vestra disciplina.*

42. *Neque tu uno eras contenta.*] Catullus, Carminum LXIX. *Quas tamen etsi uno non est contenta Catullo.*

43. *Bonam partem.*] Multam. Ovidius, Ponto. I. 8. *erit nostris pars bona demta malis.* [Bonus h. l. idem est quod *ignus*. Horat. Serm. I. 1. 61. *At bona pars hominum.* ubi vid. Schlegel. *Utrumque etiam coniungit Val. Max. II. 9. 7.*]

nam hic quoque bonam magnamque partem ad te attulit.

Ita 'st: sed sine me pervenire, quo volo.

Interea miles, qui me amare occéperat, 45

Cariam est profectus; te interea loci

cognovi. Tute scis, postilla quam intimum

habeam te: et mea consilia ut tibi credam omnia.

dit.] Quippe quia non omnia tua illius fuere mortui. — 43. *Nam quoque.*] Διευκλιῶς non Phaedria, sed hic dixit, tangens illi, et quasi invito illo hoc exprobrat. *Bonam magnamque partem ad te attulit.*] Haec dicuntur ἰσοδυναμοῦντα: ut, *Abs te me et poscere.* An potius bonam specie, magnam quantitate? et

discretive dictum est: nam alias bonam pro magna et multa sumus. — 44. *Ita 'st.*] Non erat negandum, quod dixit Parmenetrici satisfacere cupienti, et non tacenti culpam in conscientia

— 46. *Te interea loci cognovi.*] Oratorie priorem amantiam facit militem, quam Phaedriam. Nam posterius dicit hunc colorem per absentiam militis. Ergo cum militi Phaedria rivalis superius sit, consequens est, ut miles queri debuerit, non Phaedria.

propterea nihil peccatum, si ordine servato miles antepositus fuerit priori postmodum cognito. Et hoc sine puella, et munerum causa, hunc pro milite contra Phaedriam valet. Sed vide meretricem, quia

dixit perurentem, quot et qualia blandimenta subiicit, dicendo; *tu scis, post illa quam intimum habeam te, etc.* — 47. *Cognovi.*] *Proprie cognovi. Tute scis, post illa, etc.*] Ἐπιπλοκή figura: hoc ad narrationem non pertinet. — 48. *Et mea consilia*

44. *Sine me pervenire, quo volo.*] Eleganter de sermone de itinere loquitur. Ita mox Vs. 75. III. 3. 11. Heaut. II. 3. 33. Amph. V. 3. 35. Phorm. IV. 3. 35. Plautus, Amph. I. 1. 273. *Interea 'st viam.*

46. *In Cariam.*] Haec Asiae minoris regio littoralis, ad oram Carpathii, opposita Rhodo. Eius incolae, φιλοπτόλμοι dicti mercibus, mercenariam militiam praestabant. Videtur igitur Thraso Cariam profectus esse ad supplementa militiae conscribenda. [*Interea 'st e. interim.* Infra II. 2. 24. *Interea loci ad macellum ubi advenis.* Liv. XXV. 19. *Et quibus artibus ad id locorum nostri et duces et vocatus capti essent.* In his locutionibus locus pro tempore sumi debet.

renov. ad Liv. XXVII. 7. 17. et Cortius ad Sallust. Jug. c. 63. 6.]

47. *Quam intimum habeam te.*] Ita Plautus, Mil. II. 1. *Intimum ibi se miles apud lenam facit.*

48. *Mea consilia ut tibi credam omnia.*] Plautus ac. II. 4. 34. *Tibi mea consilia summa semper credidi.*

Ph. Neque hoc tacebit Pármeno. *Pa.* O dubiúmne id e
Th. Hoc ágite, amabo. Mátér mea illic mórtua 'st
 Nupér. eius frater áliquantum ad rem est ávidior.
 Is úbi hanc forma vídet honesta virgine[m],
 Et fidibus scire, prétium sperans, ílico
 Producit, vendit. fóрте fortuna ádfuit

V. 49. vulgo erat *Ne hoc quidem t.* ut *quidem* in ultima corripi
 Quod etsi recte fieri potest, tamen codicis Vaticani lecti
 cum Bentl. praeferebam iudicavimus.

V. 52. claudicat ab initio. Itaque Bentleius corrigit: *Is, ubi*
hanc forma etc. Requiritur *esse* ob id quod sequitur *a*
bus scire.

ut tibi credam omnia.] Ex praesenti actu sumpsit arguere
 quod eum nunc tanquam consultorem adhibuerit. Et bene cre
 secundum illud, *Potin' est hic tacere?* — 49. *Ne hoc*
dem.] Id est, hoc quoque falsum est. — *Dubiúmne id e*
 Me non taciturnum scilicet. — 50. *Hoc ágite.*] Pro adverbii
 ripientis est positum: aut certe pro adhortatione audientiae praebit
 Sic *Plautus, Hoc ágite, sultis, spectatores.* Et convenit velut
 audientiam significantis, et gestu hoc ipsum adiuvare. *Hoc á*
 id est, illud desinite, et hoc attendite. — 51. *Nuper.*] Ut
 amor flagrare videatur, addidit *nuper.* *Aliquantum ad*
est avidior.] Vultu accommodato ad reprehensionem pronuntia
 est. — *Ad rem avidior.*] Proprie *avidior.* Et *rem* pec
 modo dicit. — 52. *Is ubi hanc forma.*] Ex aliena person
 ostendere praeter affectum, quanti sibi aestimanda sit: et quant
 nere miles Phaedriae meruerat anteponi. — 53. *Et fidibus*
re.] Vetusta ἄλλειψις. *Pretium sperans.*] Deest *magnum, u*
stabulo frenos audire sonantes. — 54. *Producit: vendit.*] I
 prie. Nam *produci* res venales dicuntur. *Producit: ven*
 Haec celeritas vendibilem indicat mercem. *Forte fortuna.*] I

50. *Hoc ágite.*] Solennis formula in attentione sibi com
 da. And. I. 2. 15. Phorm. II. 3. 3.

51. *Ad rem avidior.*] Ita Adelph. V. 3. 48. V. 8. 31.
 vocis *avidus* vide ad Heaut. III. 2. 15.

52. *Forma honesta.*] Vide ad And. I. 1. 96.

53. *Fidibus scire.*] Subaudi, canere, ut plene dixit Cic.
 I. 2. Cicero, Fam. IX. 22. *Socratem fidibus docuit nobilissimus fi*
 Valet autem *scire* peritam esse. Unde dixit Nepos, Praefat.
terque tibiis cantasse. [Laudat Ruhnken. Gronovium ad Liv. XXIX.

54. *Producit.*] Ita Heaut. I. 1. 92. [*Forte fortuna i. e.*
 ter. Hae voces saepe iunguntur et semper in bonam partem dic
 Phorm. V. 6. 1.]

méus amicus: émit eam donó mihi, 55
 rúdens harum rérum, ignarusque ómnium.
 énit. postquam sénsit me tecúm quoque
 a habére, fingit causas, ne det, sédulo:
 , sí fidem habeat, se íri praepositúm tibi
 id me, ac non id métuat, ne, ubi accéperim, 60
 é relinquam, vélle se illam míhi dare:
 um íd vereri. séd, ego quantum súspicor,
 vírginem animum adiecit. *Ph.* Etiamne ámplius?

fortuna. — 55. *Hic meus amicus.*] Quia locus est merito-
 non iam miles, sed meus amicus. Vide enim quid sequatur:
 is, inquit, eam dono mihi, imprudens harum rerum.
 ostenditur quam avidus id faceret, si rem penitus nosset. Simul
 ostenditur, quanta secreta dicat Phaedriae: utpote quae rivalis
 est. — 56. *Imprudens harum rerum, ignarusque omni-*
 Prudentia naturalis est: gnaritas extrinsecus venit. *Imprudens,*
 e: *Ignarus*, per alios. Hoc est, qui nec suspicatus sit, neque ex
 o audierit. — 57. *Postquam sentit me tecum quoque*
habere.] Non dictum, sed quasi celatum. *Sentit me te-*
quoque rem habere.] Magno pondere dixit, *tecum quo-*
 tanquam irascendi iusta magis sit causa militi, quam Phaedriae.
sentit, et *tecum*, et *quoque*, hoc significat. *Rem habere.*] *Phaedriae*
 dixit, ut honeste res impura dicatur. — 58. *Ne det sedulo.*] *Sedulo*
ulo, sine dolo, hoc est, impense. — 59. *Ait.*] Semper *ait*
 us, quum vel invisit nobis et audientibus, vel vana dicta narra-
 alicuius. *Si fidem habeat.*] Hoc est, si faciam aliqua, unde
 it se tibi praeponi. *Si fidem habeat.*] Si credere cogatur, id
 credendi, *Se iri praepositum tibi apud me.*] *ἄνασσομαι*
 verbo, *praepositum iri*, ac necessaria implicatio in his, quae
 dictu sunt. — 62. *Sed, ego quantum suspicor.*] Alta et
 a inventio. Scit meretrix hoc solo amatores inimicos esse, quod
 diligunt. Magnifice igitur, ut rivalis odium deliniret, vult per-
 lere Phaedriae, non se amari, sed virginem. — 63. *Ad virgi-*
nis animum adiecit.] Cur hoc inferat? ut vel laedendi militis
 a Phaedria patiat, eum, quam amet, et nolit virginem dono
 e. — *Etiamne amplius?*] Mundat Terentius, ut solet, res

56. *Imprudens.*] H. e. inscius. Silius Ital. VI. 166. *Impru-*
tantas pestis gradiebar. Consule Bynkersh. Observ. Lib. II.
 10.

57. *Me tecum quoque rem habere.*] Vide supra ad Vs. 39.

63. *Ad virginem animum adiecit.*] Plautus, Merc. II.
 2. *Ne ad illam me animum adiecisse aliqua sentiat.* — *Etiam-*

Th. Nihil: nám quaesivi. nunc ego eam, mi Phaedria. Multae sunt causae, quamobrem cupiam abducere: Primum quod soror est dicta: praeterea ut suis Restituam ac reddam: sola sum; habeo hic neminem. Neque amicum, neque cognatum: quamobrem, Phaedria,

V. 68. Bentl. corr. *Neque notum neque cognatum.* Nam versum proximo, inquit, rursus: *Cupio aliquos parere amicos: satis venuste.* Thais peregrina erat et recens e Rhodo advena

huiusmodi per ἔλλειψιν suam. — 64. *Nihil: nam quaesivi. Nunc ego eam, mi Phaedria.*] Optime purgavit Terentius, quod mox liberalibus nuptiis fuerat obfuturum, si vitiatam virginem duceret Chaerea. Necessario ergo defenditur, tanquam quae honeste nuptiae est. — 65. *Multae sunt causae.*] Non diligenter considerant hanc meretricis orationem, qui illam instar controversiae referunt. Nam et principium est, *Me miseram, vereor ne illi gravius Phaedria tulerit;* et narratio, *Samia mihi me fecit;* et partitio cum confirmatione, ut, *Nunc ego eam, Phaedria, multae sunt causae, quamobrem cupio abducere: primum quod soror est dicta,* et caetera. Reprehensio quoque, *Egone id timeo?* et *Egone non ex animo sera dico?* Et conclusio per conquestionem: ut, *Quam iocor voluisti a me tandem, quin perfeceris? Ego impetris nequeo hoc abs te, biduum saltem ut concedas solum. Quamobrem cupio abducere.*] Etiam hoc verbo gratificatur Phaedriae: non enim *accipere*, ut ab amico remunerante: sed *abducere*, ut ab stulto, et experte. — 67. *Ut suis restituam, ac reddam.*] *Restituimur* iis, quibus nos volumus: *Reddimur* iis, qui volunt. Ergo restituimus volentem, reddimus volentibus. Sed in utrumque est. *Sola sum: habeo hic neminem.*] *Sola sum* ad familiarium refertur absentiam. *Habeo hic neminem*, ad amicum amicitiam. Potest enim sola domi esse, habere tamen aliquos foris. Et, *Habeo hic neminem*, plus sonat quam, *Neminem hic habeo.* Et, *Sola sum*, ab iis quos natura conciliat per se. *Habeo neminem*, eorum qui voluntate iunguntur. — 68. *Neque amicum.*] Bene hoc apud amatorem: quia est aliud *amator*, ali-

ne amplius?] Vellet Phaedria, Thrasoni amplius quid esse cum illa puella, sperans ita fore, ut animus eius paulatim elabatur Thaisi, ipseque adeo sine rivali illa potiatur. Vide And. II. 1. 25.

65. *Causae quamobrem.*] Vide And. V. 1. 18.

68. *Restituam.*] Plautus, Capt. III. 4. 56. *Illum restitu-*

Cupio aliquos parere amicos beneficio meo.
 Id, amabo, adiuta me, quo id fiat facilius.
 Sine illum priores partes hosce aliquot dies

70

Idem v. 69. pro vulg. *parare*, ex Bembino correxit *parere*, quod metrum requirebat. Ceterum observat *beneficio meo* spondei et dactyli spatium metiri, ut Plaut. Trin. IV. 3, 45. Asia. III. 3, 83. Poen. III. 3, 22. Rud. IV. 7, 21.

amicus. Amator, qui ad tempus, *amicus*, qui perpetuo amat. An aia in patris potestate est Phaedria? *Quamobrem, Phaedria*.] necessariis interponi nomen licet audientis. — 69. *Cupio aliquos parere amicos beneficio meo*.] Hic ostendit specialiter, huiusmodi amicos quaerat, ne Phaedriam contemnere videatur. *Parare amicos beneficio meo*.] Quia parantur et suo, sed minus diligunt. — *Id, amabo, adiuta me, quo id fiat facilius*.] *Idem*; bis id posuit. *Adiuta me*.] Mira coactio; pro *patere* *excludi* *adiuta me* dixit. — 71. *Sine illum*.] Blande *sine illum*, inquam in manu eius sit iniuriam non pati, et excludi militem. Non *idem* dixit *fer*, aut *patere*, sed *sine*. *Priores partes hosce aliquot dies*.] Honestè circumloquitur et oratorie, ne dicat, *Abi*

hic. *hic autem in Aulidem me meo patri*. [Sola sum: hoc statim exeat addens habeo neminem neque amicum neque cognatum. Sic solido dicitur de liberis, qui parentibus orbatu sunt. Cic. Verr. I. 58. *illorum solitudo quam firmissimo praesidio munita sit*. Vid. Gronov. Senec. Consol. ad Marc. c. 24.]

69. *Parare amicos*.] And. I. 1. 39. [*Parare amicos*. Bentius ex metri rationibus legit *parere amicos*. *Parere* idem est quod *parare*, acquirere. Andr. IV. 5. 2. *optavit parere hic divitias*. Infra 2. 32. *ut solidum parerem hoc mihi beneficium*. Liv. XLII. 11. *aque ad vires eam, quae longo tempore pareretur, auctoritatem*. ubi vid. Drakenborch.]

71. *Priores partes*.] Adelp. V. 4. 26. Locutio translata a histrionibus, quorum primae, secundae, tertiae partes erant. Intra igitur Thais, militem partibus suis actis mox excludendum esse. Cicero ad Q. Fr. II. 4. *Tibi istius generis in scribendo priores partes habeo, quam mihi*. [*Priores partes habere* i. e. tibi praeferrere. *Partes* proprie in scena sunt, quae quisque actorum sub alterius persona recitant. Hinc histrionum alii *primarum*, alii *secundarum*, alii *tertiarum* *partium* dicuntur. Inde ad alia transfertur. Cic. pro Flacco c. 27. *opus primarum partium*. Liv. III. 10. *fabulam compositam Volsci belli, hinc ad partes paratos*. ubi vid. Drakenb. Contra *posteriores*, *nissa voce partes*, est Adelp. V. 4. 26. Victorius V. L. III. 18. et Valerius in Maussaci Not. in Harpocr. p. 117.] — *Hosce aliquot dies*.]

Apud me habere. nil respondes? *Ph.* Pessuma, Egon' quidquam cum istis factis tibi respondeam?

Pa. Eu noster! laudo. tandem perdoluit. vir es.

Ph. At ego nescibam quorsum tu ires. parvula

Hinc est abrepta: eduxit mater pro sua:

Soror dicta est: capio abducere, ut reddam suis.

V. 77. vulgo est dicta. Mutavit Bentl. ex Bembrino et aliis. *Soror*

foras, atque excludi te patere. — 72. Nihil respondes?] Nihil silentium accusat, quia scit nihil responsurum contrarium. Et blande, *Nihil respondes?* dixit, tanquam qui debebas amorem. — 73. *Ego quidquam.*] Facete exprimitur illud, *Amantium irae, amoris integratio est.* — 74. *Tandem perdoluit.*] Nimis doluit, id est, persensit dolorem. Et tandem quasi qui mimis patiens fuit. — *Tandem perdoluit. vir es.*] Eleganter variavit personam secundam, et tertiam. *Vir es.*] *Puer*, sed iam *vir*, qui meretricem contemnis. — 75. *Parvula hinc est abrepta: eduxit mater pro sua.*] Vide *μηνειν* odio inductam, et depravatam pronuntiatione: ita ut et *ομοιωσις* non vitarentur de industria. *Parvula hinc est abrepta,* et

Plautus, Truc. IV. 3. 19. *Amabo, ut hos dies aliquot sinas Eum apud me.* [Pronomen *hic* temporum nominibus adiunctum significat tempus vel proxime elapsum vel proxime futurum. Infra II. 3. 40. *mensibus sex septem.* Apud Graecos *οὐτος* eandem vim habet. Vid. Bosii Exercit. philol. p. 75.]

73. *Cum istis factis.*] De usu voculae *cum* vide ad IV. 4. 38.

74. *Tandem perdoluit.*] Ita pronunciat, uti Davus And. 4. 7. *Tandem cognosti, qui siem.* Et Annius apud Liv. VIII. 1. *autem tandem desiderium libertatis remordet animos.* Est autem *αὐτηνικόν* in *perdoluit.* Hyginus, Astron. II. 40. *Cuidam circumdoluit inceptum Demiphontis.* — *Vir es.*] Formula laudis Adolph. IV. 2. 25. Florus III. 3. *Flagitante aquam exercitu, viri, quis, estis, en illic habetis.*

75. *At ego nesciebam.*] Tres hosce integros versus laus Quintilianus, Instit. Orat. IX. 2. Continent autem *μηνειν* verba Thaidis; qualis illa Didonis, apud Virg. Aen. IV. 376. *Nunc au Apollo, Nunc Lyciae fortes, nunc et Iove missus ab ipso Interpretum fert horrida iussa per auras.* [De usu voc. *at* conf. Curtius Cic. Epist. p. 168. et Wopkens lectt. Tull. p. 127.] — *Quorsum ires.*] Vide supra Vs. 44.

76. *Eduxit mater pro sua.*] Plautus, Cistell. I. 3. 24. *que educavit eam sibi pro filia.*

sempe omnia haec nunc verba huc redeunt denique;

Ego excludor: ille recipitur. qua gratia?

Nisi illum plus amas, quam me: et istam nunc times, 80

haec advecta est, ne illum talem praeripiat tibi.

Q. Ego[n] id timeo? Ph. Quid te ergo aliud sollicitat? cedo.

initio versus, ut *color* (II. 3, 27.) *habens* (II. 3, 93.) ultimam corripere solenne est.

V. 80. satis inconcinnum Bentl. sic refingit: *Nisi si illum plus quam me amas; et istam nunc times. Illud Nisi si exhibent aliquot mss.*

V. 82. Bentl. ex uno cod. *Ego id timeo.* Alioquin versus est syllaba longior.

Haec mater pro sua, soror est dicta. — 78. *Haec nunc verba.*] Id est, falsa dicta. *Huc redeunt.*] Ut excludar. — *Nisi illum plus amas, quam me.*] Repudiatis causis, quas attulerat, per derivationem causae, hic aliud dicit esse cur repellat. *Et istam nunc times, quae advecta est.*] Adeo, inquit, amas militem, ut etiam invides, si quam amaverit. — 81. *Tamen praeripiat tibi.*] *Ελκωνελα* stomachantis amatoris. — 82. *Vid te ergo aliud sollicitat?*] Quid est, inquit, si hoc

78. *Huc redeunt.*] Ita And. III. 3. 35.

[80. *Istam times, ne illum talem praeripiat tibi.* Hoc dicitur pro *ne*, ne ista illum talem praeripiat tibi. Sic saepe in priore parte attentionis ponitur accusativus pro nominativo in posteriore. Infra V. 5. *scisne me in quibus sim gaudiis.* Cic. ad Div. IV. 1. *rem vides eomodo se habeat.* Haec loquendi ratio ab utriusque linguae scriptoribus frequentatur in verbis sciendi, videndi et similibus. Vid. Gronov. Senec. de Benef. IV. 32. et Perizon. ad Sanctii Min. II. 5. p. 185. *talem* i. e. virum tantum, tam egregium. Est per ironiam capiendum. *Talis* dicitur de illis, qui propter animi corporisque bona laude digni sunt. Adolph. III. 1. 10. *talem, tali genere et animo.* Sallust. Iug. 63. *tamen is talis vir ad id locorum petere non audebat.* Sic *qualis* pro *quomodo* quam excellens. Ovid. Fast. V. 960. *qui modo qualis eram.* ubi vid. Heinsius.]

81. *Illum talem.*] *Ελκωνικως.* Dicitur autem *talis* pro *tantus*, et tam eccellente. Plautus, Capt. V. 2. 2. *Quid me oportet favore, ubi tu talis vir falsum autumas?* Cicero, Fam. XIII. 73. *Certe tibi persuadeo, te, talem virum, nil temere fecisse.* Sic *qualis* pro *quantus*. Ovidius, Fast. V. 960. *Cernite, sim qualis, qui modo quales eram!* — *Praeripiat tibi.*] Plautus, Casin. I. 1. 14. *Huc missi sponsam praereptum meam?*

Num s6lus ille d6na dat? nunc6bi meam
 Benignitatem s6nsisti in te claudier?
 Nonne, 6bi mi dixti c6pere te ex Aethi6pia
 Ancillulam, relictis rebus 6mnibus,

V. 83. Bentl. corr. *num tibi meam*; quia *nuncubi* nusquam alibi
 periat. Sed dicitur pro *num alicubi* etiam ap. Varr. de Re
 III. 2, 4.

V. 84. pro *in te claudier* ex codd. corrigit *intercludier*, ut
 III. 3, 41.

non est? — 83. *Num solus ille dona dat?*] Iam quasi quæ-
 stiones tractantur: sed ille munus advexit. *Nuncubi meam be-*
gnitatem.] Possunt enim dona dari, sed exigua, aut minus libe-
 liter: et ideo mentionem *benignitatis* adiecit. — *Nuncubi me-*
benignitatem.] Sed ille benignus est *nuncubi*, numquid alie-
 rit? Aut si *nuncubi* legimus, erit adverbium temporis: ut sit ubi,
 in loco, qua in re. *Nuncubi meam benignitatem.*] Intel-
 se et dona obtulisse, et id benigne saepe fecisse; nam plerumque
 grata dona sunt, in quibus benignitas non apparet: quae aut in quæ-
 titate rerum est, aut in facilitate praestantis. — 43. *Claudier*
Claudi, aut *claudicare*. *Sallustius*, *Neque enim ignorantia clau-*
des. Et, *Nihil socordia claudibat.* — 85. *Nonne, ubi mi-*
dixti cupere te.] Plus dixit, *ubi dixit cupere te*: quam
 diceret, fecisti ut emerem. Plus est enim id praestitisse, quod qui-
 ceperit, non ausus fuerit postulare. *Cupere te.*] Vult rem pe-
 pretii ex illius cupiditate et suo labore perpendi. *Ex Aethiopia*
Non Aethiopiassam: sed honestius *ex Aethiopia*. — 86. *Relictis*
rebus omnibus, quæ sivi?] Haec iam omnia in beneficiis et

84. *In te claudier?*] Vide ad And. III. 3. 41. et quae ad-
 vit Cortius ad Sallust. Fragm. Lib. III. p. 976.

85. *Ex Aethiopia.*] Ita infra III. 2. 18. Tibullus, II. 3. 6.
Illi sunt comites fuscii, quos India torret. Theophrastus, Charac-
 ter. cap. 21. *Καὶ ἐπιμελεθῆναι δὲ ὄπως αὐτῶν ὁ ἀκόλουθος Αἰθίοψ ἴσται.*
 Ubi vide Is. Casaub. [*Ex Aethiopia ancillulam* i. e. ancillulam Aethi-
 opiassam. Sic apud Liv. I. 50. *Turnus ab Aricia* est *Turnus Ariciae*.
 Virg. Georg. III. 2. *pastor ab Amphryso*. Vid. Buchner. de commo-
 rat. dicendi p. 329. Meretrices etiam lautarum feminarum exemplo
 ancillis et eunuchis fuscis ad ministeria uti solebant. Vid. Tibull. II. 6. 8
 et ibi Broukhusius.]

86. *Relictis rebus.*] Vide ad And. II. 5. 1. [*Velle se esse*
 habere. *Volo et nolo* cum absolute ponuntur, semper supplendum
 verbum conveniens sententiae. Vid. Duker. ad Flor. III. 1. p. 432.]

quaesivi? porro Eunuchum dixi velle te,
quia solae utantur his reginae; repperi.
Heri minas viginti pro ambobus dedi.

V. 89. Bentl. *Heri minas pro ambobus viginti dedi*, ex codd., ut ver-

ari solent. — 87. *Quaesivi.*] Vide quemadmodum exhibeat, ne aerumnas sibi difficultium munerum dicat imposuisse meretricem, *Aethiopia ancillulam*, inquit, *dixisti te cupere*. Quid feci in re coeli, et solis, ac pene orbis alterius? *quaesivi*, non in promptu erat. Deinde, non petiisti, sed *dixisti*: nec velle, sed *cupere*: non nigram, sed *ex Aethiopia*: nec dedi, sed *elicitis rebus omnibus, quaesivi*. Quid hic non exquisitum? Sed non ita expressum, ut nihil addi possit? *Eunuchum porro ille.*] Eunuchos a Persis institutos putant ex captivis. A Babylonis Hellanicus auctor est id habuisse. *Eunuchum porro dixisti ille se.*] Vide quemadmodum ut maius faciat quod praestitit, non vel imputat duo mancipia: sed primo *puellam*, deinde *eunuchum*. *Eunuchum.*] Ἐθιοῦχος εἰρηται, ὡς σὺν ἡμῶν ἔχων, τοῦτ' ἐστὶ, φυλάττων ὈΚεῖΝ ῥΥΝεΝ ΚεΚΑΝΑΡΟC. *Porro.*] Deinde, vel postea, vel alio post. — 88. *Quia solae utuntur his reginae.*] Illam quia ex Aethiopia; hunc, quia solae his Reginae utuntur. Quid tale laidi rivalis dedit? *Quia solae utuntur his Reginae.*] *Vale.* *Eunuchum* dixit, et intulit, *his*. ut, *Si quisquam est, qui nocere se studeat bonis plurimis, et minime multos laedere: In la Poëta hic nomen profitetur suum.* — *Reginae.*] Id est, divites; καὶ ἐμπατικώτερον est. *Quia solae utuntur his reginae.*] Nota, quum Eunuchum in singulari numero praeposuerit, *his* subiungitur; sed *his* non ad Eunuchum retulit, sed ad delicias, aut quid tantum: quia solae utuntur huiusmodi deliciis servitiisque reginae. Et oratione hic subdidit, quod in ancillula praetermisit, quia nulla Aethiopsa honesta dici potuit. Et *reginas* modo divites dicit, ut in Phorone, *Regem me esse oportuit. Repperi.*] Plus est quam *emi*. Et tale quam propriis et amplissimis verbis usus est, quia et ancillam ex Aethiopia, et Eunuchum: quo solae utuntur reginae. illam *quaesivi*, et tunc *repperi*: neutrum enim horum facile positum erat. — 89. *Heri*

[88. *Reginas* sunt matronae nobiles et opulentae, ut bene Donatus proponit; ita etiam *rex* pro homine potenti. Phorm. II. 2. 24. *nemo eius pro merito gratiam regi refert*. Sed et clientes patronos divites et mentes vocabant *reges*. Horat. Epist. I. 17. 43. Notanda vero h. l. callage numeri. Nam cum dixisset *eunuchum* in singulari, subiicit in plurali, cuius commutationis exempla vid. apud Cic. de Off. II. et alios, quos laudant Gronovius de Pec. Vet. II. 4. p. 167. et Burmann. ad Val. Flacc. VIII. 178.]

89. *Minas viginti pro ambobus dedi.*] Ita Adelph. II.

Tamén contentus ábs te. haec habui in mérgoria.
Ob haéc facta abs te spérnor. *Th.* Quid istic, Phaedria?

Quanquam íllam cupio abducere, atque hac re árbítror.
Id fieri posse máxime: verúmtamen,
Potíus quam te inimicum hábeam, faciam ut iússeris.

sus magis magnificum sonet. Solere etiam Terentium viginti in quinta versus sede ponere.

V. 93. Bentl. corr. *Id posse fieri, ut versus suavior sit.*

minas viginti pro ambobus dedi.] Recentiora beneficia graviora adversum ingratos sunt. Ergo a tempore inducitur exprobratio. *Pro ambobus dedi.]* Melius amborum praetium dixit, quam separatim diceret, quanto emerit ancillulam nigram: de qua mox dicitur, *Hic sunt tres minae.* Nam constat Eunuchum solum tantum esse minis viginti, ut ipse Parmeno confitebitur seni. — 90. *Tamen contentus abs te.]* Et hoc servatur in beneficiis. Nam meliora sunt cessantibus meritis eorum, quibus praestantur. — 91. *Ob haec facta abs te spernor.]* Sic *Virgilius*, --- nos munusculis templis Quippe tuis ferimus, famamque fovemus inanem. Et cum in interrogatione, aut cum increpatione proferri potest. *Ob haec facta abs te spernor.]* Hic duplex est pronuntiatio: vel per invidiosam prolationem, vel per interrogationem. Et melius hoc modo, quam interrogative profertur: hic enim est multo gravior illo. *Quid istic?* Hoc adverbium consentire incipientis est; et est *ἔλλειψις*: deest enim remoramur, aut quid tale. — 92. *Cupio abducere.]* *Abducere* dixit, tanquam ab stulto: nec per verum meritum, sed per fraudem. *Cicero*, *Per vim atque dolum abducta ab Rhodio tibicine. Atque hoc re arbitror.]* Non dicit qua, hoc est, ex te. Verumtamen scit meretrix, contentione quadam negari. Ergo fingit se vinci, ut adolescentem molliat: et ipsa cedit, ut et ille remittat pertinaciam. — 93. *Potius quam te inimicum habeam, faciam ut iusseris.]* Hoc totum loquitur, tanquam magis ipsa amet Phaedriam, quam illo ametur. *Te inimicum habeam.]* Huic contrarium est, *Ut tuum amicum habeam.* — *Faciam ut iusseris.]* Nec voluntate, nec vultu consentientis hoc meretrix agit: sed callide tentat omnia. Nam quia persistendo non perficit quod expectabat, docet Phaedriam etiam ipsum negligentius negare quod poscitur. Et adeo hoc subtile est, ut statim impetraverit. Pervulgatum est enim, quod summa vi defende

1. 25. Plautus, *Mostell.* I. 3. 142. *Triginta minas pro capiti suo dedi.*

90. *Haec habui in memoria.]* Vide *And.* I. 1. 13.

91. *Quid istic, Phaedria?]* Vide *And.* III. 3. 40.

A. Utinam istuc verbum ex ánimo ac vere diceres, 95
 potius quam te inimicum hábeam. si istuc créderem
 scéere dici, quídvís possem pépeti.
B. Labáscit, victus úno verbo. quám cito!
A. Ego nón ex animo mísera dico? quám ioco
 rem vólúisti a me tándem, quin perféceris? 100

V. 98. Bentl. corr. *Labascis, victus, uno verbo* etc.

be, quum extorqueretur, hoc idem postmodum remitte remittenti. —
 [*Utinam istuc verbum.*] Et *istuc verbum*, pro tota sen-
 tentia. *Verbum* pro dicto. Sed proprie ἀξίωμα, id est, sententia
 enunciatio, quae uno ligatur et astringitur verbo, *verbum* a vete-
 rus dicebatur. *Ex animo, ac vere diceres.*] Certe, quia est
 ex animo dicat, fallat tamen. — 96. *Potius quam te ini-*
mum habeam.] Tantum in animum Phaedriae hoc descendit, ut
 repetat, quod amica dixerat adulando. — 97. *Sincere dici,*
quidvis possem perpeti.] *Sincerum*, purum, sine fuco, et sim-
 plex: ut mel *sine cera*. Bene ergo, ut mel, blandimentum meretri-
 cis dulce fatetur, sed negat esse *sincerum*. — 98. *Labascit.*]
 Lascivia inchoativa trisyllaba fere media producta enuntiantur. *Vi-*
ctus uno verbo, quam cito!] *Quam cito* ait, qui illum falsa
 scrymula vinci crediderat posse. Plus factum est: uno victus est ver-
 bo, et cito. *Victus uno verbo.*] Ut, *Utinam istuc verbum*. Et
uno verbo, ut diximus, sic accipe, ut Verbum dictum intelligas,
 quod verbo complectitur, et completae sententiae pronunciationem,
 quod ἀξίωμα nominatur. — 99. *Ego non ex animo misera*
ico?] Quod sensit multum valuisse, hoc Thais inculcat animo amici
 sui. Et *ego*, vide quanta significet. Convenit hoc pronomen blande
 multa exprobranti: ut *Virgilius, Mene fugis?* — 100. *Quam ioco*
rem voluisti.] Contra illud refertur, quod ait Phaedria, *Nonne,*
si mihi dixisti cupere te ex Aethiopia ancillulam, relictis rebus omnibus,
taesivi? Sed hoc vehementius et disertius, *Quam ioco rem vo-*
luisti? Non munus, inquit, sed quod plus est, *rem*. Et non serio,

95. *Ex animo ac vere.*] Catullus, Garm. CVI. *Di magni,*
scite, ut vere promittere possit, Atque id sincere dicat, et ex animo.

97. *Quidvis possem perpeti.*] Vide And. II. 3. 6.

98. *Labascit.*] Metaphora a statua, aedificio vel arbore trans-
 lata ad animum. Adelph. V. 2. 31. Plautus, Rud. V. 4. 38. *Salvos*
um: Leno labascit: libertas portenditur. Suetonius, Caes. 14. *Nisi*
ibantem ordinem confirmasset M. Catonis oratio. — *Uno verbo.*]
 Iec. III. 1. 33. Propertius II. 5. 13. *Quam facile irati verbo mutan-*
ur amantes.

Ego impetrare nequeo hoc abs te biduum,
Saltem ut concedas solum? Ph. Siquidem biduum;
Verum ne fiant isti viginti dies.

Th. Profecto non plus biduum, aut — Ph. Aut? —
moror.

Th. Non fiet: hoc modo sine te exorem. Ph. Sed
licet

Faciendum est quod vis. Th. Merito amo te. Ph.
Bene facis.

V. 106. Bentl. *Merito te amo.* Idem verba *Bene facis* ad Thaidem
monem traxit.

sed ioco, a facilitate praestantis. Et *voluisti*, non etiam die.
Mirandum obsequium, ex voto animi pendens. Non expectat in-
firmum: ne voluptati mora sit, dum iubetur. Tum illud quod ait, *per-*
feceris: nonne pondus hoc verbi et potentiam Phaedriae circa
cam, et illius obsequium vehemens, et rerum difficultatem quae
tae sint, monstrat, atque omnem obterit querelam Phaedriae?
101. *Ego impetrare nequeo hoc abs te.*] Tu et ioco, et
petisti, cum *perfeceris* tamen; at ego hoc *impetrare* non possum.
102. *Saltem ut concedas, solum?*] Argute additum *salte-*
et solum. Et bene, *concedas*, ut voluntatis sit: sic enim
supra, *Sine illum priores partes hosce aliquot dies apud me obtinere.*
103. *Verum ne fiant isti viginti dies.*] Facite biduum
cuplavit: et simul quia ex eadem ratione sunt viginti, ex qua duo;
ex qua viginti, ducenti, duo millia. Et sic deinceps. — 104. *Pro-*
fecto non plus biduum, aut.] *Ἀποκρίσις* secunda. — 104. *Hoc modo sine te exorem.*] Nove nunc, non *de te exorem*:
de te exorem. Et hoc absolute. — 106. *Faciendum est quod*
vis.] Non *quod oportet*, sed *quod vis* dicendo, multum addidit
sequio suo. — *Merito amo te.*] Bene amoris mentionem ad
rendam suspicionem contemptus Phaedriae fecit. *Bene facis.*] Et
consuetudinem venit, *Bene facis*, et *bene fecisti*, non iudicium

104. *Nihil moror.*] Sensus est, Non moror ultra biduum
Non concedo amplius, quam hoc biduum. [*Nihil moror* est formula
aliquid contemnentis, certe non magnopere desiderantis, usitata apud
veteres scriptores. Plaut. Most. III. 2. 59.]

106. *Merito amo te.*] Ita solent grati, ubi quid impetrarunt
Heaut. II. 3. 119. Phorni. I. 2. 4. Plautus, Poen. I. 2. 42. *Ad-*
Quiesce. *Ad.* Ergo amo te. — *Bene facis.*] Alia gratias agendi
formula. Adelph. V. 8. 22. Plautus, Mostell. III. 2. 129. *Bene*
nigneque arbitror te facere.

ibo: ibi hoc me mácerabo bíduum,
fácere certum 'st. mós gerundus est Tháidi.
, Pármeno, huc fac illi ádducantur. Pa. Máxime.
In hoc bíduum, Tháis, vale. Th. Mi Phae-
dria; 110
tá numquid vis áliud? Ph. Egone quíd velim?
Milite isto praesens, absens út sies:

... sed gratias agentis. — 107. *Rus ibo.*] Et hoc amatorium
 ... odisse urbem sine amica. Nec dixit, *Ibi ero: sed, Ibi hoc me*
acerabo biduum. Pronunciandum est *biduum*, ac si dixisset
no. — 108. *Ita facere certum est.*] Ex his apparet verbis,
 ... sibi amator hoc aegre imperet. *Mos gerundus est Thaidi.*
 ... pronunciatione et gestu: ut ostendat, quae vis amoris sit, ut
 ... illi mos geratur. — 109. *Huc fac illi adducantur.*] Eunu-
 ... et ancilla, figurate *Illi:* sed praevallet genus masculinum. *Ad-*
ducantur, pro *adducite eos*. Et bene adiectum est, ne dilatis ob re-
 ... tionem muneribus, non procederet actus fabulae. Et simul quia
 ... sentia Phaedriae opus est, dum per Chaeream ludificatur meretrix.
 ... 110. *In hoc biduum, Thais, vale.*] Nunc *vale* absces-
 ... significat, non salutationem: nam si mera salutatio est, biduo so-
 ... amicam valere optat. Sed praescribere conatur, quanto tempore
 ... turus sit, et simul ostendit, quam invitus abscedat. *In hoc bi-*
duum, Thais, vale.] Accusativo utens casu expressit amatoris im-
 ... sentiam. *Biduum* dicens, praescripsit de tempore. Et *vale*,
 ... forem vim habet ex dolore discedentis, quam obsequio salutantis. —
 ... *Et tu, numquid vis aliud?*] *Vale* subaudiendum salutatio-
 ... Et subintelligendum est post osculum dici, *Numquid vis*
aliud? quasi recte factum. — 112. *Cum milite isto.*] *Isto*
 ... additum, quasi odioso; ut alibi, *Iam vero mitte, Demea, tuam*
iracundiam. Et *Virgil. Aut quid petis istis?* Haec enim prono-
 ... spernentis sunt, odiumque monstrantis. *Praesens, absens.*]

107. *Me macerabo.*] Vide ad And. IV. 2. 2.

111. *Numquid vis aliud?*] Formula discedentis ab altero.
 infra II. 1. 7. II. 3. 49. et 71. Adolph. II. 2. 39. Phorm. I. 2. 101.
 4. 18. Plautus, Amph. I. 3. 44. *Iup.* Numquid vis? *Alc. Ut,*
me absim, me ames, me tuam absentem tamen. Aulul. II. 2. 85. *Ibo*
ter, parabo: numquid me vis?

112. *Absens ut sies.*] Virgilius, Aen. IV. 83. *Illum absens*
intem auditque videtque. Ovidius, Trist. III. 3. 17. *Te loquor ab-*
stem: te vox mea nominat unum: Nulla venit sine te nox mihi, nul-
lies.

Diés noctesque mé ames: me desideres:
 Me sómnies: me expéctes: de me cógites:
 Me spéres: me te oblécetes: mecum tóta sis:
 Meus fác sis postremo ánimus, quando ego sún tuus.
 Th. Me miseram! forsitan híc mihi parvam habet
 fidem,

V. 113. Bentl. *Noctes diesque*, numeris quidem melioribus, sed
 vitis codicibus.

V. 117. Bentl. sic mutavit: *Me miseram! forsitan parvam hinc
 habeas mihi fidem*, invitis codicibus.

Καυόζηλος. — 113. *Me desideres.*] *Ἀβήσις*, quia plus est
 desiderium. — 114. *Me somnies: me expectes.*] *Ἐκκαμ*
 prima. Cum *amare* et *desiderare* sit voluntatis, atque etiam
 sequi: *somniare* satis amatorie dictum est. — 115. *Me speres.*
 Cum *me expectes* iam dixerit: quid sibi vult iterum *me
 res?* Inter *spem* et *expectationem* hoc interest: quia *expectatio*
 certorum est: *spes* vero incertorum. Et *expectatio* propinquarum
 rerum: *spes* longinquarum. Et *expectatio* destinatum tempus:
 non destinatum. An, *me speres idem facere*; id est, de te cogitare,
 sit *speres*, credas: ut statim in subditis invenies: *Nam eius fra-*
spem iam propemodum reperisse. — *Me te oblectes.*] Septi-
 mus casus *me. Mecum tota sis.*] Toto animo. Nam illam nunc
 vult esse, non corpus. Et simul quod ipse ab eius corpore ex-
 cludatur, id vult militi eius mente contingere, tanquam penitus exclu-
 damur. — 116. *Quando ego sum tuus.*] *Animus* scilicet.
 117. *Me miseram! forsitan hic mihi.*] Recte Thais nunc
 tem argumenti exsequitur tacitam apud Phaedriam, propter praesentem
 servi: quem poeta vult ita nescire, ut audeat ad vitandam virginem

113. *Me desideres.*] Ausonius Symmacho: *Tum ver-*
beatus, quod adfectavi, adsequar, me ut requiras, me desideres,
me cogites.

114. *Me somnies.*] Cicero, Fam. XIV. 2. *Ante oculos
 noctesque versaris.* Ovidius, Heroid. XV. 123. *Tu mihi cura, Phae-*
drae somnia nostra reducunt. Heroid. XVI. 99. *Te vigilans oculis,*
quo te nocte videbam; Lumina cum placido victa sopore iacent. —
me expectes.] H. e. cupidissime desideres. Heaut. II. 4. 29. Plautus
 Mostell. I. 3. 31. *Tu, ecce, erras, quae quidem illum expectas
 unum.* Ovidius, Heroid. II. 98. *Phylli; face expectes Demopho-*
num tuum.

117. *Mihi parvam habeat fidem.*] Plautus, Bacchid. I.
 3. 22. *Novi, sed nisi ames, non habeam tibi fidem tantam.* [*Forsitan*

ne ex aliarum ingenis nunc me iudicet.
 o pol, quae mihi sum conscia, hoc certó scio,
 ne me finxisse falsi quidquam, néque meo 120
 si esse quemquam cariorum hoc Phaédria.
 quidquid huius féci, causa virginis
 si: nam me eius spero fratrem própemodum
 répperisse, adolescentem adeo nóbilem.

agnare Chaeream. — 118. *Atque ex aliarum ingenis me me iudicet.*] Hic Terentius ostendit virtutis suae hoc esse, ut vulgatas personas nove inducat, et tamen a consuetudine non recedat, ut puta meretricem bonam cum facit, capiat tamen et delectet animi spectatoris. — 120. *Neque me finxisse falsi quidquam.*] Aut, *dixisse*, debuit dicere, aut abundat *falsi*, aut ideo, et vanum aliquid fingi potuit, ut supra, *Si vanum, aut falsum, factum est.* — 121. *Esse quemquam cariorum.*] Melius *quamquam*, quam si dixisset, *militem quemquam cariorum. Quemquam cariorum.*] Quasi meretrix, non *carum* alterum, sed *carum* negat. — 122. *Et quidquid huius féci.*] *Huius* absolute; aut per *ἔλλειψιν*, ut desit *rei*. In Hecyra, *Ne quid sit huius*. In Heautontimorumeno, *Nihil me istius facturum, pater. Virtus, ---- aut quid petis istis? — Quidquid huius.*] *Rei* subintelligendum est: quod eum exclusi foras. — 123. *Spero propemodum.*] Nove *spero*, pro *credo* vel *confido*. *Propemodum* ideo, hominem quidem novit, sed fratrem esse virginis nondum probat. — 124. *Adeo nobilem.*] *Adeo* pro *nimis* positum est, aut

michi parum habeat fidem. Bentleius legit *forsan parvam hic habeat mihi fidem*, ut Phorm. V. 3. 27. *itane parvam mihi esse fidem apud te.* Videndum an *parvam fidem* defendi possit ex iis, quae annotavit Burmannus ad Ovid. Met. III. 149. et ad Virg. Aen. III. 343.]

118. *Ex aliarum ingenis me iudicet.*] Plaut. Pers. II. 30. *Tuo ex ingenio mores alienos probas.*

119. *Mihi sum conscia.*] In bonam partem. Ita Adelphi. I. 2. 50. Contra Horatius, Epist. I. 1. 61. *Nil conscire sibi, nulla *Uescere culpa.**

120. *Neque meo cordi esse quemquam cariorum.*] *Virtus*, Menaechm. II. 1. 21. *Ego illum scio, quam cordi sit carum meo.*

122. *Quidquid huius féci.*] Infra V. 6. 10. V. 9. 40. *Cicero*, Attic. XVI. 4. *Itaque non video, sciturum me, quid eius sit, statim aliquid literarum.* [Laudat Ruhnck. intpp. ad Liv. XXXII. 3.]

Et is hódie venturum ád me constituít domum.
Concédam hinc intro, atque éxpectabo, dúm venit.

V. 125. Bentl. *Et is se hodie etc.* Eadem structura post eandem
est Hecyr. I. 2, 120. III. 4, 23. Codd. aliquot *se* post *rum*
rum inserunt.

pro expletiva particula. [Imo auget: *adolescentem tam nobilem!*
litur etiam Ruhnken. ad h. l.] — 126. *Atque exspectabo,*
venit.] Futurum actum promittere voluit: non quo aliquis gesta
expectantis.

125. *Constituít.*] Ita And. I. 5. 34. Heaut. IV. 4. 4. [
stituere alicui vel cum aliquo est convenire cum aliquo de loco, tempore
et negotio, ubi, quando et quare coeatur. Hec. I. 2. 120. nam con-
tui, cum quodam hospite me esse illum conventuram. ubi vid. De-
Titinius apud Non. Marcell. p. 406. si rus cum scorto constituít ire.
ven. Sat. III. 12. Hic ubi nocturnae Numa constituébat amicae.
verbi vim pulcre explicuit Gronovius Obs. I. 1.]

126. *Concedam hinc intro.*] Plautus, Pseud. I. 5.
Concedere aliquantisper hinc mihi intro libet.

ACTUS SECUNDUS.

SCENA PRIMA.

PHAEDRIA. PARMENO.

Ph. **F**ÁC, ita ut iussi; déducantur ísti. *Pa.* Fa-
ciam. *Ph.* At diligenter.

Pa. Fiet. *Ph.* At matúre. *Pa.* Fiet. *Ph.* Sátin'
hoc mandatúm 'st tibi? *Pa.* Ah!

1. *Fac, ita ut iussi.*] Iam amatorium multiloquium et
niloquium continet ista actio: nam et repetit quod iam dictum est.

2. *Satin' hoc mandatum 'st tibi?*] Formulae speciei
habet, q. d. cave negligas mandatam. Plautus, Merc. II. 4. 27-
tin' istuc mandatam est?

rogitare? quasi difficile sit.

nam tam aliquid invenire facile possis, Phaédria,
nam hoc peribit! *Ph.* Ego quoque una péreo,
quod mi est cárius.

6

istuc tam iniquo pátiare animo. *Pa.* Mínime: quin
[ef]fectum dabo.

numquid aliud imperas?

Munus nostrum ornato verbis; quod poteris: et
istum aemulum,

6. Bentl. corr. *Quin factum dabo*, ut versus sit trochaicus tetra-

cit magis et odiose nimis. — 3. *Ah! rogitare? quasi difficile sit.*] Deest *vis*, vel *pergis*: ut sit, rogitare pergis? Vel *te*, *sum* respicit: vel *hunc*, si aversus hoc dicit: ut sit, Ah, rogitare aut rogitare hunc? Et distinctione interposita, inferendum vultuose, si difficile sit id quod mandat. Ita et ineptiam nimiam circa hoc locuti amatoris expressit: et ostendit nihil esse facilius, quam deducere ad meretricem munera: cum contra illud sit difficillimum, potestati aliquid non dare. *Rogitare?*] Subauditur *te*. Ut sit, *mirum te rogitare; quasi sit difficile complere quod iubes*. — 4. *Aliquid invenire facile possis.*] *Invenire*, acquirere. Sic Heautontim. *Non quaeris patri quo modo obsequare: et ut serves quod tibi invenerit*. Nam ideo a praecedenti etiam *quaestus* dicitur. — *Quam hoc peribit.*] Deest *facile*: ut sit, *Facile hoc peribit. Quod mihi est carius.*] Pro, *qui mihi sum carior*. Sed ego sit absolute, occurrens huic pronomini *quod*. — 6. *Quin effectum dabo.*] *Quin* pro *immo*, ut in Heautontim. *Quin nolo mentire*. — 7. *Sed numquid aliud imperas?*] In his servus nivalis, nisi coactus facere, propter maiorem dominum; sic et alibi, *lesne?* inquit. responderet ei Chaerea, *Cogo atque impero*. — *Munus nostrum ornato verbis.*] Ἠθικῶς non dixit meum,

5. *Peribit.*] Ita Heaut. III. 1. 77. Adelp. IV. 7. 25.

6. *Iniquo patiari animo.*] Ita Phorm. V. 1. 36.

7. *Munus nostrum ornato verbis.*] Primum dicit *nomem*, uti Thraso infra III. 2. 15., tum vult munus suum commendari, cum honore verborum offerri Thaidi. Eodem sensu Cicero, Off. II.

Neque vero verbis auget suum munus, si quo forte fungitur, sed non extenuat. Quinctilianus, Declam. XIII. 13. *Cum parvis mediocritate munusculis illa semper adiceretur commendatio.* — *Quod poteris.*] H. e. quoad quantum. Iustinus, XV. 1. Heaut. III. 1. 7. Vide *levium* ad Cic. Fam. I. 1. *Quod commodo rem facere possis.*

Quod poteris, ab ea pellito.

Pa. Memini, tametsi nullus moneas. *Ph.* Ego rus
ibo, atque ibi manebo.

Pa. Censeo. *Ph.* Sed heus tu. *Pa.* Quid vis? *Ph.*

Censen' posse me obfirmare, et
Perpeti, ne redeam interea? *Pa.* Tene? non hercle
arbitror.

Nam aut iam revertere: aut mox noctu te adiget hor-
sum insomnia.

meter catalecticus. Conf. Hermann. Element. Doctrin. p.
coll. 172, 175.

V. 9. Benti. *ab ea pellito.* *Pa.* Ah! Mem. etc. Nimirum codd.
interponunt.

quasi et Parmenonis sit. *Et istum.*] Id est, molestum et odiosum
nam hoc significat *istum.* — 9. *Ab ea pellito.*] *Ab ea,*
eius animo. Et non, *pellifacito:* sed *pellito.* — 10. *Tametsi*
nullus moneas.] Properat servus carpere vaniloquium domini.
nullus, pro non. Sic in Hecyra, *Nullus dixeris.* Plautus in
nummo, *Nullus credas. Ego rus ibo.*] Et hoc iam dictum est:
ostendit, quam moleste id incipiat Phaedria. — 11. *Censen' posse*
me obfirmare, et perpeti.] Arbitraris: ut *Censores,* qui
alienorum habent summum arbitrium. Et ideo hunc putant non
sere, quia ipsa desiderat fieri. *Posse obfirmare, et perpeti.*
Verba sunt desperantis; non *firmare,* sed *obfirmare:* non *pallere,*
perpeti. — 12. *Tene?*] *Te* quod ait, hanc vim habet, ut sig-
nificet perditum amore Phaedriam esse. — 13. *Nam aut iam*
revertere.] Modo *iam,* pro *statim.* *Te adigent horsum.*] *Hic*
est, ad urbem agent. *Insomnia.*] Vigiliae. Legitur et *adige-*

11. *Censeo.*] *Censebant* proprie Senatores in curia sententia
de republica dicentes. Vide Brisson, Form. Lib. V. p. 162. Unde
significe a servis comicis dictum. Plautus, Amph. III. 3. 11. *Iup.*
rem divinam intus faciam, vota quae sunt. Sos. Censeo. [Notent
rones censeo ironice hic esse negantis se censere; ut *audio* et similia
Bentleius.] — *Obfirmare et perpeti.*] Ita Heaut. V. 5. 8. H.
III. 5. 4. Plautus, Amph. II. 2. 15. *feram et perferam usque abis*
eius animo forti atque obfirmato.

13. *Insomnia.*] Intelligit *ἀνύπναια,* seu vigiliam. Suetonius
Calig. 50. *Incitabatur insomnia maxime.* Vide Comment. maiorem
Cortium ad Sallust, Catil. 27. *Insomnia* in plurali sunt somnia.

Opus faciam, ut defetiger usque, ingratiis ut dormiam.

Vigilabis lassus: hoc plus facies. *Ph.* Ah, nil dicis, Parmeno. 15

Eiicunda hercle haec est mollities animi: nimis me indulgeo.

Eodem non ego illa caream, si sit opus, vel totum triduum? *Pa.* Hui!

16. Bentl. hercle est haec m. ex uno libro.

17. ego illa anapaestum esse monet.

et insomnia numeri singularis. — 14. *Ut defetiger us-*
 [Ordo est, usque ut defetiger. *Ingratiis ut dormiam.*] Id
 etiam invitus et coactus. Nam *ingratiis*, non *ultra* significat:
 Inltronea ingrata sunt: *ingrata*, quae ab inimicis fiunt, ac recu-
 bus. — 16. *Nimis me indulgeo.*] *Me* sic veteres, quod nos
 si dicimus. Alibi, *Te indulgebant, tibi dabant.* — 17. *Tan-*
non ego illa caream, si sit opus, vel totum tri-
um?] Sic coepit tanquam aliquid foret dicturus magnificum: non
 est *παρά προσδοκίαν*: sed vere amator magnum hoc putat. *Vel*
um triduum?] Magna professio virtutis, cum biduo sit opus, tri-
 posse durare. Et *totum triduum* dicit universum triduum,

14. *Opus faciam.*] Intelligit opus rusticum. Heaut. I. 1. 21.
 Ph. IV. 1. 2. Ovidius, Remed. Am. 205. *Nocte fatigatum somnus*
cura puellae Excipit, et pingui membra quiete levat. — *Ingra-*
is.] H. e. vel invitus. Proprie ablativus est adverbialiter usurpatus.
 Casin. II. 5. 7. *Vobis invitis, atque amborum ingratiis.* Merc.
 4. 11. *Tuis ingratiis.* Eodem sensu Propertius, III. 10. 25. *Dul-*
que ingratos adimant convivium somnos. [Comici semper dicunt *in-*
gratiis, alii scriptores *ingratis*. Cic. Verr. IV. 9. *dicent quae necesse*
ingratis. Oudendorp. ad Apul. Met. I. p. 80.]

15. *Hoc plus facies.*] Sensus est, Tanto plus facies, dum
 us vigilabis. Heaut. I. 1. 22. — *Nihil dicis.*] H. e. quod dicis,
 nilis est momenti. And. II. 1. 14. Phorm. I. 4. 31.

16. *Eiicite ex animo curam atque alienum aes.* Lucilius apud Non.
 cere *istum abste quam primum et perdere amorem.* — *Nimis me*
dulgeo.] Heaut. V. 2. 35. Lucilius, Lib. XXVIII. *Tu, qui iram*
ulges nimis, manus abstinere a muliere melius est. [Cort. ad Sal-
 . Cat. 2. 9. quem laudat Ruhnk.]

'Univorsum tríduum? vide quíd agas. *Ph. Stat sententia.*

Pa. Dī boni, quid hoc mórbi est? adeon' hómīnē immutárier

'Ex amore, ut nón cognoscas eúndem esse? hoc nemo fuit

Mínus ineptus, mágis severus quisquam, nec mágis cóntinens.

ἀγωνιστῆς: quasi sit tríduum in multo numero. — 18. *Vide quíd agas.*] Sic dicitur magna aggredientibus. *Stat sententia.* vultu et gestu magis spectabile quod dixit, *stat sententia*: maxime eo, quod tanto sonitu haec de se promittat Phaedria com rediturus, vel potius non accessurus ad villam: tantum autem quantum temporis opus est ad vitiandam virginem. — 19. [*Quid hoc morbi est?*] Excusatio amoris, quando non culpa, sed amor est. *Adeon' homines immutarier ex amore, ut cognoscas eundem esse?*] More suo a plurali numero ad singularē se convertit. — 20. *Ut non cognoscas eundem esse.* Non solent stulti induci adolescentes: et ideo ad amorem retulit statentiam Phaedriae. — 21. *Minus ineptus, magis severus.* Nisi enim hoc esset, quid esset, quod illum mulier praeferret militi, aut quid relinqueretur proprium personae militis, si et hic stolidus. *Magis severus quisquam, nec magis continens.*] Animate ut amet Terentius magis addere positivo, potius quam comparativum facere. Nam, neque *severior*, neque *continentior*, tam v

18. *Vide, quid agas.*] Formula deterrentis. Ita infra *V. 22.* Donat. ad Phorm. II. 2. 32. — *Stat sententia*] Quodque firmiter decretum est, *stare* et *sedere* dicitur. Virgilius, *Aen.* 750. *Stat, casus renovare omnes.* *Aen.* IV. 15. *Si mihi non confixum immotumque sederet.* [*Stat sententia* i. e. decrevi. Ovid. *Met.* I. 243. *sic stat sententia.* Vid. Sigon. ad Liv. XXI. 29. 5. Etiam absolute sic dicitur. Cic. ad Att. III. 14. *neque adhuc stabat, quosissimum.* Eodem modo dicitur *sententia* vel *consilium sedet.* *Flac.* 15. 9. et Duker. in ind. v. *sedere.*]

19. *Quid hoc morbi est?*] Amorem vocat morbum. Ita Phorm. *Act.* I. 1. 75. *Gy. Bono animo es, eris isti morbo melius. Confidam fore, Si medicus veniat, qui huic morbo facere medicum potest.* Eodem sensu *νόσος* et *νόσισ* usurpantur Graecis. — *Immutarier ex amore.*] Ita Dido amore Aeneae capta, apud Virg. *Aen.* IV. 595. *Quid loquor? aut ubi sum? quae mentem insania mutat?*

20. *Hoc nemo fuit minus ineptus.*] Ita Plautus, *Mos.* I. 1. 29. *Quo nemo adaeque iuventute ex omni Attica Antehac est huius parcus, nec magis continens.*

Quid quis hic est, qui huc p[er]git? at at! h[ic] quidem
est parasit[us] Gnatho

Militis: ducit secum una virginem dono: huic. papae!
Facie honesta. mirum, ni ego me turpiter hodie h[ic]
dabo

Cum meo decrepito h[oc] Eunucho. haec superat ipsam
Thaidem. 25

V. 22. hic corripitur, ut sit ibi anapaestus, monente Bentleio.

are, quam magis severus, et magis continens. — 22.
[Cuius quidem est parasitus Gnatho.] Haec apud Menandrum
Eunucho non sunt, ut ipse professus est, parasi persona et militis:
[de Colace translatae sunt. — 24. Facie honesta.] Olyvopula,
ostenditur amaturus Chaerea: siquidem hanc Parmeno ipse miratur.
[Facie honesta.] Sic Virgilius: et laetos oculis afflarat honores.
[Et mox idem: Ita me Dii ament, honestus. — Ni ego me tur-
piter hodie hic dabo.] Ni dabo, pro dederò. Virgilius, Quam-
vis solus avem coelo deiecit ab alto. — 25. Cum meo decrepito
de Eunucho.] Facete meo ad parasitum retulit, cum pulchro
venientem. Et praeparatio est ad ducendum Chaeream potius,
quam deformem Eunuchum. [Decrepito hoc Eunucho.] Decre-
piti sunt dicti, quorum crepitu et plangore familiae fuerant iam con-
summata funera. [Haec superat ipsam Thaidem.] Hoc sic ac-
tas, non vituperari Thaidem, sed tanquam υπερβολικῶς dici. Ideo
didit ipsam, quasi nimiae pulchritudinis. Et bene ipsam, pro-
pter quam datur.

23. Secum una.] Ita infra III. 5. 66. Heaut. V. 1. 34. Adelph.
3. 7. IV. 7. 35. V. 9. 16. Hec. III. 4. 19. Phorm. III. 3. 23. Plautus,
Aetell. IV. 3. 43. I mecum, obsecro, una simul.

24. Ego me turpiter hodie hic dabo.] Ita Cicero, Fam.
II. 15. ex emendatione Graevii: Usquequaque, inquires, se Domitii
ale dant.

25. Decrepito.] Ita senem capularem vocat. Adelph. V. 8.
Plautus, Merc. II. 2. 20. Quid tibi ego aetatis videor? Ly-
therunticus, Senex, vetus, decrepitus. Cicero, Coel. 16. Tristis ac
crepitus senex. Scaligero ad Plaut. Epid. V. 2. 1. Decrepitus dicitur
lucerna vel candela, quae ultimum expirans crepitem edere solet,
decrepare dicatur, quomodo destortere dixit Persius, Sat. VI. 10.
Ite porro Vossii Etymolog.

ACTUS SECUNDUS.

SCENA SECUNDA.

GNATHO. PARMENO.

DI immortales! hómini homo quid praestat! stultus
intélligens!

Quid interest! hoc ádeo ex hac re vénit in mentem
mihí.

Di immortales! homini homo quid praestat!] In
scena non stans, sed quasi ambulans persona inducitur. Constitit
men aliquantulum, intuens spectatores, dum secum loquitur. Espe
autem parasitum, et sub eius verbis corruptos mores in assentatione
ostendit: prorsus ut honestae quoque personae in huiusmodi culpa
tae sint: ut alibi, *Obsequium amicos, veritas odium parit.* — 1.
immortales!] Hoc iam mire, et pro seculi ac temporum repre
sione satyricae Terentius, quod apud eum *stultum* vocat simplicem pa
situs, et *intelligentem* malum. *Di immortales!]* Admirantis
clamatio est, cum parasiti gesticulatione. *Di immortales!*
mini homo quid praestat!] Morata narratio a sententia im
solet, quae dicitur *ἡρομῦθιον*. *Homini homo quid praestat!*
Alii distinguunt, *Quid praestat stulto intelligens*, quia
veteres loquebantur. — 2. *Quid interest!]* Hoc admirantis

1. *Homini homo quid praestat!]* Lucilius, apud Ne
v. *Praestare: Si facies praestat facie, si corpore corpus.* Livius. XX
7. *Dico, quantum vel vir viro, vel gens genti praestat.* Vide
tium ad Sallust. Catil. cap. 1.

2. *Quid interest!]* Haec vel absolute dicta, et per adm
tionem; vel iunctim legendum, *stulto intelligens quid inte
est!* Lucilius, Lib. IX. *Nunc haec quid valeant, quidve huic im
siet illud, Cognosces.* Gellius, III. 14. *Quid dimidium dimidiato
tersit.* Vide Periz. ad Sanct. Min. III. 5. — *Uoc adeo ex h
re venit in mentem mihí.]* Vocibus his, *venit in mentem*,
nominativus additur, uti h. 1. et infra V. 3. 1., vel genitivus. Phorm
3. 2. Cicero, Fam. VII. 3. *Solet in mentem venire illius temp
subaudi, memoria; vel integra sententia.* Plautus, Mil. IV. 8.
Quum venit in mentem, ut mores mutandi sient.

Conveni hodie adveniens quemdam mei loci hinc at-
 que ordinis,
 hominem haud impurum, iidem patria qui abligu-
 rierat bona.
 Video sentum, squalidum, aegrum, pannis annisque
 obsitum.

5

Video sic pronuntiandum. — 3. *Conveni hominem.*] *Convenisse*,
 non vidisse tantum, sed etiam collocutum fuisse significat. *Mei loci*
atque ordinis.] *Loci*, ingenuum: *ordinis*, pauperem. Illud
 est squalidum, hoc fortunae est. — 4. *Hominem haud impurum.*] *Hominem*
 dixit prodigum, quia hoc ipsum probat: sed non avarum, non im-
 purum. Et sic laudamus eos, in quibus nihil est quod magnopere
 vituperamus. *Iidem patria qui abligurierat bona.*] Hoc io-
 derari vultu dicitur. Et eleganter ex persona parasi non culpatur quod
 haederit bona. *Abligurierat.*] Suavibus escis consumpserat. Nam
 τὸ τοῦ λιγυροῦ est *ligurire*. Et λιγυρὸν Graeci suave appellant. —
Video sentum.] Quam bene *video*, postquam dixit *conveni*.
 tempus mutavit et verbum. *Sentum.*] Horridum. *Sentum.*] *Sentum*
 et horrorem retulit. *Squalidum.*] Ad sordes. *Aegrum.*] Ad ma-

3. *Conveni.*] Obviam factus sum. And. II. 2. 31. *Mei loci*
atque ordinis.] Παράλληλα sunt, h. e. meae sortis et condi-
 tionis. Magnifice autem dictum, quasi de homine primi ordinis et di-
 gnitatis. Cicero, Fam. XIV. 18. *Vos videte, quid aliae faciant isto*
tempore feminae. Donatus h. l. et ad vs. 10. sibi non constat. Vide Ma-
 rcellum ad Cic. Fam. XIII. 33. — *Hinc.*] H. e. ex hac urbe. And. V.
 14. infra V. 5. 10.

4. *Hominem haud impurum.*] Mediocris laus. Ita infra
 43. Refertur autem ad ingenium. Heaut. IV. 1. 16. Adolph. II.
 29. II. 4. 17. Phorm. II. 3. 25. V. 7. 9. 3. et notat passim sor-
 dum et avarum. Phorm. I. 2. 33. — *Patria qui abliguri-
 erat bona.*] Cicero, Catil. II. 5. *Patrimonia sua profuderunt: for-
 mas suas obligurierunt.* Eodem sensu dixit Horatius, Serm. I. 2. 62.
non patris oblinare. Sunt autem haec παρὰ προσδοκίαν a Gnathone
 dicta, quum spectatores crederent, fore ut laudaret hominem.

5. *Video sentum, squalidum, aegrum, pannis an-
 nis obsitum.*] Eodem fere sensu Attius, Telepho: *Nam etsi*
virtus squalitate est, luctuque horrificabili. Plautus, Menaechm. V.
 100. *Impurissimum, Barbatum, tremulum, Titanum (an Tithonum?)*
gno prognatum patre. Martialis V. 53. 3. *Cum baculo peraque se-
 vus, cui cana putrisque stat coma, et in pectus sordida barba cadit.*

Sentum.] H. e. horridum et incultum; qualia sunt loca vepri-
 et spinis obsita. Plautus, Truc. II. 1. 16. *Meretricem esse simi-*

Quid istuc, inquam, ornati est? quoniam miser quod
habui, perdididi. hem,
Quo redactus sum! omnes noti me, atque amici deserunt.

V. 6. Bentl. ex codd. corr. *en pro hem*, conferens Virgil. Eclog.
72. Idem *istuc* in priore syllaba corripi monet.

ciem. *Pannis annisque obsitum.*] Ad vestitum et ad tristitiam.
Sed *pannis* et *annis* *μαρολογίας* parasitorum sunt. *Pannis
annisque obsitum.*] Vel parasitica vernilitate κατ' ὁμοιότητα
dictum: vel quia Homerus dixit, *ἀλφα γὰρ ἐν κακότητι βροτῶν κατὰ
φάσκουσιν*, et est miseriae senium deditum. Unde huic magis tristitia
gravitasque displicuit, aliena semper ab omnibus parasitis. *Annis
que obsitum.*] Bene addidit *annis*: quia ut quisque miserior est,
senior videtur. *Obsitum.*] Ut *sentum*, dixit *obsitum*. *πυρρῶν*
ab agro. — 6. *Quid istuc ornati? inquam.*] Scire nos con-
nit, cum recto casu profertur interrogatio, non esse contumeliosum.
Ut si dicas, *Quis hic homo est?* Si autem in obliquo, contemptum ad-
ficari; ut, *Quid hoc est hominis? quid mulieris? quid ornatus? Quis
istuc ornati? inquam.*] *Ornatus*, τῶν μέσων est, ad dedecus
ad turpitudinem. Vel simpliciter hoc accipe, vel εἰρωνικῶς. Et *or-
nati*, ut *senati*, antiquus genitivus. *Quod habui, perdididi.*
Non dixit, id quod erat, comedi, aut consumpsi. — 7. *Hem, quod
redactus sum!*] Vel habitum suum, vel corpus ostendens, hoc
cit. Nec quicquam hic, nisi ex media consuetudine collocatum est.
Omnes noti me, atque amici deserunt.] Sententiose ab-

lem sentis condecet. Virgilius, Aen. VI. 462. *Per loca senta situ.* De
autem *sentum*, *squalidum*, uti Plautus, Truc. V. 41. *Hunc
hominem te amplexari, tam horridum atque squalidum?* — *Pannis
annisque obsitum.*] Heaut. II. 3. 53. Plautus, Menaechm. V. 1.
4. *consitus sum Senectute onustum gero corpus; vires Reliquere; ut
tas mala, merx mala est tergo!* Virgilius, Aen. VIII. 307. *Ibat rex
situs aevo.* Suetonius, Calig. 35. *Pannis obsitum.* Apuleius, Florid.
Spinis et pilis obsitus.

6. *Quid istuc, inquam, ornati est?*] Plautus, Menaechm.
I. 2. 37. *Qui istic est ornatus tuus?* — *Quod habui, perdididi.*
Ita Plautus, Pers. IV. 4. 91. *Quod habuit, id perdidit.*

7. *Quo redactus sum!*] Phorm. V. 7. 86. — *Noti.*] Ad-
ve, qui me norunt. Phaed. I. 11. 1. *Virtutis experts, verbis iactant
gloriam, Ignotos fallit, notis est derisui.* [*Noti* active dicuntur, qui
me norunt. Cic. Verr. I. 7. *putabam non solum notis sed etiam igno-
probatam meam fidem esse.* Vid. Burmann. ad Petron. c. 112. p. 521.
Interpretes ad Auct. B. Hisp. c. 3.]

Hic ego illum contempsit prae me. Quid, homo, inquam, ignavissime?

Itan' parasti te, ut spes nulla reliqua in te sit tibi? Simul consilium cum re amisti? viden' me ex eodem ortum loco? 10

Qui color, nitor, vestitus, quae habitudo est corporis!

V. 9. vett. editt. *siet*, quod certe ut monosyllabon pronuntiandum. Cod. Bembin. *esses* habet, probante Faerno.

V. 11. Benth. corr. *Qui color, qui nitor vestitus* etc.; ut *nitor* ultimam corripiat, sicut v. 6. *miser*.

ardaciter in mores. — 8. *Hic ego illum contempsit prae me.*] Ne est illud, *Homo homini quid praestat! stulto intelligens!* — 9. *Itane te parasti.*] Quam obiurganter! tanquam illo sit, quod miser est. Et alibi, *Nam nemo illorum quisquam, teo, ad te venit, Quin ita paret se, abs te ut blanditiis suis, Quam minimo pretio, suam voluptatem expleat.* Et hoc proprie verbum ad exprimendam inhumanitatem et ignaviam factum est. *Ut spes nulla reliqua in te siet tibi?*] Sententiose, ad illud quod et Virgilius ait, *Ponite: spes sibi quisque.* — *Ut spes nulla reliqua in te siet tibi?*] Bene, quasi qui rem a fortuna acceperit. — 10. *Simul consilium cum re amisti?*] Virgilius, --- nec, si mihi fortuna Sinonem finxit: vanum etiam, mendacemque improba laeget. Et Sallustius, *Neque fortuna eget: quippe quae probitatem, industriam, aliasque bonas artes neque dare, neque eripere cuiquam potest.* Ergo haec interrogatio increpantis est: nec desiderat responsum. Nam *consilium* in bonis animi: *res* in potestate fortunae. *Ex eodem ortum loco?*] Ex eadem fortuna. — 11. *Qui color,*

8. *Homo.*] Ita solent per contemptum et risum. Plautus, *Bacchid.* V. 2. 36. *Quid ais tu homo?* Vide Burm. ad *Phaed.* V. 7. 32.

9. *Itan' parasti te.*] Supra I. 1. 2. Hecyr. I. 1. 11. Cicero, *usc.* V. 18. *Proinde ita parent se in vita, ut vinci nesciant.* [Plura abijt Benth. ad Horat. *Epist.* I. 18. 112.] — *Spes nulla reliqua in te.*] Phorm. I. 2. 89.

10. *Simul consilium cum re amisti?*] Cicero, *Coel.* 32. *ominem sine re, sine fide, sine spe, sine sede, sine fortunis.* Ovidius, *Pont.* IV. 12. 47. *Crede mihi, miseros prudentia prima relinquit, sensus cum re consiliumque fugit.*

11. *Color, nitor.*] Infra II. 3. 26. Ovidius, *Heroid.* III. 1. *abiit corpusque colorque.* *Nitor* ad pinguedinem refertur. Virgilius, *Aen.* III. 20. *superoque nitentem Coelicolum regi mactabam in*

'Omnia habeo, néque quidquam habeo. Nil cum est, nihil deficit tamen.

'At ego infelix, néque ridiculus ésse, neque plagas pati

nitor, vestitus, quae habitudo est corporis!] Hoc contra illud, *Video sentum, squalidum, aegrum, pannis annisque obsitum. Color ergo ad sentum: Niser ad squalidum: Vestitus ad pannis annisque obsitum: Habitudo corporis, ad aegrum refertur. Quae habitudo est corporis!]* Plautus, in Epidico, *Corpulentior hercle, atque habitior.* — 12. *Omnia habeo.*] *Ad quod habui, perdidit. Neque quidquam habeo.*] *Ad mei loci atque ordinis hominem. Omnia habeo, ad industriam retulit. Neque quidquam habeo, ad fortunae culpam. Et item denuo, fortunae crimen, Nihil cum est, ad suam laudem, Nihil deficit tamen. Omnia habeo, neque quidquam habeo.*] Alterum horum, neutrum potest civis accidere: utrumque nulli. *Nihil cum est, nihil deficit tamen.*] Figura ὀξύμορον. Ut apud Virgilium, ---- *Saepe turque sequentem.* Et Cicero, *Cum tacent, clamant.* — 13. *Ego infelix.*] Iam transit ἀπὸ τοῦ μμητικοῦ πρὸς τὸ πρᾶκτικόν. *At ego infelix; neque ridiculus.*] Vehementer invecus est tempora et mores poëta sub hac persona, in qua hominem ita inde

littore taurum. Phaed. III. 7. 4. *unde sic, quaeso, nites? Aut quo casu fecisti tantum corporis?* ubi vide Burm. — *Habitudo.*] Praestantem corporis speciem notat. Quo sensu et *habitus* usurpatur. Cicero Coel. 24. *Integerrima aetate, optimo habitu, maximis viribus.* Vide Comment. maiorem, et infra II. 3. 23.

12. *Omnia habeo, neque quidquam habeo.*] Ὀξύμορον videtur. Curtius IX. 3. *Omnium victores omnium inopes sumus.* Ita fere Apostolus 1 Corinth. VIII. 9. et 2 Corinth. VI. 10. — *Nihil cum est, nihil deficit tamen.*] H. e. deficit. Hec. V. 2. 1. Phorm. I. 3. 10. Curtius, IV. 1. *Haec manus suffecere desiderio meo: nihil defuit.*

13. *Neque ridiculus esse, neque plagas pati potestum.*] Duplex olim parasitorum genus erat; unum, quod ridiculis dictis cibum captabat, qui et ipsi *ridiculi* dicti. Plautus, Capt. III. 1. 10. *Ita iuventus iam ridiculos inopesque abs se segregat.* Eosdem Iuvenalis notat, Sat. III. 152. *Nil habet infelix paupertus durius in se, quam quod ridiculos homines facit.* Vide omnino Burm. ad Petron. cap. 44. Iidem Graecis γλωτροποιοὶ dicti. Alterum, quod verberum aliasque indignitates ultro patiendò victum quaeritabat. Hi *plagipatae* dicti Plauto, Capt. I. 1. 20. Mostell. II. 1. 12. Adde Comment. maiorem.

num. Quid? tu his rébus credis fieri? tota er-
rás via.

Am isti fuit géneri quondam quaestus apud seclúm
prius. 15

Novum est aucúpium; ego adeo hanc primus
inveni viam.

Est genus hominum, qui ésse primos se ómnium re-
rum volunt,

sunt: hos conséctor. Hisce ego nón paro me
ut rideant;

his ultro arrideo, et eorum ingenia admirór
simul.

penitere prohibitatis suae, ut se infelicem, non honestum dicat. Et
nolo: sed, non possum. — 14. Quid? tu his rebus
his fieri?] Dum quis ridetur, aut vapulat. *Tota erras via.*] *ἄρα*
ἄρα per μεταφοράν. — 15. *Apud seclum prius.*] Scilicet
essent tempora meliora. — 16. *Hoc novum est aucu-*
pium.] Vide quid intersit, cum illud *quaestum* dicat, hoc *aucu-*
pium: illud de sapientibus, hoc de stultis. *Inveni viam.*] Adeo
tam est aucupium. — 17. *Est genus hominum.*] Quia multi
huiusmodi, non dixit, *homines sunt*, sed, *est genus homi-*
num. — 18. *Hisce ego non paro me ut rideant.*] Quia il-
ligerat, *Ego infelix neque ridiculus esse, neque pla-*
si pati possum. — 19. *Sed his ultro arrideo.*] Quid est,
arrideo? aut veluti pareo, id est, obsequor: aut veluti dictis

14. *Tota erras via.*] Aristophanes, Pluto 162. proprie: ἢ
ἴδοῦ τὸ παράπαν ἠμαρτήκαμεν; *An aberravimus a tota via?* Lu-
t. II. 18. *Avius a vera longe ratione vagaris.* [Quondam est ali-
modo, quam vocis significationem exemplis illustrat Heinsius ad Ovid.
l. XVII. 71.]

16. *Aucupium.*] Modus captandi quaestus. Eodem fere sensu
est Plautus, Mil. IV. 3. 43. *Viden' tu illam oculis venaturam facere,*
quo aucupium auribus? IV. 1. 9. *Circumspicito dum, ne quis nostro*
saucups sermoni siet. IV. 2. 5. *Qui aucupet me quid agam.* — *In-*
veni viam.] H. e. agendi rationem. Virgilius, Aen. IV. 478. *In-*
veni, germana, viam. Iustinus, I. 10. *Ipsi igitur viam invenerunt,*
et de se iudicium religioni et fortunae committerent.

17. *Esse primos se omnium rerum volunt.*] Vide nota
ad And. IV. 5. 2. Dixit vero *omnium rerum* phrasi poetica.
id. Art. Am. I. 213. v. Gronov. Obs. IV. 15.

19. *Arrideo.*] Dicta laudo, et cum risu prosequor. Adolph.

Quidquid dicunt, laudo: id rursum si negant, laudo
id quoque.

Negat quis? nego: ait? aio. Postremo imperavi ego-
mēt mihi

Omnia assentāri. Is quaestus nūc est multo uberrim-
mus.

delector. Atque *arrideo*, non sicut in parasitis fieri solet, ut his rideatur a regibus, quum potius ipsi dictis, factisque rideant alii hic esse intelligendum, etiam res ipsa indicat ex contrario. Quod ait supra, *His ego non paro me ut rideans*: hoc ex contrario ostendit, quod subiiciatur ex dictis: *Sed his ultero arrideo.*] *Ultero*, versa vice, an prior? an etiam insuper, hoc est, ubi *Admiror simul.*] Plus intulit, quam si laudo dixisset. — *Quidquid dicunt.*] Non, quod dicunt: sed quidquid dicunt id est, bene vel male: ne vel si interclusa fuisset assentatio, se impediatur, quod contrarium laudaverit. *Id rursum si negans, laudo id quoque.*] Praeclare Terentius, quod a satyrico de aliis dicitur id hic de se dicentem inducit, facetius multo, quam si aliter fecisset scilicet καὶ ἀκρότερος mores temporum iam tum vitiatos per assentationem: quod fere in plerisque fabulis monstrat. Ut etiam in *Andria* Nam hoc tempore obsequium amicos, veritas odium parit. Et in *Adelphis*: ---- quod te isti facilem et festivum putant, Id non fieri vera vita: neque adeo ex aequo et bono: Sed ex assentando, indulgentia et largiendo. — 21. *Negat quis? nego.*] Bene sic dixit: *negat et ais* contraria sunt. Ut *Plautus* in *Rudente*, *Vel tu ais, vel tu negas.* — 22. *Is quaestus nunc est multo uberrimus.*] Quam

V. 4. 10. Horatius, *Arte poët.* 101. *Ut ridentibus arrident, ita flentibus adflent.*

20. *Quidquid dicunt, laudo.*] Contra Cicero, *Fam.* *Dicebant, ego negabam.*

21. *Negat quis? nego. ait? aio.*] Laudat Cicero, *Lael.* 25. Eleganter autem *aio* et *nego* sibi opponuntur. Ita *And.* V. 4. 10. et mox infra IV. 4. 46. *Plautus*, *Menaechm.* I. 2. 52. *Me. Sed quis ais? Pe. Egone? Id enim quod tu ais, id aio, atque id nego.* Eodem fere sensu dixit *Martialis*, XII. 40. *Mentiris? credo. recitas mea carmina? laudo. Cantas? canto. bibis, Pontiliane? bibo.* — *Imperavi egomet mihi.*] *Imperat sibi*, qui statuit facere quid, qui nisi ratione quadam motus sponte facturus non erat. Cicero, *Fam.* VIII. 12. *Quum homo avarus, ut ea solveret, sibi imperare non possit* [Confert *Ruhnken.* *Coel. Cic. ad Div.* VIII. 9. *Amabo te, impera tibi huius curae.* *Curt.* V. 7. *Imperaverunt sibi ut crederent.* *Senec. de Ira* II. 1.

22. *Quaestus multo uberrimus.*] Ita *Plautus*, *Pseud.* 2. 10. *Massici montis uberrimos quatuor fructus ebibere in una ho-*

22. Scítum hercle hominem! hic Hómínes prorsum ex stúltis insanós facit.

23. Dum haec lóquimur, intereá loci ad macéllum ubi advenímus;

24. Concúrrunt laeti mi óbviam cupédinarií ómnes, 25.

V. 25. Benti. *cuppediarü*, quia a cuppediis denominentur.

apud seculum prius fuerat. Et vide quemadmodum illiberalem vi-
bonestiore nomine primo *aucupium*, post etiam *quaestum* no-
averit. *ΠΟΠΟΚΑΡΦΟ* hic inducens. — 23. *Scítum hercle*
minem!] Mire Terentius longae orationi interlocuia quaedam ad-
et, ut fastidium prolixitatis evitet; velut nunc Parmeno procul au-
Gnathonem, haec loquitur. — 24. *Interea loci.*] Duae par-
rationis, cum coniunctae unam fecerint, mutant accentum. —
Concúrrunt læti mi obviam.] Et multos, et properos uno
ostendit, et ex adverso ad se festinantes. *Cupedinarii.*] Var-
Humanarum Rerum: Numerius Equitius Cupes, inquit, et Roma-
Macellus, singulari latrocinio multa loca habuerunt infesta. His
exilium actis publicata sunt bona, et aedes, ubi habitabant, dirutae:
ea pecunia scalae Deüm Penatium aedificatae sunt. Ubi habita-
nt, locus, ubi venirent, ea quae vescendi causa in urbem erant alla-
Itaque ab altero Macellum, ab altero Forum Cupedinis appellatum
Cupedinarii.] Omnes qui esculenta et poculenta vendunt, a
nas cupedinis ob alimentum *cupedinarii* appellantur. Et ipse

in autem superlativi augent etiam *multo* et *longe*. Heaut. IV. 8.
Vide ad And. III. 2. 46. [*Omnia adverbialiter pro per omnia*. Senec.
sol. ad Marc. c. 25. *tramites omnia plani*. ubi vid. Gronovius. Sic
itur *cuncta*, *caetera*, *alia*. Vid. Heinsius ad Claudian. Stilich. I.
et Benteleus ad Horat. Epist. I. 10. 3.]

23. *Ex stultis insanos facis.*] Ita Plautus, Amph. II. 2.
Ex insana insanioem facies.

24. *Interea loci.*] H. e. interea temporis. Supra I. 2. 46.
ant. II. 3. 16. Plautus, Menaechm. III. 1. 1. Et ita adverbia loci
adverbis temporis usurpantur. — *Macellum.*] Gr. *μαγειρείον*,
sed est a *μάγειρος*, coquus. Sed vide Vossii Etymologicon. Errat Do-
tus. Cibi autem cum crudi, tum cocti et carniū et pisciū in
scello olim vendebantur. Quare Caesar *epulum pronunciatum populo*
filiae memoriam macellaris oblocavit. Suet. Caes. 26. Theophrastus
sen, Charact. cap. 6. distinguit inter τὰ μαγειρεία, ἡθνοπωλεία et
υγοπωλεία.

25. *Cupedinarii.*] Explicat Donatus. Lampridius, Heliogab.
Pinxit se ut cupedinarium, ut seplasarium, ut popinarium.

Cetarii, lanii, coqui, fartores, piscatores, [aucupes:]
 Quibus et re salva, et perdita profueram, et prosum
 saepe.

Salutant: ad coenam vocant: adventum gratulantur.

Ille ubi miser famelicus videt me esse in tanto honore, et

V. 26. Bentl. recte cum Faerno *aucupes* ablegat, quos nec liber Ba-
 binus, nec Donatus, nec Cicero tuentur.

subiecit, qui accipiendi sunt *cupedinarii*. — 26. *Cetarii*.] Cete, id est, magnos pisces venditant, et holonas exercent. *Lanii*.] Qui laniant pecora: unde et *lanistae* dicti, qui laniantis praesidi gladiatoribus. Sic et *macellum* a mactandis pecoribus dictum. *Piscatores*.] Qui recentem piscem praebent. — *Fartores*.] Inisitia et farcinina faciunt. *Cetarii, lanii, coqui, fartores*.] *Ἀσάρηνα* comicum: in Palliata Romanas res loquitur. — 27. *Quibus et re salva*.] Cum de meo impenderem. — *Et perdita profueram*.] Cum de alieno nanciscor et expendo. *Saepe*.] Multiplicitatis significacionis est. — 28. *Ad coenam vocant*.] Utrum emendam coenam? an ad convivium? *Adventum gratulantur*.] Accusativum casum pro dativo, pro *adventui* gratulantur. Et *adventum* proprie expectatorum, necessariorumque dicitur. — 29. *Ille ubi miser famelicus videt me*.] Hic ostendit, quae res coegerit discendum: et simul vide secundum vulgi opinionem loqui parasitum

26. *Cetarii*.] De his ita Nonius Marcellus: *Cetarii* genus piscatorum, quod maiores pisces capit. *Dictum ab eo, quod cete mari sunt maiora piscium genera*. — *Coqui*.] Hi macellum frequentabant, atque inde conducebantur ab iis, qui lautiores epulas adparabant. Plautus, Aul. II. 4. 1. *Postquam obsonavit herus, et condas coquos*. — *Fartores*.] Hi dicti, quod aves farcirent, h. e. saginarent et altiles facerent. *Anseres farcire* dixit Cato, R. R. cap. 89. Columell. VIII. 7. — *Aucupes*.] Cicero, Offic. I. 42. laudans huius Terentii locum, *Aucupes* omisit, errore, ut videtur, memoriae. [Is recte, ut metri rationes docent.] Praeivit Plautus, Trin. II. 4. 5. *Piscator, pistos abstulit, lanii, coqui, Olitores, myropolae, aucupes*. Adde Horatium, Sat. II. 3. 226. seqq.

27. *Re salva et perdita*.] Plautus, Trin. III. 1. 8. *Tanti in re perdita, Quam in re salva, Lesbionicus factus est frugalior?*

28. *Ad coenam vocant*.] Vide And. II. 6. 22. — *Adventum gratulantur*.] Ita Plautus, Stich. IV. 1. 61. *Sed ego ibero, et gratulabor vestrum adventum filiis*.

29. *Esse in tanto honore*.] Vide de hac locutione Cortii ad Sallust. Catil. 19. n. 3. [*In tantum honorem* (sic enim vulgo)]

facile victam quaerere: ibi homo coepit me obsecrare,
 sibi liceret discere id de me; sectari iussi,

30

nam et famelicum, hominem honestis moribus praeditum. *Ille miser famelicus videt me.*] Vide ut sententiose demones malos ex bonis contagione fieri, exemplis in pravum praevalentem. Videt mihi hoc prodesse, et discere optat, quod negabat se. *In tanto honore.*] Quia concurrunt, salutant. *Fame-licus.*] A fame et edendo dictus est, quasi famelicus. — 30. *Tam facile victum quaerere.*] Quia ad coenam vocant. *Ibi.*] Pro *Homo.*] Mire addidit *homo.* Aut additum supervacue *homo.* *Donat habere viro, decus et tutamen in armis.* — 31. *Ut sibi liceret discere.*] Quasi disciplinam, aut artem. Tantum auctoritatem criminum felicitas sumpsit. *Discere id de me.*] Magis, de me et de me, veteres dicebant: quam ut nos dicimus a me, aut ab — *Sectari iussi.*] Proprie. Nam et *sectae* Philosophorum

quanto honore. Nam Veteres saepe accusativum pro ablativo ponunt. Gellium I. 7. Sic Cicero promiscue dicit *esse in potestatem* et *in potestate.* Hirt. B. G. VIII. 8. *in conspectum hostium exercitum adducit.* ubi vid. Davis. Liv. XXX. 10. *in animum habere.* Vid. Berthelemy de natural. pulcritudine orationis p. 35. et Interpretes ad Liv. II. 4.]

30. *Tam facile victum quaerere.*] H. e. acquirere, inire. Dixit autem *facile* pro commode, abundanter. Adolph. III. 46. Plautus, Curc. V. 2. 6. *Propter eas vivo facilius.* Phaedrus, III. 23. *Quanto est facilius mihi sub tecto vivere?* ubi vide Burmannum; et Graevium ad Cic. Fam. III. 12. — *Homo.*] Quasi cum miseratione dictum. Phaedrus, II. 2. 7. *Capillos homini legere pro invicem.* — *Coepit me obsecrare.*] Vide ad And. 2. 13.

31. *Sectari iussi.*] Simul magnifice et proprie loquitur, recitans morem veterum Philosophorum, qui docentes praebant, discipulis pone sequentibus. Unde et *secta* a sequendo seu sectando dicta. *utentis,* Pers. II. 1. 5. *Nam equidem te iam sector quintum hunc animum; quam interim, credo, Cucus si in ludum iret, potuisset fieri, ut te literas sciret.* Suetonius, de Clar. Rhet. cap. 4. *Obiicientibus tibi, quod in republica administranda potissimum consularis Isaurici tam sequeretur, Malle respondit Isaurici esse discipulus, quam Epicalumniosoris.*

Si pótis est, tanquam Philosophorum habent discip-
nae ex ipsis

Vocábula, Parasiti item ut Gnathónici vocéntur.

Pa. Viden', ótium, et cibus quid faciat aliénus? G
Sed ego céssó

Ad Tháidem hanc dedúcere, et rogítare ad coenam
ut véniat?

Sed Pármenonem ante óstium Thaidis tristem video,

V. 32. Bentl. *habent discipuli ex ipsis*. Codd. plerique *discip-
vel disciplinae*. Duo Regii *discipuli*.

V. 35. Bentl. *rogare*, ex codd. suis.

V. 36. claudicare omnes sentiunt. Muretus pro Thaidis volai
retriciis. Alii post Thaidis inferciunt *ego*. Sed ita T.
primam corripere. Bentleius corrigit: *ante ostium qd
tristem video*, Hermannus Element. Doctr. Metr. p.
emendat: *Sed Pármenonem ante óstium hic Tháidis tristu-
deo*, ut in quarto pede pyrrhichius sit (*tium*) elisione p
caesuram neglecta.

ab eo dictae sunt. — 32. *Ex ipsis*.] Philosophis scilicet. *Ex
vocabula*.] Ut Pythagorica, Platonica. Hoc igitur non es-
sequens ad illud, quod vult dicere; nisi forte *disciplinam* pro *dis-*
posuerit. — 33. *Parasiti item ut Gnathonici vocen-*
Non hoc intulit, quod coeperat dicere: nisi forte *disciplinam* p
scipulis accipimus. — 34. *Viden', otium et cibus qui-
ciat alienus?*] Rursus Parmeno et facetias dicit, et distingui
giloquium parasiti. *Quid faciat*.] Legitur et, *quid faci-*
sit figura per modos, pro, *quid faciat*. — 35. *Hanc de-*
ra.] Proprie. Nam ducitur quis ad supplicium: *deducitur ad*
tiam. *Et rogitare ad coenam*.] Vide parasitum magis t
ad coenam Thaidem vocari, quam munus capere. — 36. *Thai-*

32. *Disciplinae*.] H. e. scholae. Cicero, Fin. III. 11.
*ter enim tres disciplinas, quae virtutem a summo bono excludunt,
ris omnibus Philosophis haec est tuenda sententia*. [*Disciplinae*
siste ponitur pro secta. Cic. de N. D. I. 7. *tres trium discipli-*
principes convenissis. Lactant. II. 8. *ut Epicurus nomine suo*
tueret disciplinam. Bentleius e mss. legit *tanquam philosophora-*
bent discipuli ex ipsis vocabula, quod praefendum videtur.]

33. *Parasiti*.] Vide supra ad Vs. 26.

34. *Otium et cibus alienus*.] Id vocat Iuvenalis, 1
2. *aliena vivere quadra*. Phaed. III. 7. 14. *Otiosum largo sasia-*

illis servum. *salva res est; nimirum hinc homines frigent.*
Nebulonem hunc certum 'st ludere. Pa. Hinc hoc munere arbitrantur
eam Thaidem esse. Gn. Plurima salute Parmenonem

37. metri causa cum Bentleio dedimus *hinc homines* pro vulg. *hic homines.*

atur et *Thais.* — 37. *Salva res est.*] Quia et ante ostium, tristern video, *salva res est.* Nec hoc valet ad laetitiam, quod *meno est, sed quod rivalis servus. Salva res est.*] Proverbia- — 38. *Nebulonem.*] Vel furem, quia nebulas obiciat: vel *em, ut nebulam: vel inanem et vanum, ut nebula est. Hic.] hi, vetuste. Virgilius, His certe neque amor causa est: vix ossi- haerent. Quia hisce debebat dicere. Hinc hoc munere ar- vantur.] Non immerito Gnathonem deridet Parmeno, qui penitus*

37. *Rivalis.*] Explicat Donatus infra, V. 9. 42. Sunt autem *ales* proprie eodem rivo utentes pastores, aliique. Inde ob rixas *e ortus* vox ad amores translata. Plautus, Stich. III. 1. 30. *Eadem amica ambobus: rivalet sumus.* — *Salva res est.*] Formulae *ics.* Adelph. IV. 5. 9. Plautus, Capt. II. 2. 34. — *Hic homi- ts frigent.] Frigere* et *frigere* de amissa gratia usurpantur. Cice- ad Q. Fr. III. 8. *Memmius in adventu Caesaris habet spem; in quo am puto errare: hic quidem friget.* Seneca, Epist. CXXII. *Et ami- tia Tiberii notus est, et frigore.* [*Frigent* h. e. parum gratia valent. *vigens amor et gratia calori, sic eadem languescens et remissa fri- di assimilatur.* Hor. Serm. II, 1. 62. *ne quis amicus frigore te feriat, e. gratiam tuam extinguat.* Sueton. Aug. c. 66. *ex levi frigoris sus- sione.* ubi vid. Interpretes. Sic Leg. 32. §. 12. Pand. de donat. in- vir. et uxor. *frigusculum est amor remissus inter virum et uxorem; e qua voce vid. Duker. de Latinit. Vet. ICt. p. 403. Sic frigere etiam leantur oratores, musici et actores, qui non placent audientibus. Cic. at. c. 50.]*

38. *Nebulonem hunc certum est ludere.]* Plaut. Amph. 1. 109. *Certum est hominem eludere.* — *Hoc munere.]* H. e. hoc munus. Catullus, XIV. 1. *Ni te plus oculis meis amarem, seundissime Calve, munere isto Odissem te odio Vatiniano.*

39. *Plurima salute Parmenonem impertit.]* Lucilius ud Non. v. *Impertit: Sospitat, impertit salutem plurimam et plenis- nam.* Plautus, Epid. I. 2. 23. *Advenientem peregre herum suum rasippoclem Salva impertit salute servus Epidicus.*

Summum suum imperit Gnatho. Quid agitur? *Pa. Statur. Gn. Video.*

Numquidnam quod nolis, vides? *Pa. Te. Gn. Credo: at numquid aliud?*

Pa. Qui dum? Gn. Quia tristi's. Pa. Nil quidem. Gn. Ne sis: sed quid videtur

Hoc tibi mancipium? *Pa. Non malum hercle. Gn. Uro hominem. Pa. Ut falsus animi 'st!*

V. 41. Bentl. ex codd. *Num quidnam hic quod etc.*

V. 42. vulgo *tristis es* scribebatur, quod mutavit Bentl. v. IV. 2, 19.

V. 43. Bentl. *animi es*, ex tribus codd. Nisi forte Parmeno haec dicitur ad spectatores conversus, ut *falsus animi sit dolosus, mendaculentus*. Vulgo explicant ut *fallitur*, quod secutus est Ruhnkentius.

noverit meretricis consilium. — 40. *Summum suum.*] *Et Summum suum imperit Gnatho.*] Haec tota locutio periticae elegantiae, et simul *εὐφρασίας* plena est. Nam et plurimam ei salutem, quem ne exiguam quidem velit continere: et summum dicit eum, qui nec levis amicus sit sibi: et *Parmenonem Gnathon ego te. Summum suum.*] Quam venuste, quod summum cum non resalutet Parmeno. — *Quid agitur?*] Pro blandimento pro interrogatione nunc ponitur. Ut, *O noster, quid fit? quid agitur? Quid agitur? statur.*] Pro, *quid agis? sto.* Et *statur*: nam stat, cui ingredi non licet. — 41. *At numquid aliam?* Cum iurgio hic de illo respondit. Et ideo repetit dictum Gnatho. — 42. *Qui dum?*] Interrogat interrogantem, ne ipse respondeat. *Nihil equidem.*] Dicens *nihil* mutavit vultum Parmeno in laetiam. Ideo illi facete Gnatho agenti hoc ipsum, *ne sis*, dixit: probaret tristem fuisse. — *Nihil equidem.*] Pro non. Ut *nihil dixit, ut sequeretur se.* — 43. *Hoc tibi mancipium. Tανείματος.* *Mancipium* dicit puellam, aut virginem. *Non malum hercle.*] Inimica laudatio. *Uro hominem.*] Sibi hoc gestu et vultu parasitico dicit. Et pro eo quod est, dolere cogo. *Ut falsus animus est!*] Similiter et Parmeno secum gestu servili. *animi pro animo, ἀντίπνοσις* veterum: qui *ingens es virium*,

40. *Summum.*] Ita Adelph. III. 2. 45. — *Quid agitur? Pa. Statur.*] Ita Plautus, Pseud. I. 5. 42. *Si. Salve. quid agitur? Ps. Statur hic ad hunc modum.*

43. *Mancipium.*] Servos servasque in bello captos, atque republica emtos proprie *mancipia* dixerunt. Vide Comment. maiorem

Gn. Quam hoc múnus gratum Tháidi arbitráre esse?

Pa. Hoc nunc dícis,

Victos hinc nos: ómnium rerum, heús, vicissitúdo est. 45

Gn. Sex égo te totos, Pármeno, hos mensés quietum réddam:

súrsum deorsum cúrsites, neve úsque ad lucem vígiles.

Ecquid beo te? **Pa.** Mén'? papae! **Gn.** Sic sóleo amicos. **Pa.** Laúdo.

Gn. Detíneo te fortásse: tu proféctus alio fúeras.

V. 49. Bentl. distinxit: *Detineo te: fortasse tu etc.*

es opum, amabant dicere. Ut falsus animi est!] Ex hoc
us animi est, quod putat huiusmodi munere capi posse Thaidem. —

Quam hoc munus gratum Thaidi.] Mire insultat Gna-

tho. Quanto enim magis munus gratum fuerit, tanto erit rivalis ex-

terior. — 45. *Omnium rerum, heus; vicissitudo est.*]

locum, in quo erumpere dolor Parmenonis potuit, nisi commissa

varet, et celaret Thaidis consilium. — 46. *Sex ego te totos.*]

id est totos? an diebus et noctibus? utpote amatoris servum: ac

hoc sine ulla cessatione et intermissione. *Hos menses.*]

Hos nunc aguntur, id est hoc tempore. *Quietum reddam.*]

quasi hoc ipse fecerit. Et hoc est quod ait, *Plurima salute*

parmenonem summum suum impertit Gnatho: tanquam

hico consulat. — 47. *Ne sursum, deorsum cursites.*]

laboris. *Neque usque ad lucem vigiles.*]

Quod est exitii. —

Sic soleo amicos.]

Hoc εἰλωμικῶς. — 49. *Detineo te.*]

non malum.] Mediocriter laudandi formula. Plautus, Rud. Prolog.

Senex, qui huc Athenis exul venit, haud malus. — *Uro ho-*

strem.] Haec ad spectatores conversus dicit Gnatho. Quae vero mo-

stiam nobis creant, *urere* dicuntur. Infra III. 1. 48. Florus II. 6. 2.

rebat nobilem populum ablatum mare, captae insulae, dare tributa,

urere iubere consueverat. [ubi Duker.]

45. *Heus.*] Haec particulam solent praemittere sententiam pro-

ciaturi. Ita Heaut. II. 3. 72. — *Omnium rerum vicissi-*

do est.] Horat. Carm. II. 10. 17. *non, si male nunc, et olim Sic*

is. Epod. XV. 23. *Eheu translatos alio moerebis amores, Ast ego*

vicissim risero.

47. *Sursum deorsum.*] Respicit clivum Athenarum situm.

elph. IV. 2. 45. Hec. III. 1. 35.

48. *Ecquid beo te?*] Quem laeto nuncio impertimus, *beare*

impur. And. I. 1. 79. Plautus, Asin. II. 2. 66. *Li. Tacco. Le. Beas.*

49. *Detineo.*] Moror. Cicero, Rosc. Amer. 7. *Ne diutius vos*

Pa. Nusquám. **Gn.** Tum tu igitur paululum da mihi operae: fac ut admittar

Ad illam. **Pa.** Age modo, nunc tibi patent fores haec, quia istam ducis.

Gn. Num quem évocari hinc vis foras? **Pa.** Sine biduum hoc praetereat:

Qui mihi nunc uno digitulo forem áperis fortunátus, Nae tu istanc, faxo, calcibus saepe insultabis frustra.

V. 51. Bentl. metri gratia corr. *patet foris haec*. Sic *foris* singulari numero Adolph. II. 3, 11. Idem vers. 53. *forem* restituit. *erat foras*, metro corrúente.

V. 54. Bentl. corr. *istanc faxo*. Vulgo *istas*.

Valde teneo. *Fortasse tu profectus alió fueras.*] Vult primere confessionem, quod ad Thaidem venerit, sed intrare non potest. — 50. *Paululum da mihi operae.*] Hoc quasi supplicantis vultu ad irrisionem dicitur. *Paululum da mihi operae.* Proprie sic dicitur, *adiuva me*. Sic in Adelpis, *Haec opera ut ducis sit*. — 51. *Nunc tibi patent fores haec.*] Ex eo quantumocere oportuit ostendit, *quam misere nihil liceat Parmenori. — *Quae istam ducis.*] Hoc quasi ad Gnathonem, sed lente, ac sublingue murmurat. — 52. *Num quem evocari foras?*] Quia ipse intrare non potest. *Sine, biduum hoc praetereat.*] Et hoc habitus. Nam si aliter pronuntiaveris, secreta produntur. — 53. *Qui mihi.*] *Mihi, τῷ ἀντικειμένῳ* dictum est. *Fortunátus.*] Ut ipse videris tibi. — 54. *Nae tu.*] *Nae, valde. Nae tu istanc, faxo, calcibus.*] Mira eloquentia, in qua utraque *ἰνεσβολῆ*

teneam, *iudices*. — *Profectus.*] *Profectus* dicitur etiam de eo qui incipit proficisci. Vide Gotl. Cortium ad Sallust. Iug. 102. *Plautus*, Aul. I. 2. 40. *Nunc, quo profectus sum, ibo*. Et dicuntur proficisci, qui in urbe e domo in domum eunt. Vide And. III. 4. 21. [*Nae* quam hic de motu ad locum dicitur. Adolph. II. 2. 38. *nusquam abest*.

50. *Paululum da mihi operae.*] H. e. adiuva me. Hesiod. III. 1. 102. Adolph. IV. 1. 14. Phorm. I. 2. 37. *Plautus*, Aul. II. 2. 22. *Da mihi operam parumper*. [v. Gronov. Lectt. Plaut. p. 69.]

53. *Mihi.*] *Παρέλκει*, ornatus gratia. Phorm. V. 8. 21. *Virgilius*, Georg. I. 45. *Depresso incipiat iam tum mihi taurus aratro in gemere*. — *Uno digitulo.*] H. e. facillime, et nullo negotio. *Tra-bea*, apud Cic. Tusc. 31. *Lena delinita argento nutum observabis mentis. Quid velim, quid studeam adveniens digito impellam ianuam; Fortis patebunt.*

54. *Calcibus insultabis.*] *Plautus*, Poen. IV. 1. 3. *Inca-*

5. Etiamne tu hic stas, Pármeno? eho? numnam hic relictus cústos, 55
 quis forte internúncius clam a Milite ad istam cúrs[it]et?
 6. Facéte dictum. mira vero Militi quae pláceant.
 7. video herilem filium minórem huc adveníre.

V. 55. vulgo legebatur: *Etiam nunc hic stas* etc. Vett. editt. et aliquot codd. *Etiam tu hic stas*. Reposuit Bentl. *Etiamne tu hic stas*. Ex *ne* factum *nc*, i. e. *nunc*. cfr. Hecyr. III. 4, 16.

V. 56. Færnus corr. *curset* ex cod. Bembrino, probante Bentleio. Ita nascitur versus iambicus tetrameter catalecticus, quales sunt ceteri.

missima est. Nam neque *uno digitulo* minus aliquid dici potest: *ne calcibus saepe insultabis*, aut amplius, aut ingentius. *ultabis fores.*] Sallustius, *Multos tamen ab adolescentia bonos audivit.* — 55. Numnam.] Hic *nam* abundat: ut *quidnam dictus custos.*] Bene *relictus*: quasi ab excluso. — 56. *Ne quis forte internuncius.*] Proprie, *internuntius*. *Ne quis te internuncius.*] Ex his verbis datur intelligi, parasitum e quo meretricia egredi. *Ne quis forte internuncius clam a Milite ad istam cursitet?*] Et hoc facete: quasi ipse sibi Thais totam vindicaverit, quod miles facit. — 57. *Facete dictum.*] *μικρός*, quasi inficete. *Mira vero militi quae placeant.*] *mirra*, pro *mirum*. Virgilius, *Nota tibi*. Et est *εὐχέλεια*. Quid tam est, inquit, facete loqui eum, qui militi placeat? Potest tam et pluraliter intelligi. — 58. *Sed video herilem filium.*] potest Terentius *τρώφιμον* proprie dicere: et ideo *herilem* fi-

pugnīs, calcibus. Horatius, Carm. I. 25. 1. *Parcius iunctas quat fenestras Ictibus crebris iuvenes protervi.*

55. *Custos.*] H. e. explorator. Suetonius, Caes. 43. *Legem recipue sumtuariam exercuit, dispositis circa macellum custodibus, opsonia contra vetitum retinerent, deportarentque ad se.*

56. *Internuncius a milite.*] Ita Plautus, Mil. IV. 1. 16. *ek! egone ut ad te ab libertina esse auderem internuncius?* Tangit Mem morem amantium Ovidius, Amor. III. 14. 31. *Cur toties vis mitti recipique tabellas?*

57. *Facete dictum.*] Ita Plautus, Capt. I. 2. 73. Poen. III. 24. — *Mira vero, militi quae placeant.*] H. e. maxime fra esse oportet, quae militi placeant; neque adeo dicta tua illi placent, nisi mira essent. Est autem salsa ironia.

Mirór quid ex Piraeo ábierit; nam ibi cústos publice ést nunc.

Non témere est; et properáns venit: nescío quid circumspéctat.

lium dicit. — 59. *Miror quid ex Piraeo abierit.*] Hic sa ostenditur, cur potest ignotus esse vicinis, et pro Eunuchó fa *Miror.*] Pro nescio. *Miror quid ex Piraeo abierit.*] Ut Piraeo discederet, symbola amicorum; ut huc perveniret omisso gotio, aspectus virginis fecit. *Nam ibi custos publice.*] I versus praedonnm incursus illic excubabat iuventus Attica. [cfr. ad I drium I. 1, 24.] *Piraeum*, ut *Sunium*, est marítima et accessu líta pars clementior. *Publice est nunc.*] *Nunc* ambigua distincti positum est. — 60. *Non temere est.*] Ut *Virgil. Haud tem est visum. Et properans venit.*] Mire locuturum ante formas ut gestus verba praecedant, verba habitum consequantur.

59. *Piraeo.*] Vide infra III. 4. 1. — *Publice.*] H. e. i ctoritate publica, seu iussu populi. Livius, IV. 13. *Minucius eand publice curationem agens, quam Maelius privatim agendam suscep* Excubabat autem in portu Piraeo iuventus Attica, quae ex ephelis cesserat, adversus praedonum incursus, postquam per biennium in i urbe excubasset.

[60. *Non temere est* i. e. non sine gravi causa. Est elegam frequens apud comicos formula. Plaut. Aulul. IV. 3. 1. *non temere quod corvus cantat mihi nunc ab laeva manu.* Vid. Heins. ad V Aen. IX. 375.]

ACTUS SECUNDUS.

SCENA TERTIA.

CHAEREA. PARMENO.

Ch. **O**CCIDI.

Occidi.] In hac scena novus amor adhuc ephebi, et consilium pot dae virginis demonstratur: tanta virtute [virtus est?] poetae comici, ut commentum non quaesitum esse, sed occurrisse sua sponte videatur. 1. *Occidi. Neque virgo est usquam.*] Non habuit quid di

Neque virgo est usquam: neque ego, qui illam e conspectu amisi meo.

Ubi quaeram? ubi investigem? quem percontem? quam insistam viam?

Certus sum. una haec spes est, ubi ubi est, diu celari non potest.

Faciem pulchram! deleo omnes dehinc ex animo mulieres.

6

V. 3. Bentl. *qua insistam via*, ut Phorm. I. 4, 15. Et sic Donatus, vet. edit. et aliquot codices.

erat aliud, properans, et circumspiciens, nisi *occuldi*. *Occuldi*] Educ mediam syllabam verbi huius, et contrarium significat. — *Neque ego, qui illam e conspectu amisi meo.*] Amas illam, dum illam non invenit, et se perdidit. — 3. *Ubi quaeram?*] Ubi circumspicientis est. *Ubi investigem?*] Plus intulit. *Quem percontem?*] Hoc tertium plus intulit. Nam ubi nec vestigia reperiuntur, superest interrogatio. *Quam insistam viam?*] Si nec ubi interrogetur, apparet. *Quam insistam viam?*] Et *quam* legitur. — 4. *Ubi ubi est, diu celari non potest.*] Ubi nimiam scilicet formae gratiam. — 5. *O faciem pulchram!*] *Faciem* modo non partem corporis dicit, sed totam speciem quae spectaret et cernitur. *Virgilius, quibus aspera quondam Visa maris facies.* — *Deleo omnes dehinc ex animo mulieres.*] Πρὸς τὴν ἀποδοχὴν argumentatus est, ut ostenderet hunc grandem iam ephemera etiam amoris expertem non fuisse. Sic et alibi, *Cum ipsum me vis, quam elegans formarum spectator siem? In hac commotus sum.*

2. *Neque ego.*] Subaudi, *usquam sum*. Aut, *ubi sim, scio*. Quae solent in subita perturbatione. Phorm. V. 8. 4. Plautus, Cistell. V. 2. 18. de cistella: *Nulla est, neque ego sum usquam*. Ita furens Menelaus apud Virg. Aen. IV. 595. *Quid loquor? aut ubi sum?*

3. *Ubi quaeram? ubi investigem?*] Metaphora a venatione translata. Heaut. IV. 2. 8. Phorm. V. 1. 9. Ovidius, Art. Am. 44. *Quaerenda est oculis apta puella tuis*. Vide interpretes ad Phaed. 4. 4. — *Quem percontem?*] And. IV. 5. 5. *Percontari est curare inquirere*. *Contus* instrumentum nauticum, quo vada tentantur. — *Quam insistam viam?*] Pacuvius, Atalanta: *Dubito, an insistam viam*. Plautus, Cistell. IV. 2. 11. *Utrum hac an illac r. institerit*.

5. *O faciem pulchram.*] Intelligit totam exteriorem speciem. And. V. 2. 15. Ovidius, Trist. I. 3. 26. *Haec facies Troiae, cum caperetur, erat*. Plerumque autem de ipso vultu usurpatur.

Taedét cotidiánarum harum fórmárum. *Pa.* Ecce autem alterum.

Néscio quid de amóre loquitur. o infortunatúm senem!

Hic véro est, qui si occéperit, ludúm iocumque díces Fuisse illum alterum, praeut huius rabies quae dabit.

V. 9. misere claudicat. Bentleius verba divisit in duos dimeter unum trimetrum, hoc modo: *Hic véro est, qui si occéperit, Ludúm iocumque díces fuisse illum alterum, | Praeut huius rabies quae dabit.*

— 6. *Cotidianarum.*] Hoc est levium et usitatarum: est qui huic contrarium, *Nova figura oris. papae! Ecce autem alterum.*] Sic dicimus, cum propter alterum de altero venit in mentem.

— 7. *Nescio quid de amore loquitur.*] Ut iamdudum Phaedria loquebatur. *O infortunatum senem!*] Hoc dictum praestruxit ad exitum fabulae ac Catastrophen. Nam perturbatus ad Thedem ingreditur hic senex, per fallaciam Pythiae, et iudicium Parionis: atque ita firmabuntur nuptiae virginis, quam ducet Chaerea.

8. *Hic vero est.*] Utrum senex: an Chaerea? sed senex potius. *Hic vero est.*] Senex. *Qui.*] Scilicet Chaerea. — 9. *Praeut huius rabies quae dabit.*] Prae ex comparatione significat. Ergo proprie: et est integra locutio, et ordo est, *Praeut illa senex*

[Laudat Ruhnken. Brouckhusium ad Propert. IV. 4. 21.] — *Delenda ex animo.*] Metaphora a scriptura desumpta. Cicero, Philipp. I. *Omne memorium discordiarum oblivione sempiterna delendam censet.* Contrarium est And. I. 5. 48.

6. *Quotidianarum formarum.*] H. e. vulgarium. Cicero Orat. III. 24. *Quotidianis et vernaculis rebus satisfacere me posse haud populo non putabam.* Puellas autem formas et figuras vocarunt. Valer. de Burm. ad Quinctil. Declam. XV. 1. — *Ecce autem.*] Formae quibus utimur in rebus inopinatis. Adolph. V. 1. 5. Phorm. II. 1. 30.

8. *Ludum iocumque.*] Proverbiale est de rebus minimi momenti. Lucilius, Sat. III. *Verum hic ludus ibi susque omnia deque fuerunt, Susque et deque fuere, inquam, omnia, ludu' iocusque.* Livius, XXVIII. 42. *Ludus et iocus fuisse Hispaniae tuae videbuntur.* [Valer. Max. V. 1. *Quae tibi relata sunt, prae iis, quae de te locuturi eramus, ludus ac iocus fuissent.* Vid. Gronov. Obs. IV. 10. et Graevius ad Iustian. XXIX. 3. Haec elegantia e graeco fonte fluxit. Vid. Casaubon. ad Athen. I. 25. p. 76.]

9. *Praeut.*] Vocula comparationi inserviens. Plautus, Amph. I. 1. 218. *Parum etiam, praeut futurum est, praedicat.*

A. Ut illum Di Deae omnes senium perdant, qui hodie me remoratus sit: 10

loque adeo, qui restiterim: tum autem, qui illum flocci fecerim.

Id eccum Parmenonem. salve. **Pa.** Quid tu es tristis? quidve es alacris?

V. 10. mutavimus cum Bentleio. Vulgo: *Di Deaeque senium p. qui me hodie remoratus est.* Sed omnes plurimi codd. cum vett. editt. Cod. Acad. *dii deae omnes, sine que.* Regius liber: *Qui hodie me.*

ae huius rabies dabit. Et bene dabit, quasi de re violenta. Ut, *dabit ille ruinam Arboribus.* — *Praeut huius rabies quae dabit.*] Hic ex parte characteris inscius quidem est personae Chaeraeae, sed moribus conicit servus ardentio rem in amorem ferri posse, simul coeperit. *Praeut huius rabies quae dabit.*] Et hic ostenditur iam pridem motus in res Venereas Chaeraeam. Et magna poetae cura est, ne incredibile videatur, adolescentulum, qui pro Eunucho duci potuerit, tam expedite virginem vitiasse. Quocirca artifex summus, quod aetati non potest, naturae attribuit Chaeraeae: ut calidior ingenio, et ante annos amator, non libidinem in sese, sed quandam mentem designaverit in venereos appetitus. — 10. *Ut illum.*] Pro utinam. *Deut. IV. 6. 6.] Di Deaeque senium perdant.*] Plus dixit *senium*, quam *senem*. Nec mireris, post *senium*, qui additum, ideo quia inclinationem ad intellectum retulit: ut alibi, *In Eunuchum suam.* Et *rex* ad aetatem refertur: *senium* ad convicium. Sic *Lucilius* ait, *At quidem te senium, atque insulse Sophista.* — *Remoratus* *est.*] A *remora* pisciculo, qui et *ῥεμῶντις* vocatur, *remoratio* et *remoratus* dicitur. — 11. *Tum autem, qui illum floccifecerim.*] *Tum autem* pro *et*. Duas vult enim causas esse, cur se ipsum Di perdant: unam, quod restiterit: alteram, quod senem perveritus su remanserit a persequenda virgine. Et nota *floccifecerim* et *contemnere* et *non contemnere* significare: ut nunc, *Qui illum floccifecerim*; deest *vel*: ut sit, *vel floccifecerim*. — 12. *Quid tu es tristis? quidve es alacris?*] Proverbiale est in hominem perturbatum et incerti vultus. Aut laetus es, nam *alacris*, L li-

11. *Restiterim.*] Phaedrus, III. 7. 4. de cane et lupo sibi inimicem occurrentibus: *Ut restiterunt.* — *Qui illum floccifecerim.*] *Floccus* res minima est. Unde *flocci facere* est minimi aestimare. Plautus, Stich. II. 1. 12. *Cave quemquam flocci feceris.*

12. *Alacris.*] Idem *tristis* et *alacris* dicitur, quia totus est in gestibus et motu.

'Unde is? *Ch.* Egone? nescio hercle, neque unde eam, neque quorsum eam.

Ita prorsum oblitus sum mei.

Pa. Qui, quaeso? *Ch.* Amo. *Pa.* Hem! *Ch.* Nunc, Parmeno, te ostende[ri]s, qui vir sies.

Scis te mihi saepe pollicitum esse: Chaerea, aliquid inveni

Modo quod ames: utilitatem in ea re [ego] faciam ut cognoscas meam:

V. 15. Bentleius vulgatum ostendes metri gratia in ostenderis mutavit.

V. 17. vulgo erat in ea re utilitatem ego f. Ordinem verborum

tera pro *D* posita, non tristis, id est *ἀδαντος* intelligitur. *Quidve es alacris?*] Et *alacer* et *alacris* dicitur: ut habes apud *Virgilium*. *Ergo alacris, cunctosque putans excedere pugna.* — *Quidve es alacris?*] *Alacritas* est mutatio quaedam vultus gestientis in spem aliquam. — 13. *Unde is?*] *Modo ad quid venis* significat. *Scio te, de loco ad locum veteres dicebant: quod mox in subiectis probatur. Quorsum eam.*] Bene: quia proxime dixerat, *Ubi quorsum? ubi investigem? quem perconter? quam insistam viam? Incertum sum. Quorsum eam.*] Hinc, ut diximus, manifestum est, *ire* ad adventum significare. — 14. *Ita prorsum oblitus sum mei.* Huic contrarium. *Dum memor ipse mei.* Ergo *oblitus mei*, innuit. *Ita prorsum oblitus sum mei.*] *Prorsum*, recta, id est, omnino: nam *prorsum* est porro versum, id est, ante verum. Hinc et *prorsa oratio*, quam non inflexit cantilena. — 15. *Hem!* Si cum *H*, Parmeno: si leniter, Chaerea. — *Ostendes, qui vir sies.*] Non, *si vir sies*: sed, *qui vir sies*: quod est *ἐμπαρκιστος*. Si quaesisset quidem, qui vir sies, an debeat praestare, qui virum sic monstraturus est? Et *vir* modo non ad sexum nec ad aetatem dicitur, sed ad laudem. *Qui vir sies.*] In veteribus invenitur. — 16. *Saepe pollicitum esse.*] *Pollicitum*, quod promittentem ultro significat, dixit. Et *saepe pollicitum se*, an necesse sit praestare eum, qui promiserit? *Chaerea, aliquid inveni.*] Induxit *ἀπαισιω* pragmatice, more suo, non contentus dicere, qui pollicitus sit tantum, sed quo modo etiam, et quibus verbis. — 17. *Modo quod*

13. *Unde is?*] H. e. unde venis? Adolph. III. 3. 7. *Virgilium*, Aen. II. 375. *Vos celsis nunc demum a navibus itis?* *Plautus*, Stich. II. 1. 47. *Unde is? quid fers? quid festinas?*

16. *Aliquid inveni modo quod ames.*] *Ovidius*, Arte Am. I. 35. *Principio, quod amare velis, reperire labora.*

um in c ellulam ad te p atris penum omnem c ongerebam clanculum.

z. Age, inepte! *Ch.* Hoc hercle factum est, fac sis nunc promissa appareant:

ve adeo digna res est, ubi tu nervos intendas tuos. 20

Bentl. ex codd. et vett. editt. mutavit, in quibus tamen ego est, quod ille metri causa delendum censet.

V. 19. vett. editt. ante Bentleium post *appareant* plene distinguebant. Recte Bentl. monet ordinem verborum hunc esse: *Fac, si vis, quia promisisti; sive adeo quia sine promisso res digna est* etc.

res.] Tantummodo. Quasi haec mora sit promissis complendis. *In re utilitatem ego faciam ut cognoscas meam.*] An sit, qui posse se affirmavit? plus est promiserit, quam ostendere id possit. — 18. *Cum in cellulam.*] Sic dicit anus * quae et reperit beneficium. *Patris penum omnem.*] Ipsum penum: n ex eo aliquid, * περοβολικ ς*. Et hoc *penu*, et hic *penus*, et haec *pus*, veteres dixerunt. Ergo et *omnem* et *omne* legitur. *Congebam clanculum.*] *Α θρα   κ ρυφα*. — 19. *Age, inepte!*] si dubites de promissis: an, qui exprobes te multa esse largitum. *ve hercle factum est.*] Inveni quod amem: hoc quod dicebas, puit, morae esse: iam factum est; amo. *Promissa appareant.*] utilitatem ut cognoscam tuam. — 20. *Sive adeo digna res est.*] Si persona Parmenonis est, *sive* abundat: et pro expletiva coniectione modo est. In quibusdam omnino non legitur. *Adeo* autem

18. *Cellulam.*] Pauperiorum et servorum erant *cellae* et *cellulae*. Adolph. IV. 2. 13. Martialis, III. 48. 1. *Pauperis extruxit cellam, sed vendidit Ollus Praedia, nunc cellam pauperis Ollus habet.* Ahnken. conf. Sueton. Cal. 57. Vitell. 16.] — *Penum omnem.*] Terentio, de Nat. Deor. II. 27. *Penus est omne, quo vescuntur homines.* Hinc *cella penuaria*, Suet. Aug. 6.

19. *Hoc hercle factum est.*] Respicit id, quod de patris re in cellulam Parmenonis congesto dixerat. Non cepit Donatus. *revelata de re vera et minime dubia.* Petron. c. 76. *factum, non factum.* Quinctil. Decl. X. p. 221. *certum est, factum est, eripi non potest, ubi vid. Burmannus.*]

20. *Nervos intendas.*] Cicero, II. Verr. 12. *Magnum onus, dignum, in quo omnes nervos aetatis industriaeque tuae contendas. i. nervos intendas i. e. in qua omnibus viribus nitaris.* Q. Cic. de t. consul. c. 14. *plane sic contende omnibus nervis et facultatibus.* *vi* metaphorice dicuntur, quae maximam vim habent, quoniam rocorporis in nervis situm est; hinc *exsecare, incidere, praecidere*

Haud similis virgo est virginum nostrarum; quas matres student

Demissis humeris esse, vincto pectore, ut graciles sient.

V. 22. *graciles* Non. Valer. Prob. Eugraph. probante Bentl.

abundat, aut nimis significat, vel satis. Si Chaerea dicit, hic ordo sensus est, Fac, si vis nunc, sive adeo digna res est, ubi tu nervos intendas tuos, ut promissa appareant; ut sit *sis*, si vis: et addat ut, quod deest. *Fac ut promissa appareant. Ubi tu nervos intendas tuos.*] Utrum obscene hoc, ut servus? an *πεταροποιῶν*, laborare ac periclitari debeas? Sed melius legunt, qui hoc totum personam applicant Chaereae: et melius, quam qui Parmenonem putant loqui, *Sive adeo digna res est, ubi tu nervos intendas tuos.* — 21. *Haud similis virgo est virginum nostrarum.*] Civium scilicet, id est, terrae ac patriae nostrae; *Virgilius: Non eadem arboribus pendet vindemia nostris. Et Sallustius: Nostri foeda fuga, etc. Quas matres student.*] Hoc videtur ostendit cultum industriae, non pulchritudinem naturalem. — 22. *Demissis humeris esse, vincto pectore.*] Antiqui enim Graeci etiam virginibus suis praebant palaestram ad componenda corpora. Vel, *demissis humeris esse*, liquide et molliiter deductis, non exstantibus alae in modum. *Demissis humeris esse, vincto pectore.*] Non accipiendum est quasi hoc dicat, *Ad hoc illas student matres demissis humeris esse, et vincto pectore, ut graciles sient:* quae haec duo propter unum illud fiant; sed varie tria dixit, ne diceretur aut student illas demissis humeris, et vinctum pectus, ut graciles sient. *Vincto pectore.*] Castigato ac tenui, et velut vincto. Deest et *velut. Ut graciles sient.*] A singulari *gracilis* venit haec deo-

nervos significat vires infringere. Vid. Interpret. ad Liv. VII. 39. Ceterum simul in hac locutione ad significationem obsceniorem aliter videtur. Vid. Casaub. ad Athen. I. 5. p. 22.]

22. *Demissis humeris.*] *Humeri demissi* teretis colli longitudinem arguunt. Sed os et humeri maxime ad decus faciunt. *Virgilius, Aen. I. 589. Os humerosque Deo similis.* [*Demissis humeris* i. e. molliter deductis, non exstantibus. Veteres luxuriantem humerum habitum in puellis fasciis castigare solebant. Vid. Scalig. ad Varon. de L. L. IV. p. 56.] — *Vincto pectore.*] *Claudius in V. Cons. Honor. 326. de cura matris circa filiam: viridique angustat iaspis pectus.* [*Vincto pectore* scil. fasciis. Veteres non amabant virgines mammosas; itaque strophio vel fasciis pectoralibus papillarum tumore cohibebant. *Martial. XIV. 134. Fascia crescentes domingae compe-*

qua est habitior paullo, pugilem esse aiunt: deducunt cibum.

ametsi bonast natura, reddunt curatura iunceas.

Itaque ergo amantur. *Pa.* Quid tua istaec? *Ch.* Nova figura oris. *Pa.* Papae!

25

V. 24. *Bentl. Tametsi pro Tametsi ex codd., ac deinde bona natura est r. c. iunceas, ut bona sub ictu collocetur. Non placet.*

No. — 23. *Si qua est habitior paullo.*] Unde et *habitus* dicitur: ut, *Quae habitudo est corporis?* nam *habilius* aptius intelligitur; ut, *Namque humeris de more habilem suspenderit arcum.* *ergo habitior* legendum est. *Pugilem esse aiunt.*] Laus in ingenium. *Deducunt cibum.*] Mire vituperavit formam, quam curaverit fames. Et proprie *deducunt.* — 24. *Tametsi bona natura.*] *Bona*, id est, plena, magna, et pinguis. *Reddunt.*] Exhibent, perficiunt. *Curatura.*] *Cura* mentis est: *Curatio*, medicinae: *Curatura*, diligentiae. *Iunceas.*] Tenuis et pallidus. — 25. *Itaque ergo amantur.*] *Itaque*, inquit, nemo illi amat; *εἰρωνεία* est. Aut vere amantur: ut eo magis haec amanda sunt, quae naturae beneficio, non factis comptis, aut industria, est pul-

pillus. Vid. Scaliger l. c. et Lindenbrog. ad h. l. et Heins. ad Ovid. t. Am. III. 274. Aliis tamen tumidae papillae placuerunt. Vid. quae notavimus ad Iul. Rufin. p. 259. — *Graciliae* legendum est ex antiqvis grammaticis, non *graciles.* Vid. Bentl. ad h. l. Multa adiectiva nunc exeunt in *us* et *is*, ut *imbellus*, *is*, *hilarus*, *is*, *imbecillus*, *is.* *Asius* de Anal. I. 36. p. 172.] Petronius, cap. 126. *gracile vinculum.* de Comment. maiorem.

23. *Habitior.*] Supra II. 2. 11. Male explicat Donatus. Plautus, Epid. I. 1. 8. *Corpulentior videre, atque habitior.* — *Pugilem.*] Tangit morem puellarum Laconum, quas nudas in gymnasiis corpora exercuisse tradunt cum adolescentibus. Propertius, III. 14. 4. *ter luctantes nuda puella viros.* Hinc pugilice et athletice valere dixit *mutus*, Epid. I. 1. 18. — *Deducunt cibum.*] Cicero, Tusc. II. Subduc cibum unum diem athletae, ferre non posse exclamabit.

24. *Iunceas.*] H. e. a summo ad imum aequaliter tentes. Augustinus, Epist. IV. 44. *Pectore sic tenero, plana sic iunceus alvo.* [*Curatura* i. e. nimia cura et diligentia. Veteres grammatici *cura* dicunt de mentis, *curatio* medicinae, *curatura* diligentiae, quod discrimen a perpetuum est. Nam *cura* et *curatio* saepe de corpore dicuntur. l. Gronov. Obs. I. 23. et Bentleyi. ad Horat. Epist. I. 1. 194.]

25. *Itaque ergo amantur.*] Claudianus in VI. Cons. Honor. *Sic oculis placitura tuis.* [*Itaque ergo*; hae particulae per pleo-

Ch. Color vérus, corpus sólídum, et succi plénnum.

Pa. Anni? **Ch.** Anni? séxdecim.

[**Pa.** Flos ipse. **Ch.**] Hanc tú mihi vel vi, vél clam, vel precário

V. 27. Bentl. *Flos ipse* eiciendum censet tum sensus tum gratia. Aliter Hermann. Elem. Doctr. Metr. p. 183.

chra. *Itaque ergo amantur.*] Atque ita fit, ut amentur: naturae merito, sed industria. *Quid tua istaec?* Recte: sic enim ipse dicet, *At nihil ad nostram hanc. Quid tua istaec?*] Describitur qualis est, dic. *Nova figura oris.*] Laudis genus est, nova quia dixerat, *Taedet cotidianarum harum formarum. Papae!*] Eteriectio mira subito accipientis. — 26. *Color verus.*] Quia non curata est ac de fuce, id est, naturalis, non fucatus. *Corpus sólídum.* Quia non vitiatum. *Corpus sólídum.*] Plenum et forte id est, non flaccidum. *Succi plenum.*] Quia nemo deduxit cibum. Nam succus est humor in corpore, quo abundant bene valentes. *Virgilius: Et succus pecori, et lac subducitur agnis. Succus proprie, qui sugus: quem sibi ex alimentis membra sugunt, ut se repleant. Succi plenum.*] *Succus* est interior pinguedo membrorum. *Anni sexdecim.*] Vide quemadmodum aetatem virginis maturae poeta occasione demonstraverit. — 27. *Hanc tu mihi, vel vi, vel clam, vel precario.*] Haec tria sunt, quibus non rite res agitur *vel vi, vel clam, vel precario: sine pretii mentione.* Virgo quia virgo, non meretrix: vel quia nulla ephebo spes est fallendi sensus. *Hanc tu mihi vel vi, vel clam, vel precario fac tradas.*] Secundum ius locutus est. Nam his tribus mala fide aliqui

nasmum saepe iunguntur. Vid. Gronov. ad Liv. III. 31. 5.] — *Nova figura oris.*] H. e. insolita et prorsus mirifica forma vultus. Phormion V. 6. 8. *Virgilius, Ecl. III. 86. Pollio et ipse facit nova carmina.* h. e. Servio interprete, miranda.

26. *Color verus.*] Explicat Donatus. Ita Ovidius, *Arte Am. III. 164. Et melior vero quaeritur arte color.* — *Corpus sólídum.*] H. e. firmum, non languescens. *Lucilius, Lib. XXVIII. Hic corpus sólídum invenies, hic stare papillas Corpore marmoreo.* — *Succi plenum.*] *Plautus, Mil. III. 1. 192. Succidam vocat.* *Apuleius, Apol. En, vide, quam facies eius decora, et succi palaestrici plena sit.* *Horatius, Carm. III. 27. 54. Antequam turpis macies decentes Occupat malas, teneraeque succus Desfluat.*

27. *Flos ipse.*] Intelligitur ἀκμή aetatis. *Ovidius, Arte Am. II. 663. Nec quotus annus eat, nec quo sit nata, require Consule; quo rigidus munera Censor habet. Praecipue, si flore caret, meliusque per actum Tempus, et albentes iam legit illa comas.* Hinc eiusmodi homines

he trádas: mea nihil réfert, dum potiár modo.
 Quid? virgo, cuia est? *Ch.* Nescio hercle. *Pa.*
 Undést? *Ch.* Tantumdem. *Pa.* Ubi hábitat?
 Ne id quídem. *Pa.* Ubi vidisti? *Ch.* 'In via.
Pa. Qua rátióne [illam] amísti? 30
 Id équidem adveniens mécum stomachabár modo:
 nec quémquam esse ego hominem árbitror, cui mágis
 bonae

V. 30. *illam* ante *amisti* de coniectura interposuit Bentleius. Sed Faërnus *amisisti* ex Donato legi vult.

V. 32. Bentl. corr. *Neque quémquam ego hómínem esse árbitror.* Nam ego in codd. sedem variat.

videtur: *vi, clam, precario.* *Vi*, quia virgo: *clam*, quia custodi-
 tur: *precario*, quia pretium non habet Chaerea. — 28. *Mea nihil*
refert, dum potiár modo.] Non hoc personae attribuendum est,
 sed affectui. Non enim quia Chaerea est, sed quia amator, de se cú-
 t facere quemadmodum potiat. — 29. *Quid? virgo, cuia*
est?] Utrum serva, an filia? — 30. *Ne id quídem.*] Pulchra
 acrietas, *Nescio, Tantumque, Ne id quídem. Qua ratióne*
amísti?] Figura *συχωνή*, pro *amisisti*. *Qua ratióne amísti?*
 Non remansisset Chaerea, sed consecutus virginem vidisset, quo de-
 lecta esset prius, quam Parmenonem conveniret, non ita procederet
 sula, ut nunc procedit. Irruisset enim in cognitionem meretricis im-
 portune Chaerea, nec pro Eunucho adduceretur ulterius. — 31. *Id*
quídem.] Deest *ob*, aut *propter*: ut sit, *ob id*, aut *propter id*.
Mecum stomachabar.] Bene *mecum*: quia acriorem dolorem
 sustinet, qui ipse sibi irasci cogitur. *Mecum* ergo, pro *apud me*, vel
sibi. — 32. *Hominem esse árbitror.*] Deest *quam me*. *Cui*
magis bonae felicitates.] *Bonae*, magnae. Nove autem
 dixit, magnas felicitates sibi adversari, eo quod virginem tantae pul-

creans dicitur. Plautus, Pers. V. 1. 18. Et *florere*. Truc. II. 4. 2.
er vide, ut tota floret! ut olet! ut nicide nitet! — *Vel vi, vel*
lam, vel precario.] Horatius, Epist. II. 2. 173. *Nunc prece,*
nec pretio, nunc vi, nunc sorte suprema Permetet dominos, et cedat
altera iura. [Formula desumpta est ex Iure civili, ubi haec tria saepe
 aguntur. Vid. Brisson. de Verb. signif. s. v.]

31. *Stomachabar.*] Irae et indignationi sedem bili et *stoma-*
cho tribuerunt. Unde passim et bilis et *stomachus* pro iracundia et ex-
 postulatione, *stomachari* pro irasci et expostulare dixerunt. Contra-
 rium est *σώρομάχος* ferre, Cic. Att. IX. 5.

Felicitates omnes adversae sient.

Pa. Quid hoc est sceleris? *Ch.* Perii. *Pa.* Quid factum est? *Ch.* Rogas?

Patris cognatum, atque aequalem, Archidemidem, No[vi]stine? *Pa.* Quid ni? *Ch.* Is, dum hanc sequor, fit mi obviam.

V. 34. Bentl. deleto nomine Parmenonis etiam verba *Quid hoc sceleris? Perii!* ad Chaereae orationem traxit. Illa autem *Quid factum est?* Parmenoni tribuit.

V. 36. vulgo erat *dam sequor hanc*, quod Bentl: ex codd. mutat. Idem *Nostine*, quod item libri habent.

chritudinis ex oculis amiserit. Nam vidisse eam, felicitatis indicium sed amisisse, adversae felicitatis. Et quod *bonae* dixit, vel magis vel nimiae intelliguntur. Vel *ἐπίθετον* est proprium et perpetuum licitatum. *Felicitates.*] *Felicitas* adversa est, cum ex prosperitate quod laedat, nascitur. *Bonae felicitates.*] *Ἐπιθεσις* est, quod *felicitates* pluraliter posuit. *Ἐπίθετα* autem de tribus generibus nominibus adduntur: discretionis, proprietatis, ornatus. Discretionis: ut, ---- *Phrygiae molimur montibus Idae.* Proprietatis: *Terribili impexum seta et dentibus atris.* Ornatus: ut, *Alma Fausta Phrygii genuit Simoentis ad undam.* — 34. *Quid hoc est sceleris?*] Propter hoc quod [leg. quod hoc] patior, inquit. Nunc scelus dicit a sene commissum. — 35. *Archidemidem nostine?* Hoc sic pronuntiandum est, ut appareat ex ipso nomine statim, quod scelus nescio quem occurrisse ac perinolestum. — 36. *Quid ni?* Correptio est ab se manifesta inquirentis. Est enim sensus, *Quid ni?* aut cur non noverim? Est enim *quid ni*, aut quid nisi, aut cur non quia veteres *ni* pro *ne* ponebant, et *ne* pro *non*; ut *Plautus. Ni stultus*

33. *Adversae.*] Metaphora a ventis translata. Propertius, I. 14. 15. *Nam quis divitiis adverso gaudet amore?* Faustum contra eundem dixere. Propertius, II. 25. 27. *Mendaces ludunt flatu amore secundi.*

34. *Quid hoc est sceleris?*] Quia infortunia propter scelera credebant immitti, infelicitatem *scelus*, et infelicem *sceleratum* dixerunt. Martialis, VII. 14. 1. *Accidit infandum nostrae scelus, Aule puellae.* [*Scelus* h. l. est infelicitas. Martialis. Epigr. VII. 14. *Accidit infandum nostrae scelus, Aule, puellae.* Vid. Bentlei. ad h. l. Sic *sceleratum frigus* pro noxio apud Virg. Georg. II. 256. *scelesti plebs* pro infelice apud Hor. Carm. II. 4. 17. Sic *campus, vicus, porta scelerata.* Vid. Duker. ad Flor. I. 12. p. 96.]

35. *Aequalem.*] Vide And. II. 6. 22.

Incómmodè hercle. *Ch.* Immo énimvero infelicitèr:

Incómmoda alia sùnt dicenda, Pármèno.

Nam liquet mihi déierare, his ménsibus
 sex séptem prorsum nón vidisse próximis, 40
 nunc, cum minime véllem, minimeque ópus fuit.
 Nonne hoc monstri símile 'st? quid ais? *Pa.*
 Máxime.

39. Benth. *mi*, quod ante consonam non habere locum observavit Hermannus Praefat. ad Plauti Trin. VIII.

pro *ne*. Et *ne vult*, pro non vult. — 37. *Immo enimvero* [*soliciter*.] Bene hoc interponit, quod incredibile est, tardio-
 rem amatorem incessu virginis. — 38. *Nam incommoda*
sunt dicenda.] Quae minora sunt scilicet, aut similia. —
 [*Illum liquet mihi deierare.*] Liquidum est, constans et
 manifestum, et certum. Et sic *liquet*, pro liquidum est: ut *clau-*
dit, pro claudum est. Ut apud Sallustium, *Nihil socordia clau-*
dit. est *liquet* verbum iuris, quo utebantur iudices, quum amplius
 nunciabant, obscuritate commoti causae magis, quam negotii sim-
 plicitate. *Deierare*, valde iurare: ut *demiror*, et *deamo te Syre-*
ne producta legeris. Si correpta, Deos iurare intelligitur. — 40.
Sex septem non vidisse proximis.] Quia *non vidisse* dixit,
proximis, praeteritis intelligimus. Proxima enim nobis aut praete-
 ritae, aut futura sunt: nam praesentia ea sunt, in quibus nunc sumus.
 41. *Nisi nunc, quum minime vellem.*] Quia semper no-
 nne, ideo nunc minime, utpote adolescens senem. — *Minimeque*
opus fuit.] Saepe enim nolumus tantum, nunc etiam non est. —

39. *Liquet mihi deierare.*] Vide And. IV. 3. 14. [*Deie-*
re est valde, sanctè iurare. Nam *de* in compositis vim auget, sic
amare est valde amare, *demirari* valde mirari. Hec. V. 2. 5. *Bacchis*
iurat persancte. Broukhus. ad Propert. IV. 3. 42.] — *His men-*
sis.] Notat menses proximis. Phaedrus, I. 1. 10. *Ante hos sex*
menses. ubi vide Burm.

40. *Sex septem.*] Solent hi numeri iungi. Cicero, Att. IX. 8.
Uippe qui florentissimus ac novus sex septem diebus ipsi illi egenti ac
viduae multitudini in odium acerbissimum veneris. Horat. Epist. I. 1.
Si quadringentis sex septem millia desint, Plebs eius. ubi v. Lam-
 bert. Florus, IV. 9. 3. *Modo trecentarum quinquaginta navium dominus,*
non sex septemve fugiebat.

42. *Monstri simile.*] Phorm. IV. 9. 3. Cicero, Ligar. 4.

Ch. Continuo adcurrit ad me, quam longé quidem,
 Incúrvus, tremulus, lábiis demissis, gemens.
 Heus! heús! tibi dico, Chaérea, inquit. réstiti.
 Scin' quid ego te volébam? dic. cras ést mihi
 Iudícium. quid tum? ut diligenter núnties

43. *Quam longe quidem.*] Bene *longe* dixit: quia *a longe* potuit dicere. An subauditur *erat*, ut sit, quam longe erat?
 44. *Incurvus, tremulus, labiis demissis, gemens.*] omnia ostendat in contrarium sibi versa esse, etiam cursum attri-
 seni. *Labra*, sunt superiora: *labia*, inferiora. *Labra* asinorum p-
 prie dicuntur. *Gemens* autem, ob continuam tussim. Sic *Lucili*
Ante fores autem, et triclini limina quidam Perditus Tiresia tussi gra-
daevus gemebat. — *Incurvus.*] Valde curvus. Sic *Virgilius*, *T*
nus ut infractos adverso Marte Latinos Defecisse videt. Infractos
 valde fractos significat. Nam *in* praepositio nunc auget, nunc mi-
 dictionem. Recte, etiam deformitatem describit senis, qui praeter
 tatem post pulchram virginem foedior videbatur. Et quam importu-
 omnia? pro puella, senex occurrit: pro virgine, *incurvus, tremulus*
 pro pulchra, *labiis demissis, gemens*: et cum amator sit, inaniter ad-
 lescenti ipse iudicium loquitur: dum festinandum sit, remoratur. *La-*
biis demissis.] Maiora labra, unde *labeones*. Alii *labia* inferiora
 et labra superiora. — 45. *Heus! heus! tibi dico, Chaerea*
Tibi dico, Chaerea, non adderet, nisi videret Chaeream dissim-
 lantem praeterire. *Inquit.*] Aliter *inquit* pronunciandum est, *in-*
 est, concitate. Nam senis verba aliter proferenda sunt. — 46. *Scin'*
quid ego te volebam?] Hic ostenditur odiosa tarditas senis ap-
 festinantem Chaeream. Nam non dicit, sed promittit se dicturum
Cras est mihi iudicium.] Huic morae etiam illud additum, quod
 quum debeat dicere quid velit, prius dicit quod non est necessarium
 quare velit. — 47. *Ut diligenter nunties.*] *Diligenter.* N

Prodigii simile est, quod dicam. Philip. II. 27. *Incredibile ac simul*
 portentanti est. [Plura Duker. ad Flor. III. 4. laudatus Ruhkenio.]

44. *Incurvus, tremulus.*] Descriptio senis decrepiti. Plautus, *Menaechm.* V. 2. 101. *Barbatum, tremulum.* Virgilius, *Aen.* V. 431. *Tarda trementi Genua labant.*

45. *Heus! heus! tibi dico.*] Plautus, *Menaechm.* II. 3. 2. *Heus, mulier. tibi dico.* Phaed. IV. 19. 18. *Tibi dico avara.* ubi videtur interpretes.

46. *Scin' quid ego te volebam?*] Plautus, *Menaechm.* 3. 24. *Scin' quid volo ego te accurare?* — *Est mihi iudicium.* Vide Phorm. II. 3. 57.

ri, advocatus mane mihi esse ut meminerit.
 m haec dicit, abiit hora. rogo, num quid velit?
 cte; inquit. abeo. cum huc respicio ad virginem, 50
 sese interea commodum huc advoraterat

49. Benth. *Dum haec loquitur ex codd. suis.*

tam abundanter, nihil tam moraliter dici potuit. — 48. *Esse meminerit.*] Non ut sit, sed, ut esse meminerit. O prolixi-
 — 49. *Dum haec dicit.*] Dat tempus verbis: quae non po-
 , quamvis imitaretur, exprimere. *Rogo, numquid velit.*] *Est,*
 est, significo me abire. Nam abituri, ne id dure facerent, *Num-*
vis? dicebant his, quibuscum constitissent. Quid est ergo? *Rogo*
quid velit? hoc est, dico quod abeuntes solent. — 50. *Recte;*
quis.] Pro eo quod est nihil: et moraliter τῷ ἀτιμωμῷ. *Cum*
respicio ad virginem, illa sese interea commodum
huc advoraterat.] In hanc partem scilicet, qua meretrix ha-
 bat. — 51. *Interea commodum.*] Tantum quod, vel ipso
 etque tempore. *Interea commodum.*] Una. Et hoc signifi-
 : ut si dicas, eodem tempore quo hoc agebatur. Nam *interea*

48. *Advocatus.*] *Advocati* dicebantur vel amici et testes in
 controversia, qui cum reo ibant in iudicium; ita infra IV. 6. 26. Adolph.
 5. 12. et 43. Plautus, Amph. IV. 3. 3. *Quaeso, ut advocatus*
mi adsis. vel causidici, qui causam rei agebant. Cicero, Fam. VII.
 Multi, te advocato, causa cadent. [*Advocati* Terentii et Cicero-
 tempore dicebantur amici, quos qui iudicio periclitarentur ad se
 abant, ut se consilio, gratia, supplicando, aut alia quavis opera
 parent et praesentiam suam commodarent. Qui autem causas ora-
 bat, *patroni causarum* vocabantur. Vid. Ascon. Ped. in Cic. Div. in
 cecil. c. 4. Sed postea etiam illi, qui causas agebant, *advocati* dicti
 sunt. Gronov. Lect. Plaut. p. 152.]

49. *Abiit hora.*] Longissimum tempus notat. Ita Heaut. II.
 11. Horatius, Sat. I. 5. 13. *Dum aes exigitur; dum mula ligatur;*
haec abiit hora.

50. *Recte.*] Formula, qua utuntur εὐφημοῦντες, qui nihil di-
 re nolunt. Vide ad Adolph. IV. 5. 19. et Donat. ad Hec. III. 2. 20.
 Elegantissima formula respondendi, qua vel gratias agimus oblato bene-
 cio non utentes, vel comiter et urbane aliquid recusamus. Heaut. III.
 7. *quid tu isthic? recte* i. e. nihil. ubi vid. Benth. Adolph. IV. 5.
 1. *quid est? nihil, recte, perge.* Pro *recte* Horatius *benigne* dixit
 pist. I. 7. 16. Gronov. ad Plaut. Captiv. II. 2. 105. et Perizon. ad
 act. Min. IV. 14. 24. p. 758. Graeci dicunt κάλλιστα vel καλῶς ἔχει.
 Maub. Lect. Theocr. c. 16. et Kuster. ad Aristoph. Ran. v. 511.]

51. *Commodum.*] Phorm. IV. 3. 9. v. intpp. ad Cic. ad Div.

In hanc nōstram plateam. *Pa.* Mírur, ni hanc dicít, modo

Huic quae data est dono. *Ch.* Húc cum advenia, nūlla erat.

Pa. Comités secuti scílicet sunt vírginem?

Ch. Verúm: parasitus cum áncilla. *Pa.* Ipsa est: ílicet!

Desíne: iam conclamátum est. *Ch.* Alias rés agis.

V. 53. Bentl. ne dono in thesi occultetur, corr. quae data dono

nunc coniunctio accipienda est: non, ut alias, pro adverbio ponitur. — 52. *In hanc nostram plateam.*] Recte, quia vicina est Thais, ad quam deducitur. — 53. *Nulla erat.*] Etenim ingressa fuerat. — 54. *Comites secuti scilicet sunt virginem?*] Interrogative quidem: sed sic, ut scire videatur id quod querit, sed ad hoc quaerere, ut quod scit, confirmet. — 55. *Verum parasitus.*] *Verum* modo inceptiva est, non relativa particula. Ut in Andria, *Verum: vidi Canthoram suffarminatam.* [Heaut. V. 3. 11.] — 56. *Iam conclamatum est.*] Transactum ac finitum. Ut conclamata corpora nihil reliqui iam habent ad vitae officia. *Conclamatum est.*] Manifestum significat, ipsam eandem esse, vel pulchram esse, quia et ipse dixerat, *Haec superat ipsam Thaidem.* Ut conclamatis funeribus nulla dilatio est doloris et luctus. Unde *Lucanus* ait: — — — *Corpora nondum Conclamata iacent.* — *Conclamatum,* satis deploratum, satisque vociferatum est, quia dixerat, *O infortunatum senem: si et hic amare coeperit.* Tanquam cat, iam occisum patrem tandem scimus, iamque deflemus. *Alias res agis.*] Recte, quia dixit ille, *Iam conclamatum est. Alias res agis.*] Aut, *non attendis ad id quod dico,* significat, ut nulla sit eo attentio: nam hinc natum est, *Agite, amabo:* aut, *nugatorum*

VII. 23. — *Advorterat.*] Phrasis nautica, apta Chaereae, publici custodi in portu Attico. Ovidius, Heroid. XII. 23. *Iussus inexpectato Colchos advertere puppim.*

55. *Ilicet.*] Vide supra I. 1. 9. Plautus, Amph. I. 1. 15. *Ilicet, mandata heri perierunt.*

56. *Conclamatum.*] Locutio translata a re funebri extremam fere desperationem indicat. Scilicet homine morti proximo omnia familia conclamabat, seu, ut vicini concurrerent, seu, ut anima facta delitescens in angulo quodam corporis excitaretur. Vide Comment. not. iorem. — *Alias res agis.*] Vide ad And. I. 2. 15. Qui autem animum et cogitationem non occupant in re praesenti, *alias res agunt*

Istúc ago equidem. *Ch.* Nóstin' quae sit? dic mihi: aut

tín'? *Pa.* Vidi: nóvi: scio, quo abducta sit.

Eho, Pármeno mi, nóstin'? [*Pa.* Novi. *Ch.*] Et scis úbi siet?

Húc deducta 'st ad meretricem Tháidem: ei donó data est. 60

Quis is est tam poténs cum tanto múnere hoc?

Pa. Milés Thraso,

Phaedriae rivalis. *Ch.* Duras frátris partes praédicas.

'Immo enim si sciás, quod donum huic dóno contra cómparet,

57. Bentl. *Nóstin' quaeso, dic mihi, aut Vidistin?* ex cod. collegii corp. Christ. Idem v. 60. *Novi* delet cum Donato, et omnia Chaereae assignat.

63. Bentl. corr. *quod donum dono huic contra comparet.*

gis, hoc est iocaris: quasi dicat, vanas res agis. — 58. *Scio, abducta sit.*] Plus dixit, quam interrogabatur: credo taedio regantis; nam properat, ut dicturus est, ad deducendum Eunuchum ad Thaidem cum ancilla ex Aethiopia. *Scio, quo abducta* | *Secunda ἀποσιώπησις.* — 59. *Eho, Pármeno mi, nóstin'?* | *cis ubi siet?*] Amatorie satis repetuntur quae semel dicta sufficiunt. — 60. *Huc deducta est ad meretricem.*] Et hoc audit semel, quum acervatim dicit, velut odio interrogantis saepe, et festinatione ad mandata Phaedriae peragenda. — 62 *Phaedriae rivalis.*] Cum pronuntiatione addendum, quo magis doleat, Phaedriae rivalis. *Duras fratris partes praedicas.*] Scilicet per aemulum et divitem. Et *partes duras, μεταφορικῶς* ab aliis scenicis. — 63. *Comparet.*] Hic iam ostenditur miles melior per rivalis dona, quam per sua. Et est qualitas comparativa.

stur. Hec. V. 3. 28. Plautus, Pseud. I. 2. 19. *Hoc vide sis, ut res agunt! hoc agite, huc animum advortite.*

61. *Tam potens cum tanto munere.*] *Potens et potentia* virtutis referuntur. Plautus, Epid. I. 2. 50. *Est Euboicus miles nescis, multo auro potens.* Phaedrus. I. 24. 1. *Inops potentem dum imitari, perit.* ubi v. Intpp.

62. *Rivalis.*] Vide supra II. 2. 87. — *Duras fratris partes.*] H. e. difficilem causam, quam sustineat, non valens superare potentem rivalem. Phorm. I. 2. 22.

63. *Si sciás, tum magis id dicas.*] Plautus, Mil. V. 86. *Si dicas, si sciás, quod ego scio.* — *Contra comparet.*] H. e.

[Tum] mágis id dicas. *Ch.* Quódnam quaeso herc
Pa. Eúnuchum. *Ch.* Illum ne óbsecro
 'Inhonestum hominem, quém mercatus ést heri, sené
 múlierem?
Pa. 'Istunc ipsum. *Ch.* Homó quatietur cérte ci
 donó foras.

V. 64. Bentl. *Tum* delevit, metri gratia. Faernus *id* delebat, in codd. incertam sedem habet. Idem v. 65. sublata intictione *senem mulierem*.

Compares pro *emat*, aut, comparandam putet. — 64. *Tum* *gis id dicas*.] Duras partes fratris esse. — *Quodnam quæ hercle?*] Curiositatem addidit, *καρελιόνας* quaeso et *hercle* vide quam molliter et sine intellectu spectatoris ad argumenti s; ordinem poëta perveniat: ut de Eunucho facta mentione consilium scatur supponendi Chaereae. *Eunuchum*.] Mire *Terentius* simpliciter Eunucho nomen posuit, huic quoque detracturus. — *Inhonestum*.] Foedum: ut contra, *facie honesta*. Ut apud *lium*, *Et laetos oculis afflurat honores*. — *Hominem*.] *Opp hominem* dixit, tanquam incerti sexus. *Senem, mulierem?* communi genere dixit *senem*: quippe qui alibi separaverit, *dis senex atque anus*: sed subdistinguendum est: ut sit duplex vitio: una ab aetate, quod ait *senem*: altera a membrorum in quod ait *mulierem*. — 66. *Quatietur certe cum donoras*.] Mire *cum dono*: tanquam illi repulsæ causa donum fuisset. *Tum* deinde non reiicietur, sed *quatietur*. Vide quam meliosius dictum sit, *quatietur foras*: vel verberibus pelletur, non expulsiōe, sed detrusiōe. Vel sic dixit, *foras quatur*: ut desit, *versum*: ut sit, foras versum verberabitur, ut retur et fugetur foras. Nam et pervulgatæ consuetudinis dictu

Ei opponat, ad vincendum militis domum. Locutio translata a fortibus, quorum paria invicem comparabantur. *Adelph. II. 2. 4.* *tonius*, *Calig. 35.* *Hunc e spectaculis detractum repente et in hædeductum Thraci, et mox Hoplomacho, comparavit.*

65. *Mulierem*.] Convicium in hominem ignavum et in *Infra IV. 3. 20.* *Plautus*, *Bacchid. IV. 8. 4.* *Non me arbitratus, sed mulierem.* [*Inhonestum* i. e. deformem, turpem, ut *ssus* pro pulcro *Andr. I. 1. 96.* *Quatietur* i. e. cum vi et iniuria detur. *Horat. Carm. III. 9. 19.* *si flava excutitur Chloë.* Vid. *leius* ad *Hor. Carm. III. 15. 9.*]

Pa. *Istam Thaidem non scivi nobis vicinam. Pa. Haud diu est.*

Ch. *Perii! nunquamne etiam me illam vidisse? eho-*
dum dic mihi;

Pa. *ac, ut fertur, forma? Pa. Sane. Ch. At nihil*
ad nostram hanc. Pa. Alia res [est].

Pa. *'Obsecro hercle, Parmeno, fac ut potiar. Pa.*
Faciam sedulo, ac 70

Ch. *operam, adiuvabo. numquid me aliud? Ch.*
Quo nunc is? Pa. Domum,

69. *est* omittit cod. Bembinus: abiecit Bentleius.

70. Bentl. *ac* delet, ut oratio fortius incedat per asyndeta.

71. idem *adiuvabo* corrigit, quia ita Terentius soleat, et spondeus in hac sede trocheo melior sit.

canem foras, hoc est, feriendo canem foras eice. — 67. Sed istam Thaidem non scivi nobis vicinam.] Quomodo enim Ennucho veniet, si aut novit aut notus est? Et si mulierem adolescentem ne novit quidem, ipse multo maxime nescietur. *Sed istam Thaidem non scivi nobis vicinam.]* *Okovopla* contra illud, meretrix vicina erat. *Haud diu est.]* Vicina scilicet. Et est, an verisimile sit nescire potuisse vicinam? Et nota, apud Terentium vicinas poni saepius adolescentibus meretrices, ut haec sit primoris illecebra. — 68. *Nunquamne etiam me illam vidisse?* Artificiose inculcat poeta το κειθενον. — 69. *Estne, ut fertur, forma?* Hoc propter illud, quod supra diximus. Sed nihil lepore Terentiano iam illud agitur. Nam hic ostenditur, verisimile esse pro Ennucho creditum apud vicinam meretricem Chaeream: propterea ignotus sit mulieri, ut nec ipse eam noverit: quod erat faciendum et promptius. Et additur color, quod et illa non diu vicina est, quod adolescens plurimum in Piraeo commoratus est. *Nihil ad nostram hanc.]* Moraliter *nostram* dixit pro *meam*. *Alia res est.]* Non potuit melius suam utrique gratiam reservare: nam haec et haec amantur. — 70. *Faciam sedulo.]* Mire in promissis posterioribus difficultas rei ostenditur: quum primo *faciam* dixerat. — 71. *Numquid me aliud vis?* Hoc dicere abeuntes so-

69. *Nihil ad nostram hanc.]* Particula *ad* comparationi servit. Infra IV. 4. 14. Plautus, Capt. II. 2. 25. de Thalete Milesio. *Ad sapientiam huius nimius nugator fuit.* Cicero, Deiot. 8. *Nihil ad tantum equitatum.* [*Alia res* dicitur de illis, quae inter se communi non possunt, ut contra *una res* apud Plant. Capt. III. 1. 28.]

70. *Faciam sedulo.]* Vide And. III. 4. 18.

71. *Numquid me aliud?* Vide supra I. 2. 111.

'Ut mancipia haec, ita uti iussit frater, [de]ducam ad Thaidem.

Ch. 'O fortunatum istum Eunuchum, qui quidem in hanc detur domum!

Pa. Quid ita? *Ch.* Rogitas? summa forma semper conservam domi

Videbit: colloquetur: aderit una in unis aedibus:

Cibum nonnumquam capiet cum ea: interdum propter dormiet.

V. 72. Bentl. cum Faerno ex cod. Bembin. *ducam* scripsit pro *de cam*, et pro vulg. *ita ut dedit ita uti*.

lent. Et bene, *Numquid me aliud vis?* quia festinat. Et mul quia hinc nascitur dolus fallendae meretricis. — 72. *Ut mancipia haec, ita ut iussit frater, deducam ad Thaidem.* Vide Terentium, ut non quaesita esse haec fallacia, sed ipsa se delisse videatur. — 73. *O fortunatum istum Eunuchum!* *Istum* saepe annotavimus aut ad contemptum aut ad odium ferri. Ut Virgilius, *Aut quid petis istis?* Et, *Ista quidem quia ta mihi tua, magne, voluntas, Iupiter.* — *Qui quidem in hanc detur domum!*] Quid facilius quam imitari velle, quod laudant nec quisquam, nisi qui cupit, eligitur pro Eunucho, qui Eunuchum putat esse beatum. Vide, quam molli descensu ad hoc consilium pervenitur. Res enim hoc suggerit potius, quam Parmeno: ideo quod servum hoc suadere Chaereae, nimis temerarium fuit. — 74. *Quid ita?*] Potuit intelligere statim servus: sed ad hoc interrogat, ut deceatur spectator. — 75. *Videbit: colloquetur: aderit una.* Amatorie nimis quinque lineas amoris executus est: adeoque diligenter, ut etiam ordinem custodierit. *Videbit: colloquetur; aderit una in unis aedibus.*] Mire amator non simul effudit laudum bonum, sed particulatim digessit: ut maior voluptas futura esset scatur. *Videbit: colloquetur: aderit.*] Ista enim sunt an-

[75. *In unis aedibus* h. e. in una eademque domo. Liv. I. 51. *cum una nocte perfecta essent.* ubi vid. Drakenborch.]

76. *Cibum capiet cum ea.*] Plautus, Trin. IV. 2. 60. *Quae cum una cibum capere soleo.* Lucilius, Sat. VIII. *Cum poculo bibo eadem, amplector, labra labellis Fingens compono, hoc est, tum quod xoxōμαι.* — *Propter dormiet.*] Particula *propter* vel notat ut longe ab re aliqua, uti Phaed. II. 6. 7. *Venit per auras cornix, et propter volans;* [v. intpp. ad Liv. Ep. 49.] vel arctissimam coniunctionem significat. Plautus, Amph. IV. 1. 8. *Quem propter corpus summi pri compleverit.* Tum *dormire* de ipso etiam concubitu usurpatur; et

Quid si nunc tute fortunatus fias? *Ch.* Quae res, Parmeno?

sponde. *Pa.* Capias tu illius vestem. *Ch.* Vestem? quid tum postea?

i. Pro illó te deducam. *Ch.* Aúdio. *Pa.* Te esse illum dicam. *Ch.* Intélligo.

z. Tu illis fruare commodis, quibus [tu] illum dicebas modo; 80
 bum una capias, ádsis, tangas, lúdas, propter dormias:

V. 79. Bentl. ex oodd. suis *deducam*. Vulgo erat *ducam*, ruente metro.

V. 80. Bentl. *tu* cum cod. Petrensi delevit.

lineae: etsi eas non omnes est persecutus. — 77. *Quid si nunc te fortunatus fias?*] Sic videtur Parmeno dicere, potius ut stetur, quam ut fieri credat posse. — 78. *Capias tu illius stem.*] Non semel ostenditur, quod futurum sit: quia particulatim test etiam quod turpe est, tamen mitti ad persuasionem. Simul in sum respicitur. Ergo non dixit, *ibis pro Eunucho: sed* primo, *Capias illius vestem*. Tum deinde, hoc ipsum non aspernante domino, pergit servus ad caetera, quae audaciora sunt. *Vestem?*] Nam libenter audiat, repetitio dictorum per interrogationem ostendit. 79. *Audio.*] Id est, libenter hoc admitto, et consentio. Ut in oratione, [II. 1, 6.] *Audio, et fateor*. Et contra, *Non audio. Intélligo.*] *Audio* et *intélligo* vim modo non usitatam exprimunt, licet consentientis immodicum affectum. — 81. *Cibum una capias.*] Bene servus interturbavit supra dictas amandi lineas, et ordinem voluptatum, quippe qui amare non noverit. *Cibum una capias, adsis, tangas, ludas, propter dormias.*] Etsi satis est superior versus, tamen incentiva sunt amoris, etiam sigillatim nec enumerata, quae una sententia superior versus ostenderat. —

to fere *cum*, non *propter*. Ovidius, Remed. 481. *Nam, si Rex ego es, nec mecum dormiet illa.*

78. *Quid tum postea?*] Ita rogare solent, qui quare quid erretur, non satis intelligunt. Infra IV. 2. 9. IV. 7. 23. Adolph. IV. 15. Hec. IV. 1. 36. Plautus, Truc. II. 6. 28.

81. *Tangas.*] Verbum impudicum. Ita infra IV. 2. 10. Heaut. 5. 15. Adolph. IV. 5. 52. Horatius, Sat. I. 2. 54. *Matronam nulum ego tango*. Ovidius, Metam. X. 343. *Ut praesens spectem Cinyra, tangamque, loquarque, Osculaque admoveam, si nil conceditur ra.* Ita et *atingo*. Hec. I. 2. 61. Sed et pro ipso concubitu poni-

Quandóquidem illarum néque te quisquam nóvit,
que scit qui scies.

Practérea forma, et aetas ipsa 'st, fáciie ut pro
nuchó probes.

Ch. Dixti pulchre: núnquam vidi mélius consili
dari.

V. 83. Benti. corr. *es aetate ipse es*, quia in *te* in hoc sermone
possit intelligi. Cod. Coll. Corp. Chr. *ipse es*.

82. *Quandoquidem illarum quisquam.*] Pro, *ex illis
quam.*] Quia *quaequam* dicere absurdum est. — *Illarum
quam.*] *Quisquam* multis exemplis probatur etiam feminin
re veteres protulisse: ita ut in numeris et generibus haec pronon
finita sint. — *Neque scit qui scies.*] Hoc est, quod sup
lide poëta praestruxit. — 83. *Forma, aetas, ipsa 'st.*] *in te.* *Facile ut pro Eunucho probes.*] Formam scil
aetatem. *Formam*, quia pulcher es: *aetatem*, quia e
Facile ut pro Eunucho probes.] *Probes*, fingas, atq
suadeas: ut in consuetudine dicimus, *Homo sacrilegus pro in
se probavit.* Et Cicero, *Hoc tu his probabis?* Itaque deest *te*
subandiamus, ut sit, *pro Eunucho te probes.* *Probes.*] Ut, *l
ses cernas.* Aut *probes*, persuadeas. Et simul honeste no
quod erat rectum, ut Eunucho probes, sed *pro Eunucho*:

tur. Plautus, Aul. IV. 10. 25. *Ergo, quia sum tangere ausus
causificor, quin eam Ego habeam potissimum.* Neque aliter sc
sacri. Vide Genes. XX. 6. et 1 Corinth. VII. 1. — *Ludas.*] *U
verbum in obsceno est; pro lascivire et libidinari.* Infra III
Catullus, LIX. 211. *Ludite, ut lubet, et brevi liberos date.*

82. *Quisquam.*] Utroque genere dixerunt *Quis, Q
Quisquam, aliquis.* Plautus, Aul. II. 1. 16. *Quis ea Est* nam o
Paul. L. 1. D. de Verb. Sign. [Cfr. Gronov. ad Gell. II. 23. Ru
Iul. Rufin. p. 262.]

83. *Forma es aetas.*] Vide ad And. I. 1. 45. [Benti
git *forma et aetate ipse es*; sed nihil mutandum esse apparet ex
1. 19. *cur non aut istaec mihi aetas et forma est.* Vid. Burr
Sueton. Galb. c. 14.] — *Ut pro Eunucho probes.*] Sei
ut probes formam et aetatem quasi Eunucho. Recte explicat I
[*Probare se pro Eunucho* significat efficere, ut pro eunucho I
persuadere aliis, te eunucho esse. Cic. in Verr. V. 30. *sup
in eius locum, quem pro illo probare velles.* Vid. quae annotat.
Rutil. Lup. I. p. 15.]

85. *eamus* intro: nunc iam orna me; abduc, duc, quantum potes. 85
86. *Quid agis?* iocabar equidem. *Ch. Garris. Pa. Perii!* quid ego egi miser?
87. *trudis?* perculeris iam tu me. tibi equidem dico, mane.
88. *Eamus. Pa. Pergin'?* *Ch. Certum 'st. Pa. Vide* ne nimium calidum hoc sit modo.

85. Bentl. distinguit: *Age eamus intro nunc iam! orna me* etc., ac dein *potest* legit ex codd.

meliosum in *Chaeream*. — 85. *Nunc iam orna me.*] *Hortatorna* dixit: non *despolia*, aut *exuo me*. *Abduc.*] *Abducimur* volumus: *ducimur* quo volumus. *Quantum potes.*] *Deest.* — 86. *Quid agis?*] *Callide servus* non vult se auctorem *virtanti facinoris*. — 87. *Quo trudis?*] *Comici* semper ea ostent fieri ab altero verbis alterius personae, quae ostendi per se ipsa poterant: ut nunc manu agere *Chaeream* *Parmenone* ipso dicente noscimus. *Quo trudis?*] *Praebet* se vi cogendum domino, quem percussit dictis. *Perculeris tu me.*] *Perverteris*. Unde proverbium, *Bene plaustrum percussit. Tibi equidem dico, mane.*] *Illatim* ista pronuncianda sunt: ex quibus intelligatur, non cessare *Chaeream*, quin adhuc impellat et trudat. — 88. *Pergin'?*] *Quasi* ioco dixerit, non serio. *Ne nimium calidum.*] *Periculosum*. *Melius callidum* legitur. *Nimum.*] *Proverbiale*: quia *nimum* pro-

85. *Quantum potes.*] *Idem* *Quam potes* dixerunt, eodem modo. *Ovidius*, *Arte Am.* I. 489. *Neve aliquis verbis odiosas offerat* *res*, *Quam potes, ambiguus callidus abde notis.* [*Bentl. potest, i. e. si potest.*]

86. *Garris.*] *Vid* ad *Phorm.* III. 2. 2.

87. *Perculeris.*] *H. e.* *tundendo* ad terram dederis. *Plautus*, *ra.* V. 2. 22. *Perii, percussit me prope.* Unde ad *fortunas* refertur. *Cicero*, *Dom.* 11. *Desinant, desinant homines iisdem machinis sperare me restitutum posse labefactari, quibus antea stantem perculerunt.*

88. *Calidum.*] *Temerarium, praecipuum.* *Plautus*, *Mil.* II. 2. 71. *peris, comminiscere, cedo calidum consilium cito.* *Cicero*, *Off.* I. 24. *peris multos, quibus periculosa et calida consilia quietis et cogitatis splendidiora et maiora videantur.* [*Liv.* XXII. 24. *agitabantur pro vicio ducis consilia calidiora.* *Vid.* *Drakenb.* ad *Sil. Ital.* XV. 337. *neque eodem sensu quædam dicunt.* *Victor.* V. L. XXXIII. 6.]

Ch. Non est profecto: sine. *Pa.* At enim istaec in me cudetur faba. *Ch.* Ah!

Pa. Flagitium facimus. *Ch.* An id flagitium est, si in domum meretriciam

Deducar; et illis crucibus, quae nos, nostramque adolescentiam

Habent despiciatam, et quae nos semper omnibus cruciantur modis,

V. 92. Bentl. *habent despiciatu*, h. e. despiciatui, ut Hesut. II. 116. Plaut. Poen. III. 3, 13. Men. IV. 3, 19. videlicet ne *despiciatam* ad solam adolescentiam referatur.

pria vox est. — 89. *At enim istaec in me cudetur faba*. Id est, in me hoc malum recidet, in me haec vindicabitur culpa: laborat solum, in quo cuditur, id est, batuitur faba, quum sili exuitur tunsa fustibus: ut in areis more rusticorum fit. Vel quod quidam male coctam fabam, et quae non maduerit, sed dura permanserit, supra caput coqui, velut ipsi fabae irati, saxo comminuunt. Tunc universum malum, et omnis dolor ad coquum pervenit. Simile et tibi a pulmento proverbium est: *Tute hoc intristi, tibi hoc est exedum: accingere.* — 90. *Flagitium facimus.*] *Flagitium* more militari dicitur, res flagitatione, hoc est increpatione digna. Nam *flagitatio* a strepitu dicitur: unde *flamma*, et *flagella*, et *flagitium* id est, personare intelligimus dici. Nam haec omnia sine sonitu capituque non sunt. *An id flagitium est?*] An liceat? an decere? Et prius, quia licet. — *An id flagitium est?*] *Terentius* laudat argumentum huius fabulae: in quo exemplum promittitur, quod pro parentibus, obsit meretricibus: et simul deliberationibus tractans faciendum. *Si in domum meretriciam deducar.*] Hoc tam licitum est; nulla lex prohibeat, et defendatur in licitum. — 91. *Et illis crucibus.*] Hoc iam ad illud pertinet, ut ostendatur decere. Et primo a persona eius fit. — 92. *Habent despiciatam.*] *Contestatio*

89. *Istaec faba in me cudetur.*] Sensus videtur esse: Dum tibi istius calidi consilii auctor sum, obsequium in speciem tibi praestans, sed revera maximum conciens malum, vereor, ne meo faciam damno, et ne fraus illa in me recidat. Origo huius dicti obscurior. Vide Comment. maiorem; et Taubm. ad Plaut. Capt. II. 1.

90. *Flagitium facimus.*] Plautus, Cas. III. 2. 19. *Flagitium maximum feci, miser.* Vox *flagitium* etiam in amoribus illicitis sedem fixit. Cicero, Tusc. IV. 32. *Et ut turpes sunt, qui efferunt se laetitia tum, quum fruuntur venereis voluptatibus, sic flagitiosi, qui eas inflammato animo concupiscunt.*

91. *Crucibus.*] Ita de meretricibus. Plautus, Aul. III. 5. *Aut aliqua mala crux semper est, quae petat aliquid.*

92. *Habent despiciatam.*] Plautus, Cas. II. 2. 15. *Fir*

ne réferam gratiam; atque eas itidem fallam, ut ab illis fallimur?

1. pótius haec pati? aéquum est fieri, ut á me ludatúr dolis.

sed qui rescierint, cúlpent: illud mérito factum omnés putent. 95

2. Quid istúc? si certum 'st fácere, facias: vérum, ne post cónferas

7. 95. Bentl. *An pótius par atque aequum est, pater ut a me ludatur dolis.* Multi codd. *patri*, quod sublata interpunctione probamus.

ma atque despectam. Et ita est ἐπέθεσις et μετακλισμός. Vel certe minus verbi declinatio, ab eo quod est *despicor*; ut *conspicor*. *Salinius*, *Quum interea Metellus monte digrediens cum exercitu conspiceret, primo dubius quidnam insolita facies ostenderet.* — 93. *Nunc referam gratiam.*] Non eas, inquit, lacessam: sed quod iustum, vicem reddam. quasi ipse in aliis laesus sit. *Ut ab illis fallatur?*] Non dixit, *alii falluntur.* — 94. *An potius haec par aequum est fieri.*] Illic vicissitudo extat in *Pati dolos. Ut ne ludatur dolis.*] Σύλληψις: subauditur *pati*. — 95. *Quod si rescierint.*] Ex consequentibus argumentum: nam illud fam vituperatio sequitur, hoc approbatio. *Illud merito factum, nes putent.*] Bene, non *iudicent*: quia et hoc ipsum non satis durum est, vel meretricem fallere. — 96. *Quid istuc?*] Adverbum est aegre concedentis. — *Facias.*] Pro, *facito. Verum, post conferas.*] Si *ne* prohibentis est, nihil deest: si percontans, ut *sit ne forte*, deest, *timeo. Verum, ne post conferas culpam in me.*] In hoc negotio non auctor vult interesse, sed ser-

vet *pessumis despicatam modis.* [*Habent despicatam* i. e. contemnit. *Depicatus* est ab inusitato verbo *despicor* pro *despicio*. Saepem *habere* cum participio ponitur. Ovid. Epist. XXI. 234. *Neglectum queritur testis habere fidem.* Liv. XXXIX. 16. *nequid omnia, in se coniuraverunt, edita facinora habebant.* Valer. Max. II. 6. 7. *iusas portas habet.* Buchner. de commut. rat. dic. XXI. 1. p. 320.]

93. *Referam gratiam.*] H. e. *Ulciscar*, par pari referam. *Ter. IV. 4. 51. V. 3. 2. Plautus, Pers. V. 2. 71. Sciunt referre probe amico gratiam. Phaedrus, III. 2. 1. Solet a despectis par referri gratia.* — *Eas itidem fallam.*] Ovidius, *Arte Am. I. 645. Fallentes.*

96. *Quid istuc?*] Vide ad *And. III. 3. 40.* — *Ne post conferas culpam in me.*] *Plautus, Amph. II. 2. 156. Ne postea culpam in me conferas.*

Culpatam in me. *Ch.* Non faciám. *Pu.* Iubere

Ch. Iúbeo, cogo, atque impero.

Nunquám defugiam auctóritatem. séquere. *Pu.* Dī vo
tánt bene.

V. 97. Bentl. *istic.* Id. v. 98. *sequere* Parmenoni tribuit.

vus. Verum.] Deest, *vide.* — 97. *Cogo, atque imp*
Evidenter ostendit plus esse imperare quam iubere. — 98. *Nunq*
defugiam auctoritatem.] Non, inquit, recusabo facere,
tu tamen auctor sis facti.

98. *Nunquam defugiam auctoritatem.]* H. e. nun
negabo, me fuisse auctorem et impulsorem. Plaut. Poen. L.
Ag. Si tibi lubido est, aut voluptati, sino. Suspende, vinci, va
auctor sum, sino. Mi. Si auctoritatem postea defugeris; Ubi di
tus tu sis, ego pendeam. Cicero, Sul. 11. *Itaque attende iam,*
quate, quam ego defugiam auctoritatem consulatus mei. Sensu
Quam ego recusem, me auctore dici gesta, quae in meo consulari
oppressionem coniurationis gesta sunt. Vide Donatum, infra V.
[Antiquus et elegans loquendi modus. *Auctoritas* est eorum om
qui aliquid se fecisse aut fieri iussisse profitentur. Cic. pro Sull.
quam ego defugiam auctoritatem consulatus mei. Vid. Mufetus ad
et in Epist. III. 72. Victorii V. L. V. 22. *Defugere* pro recusare,
re, exemplis illustrent viri docti ad Caes. B. C. I. 82.]

ACTUS TERTIUS.

SCENA PRIMA.

THRASO. GNATHO. PARMENO.

Th. **M**AGNÁS vero agere grátias Tháis mihi?

1. *Magnas vero agere gratias.]* Hic sermo sic
ut post scenam inchoatus esse videatur. Continent autem assentat
parasiticam, et stultitiam gloriosi militis. *Agere.]* Plus son

n. Ingenteis. *Th.* Ain' tu? laéta 'st? *Gn.* Non tam ipsó quidem

snó, quam abs te datum esse: id vero sério

tríumphat. *Pa.* Huc proviso, ut ubi tempús siet,

edúcam. sed eccum Mílitem. *Th.* Est istuc datum 5
rofécto, ut grata míhi sint, quae facio, ómnia.

n. Advórti hercle animum. *Th.* Vél rex semper
máxumas

stus modus finito. — 2. *Ingenteis.*] Vide quantum adiciat pa-
ntus. Ille *magnas* dixit, hic respondit *ingenteis*: ille, *lae-*
'st: hic, *triumphat.* — 3. *Quam abs te datum esse.*] *Horis*
est gratiae, tantum potuisse amorem militis, ut meretrix
nos laetaretur ob lucrum. *Id vero serio.*] *Id*, ob id:
Id amabo adiuta me. Alias *παρέρχεται*, id est, productionis
est. — 4. *Triumphat.*] Ut militaribus dictis tangit
item Parasitus! *Huc proviso.*] Tertia persona venit in sce-
na: sed separatim loquitur, et secum. — 5. *Sed eccum mi-*
sem.] Iniuriose *militem.* Honorifice proprio nomine dicitur: ut
subiectis, *Audire vocem visa sum modo militis. Est istuc da-*
m.] Fato decretoque concessum: ut, *Non dabitur regnis, esto,*
hibere Latinis. — *Ut grata mihi sint, quae facio,*
omnia.] Gratae nobis sunt aut res aut personae: sed nunc res dicit.
lae facio, omnia.] *Ἐλλειψις* vel *ὀύλληψις.* — 7. *Advórti*
rcle animum.] Approbat dictum et hoc, *Ait, aio. Vél rex*
mper máxumas mihi agebat.] Quam intempestive miles ad
rem transitum fecit, cum de meretrice agatur. *Vél rex.*] Ut in
cyra, *Vél hic Pamphilus iurabat quoties Bacchidi, quam sancte?* —

2. *Ingentes.*] Citat et explicat hunc locum Cicero, Lael. 26.
cretius, V. 677. *Maxima, quae vidit quisque, haec ingentia fingis.*

3. *Abs te datum esse.*] Ovidius, Heroid. XVII. 70. *Te po-*
s, quam tua dona sequar.

4. *Triumphat.*] Ita Heaut. IV. 2. 5. Phorm. III. 3. 10. Ci-
ro, Att. IX. 16. *Meum factum probari abs te, triumpho gaudio.*

5. *Est istuc datum.*] Subaudi natura, vel a diis immortalibus.
cretius, II. 302. *Quantum cuique datum est per foedera naturai.*
cero, Catil. IV. 1. *Mihi quidem si haec conditio consulatus data est.*
ormulam copiosius illustrat Bentl. ad Horat. Serm. II. 2, 31., quem iam
shnken. laudavit. De proximis Ruhnkenius: „*Ut grata mihi sint i. e.*
gratiam mihi afferant apud omnes. Heaut. II. 3. 21. *Quod tamen*
me facio: tum cum gratum mi esse potuit, nolui. Contra Heaut. V.
61. *ingratum tibi est, i. e. nullam gratiam eo inis.* Cic. ad Div. V.
sin autem ingrata esse sentiam. Vid. Graevius ad Cic. pro Mil. c. 37.“

Mihi agébat, quidquid féceram: aliis nón item.

Gn. Labóre alieno mágnam partam glóriam

Verbís saepe in se tránsmovet, qui habét salem;

Quod in té est. Th. Habes. Gn. Rex te érgo in oculis. Th. Scilicet.

V. 9. Bentr. magno.

V. 10. Bentr. *qui sal habet*, ut vitetur iambus in quinta sede. S. v. Prolog. Andr. v. 33. — Idem v. 12. ex cod. Bem. *gestit*. Th. *Verum*, coll. Act. II. 3, 55. ubi *verum* similiter positum.

Vel rex semper maximas.] Subauditur *gratias*: ab eo quod supra dixit, *Magnas vero agere gratias Thais mihi.* — 9. *Partem gloriam.*] Id est; quae paritur. Ut, *Vectus equo spumante Sacca.* — 10. *Verbis saepe in se transmovet, qui habet salem.* Mire adulator hoc attribuit militi, quod minime habet, vel *verbe, vel salem.* *Qui habet salem.*] *Sal* neutraliter, condimentum est masculini, sapientia. — 11. *Quod in te est.*] Quod tu habes. *Habes.*] Intelligis. Quod enim tenemus corpore, habemus animo quodque item animo habemus, intelligimus. *Habes.*] Pro intelligis. Sic dicitur *accipe*, et *da.* *Habes* etiam, id est, dicitis. Ut *Sallustius: Tartessum, Hispaniae civitatem, quam nunc Tyrii mutato nomine Gadirum habent. Rex te ergo in oculis. Scilicet. Gestit verum.*] Vide inconditam properationem laudari se cupientis, ad id ut non sinat verba impleri, quin praefestinet, *scilicet* et *verum*.

8. *Aliis non item.*] Cicero, Fam. XV. 21. *Quod tibi factum videtur, quidquid ego dixi, aliis fortasse non item.*

9. *Labore alieno magnam partam gloriam verbis in se transmovet.*] Haec Gnatho aversus dicit spectatoribus, Thrasone non audiente. Reliqua rursus ad Thrasonem conversus. Sallustius, Jug. 85. *Neque gloriam meam laborem illorum faciam.* De voce *gloria* vide Burm. ad Val. Flacc. Argonaut. I. 77.

10. *Qui habet salem; quod in te est.*] Ingenii acumen et sermonis elegantiam *salem* et *sales* dixerunt. Catullus, Carm. LXXXIV. 4. *Nulla in tam magno corpore mica salis.* Afranius, in Compitalibus: *Quidquid loquitur, sal merum est.* Idem vero Gnatho eundem Thrasonem infra V. 5. 49. *Insulsum et fatuum* vocat. [Bentley leius legit *qui sal habet, quod in te est.* Nam *sal* et masculini et neutrius generis dicitur. Forte melius est legere, ut pleraeque editiones habent, *qui habet salem, quod in te est.* Nam saepe pronomen quod respicit totam phrasin. Heaut. II. 3. 123. *In tempore ad eam veni quod rerum omnium est primum.* Plin. Panegy. c. 59. *Esse denique consules, quod concupierunt.* ubi vid. Schwarzium.]

11. *Rex te ergo in oculis.*] Summi amoris et benevolentiae.

Th. Gestire. *Th.* Vero: credere omnem exercitum, consilia. *Gn.* Mirum. *Th.* Tùm sicubi eum satietas hominum, aut negoti si quando odium ceperat: requiescere ubi volébat; quasi, nostin'? *Gn.* Scio: 15 Quasi ubi illam expueret miseriam ex animó. *Th.* Tenes.

V. 13. vulgo legebatur *satias*.

scere. — 12. *Credere omnem exercitum.*] Magis ridebis, si consideres militem notum esse, qui * *Credere omnem exercitum, consilia.*] Sub obtentu militis, ea stultitia, descripsit breviter comitem regium, acceptumque imperatori. Nam qui nunc credit exercitum, credit et consilia. *Virgilius: Nulla meis sine te quaeretur curia rebus, seu pacem, seu bella geram: tibi maxima rerum, Verborumque fides.* — 13. *Consilia.*] Ἀξίησις. Plus enim est consilia, quam totus exercitus. *Mirum.*] Melius per *σφόδρα* pronunciamus *Mirum*. Quasi dicat, Quis non crederet tali viro? sed potest etiam simpliciter pro admirantis gestu accipi. *Ubi satietas hominum, aut negoti si quando odium ceperat.*] Reipub. princeps duas res patitur, homines et negotia, id est, personas et res hominum. *Satietas hominum, aut negoti si quando odium ceperat.*] Proprie reddidit et decenter, *hominum satietas, negotii odium*. Non nim par erat Reip. principem *hominum odio* laborare. — 15. *Requiescere ubi volebat.*] Bono verbo usus est. Nam *cessat desilius: requiescit* defessus. *Quasi, nostin'?*] Grate expressit alti infantiam militis, qui ante vult intelligi quod sentit, quam ipse licet. Et proprie hoc morale est stolidi, sive ruditer loquentis. *Quasi, nostin'?*] Ἀποσιώπησις, pro, habes hoc? hoc est, quod supra, intelligis? — 16. *Quasi ubi illam expueret miseriam.*]

ae expressio; quae varie effertur. Cicero, Fam. XVI. 27. *Te, ut dixi, fero oculis.* Idem Philipp. VI. 4. *Oderat tum, quum ille tabulis tuis adversabatur, iam fert in oculis.* Et Att. VI. 2. *Publicanis in oculis sumus.* Persarum autem reges Satrapas suos *oculos* vocabant.

12. *Vero.*] H. e. certe, utique. Adolph. III. 5. 23.

13. *Satias.*] Ita infra V. 6. 3. Hec. IV. 2. 18. Phorm. V. 5. 6. Est autem *satias* et *satietas* fastidium. Lucret. II. 1037. *Pessimum satiate videndi.* Mela, III. 5. *Ubi eos vivendi satietas magis, quam taedium cepit.* [Odium i. e. taedium. Infra V. 5. 2. *Neque agri neque urbis odium me unquam percipit.* Hec. II. 1. 22. *Audivi cepisse odium tui Philumenam.*]

15. *Requiescere.*] Sallustius, Catil. 4. *Igitur ubi animus ex multis miseriis et periculis requievit.*

16. *Expueret miseriam ex animo.*] Metaphora, qualis

Tum me convivam solum abducebat sibi. *Gn.* Regem elegantem narras. *Th.* Immo sic homo Perpaucorum hominum. *Gn.* Immo nullorum
 tror,
 Si tecum vivit. *Th.* Invidere omnés mihi:

V. 19. Bentl. *hominumst*, quia *hominum* in hac versus sede sit non elidi. Habet tamen elisionis neglectio excu-
 ab interpunctione.

*Ubi pro quando, et in his, et supra. Expueret.] Expuere fastidio aliquid reiicere et expellere. Nam expuere est extra-
 tere, id est, foras. Nam pus est omnis humor corpori oner-
 17. Tum me convivam solum abducebat sibi.] Hoc erat, ut, qui esset minister magnarum rerum, id est, con-
 voluptatum quoque regis particeps esset. Et vide quo significatur, Me, et Convivam, et Solum, et Abducebat: vocabat. Et Sibi, quasi non propter me, sed ut sibi bene Tum me convivam.] Id est, quum satietas hominum esset odisset negotia. Convivam solum abducebat.] Ut, -
 lam nam perfidus ille Te colere. Significat autem saepiuscule
 — 18. Regem elegantem narras.] Qui eligere sciat, ipse sit eligendus. — 19. Perpaucorum hominum.] paucis utitur: aut qui de paucis est, aut qui paucis placet: bonis et sapientibus, qui fere pauci sunt. Immo nullorum tror, si tecum vivit.] Hoc aversus, ne miles audiat. P-
 men et aliter intelligi, maxime cum milite. — 20. In omnes mihi.] Plus potest ad significandum infinitum tempus*

illa Lucretii, II. 1040. *Expuere ex animo rationem.* [*Expueriam* i. e. eiceret. Vile verbum est *expuere*, quod parasiti captavit; sic Propertius IV. 5. 66. de anicula contemptissima: *At mam in tegetes putrem exputare paternas.* ubi vid. Broukhus. est molestia, ut Adelph. V. 4. 13. et Hec. III. 4. 6. Sic miserum pro molestia afficere apud Cic. ad Div. XIV. 7.]

17. *Abducebat.]* Ita Heaut. I. 2. 9. Eadem est Ham-
 ctantia, Esth. V. 12.

18. *Regem elegantem.]* H. e. eligere scientem. In
 5. 18. Heaut. V. 5. 19. [V. Ernesti Clav. Cicer. s. v.]

19. *Perpaucorum hominum.]* Horatius, Serm. I. Paucorum hominum, *et mentis bene sanae.* [Plura dabit B ad h. l.]

20. *Tecum vivit.]* H. e. te familiariter utitur. Cicero 4. *Sed tamen recordatione nostrae amicitiae sic fruor, ut beatum videar, qui cum Scipione vixerim.* [Bentl. ad Hor. Serm. I. 3.]

lère clanculum: égo non flocci pèndere.
 nvidere misere; verum unús tamen
 nse, elephantis quem 'Indicis praefécerat.
 si molestus mágis est; quaeso, inquám, Strato,
 : és ferox, quia habés imperium in bélluas? 26
 Pulchré mehercle dictum, et sapientér. papae!

n. — 21. *Ego non flocci pendere.*] Quod morderent
 lum, vel quod inviderent. — 22. *Illi invidere misere.*] *Invidere*
 enim est, cui animae miseria inest. *Verum unus.*] Proprie
 Nam *unus* ex multis dicitur. Et mire est facta nullius ponde-
 petito, ad inertiam loquentis exprimendam. Nam postquam
Invidere omnes mihi: repetit, *Illi invidere misere.*
 et *impense* et *misere* idem significant: et mox tamen sine ullo
 addidit, *Verum unus tamen impense.* Aut plus est mi-
 quam *impense.* — 23. *Elephantis quem Indicis prae-*
erat.] Et hoc stulte: cum hoc ad dignitatem sumit, et sic pro-
 t, ut magna esse praefectura videatur haec ipsa. Et hoc a sto-
 ilite sic profertur, tanquam magnum hominem velit esse, qui
 videret. Et *Indicis πρὸς ἀντιδιαστολήν.* — 24. *Is ubi*
stus magis est.] More suo *magis* addidit, ne diceret *mò-*
Quaeso, inquam, Strato.] *Strato*, nomen accom-
 um militiae. — 25. *Eone es ferox.*] Causale est, *ideone*
 ans. — *Quia habes imperium in belluas?*] Mire ex-
Imperium in belluas. Sic *Virgilius:* *--- illa se iactet in*
aeolus, et clauso ventorum carcere regnet. — 26. *Pulchre*
rcle dictum.] Immodica laudatione vertit, etiam si quid fa-
 ictum est. Sufficeret enim *pulchre*, quod est *sapienter.*

l. *Mordere clanculum.*] Et homo et res mordere nos
 , ubi molestiam creat. Infra vs. 55. Adolph. V. 3. 21. Eadem
 ora et *allatrare* et *rodere* dixerunt. — *Flocci pendere.*] *Flocci*
 II. 3. 11.

3. *Impense.*] H. e. supra modum. Plautus, Epid. IV. 1. 39.
is res est impense improbus. [Infra III. 5. 39. *impendio* dicitur.
] — *Elephantis Indicis praefecerat.*] Plautus, Mil.
 . *vel* elephanto in India *Quo pacto pugno perfregisti brachium?*
 us, Jug. 52. *Elephantis et parti copiarum pedestrium Bomilca-*
 nefecit.

i. *Belluas.*] Proprie de elephantis. Ovidius, Trist. IV. 6. 7.
e sui monitis obsemperat Inda *magistri Bellua, servitium tem-*
pta subit. v. Graevius ad Flor. II. 6.

Iuguláras hominem, quid ille? *Th.* Mutus ilico.

Gn. Quidni ésset? *Pu.* Di vostrám fidem! hominem
pérditum

Miserúmque, et illum sácrilegum. *Th.* Quid illúd,
Gnatho,

Quo pácto Rhodium tétigerim in convívio,

Nunquid tibi dixi? *Gn.* Núnquam: sed narra, ób-
secre.

Plus millies iam audivi. *Th.* Una in convívio

Erat híc, quem dico, Rhódus adolescéntulus.

Forte hábui scortum: coépit ad id adlúdere,

V. 31. Bentl. ex Bembino et aliis *Numquam tibi dixi?* Idem v. *irritare* corr. praeter necessitatem. Dein: *Quid agis, homo inquam, impudens?* Cod. Bembin. *homini, sed ordine valde conservato.*

— 27. *Iugularas hominem.*] Pulchre tangit militem, *inguláras* dicendo, non, *occideras*: quasi gladio, non verbis usum. *Mutus ilico.*] Tam hoc stultum est, quam si diceret, *statim necem*. Recte autem diceret, *Ex illo mutus fuit.* Tale est et illud, *Tacet et festinat.* — 28. *Quidni esset?*] Hoc est, ut posset esse, *inguláras. Hominem perditum.*] Deest, *ó*: ut sit, *ó hominem perditum*, sed sic melius sonat: maioris enim stuporis est, hoc modo pronuntiatum. *Hominem perditum miserumque, et illum sacrilegum.*] Vide quantum addiderit, qui non hominem simpliciter, *perditum et miserum illum*, nec malum, sed *sacrilegum* dixerit. — 30. *Tetigerim.*] Luserim, fatigaverim. Nam *tangere*, cum *mutum* etiam hoc significat. — 31. *Numquam: sed narra, obsecro.*] Callide parasitus intelligit ad hoc se interrogatum, ut audire *perstul*et. — 32. *Plus millies iam audivi.*] *Περβολή.* Aut *per* futura * ut aequatur: aut subiacet, ut tantum non *millies* convérsatum eundem et immemorem esse, qua et intelligentia est. — 34. *Forte habui scortum.*] Vide quemadmodum miles, dum *mutum*

27. *Iugularas.*] H. e. pudore suffusum ad silentium redegit. *Adelph. V. 8. 35. Horatius, Serm. I. 7. 35. Per magnos, Bruto Deos te Oro, qui reges consuervis tollere, cur non Hunc regem ingulas?*

30. *Rhodium.*] Plautus, *Epid. II. 2. 115. Auro opulentus magnus miles, Rhodius, raptor hostium, Gloriosus.* [*Tangere* et *aculeato* dicto perstringere. Muret, ad *Catull. XXI. 8.* et *Victoriü V. L. IX. 19.*]

32. *Plus millies.*] *Phorm. III. 2. 2.*

34. *Ad id adludere.*] Plautus, *Stich. II. 58. Quando adludere*

me fridere. Quid agis, inquam, homo impudens?
 85
 Quid tute es, et pul[pá]mentum quaeris? *Gn.* Ha, ha, he!
 k. Quid est? *Gn.* Facete, lépide, laute: nil supra.

V. 36. Bentl. corr. *pulmentum*. Quo admissio iotus cadunt rectius. Nisi forte *es es* deleri malueris.

ad dictum suum pervenire fateatur, interim quam contemptus sit se derisus. Abdomen in corpore foeminarum, patiens iniuriarum, *scortum* dicitur, ideo quia *scorta* sunt dura coria. A parte sui meretrices *scorta* dicuntur: vel ἀπό τοῦ σκαλπεῖν, quod Graece *scarpere* intelligitur: quod illae faciunt saltando assidue, vel potius scandendo, ut *Lucretius* ait, lib. 4. ob eam causam, ut concinniorem merem exhibeant viris: aut sibi abigant conceptum, quod in vulvam minae, in ipso coitu non se moventis, incidit. — 36. *Lepus tute es, et pulpamentum quaeris?*] *Lepus* pro infamia ista ponitur: vel quod magis a posteriori parte, hoc est, armis, pulmentum de se praebeat, cum in convivio carpitur appositus. Ut *variatus* ait, *Faecundi leporis sapiens sectabitur armos*. Vel quod venatur illum, et persectantur canes: quos pro amatoribus ἀλληγορικῶς intelligimus: ut ipse *Terentius* ait, *Cervam videre fugere, sectari caesa*. Vel quod illum sic fugiant omnes, constituat ut hunc libido effeata. Vel quod a Physicis dicatur incerti sexus, ac esse modo mas, fo foemina. *Lepus tute es, et pulpamentum quaeris?*] Sed in te habes, hoc quaeris in altero. Et est τρέπος ἀλληγορία. , ha, he!] Parasitus hic interiectionem risus addidit: quo magis se primum hoc audisse credatur. — 37. *Quid est?*] Haec interrogatio gestum vultumque continet cuiusdam alacris, et certi, quod laudus sit. — *Facete*.] *Facetus* est, qui facit verbis quod vult. *lépide*.] *Lepidus*, qui politus est ut λεῖπς, id est, lamina. —

o, adludiabo. *Iustinus*, I. 4. de puero: *Quem ubi in manum suscepit, velut ad notam adlusit*. [*Alludere* i. e. amorem suum ostendere visu, motu, tactu manus aut pedis. *Lactant.* III. 10. de malibus: *colloqui videntur, dum aut homini alludens aut suis quisque coniugibus*. *Burmann.* ad *Phaedr.* III. 19. 12.]

36. *Lepus tute es, et pulpamentum quaeris?*] Excipiat *Donatus*. Eodem sensu *Catullus*, *Carm.* XCL. *Ipsa olera olla pte*. Et *Cicero* ad *Q. Fr.* III. 1. *Ipsi fontes iam sitiunt*. Vide *Comment.* maiorem, et *Gronov.* ad *Iust.* III. 3. 7.

Tuum óbsecro ne hoc dictum erat? vetus credidi.

Th. Audieras? Gn. Saepe; et fertur in primis. Th.
Meum est.

Gn. Dolet, dictum imprudenti adolescenti et libero.

Pa. At té Di perdant. Gn. Quid ille, quaeso? Th.
Pérditus.

Risu ómnes, qui aderant, émoriri; dénique

V. 38. monet Bentl. *Tuum óbsecro ne dictum esse pro Tuumne obsecro* ut Eun. IV. 2, 53. Adolph. III. 4, 19. ubi *utrum - ne*.

Lautus.] *Lautus* qui mundus et splendidus est. — 38. *Tuum óbsecro ne hoc dictum erat?*] Et dicta, et proverbialia, et adagmata, quod rem agant, facietis hominibus adscribuntur: et hoc laus genus est, ad potiores referre, quod alter probatur dixisse. *Vetus credidi.*] Quia omnia vetera magna sunt. — 39. *Saepe.*] Ex ipso: nam esset contrarium superiori. *Meum est.*] Non solum tantummodo, sed verbis quoque ipsis agreste est, quod nunc *Meum est.* — 40. *dolet dictum imprudenti adolescenti et libero.*] *Deest mihi*, ut sit, *Dolet mihi*. Et *dictum* paripium est, id est, quod dixisti. Addidit enim parasitus, quo graecis sit dictum, commiserationem eius in quem dictum est, utpote impudentem adolescentem et liberum. Scit enim homines stultos miserari velle. Et vide parasitum in iisdem versari, cum ait supra, *Agularas*, hic, *Dolet dictum. Imprudenti.*] Scilicet qui nimis crederet, tali se percuti posse convicio: aut cum tali viro rem futuram. Et sic laudat militem, ut miseratione iam dignus adolescens. Tam festive * ut etiam miserari inimicorum vacet. 41. *At te Di perdant.*] Nove Parmeno, non ipsi, sed de ipso quitur, non audiente eo. *Εὐχόμενος*. Parmeno hic male facit; *te Di perdant*, inquit. — 42. *Risu omnes, qui aderant émoriri.*] Disciplina est comicis, ut stultas sententias, ita etiam tiosa verba, adscribere ridiculis imperitiisque personis. Ut *Plantus*

39. *Fertur.*] H. e. celebratur. Quintilianus, Instit. Or. X. 1. *Nobis pueris insignes Oratores ferebantur.* Ubi vide Bentl. [*Fertur imprimis* i. e. in omnium ore est, circumfertur ut elegantissimum venustum. Sueton. Caes. c. 20. *ut vulgo mox ferrentur hi versus.* V. Schulting. ad Senec. Controv. II. p. 170.]

[40. *Imprudens* hic in laude ponitur, ut *adolescentes imperitorum, educti libere* Andr. V. 4. 8. Vid. Bentlei. h. l. Minus recte h. locum accepit Schulting. ad Senec. Controv. I. p. 152.]

42. *Emoriri.*] Ita *Plantus* passim. *Ovidius*, *Metam.* 215. *Mortemque timens, cupidusque moriri.*

letsebant omnes iam me. *Gn.* Non iniuria.
 Sed heus tu, purgon' ego me de istac Thaidi?
 Quod eam me amare suspicata 'st? *Gn.* Nil minus. 45
 Immo auge magis suspicionem. *Th.* Cur? *Gn.*
 Rogas?
 Scin' si quando illa mentionem Phaedriae
 facit, aut si laudat, te ut male urat. *Th.* Sentio.
 Id ut ne fiat, haec res sola est remedio.
 Ubi nominabit Phaedriam, tu Pamphilam 50
 continuo: si quando illa dicet, Phaedriam
 committamus commissatum: [tu,] Pamphilam

52. Bentl., ut metrum sustentetur, cum aliquot codd. et vet. editt.

monibus ego denumerem stipendium, inquit ex persona militis. Ita-
 hic emoriri dixit. At vero Atticus adolescens in Heautont.
 cupio. Vide igitur poetam pro loco ac tempore scire quid di-
 — 43. *Metuebant omnes iam me.*] Ne cui dicerem, *Le-*
tute es, et pulpamentum quaeris. Aut, *Eone es ferox, quia habes*
perium in belluas? Non iniuria.] Hoc sic pronuncia, quemadmo-
 illud supra, *Quidni esset?* — 44. *Purgon' ego me de*
ac Thaidi?] *Ολονοπία* ad litem futuram inter militem et Thai-
 — 45. *Quod eam me amare suspicata 'st?]* Quia
 caret illam militi quoque κατὰ τὸ ἐσιωπημένον ostendisse, quod dixit
 Phaedriae. — 46. *Immo auge magis suspicionem.*] Haec
 causa reiiciendi militis. — 47. *Scin'?*] Monentis est dicere
 scin', vel scito. *Si quando illa mentionem.*] *Si quando* et
 una syllaba acui potest, et media. Tamen variat sententiam. —
Id ut ne fiat.] Modo *Ne*, non, significat. *Haec res sola*
est remedio.] Si te suspicetur amare Pamphilam. — 50. *Ubi*
nominabis.] Et locum et tempus significat *ubi.* *Tu Pamphilam*
continuo.] Hic magna *ολονοπία* est, qua Terentius praeparat quem-
 admodum iurgium inter Thaidem militemque, et Gnathonem, per
 tres partes serpat fabulae. Et bene *continuo*: ut intelligat mere-
 re, non tam Pamphilam amari, quam sibi vicem dari. — 52. *Pam-*

44. *Purgon' ego me de istac Thaidi?]* Plautus, Amph.
 2. 28. *Et id huc reverti, uti me purgarem tibi.*

43. *Te ut male urat.*] Plautus, Bacchid. V. 1. 5. *Magis*
quam id reputo, tam magis uror, quae meus filius turbavit.

50. *Ubi nominabis Phaedriam.*] Sex integros hosce ver-
 citat Cicero, Fam. I. 9.

52. *Commissatum.*] ad computationem post coenam. Plautus,

Cantatum provocemus, si laudabit haec
Illius formam: tu huius contra; denique
Par [tú] pari referto; quod eam mordeat.

Th. Siquidem me amaret, tum istuc prodesset, *Gnatho.*

Gn. Quando illud, quod tu das, expectat, atque amat:

Iam dudum te amat: iam dudum illi facile fit,

tu delet, ac deinde v. 53. Cantum tu provoc. scribit, ut eum a canere derivetur.

V. 55. vett. editt. et codd. *Par pro pari referto.* Sed frustra quaeratur locutionis exemplum. Vulgo *par pari.* Bentl. corr. *Par tu pari*

philam cantatum provocemus.] Eleganter, quia ille foris haec intus: illum *intromittamus*, hanc *provocemus*. Haec est in his poetae germana proprietas. — 54. *Tu huius contra.]* *contra* vicem significat. — 55. *Quod eam mordeat.]* *Par*. Aut absolute *Quod*, quae res. — 56. *Siquidem me amaret, tum istuc prodesset, Gnatho.]* His versiculis, personae Militis et Gnathonis continentibus, *olxovovía* inducitur, quod verum simile sit, facile militem ferre posse, anteponi sibi Phaedriam, quae semper intellexerit non amari. Nam si hoc tollas, aut excludas, est Phaedria, aut ex dolore militis in hac fabula fit exitus tragicus. hoc miles, ut sapiens, locutus est. Ergo meminisse convenit ridiculas personas non omnino stultas et excordes induci a poetae comicis. Nulla delectatio est, ubi omnino, qui deluditur, nihil sapit. Stultitia autem est in his quatuor modis: aut non venire in mentem, quod oportet: aut si venerit, non tenere: aut bonum consilium amittere: aut malum admittere. Vide ergo, ut hoc commode miles viderat, tenuerit, totumque amiserit. Hoc autem idcirco interposuit poeta, ostenderet, quid veneni haberet assentatio: per quam non modo erant decipiuntur ac praecipites eunt, verum etiam sapientes interdum sanique evertuntur. — 57. *Quando illud, quod tu das, expectat.]* Hac sententia tollitur militi, quod recte senserat: nec persuadetur tamen, quod ametur ab amica. — 58. *Iam dudum*

Mostell. I. 4. 5. *Nunc commissatum ibo ad Philolachetem.* — *Par philam cantatum provocemus.]* Nimirum e gynaeceo. Tum morem, de quo refert Livius, XXXIX. 6. *Tum psaltria sambucistris que, et convivalia ludionum oblectamenta addita epulis.*

55. *Par pari referto.]* Phorm. I. 4. 35. Plautus, *Pen. 2. 41. Par pari respondes dicto.* Citat Servius ad Virg. *Aen. I. 8. — Mordeat.]* Supra versu 21. Livius, VIII. 4. *Sin autem tandem libertatis desiderium remordet animos.*

mod dóleat: metuit sémper, quem ipsa nunc capit
fructum, ne quando irátus tu alio cónferas. 60

Bene dixit: at mihi istuc nón in mentem vé-
nerat.

Ridiculam: non enim cógitaras; caéterum
tam hóc tute melius quánto invenissés. Thraso!

V. 59. V. *metuet*. Cod. Bemb. et alii *metuis*, quod etiam Bentleio
magis placuit.

V. 63. Bentl. corr. *Idem hoc aut melius tute invenisses Thraso*. Nam
si *idem* est, inquit, quomodo *melius*? Nolumus haec argumen-
tis confutare.

[*59.*] Vel nimium et valde, vel iam pridem. — 59. *Quod do-*
[*60.*] Hoc ad illud refertur, quod supra dixit, *Par pari referto, quod*
mordeat. — 60. *Ne quando iratus tu alio conferas.*] *hic*
hic locum pro persona posuit, ut ne diceret, *ad aliam*. —
[*61.*] *At mihi istuc non in mentem venerat.*] Sic pronuncian-
-m est, quasi militi monstri simile videatur, sapiens dictum alii prius
-nisse in mentem, quam sibi. — 62. *Ridiculum.*] Vel hominem
-dictum significamus. *Caeterum idem hoc tute melius*
-anto invenisses, Thraso!] Scilicet si cogitasses.

59. *Capit fructum.*] Supra I. 1. 35.

60. *Alio conferas.*] Cicero, Off. I. 14. *Quas enim copias*
is et suppeditari aequius est, et relinqui, eas transferunt ad alienos.

63. *Tute melius.*] Cicero, Fam. IV. 13. *Sed haec tu me-*
is, vel optume omnium.

ACTUS TERTIUS.

SCENA SECUNDA.

THAIS. THRASO. PARMENO. GNATHO. PYTHIA.

Th. **AUDIRE** vocem visa sum modo militis.
Atque éccum! salve, mí Thraso. **Thr.** O Thais mea,
Meum suáviúm, quid ágitur? ecquid nós amas
De fidicina istac? **Pa.** Quám venuste! quód dedit

*Audire vocem visa sum modo militis.] Hic indeca
multiplex concursus dissimilium personarum, et tamen virtute et cons
poëtae discretarum, ut confusio nulla sit facta sermonis: simul
pro se cuique accommodata mire repræsentatur oratio. — 1. Audi
vocem visa sum modo militis.] Omnes sensus visa dicunt
ab eo quod est certissimum oculorum: Ergo visa sum, sensu. Ut
gilius: --- visaeque canes ululare per umbram, Adventante Dea.
2. Salve, mi Thraso.] Quia secum, Militis: quia apud illu
Thraso. Est quaedam actio, cuius nomen honestum est: sicut orat
philosophus; est quaedam, cuius nomen offensum est, ut miles, lan
rius. — 3. Meum suaviúm.] Tria sunt osculandi genera, os
lum scilicet, basium, et suaviúm. Oscula officiorum sunt: Basiu
dicorum affectuum: Suavia, libidinum vel amorum. Meum su
vium.] Cum oscularetur, dixit. Quid agitur?] Et hoc bland
menti genus est post osculum. Sed duri est et agrestis: infert eni
Ecquid nos amas? Et Ecquid, aliquantulumne significat: et id
illa plurimum, recitat. Cicero in Catilinam, Quid est, Catilin
ecquid attendis? ecquid animadvertis horum silentium? — 4. De
fidicina istac?] De, propter: ut sit, propter fidicinam. I
vide non puellam, sed fidicinam, quasi ab amatore dictam, et eo am
tore, qui quasi memor sit artis, qua delectatur: et quia puella sit
mula meretricis: nam meretricum est fidicinam esse. Quam ve*

1. *Audire vocem visa sum modo militis.] Plaut. Cistell
II. 3. 1. Audire vocem visa sum ante aedes modo Mei Lumpadi
servi.*

[4. *Quod dedit principium i. e. quam inficete sermonem suum or
est commemorando munere, quod dedit. Dare pro facere frequ
est comicis. Principium est prooemium apud rhetores. Schulting.
Senec. Controv. II. p. 123.]*

incipium adveniens! *Th.* Plurimum meritó tuo. 5

Pa. Eamus ergo ad coenam: quid stas? *Pa.* Hem alterum:

Th. hómine hunc natum dicas? *Thr.* Ubi vis, nón moror.

Pa. Adibo, atque adsimulábo, quasi nunc éxeam.

Th. Eram? *Thais,* quópiam es? *Th.* Ehem! Pármeno,

7. 7. Bentl. corr. *Abdomini hunc natum dicas*, quod eleganter dicitur de parasito, qui de ventre solo cogitaverat. Dictione utitur Cicero in Pison. c. 17.

Ubi vis, quod dedit principium adveniens!] Bene reprehendit Parmeno. Nam in beneficiis debet oblivisci qui dedit, et meminisse accepit. Et est gravis *si quis*, *Quam venasse?* — 5. *Plurimum merito tuo.*] Facete meretrix amorem suum non ad avaritiam, sed ad officium. Et cum de fidicina, inquit, te amem praeter merito tuo. Alii sic respondere intelligunt, ut ipsa de fidicina agat. Nam cum ille dixerit, *Ecquid nos amas?* illa respondit, *Plurimum*. Quod autem de *fidicina* hac dixit ille, subdit haec, *Merito tuo*, id est, quoniam mereris, dando eam. Sed haec est, ut praeter munus *Meritum* dixerit; quamquam multi *munus tantum* intelligant. Ut est illud *Virgílii*: *Quique sui memores alios bene merendo*; id est, gratos sibi reddidere munerando. — 6. *Eamus ergo ad coenam.*] Decuit parasitum de coena etiam importune monere, cum quadam *épássi* velut magna rei. *Hem alterum.*] Bene *alterum*, quia duo sunt. *Hem alterum.*] Si hic reprehendatur miles, *alterum dictum*: si parasitus, *alterum hominem*. Vult in Parmeno et parasito esse versutior, et debet esse, cum peioris conditionis sit. *Hem alterum.*] *Alterum*, non respective, sed absolute; ac si dixisset, aliud dictum, vel alterum stultum. — 7. *Ex mine hunc natum dicas.*] Recte reprehendit Parmeno duos, nam unus beneficium Thaidi exprobrat, alter pro beneficio coenam audit, tanquam ad eam currendum sit: nam hoc significat, *Quid vis?* quasi sit causa properandi. *Ubi vis, non moror.*] Ad, *eam ad coenam*, *Ubi vis* retulit: Ad, *Quid stas? Non moror.* — 8. *Quasi nunc exeam.*] Mire, *Nunc exeam*, prope qui iam dudum procul steterit. — 9. *Iturans, Thais,*

6. *Eamus ergo ad coenam.*] Ita solent servi et parasiti visis sermonem aut negotium interturbantes mentionem coenarum re. Adelp. III. 4. 57. IV. 2. 49.

7. *Ex homine hunc natum dicas?*] H. e. credas hunc hominem, et non belluam potius? Ita infra, versu 36. et Plautus,

Bene fecisti: hodie itura. Pa. Quo? Th. Quid? hunc non vides?

Pa. Video, et me taedet. ubi vis, dona adsunt tibi. A Phaedria. Thr. Quid stamus? cur non imus hinc?

Pa. Quaeso hercle ut liceat, pace quod fiat tua,

V. 10. Benti. conl. *Bene pol fecisti*, i. e. fecisti. Nam codd. vett. editt. *Bene pol fecisti*.

quopiam es?] Ut experiatur Thaidis animum, fingit nescire quod *Ehem! Parmeno.*] Vide deprehensam meretricem velle blanditis satisfacere Parmenoni. — 10. *Bene fecisti.*] Quid bene fecisti Parmeno? An quasi perturbata haec loquitur, etiam de nihilo blandiens, utpote meretrix et faceta? An quod illuserit convicio? — 11. *Ubi vis, dona adsunt tibi a Phaedria.*] Dulciter additum *hodie*, quasi cum exceptione: quo significat non perpetuo obsecuram militi: et ut quae promiserit, hinc tantum abfuturum Phaedriam. *Quid? hunc non vides?* Si dicitur *militem*, laedit praesentem; si *amicum*, laedit Parmenonem. Migitur pronomen invenit. — 11. *Video, et me taedet.*] Optime Parmeno fatetur odium militis, ut retundat ab eo amorem Thaidis. — *Ubi vis, dona adsunt tibi a Phaedria.*] Nil tuit exitiosius militi contingere, quam ut continuo rivalis mitteret eum nus, et posterior, et coram ipso. *Dona adsunt tibi a Phaedria.*] Cum illa sub pronomine celaverit nomen militis, ex arte Parmeno pronunciavit, *A Phaedria.* — 12. *Quid stamus? Quid stamus?* ad moram refertur. — *Quid stamus?*] Quis servus rivalis est Parmeno. — 13. *Pace quod fiat tua.*] Pax aut gratia, aut voluntate: et deest *cum*. Et sic locutus est, quasi hunc lum his verbis omnibus indixerit. *Pace quod fiat tua, de hinc quae volumus, convenire et colloqui.*] Proprie quia *pax, datio, deditio, conventio, colloquium*, militiae verba sunt et invidiose sic ait, quasi per eum non accipere liceat dona Thaidis. Et sic pronunciandum, ut subaudiatur *vel*: ut sit, vel dare, vel venire, et colloqui ut inter hostes solet. *Sallustius: Quae pacto conventione non praestitissent.* Et alibi, *Cuius ad verba voluntate, et colloquio militibus promisso, corruptio facta paucorum, et exercitus*

Mil. II. 2. 80. *Herus meus elephantu corio circumtentus est, non neque habet plus sapientiae, quam lapis.*

13. *Pace quod fiat tua.*] Eleganter ad militem nil nisi eadem spirantem. Habet autem formulae speciem. Plautus, Amph. 1. 132. *Obsecro, ut per pacem liceat te alloqui.* Cicero, Fam. VII. *Face tua dixerim.*

huic quae volumus, convenire et conloqui. —
 Perpulchra credo dona, haud nostris similia. 15
 Res indicabit. heus, iubete istos foras
 , quos iussi, ocius. procede tu huc.
 Ethiopia est usque haec. Thr. Hic sunt tres
 minae.

Vix. Pa. Ubi tu es, Dore? accede huc. hem
 Eunuchum tibi!

5. Benti. cum Faerno: aut nostris s.

tus est. — 14. *Dare huic quae volumus.*] Haec singula
 ividia pronuncianda sunt. *Convenire et conloqui.*] Sic
 sciendum est, ut quasi dicat, liceat per te, miles, quod etiam
 ostes, et in bello licet. — 15. *Perpulchra credo dona.*
 [a de fiducia pulchrae virginis. *Nostris similia.*] Et his
 , et horum similia, dicimus. — 16. *Res indicabit.*] Scit
 hi nomen posse contemni: et ideo videri vult potius, quam sperari
 a sua, id est, Chaeream. *Iubete istos foras exire, quos*
 , *ocius.*] Cum fiducia et alto vultu pronunciat; et festinat, ne
 t miles prius abire, quam videat. Et est ordo, *ocius exire.* —
procede tu huc.] Bene *procede* dixit, non *accede*, aut *veni*:
 areat dignitas in incessu. Et callide ab inferiore incipit mune-
 re est, a puella ad Chaeream venturus, simul ut a vero manci-
 cipiens ad falsum sine suspitione transiret. — 18. *Ex Aethi-*
opia est usque haec.] Quod Thais cupiebat. Nam supra,
te ubi dixti cupere te ex Aethiopia ancillulam.
e additum, ut longinquitas monstraretur. Et hoc est quod fa-
Munus nostrum ornato verbis, quod poteris. Ex
iopia est usque.] Hic ostendit quid sit *ex Aethiopia*, addendo
e: ut ex longinquitate dignitas muneris ponderetur. Et quid
 im criminis in colore, quando ipse dicere gloriatur unde sit? Et
 ab inferiore coepit, ut *αἰθέριον* doni faceret in Chaerea: et turpi-
 dente lenocinium comparat secuturo pulchro. *Usque modo*
dium de loco est: ut, Siculo prospexit ab usque Pachyno. —
sunt tres minae.] Callide munus ad pretium revocavit, ut ad
 iam converteret meretricem: ne officio donantis et gratia lenire-
 Et ideo non dixit, *tribus minis valet*, sed, *hic sunt tres mi-*
 quasi iam vendenda sit. — 19. *Vix.*] Aut *difficile* significat,

18. *Ex Aethiopia est usque haec.*] Emphasis est in vo-
 que. Cicero, Deiot. 7. *Cui magnificentissima dona, ut scri-*
legimus, usque ad Numantiam misit ex Asia. Nepos, Hannib. 2.
 que a rubro mari arma conatus sit inferre Italiae.

Quam liberali facie, quam aetate integra!

Th. Ita me Di ament, honestus est. *Pu.* Quid tu ais, Gnatho?

Numquid habes, quod contempnas? quid tu autem, Thraso?

Tacent: satis laudant. fac periculum in literis,

aut non: ut sit, nec hoc. *Lucilius: Carcer vix carcere dignus. Ut tu es, Dore?*] Tanquam quaerat eum, ut nomen indicet: quod dicto magis dissimulet Chaeram. *Accede huc.*] Vultu eo dicto quo debuit dicere, et dicto aemulorum laesus, et confidentia destitutus, velut in eo dumtaxat conspectu Chaeraeae confidens. *Hem Eunuchum tibi!*] Mirè postquam dixit, ---- *Eunuchum porro dixisse te, Quid solae utuntur his reginae, repperi.* — 20. *Quam liberali facie.*] Non narrative laudat, sed per interrogationem, quae maior fiducia est. *Quam aetate integra!*] Id est, quae florentes puberes, ut *Virgilius, atque integer aevi Ascanius.* — 21. *Ita me Di ament.*] Iuravit ideo, ut non amore Phaedriae, sed veritate contentus ad laudandum videatur coram milite. *Honestus.*] *Pulcher. Virgilius, Et laetos oculis afflarat honores.* — *Honestus.*] Hic subdit, quod in ancilla praetermisit, quia Aethiopissa honesta dici non potuit. — 22. *Numquid habes.*] *Habes* pro invenisti. *Quae contempnas?*] Plus est contempnas, quam vituperes: et deest, ut hoc: ut sit, *numquid habes, quod in hoc contempnas?* — 23. *Tacent: satis laudant.*] Taciturnitas confessionis genus est, praesertim contra adversarii interrogationem. Ideo tacere hoc, vel quae laudis argumentum est: quia supra tacere vituperavit: ideo et ipse ait: *Quid tu ais, Gnatho? numquid habes, quod contempnas? Tacent: satis laudant.* Et, *Quid tu autem, Thraso?* quia supra contempserat puellam. *Fac periculum in literis, fac in palaestra, in musicis.*] Si totum singulariter

20. *Quam liberali facie, quam aetate integra.*] Vide *And. I. 1. 45. et 96.*

21. *Ita me Di ament.*] Formula iurandi, Terentio et Plautio familiaris.

23. *Tacent: satis laudant.*] Cicero, *Sext. 18. Tacenda loqui, non inficiando confiteri videbantur.* — *Fac periculum in literis.*] *And. III. 3. 33. Sunt, qui literas de arte arithmetica intelligunt, quod in ea literis uterentur veteres: non obstat tamen, quo minus de literis humanioribus studiisque liberalibus intelligamus. Quia non tantum homines liberi, sed et servi literis imbuebantur, quo citius venirent. Horatius, Epist. II. 2. 6. Verna ministeriis ad natus aptus heriles, Literulis Graccis imbutus, idoneus arti Cuilibet.* [*Lites*

re in palaestra, in mŭsicis: quae liberum
 ire aequum est adolescentem, solertem dabo. 25
 tr. Ego illum Eunuchum, si opus siet, vel sobrius.
 s. Atque haec qui misit, non sibi soli postulat
 s vivere, et sua causa excludi caeteros.

V. 26. *siet* pro vulg. *sit* reposuit Bentl. cum Faerno.

pret, esset ὀμοειρέων, *Litera, palaestra, musica.* — 24. *Quae liberum scire aequum est.*] Quondam liberi pueri his artibus docebantur. Et est figura ἄλλειψις: deest enim, *His.* — 25. *Sobrius.*] Id est, disertum. Utrum haec solertem. Ut Horatius, *Doctores utriusque linguae.* An assumendum est *His* extrinsecus? *Mersem.*] Deest, *His.* *Solers*, quasi totus ex arte consistens, ut ὁ ἀγερῆ, quod Latinis verbis quasi *solus in arte* sit. Huic iners praerium. Nam *solers* quasi ὀλος ἀγερῆ dictus. "*Olos solum, us* *per*, et ὅς *sus* dicimus. — 26. *Ego illum Eunuchum, si opus, vel sobrius.*] Hoc ut militare est, ita importunum agente Thaide: extra quam, miles si saperet, nihil amatorie consulari debuit. Sed et hoc accedit ad eius odium, praeterquam quod s in suspitione est amicae suae, quod fidicinam magis diligit. Et s mire, quod nemo prior Eunuchum esse Chaeream, quam miles, didit: adeo stultus etiam nomine ipso appellavit. Sed statim stulte les primo quidem convicium ipsi Eunucho facit: in quo potest iam dere amicam. Deinde attestatur hoc dicto pulchritudinem hujus meris. Quid igitur proficit? Satis autem ioculare est, si cogites veream esse, qui haec de se audiat, et tacere cogatur. *Vel solius.*] Honesta ἄλλειψις, propter mulieris praesentiam. Ut *Virgily, Novimus et qui te.* Et ipse in *Heautont.* *Qui se vidente amicam iatur suam.* Hoc tamen miles coactus a Parmenone dicit, quia reprehensus est tacuisse. — 27. *Atque haec qui misit.*] Id est, ita munera. Hoc enim haec significat. *Non sibi soli postulat.*] Hoc est, *Istum aemulum, quod potes, ab ipsa pelio.* — 28. *Sua causa excludi caeteros.*] Nihil potuit dici

sunt artes liberales omnes, ut apud Cic. de Orat. III. 34. et Nep. ic. c. 1. Iungit vero litteras, palaestram, musicam, quod Graeci artes imprimis pueros docebant. Perizon. ad Aelian. V. H. VII. 15.]

24. *Quae liberum scire aequum est adolescentem.*] *Ero*, de Oratore, cap. 1. *Sic sentio, neminem esse in pratorum numero habendum, qui non sit omnibus iis artibus, quae sunt libero homine dignae, expolitus.*

25. *Solertem dabo.*] *Solers* opponitur rudi. Sallustius, *Iug. Rudis antea et ignarus belli solertissimus omnium in paucis temporibus factus est. Dabo* i. e. exhibebo.

Neque púgnas narrat, néque cicatricés suas
 Osténtat: neque tibi óbstat, quod quidám facit:
 Verum úbi molestum nón erit, ubi tú voles,
 Ubi témpus tibi erit, sáat habet, si tam recipitur.
Thr. Appáret servum hunc éssé domíni paúperis:
 Misérigue. *Gn.* Nam hercle némo posset, sáat scio,

V. 32. Bentr. *tum si rec. corr.*

invidiosius. Non enim dixit *Phaedriam*, sed *caeteros*, quasi facti amatores fuissent, nisi metueretur exemplum *Phaedriae*. — 29. *Neque púgnas narrat.*] Descriptio militis, tantum excepto nomine. *Neque cicatrices.*] Insigne foeditatis. Nam apud meretricem quid aliud cicatrices valent? Nam cicatrices etsi semper gloriosae sint, tamen etiam apud meretrices, quibus post pretium forma placet. *Sallustius* quoque fatetur, *Haec sunt virtutis insignia: dehonestata tamen esse corpori, maxime laetabatur.* — 30. *Neque tibi obstat.*] Qui a te repellat amatores tuos. *Quod quidam facit* *Quidam* recte. Nam et figuratum et aptum sententiae est, et contemptum indicat hoc verbum. — 31. *Ubi molestum non erit.* Ad superiora retulit, quod nunc dicit: Scilicet ad *Non sibi postulatur te vivere, et sua causa excludi caeteros: neque púgnas narrat, etc.* *Ubi molestum non erit, ubi tu voles.* Ad, *Neque tibi obstat: Ubi tempus tibi erit.* Et mire occupat animum meretricis, cum illam huius impulsu inducere facere, quidquid dure fecit excludendo *Phaedriam*. Hic igitur etiam scit praecepta de beneficiis aestimandis, intelligit oratorie in utramque partem dicta omnia. *Verum ubi molestum.*] Utrum tibi molestum, an aliis? sed aliis, quia illaturus est — 32. *Ubi tempus tibi erit.*] Non amatori. Et *ubi tu voles*: non ut nunc in militibus. *Ubi tempus tibi erit, sat habet, si tum recipitur.* His dictis et militem repulit ab animo meretricis, et commendavit ad adolescentem: et perfecit, ne iniuria videatur apud *Thaidem*, quod ipse suscepit *Phaedriam*. — 33. *Apparet servum hunc esse domini pauperis.*] Tristiores enim sunt servi pauperum, et ob id ipsum nequiores. Et hoc melius erat: quamvis illud aliter parasse exponat. *Domini pauperis miserique.*] Bene additum *miserique*, quia non continuo pauper etiam miser est. — 34. *Nam hercle*

29. *Púgnas narrat.*] Ita solent milites gloriosi. *Plautus Mil. I. 1. Truc. II. 6. 1.* — *Cicatrices ostentat.*] *Livius, II. 9. Ipse testes honestarum aliquot locis pugnarum cicatrices adverso pectore ostentabat.* *Ovidius, Amor. III. 8. 9. Cerne cicatrices, veteris vestigia pugnae.*
 [32. *Sat habet* i. e. contentus est. *Caes. B. G. III. 46. qui autem habebant sine detrimento discedere.* *Nep. Epam. c. 8. Lacedaemones satis haberent si salvi esse possent.* *Vid. Drakenb. ad Liv. V. 21. 9.]*

Qui habéret, qui paráret alium; hunc pépeti. 35

Th. Tace tú, quem ego infra esse infimos omneis
puto

Hominés: nam qui huic animum assentari indúxeris,
E flamma petere té cibum posse árbitor.

Th. Iamne ímus? Th. Hos prius introducám, et
quae volo,

V. 36. vulgo erat *esse infra*. Correxít Bentl. ex Donato. Ita *infra*
recte sub ictum cadit.

V. 37. Bentl. ex suis codd. et vett. editt. *nam qui huic assentari ani-*
imum induxeris.

[*nemo posset.*] Secundum, illud, *Ait, aio*, approbat parasitus
ad miles dixit. Et est ordo, *Nam hercle satis scio, nemo posset*
me perpeti, qui haberet, qui pararet alium servum. Nam hercle
nemo posset.] Aliam causam subtiliorem assignat parasitus, quam
erat miles. — 35. *Qui haberet, qui pararet.*] Prius *Qui*,
nomen: sequens adverbium est. — 36. *Quem ego esse puto*
infra omnis infimos homines.] Nam haec sententia vult illum
hominem servis etiam esse peiorem: quia et servus, homo. Ut in Phor-
one, *Servum hominem causam orare leges non sinunt.* — 37. *Qui*
hic animum assentari induxeris.] Proprie: nam animus in-
ducitur adversum obiectas difficultates. — 38. *E flamma te pe-*
tere cibum posse arbitror.] Unde sine damno aut malo nihil
est auferri. *E flamma.*] Hoc intelligit non ex foco, sed ex me-
to igni, vel incendio flammae. Nam antiquum verbum est *Petere*
cibum e flamma, mordetque utrumque simul: ut nescias quem peius
aperaverit, huiusne famem, an illius immanitatem, vel voraginem.
Et simul vide convicium redditum, unde coniectum est: id est, de
impertate et egestate. — 39. *Iamne ímus?*] Odium Parmenonis
et stomachum militis ista indicat festinatio. Et *Iam* increpatio morae

[35. *Qui pararet alium; qui* ponitur pro *ut*, ut ad Andr. prol.
notavimus. [imo valet: *quo*.] *Parare* est comparare, emere. Catull.
K. 20. *non possem octo homines parare rectos.* ubi vid. Muretus. Caes.
R. G. IV. 2. *quae impenso parant pretio.* Buchner. de comm. rat. dic.
L. 13. et Gronov. ad Senec. de Ben. IV. 12.]

36. *Esse infra omnes.*] Naevius, incerta fabula: *pessimo-*
rum pessime. Ovidius, Trist. V. 8. 1. *Non adeo cecidi, quamvis ab-*
actus, ut infra Te quoque sim; inferius quo nihil esse potest.

38. *E flamma petere te cibum.*] Lucilius, Lib. XXII.
fordicus petere aurum ex flamma expedit, et e coeno cibum. Catul-
us, Carin. LVII. *Ipsa rapere de rogo coenam.* Cuiusmodi hominem
autus *bustirapum* vocat, Pseud. I. 3. 127. Rud. I. 2. 52.

Simul imperabo: post [huc] continuo exeo.

Thr. Ego hinc abeo, tu istanc opperire. *Pa.* Haec
convenit,

Una ire cum amica imperatorem in via.

Thr. Quid tibi ego multa dicam? domini similis es.

Gn. Ha, ha, hé. *Thr.* Quid rides? *Gn.* 'Istuc quod
dixi modo:

Et illud de Rhodio dictum [cum] in mentem venit.

Sed Thais exit. *Thr.* Abi prae, curre, ut sint domi

V. 40. Bentl. ex codd. *postea continuo exeo*, quia in *continuo* nec-
saria sit synaloephe. Sed vide an recte ex Donato et cod. G.
ferb. *huc* interponatur.

V. 41. pro vulg. *istanc* cum Bentl. ex codd. repositum *istanc*. *N*
hinc et similia in versus initio corripit, frequentissimum.

V. 43. Bentl. corr. *domini simia es*, ingeniosius quam verius. *V*
gatum tuetur etiam Priscianus T. II. p. 117. et 228. ed. Krehl.

V. 45. ex codd. Bemb. et Victor. post *dictum* Faernus *cum inter*
suit. Etenim alias ultima vocis *dictum*, quia in thesi est, *s*
posset non elidi. Bentleius *cum post in mentem* posuit.

V. 46. Palmer, et Bentl. *cura*.

est. — 40. *Post huc continuo exeo.*] Legitur et *postea*,
sit *post* pro *postea*. ΑΠΟΡΩΤΙΗΔΕ quomodo pro postremo *post*.
41. *Ego hinc abeo.*] Consequens erat, ut offenderetur miles, *ta*
diligenter rivalis munus suscipiente meretrice. — 42. *Una ire cu*
amica imperatorem in via.] Vide προπαρὰσκηψήν futurae *li*
inter Thaidem et militem. — *Cum amica.*] Mirifice *amicam* *di*
non *meretricem*. — *Imperatorem in via.*] Congruè in militem
quasi ipse sit, sub quo est. Et hic servat Parmeno, quod sibi man-
datum est, *Et istum aemulum, quod poteris, ab ea pellito*. Et *be*
mutat nomina, hinc ad honorem, hinc ad invidiam. Hanc, non *me*
retricem, sed *amicam* dixit: hunc, non *militem*, sed *imperatorum*.
43. *Quid tibi ego multa dicam?*] Non habuit aliud miles *sta*
tus; et redit ad illa quae supra dixit, *Domini pauperis miser*
que. Domini similis es.] Ineptus iocus, in quo servus inimici
vice domino comparatur. — 44. *Quid rides?*] Et hoc eo vult
dicitur, quasi sibi conscius sit miles facete dicti convicii. Nam *na*
quod nesciat causam risus, eo interrogat quid riserit: sed ideo, ut *de*
nuo laudetur. — 45. *Et illud de Rhodio dictum.*] Hoc *et*
illud, *Eorum ingenia admiror simul*. Et huic, ut apparet, fit *amicus*
ideo facilius ab amica, quam a parasito separabitur. — 46. *Ab*

43. *Domini similis es.*] Petronius, cap. 58. *Qualis domi*
nus, talis et servus.

parata. *Gn.* Fiat. *Th.* Diligenter, Pýthias,
 hoc cures, si Chremés huc forte advénerit,
 si óres, primum ut máneat: si id non cómodum 'st,
 ut rédeat: si id non póterit, ad me addúcito. 50
Gn. Ita fáciam. *Th.* Quid? quid áliud volui dicere?
 Mem, cúrate istam diligenter virginem.
 Domi adsítis, facite. *Thr.* Eámus. *Th.* Vos me sé-
 quimini.

V. 48. Bentl. cum edit. vett. et duobus codd.: *Fac cures: si forte huc Chremes advenerit.*

V. 49. Bentl. corr.: *primum ut redeat; si id non commodum 'st, ut maneat.*

V. 53. idem *Domi ut sisit, facite.*

se, curre, ut sint domi parata omnia.] Non dixit *quae*: intelligitur. *Domi ut sint parata omnia.]* "Ἐλλειψὶς ἤδη in qua plus vultu significatur, quam verbis. — 47. *Fiat.]* *nam, vel fiet, diceret servus: liber vero, fiat: tanquam et iubeat sibi. — 48. Si Chremes huc forte ad me vene-] Oίξνοϋλα* ad litem futuram, et exitum fabulae. Et hoc non sumiles: nam si audiret, nimis irascetur. — 50. *Ad me addu-] Modo ubi sum* significat. — 51. *Quid? quid aliud vo-] dicere?] Pro, quid aliud? hinc est illud Ciceronis, Quem, annam? recte admones: Polycletum esse dicebant. — 52. Curate nam diligenter virginem.]* Haec res est, quae faciet virginem *adi, in lectulo collocari, et obdormire. Curate istam dili-] inter virginem.]* Ridiculum, quum contra eventurum sit. — *Vos me sequimini.]* Κωφὰ πρόσωπα sunt puellae, quae sequuntur.

51. *Quid? quid aliud volui dicere?]* Infra V. 3. 1. *Ci-] ro ad Q. Fr. III. 1. Quid praeterea? Quid? etiam. Att. I. 17. Quid] scribam ad te? quid? multa sunt, sed in aliud tempus. Vide] And. V. 1. 22.*

ACTUS TERTIUS.

SCENA TERTIA.

CHREMES. PYTHIAS.

Ch. **P**ROFECTO quanto magis magisque cogito,
Nimirum dabit haec Tháis mihi magnúm malum:
Ita mé video ab ea astúte labefactárier.

V. 3. Bentl. ex codd. corr. *Ita me ab ea astute video labefactarius*

1. *Profecto quanto magis magisque cogito.*] E persona apud Menandrum, adolescentis rustici est, et inconsequens oratio est. Sed conceditur secum loquentibus multa transcendere, quae taciti intelligunt: est enim integrum hoc modo, *Profecto quanto magis magisque cogito, nimirum intelligo vel invenio, quod dabit haec Tháis mihi magnum malum.* Potest autem *nimirum* et pro confirmatione accipi, ut nihil desit: ut sit *nimirum*, sine dubio, pro certo.

2. *Nimirum dabit haec Tháis mihi magnum malum.* Solve *nimirum*, et fac, *non est mirum*: et statim consequens est per ἀσύνδετον tota sententia, quasi dixerit, *non est mirum*, et sub distinctione interposita mox intulerit, *dabit haec Tháis mihi magnum malum.* Nam *ni* ne significat, et *ne* non. *Ni* pro *ni* Virgilius, *Laeti discrimine parvo Ni teneant.* *Ne* pro non Plautus *Ne vult*, inquit, pro non vult. — *Nimirum dabit haec Tháis mihi magnum malum.*] His verbis intelligitur se sentire paulatim labi in amorem meretricis, quamvis invitum, et adhuc retinentem.

2. *Dabit mihi magnum malum.*] Vide And. I. 1. 11 [Magis magisque. Frequens haec geminatio. Liv. VIII. 39. *quidam progrediebantur, magis magisque turbatos hostes cernebant.* ubi v. Drakenb. *Nimirum* i. e. certe, sine dubio. Horat. Epist. I. 14. 1 *cui placet alterius, sua nimirum est odio sors.* Donatus ad h. l.]

3. *Labefactarier.*] H. e. sensim convelli, et a proposito abduci. Metaphora a turri aliave mole translata. Plautus, Merc. 3. 68. *Labefacto paulatim.* Supra I. 2, 98.

nam tūm cum primum iússit me ad se arcéssier;
 rogét quis, quid tibi cum illa? ne norám quidem; 5
 tibi véni, causam, ut tibi manerem, répperit.
 it, rém divinam fécisse, et rem sériam
 esse ágere mecum. Iám tum erat snspício,
 sólo malo haec fieri ómnia: ipsa accúmbere

V. 5. Benti. ex codd. cum ea, ut sit anapaestus, neglecta synaloepha.

Nam ita cum sub ictu est, ut elisio negligi recte potuerit.

V. 8. B. iam erat tum suspicio, ex coniectura.

ntem. — 5. Roget quis, quid tibi cum illa?] Prius intu-
 , quam interrogavit. — 6. Ut tibi manerem.] Manerem,
 do, non dormirem, sed remanerem significat. — 7. Et rem
 viam velle agere mecum.] Scilicet, quae non posset nunc agi,
 m operetur. An rem seriam magis agendam tunc putabat, cum rem
 nam fecisset? — 9. Dolo malo haec fieri omnia.] Dolus
 ardendo dictus, id est, a dolando, id est minuendo. Nam et δόλος
 nece laesio dicitur: et dolones, tela quaedam bellica. et dolare fa-
 b, lignum est ascia caedere. Quod autem addidit malo, aut ἀ-
 κροῦς est, quia sic in duodecim Tabulis a veteribus scriptum est:
 ἐπιθετον doli est perpetuum: aut diastole est, quia est et bonus,
 a medentibus falli aegros, non tamen decipi, Lucretius poeta te-
 tur initio lib. 4. Accumbere mecum.] Mecum, penes me si-

[5. Quid tibi cum illa; suppl. negotii est. Cic. ad Div. XV. 10.
 tibi tecum minus esset quam est cum tuis omnibus. Nep. Alcib.
 10. Quae regi cum Lacedaemoniis essent. Schulting. ad Senec. Con-
 w. I. p. 119.]

6. Causam, ut tibi manerem, repperit.] Ita Virgilius,
 n. IV. 51. de simili re: Indulge hospitio, causasque innecte morandi.

7. Rem divinam fecisse.] Intelligit sacrificium Veneri ob-
 tum. Ita Hec. I. 1. 109. Auspicabantur autem res serias a sacrificiis.
 tro rem divinam et res divinas promiscue eodem sensu dixerunt.
 utus, Amph. III. 3. 11. Ego rem divinam intus faciam. Virgilius,
 n. VIII. 306. Exin se cuncti divinis rebus ad urbem Perfectis referunt.
 simpliciter facere. Virgilius, Ecl. III. 77. Cum faciam vitula pro-
 gibus, ipse venito. [Inter serius et severus hoc discrimen est, ut
 us fere semper dicatur de rebus, posterius de hominibus. Nep.
 op. c. 3. in crastinum differo res serias. Duker. ad Liv. XXIII. 7. 11.]

9. Dolo malo.] De discrimine doli boni et doli mali vide Ulp.
 . §. 2. et 8. ff. de Dol. mal. Cicero, Off. III. 14. Sed quid face-
 Nondum enim Aquilius, collega et familiaris meus, protulerat de
 malo formulas; in quibus ipsis cum ex eo quaereretur, Quid esset

Mecum, mihi sese dare, sermonem quaerere.
 Ubi friget, huc evasit: quam pridem pater
 Mihi et mater mortui essent. dico, iam diu.
 Rus Sunii equod habeam, et quam longe a mari?
 Credo ei placere hoc: sperat se a me avellere.
 Postrimo, ecqua inde parva perisset soror?
 Ecquis cum ea una? quid habuisset, cum perit?

V. 13. Bentl. *Sunio*, quia non oppidum, sed regionem notet.
beam plerique libri; vulgo *haberem*.

V. 16. Bentl. *ecquid habuisset*, de coniectura.

gnificat. — 10. *Mihi sese dare.*] Non potest magis signifi-
 profusa petulantia. *Sermonem quaerere.*] *Sermonem quaeri*
 quando non solum quod dicamus quaerimus, verum etiam quomodo
 ter nobis respondeat et obloquatur: puta cum deficientibus sermone
 di causis, *quota sit hora? et, satis recte quis valuerit?* percontamur.
 11. *Huc evasit.*] Tanquam impudenter contenderit ad hanc in-
 tionem. *Quam pridem pater mihi et mater mortui*
sunt.] Hoc propter aetatem puellae inquisitum est. — 12. *Iam*
diu.] Iam olim. — 13. *Et quam longe a mari?*] Hoc
 meretrix inquisivit, ut sciret, utrum rapina praedonibus fuis-
 quippe ad mediterraneum locum, qui accessus esse potuit pirae-
 Sed tamen non abhorret a suspicione huius meretricis, quod
 scire vellet, cuius pretii fundum habeat Chremes: hoc est, quod
 amoenum, vel quam maritimum. — 14. *Sperat se a*
avellere.] Bono usus est verbo *avellere*, tanquam a p-
 naciter retinente. — 16. *Quid habuisset, cum perit.*] C-

dolus malus? *respondebat*, cum esset aliud simulatum, aliud actum
Ipsa accumbere mecum.] Id probrosum erat, non tantum Graecis,
 sed et Romanis moribus. Apud illos segregabantur a mensa
 rum mulieres; apud hos adsidebant ad pedes. Vide Comment. maior.

10. *Mihi sese dare.*] H. e. accommodare se voluntati meae.
 Heaut. IV. 3. 10. Adolph. V. 3. 52. Cicero, Att. IX. 5. *Videas, ut*
huic dent, ut daturi sint. Ad Div. II. 8. *Da te homini*, ubi v. intpp
Sermonem quaerere.] Explicat Donatus. Ovidius, Arte An-
 143. *Hic tibi quaeratur socii sermonis origo.* Id *longe accessere fi-*
las dixit Petronius, cap. 37. ubi vide Burm.

11. *Ubi friget.*] Subaudi, sermo. H. e. ubi iam non amplius
 suppetit, quod roget. Cicero, Fam. III. 8. *Refrigerato iam sermo*
sermone hominum provincialium. ubi v. Manut.

14. *Avellere.*] Cicero, pro Flacco, c. 24. *Avulsam est*
praeter spem, quod erat spe devoratum lucrum.

is eam posset nōscere? Haec cur quaeritet?
 si filia forte, quae olim periit parvula
 r, hanc se intendit esse, ut est audacia.
 nam ea si vivit, annos nata 'st sédecim, 20
 maior. Thais, quam ego sum, maiuscula 'st.
 Porro orare, ut venirem, serio.
 dicat quod volt; aut molesta ne siet:
 hércle veniam tertio. Heus, heus. 'Ecquis hic?

19. Bentr. *Eam sese intendit esse*, ex uno Eugraphio. Nam soror hic putide repeti.

23. Bentr. *dicat quid volt* ex codd. et edit. vett.

quando: aut, cum periret. — 17. *Haec cur quaeritet?*]
 ac vultu id quod restat ostenditur. Nam deest, *nescio*. —
Hanc se intendit esse.] Proprie *intendere*, est crimen in ad-
 iurium iacere. — 21. *Maiuscula 'st.*] Diminutive dixit, ut
 meret utramque esse primaevam. — 22. *Misit porro orare.*]
 pro pro postea. *Ut venirem serio.*] Utrum, *ut venirem se-*
an orare serio? — 23. *Aut dicat quid volt.*] Pro, *quid*
In Hecyra, At vide, quam immerito aegritudo haec oritur mihi
, Sostrata. — Aut molesta ne siet.] Aut hoc moraliter,
 cui hoc imperat?) aut cum quo hoc agit. — 24. *Heus, heus.*
quis est?] Haec separatim pronuncianda sunt; nam apparet in-

18. *Periit parvula soror.*] Plantus, Rud. Prol. 39. *Huic*
virgo periit parvula.

[19. *Intendit h. e. contendit.* Cic. ad Div. I. 2. *Lupus intendere*
 Gesnerus in Thes. L. L. *intendit* explicat per probare vult:
 sensu verbum hoc usitatum est [Ctis.]

22. *Misit.*] Legati et Nuncii *mitti* proprie dicuntur. Plerum-
 tantem verbum hoc absolute usurpatur, sine nomine addito; uti
 Cicero Pam. XVI. 2. *Curio misi, ut medico haberetur honos.*
 Terentius, L. 1. 22. de raris: *Misere ad Iovem.* [*Misit orare.* Grae-
 ca more dicitur pro *misit oratum*. Vossius de Construct. c. 51. p.
Mittere simpliciter est nuntium vel litteras mittere. Cic. ad Div.
Si ad me misisses. ubi vid. Manutius. Justin. V. 3. *Statim igi-*
theras mittit. Gronov. ad Liv. VIII. 33. 1. et Duker. ad Thucyd.
 30.] — *Orare serio.*] *Id orabat maximo opere vocat mox*
 25.

23. *Molesta ne siet.*] And. IV. 1. 17. supra III. 1. 24.
 Ph. II. 1. 27. Phorm. IV. 3. 30. Plautus, Rud. IV. 3. 92. *Mihi*
ne siet.

24. *Heus, heus; ecquis hic? ego sum Chremes.*] Ita

Ego sum Chremes. *Py.* O capitulum lepidissimum!

Ch. Dico ego mi insidias fieri. *Py.* Thais maxime

Te orabat opere, ut cras redires. *Ch.* Rus eo.

Py. Fac amabo. *Ch.* Non possum, inquam. *Py.* Ma-

tu apud nos hic mane,

Dum redeat ipsa. *Ch.* Nil minus. *Py.* Cur, mi Chre-

mes?

Ch. Malam rem! hinc ibis? *Py.* Si istuc ita certum

est tibi,

V. 30. Bentl. ex codd. *malam rem hinc ibis?* pro vulg. *hinc*
Nec aliter versus sustentatur. Dicitur autem *malam rem*
ut *domum ire*.

ter haec verba pulsata ianuam personare. — 25. *Ego sum Chremes.*] Vide quantum distet ac varia sit huius rusticitas, *Ego sum Chremes*, a faceta meretricis disciplina. *O capitulum lepidissimum.*] Nam rusticum esse statim magis apparebit, ubi dixerit, *eo*: et ἑνωσιόπλαρα ἐν ἼΟΝΙΚΩ. — 26. *Dico ego mi insidias fieri.*] Blandimentum rusticus *insidias* putat. — 27. *eo.*] Pro potiore negotio *rus* posuit. Et maior negotio est, quam diceret, *Non huc venio*. — 28. *Non possum, inquam.*] *Non* est, quam nolo. — *Dum redeat ipsa.*] *Ipsa*, vel dominus, ipsa, de qua agitur. *Nihil minus.*] Deest, *faciam*. — 30. *Malam rem hinc ibis?*] Hoc adverbialiter dixit: quemadmodum rusticus, *Domum ibis*. Et apparet illum manu tactum esse, qui sic scitur, quia dixit Pythias, *Cur, mi Chremes?* quasi dicat, *meus* sic indignatus est adolescens? nam ab eo, quod est *meus*, vel

Adelph. IV. 4. 24. Plautus, Rud. III. 4. 57. *Heus, ecquis hic heus.* Vide Comment. maiorem.

25. *O capitulum lepidissimum.*] Ita Adelph. V. 9. 9. Plautus, Mil. III. 1. 131. *O lepidum caput.*

26. *Mihi insidias fieri.*] Phorm. II. 1. 44. Attius: *Velandum est semper: multae insidiae sunt bonis.* Phaedrus, I. 19. *Habent insidias hominis blanditiae mali.* — *Maximo te ora opere.*] Plautus, Mil. I. 1. 75. *Rex Seleucus me opere oravis maximo.* [Saepe divisim legitur magno opere, summo opere. Drakenh. Liv. XXVIII. 18. 4. Aliquando alia quoque vox interponitur ut h. l. ad Div. XIII. 7. *quantoque opere eius municipii causa laborarem, ostendi.*]

28. *Hic mane, dum redeas ipsa.*] Plautus, Rud. III. 6. *Manete, dum ego huc redeo.*

Ambo, ut illuc transeas, ubi illa est. *Ch. Eö.*
Abi, Dórias, cito hunc deduce ad militem.

§2. Bentl. ex codd. et vet. editt. *deduc*, ut alibi *abduc*.

qui facit. — §1. *Amabo*, ut illuc transeas, ubi illa
] Vide non esse otiosum, quod omnia praetenta sunt potius, quam
 importuna fieret, ut ad militis domum Chremes deduceretur. Ne-
 quim hoc conveniebat personae Bacchiali: quoniam aut inficetum,
 meter usum, aut importunum: ideo hoc ipsum Doriae praecepit.
illuc transeas ubi illa est.] Ut brevem viam demonstraret,
as, sed *transeas*, dixit. *Amabo.*] Interiectio est amantis: sic
 sonat,

ACTUS TERTIUS.

SCENA QUARTA.

ANTIPHON.

HERI aliquot adolescentuli coimus in Piraéo,

Heri aliquot adolescentuli coimus in Piraeo.] In
 proloquio insinuatio personae eius est, cui narraturus est Chaerea,
 ea se post scenam facta sunt. Fit autem hoc populi causa, ut spe-
 auribus accipiat, quod subiicere oculis poeta non potuit. —
Heri aliquot adolescentuli.] Bene inventa persona est, cui
 Chaerea, ne unus diu loquatur: ut apud *Menandrum*. *Coimus.*] *Co-*
imus, consensimus, ac pepigimus: ne sit soloecismus. *In Pi-*

1. *Heri aliquot adolescentuli coimus in Piraeo.*] *Co-*
 ius illi aliquot adolescentuli custodes publice fuisse una
 Chaerea, atque coisse, id est, convenisse, et pacti esse, ut de
 libris ederent postridie. Supra II. 2. 59. De *Piraeco* vide Cellar.
 Agr. Antiq. II. 2. et de ratione scribendi vocabuli Gronov. Obs. I. 3.
 ephelis, Atticae terrae circuitoribus, s. *περιπόλοις*, v. Harpocra-
 a s. v. *περίπολος*, ibique Valesius et Massaucus: Ulpianus ad Demo-
 . Olynth. III. p. 42. C. coll. Platon. Leg. VI. p. 778. D.]

In hunc diem ut de symbolis essemus. Chaere
ei rei

Praefecimus: dati annuli: locus, tempus constitutum
Praeteriit tempus: quo in loco dictum est, parati
nil est.

Homo ipse nusquam est: neque scio quid dicam,
quid coniectem.

Nunc mi hoc negoti caeteri dedere, ut illum quaera
Idque adeo visam, si domi est. Quisnam hic a Thaide
exit?

V. 7. Bentl. *si domist. set quisnam a Thaide exit.* Codd. *se
nam hinc a Th.* Itaque Faërnus *set*, Bentleius *hinc eiec
lum* ut plerumque sequitur Westerhov.

racco.] Pro, in Piraeum. — 2. *Ut de symbolis esse*
Plautus in Menaechmis, *Minors numquam fui dispendio.* Sed
essemus, producta (e) litera. — 3. *Praefecimus.*] Id est
πρωταγορον fecimus. *Dati annuli.*] Nihil interim de scorto.
ret enim ephobos, esse. — 4. *Praeteriit tempus.*] Quia
constitutum est. — *Quo in loco.*] Quia locus constitutus
5. *Homo ipse.*] Quia Chaeream ei rei praefecimus. — 6. *C
ri dedere.*] *Caeteri*, exceptis me atque illo. — 7. *Qui
hinc a Thaide.*] Causa sciscitandi est admiratio de habitu c

2. *Ut de symbolis essemus.*] H. e. coenam coens
in quam quisque symbolam dedit. Plautus, Truc. IV. 2. 28.
nunc bene sumus. De symbolis vide ad And. I. 1. 61.

3. *Praefecimus.*] De conviviorum praefectis, qui et
et Magistri, et Arbitri dicebantur, vide Interpretes ad Plaut. I
1. 15. — *Dati annuli.*] Hi pro pignore dabantur convi
Regibus. Kirchman. de Annulis, cap. 18. [*Parati nihil* pro p
nihil. Sic apud Liv. IX. 16. *nihil satis praeparati. erat ad obs
tolerandam.* XXXI. 7. *nihil parati.* Sic alibi *quid integri, hoc si*
Vid. Gronov. ad Liv. XXXII. 37. 5.] — *Constitutum.*] 5.
34. supra I. 2. 125. Heaut. IV. 4. 4.

4. *Praeteriit tempus.*] Id de apparatu convivii int
dum, non de ipso convivio. Infra III. 5. 59.

6. *Hoc negoti caeteri dedere.*] Vide And. Prol. 2

7. *Ibo ad eum, visam, si domi est.*] Plautus,
1. 54. *Ego conveniam Euclionem, si domi est.* [*Si ponitur pro
et apud Graecos.* Propert. II. 29. 23. *volui, si sola quiesceret
sere.* Cic. ad Div. IX. 26. *cum ille, si quis quidquam quaera*

est, an non est? ípsus est. quid hoc hóminis! qui hic ornátu' est?

Quid illúd mali est? nequeó satis mirári, neque concítere.

Quid quidquid est, procul hinc labet prius quíd sit, sciscitári.

10

V. 8. Bentl. ex aliquot codd. *Quid hoc ornatis?*

et, et vix agnitus Chaerea. — 8. *Is est, an non est? ipsus est.*] Vide an potuerit meretricem ignotam hoc habitu atque ornatu habere, qui ab Antiphone vix agnoscitur. *Quid hoc hominis!*] Vix longam narrationem possit audire, qui nondum amico narrat, et affectum pendet. *Quid hoc hominis!*] Quod a Thaide epebitur exit. *Qui hic ornatus est?*] Quia Eunuchi veste indutus est. — 9. *Quid illud mali est?*] Quod timidus egreditur. — *Quid sit, sciscitari.*] *Sciscitari* est occulta magis et secretiora rimari ac velle cognoscere, ut, *Suspensi Eurypilum scitatum Phoebe Mittimus.*

est. Duker ad Flor. III. 3. p. 445.] — *A Thaide exit.*] And. 3. 21.

8. *Quid hoc hominis?*] Ita admirans et contemnens simul agnoscitur. Infra V. 1. 17. Heaut. IV. 8. 6. Vide Donatum ad Hec. IV. 21. Plautus, Amph. II. 1. 26. *Quid hoc sit hominis?* — *Qui hic ornatus est.*] Supra II. 2. 6. Plautus, Menaechm. I. 2. 37. *Qui illic est ornatus tuus?*

9. *Quid illud mali est?*] Interrogatio cum admiratione et comacho. And. V. 2. 2. Infra V. 8. 5. Heaut. I. 1. 30. Phorm. I. 9. 7.

[10. *Procul* etiam dicitur de spatio brevior. Sic Hec. IV. 3. 1. *procul sermonem accipere* dicitur, qui tam prope adest, ut sermonem audire possit. Salmas. Exercit. Plin. p. 96. et Perizon. ad Sanctii Min. [16. p. 152.] *Nisi pro sed* positum.

ACTUS TERTIUS.

SCENA QUINTA.

CHAEREA. ANTIPHO.

Ch. Numquid hic est? nemo est. numquid hinc me sequitur? nemo homo 'st.

Iamne erumpere hoc mihi licet gaudium? pro Iuppiter!

Nunc est profecto, interfici cum perpeti me possum,

V. 2. vulg. *licet mihi in mihi licet* Bentl. ex codd. mutavit. Idem deinde magna cum audacia correxerit: *pro suprema Iuppiter*, extra voce *gaudium*, cuius frigidam scilicet repetitionem fastidiebat.

Numquid hic est? nemo est.] In hac scena verba gestum vultumque indicant exeuntis: cui obvia persona obiicitur, sub cuius occasione spectatoribus gesta narrabuntur. — 1. *Numquid hic est nemo est. Numquid hinc me sequitur?*] Duo metuit, quis obvisus comprehensor occurrat: et ne quis sui persecutor existat. *Nemo homo 'st.*] Quamvis per *nemo* homo intelligatur, tamen addidit *homo*, ut veteres solent, τῷ ἀρχαισμοῦ. — 2. *Iamne erumpere hoc licet mihi gaudium?*] *Erumpere* quasi activum verbum posuit, pro naturali: ut sit, *Licetne mihi erumpere hoc gaudium?* Aut *erumpere* quasi exire. *Mihi* pro a me. *Erumpere.*] Utrumne *erumpere* pro emittere posuit? An *erumpere* pro exclamare? ut *erumpere vocem* dicitur, qui exclamat. Nam *Pro Iuppiter* dicturus est. — 3. *Nunc est profecto.*] Ordo et sensus hic est, *Nunc est profecto tempus, cum perpeti me possum interfici.* Hoc autem cur ipse dixerit, statim subiicit causam. *Cum*

1. *Nemo homo.*] Ita Adelph. II. 3. 6. Hec. III. 1. 1. Phorm. IV. 2. 1. Lucilius, XXIX. 70. *Quis tu homo es? nemo sum* homo.

2. *Erumpere hoc gaudium?*] Prior Donati explicatio vera est. Ita Cicero, Att. XVI. 3. *Ne in me stomachum erumpant, quam sint tibi irati.* [Plura Gronov. ad Liv. XXXVI. 7. 13. a Ruhnkenio laudatus.]

3. *Nunc est.*] Caecilius apud Non. *Nunc enimvero est, cum meae morti remedium reperibit nemo.* Plautus, Capt. III. 3. 1. *Num*

hoc gaudium contáminet vita aégritudine áliqua.
 ad néminemne cúriosum intérvénire núnc mihi, 5
 mi mé sequatur, quóquo eam: rogítando obtundat,
 énechet:
 mid géstiam, aut quíd laétus sim: quo pérgam,
 unde emergam; úbi siem
 vestitum hunc nactus; quíd mihi quaeram: sánus sim,
 ane insániam?

[*repeti me possum.*] Animadvertendum est, quod si *cum* con-
 iuncte legeris, quando significat: si separatim, *dum* significat. *Nunc*
 est *perfecto.*] Figurate ac coniuncte lege sine disiunctione. —
 [*Contaminet vita aegritudine aliqua.*] Mire vitæ crimen
 audit: velut ipsa sit campus, possessioque fortunæ instabilis vario-
 rum. — 5. *Sed neminemne curiosum.*] Apparatus ad intentio-
 nem futuræ narrationis dicitur. — 6. *Qui me sequatur.*] Id cu-
 m gaudens, quod tristibus molestum est. Nam contra *Menedemus*
 dicitur narrare quæ dolet. *Obtundat.*] Odiose instet ac repetat,
 molestus et odiosus sit. *Enecet.*] *Εὐφωρότερον* quam *enicet.* —
 [*Quid gestiam?*] Deest *quaerens*: ut sit, *rogitando obtundat et*
enecet, quaerens quid gestiam. *Gestire* est motu corporis monstrare
 quæ sentias. Constat autem a pecudibus ad homines esse translatum.
 [*Quid gestiam?*] *Gestire* proprie est sensum corporis gestu indi-
 care, quod magis brutorum est animalium. *Virgilius, Et studio in-*
quisivum videas gestire lavandi. — *Aut quid laetus sim.*] Propter
 id. *Unde emergam.*] Proprie dixit *emergam*, ut ex lustris
 quæ inhonestis locis, utpote meretricis domo. *Cicero: At ne tum qui-*
bus emersisti, lutulente Caesoni, ex miserrimis naturæ tuæ sordibus.
 — 8. *Vestitum hunc nactus.*] Bene *nactus* dixit, ut qui

ad est, *quum me fuisse, quam esse, nimio mavelim.* De ellipsi huius
 rationis vide Sanct. Min. IV. 4. Ovidius, *Trist.* IV. 8. 5. Nunc erat,
posito deberem sine laborum Vivere.

4. *Aegritudine.*] Vide *And.* V. 5. 5.

5. *Curiosum.*] Adiectiva terminata in *osus* fere in deteriorem
 partem sumuntur. *Plautus, Stich.* I. 3. 44. *Sed curiosi sunt hic quam*
res mali, Alienas res qui curant studio maximo.

6. *Obtundat.*] Vide *Donatum* ad *And.* II. 2. 11. — *Ene-*
as. *Excruciet.* *Plautus, Rud.* IV. 3. 7. *Enecas iam me odio, quis-*
quis est.

7. *Quid gestiam.*] *Gestire* est gestibus et motu corporis ma-
 gis desiderium declarare. *Ovidius, Metam.* IV. 130. *Quantaque*
res, narrare pericula gestit. — *Unde emergam.*] Respicit lu-

An. Adíbo, atque ab eo grátiam hanc, quam vídeo velle, iníbo.

Chaérea, quid est, quód sic gestis? quíd sibi hic vestítus quaerit? 10

Quíd est, quod laetus sis? quid tibi vis? sátin' sanus? quíd me adspectas?

Quid táces? *Ch.* O festús dies homínis! amice, sálve.

V. 11. Bentl. *quod laetus es, et sanus i. e. sanus es: utrumque coniectura.*

V. 12. Bentl. *audacter: Quid dices? CH. o festus dies! o meus amice! salve.* Qui nolint illud *taces* producta prima syllaba ferre quod nec ab ictu videtur excusationem habere, ii cum Bentl. legant *Taces quid?*

non sumeret, nisi suasisset haec occasio. — 9. *Adíbo, atque ab eo grátiam.*] Sensus et ordo hic est, *Adíbo, atque ab eo grátiam hanc iníbo. Grátiam iníre* est dare beneficium, ac per hoc aliquid inire grátiam, id est, amicitiam. Sed haec est elocutio, *grátiam ab eo iníbo*, pro, eius grátiam merebor. Nam *ab eo* amat Terentius pro *eius* ponere: ut in *Andria*, *Haec primum animadvertenda ab eo iniuria est.* Id est, *eius iniuria.* *Iníre autem grátiam* est mereri grátiam. *Plautus: Iníet tamen solidam et grandem grátiam.* — 10. *Quíd est, quod sic gestis?*] Facete repetit verba eius interrogationis ut sciat se iampridem esse participem. *Quíd sibi hic vestítus quaerit?*] Facete et figurate dictum est. Sic et alibi, *Ut pernoctatis, quid sibi Eunuchus velit.* — 11. *Quíd est, quod laetus sis?*] Vide aliud esse *gestire*, aliud *laetum esse.* *Quíd tibi vis? Πρὸς τὸ, Quíd mihi velim. Sating' sanus?*] *Πρὸς τὸ, Sanus sine an insaniam? Quíd me adspectas? quíd taces?*] His duabus interrogationibus descripsit vultum dicturi. — 12. *O festus dies homínis! amice, sálve.*] Decet a salutatione incipere luculentum dicturum. Illud autem verisimile est, et percussum re nova, et saluti cupidum, immemorem extitisse salutandi. *O festus dies!*

panaria subterranea; unde proprie se *emergebant* amatores. *And. III. 3. 30.*

9. *Ab eo grátiam hanc iníbo.*] *Plautus, Epid. III. 4. 5. Ecquam abs te iníbo grátiam? Nepos, Alcib. 9. Magnam se ab eo inísurum grátiam videbat.*

12. *O festus dies homínis!*] *Hominem festivum et exoptatum dicebant Festum diem.* *Plautus, Casin. I. 1. 49. Sine, amale te amari, meus festus dies.* Varias de hoc loco coniecturas vide

Nemó 'st hominum, quem ego nunc magis cuperem
videre quam te.

An. Narra istuc quaeso quid sit. **Ch.** Immo ego te
obsecro hercle ut audias.

Nostine hanc, quam amat frater? **An.** Novi: nempe,
opinor, Thaidem. 15

Ch. Istam ipsam. **An.** Sic commémneram. **Ch.**
Quaedam hodie est ei donó data

V. 13. Bentr., ne ictus male cadant, corrigit: *Nemo omniumst, quem ego nunc magis videre cuperem quám te. Illud Nemo omnium 'st habent codd. non pauci.*

V. 14. ante Bentr. erat *quid siet*, quod ex editt. vett. emendatum.

V. 16. Bentr. ex vett. editt. et mss. *Hodie quaedam est ei dono data, melioribus numeris.*

Strum quia causa est festi ac laeti diei? an quia ipse tantus sit, quan-
ta est festus dies? *O festus dies hominis.*] Pro, homo festi diei.
sic dicitur etiam *scelus homo*. Ennius, *O pietas animi*. — 13. *Quem
ego nunc magis.*] Bene additum *magis*; ut his amicis se ante-
positum intelligat, quos cum optet videre Chaerea, tamen eum magis:
adeo ut aliis amicis antepositum neminem cupiat. — 14. *Immo ego
te obsecro hercle ut audias.*] Bonum compendium, ne multa
diceret ad commendandum, ut solet, narrationem futuram. *Immo
ego te obsecro hercle ut audias.*] Bene contulit verba, ut ex
his appareat, quid agere velit. Ille dixit *Quaeso*, hic *Obsecro*.
— 15. *Nostin' hanc, quam amat frater?*] Quaeritur, an
verisimile sit Antiphoni notam esse Thaidem, quam frater ipse nesci-
verit. Sed intelligere debemus, modo notitiam non vultus, sed famae
positam esse: quam tamen potuit ex Phaedria et Antiphone scire. At
vero aliam notitiam negaverat Chaerea sibi fuisse cum Thaide, hoc est,
visus, vultus, oris, et corporis. *Novi, nempe, opinor, Thai-
dem.*] Verisimile est haec scire Antiphonem, qui adeo sit familiaris
Chaeraeae. Et est ordo hic: *Novi, nempe, opinor, Thaidem. Opi-
nor, Thaidem.*] Optime et ab illo tacitum, et ab hoc nomen ab-

Comment. maiore. [*O festus dies hominis, amice, salve. Ex vulgata
ect. nullus idoneus sensus elicitur. Bentrleius conicit o festus dies! o
meus amicus, salve. Festus dies blandientis dictum esse planum est ex
plant. Cas. I. 1. 49. Sine, amabo, te amari, meus festus dies, meus pul-
lus passer, mea columba, mi lepus. Vid. Gesner. in Thes. L. L. v.
festus. Cl. Oudendorp. * putabat o festus dies, o meus scil. dies. Poe-
ae eleganter diem meum vocant diem faustum, felicem. Gronov. Diatr.
itat. c. 43.]*

Virgō. quid ego eius tibi nunc faciem praedicem, aut laudem, 'Antipho:

Cum me ipsam noris, quam elegans formarum spectator siem?

In hac commotus sum. An. Ain' tu? Ch. Primam dices, scio, si videris.

Quid multa verba? amare coepi. forte fortunam domi

V. 17. Bentl. ex coniectura: *Virgo. eius quid ego: ne quid in thes latitet.*

V. 18. Bentl. *Cum me ipse noris.* Vett. editt. et aliquot codd. *Cum me ipsum noris.*

latum est: ut appareat quam noverit, et quam possibile sit assequi qua dicentur. — 17. *Quid ego eius tibi.*] Ordo hic esse debet *Quid ego eius tibi nunc faciem praedicem, aut laudem, Antipho? in hac commotus sum: cum me ipsum noris, quam elegans formarum spectator siem,* ut sit sensus: *In hac commotus sum:* ille scilicet qui, ut scis, formas solet eligere, ac fastidire pro merito. *Faciet praedicem, aut laudem.*] *Praedicamus,* ut res sunt: *Laudamus* extollendo. Vel *praedicamus* voce: *laudamus* argumentis. — 18. *Quas elegans formarum spectator siem?*] *Elegans spectator* est qui sit cunctantis et fastidiosi iudicii: cui non quid placet facile. *Spectator.*] *Probatior:* ut *pecuniae spectatores* dicuntur. — 19. *In hac commotus sum.*] Non est consequens: esset autem, si diceretur, *In hac commotum me scias.* Erit ergo ordo et sensus qui supra *Primam dices, scio.*] O fiduciam elegantiae, et de alienis oculi iudicare. — 20. *Quid multa verba? amare coepi.*] Ordin

18. *Elegans formarum spectator.*] Vide supra III. 1. 18 Cicero, Fam. VII. 23. *Hominem in omni iudicio, ut ego semper iudicavi,* elegantissimum, *quae me digna putaris, coemisse.*

19. *In hac commotus sum.*] Ita And. I. 1. 67. Solent autem verba amorem significantia ablativo fere iungi cum praepositione. *Ovis dius,* Metam. VIII. 50. *Merito Deus arsit in illa.* Remed. Amor. 311 *Haeserat in quadam nuper mea cura puella.* Et ita fere Scriptor *Sacer,* Proverb. V. 19. 20. [Poetae Latini cum de amore loquuntur, ablativo potius utuntur quam accusativo. Ovid. Art. Am. I. 731. *Pallidus in Lyricae silvis errabat Orion: Pallidus in lenta Nalve Daphnis erat.* Met. VII. 22. *Quid in hospite, regia virgo, Ureris.* Heinsius ad Virg. Aen. VII. 623. et Broukhus. ad Propert. III. 6. 28.] — *Primam Praecipuam, pulcherrimam.* Supra I. 1. 5. et ibi Donat. Infra V. 9. 5 Heaut. V. 2. 10. Phaedrus, I. 13. 8. *Si vocem haberes, nulla prius ales foret.*

erat quidam Eunuchus, quem mercatus fuerat frater

Tháidi:

leque is deductus étiamdum ad eam. submonuit me
Pármeno

hi sérvus, quod ego arripui. *An.* Quid id est? *Ch.*
Táctus citius audies.

It véstem cum illo mútem, et pro illo iúbeam me
illuc dúcier.

An. Pro Eunúchon? *Ch.* Sic est. *An.* Quid ex ea
re tándem ut caperes cómmodi? 25

Ch. Rogás? viderem, audírem, essem una, quácum
cupiebam, 'Antipho.

V. 21. Bentr. *fráter fuerat* ex codd. suis, quia id magis sit ex more
Terentii.

V. 22. scripsit *etiam tum* ex edit. et mss. plurimis.

V. 24. ante Bentr. erat *deducier*. Illud habet cod. Bembinus et
Donatus.

V. 25. Bentr. *Quid ut ex ea re t. c.* A vet. edit. et codd. Bentr. *us*
prorsus abest.

V. 26. Bentr. corr. *quicum*, coll. Adelph. IV. 7, 33. Phorm. V. 1, 32.

igit. Nam prius est, *commoveri*: inde *amare*. Et bene non ante di-
git, quid aggressus fuerit, nisi amoris mentione praelata: quo cogente
nil est infectum cupientibus. — 22. *Submonuit*.] Leviter mo-
nit, et recte, quia *arripui* dicturus est. Et totum optime: nam
non erat boni adolescentis, hanc technam reperire: sic ab illo re-
partam fuit plane veri amatoris arripere. — 23. *Tacitus citius*
audies.] In oratione solemus corripere extra ordinem percontantes.
bene celeritatem promisit, qua facile tenetur auditor. Et mire,
quam sola interrogatio morae sit. — 24. *Et pro illo iubeam*
illuc ducier.] *Iubeam* amico dixit, tanquam inter honesta
quod utile sit. Et turpe factum plerumque perseverante impuden-
re relevatur. — 25. *Quid ex ea re tandem*.] Transit a repre-

23. *Arripui*.] H. e. avidè anplexus sum, neque amisi. Vir-
gilius, Aen. XI. 459. *Immo, ait, ó cives, arrepto tempore, Turnus*
Petronius, cap. 80. *Nihil sinui, immo conditionem praecipuam festina-*
tionis rapui. Idem Graecis valet ἀρπάσαι. [Cic. pro Mur. c. 30. *Haec*
paucorum placita Cato arripuit. Idem ad Attic. XVI. 15. *Id non per-*
inde atque ego putarem arripere visus est. ubi vid. Victorium.]

[26. *Essem una*; verecunda locutione exprimit rem obscenam.
No. pro Coel. c. 20. *Cum hac si quis adolescens forte fuerit.* Ovid.

Num párvá causa, aut párvá ratio 'st? tráditus sum
múlieri.

Illa sílico ubi me accépit, laeta véro ad se abducit
domum:

Comméndat virginém. *An.* Cui? tibi ne? *Ch.* Míhi.

An. Satis tutó tamen?

Ch. Edícit, ne vir quisquam ad eam adeat: ét mi,
ne abscedam, ímperat: 31

In interiore párte ut maneam sólus cum sola. ánnuo,

V. 27. Bentl.: *aut prava ratio est.*

hensione facti, ad causam ipsius facti. — 27. *Num parva causa aut parva ratio 'st?*] Sic illata interrogatio est, quasi ad hanc annuere et vultu consentire Antipho sit coactus. — 28. *Laeta vero ad se abducit domum: commendat virginem.* Omnia mire, quod *laeta*, quod *abducit*, quod *domum*, quod *commendat virginem*. Specta singula, et mirare virtutem poëtae. Hic enim commendandus est locus, erroris initium continens, apud Thaidem convicium. — 29. *Tibi ne?*] Non interrogat, sed miratur. *Satis tuto tamen.*] Quid hic facit *tamen*? Utrum hoc? etsi meretrix tamen satis tuto agit. *An?* etsi Chaereae, satis tuto tamen: quia nullus accedet alius. — 30. *Edicit.*] *Edicimus*, iubemus: vel iure dicimus. *Edicta* enim imperatoris sunt. *Et mihi, ne abscedam, imperat.*] Certe nullus vir accedit. — 31. *Maneam solus.*] *Remaneam*, perseveremque in loco, ac per hoc sim miser, utpote domi

Art. Am. III. 664. *Mecum non semel illa fuit.* Broukhus. ad Tibull. IV. 7. 10.]

28. *Laeta vero.*] Particula *vero* nominibus adiectivis et verbis iuncta eorum significationem intendit. And. I. 2. 15. II. 1. 37. III. 4. 17. et passim alibi.

30. *Edicit.*] Pro imperio scilicet in ancillas. Vide ad And. I. 2. 23.

31. *In interiore parte.*] Nepos, Praefat. In interiore parte aedium, quae γυναικωνίτις appellatur; quo nemo accedit, nisi propinqua cognatione coniunctus. Phorm. V. 6. 23. *Gynaecium* vocat Virgilius, Aen. 494. *Tecto interiore.* — *Annua, terram intuent modeste.*] Non respondet, sed annuit, ut quasi Eunuchus et recessu mancipium timorem simulet; tum *terram intuetur* ob modestiam scilicet, pudorem et venerationem. Ita de coniuratis Cicero, Catil. III. 5. *Sic enim obstipuerant, sic terram intuebantur, sic furtim nonnunquam inter se adspiciebant.* Ovidius, Fast. I. 147. *Sumsi animum, gratesque*

iram intuens modeste. *An.* Miser! *Ch.* Ego, inquit, ad coenam hinc eo. adducit secum ancillas: paucae, quae circum illam essent, manent novitiae puellae. continuo haec adornant, ut lavet. hortor, properent. dum apparatus, virgo in conclavi sedet, 85 spectans tabulam quandam pictam, ubi inerat pictura haec: Iovem

tus, et serviens meretrici. Et est *σκληρα*. — 32. *Ego, inquit, ad coenam hinc eo.*] *Μίμησις*, ad imprudentiam mulieris exprimentem, quae hoc die erit secunda de custode Eunucho. — 33. *Abducit secum ancillas.*] Memoriter: nam dixerat abiens, *Vos me servimini. Paucae, quas circa illam essent.*] Relictae novitiae, ut lavari possit ea virgo, quae sub vitii huius occasione nuptura est. Hoc enim totum sic inducit poeta, ut non abhorreat a legitimis rebus, in ea praesertim, quae uxor futura est. *Manent.*] Pro, remanent, *ἀπαίσεις*. — 34. *Novitiae puellae*] *Ἀνεξίσις*, novitiae, et puellae. *Continuo haec adornant, ut lavet.*] *haec* pluraliter pro *haec*. Ut in Phormione, *Haec illae erant idioz.* *Adornant* autem, ex medio significato, pro *apparant*. — *Dum apparatus, virgo in conclavi sedet.*] Impersonaer dixit. Et *dum apparatus*, pro, *dum apparetur*: et *sedet*, pro *sedebat*. *Virgo in conclavi sedet.*] *Conclave* est separatus locus in interioribus tectis: vel quod intra eum loca multa et cuculla clausa sint adhaerentia triclinio. — 36. *Suspectans tabulam*

non territus egi; Verbaque sum spectans pauca locutus humum. de Comment. maiorem. et Add. ad h. l.

33. *Quae circum illam essent.*] H. e. quae praesto essent virgini, eamque diligenter curarent; quod iusserat Thais, supra l. 2. 52. *Ita aulici dicuntur esse circa regem; Gr. οἱ περὶ τὸν βασιλέα.* Nepos, Eum. 10. [Cfr. Drakenb. ad Liv. I. 41. quem Ruhnk. idat.]

34. *Novitiae puellae.*] Petronius, cap. 139. *Unus ex novitiis servulis subito adcurrit.* — *Adornant.*] H. l. absolute; sequentius tamen cum accusativo; infra IV. 4. 6. Plautus, Aul. II. 1. *Nuptias adorna.* — *Lavet.*] De balneis fere intelligitur, quod absolute sumitur. Livius, XLIV. 6. *Lavanti regi dicitur nunciatus, hostes adesse.*

36. *Suspectans.*] Ergo tabula picta altius erat suspensa ad aedem. Virgilius, Aen. I. 438. *fastigia suspicit urbis.* — *Ubi.*]

Quo pacto Danaae misisse aiunt quondam in gremium
imbrem aureum.

Egomét quoque id spectare coepi. et quia consimilem
luserat

Iam olim ille ludum, impendio magis animus gaude-
bat mihi:

Iam quandam pictam.] Bene; accedit repente pictura ad hor-
menta aggrendendae virginis: ideo quia non ad hoc venerat Chaerea,
continuo vitaret puellam: sed ut videret, audiret, essetque una: cum
nihil amplius cogitaret, ausus, incitatusque dum picturam cerneret
Iovem quo pacto.] Mira inventio, qua haec pictura domui tribu-
tur meretricis, adversus omnium pudicitiam amorum, contra parsim-
oniam, contra dignitatem, contra pudicitiam. — 37. *Mis-
isse aiunt.*] Bene *Aiunt*: et quia fabula est, et quia tam turpis lo-
cum quam apta meretrici. *Quo pacto Danaae misisse aiunt quon-
dam in gremium imbrem aureum.*] Quae aptior pictura domo
meretricis ad amatorum illecebras, quam haec, quae exemplum con-
tinet amoris, et amoris puellae, et amoris ad Iovem pertinentis:
amoris non gratuiti, nec parvi propositi, sed auro in gremium fluxu
venalis? Tum quod in gremium Danaae etiam ipse Iupiter ut splen-
didus imber illabatur: nonne videtur meretrix dicere adolescentulis,
Iam corporis partem auctore Iove velut inauratam fuisse? *Imbrem
aureum.*] Non rorem vel pluviam, sed *imbrem* addiderat.
avaritiam meretricis! — 38. *Egomét quoque id spectare
coepi.*] Moris est ad id oculos vertere, quod videmus, et eum qui
aspicimus, intueri. — 39. *Iam olim ille ludum.*] Bene, et

H. e. in qua; ita supra Prol. 26. II. 3. 20. Plautus, Mil. II. 1. 4.
Capiunt praedones navem, ubi vectus fui. Phaedrus, III. 5. 5. *Ubi
accipere possis, monstrabo tibi, h. e. a quo viro.* — *Picturae
Usus picturarum* fuit frequens apud veteres. Plautus, Menaechm. I. 2.
34. *Dic mihi, nunquam tu vidisti tabulam pictam in pariete, Ubi ap-
paret Catamitum raperet, aut ubi Venus Adoneum?* Cicero, Verr. IV. 2.
Nego ullam picturam, neque in tabula, neque in textili fuisse.

37. *Danaae.*] De Danaë, Acrisii, Argivorum regis filiae, fabu-
la vide Apollodorum, Biblioth. Lib. II. Ovidius, Metam. IV. 618.
Persea, quem pluvio Danaë conceperat auro. Rem explicuit Horatius
Carm. III. 16. et Lactantius, Instit. Div. I. 11. *Danaën violaturus Iupit-
er aureos nummos largiter in sinum eius infudit.*

38. *Luserat ludum.*] Horatius, Carm. III. 29. 50. *Ludum
insolentem ludere pertinax.* Est autem vox honesta in re turpi. Idem
Graecis *καλῶς* est.

39. *Impendio magis.*] Cicero, Att. X. 4. *At ille impendi-*

sum sese in hominem convertisse, atque in alienas
tegulas
causae clanculum per impluvium, fucum factum mu-
lieri.

40

V. 40. Bentl. *Deum sese in pretium convertisse, et per alienas tegulas Venisse clanculum: per pluviam fucum factum mulieri.*

us, sed ludum dixit. *Impendio.*] Id est, magis magisque
erat. Et *luserat ludum*, ut, *Hunc oro, sine, me furere ante
rem.* Figura ἀγαθὸς. — 40. *Deum sese in hominem
convertisse.*] Philosophice nunc Terentius demonstravit, quam cla-
moribus hominum, et civitatibus afferant figmenta poetarum, quam
empla scelerum afferant peccaturis. *Deum sese in hominem
convertisse.*] Utrum quia Iupiter humana forma aurum infundens
erat in tabulis, non pro Iove aurum? an, *in hominem*, id
hominis audaciam atque flagitia? *Atque in alienas tegu-
las.*] Hinc apparet Iovem separatim, separatim aurum fuisse pictum.
In alienas tegulas.] Satis comico characterē locutus est; et
pro stylo. — 41. *Venisse clanculum per impluvium.*] *Per
omnia non ut difficilia factu, sed ut humilia, et Iove indigna
feruntur, ut merito sequatur, Ego homuncio hoc non fa-
rem?* quod non solum non Iovi, sed ne homini quidem, nisi furi,
tam erat. *Fucum factum mulieri.*] Id est, *ut fucum faceret,*
est, insidias et fraudem. *Fucum*, astutam fraudem: et mu-

per magis odit Senatum. Plautus, Aul. Prol. 18. *Minus minusque
pendio.*

40. *Alienas tegulas.*] Omnis vis est in voce *alienas*. Ita
Alph. I. 2. 8. Cicero, Philipp. II. 18. *Cum tamen tu nocte socia,
stante libidine, cogente mercede, per tegulas demitterere.* Id δὲ
ἐν ἀγαθὸς dicitur in Evang. Lucae V. 19. [*In hominem.* Atqui
Iupiter se non in hominem convertit, sed in aurum. Bentleius igitur
faci coniectura legit: *Deum sese in pretium convertisse*, ut Horat.
Sat. III. 16. 8. *Converso in pretium Deo.* Sed Oudendorpius ad Suet.
Caes. c. 1. vulgatam lectionem sic defendit, ut *hominem* capiat pro
actu humano, hoc sensu: Iuppiter humanum ingenium sibi induit.
pater dicitur pro animo paterno, mater pro materno. Vid. Heinsius
Ovid. Met. VI. 629.]

41. *Per impluvium.*] *Impluvium*, teste Asconio ad Cic. Verr.
3. *est locus sine tecto in aedibus, qui impluere inber in domum pos-
Festus impluvium vocat, quo aqua impluit, collecta e tecto.* Plau-
Mil. II. 2. 3. *Mihi quidem iam arbitri vicini sunt, meae quid fiat
is, Ita per impluvium intro spectant.* [*Impluvium* est locus subdi-
s in mediis aedibus, in quem aqua de tectis confluit. Vid. Ascon. ad

At quem Deum! qui templa coeli summa sonita concutit.

Ego homuncio hoc non facerem? ego illud vero ita feci, ac lubens.

Dum haec mecum reputo, accessitur lavatum interea virgo:

lit, lavit, rediit. deinde eam in lectum illae collocarunt.

V. 43. Bentl. *fecerim? ego vero illud fecerim ac lubens.* Verba autem dum persanata. Bentleii emendationem verissimam vidit Ruhken.

V. 45. ante Bentl. erat *It, lavit* etc.

lieri pro, feminae. — 42. *Qui templa coeli summa sonita concutit.*] Ab auctoritate personae, ut fit in exemplis. *Sonita concutit.*] Παροῦσα de Ennio. *Templa coeli.*] Sententia poetica: sed de industria, non errore. — 43. *Ego homuncio hoc non facerem?*] Oratorie. Ut Iovem extulit, ita detraxit sibi: reputo, Ille est Deus, et magnus: ego non homo, sed homuncio. — 44. *Dum haec mecum reputo, accessitur lavatum.*] Servavit ordinem nuptiarum: et proprio verbo quasi de nuptura dicitur *accessitur*, ut alibi, *Quam mox virginem accessant.* Nam ipse iam est habiturus uxorem. *Dum haec mecum reputo.*] Hic ostendit, non sibi primum haec nunc in mentem venisse, sed tunc etiam cogitata, quum nondum esset in domo meretricis. — 45. *It, lavit, rediit.*] Συνοικίᾳ, quia solet, utitur. — *Deinde illam in lecto illae collocant.*] Vide an aliquid deest legitimis nuptiis.

Cic. Verr. I. c. 23. et Ernest. Clav. Cic. s. v.] — *Fucum factum mulieri.*] *Fucus* adulterinus color est, et mala res muliebris, quae anni celantur. Unde translate pro dolo et fraude sumitur.

42. *At quem Deum!*] Ita Phorm. II. 3. 20. *At quem virum — Templa coeli summa sonitu concutit.*] Sententiam poetica recte vocat Donatus. Praeivit Ennius, qui *coeli caerulea templa* sed et *templa coelium* dixit. Idem in Atreo: *Sed quid tonitru turbidum torvo Concussa repente aequora coeli Sensimu' sonere?* Vide porro Caesari ment. maiorem. [Bentleio magis placet *nutu concutit.* Sic. Ovid. Met. II. 849. *Qui nutu concutit orbem.* Sed *sonitus* capiendum pro tonitru. Propert. II. 16. 48. *Vidistin moto sonitus praecurrere coelo.* et vid. Broukhusius.]

43. *Ego illud vero ita feci, ac lubens.*] Plantus, Asinaria III. 3. 5. *Ego vero, et quidem edepol lubens.*

45. *Eam in lectum illae collocarunt.*] Apuleius, M

exspéctans, si quid mi imperent. venit úna, heus
tu, inquit, Dóre,
pe hoc flabellum, et véntulum huic sic fácito, dum
lavámur:

ñ nós laverimus, sí voles, laváto. accipio trístis.

2. Tum equidem istuc os tuum impudens vidére ni-
mium véllem:

ñ essét status, flabéllulum tenére te asinum tántum. 50

V. 50. vulgo erat *flabellum*. Illud reposuit Faérnus, probante Bent-
leio: Guietus in codice scripto invenit.

m et ipsum verbum *conlocant* proprium est, et adscribitur pro-
bis. — 46. *Sto exspectans, si quid mihi imperent.*] *ἄσπετα*. Non enim dixit *stabam*. *Exspectans*, desiderans. Et
tre omne tempus executus est salva veritate, in qua *Virgilius* negli-
ms invenitur: cum post occisum *Mezentium*, non facta noctis men-
sae, statim intulit: *Oceanum interea surgens aurora reliquit*. —
[*Cape hoc flabellum*.] Praeclare non sensum, sed verba ipsa
τ *ἀμνησιν* induxit, per quam puellaris error exprimitur. *Cape*
hoc flabellum, et ventulum huic sic facito.] Quam par-
ulatim, cum qua diligentia et *δεικτικὸς* iubet, quasi novitio et im-
rito. *Ventulum huic sic facito, dum lavamur*.] De-
monstrativum, et gestu explicandum. — 48. *Ubi nos laveri-
mus*.] Vide usum verbi tam cito variatum, *dum lavamur*: et,
si laverimus. Si voles, lavato.] Quasi satisfaciens est,
m solum illum relinquunt cum virgine. *Accipio tristis*.] Id
tristi similis: ut, *Namque, ut conspectu in medio turbatus inermis*
instittit. — *Accipio tristis*.] Bene *tristis*, tanquam aliud
gis vellet, hoc est, lavare, aut ludere: metuit enim, ne quod cu-
pro, prodatur gaudio. — 49. *Os tuum impudens*.] Licet iocanti
amico officium iocunde facere. — 50. *Quis esset status*.]

2. II. *Vespero quoque cum somno concederes, et in cubiculum te duxit*
ister, et blande lectulo collocavit, et satis amanter cooperuit.

47. *Ventulum huic sic facito*.] Plautus, *Casin*. III. 5.
Contine pectus, face ventulum, amabo. *Curc*. II. 3. 36. *nolo equi-
t mihi Fieri ventulum*. Suetonius, *Aug*. 82. *Aestate apertis cubiculi*
ibus, ac saepe in peristyllo saliente aqua, atque etiam ventilante
quo cubabat. [*Dum lavamur; ubi nos laverimus, si voles lavato*.
ivo et passivo simul usus est Terentius; utrumque bonis scriptoribus
atum, sed passivum frequentius. Vid. Bentlei. ad *Horat*. *Serm*. I.
4.]

50. *Status*.] Intelligit stantis formam et modum. Horatius,

Ch. Vix élocuta 'st hóc, foras simul ómnes proruúnt se.

Abeúnt lavatum: pérstrepunt, ita út. fit, domini ali ábsunt.

Intérea somnus virginem opprimit: ego limis spécto,
Sic pér flabellum clánculum: simul ália circumspecto,
Satine éplorata sít. video esse: péssulum ostio óbdo.

Statura corpori adscribitur: *Status* ad habitum refertur. Ergo *status* est *σχήμα*: *Statura*, longitudo corporis. *Te asinum tantum.* Quia hoc ministerium delicatorum servorum est. — 51. *Omnes proruunt se.*] Verbo neutrali quasi activo usus est. — 52. *Ubi ábsunt.*] *Ubi* et temporis et loci potest esse. — 53. *Interea somnus virginem opprimit.*] Utpote compressam somno, et oblectatam flabello, atque ab Eunucho nihil metuentem. *Ego limis spécto.*] *Limis*, si nominativus singularis est, *transversus* significat: si septimus pluralis, deest *oculis*. Nam *limis* est transversus: unde *limen* dicitur quoque, quod ingredientibus exeuntibusque transversum est. Quum igitur dissimulant homines se videre quod vident et non recta facie, sed transversa intuentur, *limis* dicuntur *aspicere* *Limis spécto.*] Cum *limi* dicantur obliqui generaliter, hoc tamen de oculis dicitur. — 54. *Sic per flabellum clanculum.*] *Σὶ δεικτικόν* est, et necessario additum. Nam et *limis* et *per flabellum* sine demonstratione parum intelligitur. — 55. *Pessulus ostio obdo.*] Scilicet ut amoveret, arceretque auxilium virginis. —

Carm. III. 4. 54. *minaci Porphyrion* statu. — *Flabellum tenere.* De *Flabellorum*, e pavonum pennis factorum, usu et forma vide *Casaub.* ad *Suet.* Aug. 82. et *Heins.* ad *Ovid.* Art. Am. I. 161. ubi *flabella* etiam ex tabulis tenuioribus esse facta docet. — *Te asinum tantum.*] Appellatio *asini* in conviciis erat. Ita *Adelph.* V. 8. 12. *Plautus*, *Pseud.* I. 2. 4. *Neque ego homines magis asinos unquam vidi.* [*Tantum* refertur ad corporis magnitudinem. *Apul.* Met. I. p. 13. Vid. quae annotavimus ad *Rutil.* Lup. p. 94.]

51. *Proruunt se.*] *Apuleius* in *Floridis*, de aquila: *Et quorsit, quorsum potissimum in praedam superne se ruat.*

53. *Somnus virginem opprimit.*] Ita *Adelph.* IV. 1. 9. — *Limis spécto.*] Explicat *Donatus*. *Oculi limi etiam lasciviae indices.* *Plautus*, *Bacchid.* V. 2. 12. *Viden' limulis, obsecro, ut intuentur.* *Ovid.* Am. III. 1. 33.

55. *Explorata.*] *Tuta, certa.* *Phorm.* IV. 3. 23. — *Pessulum ostio obdo.*] *Plautus*, *Cas.* V. 2. 17. in re simili: *foret obdo; ne senex me opprinat.*

fn. Quid tūm? *Ch.* Quid? quid tum? fātue. *An.*

Fateor. *Ch.* An ego occasionem

mi ostén[ta]tam, tantam, tām brevem, tam optátam,
tam insperátam,

Amitterem? tum pól ego essem vére, qui simulábar.

An. Sane hércle ut dicis. séd interim de sýmbolis
quid áctum est?

Ch. Parátum 'st. *An.* Frugi es. úbi? domin'? *Ch.*

Immo ápud libertum Díscurum. 60

An. Perlónge 'st: sed tanto ócius properémus. muta
véstem.

V. 56. Bentl. *Quid tūm?* *Ch.* *Quid tum?* *quid* etc. quod postulat
repetitio.

V. 57. Faërnus et Bentl. ex codd. *ostentam.* lidem v. 58. *essem vero,*
e libro Bemhino, et *qui adsimulabar,* ex compluribus aliis.

[*Quid tum, fatue?*] Quid enim praeter vitium superest, ubi
nator est adolescens, et virgo dormiens et inclusa? Grate explicata
narratio est, quam audientis curiositas finit, et cuius in extrema parte
maior attentio est. — *Fateor.*] Me fatuum, qui hoc quaesierim,
auditur. *An ego occasionem mihi ostentatam, tantam, tam brevem, tam optatam, tam insperatam, amitterem?*] Vide quanta dixerit: non voluntatem, sed *occasionem*: non
inimadversam, sed *ostentatam*: non hanc, sed *tantam*: non angu-
stam, sed *brevem*: non appetitam, sed *optatam*: non repentinam, sed
insperatam. Et bene *insperatam*: aliud enim sibi promiserat; ut
supra diximus, non quod pictura occasioque persuasit. — 58. *Tum
pól ego is essem vere, qui simulabar.*] Eunuchus scilicet.
— 59. *Sane hercle ut dicis.*] Deest, *ita est. Sed interim
de symbolis quid actum est?*] Bene memor est personae, quam
induxit poeta, per hanc interrogationem. — *Sed interim de sym-
bolis.*] Παροιμιῶδες, ἀλλὰ περὶ τοῦ χοιριδίου. — 60. *Frugi es.*] U-
tilis et necessarius, ut fruges humano generi. *Frugi* est ergo, in
quo est aliquid quo fruamur, id est, utamur. *Discum.*] Nomen est
proprium *Discum*. — 61. *Sed tanto ocus properemus.*] Pro-

58. *Amitterem.*] Plautus, Mostell. II. 2. 8. *peccavisti largi-
er, Qui occasionem hanc amisisti tam bonam.* [Plura Drakenborch.
d Liv. VIII. 34. 9. laudatus a Ruhnkenio.]

60. *Frugi es.*] Servi proprie *frugi* dicebantur, si utiles essent.
infra IV. 7. 46. Heaut. III. 3. 36. Inde vox ad quasvis virtutes cuius-
is hominis translata.

Ch. Ubi mitem? perii: nam domo exulo nunc: metuo fratrem,

Ne intus sit: porro autem, pater ne rure redierit iam.

An. Eamus ad me: ibi proximum 'st, ubi mites. **Ch.** Recte dicis.

Eamus: et de istac simul, quo pacto porro possim potiri, consilium volo capere una tecum. **An.** Fiat.

V. 62. Bentl. *Ubi mitem? perii: nam exulo domo nunc: metuo fratrem, Ne intus sit: porro autem patrem, ne rure redierit iam.* Nam domo in thesi obscuratur, et patrem postulat praecedens fratrem. De posteriore tamen ratione est cur dubitemus.

peremus dixit pro ambulemus. Muta vestem.] Haec obnoxius est ad id, quod in domum Thaidis rediturus est Chaerea. — 62. *Ubi mitem?]* Vultu ostendit, quod subaudiatur, *nescio. Nam domo exulo.]* Deest *prope*, aut *veluti*: ut sit, Prope iam exulo. *Exulo* duobus modis dicitur: et de loco in quo exul est, et de loco ex quo eiectus est. — *Nunc metuo fratrem.]* Causas ostendit, cur domo penitus veluti exulet. — 63. *Pater ne rure redierit.]* Praeparatur iam interventus senis: et est ζῆνυα ad superiora. Nam et hic *metuo* est subaudiendum. — 64. *Ibi proximum est.]* Hoc est, domus mea. *Recte dicis. Eamus.]* Ipsa verba quodammodo festinationem sonant. — 65. *Quo pacto porro.]* Porro, postea deinceps.

64. *Ad me.]* Vide And. I. 3. 21. Plautus, Epid. III. 2. 45 *abeamus intro hinc ad me.*

66. *Fiat.]* Formula assentiendi et concedendi, comicis familiaris.

ACTUS QUARTUS.

SCENA PRIMA.

DORIAS.

A me Di [bene] ament, quantum ego illum vidi,
non nil timeo misera,
quam ille hodie insanus turbam faciat, aut vim
Thaidi.

nam postquam iste advenit Chremes adolescens, frater
virginis,

item rogat, ut illum admitti iubeat. ille continuo
irasci:

que negare audere. Thais porro instare, ut homi-
nem invitet. 5

faciebat retinendi illius causa: quia illa, quae cu-
piebat

V. 1. Benti. cum codd. *bene* eiecit. Idem v.3. ne versus iambicus in-
ter trochaicos veniat, voc. *Chremes*, in compluribus libris omis-
sum, delevit et *advenerat* correxit.

Ita me Di bene ament.] *Ea persona quaesita est, quae ter-
tilem credat militem: et eo magis in experiendo vanus ac ridiculus
e possit.* — 1. *Ita me Di bene ament.*] Hoc loco quid post
nam gestum sit, hoc est, in convivio militis, ancilla demonstrat:
iam quae in proscenio agantur, ex his possumus agnoscere. —
Ne quam ille hodie insanus.] *Illum*, et *Ille insanus*, sic
rtur, ut omnibus insuavis miles esse noscatur. — 3. *Nam post-
am iste advenit.*] Instanter admonet, qui scilicet sit Chremes.
4. *Militem rogat.*] Et hoc quasi de odioso *militem* dixit, non
rationem. *Continuo irasci.*] Ut rivali. — 5. *Neque ne-
re audere.*] Ut amicae poscenti. *Instare, ut hominem
vitet.*] Vide impudentiam meretricis; primum petit, ut iubeat
admitti: postea *ut invitet*, quod est maius. — 6. *Id facie-*

1. *Quantum ego illum vidi.*] H. e. pro eo atque ego illum
Supra I. 2. 62.

Dé sorore eius indicare, ad eam rem tempus non erat.

Invitat tristis: mansit. ibi illa cum illo sermonem occipit.

Miles vero sibi putare adductum ante oculos aemulum:

Voluit facere contra huic aegre. heus! inquit, puer, Pamphilam

'Arcesse, ut delectet hic nos. illa exclamat, minime gentium!

V. 8. corr. Bentl. *'Invitatust. mansit. ibi illa cum illo sermonem occipit. ut iambi tollantur.*

V. 9. et 10. sic refingit: *Miles vero, sibi putans adductum ante oculos aemulum, Voluit facere contra huic aegre: heus, inquit, puer, i Pamphilam, i. e. accersere Pamphilam. Hiatus in aegre heus, etsi ab interpunctione habet excusationem, tamen molestus est. Nec numeri elegantes sunt.*

V. 11. ultima vocis *gentium* ad sequentem versum trahenda, *ma-*

bat retinendi illius causa.] Admonet spectatorem, ne exiret met alteri rivali iniuriam fieri Phaedriae. Et simul est hic προκατασκευη virginis agnoscendae. — 8. *Invitat tristis.*] Tristis invitatus, non libenter. Ut e contrario *Virgilius, Fobis laetus ego in candentem in litore taurum Constituam ante aras, voti reus.* Et, *Jocipio tristis*, eodem modo. *Mansit ibi.*] Adolescens scilicet. *Mansit* pro remoratus est, id est, accubuit, nec recessit, *mansit* significat. Simile est, *mansit*, passus est. Sic, *Chremes mansit*, immoratus est, conviva necessitate discessit, accipiendus est. *Sermonem occipit.*] *Sermonem* colloquium dicit. — 9. *Adductum aemulum.*] Plus dixit *adductum*, quam *admissum*: et simul quia videbat furibundum Chremem, et totum crimen revocat ad Thaidem. Et haec est causa, cur a milite in eius domo nullam risam patiatur Chremes. — 10. *Huic aegre.*] Huic Thaidi, non adducto. *Heus! inquit, puer.*] Hic ostenditur, quod supra apparatum est. *Pamphilam arcesse.*] Non *provoca*, sed *arcesse*: quia non est aptum militi. — 11. *Ut delectet hic nos.*] Quasi

7. *Tempus.*] H. l. est *ocasio*. Sallustius, *Catil. 29. Res, tempus, pericula, egestas, belli spolia magnifica, non magis quam oratio adhortentur.* Indicat autem Thais Chremeti infra IV. 6. 7.

10. *Facere huic aegre.*] Plautus, *Casin. III. IV. Quin cupio tibi aliquid aegre facere.* — *Pamphilam arcesse.*] Id munerat Gnatho, supra III. 1. 50. seqq.

convivium illam? miles tendere. inde ad iurgium. Interea aurum sibi clam mulier demit: dat mihi ut auferam.

Hoc est signi, ubi primum poterit, se illinc subducet, scio.

nente Bentleio. Aliter totum hunc locum constituit Hermann. Element. Doctr. Metr. p. 170.

cat, quod haec non facit. Sed *delectare* fidicinae est: quia supra illa dixerat, *Et fidibus scire*. Et bene *hic*, quasi insuaviter me tractemur. *Illam exclamat.*] Non respondis, inquit, sed *exclamat. Minime gentium.*] Hoc magis mirum, *minime gentium, iam nusquam gentium.* — 12. *In convivium illam?*] *Ἐρωτάει*, ut, *Cantando tu illum? Illam?*] Deest *arcessas*: et est figura *ἠρωτάει*. *Miles tendere.*] Proprie dixit *tendere*, quod significat pertinacem contentionem. *Virgilius*, --- *Vasto certamine dunt.* — *Inde ad iurgium.*] Subauditur, *ventum est.* — *Interea aurum sibi clam mulier demit.*] Ne aurum pro pine, quod retinebat, amitteret. Vel *aurum demit*, ut esset fugam expeditior, vel ad rixam. Et oportune *mulierem* dixit, non *videm*: ut ostenderet malitiam sexus. — 14. *Hoc est signi, ubi primum poterit.*] Ad quam rem *signi*? Utrum, *Hoc est signi, quamobrem metuam ne quam ille hodie insanus turbam faciat, vim Thaidi?* An, *Hoc est signi, unde scio quod ubi primum poterit, se illinc subducet?* Erit igitur subaudiendum sic, *unde et quod: ut unde scio, quod ubi primum poterit.*

12. *In convivium illam?*] Noluit Thais, virginem castam et honestam praeter Graecorum morem in convivium adduci. Cicero, *de Officiis* I. 26. Sed et Romanorum convivii virgines arcebantur, teste Varro apud Non. V. *Acerbum.* — *Tendere.*] H. e. contendere. *Plinius*, *Epist.* I. 19. 16. *Dum studet humanus, tenditque disertus liberi.*

13. *Aurum.*] Id contra leges Atticas gestavit Thais meretrix. *Cicero*, *Them. Att.* I. 6. Intellige annulos, inaures, armillas, caena. vide *Comment.* maiorem.

14. *Se illinc subducet.*] H. e. clam abibit. *Infra* IV. 7. 25. *Plautus*, *Asin.* V. 2. 62. *Tempus est subducere hinc me: pulchre hoc fecisti praelium.*

ACTUS QUARTUS.

SCENA SECUNDA.

PHAEDRIA.

DUM rús eo, coepi égomet mecum intév vias,
Ita út fit, ubi quid ín animo est moléstiae,
Aliám rem ex alia cógitare, et ea ómnia ín
Peiórem partem. quid opu'st verbis? dum haéc puto
Praetérii imprudens yillam. longe iam ábieram,

V. 4. Bentl. omnia Peiorem in partem.

Dum rus eo, coepi egomet.] Hic nunc causa narratur, statim in urbem redeat Phaedria, qui discesserat abfuturus bi ad tollendum iurgium militis, et importune redit. — 1. Dum eo.] Iam tempus est revocandi in scenam Phaedriam, postquam sunt omnia, quae illius absentiam desiderabant. Coepi egomet cum.] Ordo, coepi aliam rem ex alia re cogitare. Inter vias.] Figurate et nove, inter vias. — 3. Et ea omnia in partem.] Utrum subaudiatur, cogitare? an, ibant, aut gebant, aut quid tale? — 4. Dum haec puto.] Id est, exis ut Virgilius, Multa putans, sortemque animo miseratus iniquam est ἀπαίσις pro reputo. Putamus enim instantia: Reputamus

1. *Inter vias.]* Ita Plautus, Aul. II. 3. 9. *Egomet n cogitare inter vias Occepi.* Sed Cicero, Att. IV. 3. *Inter viam bullus, IV. 1. 79. nostras inter sunt cognita terras.* Virgilius, III. 646. *Inter deserta ferarum.* Iustinus. II. 2. *Inter silvas.* [*vias h. e. in via, dum eo. Inter saepe denotat temporis durati per quam interim aliquid simul fit. Sic inter tumultum, inter co inter pocula. Sueton. Domit. c. 4. inter spectacula muneris. Gr Obs. IV. 20. et Duker. ad Flor. III. 21. p. 623.]*

2. *Ubi quid in animo est molestiae.]* Ita dixit uti III. 1. 16. *Expueret miseriam ex animo.* Heaut. IV. 1. 17. *Esse i mo inscitiam.* Vide de hoc loquendi genere Nic. Heinsium ad Metam. XIV. 209.

[4. *Puto i. e. considero, cogito. Plaut. Cas. III. 2. 25. eam mecum rationem puto. Virg. Aen. VI. 332. multa putans. ul Servius. Adelp. V. 3. 10. rem ipsam putemus.]*

in sensu. redeo rursus, male me vero habens.

Ad ipsum veni diverticulum, constitui.

cepi mecum cogitare: Hem! biduum hic
manendum est soli sine illa? quid tum postea?

est. quid? nil? si non tangendi copia est, 10
o, ne videndi quidem erit? si illud non licet,
tamen hoc licebit. certe extrema linea

6. ante Bentleium erat: *male vero me habens*. Melius est, quod
eius codd. suppeditarunt.

7. idem ex cod. Acad. *ad ipsum venio*.

a. — 7. *Ubi ad ipsum veni diverticulum.*] *Diverti-*
um est, ubi iter de via flectitur. Et proprie *diverticula* dicuntur
via domicilia, ad quae de itinere divertendum sit. *Constiti.*
est nunc scientem stetisse, quam praeteriisse nescientem. —

Hem! biduum hic manendum est.] Interiectio laborantis
ani. *Biduum* sic pronuncia, ut longum nimiumque tempus. Tum
ide *hic*, tanquam in loco solo atque tristi. — 9. *Soli sine illa?*
sine alio oblectamento. *Sine illa?*] Satis amatorie. *Sine*

a?] Iam causa est, cur *biduum* gravetur loco tristi, cur solatium
quirendum. Sunt autem qui idem putent *soli* esse, et *sine illa*:
sine illa ἑξήγησις eius sit, quod dixerat, *soli*. — 10. *Nihil*
quid? nihil?] Amantium disputationes intermiscunt quaedam
silia sanae mentis, quae tamen statim resurgentis amoris saevitia
incuntur. — 11. *Eho, ne videndi quidem erit?*] *Eho*

icule additum: tanquam omnino non secum loquatur, sed cum alte-
Si illud non licet, saltem hoc licebit.] Bene bis di-
um licet, licebit: quasi de re magna loquatur. Totum ergo ama-
rie. — 12. *Certe extrema linea.*] Et hoc recte: quia quin-
e lineae perfectae sunt ad amorem; prima visus, secunda loqui, ter-
tius tactus, quarta osculari, quinta coitus. An sic dixit *extrema li-*
nea, quemadmodum dicitur *longis lineis quid fieri?* Id est, de lon-

7. *Ubi ad ipsum veni diverticulum.*] Suetonius, Ner-
v. *Ut ad diverticulum ventum est*. Sed Cl. Burmannus ad Petron.
cap. 10. *Deverticulum* tuetur. Est autem locus, quo *devertitur*
via. [*Deverticulum* est in via domicilium, ad quod de itinere deverten-
dum est. *Divertit* qui a via regia discedens semitam inde in diversa
indentem incedit; *devertit*, qui de via deflectens hospitium subit. Sic
verbum differentiam constituit Drakenborch, ad Liv. XLIV. 42. 2.]

10. *Tangendi.*] Proprie, de amica vel virgine. Heaut. IV. 6.
Adelph. IV. 5. 52. Imitatur Ovidius, Metam. III. 748. *Liceat*,
ad tangere non est, *Adspicere, et misero praebere alimenta furori*.

12. *Extrema linea amare.*] Variis coniecturis sensus huius

Amare haud nihil est, villam praetereó sciens.
Sed quid hoc, quod timida subito egreditur Pýth

ginq. — 13. *Amare haud nihil est.*] *Amare* me amore dicit. *Plautus*, in *Bacchidibus*, *Prius hic adero. quam re desinam.* Et, *Sine te amem. Villam praetereo sciens* quidem, sed non minus amator, quam prius. — 14. *quid hoc, quod timida subito egreditur Pýthia.* his verbis persona in scenam veniens, et locutura describitur. *timida*, modo aegra, turbata, commota. *Plautus*, *Manum timide.* Et hic ipse, *Uxorem inquit Philumenam pavisare, non dixerunt.* Timidum aliud naturale, aliud eventu est: ut, *Adduciam, timidisque supervenit Aegle,*

dicti sollicitatur. Videtur autem a Circo petita locutio, et ex *linea* dictum pro *extrema parte lineae.* Ipsae autem *lineae* et *ordines* dicebantur. Respexit eo Ovidius cum alibi, tum *Amor.* 19. *Quid frustra refugis? cogit nos linea iungi.* Haec in *commoda Circus* habet. *Phaedria* igitur biduo proximo eum saltem suum fructum percepturum se confidit, procul videndo *Thaidem* *extrema linea*, id est, extremis lineae partibus seiuncti sedentes co, seque e longinquo videntes percipiunt. Vide porro *Commodiorem.* [*Extrema linea amare* est e longinquo amare, non adiacentem aut tangere. *Donatus* observat *Veteres* dixisse *longis lineis fieri*, quod fit e longinquo. *Valer. Max.* I. 7. 8. *Propioribus ut ita dicam, lineis Aterii Rufi somnium certo eventu admoni.* Metaphora ducta videtur a lineis stadii, quibus cursores insistentes ex aequo procurrerent. Sed alii aliunde metaphoram repetunt *Salmasius Exercit. Plin. p. 648.* et *Heinsius ad Ovid. Amor. III.*

13. *Haud nihil est.*] Ita dixit, uti *Ovidius*, *Her.* 131. Est aliquid, *collum solis tetigisse lacertis, Praesentisque admonuisse sui.*

ACTUS QUARTUS.

SCENA TERTIA.

PYTHIAS. PHAEDRIA. DORIAS.

UBI ego illum scelerosum, misera, atque impium inveniam? aut ubi quaeram? *Ph.* *Hecine tam audax facinus facere esse ausum? Ph.* Perii! hoc quid sit vereor. *Ph.* *Quin etiam insuper scelus, postquam ludificatus est virginem,*

Ph. 2. Bentl. *Perii* ad Pythiae orationem traxit, coll. Andr. III. 5, 1.

Ubi ego illum.] In hac scena operae pretium delectationis est maioribus ex querela ancillae Thaidis atque errore Phaediae. — *Ubi ego illum.*] Hoc initio ostenditur tanquam persequentem lentem, progressam esse personam. *Scelerosum.*] *Scelerosus* multorum: *Scelestus* vel unius. *Scelerosus* proprie auctor est sceleris: *Sceleratus*, in quo scelus sit constitutum vel commissum. *Scelerosum atque impium.*] *Scelerosum* in Thaidem, *Impium* in virginem. — 2. *Audax facinus facere.*] *Facinus cere*, figura ἀρχαϊσμός. *Hoc quid sit? vereor.*] Pro duobus *scelus* dixit, scilicet *vereor*, pro, et nescio, et vereor. — 3. *Quin etiam insuper.*] Accusatio facti. *Scelus.*] Ἀύξησις. Plus enim *scelus*, quam *scelestus*. Ut, *Lucilius: Carcer, vix carcere dignus. Postquam ludificatus est virginem.*] Argumentum ab his rebus sunt post negotium gesta. Et mire, *Postquam ludificatus est, Discidit* dixit: cum ille videlicet, dum virgo reluctatur, se fecerit. Et mire expressit vitium illatum virgini ab eo quidem,

2. *Facere esse ausum.*] De hac constructione vide ad And. 5. 10. [*Scelerosus* plus est, quam *sceleratus*. Nam Gellius IV. 9. servat adiectiva in *osus* exeuntia excessum quendam denotare. Voce *scelerosus* utitur etiam Lucret. I. 84. ubi vid. Lambin. De aliis huius mae adiectivis vid. Cortium ad Sallust. Iug. c. 66.]

3. *Ludificatus.*] H. e. vitiavit. Quod et *illudere* virgini vel virginem dixerunt. Vid. Heius. ad Sil. Ital. VIII. 472. Idem *ludibrio* habet dicit Hec. I. 2. 74.

Vestem omnem miserae discidit: tum ipsam capillo conscidit.

Ph. Hem! *Py.* Qui nunc si detur mihi,
Ut ego unguibus facile illi in oculos involem venefico!

Ph. Nescio, quid profecto absente nobis turbatumst
domi.

qui vitare iam posset: sed tamen eiusmodi adolescentulo, cuius propter teneras adhuc vires, ad explendam venerem, longiore nota versus virginem utendum fuit. Nam ideo praeter occasionem famulae discedentis, tempus, locus, et caetera attributa negotio, etiam minus virginem opprimens, adiuvat Chaeream. Et mire *Iudificatus* potius, quam complexus est, aut tale aliquid, quod amorem indicaret. 4. *Vestem omnem miserae discidit.*] Adeo ut non amorem scelerit, sed iniuria. Et vide, ut ex his appareat, multum virginem luctatam esse. *Tum ipsam capillo conscidit.*] Multo melius quam si diceret, *Cupillum illi conscidit.* — 6. *Ut ego unguibus facile illi in oculos involem.*] Nonne credis Pythiam id comminari, quod a virgine minus factum sit? quod, quia puella, non potuit. *Unguibus.*] Quibus armatur hic sexus. *In oculos.*] Quasi si amatori. *Venefico.*] Mutanti homines, et ex virginibus mulieres facienti. An *venefico* amatori? quia amor venenum occultum est. ut *Virgilius*, *Occultum inspires ignem, fallasque veneno. Longumque bibebat amorem.* — 7. *Absente nobis turbatumst domi.*] Aut subdistinguendum est, et subaudiendum, *me, et deoiaiquos* figura est, *absente nobis*, pro, nobis absentibus. *Propertius*, *Sine ergo istuc, praesente amicis inter coenam.* *Farrus* et *Marcellum*, *Id praesente Legatis omnibus, exercitu, pronunciat. Absente nobis.*] Cum sic dicit, pro praepositione ponit *absente*

4. *Vestem discidit.*] Luctando dilaceravit. *Adelph. IV. 20.* *Propertius*, II. 15. 17. *Quod si pertendens animo vestita cubari Scissa veste meas experire manus.* — *Ipsam capillo conscidit.*] *Cicero*, *Tusc. III. 26.* De Agamemnone: *Scindens dolore identidem intonsam comam.* *Virgilius*, *Aen. IX. 478.* *Scissa comam.* *Plautus*, *Astraba*, versu II. *Capillo scisso.* [*Conscidit capillo pro illius cupillum conscidit.* Rara et insolens constructio. *Gronov. Obs. IV. 11.* comparat illud *Iustin. I. 10. laceratus toto corpore.*]

6. *Unguibus facile illi in oculos involem.*] Ita *infr. V. 2. 20.* ubi vide *Donatum*. *Plautus*, *Mostell. I. 3. 46.* *Vix compulsi mor, quin involem illi in oculos.* [*Alia collegit Heinius ad Ovid. Metamorph. XIII. 561.*]

7. *Absente nobis.*] Ita et *praesente* veteres iunxerunt pluraliter. Ita in XII. *Tabb. praesente ambobus.* *Attius: praesente his.* *L. Postumus*

Pho. quid istuc? quid festinas? aut quem quaeris,
Pythias?

y. Ehem Phaédria, ego? quem quaeram? abi hinc,
quo dignus, cum donis tuis

am lépidis. **Ph.** Quid istuc est rei? 10

y. Rogás me? Eunuchum quem dedisti nobis, quas
turbas dedit!

irginem, quam herae dono dederat miles, vitiavit.

Ph. Quid ais!

y. Périi. Ph. Temulénta es. **Py.** Utinam sic sint,
qui mihi mále volunt!

V. 9. Bentr. *quaeram? in' hinc quo dignus etc.* ex Vatic. et Bemb.

V. 11. Bentr. corr. *Rogan? eunuchum etc.* ut versus trochaicus nascatur.

V. 12. Bentr. *dederat dono*, ex aliquot codd. et vett. edit.

V. 13. idem: *sic sint, mihi qui male volunt*, de mera coniectura.
Id. v. 14. ex codd. aliquot: *quod istuc — monstrum.*

si diceret: Coram amicis. — 8. *Quid festinas?*] *Properas, raris et trepidas? Sallustius, Festinantibus in summa inopia patri- s. Egon? quem quaeram?*] *Deest rogas?* — 11. *Eunuchum quem dedisti nobis, quas turbas dedit!*] Aut ἀρρωστῆς: ut, *Urbem quam statuo, vestra est.* Aut quem cum interrogatione pronunciantum, ut sit, *qualem.* *Eunuchum quem disti.*] Quidam volunt quem distinguere: quasi dicat *qualem*: sed sciunt, hac figura multum veteres usos esse. *Eunuchum enim dedisti* verbum retulit. Nunc ergo addit propter aliud ἀξίωμα, commendum extrinsecus, *is Eunuchus.* Nam quoties uno nomine aut onomine diversae declinationis enuntiationes comprehenduntur, neesse est quod alteri accommodatum fuerit, ab altero discrepare. *uem dedisti, quas turbas.*] Et quem et quas sic accipe, asi dixerit, *qualem Eunuchum, et quales turbas.* — 12. *Quid s!*] Hoc admirantis est magis, quam interrogantis. — 13. *Temulénta es.*] *Ebria, a temeto*, quo nomine antiqui grave vinum

nius: *praesente testibus.* Plautus, Amph. II. 2. 194. *Nobis praesen-*
[Conf. Ruddimann. Institutt. T. II. p. 299. ed. Lips.]

11. *Quas turbas dedit.*] Imitatur Caecilium, Umbris: *Mi- n adeo, nisi frater domi ebrius turbam aliquam dedit.* Plautus, schid. II. 3. 123. *Quas ego hic turbas dabo!*

13. *Utinam sic sient, qui mihi male volunt.*] Plau- , Asin. V. 2. 13. *Utinam, male qui mihi volunt, sic rideant.*

Do. Au, óbsecro, mea Pythias, quid istuc nam monstri fuit?

Ph. Insánis: qui istuc fácere Eunuchus pótuit? **Py.**
Ego illum néscio

Qui fúerit: hoc, quod fécit, res ipsa índicat.

Virgo ipsa lacrumat, néque cum rogites, quíd sit, audet dicere.

Ille autem bonus vir núsquam apparet. étiam hoc misera súspicor,

Aliquíd domo abeuntem ábstulisse. Ph. Néqueo mirari satis,

V. 16. Bentl. scripsit: *Insanis: qui istuc facere eunuchus potuit*
Pyth. ego illum nescio: hoc || Quod fecit, res ipsa indicat
ut posterior versus sit dimetrus iambicus.

appellabant, eo quod tentaret mentem, id est, labefactaret. *Vogelius, Tenuisque Lageos Tentatura pedes olim, vincituraque linguam. Utinam sic sient, qui mihi male volunt.*] Bene, non ebria esse, in maledictum vertit: quasi vero temulentam esse felicitatis esse. An non negat se esse ebriam, sed non vino, verum malo ebriam velle intelligi? — 14. *Mea Pythias.*] *Mea, et mea tu, et amabo,* et alia huiusmodi, mulieribus apta sunt blandimenta. *Quid istuc nam monstri fuit?*] Quippe *monstrum* est omne contra naturam. Si igitur Eunuchus est, et vitiavit virginem, contra rerum naturam factum est, et recte *monstrum* est. Et ordo est: *Quid istucnam monstri fuit?* — 15. *Qui istuc facere Eunuchus potuit?*] *Istuc facere* honestius apud puellam, quam si *vitiare* dixisset. Et potest videri aliquid nutu significare. *Ego illum nescio qui fuerit.*] *Σύλληψις.* Bene vitavit Eunuchi nomen, ut vitiasse obtinere possit. — 17. *Virgo ipsa lacrumat.*] Nunc ostendit quid fecerit, et ostendit argumentis. *Neque cum rogites, quid sit, audet dicere.*] Quid si verberata esset? sed non puderet queri. Haec autem iniuria apud virginem non habet nomen. — 18. *Bonus vir.*] *Εὐνοικῶς.* non enim iam *Eunuchus*. Bene igitur *vir*: quia hoc illum esse, contendit. *Nusquam apparet.*] Nescias utrum fugae eius quaeratur, an culpa. Sed constat, haec argumenta esse, quod ipse virginem vitiaverit. *Etiam hoc misera suspicor.*] Bene *etiam*: quia et hoc suspicatur, virginem vitiatam. — 19. *Nequeo*

16. *Res ipsa indicat.*] Infra IV. 4. 37. Cicero, Mil. 22. *Res ipsa loquitur.*

19. *Aliquid domo abeuntem abstulisse.*] Scilicet, sola

[hinc] ille abire ignāvus possit lóngius; nisi sí do-
mum 20
e ád nos rediit. *Py.* Vise amabo, nŭm sit. *Ph.*
Iam faxó scies.

Perii! óbsecro tam infándum facinus, méa tu, ne
audivi quidem.

At pól ego amatorés mulierum esse audiéram eos
máximos:

níl potesse: vérum miserae nón in mentem vénerat:

20. *hinc* versus causa de Bentleii conjectura additum.

23. *mulierum* quia secundam acuit, et *audieram* tertiam, Bentl. ex codd. suis et vett. editt. scripsit: *At pól ego amatores audieram mulierum esse eos maximos.*

ari satis.] Bene hic omnes suspiciones ad Eunuchum, quem
; revocat: nescit Chaeream siquidem hunc esse. Et mira locutio,
eo quod est, *nescio.* — 21. *Vise amabo, num sit.*] *Domi*
audiendum est: aut, *Num sit quod dicis.* — 24. *Sed nihil po-*
te.] Ut voluntatis rei sint, non etiam facti. *Verum miserae*
in mentem venerat.] Non, *nihil potesse eos, sed, amatores*
maximos. Ad partem enim sententiae pertinet quod dicit, *Non*
mentem venerat: non ad totum quod audivisse se dudum.
n nisi penitus negative consideraveris, controversia inerit. Si
nihil posse audieras, quid est quod in mentem non venerit ut vi-
? utrum igitur amatores mulierum esse maximos audieras? Quod
n vitandum fuit. Neque enim hoc satis est ad pudicitiam, stu-
a vitasse, cum impudica fieri vel solo osculo possit, quam omnino
gram et illibatam velis. An *verum* non erit coniunctio, sed
en? ut illud quasi falsum audierit: hoc autem, quod verum inven-
est, non ipsa suspicata sit. Nam *in mentem venire, non remin-*

servi fugitivi simul domo auferre quid furto. Phorm. I. 4. 13.
tialis, XI. 54. *Non miror furem, qui fugitivus erat.*

20. *Abire longius.*] Ita Heaut. I. 2. 38. Adolph. V. 5. 1. At-
Deiph. *Forte aliquanto, quam solitus, lembo sum progressus*
ius.

21. *Ad nos.*] Vide And. I. 3. 21.

[22. *Mea tu et mea solum sunt formulae blandiendi.* Adolph. III.
modo dolores, mea tu, occipiunt primulum. Ovid. Met. XIV.
quorum memor, o mea, lentos Pone, precor, fastus.]

23. *Amatores mulierum maximos.*] Ita Plautus, Me-
hm. II. 1. 43. *Tu magnus amator mulierum es.*

24. *Nihil potesse.*] Gr. οὐδὲν δύνασθαι, μὴ δυνατὸν εἶναι,

Nam illam aliquo conclusam, neque illi ostendi virginem.

sci tantum, sed etiam cogitare significat. Sic Cicero, *In me non venit, causam publicam suscipere*, id est, non cogitas, ne carit. *Verum miseram.*] Si *verum* pro confirmatione ad subaudiendum erit, *amatores mulierum eos esse ma. Non in mentem venerat.*] Non quod audieram; sed, quod fecit. An non aliud in mentem venerat? non scilicet facturus quod fecit. *Non in mentem venerat.*] Aut, non erat cogitatum, non eram recordata. — 25. *Nam illum aliquo conclusam.*] Mire *conclusam* dixit, ut sciam veram. Si *conclusam* hinc habeo scirem causam. *Neque illi commisi virginem.*] Si vel amatorem tantum meminisset.

subaudi, *scilicet in mente.* Martialis, XI. 97. *Una res potest, sed quattuor annis Si potest, peream, te, Tibullus.* Dixit autem *potest* pro *potest*; qui archaismus Plauti.

25. *Conclusam.*] Phorm. V. 1. 17.

ACTUS QUARTUS.

SCENA QUARTA.

PHÆDRIA. DORUS. PYTHIAS. DORIAS.

Ph. Exi foras, scelestè! at etiam restitas,

1. *Exi foras, scelestè!*] Invidiosus error, in quo bibit Phaedria ipsum esse qui quaeritur: verum insuper sic aggitur tanquam sit ipse. *Scelestè!*] Quale est *scelestum* appellari, nihil sciat. *Restitas?*] Necessario restitat, qui miratur se prot

1. *Exi foras.*] Integer hic locus expressus e Plauto, L. 2. 1. *Exi, agis, ite ignavi, male habiti, et male estis.* Particulae autem *at* et *etiam* obiurgationibus et imprecationibus sunt. De priori vide And. IV. 1. 43. Heo. I. 2. 59. De posteriori Plaut. Pers. II. 4. 4. *Scelestè!* etiam respicit? [Burmann. ad

fugitive? prodi, mále conciliate. Do. (bsecro.

Ph. Oh!

hád vide; os ut sibi distorsit cárnufex!

quid húc tibi reditio 'st? quid vestis mutátio?

V. 4. Bentl. ex con. *vestis quid mutástios.*

[*Fugitive?*] Et scelestum et fugitivum increpat, in hunc crimen transferens Chaereae. *Male conciliate.*] Opportune adolescens hic reprobrat munus magno emptum. *Male* magno significat, ut *Plautus* in Amphitruone, *Haec nox scita 'st exercendo scorto conducto male.* Ergo *male conciliate*, magno empte significat. Nam omnis contentio *conciliatio* nominatur. *Conciliatum* ergo, magnó emptum. *Os ut sibi distorsit.*] Et hic memor adolescens insinuandi munera, dicit illum sibi os distorsisse, qui natura sit pulcher. *Os* autem scimus illi *distorquere*, quem natura pulchrum deturpamus. — 4. *Quid huc reditio 'st?*] Eleganter ei *reditio* obiicitur, qui revera scio se non moverit. *Quid vestis mutatio?*] Sic veteres. *Plautus* in Trinummo, *Quid tibi interpellatio, aut in consilium huc accessio?* *Caecilius ἀπαζομένην*, *Quid tibi aucupatio est argumentum, aut de meo amore verbificatio est patri? Quid vestis mutatio?*] Nam liberi vestem habebat, utpote Chaereae: servi vero atque Eunuchi de-

a. 21.] Sed *conciliare* est verbum contractibus proprium, et passim de emptione usurpatur. *Plautus*, *Epid.* III. 4. 36. *Conciliavisti probe.* [*Male conciliate* i. e. care emte, magno pretio comparate. *Cic.* ad *Attic.* II. 4. *mihī placet ea, quae male emta sunt, reddi.* ubi vid. *Graevius.* *Ovid.* *Amor.* I. 10. 44. *Pro male conducto gratia nulla moro.* Contra *bene emere* est vili pretio emere. *Cic.* ad *Attic.* XII. 23. *Bene emitur quod necesse est.* *Drakenb.* ad *Sil. Ital.* IV. 756. *Conciliare* est emere. *Plaut.* *Epid.* III. 4. 36. *conciliavisti pulchre.* *Pseud.* I. 2. 1. *iste ignavi male habiti et male conciliati.* Vid. *Donatus* ad h. 1.]

3. *Os sibi distorsit.*] *Attius*, *Troadibus*: *Personas distortas, oribus deformes, miriones.* *Horatius*, *Serm.* I. 9. 65. *Distorquens oculos.* *Quintilianus*, *Instit. Orat.* I. 11. *Observandum erit etiam, ut recta sit facies dicentis, ne labra distortuantur.*

4. *Huc reditio.*] Possit videri ὄφελ. *Plautus*, *Amph.* I. 2. 28. *Haec clandestina ut celetur huc itio.* [Saepe verbalia cum verbo sum ponuntur pro ipsis verbis unde ducuntur, habentque casum verbi sui. *Adelph.* III. 3. 67. *hi mihi ne corrumpantur cautio est.* *Plaut.* *Trucul.* II. 7. 62. *quid tibi hanc est notio.* Poterat *Terentius* etiam scribere *quid vestem mutatio est.* *Vossius de Anal.* III. 9. p. 287.] — [*Vestis mutatio.*] Si τὸ *vestis* est genitivi casus, ita dixit, uti *Phorm.* II. 1. 63. *Testimonii dictio.* *Cicero*, *Fam.* VII. 21. *Qui factionem testamenti non habuerit.* Si valet *vestes*, nomen verbale regit

Quid nárras? paullum sí cessassem, Pýthias,
Domi nón offendissem: íta iam adornabát fugam.

Py. Habén' hómīnem, amabo? *Ph.* Quidni habeam?

Py. O factúm bene!

Do. Istúc pol vero béne. *Py.* Ubi est? *Ph.* Rogi-
tas? nón vides?

Py. Videam? óbsecro quem? *Ph.* Hunc scilicet. *Py.*
Quis hic ést homo?

Ph. Qui ad vós deductus hódie est. *Py.* Hunc oca-
līs suis

Nostrárum numquam quisquam vidit, Phaédria.

Ph. Non vidit? *Py.* An tu hunc crédidisti esse, ób-
secro,

- V. 6. Bentl. *adornarat*, ex codd. suis. Bene.

V. 7. olim legebatur *Habesne hominē*, ruente metro.

posuerat. — 5. *Paullum si cessassem, Pythias.*] Familia
est iratis, avertere se ad aliam personam ab ea, in quam commoveat
tur. — 6. *Ita iam adornabat fugam.*] Ut supra, *Adornat*
ut lavet. — 7. *Habesne hominē, amabo?*] Haec omnia *Py*
thias, cernens Eunuchum, loquitur. Id enim erit iocundum, ut quae-
rat illum quem videt. *Quid ni habeam?*] *Quid ni*, quid nisi
hoc est, cur non habeam? — 8. *Ubi est?*] *Dorum* contemplans
dicit, *Ubi est?* quia non ipsum, sed alterum novit. *Rogitas*
non vides?] Stomachatur uterque errans mirifice: illa, quod *Eun*
nucho obiecit, quod commisit Chaerea. — 9. *Hunc scilicet*]
Hoc iam, tangens Eunuchum, dicit Phaedria. — 10. *Hunc oculis*
suis nostrarum numquam quisquam vidit.] *Ἀρχαϊκὸς* et
figura, pro *nostrum*; vel *nostrarum*, id est, quae familiae nostrae
sunt. ut parum sit, non vidisse Thaidem, nisi addatur, ne familiaris
quidem ullam esse, quae hunc viderit. — 11. *Quisquam.*] Ant
qua locutio est. — 12. *Non vidit?*] Totidem iisdemque verbis
repetit. Et interrogatio stuporem admirantis ostendit, et iam vel

casum verbi sui. Plautus, Amph. I. 3. 21. *Quid tibi hanc curam
est rem?*

6. *Adornabat fugam.*] H. e. parabat. Supra III. 5. 34. Phor
I. 4. 14.

7. *O factum bene.*] Formula gaudentis. And. I. 1. 78.

10. *Hunc oculis suis nostrarum numquam qui-
quam vidit.*] Plautus, Pseud. II. 2. 27. *Neque te vidi ante ha-
diem unquam oculis meis.*

l nós deductum? *Ph.* Nám quem? alium habui
némínem. *Py.* Au!

comparandus híc quídem ad illum'st: ille erat
onestá facie et liberali. *Ph.* Ita vísus est 15

idúm, quíá varia véste exornátus fuit:
unc eó tibi videtur foédus, quíá illam nón habet.

f. Tace óbsecro; quasi véro paullum intérsiet.

l nós deductus hódie est adolescéntulus,
sem tú véro vidére velles, Phaédria. 20

V. 13. Bentl. *Namque alium habui nem.* ex libro Bemb. et aliis.

V. 20. Bentl. *videre véro velles,* ex codd. et Donato.

sentientis. — 13. *Namque alium habui neminem.*] Bene illud quod ait, *An tu hunc:* quasi ex multis. — 14. *Au! ne comparandus hic quidem est.*] *Au* interiectio est conturbatio foeminae nec constantis sibi. *Ille erat honesta facie et liberali.*] *Τῷ θιώσιμῳ* erat, quasi de mortuo, aut qui non est, sicut Thaidi, quia fugit. — 15. *Honesta facie et liberali.*] imode descriptus est Chaerea. — 17. *Nunc eo tibi videtur foedus.*] Facete, foedus videtur; non est enim. — 18. *Tace óbsecro.*] Apte dictum est *tace*, foemineo stomacho, quasi imenter assistenti formae improbae, et argumenta inaniter pertinaciter invocanti. *Tace óbsecro.*] De consuetudine dictum est, *e.* Et bene additur, *óbsecro:* ne *tace* ipsum videatur iniu-

— 20. *Quem tu véro vidére velles, Phaédria.*] Coma adversus Phaedriam cogitur eum laudare, cui irata est: et ideo im callide. *Quem tu véro vidére.*] Facete, quasi nec hunc, ipsum qui misit, conspectum velit. *Quem tu.*] *Quem*, talem breviter eius forma laudata est, cum prolixius illius sit describenda ormitas. *Quem tu véro vidére.*] *Vero*, pulchre. Pulcher n est, cuius forma nec odium nec convicium comneruit. *Lucilius* satyra Athemnydis* *ex facie florem delegeris. Quem tu vide-*

14. *Comparandus ad illum.*] *Ad* eleganter comparationi ruit. Supra II. 3. 69. [Editiones quaedam vitiose habent *nec quidem*, ut apud alios etiam perperam scribitur; sed semper legendum esse *quidem* interposita voce, docent Bentleyus ad h. l. et Duker. ad Flor. 5. p. 261. Ruhuk. Conf. tamen Ramshorn. Gr. p. 525. et 528.]

16. *Varia veste.*] H. e. variis coloribus distincta, qualis ποικίλη et κατάρικτος dicitur Graecis. Hac Eunuchi ornabantur. Vide ment. maiorem.

17. *Quia illam non habet.*] Plautus, Epid. IV. 3. 8. *Scio, erras, quia vestitum atque ornatum immutabilem habet haec.*

Hic est vetus, vietus, veterosus, senex,
Colore mustellino. Ph. Hem, quae haec est fabula?

V. 21. Bentl. ex codd. suis *vietus*, *vetus*, *vetern. s.* Bene.

V. 22. corrigit: *Colore stellionino*, usus Donati annotatione. Vid. Ruhnken.

re.] Quare tu? an quia iste iam non velit videre, iratus scilicet et vitiatam virginem? An tu? quasi spectator elegans formarum, et qui amator sis Thaidis? — 21. *Hic est vetus, vietus, veterosus, senex.*] Sic hoc totum pronuntiandum, quasi irascatur huic, propter quem laudaverit Chaeream. *Vetus*, ad vituperationem modo, non ad laudem ponitur: ut, *Veteris poetae maledictis respondet. Vetus est, cuius diminutivum est vetulus. Vietus.*] Mollis, flaccidusque, et flexibilis corpore. Unde et *vimina* et *vimenta*, et *vietus* et *vietores* dicuntur. Et *viere* religare dicitur, quia *vietis* virgis magis religare possumus quidlibet. *Lucretius araneae dixit vietam vestem*, id est, putri mollitia praeditam. *Veterosus.*] Morbo vetere confectus, id est, *veterno*: quales sunt qui hydropem patiuntur. Et recte. Nam saepe Eunuchi in senecta veternosi fiunt; et cito hoc laborant morbo. *Senex.*] Ex morbo aegritudineque rugosus. *Senex.*] Utrum senex? an quia videtur ob deformitatem? — 22. *Colore mustellino.*] Erravit *Terentius*, non intelligens *Menandricum* illud, οὐτός ἐστι γαλιώτης γέρον. Ait autem *Stellionem*, animal quod lactae non dissimile est, maculoso corio. Neinpe ad id genus coloris facies exprimitur Eunuchorum corporis, quia plerique lentiginosi sunt. Hinc ergo erravit ideo, quia γαλή *mustella* dicitur, γαλιώτης *stellionem*. Ὡς παρ' Ἀριστοφάνει ἐν Νεφέλαις· ἦσθην γαλιώτη καταγέσσαντι Σωκράτους. Ego *Adesionem* sequor, qui recte intellexit, *Terentium* scientem *mustellino colore* Eunuchum dixisse coloratum, velut sublivido: qui vere Eunuchi aut ex candidissimis lentiginosi fiunt, ut ex Gallis, &

21. *Veterosus.*] Ita dixit, uti *somnium* Adolph. III. 3. 41. *Veternus* autem etiam pro supina pigritia; *Veterosus* pro homine inert et somniculoso ponitur. [*Vetus* i. e. senex. Horat. Epod. VIII. 3. *re* *gis vetus frontem senectus exaret.* Broukhus. ad Tibull. I. 9. 50. Eunuchi vero cito senescebant. Petron. c. 23. *molles, veteres Deliaci manu recisi.* ubi vid. Interpretes. — *Vietus* i. e. languens, curvus pe senectutem; proprie *vietus* est flexilis a *viere*, vincere, ligare, und etiam *vietores* et *vimen* dicuntur. Vid. Donatus ad h. l. — *Veterosus* i. e. senio tardus et ignavus. *Veternus* proprie est immodica domiendi cupiditas, unde translate dicitur pro torpore animi et ignavi Servius ad Virgil. Georg. I. 124. Sed *veterosus* etiam accipi potest pro hydropico. Vid. Donatus ad h. l. et Bentleius ad Horat. Epist. I. 2. 3.

22. *Colore mustellino.*] H. e. subrufo. Donatus sibi n

redigis me, ut, quid egerim, egomet nesciam.
 tu! émin' ego te? *Do.* Emísti. *Py.* Iube, mi
 dénuo

spóndeat. *Ph.* Rogã. *Py.* Vénisti hodie ad nós?
 negat. 25

ille álter venit, ánnos natus sédecim,
 nem sécum adduxit Pármenõ. *Ph.* Age dum, hoc
 mi épedi

V. 23. ex cod. Bemb. et Donato scripsit: *Eo rediges me, ut, quid emerim egomet, nesciam?* apposito interrogandi signo. Comparat Cicer. ad Attic. I. 19. *Metellus est consul sane bonus; ille alter nihil est, ut plane quid emerit nesciat.*

V. 25. vulgat. *Venistin' correxist Bentl.* ex tribus codicibus.

V. 26. *Bentl. natus annos sedecim* ex tribus codicibus, melioribus, ut arbitratur, numeris.

modi occidentalibus: aut ex fuscis sublividi, ut ex Armeniis, et orientalibus. — 23. *Us, quid egerim, egomet nesciam.*] non meminerim, vel, non agnoscam. — 24. *Eh tu! émin' o te?*] Miro stomacho quod ipse fecit, id ex alio conatur audire: donec haec audiat, an hoc fecerit, dubitat. *Iube, mihi denuo spondeat.*] Hoc est, quod in Rhetoricis Cicero ait, *Contra firmam argumentationem aliam aequae firmam aut firmiorem opponimus.* haec est autem aequae firma. *Denuo* autem ad *respondeat* pertinet, non ad *iube*. *Denuo respondeat.*] *Iube vero, mihi denuo spondeat,* intelligendum est. — 25. *Roga.*] Mire utriusque fiducia confertur, et apud utrumque est veritas, cum uterque fallatur. — *At ille alter venit.*] Bene instat, quasi ex parte iam obtinuit Pythias. — 27. *Age dum, hoc mihi expedi.*] Haec Plautus sunt, cum in iisdem longa sit disputatio: sed mire a Terentio pro-

stat, modo Terentium errasse dicens, modo scientem cum Adesione nunciatis. [*Colore mustelino* i. e. sublivido, qualem habent mustelae. Vid. Donatus ad h. l. At Bentleius erudite legit *colore stellionino* i. e. instar stellionis. Rationes apud ipsum videte.] — *Quae haec fabula?*] Formula admirantis, qua et Plautus utitur.

23. *Eo redigis me, ut, quid egerim, egomet nesciam.*] Ita plane Phorm. V. 7. 86. Neque sollicitanda lectio. [Nihil in lectione, quam Bentleius revocavit, *quid emerim.* Quid elegandicitur de homine.]

26. *Annos natus sedecim.*] Haec dicuntur ex coniectura; supra II. 3. 26.

27. *Expedi.*] Impedita et intricata proprie *expediuntur.* Sed

Primum: istam quam habes, unde habes, vestim?
taces?

Monstrum hominis! non dicturus? Do. Venit Chaerea.

Ph. Fratere? Do. Ita. Ph. Quando? Do. Hodie.

Ph. Quam dudum? Do. Modo.

Ph. Quicum? Do. Cum Parmenone. Ph. Nerame
eum prius?

Do. Non. nec quis esset, unquam audieram dicier.

Ph. Unde igitur fratrem meum esse scibas? Do. Pir-
meno

V. 29. legit *Mens fraterne? ita*, ne *Ita* in thesi delitescat aut *Quis* sine synaloepha legatur. Vulgatam etiam Priscian. p. 19 exhibet.

V. 32. Faern. et Bentl. ex Bembin. Basil. Academ. hunc et proximum versum in unum confundunt sic: *D. Non. Ph. Unde fratrem meum esse scibas? D. Parmeno.*

V. 34. olim erat *is mihi hanc dedit vestem*. Mutavit Bentl. In Bembin. aliisque *vestem* deest, Bembin. tamen: *is mi hanc dedit.*

feruntur ad eius exemplum: et, quod est plus, carent *Plautinis rugae dum.*] *Dum παρόλιον* est, et adiuvat ex animo loquentem. — 28. *Taces?*] Et recte tacet: quia metuit Chaeream. — 29. *Monstrum hominis!*] Bene Eunuchus dictum est, *Monstrum hominis*: hoc est, nec mas, nec foemina existens. Sic et supra *senem mulierem* dixit. — 30. *Modo.*] Nota *modo* aperte pro praeterito tempore dictum esse, id est, iamdudum. Nam qui vitiaverat virginem, non *modo*, sed longe ante vestem mutavit cum Eunuchus Phaedriae. — 31. *Quicum?*] Praepositio *cum* his dictionibus supponitur, *quicum, nobiscum, vobiscum*. Caeteris vero, ita ut ipsum nomen praescribit, praepositur: ut, *Cum amicis, cum exercitu, cum advocatis*. — 33. *Unde igitur fratrem meum esse scibas?*] Utpote novitius: et eum qui ex Piraeo raro discesserit: et longo intervallo *eis τό ἄστυ* venerit. Et haec sunt obliquae interrogationes quibus uti oratores videmus, cum derivare testimonium nituntur. Et ideo sic ait Phaedria, ut frustretur omnia, quae confessus est Dorus. Vult enim fratri esse consultum. *Parmeno dicebas eum esse*. Prope infirmatum testimonium est. Quod enim sic ait, *Parmeno*

et incerta et obscura, quando fiunt plana. Phaedrus, III. 14. 6. *et mihi, quid fecerim*. Inde simpliciter pro narrare. Infra V. 6. 2. Plautus, *Menaechm.* IV. 2. 50. *qui tu misera es? mihi expedi*. [Rulken. confert Graevium ad Justin. XLIII. 1.]

cebat eum esse: is mi hanc dedit vestem. *Ph.*
 'Occidi.

a. Meam ipse induit: post una ambo abierunt foras. 35

γ. Iam satis credis sobriam esse me, et nil menti-
 tam tibi?

α. Satis certumst, virginem vitiatam esse? *Ph.* Age
 nunc, bellua,

credis huic quod dicit? *Py.* Quid isti credam? res
 ipsa indicat.

β. Concede istuc paululum: audin'? etiam nunc pau-
 lum. sat est.

γ. dum hoc rursus: Chaerea tuam vestem detraxit tibi? 40

α. Factum. *Ph.* Et ea est indutus? *Do.* Factum.

Ph. Et pro te huc deductust? *Do.* Ita.

β. Iuppiter magne! o scelestum atque audacem homi-
 nem! *Py.* Vaé mihi!

V. 39. Faërn. et Bentl. *nunc paulum* pro codicum lectione *paululum*
 dederunt, ut versus sit tetram. troch. catal.

V. 41. Bentl. cum vett. editt. et codd., *eam est indutus*. Sed *ea* etiam
 Priscian. p. 1185.

cebat eum esse, falsum esse potest. Et mire sic ait: ut, *Sola
 hi tales casus Cassandra canebat*. Sic autem dicimus, quando non
 mel, quod factum fuerit, sed saepius demonstramus. — 36. *Iam
 vis credis sobriam esse me?*] Quia supra dixit, *Temulen-
 es*: et quasi gravem iniuriam hoc dicto passa sit, memoriter di-
 um retulit. Ut, *En ego victa situ?* et, *Pulsus ego?* — 37. *Iam
 vis certum est, virginem vitiatam esse?*] Ordine ait,
 nam primum de se, tum de adversario loquitur. — 38. *Credis
 sic quod dicit?*] A personae qualitate derogat fidem. Nam quid
 credendum est servo Eunucho fugitivo? *Quid isti credam? res
 ipsa indicat.*] Hic a persona quae convincebatur, oratorie ad fa-
 ctum se retulit. — 39. *Concede istuc paululum.*] Ad se verum
 ait istuc: ut longe sit a Pythia. Eunucho enim dicit Phaedria. —
 β. *O scelestum, atque audacem hominem!*] Chaeream sci-

37. *Bellua.*] Acerbum convicium in hominem stupidum. Phorm.
 l. 2. 11. Plautus, Mostell. IV. 2. 110. *Nae tu aedepol me arbitrare
 illuam, Qui quidem non novisse possim, quicum aetatem exegerim.*

38. *Res ipsa indicat.*] Formulae species. Ita supra III.
 16. IV. 8. 16. Adelph. III. 2. 40. Hec. III. 3. 35.

V. 43. in uno cod. *non* deest. Quo extruso Bentl. pro *vu* scripsit *credes*. Ita *credes* acuit ultimam propter intem. Fortasse tamen *nunc* delendum.

V. 45. Bentl. corr. *possumne hodie ego ex te exculpere*.

licet vel Parmenonem. Sed sic pronunciandum est, ut putet Eunucho dici, hoc ipso quod praesto est. Ideo illa infert, *Vae etiam nunc non credis, indignis nos esse irrisdis? Vae mihi!*] Hoc totum, *Vae mihi*, quidam a Pyque ad *irrisas modis*, dici existimant. — 44. *Mirum credis, quod iste dicit.*] Utrum an serva, quod senstulta, quod stultus? an foemina, quod Eunuchus? *Mirum* Clare dicit. Quidam pressius putant. — 45. *Heus tu, rursus.*] *Rursus*, non ad negationem pertinet, sed ad iationem: ut sit, *rursus interrogatus*. *Rursus*, retro, id est trario: ac per hoc contrarium superioribus dicito. — 46. *Non est sine malo fateri, video.*] Ampliatio et dilatio quargumento est, nihil constitisse. Adde quod poenam minatanquam iam incerto, sed falso testi. Deinde ipsum *fateri* remus quale sit. Non est testis *fateri*, sed rei. Hic igitur lum culpam transferat universam, *fateri* dixit, non indicare reus, non alieni facti testis esse dicatur. *Non potest sine*. Quasi nec haec fuerit, nec illa confessio, in quibus nulla veri

44. *Mirum ni tu credis.*] Solent ita particulae *mi* indicativo iungi. And. III. 4. 14. Supra II. 1. 24. Heaut. IV

45. *Negato rursus.*] Haec Phaedria clam ad Dorum
ma. Pathia non audiente. Exculpere? Vae ante eum

malò fatèri, video. séquere hac. modo ait, mó-
do negat.

me. *Do.* Obsecró te vero, Phaédria. *Ph.* I
intro [nunc iam]. *Do.* Eoi, ei.

lio pacto honéste quo modo hinc abcedam néscio.
íst, siquidem tú me hic etiam, nébulo, ludificábere. 50
'ármenonis tám scio esse hanc téchnam, quam
me vívere.

Síc est. *Py.* Inveniám pol hodie, párem ubi
referam grátiam.

l. vulgo terminatur sic: *I intro nunc iam.* *Do.* *Oi, ei.* Sed
istud *nunc iam* unus Bemb. habet. Quo omissò Bentl. ex cod.
Acad. scripsit *Eoi, ei.*

l. editt. et mss. *abeam*, metro ruente. Egregie Bentl. *abcedam*.

quere hac.] Quasi ad tormenta. *Modo ait, modo ne-*
festis aut ab adversario convincitur falsitatis: aut a se ipso, si
rit dicta. Ergo priora quia non potuere convinci, ab incon-
testis praesidium defensionis inquisitum est. — 48. *Ora me.*] *tius*,
ut sit causa non saeviendi. *Obsecro te vero, Phae-*
Bene vero. Nam quia ille dixerat, ut simularet preces: hic
vero addidit, ostendens, serio se rogare et ex animo: non
ubebat, dolo. *I intro.*] Terribiliter, dummodo eum sum-
Intro.] Utrum *intro* domum ad Phaedriam? an ad Thai-
Sed non oportet ad Thaidem intelligi, ne celandarum rerum in-
teatur. *Oi, ei.*] Bene *oi, ei* *σχετλιασμόν* rusticum posuit,
et servi et novitii. Et est deploratio ab eis sic dicta. —
io pacto honeste.] Contra officium fuit, mentiri docuisse
, et adfuisse mendacio liberalem adolescentulum. Sed vide quem-
um defendatur, dum se mentiri coactum dicit, dum consulit ho-

Hanc autem causam longae sermocinationis ad hoc induxit
poëta, ut apud omnes iam certum sit, a Chaerea vitiatam vir-
ne ullo errore impediatur ulterius nuptiae, vel finis fabulae dif-
. *Alio pacto honeste.*] Nullo alio scilicet, nisi per hanc
um. — 50. *Actum est siquidem.*] Hoc rursus clare. Et
it tanquam adhuc iratus Eunucho suo. — 51. *Quam me vi-*
] *Deest magis: ut sit, Magis scio, quam me vivere.* — 52. *In-*

9. *Honeste quomodo hinc abeam.*] Eodem fere sensu
horm. V. 8. 58. *Pulchre discedo.* Heaut. IV. 2. 5. *si licet me*
secto abscedere.

0. *Actum est.*] Vide supra I. 1. 9.

2. *Inveniam.*] *Commiscar, excogitabo.* Heaut. I. 1. 56.

ultimam praeter usum producit. Cod. Bemb. *prae*
vide ne verum sit. Guyetus corr. *taceamne, anne*
Dor. *Pol, si sapis.*

veniam pol hodie.] Haec est *προσκυνοπλα* ad futurum
bulae. Nam dum se ulciscitur Pythias, fit indicium patri (et
confirmantur nuptiae. — 54. *Utrum taceamne, a-*
cem?] Tertium *πατέλιον*: abundat enim aut *utrum*, et
certe hoc fit, ut sit figura *τυμῆσις*. *Tu pol, si sapis, et*
nescis.] Non possumus nescire quod scimus. Sed ita, ut
discors. Et Virgilius, *Sequiturque sequentem. Tu pol,*
quod scis, nescis.] Videamus, cur nolit poeta de v
continuo scire Thaidem: utrum ne improvise malo vehementer
veatur, ac doleat? an ut ex eiusdem virginis habitu vultu
agnoscat? quod est actuosius. An, quod proximum vero ei
et Thais, et frater, ignorantes vitiatam, animosius adver-
defendant, repetitum eam venientem, cum tanto strepitu
Nam quo ore praeterea diceret Thais Chremeti, de sororis pro-
picio, *Educta est ita uti teque illaque dignu-*
sciret eam virginem non esse? — 55. *Quod scis, ne-*
de in Heauton. *Nescias quod scis, si sapis.* Et hoc est quod
λέω dicitur. *Quod scis, nescis.*] Proverbiale est,
apud dialecticos tractatum: ut, *Facio, et non facio*: et *Am-*
non sum: et, *Audio, et non audio*: et caetera huiusmodi.
nuchos.] Quis fuerit. *De Eunuchos.*] Quod Chaerea si-
nuchus. *De vitio virginis.*] Quod iam mulier fa-

Virgilius, Aen. IV. 478. Inveni, *germana, viam.* [*Techno-*
logia fallaciam et delum significans. *Tam est tam* ante

Hæc re, et te omni túrba evolves, ét illi gratum fé-
ceris.

A modo dic, abisse Dorum. *Py.* Ita fáciam. *Dor.*
Sed videón' Chremem?

Thais iam aderit. *Py.* Quid ita? *Dor.* Quia cum
inde ábeo, iam tum incéperat

Verba inter eos. *Py.* Aúfer aurum hoc: égo scibo
ex hoc quíd siet.

Hæc re, et te omni turba evolves.] Causa quesita, cur
te iurgium cum milite Thais nesciat vitiatam virginem. *Et illi
gratum feceris.]* Cui, nisi virgini? cuius crimen, ut supra, si-
tatio texeris, praesertim tacentis iniuriam suam, et sic dolentis amis-
sio virginitatem, ut nec confessionem suae calamitatis subire possit. —
Id modo dic.] *Id pro hoc,* subiunctivum pro praepositivo. —
Thais iam aderit.] Bene dixit, *aderit,* huic enim aderit
Thais. *Quia cum inde abeo.]* Aliam causam ex alia supposuit
nisi diceret, *Video causam.*

Thais.] * De *ne* inter *utrum* et *an* interiecto conf. Garatoni ad Ciceron.
Philipp. II. 12, 30. Moser ad Cicer. de N. D. II. 34, 7. Bremi ad Sue-
t. Caës. 80.* *Tu pol, si sapis, quod scis, nescis.]* H. v.
similia te scire id. quod scis. Ita Plautus, Mil. II. 6. 88. *Næ tu
scis, si te Dii amant, linguam comprimes Posthac:* etiam illud,
sed scies, nesciveris.

56. *Illi.]* Non virgini, quod existimat Donatus, sed Phaedriae.
te turba evolves h. e. te expedies, te liberabis rixa. Phorm. V. 4. 5.
no nullo possum remedio me evolvere ex his turbis.]

58. *Aurum hæc.]* Quod Thais sibi demens dederat Doricae, su-
m IV. 1. 13. [*Inceperat* ponitur pro inchoata erat. Cic. Verr. V. 10.
rosam videret, tunc incipere ver arbitrabatur. Duker. ad Liv.
III. 38.]

Ch. **AT** át! data hercle vérba mihi sunt: ví
num quód bibi.

Ac dum áccubabam, quám videbar mihi esse p
sóbrius!

Postquám surrexi, néque pes, neque mens sátis
officiúm facit.

At at? data hercle verba mihi sunt.] Hic inducitur vino Chremes priorum memor, titubans in praesere adpoti solent. — 1. At at!] Interiectio est paulatim atque intellecti mali. Data verba.] Fraus facta. Data verba.] A milite, an a meretrice, cuius iampridem dolum omni re suspicatus est? an magis a vino, quasi captioso al verba sunt? quia bibere, dulce est: ebrium fieri, turpissimum his quae sequuntur, quasi subtilem fraudem ebrietatis induci de vino, Pedes captat primum, luctator dolosus est. Virgil Tentatura pedes olim, vincituraque linguam. — 2. Ac du babam.] Hic verba data sunt. Quam videbar mihi esse sobrius!] Nihil elegantius. Non dixit, videbar esse sobrius: sed ut hoc ipsum iam erroris esset, ac vinole mulatio, Videbar, inquit, mihi nimium sobrius. Pulchrum ac nimis. — 3. Neque pes.] Ad incessum. Neque m facta ac dicta. Satis suum officium facit.] Bene: omnino non facit, nam hoc insani est: sed, non satis facit,

- . Chremés! *Ch.* Quis est? ehem Pýthias. vah,
quánto nunc formósior
lére mihi, quam dúdum! *Py.* Certe tú quidem
pol multo hílarior. 5.
. Verbum hércule hoc verum ést, sine Cerere et
Líbero frigét Venus.

. 4. *Chreme* Bentl. ex codd.

. 6. quia vulgo *hercle* legebatur, Bentl. ex Faërnianis dedit *verum eris*, alioquin pro *sine* legendum ratus *absque*.

etatis. — 4. *Quis est? ehem Pythias.*] Γνωμῶν et satis
o exemplo mutatam credit, postquam ipse mutatus est. *Quanto
ne formosior videre mihi, quam dudum!*] Hoc multum
demicos iuvat, qui aiunt, Prout habiti fuerimus atque affecti, ita
is aliud atque aliud videri; et ideo nihil certi comprehendi posse. —
Certe tu quidem pol.] Et *certe* et *pol*, haec dixit, ut ap-
eret hanc vere loqui, quae sobria est: illum vero ex vino falli. Et
orifice, atque ut sobria, non dixit, temulentior, aut lascivior, sed
rior. — 6. *Verbum hercle hoc.*] *Verbum* proverbium, ut
in Andria: *Verbum illud verum est, vulgo quod dici solet. Sine
vere et Libero friget Venus.*] Hoc si ad sententiam revoces,
conveniet ebrio: si ad petulantiam quam * sic ante dictum est.
et improbius factus est. Et quum tropice locutus sit, tamen or-
tam naturalem servavit: nam primum cibus, deinde potus, postremo
de Venerea. *Friget* autem, quia omnis eiusmodi voluptas in ca-
sanguinis constituta est, qui his rebus alitur. Et *friget* proprie,
adhaeret. Translatum enim hoc proverbium a picatione vasorum,
s frigida picem non tenent; quum alia multa meliora sint ad usum
sida, ut ferrum, argentum, aurum, et caetera huiusmodi. Nam
alibi, *Ubi friget, huc evasit.* Et vide tres *μυστωπυλας*, *Cereram*,

6. *Sine Cerere et Libero friget Venus.*] Citat Cicero,
Deor. II. 23. *Fruges Cererem appellamus, vinum autem Liberum;*
quo illud Terentii: sine Cerere et Libero friget Venus.
nilius, Sat. IV. *Deficit alma Ceres, nec plebes pane positur.* Hora-
ti, Carm. III. 18. 6. *Larga nec desunt Veneris sodali Vina craterae.*
ntleius e mss. bene edidit *erit* pro *est*. Nam Veteres verbo *erit* cum
esentia tum praeterita confirmare solent. Heaut. V. 3. 12. *Certe sic*
Phorm. V. 3. 18. *Sic eris.* Vid. Interpretes ad h. l. et Giffan-
s. L. L. p. 171.]

Sed Tháís multo me ántevenit? *Py.* 'Anne abiit iam a milite?

Ch. Iamdú dum: aetatem. lites factae sún t inter eos máxumae.

Py. Nil díxít, tu, ut sequerére sese? *Ch.* Níl, nisi abiens mi innuit.

Py. Eho nó nne id sat erat? *Ch.* 'At nescibam id dicere illam; nisi quia

V. 7. ante Bentl. erat *multo ante venit*. Idem monet *abiis* hic a disyllabon.

V. 8. ante Fæ rnum et Bentl. erat *lites sunt inter eos factas maxime*. Ordo verborum ex compluribus codd. et edit. vett. mutatus.

V. 9. vulg. *Nihil dixit tum, ut seq.* Mutavit Bentl. ex Bemb. aliis.

Liberum, Venerem. — 7. *Sed Tháís multo ante venit* Interrogative pronuciandum hoc. Et scias de his interrogationibus hanc ipsam esse, in quibus ita quaerimus, ut qui interrogantur, a sponsuri nobis se nescire videantur. — 8. *Iamdudum: aetatem* Quia *iamdudum* infinitae morae est, addit *aetatem*, ut ostendat multum abiisse temporis, ut factum est. *Iam dudum: aetatem* pro longinquo tempore. *Lucilius, Ut multos mensesque diesque: Nihil tamen aetatem. Aetatem.*] Diu, longinquoque tempore ac prolixum est aetas. Nam sic dicimus de die et *dieculam*, aliquantulum maiorem. — 9. *Nihil dixit tum, ut sequerere sese?*] *Nihil* pro non. *Virgilius: Deponunt, animos nil magnae laudis egentes. Nihil, nisi abiens mihi innuit.*] Apparet quasi iratam dicesse Thaidem a milite, et tamen sic iratam, ut illi ira consilium ademerit. *Innuit, inquit, quum abiret.* — 10. *Eho nonne sat erat?*] Adeo simplex hic inducitur adolescens, ut a Pythia apprehendi possit. Nam quid opus fuit dicere, si innuit? *At nescibam id dicere illam.*] *Dicere* pro velle vel significare. Sicut alibi, *Quasi tu dicas, id factum consilio meo. Nisi quia corripuit miles, quod intellexi minus.*] Hoc videtur facitius

8. *Aetatem.*] Ita Heaut. IV. 3. 38. Hec. V. 1. 20. *Plautus Asin. II. 2. 8. Aetatem velim servire.* [Cfr. Duker. ad Flor. III. 1. 1. *Ruhnck.*]

9. *Mihi innuit.*] Meretricum nutus in blanditiis erant. *Plautus Asin. IV. 1. 39. Neque illa ulli homini nutet, nictet, anset.* Unde nil mirum, Chremetem, adolescentem simplicem et rusticum artisque meretriciae ignarum, id minus intellexisse.

rēxit miles, quód intellexi mínus: nam me extrusit foras
 | eecam ipsam: miror ubi ego huic antevórt-
 terim.

entins, quam dici ab ebrio, rustico, et adolescente debuisset. Hoc
 um tunc fit, quum poëtae ingenium suum in personas conferunt.

11. *Quod intellexi minus.*] Verisimile hunc tantum extru-
 fuisse, non etiam vapulasse: quia miles Thaidi magis, quam huic
 titur. — 12. *Miror ubi ego huic antevorterim.*] Id est,
 praecesserim. *Ubi.*] In qua parte viae.

11. *Extrusit foras.*] Plautus, *Aul. Prol.* 38. *Anum foras*
ndit, ne sis conscia. Phaedrus, *V.* 7. 39. *Ab universis capite est*
rusus foras. Ubi vide quae notavit Gl. Burm.

12. *Huic antevorterim.*] H. e. antevenerim. Plautus, *Capt.*
2. 60. *Pol moerores mi antevortunt gaudiis.* Caesar, *B. G.* VII. 7.
ubus consiliis antevertendum existimavit.

ACTUS QUARTUS.

SCENA SEXTA.

THAIS. CHREMES. PYTHIAS.

CRÉDO equidem illum iam ádfuturum, ut illam
 a me eripiát. sine veniat!

1. *esse* vulgo post *adfuturum* intrusum Bentl. cum vett. editt. de-
 levit. Idem v. 2. uno delet, et post oculi *illi* addit, ne oculi
 in thesi sit.

1. *Credo equidem illum iam adfuturum esse, ut il-*
l a me eripias.] Vides ut ex ipsis appareat verbis, quam con-
 et recens a litigio veniat Thais. Itaque nec nominat militem, nec
 inem: sed pronomine utrumque significat, quasi in medio consti-
 negotio. *Adfuturum esse.*] Id est, adventurum: ut *Affuit et*
scheus. Sine veniat.] Quasi dicat, sine * nullis. Et commi-

'Atqui si illam digito attigerit uno, oculi illico effodientur.

'Usque adeo illius ferre possum ineptiam, et magnifica verba,

Vérba dum sint: vérum enim si ad rem conferentur, vápulabit.

Ch. Tháis, ego iam dúdum hic adsum. *Th.* O mi Chreme, te ipsum expeto.

V. 3. Bentl. ego vulgo post *Usque adeo* interpositum cum Donato vett. edit. eiecit, ac deinde pro *ineptias* scripsit *ineptiam*. Utrumque metro flagitabatur. Id. v. 4. cum Don. et aliorum libris enim delet, quod certe frustra versum gravet.

V. 5. *expeto* debetur Bentleio. *Libri exspecto.* Vulgo *exspectabam*

nantis est: ut, *Sine modo.* — 2. *Atqui si illam digito attigerit uno.*] Moris comminantium est, ad exiguum revocare comminationes quae se ulturos praedicent. *Oculi illico effodientur.*] Et *mineae* *mineae* sunt, et in libidinosos quam maxime: nam huic suscipitur amatorem esse virginis. Sic et alibi, *Ut ego unguibus facile in oculos involem venefico.* In oculos autem maxime saevire foeminae et tragoediae fere omnes, et comoediae protestantur. — 3. *Usque adeo ego illius ferre possum ineptias, et magnifica verba.*] Non dixit, usque adeo illum possum amare: sed, quam suavis iam diu sit, ostendit, dicendo, *Ferre possum.* Et cito ostendit, quae sit amicitia militis. *Ineptias, inquit, et magnifica verba.* — 4. *Verba dum sint.*] Hoc est, quae vim non ad-

2. *Si illam digito attigerit uno.*] H. e. si vel levissimum attigerit. Plautus, *Pers.* V. 2. 15. *Ne sis me uno digito attigeris.* Cicero, *Tullio.* V. 19, *si digito quem attigisset, poenas dedisset.* Similis locutio occurrit in Evangelio Lucae XI. 46. *Oculi illico effodientur.*] *Minae* atrocissimae in comoediis usitatae. Plautus, *Aul. L.* 14. *Oculos, hercle, ego istos, improba, effodiam tibi.*

3. *Illius ferre possum ineptias.*] Imitatus Cicero, *Att.* XIII. 36. *Haec meae tibi ineptiae, fateor enim, ferendae sunt.* — *Magnifica verba.*] Haec *magnificentia* dicitur Phorm. V. 7. 7. Plautus, *Curc.* IV. 4. 23. *ego tua magnifica verba, neque istas tuas magnae minas Non plaris facio, quam ancillam meam, quae latrinam lavat.* Tibullus, II. 6. 11. *Magna loquor, sed magnifice mihi magnifice locuto Excusant clausae fortia verba fores.* Livius, XXV. 22. *Quid Hannibal magnifice respondit.* Suetonius, *Calig.* 44. *Magnificas liberti misit.*

4. *Si ad rem conferentur.*] H. e. si exsequatur, quae n

tu turbam hanc propter te esse factam? et adeo ad te attingere hanc

meam rem? *Ch.* Ad me? qui, quaeso, istuc? *Th.*

Quia dum tibi sororem studeo

idere et restituere, haec atque huiusmodi sum multa passa.

Ubi est? *Th.* Domi apud me. *Ch.* Hem! *Th.* Quid est?

ucta ita, uti teque illaque dignum est. *Ch.* Quid ais? *Th.* Id quod res est. 10

ac tibi dono do, neque repeto pro illa quidquam abs te preti.

De usu verbi *expeto*. Bentl. comparat Hecyr. II. 3. 7. Adolph. III. 2. 23. Plaut. Truc. I. 2. 100.

nt rerum. *Verum enim si ad rem conferentur, vapu- is.*] Si discesserit a verbis, et rem experiri coeperit, vapulabit. ona locutio: ut si dicas, Verba ad rem contulit, hoc est, agere, l dicebat, aggressus est. — 7. *Ad me? qui, quaeso, istuc.*] usticus, et timidus, et pudens commotus est meretriculae dicto. — *reddere et restituere.*] Proprie redditur cupientibus, ut do- > servus: Restituitur cupiens, ut patriae civis: *Redditur*, et *restit-* ur, cupiens cupientibus, ut parenti filius. Ergo in hac utrumque et reddi et restitui. *Haec atque huiusmodi sum multa sa.*] Mulier facunda, meretrix, haec imputat adolescenti quae vi- et alia, quibus interfuit. — 9. *Hem!*] Extimuit adolescens, sororem suam in domo meretricis esse audivit: cui rei statim oc- it Thais. — 10. *Educta.*] Subauditur *est. Uti teque il- ue dignum est.*] Bene purgavit, quod ex fastu meretricio ex- tabatur. Non inquit, *ut me dignum est*, apud me est. *Quid?*] Recte: quia mirum apud meretricem liberaliter educatam. — *Hanc tibi dono do.*] Melius dixit, quam *Dono*, ut donum pla- is videatur et praestantius. *Neque repeto pro illa quic-*

s est. Verba enim et Res opponuntur. Heaut. IV. 2. 23. Adolph. 10.

7. *Qui, quaeso, istuc?*] Haec Acidalii lectio est, et Fran- Hare; sed et ex duobus Mss. laudat Cl. Bentleius. Ita Phorm. II. i Vulgo, *qui? quasi istuc.* Sensu obscuro, vel nullo.

8. *Reddere ac restituere.*] Ita Cicero, Dom. 28. *Utrum asria sic accepit, ut lucem, salutemque redditam sibi ac restitutam vere debuit, an ut crudelem tyrannum?*

Ch. Et habetur, et referetur, Thais, ita uti merita es, gratia.

Th. At enim cave, ne prius, quam hanc a me accipias, amittas, Chreme.

Nam haec ea est; quam miles a me vi nunc ereptam venit.

Abi tu, cistellam, Pythias, domo effer cum monumentis.

V. 12. pro *referetur* Bentl. ex cod. Bemb. aliisque *referetur*. Idem cum Faerno a me delevit, vulgo post *Thais* interpositum, quod et Donatus, Priscianus lib. XVIII. Bembin Victor. alii.

quam abs te prestii.] Ex eo quod potuit iure facere, beneficium demonstravit, oratorie docens [serio non esse facturam. — 12. *habetur et referetur, Thais, a me.*] Qui habet apud se gratiam, nondum retulit. *Retulit* qui destitit habere. Multum ergo dixit, et *habetur gratia et referetur*. Quem sensum transtulit Sallustius in bellum Iugurthinum, *Arma, pecuniam, sume, uti et quoad vixeris, numquam redditam tibi gratiam putaris, semper opus me integra erit.* — 13. *Ne prius, quam hanc a me accipias, amittas, Chreme.*] Hoc in comoedia licet more vulgi dicere. Caeterum non potest amitti, quod nondum acceptum sit, quia iam dudum sumtum sit? — 14. *Nam haec ea est, quam miles a me vi nunc ereptum venit.*] Non ad deterrendum, sed ad praeparandum animum adolescentis haec dicit, quem audacem putat, aliter ac res ipsa est. Nam mox Thais mutabit orationem, et dicet, *Quicum res tibi est, peregrinus est: Minus potens quam tu, minus notus, minus amicorum hic habens.* — 15. *Cum monumentis.*] *Monumenta* sunt, quae Graeci dicunt *γυορίσματα καὶ στήλαι*

13. *Ne prius, quam hanc a me accipias, amittas.* Cicero, Fam. IV. 5. *Quid horum fuit, quod non prius, quam datum est, ademptum sit?* Videtur esse *ἀξιωματικόν*.

15. *Cistellam cum monumentis.*] Frequens eiusmodi monumentorum mentio in fabulis. Intelliguntur autem vel munuscula quaedam, quibuscum infantes exponebantur, atque unde agnoscere poterant; vel crepundia in collo pendere solita. Sed et hinc gentem et familiam cognoscere licebat, si forte pueri vel puellae a praedonibus repererentur. Vide Heaut. IV. 1. 36. seqq. Plautus, Rud. IV. 4. 37. *quae olim parva gestavit crepundia, Istic in ista cistella insunt.* Consulte porro P. Victorium, Var. Lect. II. 3. [*Monumenta* plerique Interpretes explicant crepundia vel alia signa, cum quibus infantes exponere solebant, ut meliorem tempore agnoscerentur, quae Graeci vocant *γυορίσματα*]

a. Viden' tu illum, Thais? *Py.* 'Ubi sita 'st? *Th.*

In rísco, odiosa céssas?

b. Militem secum ad te quantas cópias addúcere?

stat. Th. Num formídosus, óbsecro, es, mi homo? *Ch.* 'Apaga sis,

'gon' formídosus? nemo 'st hóminum, qui vivát, minus.

b. 'Atque ita opust. *Ch.* Hau! métno, qualem tú me esse hominem existumes. 20

V. 20. Faërn. et Bentl. *Ah* pro *Hau*, ex aliquot libris Faërn.

16. *Viden' tu illum, Thais?*] Longe videre, timoris est scium. *Ubi sita 'st?*] Trepidantes personas immiscuit. *In rísco.*] Cista pelle contacta: nomen Phrygium. — 17. *Quantas copias.*] Proprie dixit *copias*: nam sic dicuntur legiones in unum collectae. Convenit tamen rudi et rustico adolescenti, sex homines *copias* dicere: Militem scilicet, Parasitum, Donacem, Syrisum, Malionem, Sangam. — 18. *Num formídosus, óbsecro, es, mi homo?*] *Formídosus*, et terribilis, et timidus intelligitur. *Apaga sis.*] *Plautus* in *Trinummo*, *Apaga, amor.* — 19. *Atque ita opus est.*] Ut minus formídosus sis. *Metuo, qualem tu me esse hominem existumes.*] Videtur ebrius hic *Chremes* iam etiam displicere nolle mulieri. Nam idcirco loquitur, se timere malam opinionem *Thaidis* de se. Et, *metuo qualem tu me existumes*, nove dixit: pro, *Metuo ne ignara sis.* —

sparsa. Vid. *Lindembrog.* ad h. l. et quos laudat *Cl. Albertus* ad *Hechiu* sub h. v. Enimvero haec puella non est exposita, sed a praecibus rapta et mox vendita. Sunt igitur *monumenta* vel quae infra 29. *signa* vocat, vestes, ornamenta vel aliud quodlibet, quod puella cum, cum raperetur, secum habebat. Huc referendum supra III. 3. i. *Ecquis cum ea una; quid habuisset, cum perit.*]

16. *Rísco.*] In repositoriis vestium muliebrium *ῥίσκο* numerat *Polluci*, Lib. X. c. 31. *Nonius Marcellus* exponit *loca in parietibus ignota.* [Cfr. *Cuiacii Obs.* VIII. 1.]

18. *Formídosus.*] H. e. timidus et formidans. Sed frequenter passive usurpatur pro formidando et metuendo. *Plautus Amph. V. 65.* *Nimis formídosum facinus praedicat.* *Sallustius Catil. 7.* de *tribus*: *iis aliena virtus formídososa est.*

Th. Immo hoc cogitáto; quicum rés tibi est, peregrínus est;

Mínus potens quam tú; minus notus, mínus amicorum híc habens.

Ch. Scío istuc. Sed tu quód cavere póssis, stultum admíttere 'st.

Málo ego, nos prospícere, quam hunc ulcisci, accepta iniúria.

Tú abi, atque obsera óstium intus, dúm ego hinc transcurro ád forum.

Vólo ego adesse hic ádvocatos nóbis in turba hác.
Th. Mane.

Ch. Mélius est. *Th.* Mane. *Ch.* Omítte: iam adero.

Th. Níl opus est istis, Chreme:

21. *Peregrinus est; minus potens quam tu.*] Quam* potens quam tamen ipsa non eloquitur, quid efficiatur, ex eo quod ait, *Peregrinus est; minus potens quam tu*: bene sic dixit: tardum fuit dicere: *Ille impotens, tu potens*, et caetera. — 23. *Scio tu, quod cavere possis.*] Ostendere vult Terentius, plures sententias ad timiditatem congruere, quam ad audaciam. Nam et mox dicitur, *Omnia prius experiri, quam armis, sapientem decet*. Quia ex providentia timor, ex audacia temeritas provenit. *Admittere 'st.*] Fieri sinere. Et melius dixit, quam potest hoc generale est. Nam nunc *admittere, pati fieri* significat. — 24. *Malo ego, nos prospicere.*] Providere ne fiat: id est, prospicere et cavere; ab eo quod praecedit, id quod sequitur. *Accepta iniuria.*] Hic causa ostenditur, cur illud malit. — 25. *Obsera ostium intus.*] Pavidum consilium nihil aliud continet post claustra fugam. Nam *sera* est claustrum ianuae. *Transcurro ad forum.*] *Transcurro* dixit, non *curro*: ut proximitatem fori ostenderet. — 26. *Volo ego.*] Quasi minus timeat: *cupio* non inquit, sed *volo*. — *In turba hac.*] Vide timidum *turbam* appellari quam mulier non timet. — 27. *Melius est.*] Fugae occasiones

21. *Peregrinus.*] Cui adeo difficile sit, lites sequi in loco alieno. Ita And. IV. 5. 15.

25. *Transcurro ad forum.*] Ibi enim obambulabant advocati et causidici, venalem operam suam offerentes; atque hinc *eyespia* dicti. Cicero, de Orat. III. 33. *M. vero Manilium nos etiam vidimus transverso ambulante foro; quod erat insigne, eum qui id faceret, facere civibus omnibus consilii sui copiam: ad quos olim et ita ambulante et in solio sedentes domi, sic adibatur, non solum ut de iure civili*

c modo dic, sorórem esse illam taam, ét te par-
vam virginem

nisisse: núnc cognosse: signa ostende. *Py.* Adsúnt.

Th. Cape.

vim faciet, in ius ducito hóminem: intellexim'?

Ch. Probe.

30

Fac animo haec praesénti ut dicas. *Ch.* Fáciam.

Th. Attolle pállium.

l. 28. vulg. *sororem illam suam esse.* Correxít Bentr. ex codd. suis.

Nam *Illám tuam esse* male acuit ultimam.

l. 31. Bentr. *us* ex vett. editt. et codd. restituit.

cupit dari. *Mane.*] Hoc gestu iam adiuvatur. *Qmitte: iam ero.*] Ex huius verbis apparet, etiám manu comprehensum esse adolescentem. *Omitte: iam adero.*] Quia causam probari non videt, veritatem redeundi pollicetur. *Nihil opus est igitis.*] *Istis,* cum advocatis, an istis omnibus quae dixisti? *Virgilius, Aut quid is istis?* — 28. *Hoc dic modo, sororem illam tuam esse.*] line est executus: primo utrum personam habeat, *Dic, sororem,* ait, *illam tuam esse.* Utrum negotium habeat, *Et te parvam virginem amisisse.* Cur hodie agat, *Nunc cognosce,* unde probet, *Signa ostende.* Haec omnia sic pronuntianda sunt, ut et iusta et factu facilia demonstrantur. — 30. *Si vim faciet, in ius ducito hominem.*] Et recte: quia violento civiliter uti solet. — 31. *Fac animo haec ut praesenti dicas.*] ne non dicerentur a Thaide, nisi in illius vultu pavor nimius appareret. *Fáciam.*] Adiuvandum pronuntiatione: *Fáciam* enim tunc dictum est. *Attolle pallium.*] His verbis Chremetis demonstrat nimium liberaliter pavidi adolescentuli animum. *Attolle pallium.*] Vel quia simplex est, vel quia ebrius, pallium trahit Chremes.

verum etiam de filia collocanda, de fundo emendo, de agro colendo, mani denique aut officio, aut negotio referretur.

30. *Si vim faciet.*] Ita supra IV. 1. 2. Infra IV. 7. 37. Plautus, Pseud. V. 2. 4. *Hoc me vetat, vim facere nunc.* [*Animo praesentis* i. e. intrepido, nihil turbato. Phorm. V. 7. 64. *Animo virili praesentis ut sis, para.* Cic. de Off. I. 23. *Praesentis animi uti consilio.* ararium est non apud se esse. Andr. II. 4. 5.] — *In ius ducito hominem.*] H. e. ad tribunal Praetoris, seu in locum iudicii. Phorm. V. 7. 43. *In ius ambula.* Et V. 7. 88. *In ius eamus.* Plautus, Mostell. V. 1. 40. *Quin et illum in ius iube ire.*

31. *Animo praesentis.*] H. e. constanti et intrepido. Phorm. V. 64. — *Attolle pallium.*] Qui rei seriae erant intenti, pal-

Péris! huic ipai est ópus patrono, quém defensorém
paro.

— 82. *Perii! huic ipsi est opus patrono.*] Haec meretricia querela rudem adolescentulum magis et honeste natum, quam culpandum esse demonstrat.

lium, instar togae ad pedes demissum, attollebant vel colligebant. Chremetem, futurum defensorem suum, vult facere Thais. Vide Comment. maiorem.

ACTUS QUARTUS.

SCENA SEPTIMA.

THRASO. GNATHO. SANGA. CHREMES. THAIS.

Thr. **H**ANCCINE ego ut contuméliam tam insignem
in me accipiam, Gnatho?

1. *Hanccine ego ut contumeliam.*] Hic rursus ineptitas Militis demonstratur, ad amicam tanquam ad hostilem exercitum pergentis irritato animo, concitato cursu, inclinata chlamyde, trepidum et quatientis caput. Et haec verba pro hortatu Imperatoris accipiuntur: quandoquidem omnia de exercitu transferuntur. Contumeliam vero proprie, et ut miles. Sallustius, *Ne qua contumelia. Contumeliam tam insignem in me accipiam, Gnatho?*] Apparet, Gnathonem et dehortatorem esse certaminis, et ad pocula certamen provocare: maxime cum videat persuasisse ista consilia, ut certamen moveretur. *Tam insignem.*] *Insignem*, ut miles dicitur.

1. *Ut.*] Particula haec indignationi et stomacho inservit. Horatius, Epod. XVII. 56. *Inultus ut tu riseris.* Andr. I. 5. 28. III. 5. 11. — *Contumeliam tam insignem in me accipiam.*] Cicero, Verr. III. 41. *Habet enim quendam aculeum contumelia, quem paucissimi dantes ac viri boni difficillime possunt.* Suetonius, Caes. 79. *Adiungit ad tam insignem despecti Senatus contumeliam multo arrogantius factum.* Dicitur vero *contumelia accipi* eodem sensu, quo *metus.* Horatius, II. 3. 96. *Iniuria*, Cic. Tusc. V. 19.

Mori me satius. Simalio, Donax, Syrisce; sequimini.

Primum aedeis expugnabo. Gn. Recte. Thr. Virginiem eripiám. Gn. Probe.

Male mulcabo ipsam. Gn. Púlchre. Thr. In medium huc ágmen cum vecti, Donax:

in insignia armorum sunt. — 2. *Mori me satius est.*] Ridicula praesumptio: tanquam adversus meretricem iurgia nunquam Thraes sumere ausus esset, nisi morte proposita. Ergo velut mortis conceptu opus est ad tale praelium. *Mori me satius est.*] Quasi ille sibi dicat, vel molestum esse certamen, vel amicam non esse laelendam. *Simalio.*] Et hoc concitate pronuntiandum est. *Sequitur.]* Huiusmodi militia per tumultum repente suscipitur, et dicitur *Procacis*: ubi dux alloquitur cives, *QUI REM PUBLICAM SALVAM VULTIS, ME SEQUIMINI.* Unde *Virgilius* sic ait, *desuetaque bello signa in arma vocat subito, ferrumque retractat. Ipse vocat pugnas: sequitur tum caetera pubes.* — 3. *Primum aedes expugnabo.*] Debet hic esse vociferatio vana ad hoc, et verbum militis cum quodam metu ingenti, et per immanes minas, sine ulla vi rerum. Vanaque perminatio est velle aedes expugnare, cum foris sit meretrix. — 4. *Male mulcabo ipsam.*] Vide ordinem belli. Primo expugnatio pecuniam, tum recuperatio captarum rerum, demum poena praedonum. *Pulchre.*] Postquam non obtinuit, quod volebat, Gnatho, asperatur ad omnia. Vide autem manifestam irrisionem ex ipso genere iudicandi. Nam quid est in *aedium expugnatione* recti? quid in *virginis ereptione* prohibitatis, quid in *male mulcanda muliere* pulchritudinis? Quid hoc est, quod ait supra de se ipso parasitus, *Quidquid dicunt, laudat.* *In medium huc agmen cum vecti, Donax.*] Mire composita ad contemptum nomina legionariorum sunt. Nam *Donax* ab

2. *Mori me satius est.*] Vide supra I. 1. 21. Plautus, *Truc.* IV. 2. 29. *Mortuum hercle me, quam ut id patiar, mavelim.* — *Sequitur.]* Explicat Donatus. Livius, III. 27. *Accelera signifer, sequere miles.* Et cap. 38. *Sequitur pro vexillo cuspidem meam.*

4. *Male mulcabo ipsam.*] Ita Adelph. I. 2. 10. Attius, *Amphitruone: aetate an mala Male a me vis mulcari exemplis omnibus?* Phaedrus, I. 3. 2. *Male mulcatus graculus.* Ubi vide Interpretes; et I. Fr. Gronovium ad Liv. XXVIII. 30. et Plaut. *Stich.* III. 1. 19. et *Observ.* IV. 24. — *Cum vecti.*] Erat *vectis* palus ferreus, quo muri vel aedes expugnandi vel furandi gratia perfodiebantur. Eodem instrumento amatores amicarum procacium fores pulsabant. Horatius, *Carm.* III. 26. 7. *et vectes, et arcus oppositis foribus minaces.* [*Vectis* a ablat. dicitur pro *vecte*.¹ Bentley. ad Horat. *Serm.* I. 5. 72. et *Drakenborch.* ad *Sil. Ital.* VII. 868.]

Tu, Símalio, in sinístrum cornu: tú, Syrisce, in dexterum.

Cedo álios: ubi centúrio est Sanga, et mánipulus furum? *Sa.* 'Eccum adest.

Thr. Quid, ignáve? peniculón' pugnare, quí istum huc portes, cógitas?

V. 7. Bentl. ex cod. Petr. *istum huc.* Vulgo erat *istuc huc*, relictante metro. Idem v. 9. ex codd. suis et Priscian. p. 870. mutavit vulgarem ordinem: *hoc fieri non posse.*

arundine, veluti sit inanis et fragilis, nomen sortitus est. *In medium huc.*] Ridicule satis. Armaturas leves non putat adversus Thaidem idoneas: et ideo *agmen cum vecti* vult venire in medium. *Agmen cum vecti*, quia ad expugnationem venit aedium? — 5. *Símalio.*] A simio, vel a simia derivatum est, ob foeditatem oris nasii. *Syrisce.*] Iam diminutivum est a *Syró.* *Tu, Símalio in sinistrum cornu: tu, Syrisce, in dexterum.*] *Agmen* instruitur. Facetum autem est, cum a rebus magnis res ridiculae deriventur. — 6. *Cedo alios.*] Non *reliquos* dixit, sed *alios* quasi multi sint. *Sanga.*] Nec *sangarius* saltem, ut nomen esse *Manipulus furum.*] *Manipulus* proprie est militis. Cum *Romani* et Latini sub uno Centurione bellum aggressuri deputabantur, *manipulum* vel coronam ex *manipulo* herbae, vel huiusmodi, conficiebant quem pro signo sequebantur. Merito ergo Centurionem videns, *manipulum* desideravit: hoc est, coquum videns, convivam desiderat: qui apparaverat, quotiens locus affuit, id est, convivium est constitutum. Alii *manipulum furum* coci discipulos esse putant. *Eccum adest.*] Pro se ac pro discipulis Sanga. — 7. *Quid? ignave?* Apparet, coquum ad repentinum strepitum sic exisse, ut ad artem suam

6. *Centurio.*] Ita dictus, qui *centum* peditibus praecerat, quales bini in singulis manipulis. — *Manipulus furum.*] Unde *manipulus* dictus, refert Ovidius, Fast. III. 115. de signis militaribus *Illaque de foeno, sed erat reverentia foeno, Quantum nunc Aquilas cernis habere tuas, Pertica suspensos portabat longa maniplos: Unde manipularis nomina miles habet.* Intelligit autem cohortem servorum qui *furum* nomine dicti veteribus.

7. *Ignave.*] *Ignavus* proprie forti opponitur. Plautus, Capt. II. 2. 12. — *Peniculo.*] Festus: peniculi, *spongiae longae propter similitudinem caudarum, appellatae.* Utebantur iis ad mensas detergendas. Quo respexit Plautus, Menaechm. I. 1. 1. *Inventum est nomen Peniculo mihi, Ideo quia mensam, quando edo, detergeo.*

Ma. Egon? 'Imperatoris virtutem nóveram, et vim militum:

Ma. uno sánguine hoc non pòsse fieri; qui ábstergerem vúlnera?

Ma. Ubi álii? **Sa.** Qui, malum, álii? solus Sámnio servát domi. 10

Ma. Tu hosce ínstrue: [hic] ego ero póst principia: inde ómnibus signúm dabo.

V. 11. ante *ego ero* cett. edit. interponunt *hic*, quod Bentl. cum cod. Petrens. delevit.

erat expeditus. — 8. Egon?'] Haec causa est. *Imperatoris virtutem noveram, et vim militum.*] Hoc plus habebit salis, si intellectum fuerit, ut *Sanga* uno eodemque tempore et quaerat *Ma* dicat, simulque respondeat, *Hoc noveram, sine sanguine fieri non posse*, scilicet ἀποδοχήτως. Quid igitur si hoc sciebat? — *Qui abstergerem vulnera?*] Quasi hoc fuerit auxilii genus. *Ma* hoc est? unde vulnera? quorum vulnera? utrum utriusque pariter? an, quod magis ridiculum est, suorum? — 10. *Qui, malum.*] *Malum* per παρέρθεσιν suaviter infertur. *Plautus* in *Epidico*, *Quae malum*) haec impudentia est? Et non interponitur *malum*, nisi oculis reversis ad eum, qui id quod reprehendimus, dixerit. *Malum* nunc praesectio est. *Solus Sannio servat domi.*] Haec figura παρέρθεσιν dicitur. *Solus Sannio servat domi.*] Ut, *Sola mihi tantus casus Cassandra canebat. Servat domi.*] Pro remanet, ut observet. Nam *servat domum* rectum erat: non, *servat domi*, custodit intelligeretur. Vel *Servat* pro sedet: ab eo quod sequitur, id quod praecedit. Nam non *servat*, nisi qui prius in eo loco fuerit. — 11. *Post principia.*] Magnifice ad risum commoven-

9. *Qui abstergerem vulnera?*] Spongiis seu peniculis interea ad vulnera vel abstergenda vel obliganda esse usos, e medicorum libris patet. *Apuleius*, *Miles*. 1. *Quod vulnus, qua maxime patet, spongia offulciens.*

10. *Qui, malum, alii?*] *Malum* indignantis particula est. *Heaut.* II. 3. 77. IV. 3. 38. *Adelph.* IV. 2. 5. et 18. *Phorm.* IV. 5. 11. et 7. 55. *Plautus*, *Amph.* II. 1. 45. *Quo id malum pacto potest fieri? — Solus Sannio servat domi.*] Ita *Plautus*, *Amph.* I. 1. 196. *Ma* facis: quia nos eramus peregre, tutatus est domi. [*Servat domi* e. custodit ea, quae sunt domi. Eadem eleganti brevitate *Plaut.* *Au-* I. I. 2. 3. *Redi nunc iam intro atque intus serva.* *Gronov.* *Lect.* ant. p. 122.]

11. *Post principia.*] *Principia* in castris dicta tabernacula

Gn. Illuc est sapere! ut hocce instruxit, ipsus cavit loco.

Thr. Idem hoc iam Pyrrhus factitavit. **Ch.** V tu, Thais, quam hic rem agit?

Nimirum consilium illud rectum est de occlud aedibus.

Tha. Sanè, quod tibi nunc vir videtur esse hic, bulo magnus est.

V. 15. Bentl. ex codd. suis, item editt. vett. et Donato repositur pro vulg. videatur, et pro quod qui, commate ante h

dum. Nam dicere debuit, *post vos*. Et hunc locum sibi optinigit, ut timidus. *Post principia*.] Militare dictum est. bigunt multi, an in extremo agmine sit hic locus, an in medio *omnibus signum dabo*.] Tanquam non omnibus dari p aliunde detur. — 12. *Ipsus sibi cavit loco*.] An lo pliciter, quia *post principia*? an *loco, in loco, opportune* et *Terentius* in *Adelphis*, *Pecuniam in loco negligere, maximum est lucrum*. An pro, *de loco*. — 13. *Idem hoc iam P. factitavit*.] Irridet quidem poeta: veruntamen ostendit, imperatoris hoc esse, ne se in periculum proiciat. Sic *Sallus* in *praeliis actu promptus*. Et hoc totum, quasi in *Palliata*: cessum poetis fuit. *Pyrrhus* autem peritissimus strategemat primusque, quemadmodum ea disciplina per calculos in tabu retur, ostendit. — 14. *Nimirum consilium illud est*.] Et nova locutio, et superiori similis, *Nimirum dabit ha mihi magnum malum*, pro, sine dubio rectum est. — 15. *quod tibi nunc vir videatur esse hic, nebulo n est: ne metuas*.] Figurata locutio, et praeterea *νεφέλας* mixtum. Nam hic ordo et sensus, ut sit dictum, *Ne metuas*:

publica, in quibus militares magistratus iura militibus reddebant ubi aquilae et signa custodiebantur. In ipsa acie erat ultimus rum locus, atque adeo opportunissimus fugae. Tacitus, H *Post principia paulatim recedunt, atque inde cum paucis fugae dant*. Livius, II. 65. *Cessere magis, quam pulsus hostes sunt, tergo erant clivi, in quos post principia integris ordinibus tutus fuit*. Sed vide Comment. maiorem.

13. *Pyrrhus*.] Nimis gloriosa et ridicula comparatio fecisse Xerxem refert Iustinus, II. 10. 23.

15. *Quod tibi nunc vir videatur esse hic, magnus est*.] Sensus est: *Quod tibi nunc vir videatur esse*

Id metuas. *Ch.* Quid videtur? *Tha.* Fundam tibi nunc nimis vellém dari,

sibi vir videtur esse, hic nebulo magnus est. Et recte: nam obterretur adolescens, et aetate militis, quod iam vir est: et magnitudine, quod magnus corpore: quae utraque in illo vana esse, meretrix ut experta launnciat. *Nebulo* autem, vel inanis, vel vanus, aut mollis, ut est fabula, dicitur. Et hoc *ελωεινός* dictum est. Meretrix, frustra mentem corripens Chremetem, *Sane*, inquit, *quod tibi nunc vir videtur esse.* Et deest, *Non est*: ut sit, Non est quod tibi nunc vir videtur esse: hic nebulo magnus est. Sic et alibi, *Si in platea hęc te videro post unquam, nihil quod dicas mihi, Alium quaerebam: iter hac habui: peristi.* Ut sit, Non est quod dicas mihi. — 16. *Quid videtur?*] Non diceret miles, si staret in sententia: sed iam videtur colore mutatus. *Quid videtur?*] Dubitandi est quod dictum sit, *quid videtur?* Ego sane hoc Militem puto dicere, quem paulatim a valentis atque acribus principis ad terrorem desidiāque perducit timor. Nam primo ipse praecedit, utpote qui dicat, *Sequimini.* Dum denique propius deventum est, *post principia* refert pedem. Post iam nihil ipse videt, sed quaerit consilium Parasiti. Denique, ubi cominus res gerenda est, dixit *Mans*, et continet irruentes. Ad postremum diffusus, incertus quid agat: ad parasitum spectans, *Quid agimus*, inquit? *Fundam tibi nunc.*] Mire Parasitus hoc ait: vel quia Militem nolle videt, vel quia non audet impugnare, consilium formidolosum et aptum adtentanti dedit, subtiliter tamen: nam *funda* pugnant, qui cominus non possunt: et *ex occulto*, qui non audent palam. Sed honesta causa, *quia*, quia timeas, inquit, *sed ut fugians*: tanquam nisi hostes fugerent, non sit tutum accedere. *Fundam tibi.*] Non dixit hastam, et lanceam: sed sagittam, *fundam*, quae nimirum longe iactatur; et ex hoc intervallo pavorem ostenderet non audentis accedere. Et *Mire tibi*: tanquam ipse Parasitus nec hoc audeat. Sunt autem qui interpretent haec a Thaide ad Chremetem dici, sed male; non enim conveniunt ista meretricis dictis superioribus: nisi quia movet me, quod *ex occulto* dicit: quasi constet ei, iamdudum videri militem et ipsum

non est: nebulo magnus est. Ita Heaut. I. 2. 30. Lucilius apud Non. *Nebulones: Nugator quidam, ac nebulo sit maximus multo.* Idem, *est incerta: Nequam et magnus homo, lanionum immani canes ut.* Non igitur in bonum tantum, sed et in malum sensum usurpatur *magnus*. [Vulgata lectio obscura et inepta, sed clara et perspicua, nam e mss. revocavit Bentleius *qui tibi nunc vir videtur esse, hic nebulo magnus est.*]

16. *Nimis vellem.*] Ita Adelph. IV. 1. 6. Plautus, Asin. II. 48. *Nimis vellem habere perticam.* Sunt autem haec Thaidis ad Chremetem verba. Vide Comment. maiorem.

Ut tu illos procul hinc ex occulto caederes: facerent fugam.

Thr. Sed eccam Thaidem ipsam video. *Gn.* Quam innox irruimus? *Thr.* Mane.

'Omnia prius experiri, quam armis, sapientem decet. Qui scis, an quae iubeam, sine vi faciat? *Gn.* Di vostram fidem.

V. 19. cod. Bembinus, hoc est liber 900 annorum, *armis sapientem*. Inde Bentl. correxit *arma*. Ablativum legit etiam Nonius a *Manere* et *Experiri*.

non vidisse, cum qua pugnaturus sit. — 17. *Ut tu illos.*] Mentricem scilicet cum suis, ut alibi, *Hos prius introducam. Ut caederes.*] Pro caedendo cogeres ut facerent fugam. *Facerent fugam*. Deest rursus *ut*: sic, *Ut facerent fugam*, vel ἀσυνδίτως illatum *Facerent fugam.*] Desiderat coniunctionem *enim*: ut sit, *Facerent enim fugam*. — 18. *Sed eccam Thaidem ipsam.*] *Eccam* et *ipsam*, figura ἑμπασις, quasi *eccam* principem belli: *ipsam*, contra quam pugnaturus est. *Quam mox irruimus*. Hoc parasitus irridens militem dixit. Et *irruere* proprie dicuntur, qui cum furore praelium ineunt. — 19. *Omnia prius experiri quam armis, sapientem decet.*] Animadvertite quantam vim habeant ad delectandum in comoediis severae sententiae, cum a ridiculae personis proferuntur: quale est apud *Plautum*, ubi miles suam formam admirans ait, *Nimia est miseria nimis pulchrum esse hominem. Quam armis.*] Ἀνακόλουθον: pro, *quam arma*. Aut ἔλλειψις eiusi subaudiamus *agere*. Et mire non dixit *me*, sed *sapientem*, quod magis ridiculum est. — 20. *An quae iubeam.*] Et mire non *velim*: sed *iubeam* dixit. *Iubeam* pro *velim*: ut, *iubeo Chremitem. Di vostram fidem.*] Bona ἀναλογία: qui leviora laudat.

19. *Omnia prius experiri, quam armis, sapientem decet.*] Videtur proverbii speciem habere, *Omnia experiri*. *Cicero*, *Att.* VII. 2. *Itaque omnia experiar.* *Caesar*, *B. G.* VII. 78. *Constituam ut omnia prius experiantur.* *Nepos*, *Datam*. 2. *Omnia primum experiri voluit, ut sine armis propinquum ad officium reduceret.* Vide et *And.* II. 1. 11. [*Armis* scil. *experiri*. Sed dura est ellipsis et duplex in eadem locutione constructio. Placet igitur quod *Bentleius* e veteri codicis vestigiis reponit *omnia prius experiri, quam arma, sapientem decet*. *Experiri arma* dicitur ut *experiri vires* apud *Ovid.* *Art.* II. 180.]

20. *Di vostram fidem.*] Exclamatio comicis familiaris. Vide *And.* IV. 3. 1.

nanti est sapere! nunquam accedo, quin abs te abeam doctior.

Mr. Thais, primum hoc mihi responde; cum tibi do istam virginem,

hinc hos mihi dies soli dare te? Tha. Quid tum postea?

Mr. Rogitas? quae mi ante oculos coram amatorem adduxisti tuum.

Id cum illo agas? Et cum eo clam te subduxisti mihi.

25

V. 23. *hosce* Bentl. ne ultima in *mih* acuat.

V. 25. verba *Quid cum illo agas* ante Bentl. Thaidi tribuebantur.

hic exclamare iam debet. Et hoc est quod supra ait, *Id rursus negant, laudo id quoque*. Nam negat rursus male pugnandum esse, superius retineri non poterat, quin in praelium vel moriturus irrueret. *Di vestram fidem, quanti est sapere! nunquam accedo, quin abs se abeam doctior.*] Mire egit personam admittens per trinam ἀποτροπήν. Ad Deos, ut, *Di vestram fidem, se ipsum, Quanti est sapere!* Ad militem, *Nunquam accedo, quin abs se abeam doctior*. Et ridicule Parasitus, *Nunquam accedo ad te, dixit, qui nunquam recedit*. — 21. *Quin abs se abeam doctior.*] Nimis impudens assentatio, se fieri doctiorem militis sapientia. — 22. *Thais, primum hoc mihi responde.*] Omissa contentione repetendae virginis; non enim iam puellam, pactum exigit, ut amator. *Cum tibi do.*] Pro, *cum tibi datur*. — 23. *Quid tum postea?*] Aut, *dixi*, respondendum est: aut, *Non dixi*. Sed vide contumaciam meretricis: in contemptum personae militis interrogantem. interrogare maluit, quam per factionem capi. — 24. *Rogitas?*] Contentionis genus interrogatio. *Quae mihi ante oculos coram.*] Utrum significat inepti litis dictum? An, *ante oculos*, minus est quam *coram*? *Ante oculos coram.*] Potest *ante oculos*, et longe tamen intelligi: *ram*, proximitatem significat. — 25. *Quid cum illo agas?*]

23. *Quid tum postea?*] Formula rogandi, qua utuntur, qui contemptum respondere negant. De alio usu vide supra II. 3. 78.

24. *Mihi ante oculos coram amatorem adduxisti.*] Ita aut. V. 4. 18. Plautus, Rud. IV. 4. 3. *Quae me pellices adduxisse ante oculos suos*. Imitatus Ovidius, Heroid. IX. 121. *Ante meos oculos adducitur advena pellex*.

25. *Clam te subduxisti mihi.*] Id facturam Thaidem praedi-

Tha. *Lubuit.* **Thr.** Pamphilam ergo huc redde, nisi si mavis eripi.

Ch. Tibi illam reddat? aut tu eam tangas? omnium.

Gn. Ah, quid agis? tace.

Thr. Quid tu tibi vis? ego non tangam meam? **Ch.** Tuam autem? Furcifer!

V. 26. pro *nisi si*, quod Bentl. ex compluribus libris restituit, vett. editt. *nisi vi.*

V. 27. idem *tu eam tangas* ex vett. editt. et codd. suis dedit pro *illam tangas.*

Omnino meretrix non putat illum idoneum, cui reddenda sit ratio, et que se purget: adeo apud illam amicitiae eius pertaesum est. Errant qui dicunt, eam se velle militi reconciliare. *Et cum eo clam subduxi te mihi?*] Invidiose, *Et cum eo?* nam ut supra legimus, exclusit Chremem. *Subduxi te mihi.*] Furtim substraxit mihi. *Virgil. et fidum capiti subduxerat ensem.* — 26. *Lubuit.*] Superbum est, et meretricium verbum. Sic de Chelidone Cicero est, *Libenter ait se facturam. Huc redde.*] Idioma est, pro contumelia repositis. Sic et in Hecyra, *Renumeret dotem huc: eat. Nisi si mavis eripi.*] Utrum *nisi* pro *non* et *si*? ut sit, *Si tibi illam non mavis eripi.* — 27. *Tibi illam reddat?*] Se primum interrogat Chremes, ut adolescentulus potuit, iam fracto milite. *Aut tu illam tangas? Omnium.*] Ait utrumque Chremes. Nam quia dixit, *Nisi si tibi mavis eripi,* ait, *Tu illam tangas?* et addidit, *Omnium.* Et est ἀποσιώπησις secunda. Sic autem loqui solet plus gestu, quam verbis conciti. *Tibi illam reddat? aut tu illam tangas? omnium.*] Magna vis in pronomibus, et significatio est: ut, *Cantando tu illum?* — 28. *Quid tu tibi vis?*] Recte; cum Thaide enim loquebatur, non cum hoc. *Ego non tangam meam?*] Bene addidit *meam.* Hinc enim probatur iniuste dictum, *Tu illam tangas? Tuam autem? Furcifer!*] Incongrue, ut imperitus adolescens, liberum servilibus conviciis exagitat.

xerat Dorias, supra IV. 1. 14. *Πλεováξει clam.* Est vero ducere se aliquo, abire, conferre se. Plautus, Amph. II. 3. 8. *ad regem raris me ducam.* Unde *subducere se* est clam abire.

26. *Huc redde.*] Invidiose et cum stomacho addidit *huc.* Ita Hec. III. 5. 52.

27. *Omnium.*] Recte explicat Donatus. Ita And. V. 3. q. 6. *Omnium bipedum nequissime.*

28. *Autem.*] Haec particula repetitis interrogationibus inserta cum stomacho. Ita Adolph. II. 1. 30. V. 8. 11. et 17. et 27. — *Fur-*

- z. **Cáve sis; nescis, cui maledicas nunc viro. Ch.**
 Non tu hinc abis?
 in' tu, ut tibi res se hábeat? si quidquam hódie
 hic turbae coéperis, 30
 ciam, ut huius loci, dieique, meique semper mémi-
 neris.
 n. Miseret tui me, qui hunc tantum hominem fácias
 inimicúm tibi.
 l. Diminuat ego capút tuum hodie, nísi abis. Gn.
 Ain' veró, canis?

Cave sis, nescis cui nunc male dicas viro.] Animad-
 te, Parasitum neque tacere omnino, ne defuisse patrono videatur:
 que in aliena causa rixam in se transferre. *Cave sis.*] Quia im-
 pugnativa sunt contumeliosa, addebant veteres, *sis*: quod significat *si*
 . *Non tu hinc abis? scin' tu, ut tibi res se hábeat?*] *scin' tu.*] Non parasito,
 s Parasito, illud Militi Chremes. — 30. *Scin' tu.*] Non parasito,
 [militi dicit. — 31. *Faciam, ut huius loci, dieique, mei-*
e semper memineras.] Moris est magnas esse minas hominum
 tuculosorum. Specta ergo quam acriter timidus comminetur. *Hu-*
s loci, dieique, meique.] *Loci*, in quo laesus. *Diei*, quo
 sus. *Mei*, a quo caesus. — 32. *Miseret tui me.*] Hic Para-
 situs nunc quasi monitor Chremeti respondet. *Qui hunc tantum*
minem facias inimicum tibi.] Ne nunc quidem Parasitus a
 litis assentatione discedit. — 33. *Diminuat ego caput tuum*
die, nisi abis.] Rusticius dixit, *Caput tuum diminuat,*
um si diceret, Diminuat tibi caput. Ain' vero, canis?] *c*
 verbo impudentibus inimicis convicium fieri solet. Nam militare
 tum est in hostem, *canis*: et apud *Homerum* pro gravi contumelia
 adversarium dicitur, *Τιμὴν ἀρνύμενοι Μενελάω*

fer.] Convicium comicum, cuius rationem exponit Donatus ad And.
 5 12.

30. *Ut tibi res se habeat.*] Pronomen *tibi* vel eleganter
σνάξῃς, vel notat, *quod ad te attinet.* Periz. ad Sanct. Min. II. 4.
 utus, Aul. I. 1. 8. *At scin', quo modo tibi res se habet?*

31. *Faciam, ut huius loci, dieique, meique semper*
mineras.] Haec expressa sunt ex Plauti Captivis, IV. 2. 20. *Fa-*
n, ut eius diei, locique, meique semper memineras.

33. *Diminuat ego caput tuum.*] Plautus, Menaechm.
 2. 30. *hei mihi, Cum nihil est, illi qui homini diminuat caput.* —
nis.] Acerbissimum convicium in hominem. Plautus, Mostell. I.
 O. *Canis capro commista.* Ita scriptor sacer, 2. Sam. XVI. 9.

Siccine agis? *Thr.* Quis tú homo es? quid tibi vis?
quid cum illa rei tibi est?

Ch. Scibis: principio eam esse dico liberam. *Thr.*
Hem! *Ch.* Civem Atticam. *Thr.* Hui!

Ch. Meam sororem. *Thr.* Os durum! *Ch.* Miles,
nunc adeo edico tibi,

Né vim facias ullam in illam. *Thais*, ego eo ad Só-
phronam

Nutricem, ut eam adducam, et signa ostendam haec.
Thr. Tun' me próhibeas,

sol τὸ, κρυψάνα; — 34. *Quis tu homo es? quid tibi vis?*] *Ερω-
τοζαυτός* figura est, ubi multa terribiliter interrogantur, ut, *Sane
viri: quae causa viae? quive estis in armis? Quo ve tenetis iter?* —
35. *Scibis.*] Non obsequenter, sed figurate dicitur ab irato. *Scibis*
Et scies, et scibis dicitur post productionem tertiae conjugationis.
Principio eam esse dico liberam.] Quo tollitur, *Tuum ve-
deri. Principio.*] In tria divisit officium defensionis suae. In as-
sertoris, *Principio eam esse dico liberam.* In cognitoris,
Civem Atticam. In fratris, *Meam sororem.* Et bonus est or-
do, *Libera, civis, nobilis. Civem Atticam.*] Quo etiam negotium
potest ei fieri, qui se pro domino gessit in civem. *Hui.*] *Hui, he,*
et caetera huiusmodi generis, sannaë sunt adversus eos, quibus irasci-
mur. — 36. *Meam sororem.*] Quo constat, praesto esse defensi-
onem puellae. *Os durum.*] Quasi ex omnibus hoc sit impudens,
quod et sororem suam dicat. *Os durum.*] *Os* impudens: ut contra
mollis frontis dicuntur, qui sunt reverentes, *Nunc adeo edico
tibi.*] Ut superbe, quasi militi. Nam *edictum* Praetoris dicitur
imperatoris. *Miles, nunc adeo edico tibi.*] *Miles*, contumeli-
ose dixit. De iis enim est officiiis, quae suo nomine contumeliosa cen-
sentur; sicut in *Adelphis, Delibera hoc, dum ego redeo, leno.* — 37.
Ne vim facias ullam in illam.] Servavit praecepta meretricis
adeo ut meminerit, *si vim faciet, in ius ducito hominem. Ego te*

36. *Os durum.*] H. e. impudens. Lucilius, apud Non V. *vinatores: Hic strigosu' bovinatorque, ore improbu' duro. Cicero
P. Quint. c. 24. mihi videri ore durissimo esse. Ovidius, Metam.
451. duri puer oris, et audax. Eodem sensu Petronius cap. 43. dicitur
duras buccae fuit. — Nunc adeo edico tibi.*] Quasi formalis
species est. Plautus, *Mil. II. 2. 4. Nunc adeo edico omnibus.*

38. *Nutricem.*] Multa *nutricum* mentio in veterum *mentis cum sacris tum profanis.*

eám ne tangam? *Ch.* Próhibebo, inquam. *Gn.*
 Audin' tu? hic furti se álligat.
 tis hoc tibi est. *Thr.* Idem hoc tú áis, *Thais?*
Tha. Quaére, qui respóndeat. 40

V. 39. vulgo *Prohibeo*, quod Bentl. ex libris non paucis mutavit.
 Utrumque bonum.

í *Sophronam*.] Hoc lentius a Thaide Chremeti. — 39. *Prohibeo, inquam*.] Non satis exercitate adolescens totidem verbis dictum petit militis. *Audin' tu? hic furti se alligat*.] Gnatho occasionem finiendi litigii iamdudum quaerit, ob desiderium mensae et hi: et ideo quasi de iure consilium suggerit: hunc reum militis esse esse, qui paratus est alienam rem suam dicere, et id in iure profiteri, se est, apud Praetorem. Ergo *furti se alligat*, id est, reum efficit fraudis. Nam *μεταληπτυνῶς furtum* pro omni fraude et dolo significamus et iniuria. *Alligat*.] Astringit, illaqueat, et obnoxium est. Omne igitur quod fraude fit, *furtum* est. Sic *Virgilius*, *Furparo belli*, id est, insidias. et *dulcia furti*, id est, adulteria. hanc malum factum. *Quas quis apud superos, furto laetatus inani, istulis in seram commissa piacula mortem*. *Furtum* duobus modis datur. Uno, cum omne maleficium generaliter significatur: altero eum si surrepta demonstratur. Nunc ergo *furtum* maleficium est. — *Satis hoc tibi est*.] Ad repetendam scilicet virginem, summenaque iniuriae vindictam. *Idem hoc tu áis?*] Id est, hoc quod tremes, et tanquam Chremes. Et ipsam circumventurus interrogat; sed illa intelligens, malitiose ait, *Quaere, qui respondeat*. Sacontumeliose: illud enim quaeritur, quod difficile reperitur. Ergo modo indignus es, inquit, cui ego respondeam: sed vix invenies, nisi te dignum responso iudicet. *Quaere, qui respondeat*.] Et contempit interrogantem: et indixit inimicitias professione iracundiae,

39. *Furti se alligat*.] H. e. dat tibi actionem furti adversus te apud Praetorem. Gellius, VII. 15. *Quod cui servandum datum est, si id usus est; sive, quod utendum acceperit, ad aliam rem, atque acceperit, usus est*, furti se obligavit. Eodem sensu Plautus, Poen. II. 4. 27. *Homo furti se adstringet*.

40. *Quaere, qui respondeat*.] Contumeliose dictum militi, quasi indigno, cui respondeatur. Eodem sensu dixit Plautus, Pers. II. 2. *Emerere oportet, quem tibi obedire velis*. Ovidius, Amor. III. 1. 28. — *Quaere alium, pro me qui queat ista pati*.

Thr. Quid nunc agimus? **Gn.** Quin' redimam. I
haec tibi adorti supplicans

Ultr. **Thr.** Credis? **Gn.** Immo certe. novi in
nium mulierum:

Nolunt, ubi velis: ubi nolis, cupiant ultro. **Thr.** I
no putas.

Gn. Iam dimitto exercitum? **Thr.** Ubi vis. 6
Sanga, ita uti fortis decet

Milites, domi focique, fac vicissim ut memineris.

V. 41. Beall. et Fabrins ex optimis codd. dedere redimus pro
re. Nota quia ubi sententiam inchoat, solet constru
indicative.

cum dixit indignum militam. — 41. Quid nunc agimus?] ut evanescit actio militia. Primo dixit, *Omnia prius expe quam armis, sapientem decet.* Post, *Idem haec tu Thais?* Et postremo, *Quid nunc agimus?* Et, *Quid agimus,* consilium quaerentis est. *Quid nunc agimus?* guidi atque defessi est. *Quid nunc agimus?*] Ubi est illud ait, *Primum aedes expugnabo,* et caetera. Sed vani in hunc exitum semper accipiunt. *Quin redamur.*] *Quin,* imo. *Non abeamus,* inquit, sed *redamur:* ut irritos conatu verbo ostenderet. — 42. *Credin'?*] Ex parte consentit, qui interrogat. *Credin'?*] *Credere,* dubitantis est: *Certum esse,* fiden 43. *Ubi nolis, cupiunt ultro.*] Plus intulit spei, non revo verbum quod expectabatur, hoc est, *volunt;* sed *cupiunt.* Erri riavit: non enim intulit, *Volunt ultro. Bene putas.*] Hoc es cte putas, sapia, vel intelligis. *Virgilius, Multa putans, sortemqu mo miseratus iniquam.* Vel coniciis. Vel *putas,* disputas. Vel cogitas. — 44. *Iam dimitto exercitum?*] *Dimitti exercitu citur,* vel pace facta, vel vexatis hostibus. *Ridicula ergo magni tia verborum est,* cum sint facta deformia. *Sanga, ita uti ses decet milites, domi focique fac vicissim ut m neris.*] Ut mire in coquum, qui focum curat in domo, quia u hi fortiter pugnant, qui sunt memores domorum. Vide ergo utrumque comicum. Ad ineundum praelium, resque bellicas, I primus est: ad res domesticas Sanga, qui coquus est. *Domi] qua.*] *Domi* et *foci* genitivi sunt. *Cascilius, Decora domi.*

42. *Nolunt, ubi velis: ubi nolis, cupiunt ul*
Naevius; *Agitatoria: Quasi dedita opera, quae ego volo, ea tu*
quae ego nolo, ea cupis.

Sa. Iam dudum animus est in patinis. **Gn.** Frugi es.
Thr. Vos me hac sequimini,

Sa. Quamquam domi cupio, operiar tamen. — 46. Iam dudum animus est in patinis.] Hic aperuit causam poeta, cur et invidiosus Gnatho iret ad litem, et libens domum redeat. *Frugies.*] Utilis et necessarius: a frugibus, quae quod his fruamur, dicta sunt. Inle fructus et frumentum. *Fru* autem est vesci, a *frumine*; quae est summa pars gulae: a qua re, etiam his, quae nec cibo nec poculo sunt, *frui* dicimur, *καταχρηστικῶς*: utpote rebus Venereis; et delectatione odoris, visus, auditus, et caeteris.

46. *Animus est in patinis.*] Ita Heaut. V. 5. 19. Plautus, *Nurs.* IV. 6. 27. *Animus in navi est meus.* Cicero, *Att.* XII. 12. *Igitur animus in hortis.* [Vid. Victorii V. L. VII. 12. et Cl. Toupilii Eminent. in Suid. II. p. 251.]

ACTUS QUINTUS.

SCENA PRIMA.

THAIS. PYTHIAS.

Th. **P**ERGIN', scelesta, mecum perplexé loqui?
Scio; nescio; abiit; audivi; ego non adfui.

1. *Pergin', scelesta, mecum perplexé loqui?*] Nunc lenum virgo violata esse cognoscitur a Thaide, opportune, postquam magnopere et defensa est, et retenta. Nam statim consequentur nuptiae eius et Chaeraeae, qui illam vitavit. *Perplexé loqui?*] Ideo *perplexé*, quia statuerat crimen virginis celare. — 2. *Scio; nescio; abiit; audivi.*] Mire ex dictis omnibus pauca decerpit: et ostendit quid *perplexé* dixerit: et stomachum saevientis expressit. *Scio.*] Flere puellam. *Nescio.*] Vitiatam. *Abiit.*] Eunuchus.

1. *Perplexé.*] H. e. intricate atque dubie. *περικεπλεγμένως, περιπλεγμένως.* Id Plautus, *Stich.* I. 2. 18. *perplexim* et 28. *perplexabiliter* dixit.

2. *Scio; nescio; abiit; audivi; ego non adfui.*] Re-

Non tu istuc mihi dictura aperte es, quidquid est?

Virgo conscissa veste lacrumans obticet.

Eunuchus abiit. quamobrem? quid factumst? taces? 5

Py. Quid tibi ego dicam, misera? illum Eunuchum negant

Fuisse. Th. Quis fuit igitur? Py. Iste Chaerea.

Th. Qui Chaerea? Py. Iste ephēbus frater Phaēdriae.

Th. Quid ais, venefica? Py. 'Atqui certo cōmperi.

Audivi.] Domi hoc admissum. Ego non adfui.] Cum haec serent. Acriter iratorum est, ea repetere, quae proxime dixerint, quibus irascuntur. Ut, En ego victa situ, verique effoeta aenectus. — 8. Non tu istuc.] Non est hic interrogatio. — 4. Virgo conscissa veste lacrumans obticet.] Haec omnia rixam esse significant. Virgo obticet.] Tacemus consilia: ut, Nec tacui dolens. Reticemus dolores: ut, Ne verere, ne retico. Obticemus quorum nos pudet: ut in Phormione, Heu quidnam obtices? — 5. Eunuchus abiit.] Non Chaerea, sed Eunuchus: non fugit, sed abiit dixit. Quamobrem? quid factum est? taces?] Haec admodum instantis dominae vultum habitumque demonstrant. — 7. Quis fuit igitur?] Haec cunctative pronuncianda sunt: aut quia invita indicat, aut dubitat de nomine ignoti: aut trepidat per timorem, aut, non videatur affuisse, cum fuerit factum: aut quia non libenter dicat eius nomen, cui irascitur. Sed ego agnosco ancillarum consuetudinem, quae obliviosae sunt. — 8. Iste ephēbus.] Ephēbus nomen ad aetatem retulit, non ad facinus commissum. Ephēbus cito ostendit, cur iste Eunuchus creditur. — 9. Quid ais, venefica?] Redit rursus ad iracundiam; aptum convicium et comicum in

petit per *μνησιν* singula Pythiae interrogatae dicta. Confer autem comperplexo ancillae responso consilium eiusdem de tacendo virginis stupro, supra IV. 4. fin.

3. *Dictura aperte.]* H. e. non perplexim, et sine ambagibus. And. I. 2. 24. et 31. Adolph. IV. 5. 30. Phorm. IV. 3. 49. Ubi autem dicit, *non dictura es?* interrogando iubet. Ita Phaedrus, III. 6. 2. *Non vis citius progredi?*

4. *Conscissa veste.]* Vide supra IV. 3. 4. Forte autem ipsa lugens virgo vitiata sibi conscidit vestem. Cuius rei exempla narrant Scriptores sacri et profani de quibuscumque gentibus. — *Obticet.]* Vide Donatum. Horatius, Arte Am. 283. *Chorusque Turpiter obticuit, sublato iure nocendi.* Sed *conticere* est desistere a loquendo. Virgilius, Aen. II. 1. *Conticuere omnes, intentique ora tenebant.*

9. *Venefica.]* Acerbissimum in mulierem ancillam convicium, uti *veneficus* in hominem servum. supra IV. 3. 6. Plautus, Epid. II. 2. 37. *Viden' veneficum!* Eodem convicio mox *sacrilega* dicitur

Th. Quid is, óbsecro, ad nos? quámobrem adductust?

Py. Néschio;

10

Nisi amásse credo Pámphilam. Th. Hem! misera
óccidi.

Infélix! siquidem tu istaeo vera praédicas.

Num id lácrumat virgo? Py. Id opínor. **Th.** Quid
ais, sácrrilega?

Istúccine intermináta sum, hinc abiéns tibi?

Py. Quid fácerem? ita ut tu iústi, soli crédita 'st. 15

Th. Sceléstá, ovem lupó commisi. dispudet,

V. 10. codd. plurimi aut ante *quamobrem* interponunt. Itaque Bentlei. corr. *ad me, aut quamobrem add.* Bembin. liber longe praestantissimus aut omittit, quod delevit Faërnus.

V. 16. libri: *Scelesta lupo ovem commisisti. dispudet.* Correxerit Bentl.

ocellas; venefica, lupa, vipera et sacrilega, et caetera. — 10. Quid is, obsecro, ad nos? Non rogantis est *obsecro*, sed dolentis. —

11. *Nisi amasse credo Pamphilam.* Deest quod: ut sit, *nisi quod.* — 13. *Num id lacrumat virgo?* Ut supra: *Id vero verio triumphat;* pro, ob id. *Id opinor.* Callide Pythias *opinor* dixit, cum sciat. *Quid ais, sacrilega?* *Ἀθένης.* Nam primo *scelesta*, deinde *venefica*, postremo *sacrilega.* —

14. *Istuccine interminata sum.* Satis moraliter. *Istuccine interminata sum:* pro, *Num istuc tibi comminata sum? Istuccine interminata sum hinc abiens tibi?* Apparet haec post scenam esse mandata. Nam supra non meminit: sed dixerat, *Tamen hos prius introducam, et quae volo simul imperabo: post continuo exeo.* —

15. *Ita ut tu iusti, soli credita 'st.* Dixerat enim prius Chaerea, *Edicit, ne vir quisquam ad eam adeat: et mihi, ne abscedam, imperat. Iusti.* *Ἐγκοπὴ καὶ μετακλασμός* pro *iussisti.* —

16. *Scelesta, ovem lupo commisisti.* Bene dilatum tot occasionibus proverbium, personae Thaidis adscriptum est; continet enim foemineam reverentiam et meretricium sensum, reditque rursus ad minora convicia, quia videt se esse convictam. Et est proverbium,

14. *Interminata.* Supra III. 2. 52. Plautus, Asin. II. 2. 96. *Mihi, tibi* interminatu 'st, *nos futuroꝝ ulmeos.*

16. *Lupo ovem commisisti.* Dictum in eos, quibus parum tuto quid servandum committitur. Id Graecis est *κατακλασειν ὄντων λύκους.* Plautus, Pseud. I. 2. 8. *Ut mavelis lupos apud oves linuere, quam hos domi custodes.* Cicero, Philipp. III. 11. *O praelarum custodem ovium, ut aiunt, lupum!*

Sic mihi data esse verba. quid illic hominis est?

Py. Hera mea tace; tace, obsecro, salvae sumus:

Habemus hominem ipsum. *Th.* 'Ubi is est? *Py.*

Hem! ad sinistram,

Viden? *Th.* Video. *Py.* Comprehendi iube, quantum potest. 24

Th. Quid illi faciemus, stulta? *Py.* Quid facias, rogas?

Vide amabo! si non, quum adspicias, os impudens

videtur. *Th.* Non. *Py.* Tum quae eius confidentia 'st!

V. 17. Faern. et Bentl. *illuc* ex Bemb. et Victor. pro *illic*.

V. 19. ante Bentl. erat *sinistram*.

V. 22. Thaidi vulgo tribuuntur *Non est*. Delevit *est* Bentl.

Ovem lupo commisisti. — 17. *Sic mihi data esse verba.*] Videtur plura fuisse dictura, nisi supervenisset Chaerea. *Quid hominis illic est?*] Per genitivum casum iniuriose dicitur: per nominativum, honorifice. *Quid illuc hominis est?*] Non continuo agnoscit hunc hominem meretrix. Quia etsi adhuc Eunuchi vultu indutus est, attamen exiit spadonis incessum: vultum, habitumque mutavit: et praeter vestem, totus in Chaeream rediit. — 18. *Hera mea tace; tace, obsecro.*] Blande ac puellariter arridet. *Tace*] Non silentium indicentis est, sed securam facientis: ut, *Tace, ego me conveniam ipsum.* — 19. *Habemus hominem.*] Mire hominem dixit, ut reum. — 20. *Comprehendi iube.*] Pro, *comprehendi iube* enim *velle* significat. *Quantum potest.*] Deest cito. — 21. *Quid illi faciemus, stulta?*] Subauditur *comprehendi*. *Quid facias, rogas?*] Moraliter expressit puellae stupentis verba et non habentis quid respondeat ad ea, quae dicta sunt. — 22. *Vide amabo! si non, cum adspicias, os impudens videtur.*] Mire ab eo quod respondere coeperat, ad aliud transit, mirata confidentiam Chaereae. Non est impudens, inquit, non est, nisi similis impudenti. Sic alibi, *Severitas inest in vultu, atque in verbis fides*

17. *Quid illic hominis est?*] Iniuriose dictum recte observat Donatus. Ita Hec. IV. 4. 21. Plautus, Amph. II. 1. 26. *Quid hoc sit hominis?*

18. *Salvae sumus.*] Exsultantis formula. Plautus, Asin. II. 2. 54. *Si istam firmitudinem animi obtines, salvi sumus.*

19. *Habemus hominem ipsum.*] Formulae speciem habet in manifesto deprehensum. Plautus, Cas. II. 8. 38. *Habeo viros.*

22. *Quum adspicias, os impudens videtur.*] Ita Gero, pro Sulla, cap. 27. *Adspicite ipsum: contuemini os.*

ACTUS QUINTUS.

SCENA SECUNDA.

CHAEREA. THAIS. PYTHIAS.

APUD Antiphonem utérque, mater ét pater, quasi dédita opera, dómi erant, ut nulló modo introire possem, quín viderent me. Interim dum ante óstium sto; nótus mihi quidam óbviám venit. ubi vidi, ego me in pedes, quantum queo, 5

1. *Apud Antiphonem uterque.*] Rediens in viciniam suam, non reddis Chaerea, cur non mutaverit vestem. Oportuit autem, e necessitate argumenti fuit, Chaeream non mutasse vestem, ut cum videris virginem a Chaerea vitiatam audiret, et eum cum turpi haeculentem intueretur, eum reum vitiatæ virginis putaret. Apud Antiphonem dixit, pro, in domo eius. Uterque, mater et pater.] Non, uterque pater, et utraque mater, sed uterque parens: pater et mater. — 2. *Quasi dedita opera domi erant.*] Quam tam mirum, quod in ea domus parte, qua in aedes introeundum est adolescentulo. *Ut nullo modo introire possem.*] Superflua causa continetur, cur non mutaverit vestem: inferius autem, cur non redierit. — 3. *Quin viderent me.*] Quin, modo pro quo dicitur. — 4. *Dum ante ostium sto.*] Antiphonis scilicet. *Notus mihi quidam obviam venit.*] An notus, qui me posset nocere? an qui me noverit, id est, amicus? — 5. *Quantum*

1. *Apud Antiphonem.*] H. e. in Antiphonis domo. Suetonius, *Caes.* 87. *Apud M. Lepidum.*

2. *Quasi dedita opera.*] H. e. studio, et quasi ex compa. Plautus, *Poen.* III. 1. 5. *Dedita opera amicos fugitavi senes.* Terentius, *Fam.* VIII. 1. *data opera.*

4. *Notus.*] H. e. qui me nosceret, active. Plautus, *Pseud.* IV. 39. *Novi, notis praedicas.* Cicero, *Fam.* V. 12. *Illi artifices corporum simulacra ignotis nota faciebant.* Phaedrus I. 11. 2. *Ignotos fallit, his est derisui.* ubi vide Interpretes.

5. *Ego me in pedes.*] Sc. do vel conicio. Phorm. I. 4. 13. *Autus, Capt.* I. 2. 12. *Si non est quod dem, mente vis dem ipse iudices?* Ita Florus, IV. 2. 67. *Exercitus in fugam.*

In angiportum quoddam desertum: inde item
 In aliud, inde in aliud: ita miserriamus
 Fui fugitando; né quis me cognosceret.
 Sed éstne haec Thais, quám video? ipsa 'st: haec
 Quid fáciam? quid mea autem? quid faciet mihi?
 Th. Adeámus. bone vir, Dóre, salve. dic mihi,

quo.] Deest *velociter*. — 6. *In angiportum.*] Vide illam
 vitasse sub una clausula bis in dicere, *in pedes, in angipor-*
tum. *Angiportum* dicebant vicium non pervium, viam par-
vam. *In angiportum quoddam desertum.*] Deest, *fugit-*
 7. *Ita miserriamus fui fugitando.*] Id est, fatigatus
 et languidus sum, dum fugio: Et honesta locutio est: ut, *si-*
do, miser currenda. — 8. *Ne quis me cognosceret.*] *Ne-*
proprie dictum, pro agnosceret. — 9. *Sed éstne haec Thais*
quám video?] Iampridem ipse visus, nunc primum videt. *Haec*
 Incertus remaneo atque defigor. Primus metus adimit consilium:
 recogitatio reddit confidentiam. — 10. *Quid mea autem?*] *U-*
 git se rursus ad impudentiam Chaerea. Et vide, si non eadem ca-
 dacia in Chaerea, quae in suscipiendo facinore fuit. Et *Alais*
Quid mea autem? Quid faciet mihi?] Opportune se con-
 vit, quia si extimisset et fugisset, nihil nuptiae promoverentur.
 11. *Bone vir, Dore.*] Hoc totum figurate dixit, ut meretrici
 subtiliter. Nam scit Chaeream esse quem alloquitur, non Eunuchum.
 Et hic magna occasio datur meretrici adeundi adolescentis, qui
 tum non mutavit: et adhuc quasi Eunuchus et servus est. *Bone*
Dore, salve] Maior obiurgatio est, per hanc dissimulationem
 dis adversus Chaeream, quam si illum id, quod est, appellet.

6. *Desertum.*] H. e. non frequentatum ab incolis, ut
 Virg. Aen. II. 713. *Est urbe egressis tumulus, templumque vetustum*
sertae Cereris. [*Angiportum* i. e. viam angustam. Vid. Festus h. v.
citur angiportus mascul. gen. et *angiportum* neutr. gen. Vossius de
 I. p. 173.]

9. *Haereo.*] Metaphora ab avibus inescatis translata. *Ha-*
 natus ad Adelph. III. 3. 49. Vide Phorm. V. 7. 70. Affine est illud *Phorm.*
 V. 2. 15. *In eodem luto haesitas.* [*Haereo* i. e. impeditus sum,
 agam nescio. Cic. Philipp. II. 29. *Haerebat nebulo; quo se*
non habebat. Phorm. V. 7. 70. *Nisi mihi prospicio, haereo.*]

10. *Quid faciet mihi?*] Formula contemnendi missa
 rius, qua et utitur Plautus, Pers. II. 3. 16.

11. *Bone vir.*] Similis ironia est And. III. 5. 10. Adelph. I.
 2. 17. Et ita Plautus passim.

fūgistin'?' *Ch.* Hera, factum. *Th.* Satin' id tibi placet?

1. Non. *Th.* Crēdin' te impune hábiturum? *Ch.* Unam hanc nóxiam

mitte: si aliam admísero unquam, occídito.

V. 14. Faërus et Bentleius ex codd. suis *Amitte*. Westerhov. servat *Mitte*.

[*Hera, factum.*] Non potuit subtilius respondere Chaerea, quam commodare se interroganti. *Satin' id tibi placet?*] Hoc potest et non figurate dici, sed aperte. — 13. *Unam hanc noxiam esse.*] Trisyllabo nomine *noxiam* dixit, quasi *noxam*. Alibi *noxam, dominam* dixit *extra noxam*. — 14. *Si aliam admisero unquam, occidito.*] Verba servorum, quibus nihil horribile est praesentes plagas. Et non *caedito*, sed *occidito*: et non *alias* dixit, quasi illa Chaerae dixerit, *at hic irrisor es, ut fugitivus*. —

12. *Satin' id tibi placet?*] Formula reprehendentis alteri in manifesto scelere deprehensum. Adolph. IV. 7. 19. Ita fere Cicerone, Att. VI. 6. *Sed heus tu, πρὸς τίς δῆμον* Athenis? Placet hoc tibi? Aliter explicat Cortius ad Sallust. Catil. 2. n. 1. [Sic expostulamur illis, quos in manifesto peccato ita, ut ne ipsi quidem factum deinde audeant, deprehendimus. Adolph. IV. 7. 19. *Ceterum placet tibi factum.* Plaut. Amphitr. I. 3. 16. *Hoc tibi placet?* Vid. Cic. ad Att. VI. 6. et ibi Manutius.]

13. *Impune habiturum.*] Ita infra V. 7. 18. Est autem *impune* idem quod *inultum auferre*. [In quibusdam libris legitur *impune abiturum*, sed recte dicitur *impune habere*. Infra V. 6. 18. *Quidem istuc impune habueris*. Lactant. de mort. persecut. c. 2. *Nec non habuit impune*. Vid. Rivium ad h. l. et Schulting. ad Senec. Trov. III. p. 260.] — *Unam hanc noxiam.*] Distinguunt vulgo, ut *noxia* sit culpa seu peccatum, *noxa* damnum seu poena e culpa pendens. Utrumque autem et culpam et poenam notat. Virgilius, Aen. I. 45. *Unius ob noxam, et furias Aiacis Oilei*.

14. *Mitte.*] Plautus, Mostell. V. 2. 47. *Tranioni remitte, quae hanc noxiam, causa mea.* [Meliores editiones recte habent *unam hanc noxiam amitte*. *Amittere* est remittere. Plaut. Poen. I. 2. 191. *ibi hanc amittam noxiam unam*. Terentium imitatur Petronius c. 49. *les fieri, rogamus mittas*. De discrimine inter *noxam* et *noxiam* saepe multumque disputarunt viri eruditi. Vid. Duker. de Lat. Vet. orum p. 10. sqq. *Noxia*, vere adiectivum subintellecto *culpa* vel *peccatum*, semper significat culpam, iniuriam, peccatum; *noxa* culpae poena, unde *noxae dare*, et hinc quodvis detrimentum ac damnum. Sic *noxiam* constituit Oudendorp. ad Sueton. Caes. c. 81.] — *Admi-*

- Th.* Num meam saevitiam veritus [es]? *Ch.* Non. *Th.*
 Quid igitur? 15
Ch. Hanc metui, ne me criminaretur tibi.
Th. Quid feceras? *Ch.* Paulum quid[dam]. *Th.* Eho!
 paulum, impudens?
 An paillum hoc esse tibi videtur, virginem
 Vitiare civem? *Ch.* Conservam esse credidi.
Py. Conservam! vix me contineo, quin involem in 20

V. 15., quia Bembinus aliquae es omittunt, Bentl. ita corrigit:
Num meam saevitiam veritus? *Ch.* Non. *Th.* Non? *Th.*
 igitur?

V. 17. vulgo his paululum scriptum, quod e Bemmino et aliis emen-
 datum. Praeterea Bentl. quid pro quiddam. Ita. et versus in-
 teger est, et apparet, cur paulum acuat ultimam, videlicet
 encliticum quid, ut Gr. μικρόν τι.

V. 19. Bentl. corr. *Vitiare civem. Meam conservam credidi,* et
 varietur accentus.

15. *Num meam saevitiam veritus es?*] Ut fugeres. —
 16. *Hanc metui, ne me criminaretur tibi.*] Perfecte imita-
 tus est verba fugitivorum, quae apud dominos faciunt comprehensi. —
 19. *Vitiare civem?*] Bene intulit *civem*: quod plus est, quam
virginem vitiare. *Ἀνῆλας* gradatim facta. *Conservam esse*
credidi.] Locus erat ut diceret, *Servam esse credidi,* sed ad-
 mirabiliter *conservam* dixit. Et hoc ipsum mirabiliter pronun-
 ciandum est, tanquam mirabiliter crediderit conservam esse, quae civis
 erat, atque eam quasi conservam vitiare debuerit. — 20. *Conser-*
vam!] Opportune stomachatur Pythias, facta mentione *conservae.*
Vix me contineo, quin involem in capillum.] Minae istae
 propriae foeminarum sunt, et in se, et in alios unguibus saevientium:
 ut, *Unguibus ora soror foedans, et pectora pugnīs.* Sed *involem*
 ab avibus tractum est, ut apud *Virgilium,* *praedam pedibus circumvolat*
uncis. Ergo hoc gestu, et dicto, et corporis motu, est adiuvandum.
Involem in capillum.] Apparet, more veterum intonsum esse. —

sero.] Commisero. Heaut. V. 2. 3. Adolph. III. 4. 44. Nepos. Epam. 6.
Domi scelere admissio. Cicero, pro Ligar. c. 10. *Ignoscite, iudices:*
erravit: lapsus est, non putavit. Si unquam posthac. Ad parentem
sic agi solet.

20. *Vix me contineo.*] Hec. IV. 3. 9. Plautus, *Menaech.* V.
 2. 72. *non tu te tenes?* — *Involem in capillum.*] Supra IV.
 3. 6.

pillum. monstrum; etiam ultro derisum advenit.

l. Abin' hinc, insana? *Py.* Quid ita vero? debeam, credo, isti quidquam furcifero, si id fecerim: lesertim cum se servum fateatur tuum.

l. Missa haec faciamus. non te dignum, Chaerea, 25 cisti. nam etsi ego digna hac contumelia

l. 22. Faernus et Bentl. distinguunt: *Quid ita? vero debeam* etc.

l. 23. Bembin. *fecero*, quod Bentl. ob ingratum sonum improbat.

Etiam ultro derisum advenit.] Mire nunc addidit accusam, quod non saltem fugeret. — 23. *Debeam, credo, isti equam furcifero.*] Subauditur *vero*, aut *εὐωνυμῶς* pronuntium est. Sane *debere* dicimur poenas pro iniuria ei, cui iniuriam *rimus*: quas se non debituram Chaereae ut furcifero dicit Pythias, *hi caedem* intulerit in servili habitu constituto. *Si id fecerim.*] *Evolverim* in capillum eius. — 25. *Missa haec faciamus.*] *e* scilicet iocularia et futilia. *Non te dignum, Chaerea, cisti.*] Artificiose meretrix ab eo quod licuit, ad id quod oportuit, *isit*: nec tractat quid sit legitimum, sed quid honestum. Itaque *m* illam partem facti accusandi omittit, et ab accidentibus personae *lescentis* obiurgat. Scit enim, uno verbo obstari posse, *Licuit i, in domo meretricia* scilicet: ne videatur irrationabilis esse audacilla ingenui a poeta inducta esse. *Non te dignum.*] *Dignum, a* *digne*, aut *deest facinus*: ut sit, *non te dignum facinus fecisti.* *a* *accusatio mixta laudi et blandimento.* — 26. *Nam si ego ma hac contumelia sum.*] *Deest, et*, ut sit ordo: *Nam etsi xme.* Et bene additum est *maxime*, ut appareat, quod etsi *a* *pati* sit meretrix, non tamen maxime digna pati Thais est. —

21. *Monstrum.*] Ita Dorus, verus Eunuchus, per convicium a *adria* appellatus, supra IV. 4. 29. — *Etiam ultro derisum venit.*] Ita Plautus, Amph. II. 1. 40. *Nunc venis etiam ultro irridominum.*

22. *Debeam isti quidquam.*] Qui per iniuriam factam *al-* *se* quasi obligat, *debere* ei dicitur. Virgilius, Aen. XI. 51. *Nos nem exanimum, et nil iam coelestibus ullis Debentem vano moesti isamur honore.* [Hinc etiam qui iniuria affectus est, tanquam *cre-* *r* poenas exigere dicitur. Heinsius in Sylloge Epist. IV. p. 722.]

23. *Credo.*] Ironice dictum; supra III. 2. 15. Cicero, Catil. . — *Furcifero.*] Vide And. III. 5. 12. Eadem ratione Petro- *i* *cap.* 126. *servum crucem* vocat.

25. *Non te dignum fecisti.*] Adelph. III. 3. 54. Quincti- *us*, Instit. XI. 1. *Impudens actio omnibus indecora; sed ut quisque* *uitate praecedat, magis in ea reprehendendus.*

Sum máxume; at tu indignus, qui faceres tamen.
 Neque aedepol, quid nunc cónsili capiam, scio,
 De vírgine istac: ita conturbasti mihi
 Rationes omnes, út eam non possim suis,
 Ita ut aequum fuerat, atque ut studui, trádere:
 Ut sólidum parerem hoc mí beneficium, Chaerea.
 Ch. At núnc dehinc spero aetérnam inter nos grátiam
 Fore, Tháís. saepe ex huiusmodi re quápiam et

V. 28. vulgo *consilii*.

V. 30. Benti, *ut eam nē possim suis* etc. ex codd. compluribus.

V. 31. *Itaque ut studui, trádere. Sic ita, itaque* Andr. III. 3.

27. *At tu indignus qui faceres tamen.*] Recte dixit. Quatuor enim sunt modi in huiusmodi rebus: ita ut aut uterque dignus, aut uterque indignus: aut alter dignus, alter indignus: aut contra. — 28. *Neque aedepol, quid nunc cónsilli capiam, scio, de vírgine istac.*] Intelligit Thais amari virginem ab hoc: et sic ait, ut conciliet nuptias. Nam satis signi est, quod Eunuchi habitum propter hanc sumpsit. Et vide quemadmodum ad captionem nuptiarum res eant: quod tamen dicere non audet Thais: sed ostendit ablescenti coniecturis, quem tentat, sciens amantem virginem: et rursus ostendit petendae sibi uxoris. — 32. *Hoc mihi beneficium, Chaerea.*] Blande nomen repetitum est, *Chaerea*. — 33. *Nunc dehinc spero.*] Nunc iam Chaerea vera veris aequiparata recedit a iocularibus. — 34. *Saepe ex huiusmodi re.*] Hoc est

27. *Indignus, qui faceres.*] H. e. non conveniebat personae tuae; uti recte explicat, et exemplis adstruit I. Fr. Gronovius Observ. III. 8. Ita Hec. III. 5. 27. Plautus, Curc. IV. 2. 27. *Indignus si male dicitur, maledictum id esse dico. Verum si dignus dicitur, benedictum est, meo quidem animo.*

29. *Conturbasti mihi rationes omnes.*] Metaphora negotiatoribus petita, qui *conturbare* dicuntur, ubi vident, se aere alieno oppressos, nec in bonis esse, unde dissolvant debita. Cicero, pro Planc. c. 28. *Verum fac, me multis debere, et in iis Plancio: utrum igitur me conturbare oportet; an ceteris, quum cuiusque dies venisset, hoc nomen, quod urget, nunc cum petitur, dissolvere?* Vide Manutium ad Cic. Att. II. 1. et IV. 17.

32. *Solidum beneficium.*] H. e. integrum. And. IV. 1. 22. Plautus, Curc. III. 35. *Inibis a me solidam et grandem gratiam.*

34. *Saepe ex malo principio magna familiaritas conflata est.*] Ita Romulus apud Livium, l. 9. *Saepe ex iniuria postmodum gratiam ortam.* Est autem *conflandi* vox a metallorum fessoribus desumpta; quae enim liquescunt, *conflari* proprie dicuntur.

principio, magna familiaritas 35
 Mala est, quid si hoc quispiam voluit Deus?
 Equidem pol in eam partem accipioque, et volo.
 Immo ita quaeso. unum hoc scito: contumeliae
 me fecisse causa, sed amoris. Th. Scio.
 pol propterea magis nunc ignosco tibi. 40
 adeo inhumano ingenio sum, Chaerea,
 me tam imperita, ut, quid amor valeat, nesciam.

35. codd. *Ex malo princ.* unde Bentl. *Malo ex principio.*

40. Bentl. *tacito magis.*

41. codd. Bentl. *plerique sum ingenio.* Inde ille effinxit: *Non adeo inhumano ego sum ingenio Chaerea.*

42. codd. *Neque ita imperita,* quod mutarunt Faernus et Bentl.

[Mala est. Quispiam.] Quacumque, vel aliqua. — 35. *Quid si quispiam voluit Deus?*] Pleraque repentinis impulsionebus mirisque proventibus, Deo adscribi solent. Ut, *Descendo, ac te Deo flammam inter et hostes Expedior.* Et, *Hinc me digressum Deus appulit oris.* Et Sallustius: *Ut tanta repente mutatio non Deo videretur. Quid si hoc quispiam voluit Deus?*] Amorem intelligi Deum. — 37. *Equidem pol in eam partem accipioque, et volo.*] Evenire subauditur: et est *εὐλήθεις*. — 38. *Immo ita quaeso.*] Utrum meretricem, an Deos? utrumque enim accipi potest. *Unum hoc scito.*] Unde sciat Thais, inepte quaeritur, quum ipsa res clamet, nunquam conditionem subiturum Chaeream, ut pro Eunucho, etiam servo, ageret sine amoris impulsu. — 40. *Nunc ignosco tibi.*] Culpa non sit hominis, sed amoris. — 41. *Non adeo inhumano ingenio sum, Chaerea.*] Hoc est, immitis non sum, quantitas: ut, *Non obtusa adeo gestamus pectora Poeni.* — 42. *Nesciam imperita.*] Id est, non experta. *Ut, quid amor va-*

36. *Quid si hoc quispiam voluit Deus?*] Ita Plautus, IV. 10. 7. idem de stupro virginis: *Deus impulsor mihi fuit; is me eam illexit.* Et versu 12. *Deos credo voluisse.* Qui erat temeritatis abusus providentiae divinae. Sed et quoties causas rei reddere videntur, rem divinitus accidisse dicebant.

37. *In eam partem accipio.*] Supra IV. 2. 4. *Adelph. Prol. H. e.* quo sensu et mente. Cicero, *Fam. X. 6. Literas quam in domum acceptas sint.*

41. *Inhumano ingenio.*] Vide *And. I. 1. 86.*

Ch. Te quóque iam, Thais, ita me Dî bene amént,
amo:

Py. Tum pól ab istoc tibi, héra, cavendum intél-
lego.

Ch. Non aúsim. *Py.* Nil tibi quídquam credo. *Th.*
Désinas.

Ch. Nunc égo te in hac re mi óro ut adiutrix sies.
Ego mé tuæ comméndo et committó fidei.
Te mihi patronam cápío, Thais: te óbsecro:

V. 44. ante Bentl. erat *tibi ab istoc*. Ordinem ex codd. tribus veteris terrimis mutavit Bentleius.

leat, nesciam.] Non *inhumana*, quia homo, non *imperita*, quia meretrix. Et *neque tam imperita* inquit: quasi dicat, *Neque tam pudica sum, ut, quid amor valeat, nesciam.* — 43. *Te quoque iam, Thais.*] Bene *quoque*: non enim iam hanc ita amat, ut negligat illam: sed hanc illius causa. — 44. *Pol tibi ab istoc, hera, cavendum.*] Facete, tanquam qui soleat capiillum et vestem eius conscindere, quam amaverit. — 45. *Non ausim.*] Pro, *non audebo*: et est verbum huius temporis tantum. *Non ausim.*] Utrum propter aetatem? an propter fratrem suum Phaedriam potius? *Nihil tibi quidquam*] Παρ' ἄλλον quartum; aut *nihil*, pro *non*. *Desinas*] Pro eo quod est, *desine*: an deest *fac*: ut sit, *fac desinas*. — 47. *Ego me tuæ commendo et committo fidei.*] Satis amatorie, ut appareat nunc maxime captum Chaeream, ac mancipatum virgini. *Commendamus nos cognitis: committimus ignotis.* Ergo αὐξήσις est maioris officii, fideique circa Thaidem. — 48. *Te mihi patronam cápío.*] *Te* adiectum, vim habet, et ex animo

44. *Tum pol tibi ab istoc, hera, cavendum intellego.*] Subaudiendum: *Si te quoque iam amat Chaerea. Post si commode infertur tum.* Plautus, Rud. I. 3. 9. *Sed si id parate curavi ut caverem, Tum hoc mihi indecore, inique, inhoneste Datis, Dii.*

45. *Desinas.*] H. e. taceas. Ita And. V. 6. 8. Adelp. III. 1. 23.

47. *Me tuæ commendo et committo fidei.*] Ita And. I. 5. 61. et infra V. 9. 9. Hec. Prol. Alt. 45. Quae locutio quam vim habeat, inde patet, quod victi dicebantur venire in fidem victoris.

48. *Te mihi patronam cápío.*] Videtur respici mos Romanorum veterum, quando ex instituto Romuli plebs e Patriciis Patronas capiebat.

Emoriar, si non hanc uxorem duxero.

Th. Tamen si pater. Ch. Quid? ah! volet, certo scio: 50

Civis modo haec sit. Th. Paululum opperier
n vis: iam frater ipse hic aderit virginis:
Nutricem arcessitum iit, quae illam aluit parvulam.
n cognoscendo tute ipse aderis, Chaerea.

Th. Ego vero maneo. Th. Vin' interea, dum is ve- nit, 55

Domi opperiamur potius, quam hic ante ostium?

Th. Immo percupio. Py. Quam tu rem actura, ob- secro, es?

V. 50. Benth. distinguit: *Tamen sit pater quid.* Ch. *Ah volet, certo scio.* Ita pater ultimam acuit ob sequens encliticum quid.

V. 55. Benth. ex codd. vieno, et cum Bembini. *dum venit.* Alii libri *dum venis is.*

applicantis habitum adolescentis ostendit. — 49. *Emoriar, si non hanc uxorem duxero.*] Vide amatorem adolescentulum, cui a ipso flore nihil dulcius vita est, ipsam despiciens, si sibi uxor non fiat. — 50. *Tamen si pater.*] *Εἰτεπιε,* aut *εὐνομήσεως* secunda. *Quid? ah! volet, certo scio.*] *Quid? deest dicat.* Sed ista omnia ad confirmationem valent. — 51. *Civis modo haec sit.*] Mire hic in votum conversum est, quod timere potuit, non ducturus uxorem, *Paululum opperier si vis: iam frater ipse hic aderit virginis.*] Adeo cito probari potest. — 52. *Ego vero maneo.*] *Modo vero* consentientis est adverbium: has confirmantis: alias coniunctio: alias particula ironiam iuvans: ut, *Gregiam vero laudem et spolia ampla referbis Tuus puerque tuus.* — 53. *Domi opperiamur potius, quam hic ante ostium?*] *Domum ignara illecebrarum meretrix, non solum Chaeream retinet; verum etiam vocat, ubi virgo est.* Et satis callide interrogat an velit, nisi nesciat velle. — 57. *Immo percupio.*] Amatorie, non volo:

49. *Emoriar, si non hanc uxorem duxero.*] H. e. nullam causam dico, quin aut mortem oppetam, aut uxorem ducam violatam virginem. Quarum rerum optio apud stupratam ingenuam erat. *sursus, Them. Att. I. 7.* Emphatice autem dixit *emoriar* pro *aplici moriar.* Ita *Heaut. V. 2. 18.* *Phaedrus I. 6. 7.* *Arida sede ori.*

53. *Nutricem arcessitum.*] Vide supra IV. 7. 37.

57. *Quam rem actura es?*] Formula admirantis. Vide *And. 107.*

Th. Nam quid ita? *Py.* Rogitas? hanc tu in aedae cogitas.

Recipere posthac? *Th.* Cūr non? *Py.* Crede hoc meae fidei.

Dabit hic pugnam aliquam denuo. *Th.* Au, tace, obsecro.

Py. Parum perspexisse eius videre audaciam.

Ch. Non faciam, *Pythias.* *Py.* Non pot. credo, *Chaerea,*

V. 61. *Bentl.* parum perspexisse eius mhi videre audaciam libris inveni-
Idem v. 62. s in *Pythias* extrudi monet. cfr. eundem ad *Heaut.*
V. 2, 40. et *Herm. El. Doctr. Metr.* p. 61.

sed percupio. — 58. *Hunc tu in aedae.*] Pronomen in his plus valet, quam accusatio. *Hunc tu in aedae cogitas?*] Mibi: cum illa iam velit, *cogitas* dixit, volens ut recogitet. *In aedae cogitas recipere posthac?*] Per ancillae verba vult ostendat, quam sit tractandorum adolescentium perita meretrix. — 59. *Posthac?*] Post hoc factum, post hanc audaciam. *Crede hoc meae fidei.*] Puellariter dixit, *meae fidei.* — 60. *Dabit hic aliquam pugnam denuo.*] Ero stupro: ut, *At non in Venerem signa nocturnaue bella.* Et, *Vereturque bella et ingens facinus.* Et *Lucilius, Vicinus, o socii, et mugnam pugnavimus pugnam.* *Dabit* autem proprie pro *induces*: ut, *magnam dabit ille ruinam.* *Au, tace obsecro.*] *Au* interiectio est. perturbatae mulieris: ut apud *Gracchum loq.* — 61. *Parum perspexisse eius videre audaciam.*] *Parum aliquando* est. Et non *sensisse*, sed *perspexisse* dixit, ut iam non sit experienda illius audacia, quae sit perfecte cognita. — 62. *Non faciam, Pythias.*] Bene et moraliter appositum *Pythias.* *Non pot. credo; Chaerea, nisi si commiseram non erit.*] Ioculariter, ut ille; *Pythias*, dicit, ita haec *Chaerea*

58. *Cogitas.*] H. e. in animum induxisti, decrevist. Ita *Est.* IV. 7. 7. *Heaut.* III. 3. 46. [*Nam quid.* Sic dicebant Veteres pro *quidnam.* *Phorm.* I. 4. 22. *nam quod* pro *quodnam.* *Virg. Georg.* IV. 415. *nam quis te iuvenum confidentissime, nostras iussis adire domum ubi vid.* *Servium.*]

59. *Crede hoc meae fidei.*] Ita *Plautus, Amph.* L. 1. 236. *Tuae fidei credo? Me.* *Meo.*

60. *Dabit hic aliquam pugnam denuo.*] H. e. novum ciebit turbas. *Supra* IV. 3. 21. *Plautus, Capt.* III. 4. 53. *Profecto iam aliquid pugnae edidit.* *Bacchid.* II. 3. 39. *Ausculta pugnam, quam voluit dare.*

isi si commissum non erit. *Ch.* Quin, Pythias, u me servato. *Py.* Neque pol servandum tibi quidquam dare ausim, neque te servare: apago te. 65
Th. Adest optime ipse frater. *Ch.* Perii haecle: obsecro,
 beamus intro, Thais: nolo me in via
 am hac veste videat. *Th.* Quamobrem tandem? an
 quia pudet?
Th. Id ipsum. *Py.* Id ipsum? virgo vero! *Th.* I
 praee, sequor.

sa. — 63. *Quin Pythias.*] Iterum nomen vultuose est additum. *uin*, pro *impb.* — 64. *Neque pol servandum tibi quidquam dare ausim.*] Totum garrule et gesticulose, ut puellam cum lolescentulo fabulari videas. — 66. *Adest optime ipse frater.*] *Optimus*, opportune. Et non est additum, cuius frater: ut-
 ste in re manifesta. — 67. *Nolo me in via cum hac veste
 ideat.*] Subtiliter adolescens, quia nihil profecerat, dicendo, *per-
 spio*, invenit causam, quia tandem ingredi possit. — 68. *Quam-
 obrem tandem?*] Pro *simon*. Interrogatio haec increpationem con-
 set impudentissimi facti. *An quis pudet?*] Haec interrogatio
 rationis plena est in eum quem nihil pudet. — 69. *Id ipsum?*] *Id
 veluti molesto vultu dicitur: adeo ut initetur dictum, vultumque
 lus Pythias. Virgo vero!*] *Vero siquavis?* nam *siquavis* est.
 t, *Egregiam vero laudem! Virgo.*] Quasi qui minime pudicitiae
 atum ac verecundiae virginalis veneretur. *I praee, sequor.*] Mani-
 stum est, cur meretrix docta capiendorum juvenum praecire velit
 haeream, et in consequendo ipsa sit tardior. Vult enim liberum sine
 bitris cum puella esse colloquium, et licitum amorem. Nisi forte
 namus *Terentium* haec sine causa fecisse, qui sit artificiosissimus
 aeta. Nam neque ipsa ingreditur cum *Chaerea*, neque ingredi simul

63. *Nisi si commissum non erit.*] *Ὁλίσθησεν* videtur.
 mus enim est: *Non credo, nisi tam; si tibi commissum non erit
 idquam.*

64. *Neque servandum tibi quidquam dare ausim.*] *cerō*, *Fam. XV. 1. Ita alienata a nobis, ut neque expectandum ab
 neque committendum in quidquam videatur:*

69. *Virgo vero!*] Haec cum stomacho dicta, q. d. *Pudet se
 via videri cum veste spadenis; virgo vero ab se vitata esse, cuius
 pudare debet.* *Cicero, Att. IX. 16. Est hic quidem timoris causa:
 vero; sed stomachari desinamus.* [Mente supplendum est: *etiam te
 si pudet.*]

Tu istic mane, ut Chremem introducas, Pythias. 70

permittit Phaedriam. — 70. *Tu istic mane, ut Chremem introducas.*] Relicta est Pythias ob multas causas: et in primis, ut possit per eam delusus Parmeno pavore suo senem compellere, ingressi ad meretricem, et praesentem fieri ad confirmandas nuptias.

ACTUS QUINTUS.

SCENA TERTIA.

PYTHIAS. CHREMES. SOPHRONA.

Quid? quid venire in mentem nunc possit mihi?
 Quidnam? qui referam sacrilego illi gratiam,
 Qui hunc supposuit nobis? *Ch.* Move vero ocias

V. 2. ante Faernum et Bentl. legebatur *illi sacrilego*, quod ex multis codd. mutatum.

V. 3. codd. *supposuit*. Lenissime correxit Bentl. *supposivit*. Plantus saepius *exposuit*, *deposuit*. Etiam Catull. XXXV. *deposuit olivam*.

1. *Quid? quid venire in mentem.*] In hoc loco cogitanda disputatio est apud se ipsam Pythias, quatenus Parmenonem dolo posse ulcisci. — 2. *Quidnam?*] Sic Cicero, *Sed earum rerum artificem, quem? quemnam? recte admones, Polycletum esse dicebant. Qui referam.*] Qui, quomodo, vel ut. — 3. *Qui hunc supposuit nobis.*] Proprie *supposuit*. Nam ut *subduci* dicuntur, quae nolumus amittere, ita *supponi* quae non desideramus. Sic *Plautus*, *pro scorto supponetur hircus unctus nautea. Move vero ocias* 14.

1. *Quid?*] Vide supra III. 2. 51. Cicero, *Verr. I. 54. Quod est igitur remedium?* quod 2. Ubi *Asconius Pedianus* *Reperit*, inquit, *Quod? ut deliberantis cunctatio videatur inesse verbis eius.*

3. *Supposuit.*] Ita Prol. 89. *Frequentes autem ab antiquis suppositiones introducuntur, sed frequentiores in comoediis quam in traegoeidiis. Plantus, Caterv. 2. neque ulla amatio, Nec pueri suppositio.*

Te, nūtrix. *So.* Moveo. *Ch.* Video, sed nihil prō-
moves,

Py. Iamne ostendisti signa nutrici. *Ch.* Omnia. 5

Py. Amābo? quid ait? cognoscitne? *Ch.* Ac mēmo-
riter.

Py. Bene, aēlepol, narras: nam illi faveo virgini.

te intro: iamdudum hēra vōs exspectāt domi.

[irum bonum, eecum, Parmenonem incedere

nutrix.] Vero pro interiectione posuit stomachantis. — 4. *Vi-
deo, sed nihil prōmoves.*] Hinc est illud *Virgilianum*, *Ille gra-
m celerans studio properabat anili.* Scilicet non re celerabat, sed
odio. *Promoves.*] Proficis. — 6. *Amābo! quid ait? cog-
noscitne?*] Exhibitum spectatori est, quid post scenam geratur, id
ē, agnitio puellae. *Ac memoriter.*] Plus intulit quam interroga-
tur: nam magna sunt signa, in quibus anilis memoria non erat, *Ac
emoriter.*] Responsionis brevitās attulit compendium perquirenti,
plura interrogaret: — 7. *Nam illi faveo virgini.*] Quasi
cat, illi faveo, non Chaereae. Et simul causa est, cur illum ulcisci
piat: quia scilicet multum illi favet. — 9. *Virum bonum.*] *El-
lesia.* *Eccum Parmenonem incedere video.*] Res odio dig-

de ad Heaut. V. §. 12. — *Move vero acius te, nūtrix.*
Plautus, Tris. III. 3. 73. *Quin te hinc amoves? et te moves?* Aul.
1, 1. *Testudineum iatum tibi ego grandibo gradum.* [*Move vero acius
e. celeriter perge.* Sic Theocrit Idyll. XV, 29. *κινεῖ δῆ.* Andr. IV.
16. Vid. Lindenbrog, ad h. l. Particula *vero* singularem vim habet.
de Divin. II. 8. *Quod enim is, qui divinat, praedicat, id verò su-
ram est.* Liv. XLV. 19. *universos omnia et huic tribuere et illi vero
jare.* ubi vid. Drakenborch.]

6. *Memoriter.*] Plautus, Asin. III. 2. 38. *Us memoriter me
uream vocabas atriensem!* Simile memoriae exemplum in nutrice est
aut. IV. 1. 3. [*Ac intendit orationem, quasi dicas etiam, vel, et
idem.* Andr. II. I. 37. *ego vero ac lubens.* Supra III, 5. 43. *ego
v illud feci ac lubens.* *Memoriter* est sine monitore. Similis locus
Sueton. Ner. c. 10. *omnes ordines subinde ac memoriter salutavit.*
vid. Oudendorp.]

9. *Eccum Parmenonem incedere video.*] *Incedere* est
ise et cum dignitate quadam ambulantium. Plautus, Pseud. I. 4. 17.
*um eccum video huc, una Simonem simul Cum suo vicino Caliphone
edere.* Virgilius, Aen. I. 46. *Ast ego, quas Divam incedo regina.
quem locum vide Servium.*

Videó. vide, ut otiósus it, si Dis placet!
 Speró me habere, qui hunc excruciam meó modo.
 Ibo intro, de cognitione ut certúm sciam:
 Post éribo, atque hunc pénétrébo sacrilegum.

V. 11. sicut Bentl. erat *meo excruciam modo*, qui ordinem suum ex veterissimo codice Prisciani p. 1143. Ita *meo* ictu acut ut Heaut. II. 4, 21. Andr. I. 1, 126.

V. 13. Bentl. *Post exeo*. Nam *Ibo intro* — *Post verbo esse* inustum. Cfr. supra III. 2, 40.

nior, novitate scilicet incessus. — 10. *Vide ut otiosus is.*] In illi securitatem, quem sollicitum redditura est: non enim ulla alia vindicta post, praeter istam, *Vide ut otiosus is.*] Vultus dicit, gestu, eum esse securum. Et mire poeta laetum describit, ut reus ostendat esse commotum. *Si Dis placet!*] Proprium est exultantis propter indignitatem alicuius rei. — 11. *Spero me habere* Pro *habituram*, aut, *spero pro credo*, more suo. *Meo modo.*] est, ut volo. — 12. *Ibo intro, de cognitione ut certum sciam.*] Eleganter, defatigare Parmenonem non necessarium per sed ex occasione. Nam post eum dicit se ire intro: exitura autem, ipsum in timorem commiciat.

10. *Si dis placet.*] De frequentissimo huius dicti usu vid. Adolph. II. 5. 30.

11. *Meo modo.*] H. e. meo arbitrio. Ita Andr. I. 1. 126. aut. II. 4. 21.

12. *De cognitione.*] Vox propria de liberis expositis, e nunc repertis. Hec. V. 3. 33. — *Certum sciam.*] Ita supra 31. Hec. III. 1, 43. Phorm. I. 2. 98.

ACTUS QUINTUS.

SCENA QUARTA.

PARMENO. PYTHIAS.

REVISO, quidnam Chaërea hic rerum gerat.
 Ad si astu rem tractavit, Di vostram fidem!
 tantam, et quam veram laudem capiet Parmeno!
 Nam ut mittam, quod ei amorem difficillimum, et

1. *Reviso, quidnam Chaërea hic rerum gerat. Quod astu rem tractavit.*] *Astu*, pro *astute*, modo adverbium alias nomen: ut *Am in astu venit?* — 2. *Di vostram fidem!*] Modo non invocantis est, sed admirantis, et est figura *ἐπιφωνήσεως* facta. — 4. *Nam ut mittam, quod ei amorem difficillimum, et carissimum.*] Quum dicere deberet, *si amorem et difficillimum et carissimum confeci*: primo quasi obditi superioris transit ad virginem: deinde addit causam ex abundantia. Quod si dixisset, *Amorem confeci*: posset intelligi *con-* *i*, expediti, perfecti. At vero *virginem confeci* quid ingimus, nisi hoc unum, quod insultat Parmeno confectam virginem: id dicat superatam atque devictam? Nam proprio hoc verbum con- *t* gladiatoribus iis, qui gravissimis vulneribus occubuerunt. Sic *ro* in Catilinam, *Gladiator illi confecto et saucio*. Convenit ergo *il*ibus verbis, et velut iocose verniliterque factanti, rem confectam

1. *Quidnam rerum gerat.*] Ita Phorm. I. 2. 95. Plautus, I. 1. 15. *Ne me observare possis, quid rerum geram.*

2. *Astu rem tractavit.*] H. e. dolo. Errat enim Donatus, *ns, astu* hoc loco esse adverbium. Plautus, Epid. IV. 1. 19. *c congregiar astu.*

3. *Quam veram laudem capiet.*] Citat Servius ad Virgil. 694. Dicitur autem *capere laudem* eodem sensu quo *capere hono-* Plaut. Bacch. III. 3. 34. — *Parmeno.*] Magnifico de se, *id* de alio et magno homine loquitur. [Nam nomina propria saepe *untur* pro pronomibus, quando quis de se loquitur. Phorm. V. 8. *Phormionem qui volet lacessito* h. e. me. Hec. V. 4. 38. *an te-* *quidquam Parmenonem praetereat* i. e. me. Magnam autem vim *et* nomen sic positum.]

Carissimum, ab meretrice avara virginem
 Quam amabat, eam confeci sine molestia,
 Sine sumpta, sine dispendio; tum hoc alterum,
 Id vero est, quod ego mihi puto palmarium,
 Me repperisse, quo modo adolescentulus
 Meretricum ingenia et mores posset noscere:
 Mature ut quum cognorit, perpetuo oderit.
 Quae dum foris sunt, nil videtur mandius,

V. 6. Bentl. corr. *quo amabas, eum confeci* etc. *Confeci* id expediti amorem difficillimum et carissimum, quo amabat virginem ab meretrice avara. *Amare a meretrice virginem et domo et familia meretricis.* Sic *amare a lenone* Adelph. 2, 30. Plaut. Pseudol. I. 2, 69. Poenul. V. 2, 132.

esse in puella virgine, et non exhibere Chaereae damnum vel tium. — 5. *Ab meretrice avara virginem quam amabat.*] *Amocumque* secunda. *Difficillimum*, quia virginem quam amabat: *Carissimum*, quia a meretrice avara. — 8. *Id est.*] *Vero*, nisi ornativum esset, nihil significaret. *Palmarium* Palma dignum. — 10. *Meretricum ingenia.*] Optime, *meretricis* dixit, sed potius *meretricum*. — 11. *Mature.*] et ante tempus. *Ut cum cognorit.*] *Suaviter non noverit, cognorit*, dixit: quod est plenae perspicaciae. *Mature ut cognorit.*] Bene addidit *mature*. Fere enim cito cognovisse fuit: sed id ad illecebram fuit quod * cognitus est cito. — 12. Q

5. *Ab meretrice avara virginem quam amabat.* dixit, *ab meretrice amabat*, uti Plautus, Pseud. I. 2. 69 *amant a lenone.* [*Amorem i. e. rem quam amabat.* Ovid. Met. I. *Primus amor Phoebi Daphne.* Drakenb. ad Sil. Ital. XV. 243.]

6. *Eam confeci sine molestia.*] Sensus est: *Effeci virginem suo modo fruendam.* Plautus, Pseud. I. 1. 110. *Satin' et hanc hodie mulierem efficio tibi, Tua ut sit?* Donati interpretati Aptuleus firmare videtur, qui *interficere virginitatem* dixit. Adde ad Petron. c. 20. [*Eam abundat.* Saepe enim Veteres post verba *dam interiecta is, hic* et similia ponunt, quae abesse possunt. v. 29. *virginem istam, Thaidi quae hodie dono data est, scis eas esse civem.* Adelph. III. 3. 4. *si illum potest, qui alicui rei est, eum ad nequitiam adducere.* Vid. Interpretes ad Liv. XXV. 27. *Confeci* h. e. effeci ut ea potiretur. Q. Cic. de petit. consulat. c. 1

9. *Palmarium.*] H. e. praecipuum, et dignum, cui palmatur; uti loquitur Heaut. IV. 3. 31.

12. *Mundius.*] Proprie de mulieribus. Plaut. Menaec.

māgis compositam quidquam, nec māgis elegans,
 , cūm amatore [suo] quān coenant, liguriunt
 um vidēre ingluviem, sordes, inopiam: 16

14. spurium esse Bentl. censet. Faërnus suo cum codd. nonnullis om. *Ligurire* secundam semper producere, adeoque *ligurire* scribendum videri, Bentlei. his locis demonstravit: Horat. Serm. I. 3, 31. II. 4, 79. Enn. ap. Donat. Phorm. II. 2, 25. Anson. Ep. 128. Plaut. Capt. I. 1, 16. Idem monet *coenant* inveniste in ultima syllaba acui, et *amatore suo* stulte dictum esse pro *amatoribus suis*.

15. Faërnus et Bentl. *inluviem*, ex codicibus.

foris omnia.] Apud amantes scilicet. *Nihil videtur mun-*
 .] Bene *videtur*: non enim sunt. — 13. *Nec magis*
positum quidquam.] Bona varietas. Nam haec omnia per
 arativum gradum. *Nec magis elegans*.] More suo, ne di-
compositius aut elegantius: ut supra. *Hoc nemo suis minus inesp-*
magis severus. — 14. *Quae, cum amatore suo quum*
ant.] Unum *cum* praepositio est: alterum coniunctio. Et
 r haec figura *ἰσικτότης*. *Liguriunt*.] *Ἀπὸ τοῦ λυγροῦ* quod
 dum Graecos *suave* intelligitur, *Ligurire* dicitur, qui eleganter
 re senum multo fastidio suaviora quaeque degustat. — 15. *Ha-*
videre ingluviem.] Ordo erat, *Harum videre inglu-*

Munditia illecebra animo est amanti. Ita Lucretius, IV. 1275.
 o corporis cultu, dixit. Horatius, Carm. I. 5. 5. simplex mundi-
 Phaedrus, IV. 4. 21. Mundum muliebrem. 1 Petr. III. 9. *ἐνδύ-*
ματιὰς κόσμος.

13. *Compositum*.] Ad venustatem formatum. *Componi* pro-
 ces dicitur, quae in iustum et decorum ordinem redigitur. Plant.

I. 3. 97. *Suo quique loco videntur capillus satis compositus est com-*

Tum forma et vultus dicuntur *componi* in quandam elegantiam.
 18, Annal. IV. 1. *Palam compositus pudor*.

14. *Liguriunt*.] Explicat Donatus, et h. l. et supra II. 2. 4.
 plum ligurientis meretricis est in Plauti Bacchidibus, et Heaut.
 48. seqq. Apuleius, Metam. X. *Partes opimas quasque devorabam,*
acidiora seligens, abliguriebam dulcia. Vide porro Comment. ma-

15. *Ingluviem*.] Festus quasi *inguluviem* format a *gula*. In
 s proprie est sinus ille, in quem cibus reconditur, antequam in
 rem demittatur. Hinc translate pro voracitate sumitur. Horatius,
 . 2. 8. [*Illuvies* a non lavando dicitur et contraria est munditiei.
 iores libri habent *ingluviem* i. e. voracitatem. Vid. Interpretes
 L]

viem, sordes, inopiam, quam inhonestae e
 domi: id est, cum solae sint, ut inhonestae, atque avidae
 quum foris sunt, coenant scilicet. — 17. Quo pacto
 Ex pro cum positum est, deest madidum, aut maceratissimum;
 nam apparet et sordidum esse, et quasi atrum de-
 nem, qui ex iure hesterno sit comedendus. Cui contraria
 posuit, de deliciis militum loquens, *Panes anim in dies*.
 quit. *Ex iure hesterno panem atrum vorant.*] quidam volunt,
 ex antiquitate mucidum: quasi dicat, pane
 hesterno iure, accipientes deglutiunt. — 19. *Ego p*
istis dictis et factis, scelus, ulciscar.] Miro s
 tae et ab initio non placatur Pythias nec in gratiam red
 Et insuper nunc mire a Parmenone irritatur magis: ut per ei
 terreatur, et per Parmenonem ingredi ad Thaidem cogat

17. *Ex iure hesterno panem atrum vorat*
 ater Graecis itidem *μίλας ἄφροσ* dicitur, quod Germani imit
 furibus conspersum panem vocat Phaedrus, IV. 17. 4. *sordi*
nini, Iuvenalis, Sat. V. 11. Eandem inopiam tangit Arg
 Plantinus, Asin. I. 2. 16. *Sordido vitam oblectabas pane*.
inopia. Dixit autem panem ex iure, phrasi medica. Pl
 I. 2. 28. *Resinam ex melle Aegyptiam vorato, salvom fecer*
 III. 19. *Instrium ex vino*. Sed et generatim in rebus quae
 ex valet cum. Varro R. R. III. 10. *Pullis apponitur nastursii*
 Porro iure hesterno dixit pro semeso. Horat. Serm.
Multaque de magna superessent fercula coena, Quae proci
inerant hesterna canistris.

18. *Salus est adolescentulis.*] Commodum i
 runt salutem. Sensus est: *Salvi sunt adolescentuli, qui*

iscar: ut ne impune in nos illuseris. 20

20. Bentl. ex aliquot libris: *impune nos illuseris*, Sic. Haut. IV. 4, 19. Phorm. V. 8, 22.

scena per senam nuptiarum confirmatur. Haec ergo artificibus et oratoribus, caetera spectatoribus poeta exhibet.

ess. Sallust. Catil. c. 51. *si digna poena pro factis eorum reperitur*. vid. Curtium.]

ACTUS QUINTUS.

SCENA QUINTA.

PYTHIAS PARMENO.

Py. **P**roh fidem Deum! facinus foedum! o infelicem adolescentulum!

o scelestum Parmenonem! qui istum huc addaxit.

Pa. Quid est?

Bentleius cum aliis haec praecedenti scenae adnectit, quintam scenam demum inde a verbis: *Ex meo propinquo* ctr. ordiens. —

V. 1. Bentl. ex codd. *deum fidem*. Servius ad Aeneid. II. 502. sic citat: *Proh deum atque hominum fidem*. Unde Bentl. legendum con. *Proh deum atque hominum, facinus foedum*.

1. *Proh fidem Deum.*] *Vim magnam ostendit, deorum imitans fidem: quasi in hoc negotio nihil possit humanum consilium.*
roh fidem Deum.] Simulata perturbatione sui, Parmenonem terret Pythias. *Proh fidem Deum.*] Haec singula pronuntianda sunt tristo et attonito vultu. *Foedum.*] *Crudele. Sallustius, Pœdi oculi. infelicem adolescentulum!*] Plus est miseriam adolescentis cere Pythiam, quam irasci ei. — 2. *O scelestum Parmenonem!*] verba sunt, perit miser adolescens, quum in eodem peccato irasci-

1. *Facinus foedum.*] Recte de *crudeli* explicat Donatus idius, *Metam. I. 165. Foeda Lycaonias referens convivia mensae.*

Py. Miseret me: itaque, ut ne viderem, misera haec
effugi foras,

Quae futura exempla dicunt in eum indigna. **Pa.** O
Iuppiter!

Quae illaec turba est? numquam ego perii? adibe. quid
istuc, Pythias?

Quid ais? in quem exempla fient? **Py.** Rogitas, ad-
daciissime?

Perdidisti istum, quem adduxti pro Eunuchorum adolescen-
tulum,

Dum studes dare verba nobis. **Pa.** Quid ita? aut
quid factum est? cedo.

tur Parmenoni Pythias, non Chaereae. — 3. *Miseret me.*] Haec omnia quasi secum loquitur: et fingit se nescire, quod assistat Parmeno. — 4. *Quae futura exempla dicunt in eum indigna.* Graves poenae, quae possunt caeteris documento esse, exempla dicuntur. *In eum indigna.*] Modo per indigna foeda crudelitate significat. Ut *Virgil.* *atque illi Misenum in litore sicco, Ut venere, vident indigna morte peremptum.* — 5. *Quae istae turba est?*] Quae loquitur: aut quae ostentat ex visu ac dictis. Sed apparet, vultum Pythiae turbam dicere. *Ut in Andria, Sed quid Pamphilum atrox animatum video? Vereor quid siet. Oportet, ut sciam an quidnam haec turba mihi tristitiae adferat.* — 6. *Rogitas, addaciissime?*] Totum hoc terribile est in gestu ac vultu Pythiae, et nimis usitatum et femineum. — 7. *Perdidisti istum, quem adduxti.*] Artificiose non accusat, quid peccaverit adversus Thaidem, quasi ex poena adolescentis plus doleat, quam irascatur Parmenoni. — 8. *Dum studes, dare verba nobis.*] Bene, *studes dare:* neque enim dedisti. *Quid ita?*] Deest dicit: ut sit, *Quid illi est?*

Livius, I. 26. Unde foedare est vulnerare et lacrare. Plautus, Amph. I. 1. 91. Foedant et proterunt hostium copias. Adde Servium ad Virgil. Aen. II. 55. [*Itaque ut ne viderem.* Recte Perizon. ad Sanctii Min. IV. 11. p. 723. coniungit omnia, et sine interrogatione verba *exempla indigna, quae dicunt in eum futura* refert ad *viderem*, et sic edidit Bentleyus.]

4. *Quae futura exempla dicunt in eum indigna.*] Quid *exempla* h. l. sint, recte explicat Donatus. Ita infra IV. 7. 21. Phorm. IV. 4. 7. Plautus, Mostell. V. 1. 67. *Exempla aedepol faciam ego in te.* [*Facere vel edere exempla in aliquem* significat grave supplicium de aliquo sumere, ut eius poena aliis exemplum sit. Caes. B. G. I. 31. *in eos omnia exempla cruciatusque edere.* Infra V. 6. 21. *at-*

- g. Dicam; virginem istam, Thaidi hodie quae donô
data 'st,
* eam hinc civem esse; et fratrem eius esse appri-
me nobilem? 10
h. Nescio. Py. Atqui sic inventa 'st. eam iste vi-
tiavit miser.
i. ubi id rescivit factum, frater violentissimus —
k. Quidnam fecit? Py. Colligavit primum eum mi-
seris modis. — Pa. Hem! —

- V. 9. ante Faernum erat: *Thaidi quae hodie dona*, ut est in cod.
Bembino, ceteris fere Faerno faventibus.
V. 10. Bentl. ex codd. suis: *Scis eam civem hinc esse*, ne civem in
thesi occultetur. Idem deinde mera coniectura *fratrem ois esse*.
Nam, inquit, nunc indicat, fratrem virgini esse; non sumit ut
Parmenoni notum. Qui enim potuit hoc scire, qui ne ipsam
quidem, quae esset, sciret?
V. 13. Faern. et Bentl. *Hem* cum nonnullis codd. delent.

[? — 10. *Scis eam hinc civem esse.*] Eam abundat: quem-
modum supra, *Quam amabat virginem, eam confeci sine molestia*.
[*fratrem eius apprime nobilem?*] Haec ad terrorem et
pam aucta sunt. Nam primo *virginem* posuit post *civem*, ad ul-
imum *nobilis sororem*. — 11. *Nescio.*] Perturbatur Parmeno: nec
sare potuit, nec consentire volebat: sed quasi defensionis loco dixit,
scio. Atqui sic inventa 'st.] Facile est ut credat, qui dicit
scio. Ergo Pythias non laborat, ut suadeat civem esse. *Atqui*
e. inventa 'st.] Magnum horrorem incutit audienti, non accu-
do, sed miserando Chaeream. — 12. *Frater violentissimi-
s.*] Hoc inventum est, quod daretur ad nobilem. — 13. *Colli-
git primum eum.*] Mira tarditas, ad torquendum Parmenonem.

in se exempla edent. Vid. Donat. ad h. l. et Phorm. IV. 4. 7. item
Mamb. ad Liv. XXIX. 27. 4.]

10. *Hinc civem.*] Gr. *ἐκ τῆς πόλεως*. Ita supra II. 2. 3.
d. V. 1. 14. — *Apprime nobilem.*] Ita Plautus, Cistell. I. 2. 6.
eslensens quidam hic est apprime nobilis.

12. *Frater violentissimus.*] Qui iram cohibere nequeunt,
lensi dicuntur. Plautus, Truc. II. 7. 43. *Nunc ego meos animos vio-
los, meamque iram ex pectore iam promam.* Livius, I. 46. *Duo
santa ingenia coniungerentur.*

Quis homo pro moechno unquam vidit in domo meretricia

Prædixi quemquam? *Py.* Nescio. *Pa.* At ne nesciatis, Pythias,

- V. 14. Bentl. corr. *et quidem orante.* Nam *equidem* in pratoribus semper personæ primæ esse.
 V. 18. Bentl. *unquam pro moechno,* ne pro acuat et moechno si deprimatur.

simul etiam relictus ad succurrendum locus. — 14. *Atquidem orante, ut ne id faceret, Thaido.*] Adeo *vissimus.* Et recte hoc additum, ne speret auxilium a Thaido. 15. *Nunc minatur.*] *Minatur,* ut succurri possit ei, sit passus. *Minatur porro, sese.*] Deest *facturum.* *Quo chis solet.*] Deest *feri.* — 17. *Quid ita rursus?*] callide Pythias hunc dicit *violentum:* et tamen iniustum audi dici non patitur, sed defendit, ut magis terreat Parmenonem. 18. *Quis homo pro moechno unquam.*] Causa finalis. Vixit apud meretricem vitavit: mercedem offert: petitur ad cium. — 19. *Nescio.*] Quam astute dixit *nescio:* ne ad contradicendum amitteret fidem supplicis personæ, ac veritas. Vult enim magis nuntii officio fungi, quam persuaderi.

15. *Quod moechnis solet.*] Plusculas moechorum deorum poenas Athenis a Dracone et Solone legislatoribus constituta legit Meursius. Them. Att. L. 4. H. l. Chaerea fingitur colligatu cui deprehenso virilia essent amputanda. ne vasis salvis rediret.

Nec, edico vobis; nostram esse illum herilem filium.

Py. Hem,

20

Obsecro, an is est? *Pa.* Ne quam in illum Thais vim fieri sinat.

Atque adeo autem cur non egomet intro eo? *Py.*

Vide, Parmeno,

Quid agas, ne neque illi prosis, et tu pereas: nam hoc putant,

Quidquid factum est, ex te esse ortum. *Pa.* Quid igitur faciam miser?

Quidve incipiam? ecce autem video rure redeuntem senem.

25

Hanc huic, an non [dicam]? dicam hercle, etsi mihi magnum malum

V. 24. Bentl. *a te esse ortum*, ut Andr. III. 2, 9. II. 1, 25.

V. 26. Bentl. post *an non* de conjectura *dicam* interposuit, ut metro laboranti succurreret.

D. *Dico, edico vobis.*] *Ἀνεγὼς*, ut supra, *Ubi quaeram? ubi haestigem? Dico.*] Tibi, Pythias. *Edico.*] Omnibus tuis. Ergo et universos utrumque refertur, et *dico* et *edico*. — 21. *Obsecro, an is est?*] Insultantis, ut in Phormione, *Hiccine eras?* nam habebat eum esse. *Ne quam in illum Thais vim fieri sinat.*] Nam bene providet Pythias! — 22. *Atque adeo autem cur non egomet intro eo? Py. Vide, Parmeno, quid agas, ne neque illi prosis, et tu pereas.*] Totum hoc ad id addidit, et senex intramittatur ad confirmandas nuptias. Sed postea hoc agit, personae nesciunt. — 25. *Quidve incipiam?*] *Facimus medicina, incipimus ingentia. Ecce autem video rure redeuntem senem.*] Choragi est administratio, ut opportune in proscenium. — 26. *Dicam huic, an non?*] Hoc non esset verisimile, nisi dubi-

mine et flagitio opprimitur. Plautus, *Asin.* III. 2. 17. *Ubi parietes infoderis, in furto ubi sis prehensus.* Cicero, *Fam.* VIII. 7. *Servius nulla nomini persuasisset, te moechum esse, nisi triduo bis deprehensus esset.*

21. *Obsecro, an is est?*] Sarcastice interrogat, fingitque se scire, quod dudum noverat. Ita Phorm. V. 7. 52.

25. *Vide, quid agas.*] Formula monendi et absterrendi. *Su-* II. 1. 18. *Adelph.* III. 2. 45. *Phorm.* II. 2. 32.

24. *Ex te esse ortum.*] H. e. te eius auctorem esse. Ita *Id.* III. 2. 9. *Adelph.* V. 3. 11.

Scio paratum: sed necesse est, huic ut subveniat.
Py. Sapis.

'Ego abeo intro: tu isti narra omne[m rem] ordine,
 ut factum siet.

V. 23. codd. *omnem ordinem*. Unde Faërnus et Bentl. *omne ordine*.
 Sic *omne* absolute Plaut. Amphtr. II. 1, 52.

tasset. Quid enim ad Chaeream pertinet, dubitat. — 27. *Scio paratum: sed necesse est.*] Haec causa dubitandi fuit: quod hinc Parmenonis, illinc adolescentis periculum cernitur. *Sed necesse est,*] *Dicere* subaudiendum est: ut sit, *Sed necesse est dicere* et *ἀποδείξας* inferendum est quod sequitur. Deest enim *propterea*, ut quid tale. *Sapis.*] *Sapis* dicit, non videns quid futurum sit: tantum derisisse contenta.

ACTUS QUINTUS.

SCENA SEXTA.

LACHES. PARMENO.

La. Ex meo propinquo rure hoc capio commodi,
 Neque agri, neque urbis odium me umquam percipit.

Ex meo propinquo rure hoc capio commodi.] *Annotandum, quod huius senis nomen apud Terentium non est: apud Menandrum Simon dicitur.* — 1. *Ex meo propinquo rure hoc capio commodi.*] Firmatur mentis status trepidantis senis, ut appareat, quam inopinato malo amens fieri possit: quod ipsum superius et in Parmenone servatum est. Imparatis enim mentibus mala meliora sunt. Ergo nunc tam otiosus incedit senex, ut neque mores increpet, nec quidquam suspicetur mali, sed agat gratias proximae villae, cuius beneficio non scit, quid in urbe agerent filii. Et nunc adest, ubi opus est poetae. Et vide hanc causam fuisse, cur non ad villam divertent. Omnes villas comicas suburbanas esse, commoditatem ipsam nunc explicat et ostendit. — 2. *Neque agri, neque urbis.*] Tragicus

2. *Odiu[m] me percipit.*] Particula *per* intendit significatio

- si satias coepit fieri, commutó locum.
 d estne ille noster Pármeno? et certe ípsus est.
 quem praestolare, Pármeno, hic ante óstium? 5
 1. Quis homó 'st? ehem, salvum te ádvenire; [here,]
 gaúdeo.
 2. Quem praestolare? *Pz.* Péril! lingua haerét me-
 tu. *La.* Hem!

V. 6. Bentl. ex codd. *se advenisse gaudeo.* Et *haec* duo libri om.

varatus. Delicias memorat, qui pericula cogniturus est. *Odi-um
 unquam percipit.*] Fastidium ex abundantia est. — 3. *Ubi
 satias coepit fieri.*] Suffecerant ad hanc sententiam duo superio-
 ri versus: sed *brévyta* est senilis eloquii, faceti et garruli simul.
Ubi satias.] Deest nam: ut sit, *Nam ubi satias coepit fieri.* Et
epit pro *coeperit.* *Satias*, odium: ab eo quod praecedit, id
 ad sequitur. *Commuto locum.*] Mira brevitate duas res expli-
 cit simul. — 4. *Sed estne ille noster Parmeno? et cer-
 ipus est.*] Et dubitavit et firmavit postea, utpote senex, visu
 languido, atque oculis aetate defessis. — 5. *Quem praesto-
 re, Parmeno, hic ante ostium?*] Nove: non *Cui praesto-
 re*, sed *quem* dixit. Aliter *Tullius* in *Catilinam*, *Qui tibi ad fo-
 rum Aurelium praestolarentur.* *Praestolari* est praesto esse et appa-
 re, hoc est, obsequi. — 6. *Quis homo 'st?*] Quare, *Quis
 homo?* quum providerit venientem. Utrum non vult videri provi-
 se, ne quid fallaciae parasse videatur? Sic et in *Andria*, *Quasi de
 proviso respice ad eum.* Vel, quia perturbatur exanimatus, qui dum
 id apud *Thaidem* geratur, auscultat, non videt senem propius acce-
 re, quem longe viderat. An vero idcirco hoc fingit, quia quod pa-
 ret dicere de *Chaerea*, postquam cominus ventum est, non audet
 mi? — 7. *Lingua haeret metu.*] *Virgilius*, *Et vos faucibus*

in verbi simplicis. *Plautus*, *Truc.* II. 5. 14. *vix eam cito odium
 recipit.* coll. *Gron. Lectt. Plautt.* p. 23.

3. *Ubi satias coepit fieri.*] Ita *Hec.* IV. 2. 18. *Plautus*,
rud. I. 3. 100. *Ut hodie ad litationem huic suppetat satias Iovi.* *Ac-
 tus*, *Astyanacte*: *Quorum crudelitatem nulla unquam explet satias san-
 nis.*

[5. *Praestolari* proprie est praesto esse alicuius expectandi causa.
Titus h. v. *Veteres* huic verbo etiam dativum iungunt, ut *Cic.* ad
dic. II. 15. *ut in Formiano tibi praestoler.* ubi vid. *Victorius.*]

6. *Salvum te advenire gaudeo.*] Formula adventum gra-
 vantis. Ita *Hec.* III. 2. 18. *Plautus* passim.

7. *Lingua haeret metu.*] Id varie exprimitur. *Plautus*,

Quid est? quid tu trepidas? sátime salve? díc mi
Pa. Here, primum te arbitrári, quod res ést, v
 Quidquid huius factumst, culpa non factumst me
La. Quid? *Pa.* Récte sane intérogasti: opórtui
 Rem praénarrasse me. 'Emit quendam Phaédria
 Eunúchum, quem dono huic daret. *La.* Cui?
 Tháidi.

V. 8. Benth. ex codd. suis *tu* ante *trepidás* inseruit, atque
Quid est quod tu tr. Vulgo *tu* aberat.

V. 9. Benth. ex codd. *id quod res est*, coll. Act. IV. 6, 10.

haesit. — 8. *Quid est, quod trepidas?*] Instandm
 ad audienda, quae de facili nunquam fateretur Parmeno.
salve?] *Salve*, integre, recte, commode. *Plautus* in *T*
Benevolens tuas atque amicu 'st. Le. Satin' salve? Sat
ve?] Nunc adverbium est: producta est e litera. *Sallusti*
ortus sermo perconsantibus utrimque, satin' salve, quam gra
suis, quantis familiaribus copiis agerentur. — 9. *Here,*
te arbitrari, quod res est, velim.] Quod ante narratione
 matio inducitur, contra morem et praecepta est: sed merito,
 turbatus est, licet simul * ut non possit dicere. — 10. *Q:*
huius factum est.] Absolute, ut supra, *Et quidquid h*
causa virginis feci. Aut deest *rei*: ut sit, *huius rei.* Stoma
 11. *Quid?*] *Quid*, interrogat. quis enim ante crimem qu
 ciatur, aut proponatur, neget? *Recte sane.*] Docte
 ipse se reprehendit. Nam ordine factum non est, prae timor
 scientia. — 12. *Emit quendam Phaedria Euni*
 Vide narrationem a necessariis et urgentibus coeptam non in
 tinere, nisi quod rei conditio cogit fateri. *Emit*, inquit, *q*
Eunuchum, quem dono huic daret.] Non dixit, *Cui*
ret. Aliter ab amoris mentione coepisset. Deinde τὸ *quend*
θεμισμὸν significat et *εὐτέλειαν ἀνδρός.* 13. *Huic.*] *Huic*

Cas. III. 5. 25. *Timor praepedit dicta linguae.* Et versu 59.
praepedit verba. Ovidius, *Amor.* I. 7. 20. *pavido lingua rete*
Phaedrus, I. 2. 26. *Vocem praeccludit metus.* Vide ad *And.* I

8. *Quid est? quid trepidas?*] Ita plane de pertu
 cum metu cursitante, *Adelph.* III. 2. 25. Vide *Interpretes* :
 IV. 5. 3. — *Satin' salve?*] Explicat *Donatus.* Sensus a
Satin' salve agis? Vel, *Satin' salvae*, subaudi, *Res* a
Plautus, *Stich.* I. 1. 10. et *Trin.* V. 2. 53. *Livius*, I. 58. et *X*
 13. *Huic.*] Id dicens *Parmeno* digitum in *Thaidis* aede

1. **Emit!** perii hercle. quánti? *Pa.* Viginti minis.
 2. **Actúmst.** *Pa.* Tum quandam fidicinam amat hic
 Chaérea. 15
 3. **Hem!** — Quid? amat? án scit iam ille, quid me-
 retrix siet?
 4. **in 'Astu venit?** áliud ex alió malum.

V. 15. Benth. corr. *amat hinc Chaerea*, i. e. eadem Thaidis domo.

V. 16. Benth. ne *amat*, quod in hac repetitione acui debuerit, in thesi lateat, *Hem* priori versui addito, ita refinxit: *Quid? amat? an idm scit ille, quid m. siet?*

sit potius, quam *Meretrici*. Quin etiam interrogatus, *Thaidi* sús dicturus est, quam ut nomen dicat, quo offenditur Senex. *Eunuchus* autem solius mentio necessaria est: quia dicturus est, pro *Eunuchus* deductum *Chaeream*. — 15. *Actum est.*] *Desperantis verbum.* *Tum quandam fidicinam amat hic Chaerea.*] Mire necessario variavit. Ille *emit*, ut *Eunuchum* mittat ad *Thaidem*: *amat*, ut deduci se pro *Eunuchus* velit. *Quandam fidicinam.*] *Extenuatio criminis est, non quod virginem, quod civem viderit.* — 16. *Hem! quid? amat?*] Haec singula pronuncianda sunt: ut stuporem nimiae indignationis ostendat. *An scit iam ille quid meretrix siet?*] Quia *fidicina meretrix est*. — 17. *An in astu venit?*] *In Astu*, in urbem de *Petreo*. Sic Athenienses vocant urbem suam: unde ipsi incolae *ástol* vocantur. *Aliud ex alio malum.*] Hoc separatim dixit senex, fixis in *Parmenonem* ocu-

14. *Viginti minis.*] Compendium summae, ob sollicitudinem herilis filii salute. Vide supra I. 2. 89.

15. *Hic.*] Adverbium est, et rursus denotantur *Thaidis aedes*, ut proximae erant.

16. *An scit iam ille, quid meretrix siet?*] Ita *Laches narus* de virgine loquitur, scilicet quia et *meretriculae* vulgo fidibus se habent.

17. *An in astu venit?*] *Athenae κατ' ἐξοχὴν* dictae *Ἄστν*, et *Alexandria Πόλις*, *Roma Urbs*. *Nepos*, *Themist.* 4. *Xerxes pronus accessit Astu*. *Idem*, *Alcib.* 6. *Postquam Astu venit*. *Cicero*, de *egib.* II. 2. *Ut vestri Attici, priusquam Theseus eisdem migrare ex agris, in Astu, quod appellatur, omnes se conferre iussit, et Sunii erant dem, et Attici.* — *Aliud ex alio malum.*] *H. l.* *Ex valet post.* *Heaut.* III. 3. 87. *Cicero*, *Fam.* IX. 19. *Me quotidie aliud ex alio pedis.* *Virgilius*, *Aen.* III. 494. *Nos alia ex aliis in fata vocamur.*

Pa. Here, né me spectes: me impulsore haec non facit.

La. Omítte de te dicere: ego te, fúrcifer,
Si vivo! sed istuc quidquid est primum épedi.

Pa. Is pro illo Eunúcho ad Tháidem dedúctus est.

La. Pro Eunúchon! **Pa.** Sic est. hunc pro moeche
póstea

Comprehéndere intus, ét constrinxere. **La.** 'Occidi.

V. 21. codd. plerique ad Thaidem hanc deductus est. Inde Beud. extudit: ad Thaidem huc deductus est. coll. Act. II, 3, 60. Ueber Bembinus hanc omittit.

lis. — 18. *Me impulsore haec non facit.*] Ipsum aconscientia. Non enim, quod levius est, dixit, *me sciente*: quum inferat, *me impulsore*. — 19. *Ego te, furcifer, si vivo.* Modo omnis saevitia comica aut in comminatione est, aut in apparatu verborum. — 20. *Si vivo!*] *Ἀνεσιώνησις*: te ulciscar, quia necessario sequitur. *Sed istuc quidquid est.*] Inventa causa ut supplicia differantur, donec uxorem ducat Chaerea, et ipse purget Pammenonem: secundum argumenta, quae sibi ipse prospexit, iussu octuque fecisse, et imperio herilis filii sui, Chaereae scilicet. — 21. *Ad Thaidem deductus est.*] Unde ductor ipse sceleratus. — 22. *Pro Eunuchon!*] Non interrogat, sed exhorrescit. *Hunc pro moeche postea.*] Bene studuit Terentius, pro, bis numero dicit et pro eunúcho, et pro moeche. *Pro moeche* autem quasi excusans dixit. Nam vere in virginem Atticam non pro moeche, sed moschus est. *Hunc pro moeche postea.*] Bene utrumque pro, quia neque eunuchus est, qui vitiauit virginem: neque moschus, qui in domo meretricia. Et specta, quam oratorie transtulerit mentionem vitiaetae virginis. *Pro moeche*, inquit, ut culpam Chaereae sub meretricis accusatione celaret. *Hunc pro moeche.*] Bene totum pro: quia neque eunuchus, qui ephebus: neque adulter, qui amator. — 23. *Comprehendere intus, et constrinxere.*] Quo dicto vim ingentem inferri significat Chaereae. *Comprehendere* signif-

18. *Me impulsore.*] Ita Plautus, Mostell. III. 3. 13. *Me usore atque impulsore factum audacter dicit.* Vide Donatum ad Adelp. V. 9. 10.

20. *Si vivo.*] Formula in comminationibus usitata. Plautus Pseud. V. 2. 26. *Eris, ubi te ulciscar, si vivo.* Vide And. V. 2. 26.

b. *Audáciam meretricum specta. La. Numquid est aliud mali damnive, quod non dixeris, aliquam? Pa. Tantum est. La. Cesso huc introrumpere?* 25

a. *Non dubium est, quin mi magnum ex hac re sit malum:*

si quia necesse fuit hoc facere. id gaudeo, opter me hisce aliquid esse eventurum mali. um iam diu aliquam causam quaerebat senex 30

V. 28. cod. Bemb. *necessus fuit.* Bentl. *necessum fuis*, ut saepe est apud Plautum.

strictim aliquem in facinore deprehensum. — 24. *Audaciam meretricum specta.*] Maior aspectus accusationis est per pluralem merum, quam singularem. Sic alibi: *An potius ita me comparem, ut perpeti meretricum contumelias?* — *Audaciam meretricum.*] Oratorie avertit iram senis a se et a Chaerea: atque derivat in meretricem. *Num quid est aliud mali, damnive?*] Bene intergat: quia omnia invitus servus dicere videbatur. Et cum damnum solum sit, de proximo collatum discernitur: et damnum ad emptionem aucti, malum ad comprehensum pertinet et constrictum Chaeream. — *Cesso huc introrumpere?*] In tantam formidinem coniectus senex, ut non miremur, quod tam cito nuptias firmet ephebi et virgini: et quamvis non honeste, tamen quia ex ingenti metu, vel indico matrimonio filii vitam pacisci velit. — 27. *Non dubium est, quin mihi magnum ex hac re sit malum.*] Suave est nescire resomas, quid agat Poeta. Ita non periclitaturus Parmeno. — 28. *si quia necesse fuit.*] *Necesse* est nomen. Nam *necessus*, *necessis*, et *necessitas*, et *necessum* lectum est. *Id gaudeo.*] illicet, ut succurratur Chaerae periclitanti. — 29. *Propter me.*] ut dixit, quam si *per me* diceret. *Hisce aliquid.*] Meretricibus, non adolescentibus. Et item pluraliter suo more: Ut, *Audaciam meretricum specta.* Et, *Non perpeti meretricum contumelias.* — *Nam iam diu aliquam causam quaerebat senex.*] No-

24. *Numquid est aliud mali reliquum?*] Lucilius, apud Senecam. *Id solum adversae fortunae reique resistis.*

26. *Tantum est.*] Formula abrumpendi sermonem, quum significamus, nihil restare, quod dicendum sit. Heu. V. 3. 15. Plautus, Terentius. II. 2. 11. *Lo. Numquid amplius?* *Ly. Tantum est.* — *Cesso huc introrumpere?*] Ita Plautus, Mil. II. 5. 50. *Intro rumina recta in aedes.* Amph. IV. 3, 15.

Quamobrem insigne aliquid faceret his. Nunc reperit.

V. 81. codd. nonnulli: *insigne faceret aliquid*. Alii libri: *aliquid insigne faceret*. Bentl. corr. *Quamobrem aliquid aegre faceret*; etc.

ta causam pro occasione. — 81. *Quamobrem insigne aliquid faceret*.] Manifestius hoc Menander explicat, iampridem in festum meretrici senem, post corruptum ab ea Phaedriam: nunc in eum se inventa occasione vindicaturum. *Quamobrem*.] *Quamobrem* dixisset causam, intulit *quamobrem*. *Insigne aliquid*.] Magnum et nobile facinus. *Faceret*.] Ἰδιωτικῶς dixit.

81. *Insigne aliquid faceret his*.] Ita dixit, uti supra IV. 1. 10. *facere huic aegre*. Plaut. Cas. III. 4. *Quin cupio tibi Quin aliquid aegre facere quin faciam lubens*.

A C T U S Q U I N T U S .

S C E N A S E P T I M A .

PYTHIAS. PARMENO.

Py. NUMQUAM aedepol quidquam iam diu, quod magis vellem evenire,
Mi evenit, quam quod modo senex intro ad nos venit errans.

Numquam aedepol quidquam iam diu.] *Pythias* egreditur veluti irrisura *Parmenonem*, ut ipsa putat; egredi autem a *Potto* cogitur, ut doceat populum, quid intus egerit senex. Ergo persona cachinnans inducitur, quaerens *Parmenonem*: aspectuque eius ob nimium risum vix loqui posse. — 1. *Numquam aedepol quidquam*.] Rarum est evenire quod velis: et quod maxime velis, id rarum magis. — 2. *Intro ad nos venit errans*.] Non gressu errans nec via

1. *Numquam quidquam*.] Amant hae voces iungi. Ita *Andr.* I. 2. 3. *Supra* IV. 4. 11. *Adelph.* I. 2. 18. et IV. 1. 12. et V. 4. 1. Ita *et nunquam usquam*. *Eun.* V. 9. 62.

ibi solae ridiculô fuit, quae, quid timeret, scibam.

z. Quid hoc autem 'st? *Py.* Nunc id prodeo, ut
convéniam Parmenónem.

xl ubi, óbsecro, est? *Pa.* Men' quaérit haec? *Py.*
Atque éccum video. adíbo. 5

z. Quid ést, inepta? quid tibi vis? quid rídes? per-
gin? *Py.* Péríi.

eféssa iam sum mísera te ridéndo. *Pa.* Quid ita?
Py. Rógitas?

anquám, pol, hominem stúltiorem vídi, nec vidé-
bo. ah,

en póssum satis narráre, quos ludós praebueris íntus.
t étiám primo cállidum et dísertum credídí hómi-
nem. 10

V. 3. *solae omnes codd. et mss. cum Priscian. p. 678. Alibi solt, ut Eun. III. 2, 27. IV. 2, 9. IV. 7. 23. Adolph. I, 1. 9. Hec. III. 2, 15. III. 3, 50. Phorm. II. 3, 58. Quae omnia quum sint masculini generis, Bentleius colligit, veteres solae dixisse, non tamen solo; et alterae (Heaut. II. 3, 30.), non altero.*

V. 5. Bentl. ex codd. *me quaerit haec.*

V. 6. ob creticum *quid tibi vis* claudicat. Bentl. corr. *quid tibi est.*

V. 9. Bentl. corr. *quos praebueris ludos intus,*

V. 10. Bentl. ex codd. *ac disertum.*

l animo et opinione. — 3. *Mihi solae ridiculo fuit.*] Soli
gulariter dicitur: *solae* non recte, sed antique, ut alibi, *Hoc ipsa
itinere, alterae dum narrat, forte audivi.* — 4. *Quid hoc au-
m est?*] Ridentem miratur Parmeno. *Nunc id prodeo.*] Pro-
ter id. Ostendit, quam multum rideat petulans puella. *Perii.*] Pro-
is hic verbum est aptum, quasi sit lassa ridendo. — 8. *Numquam
idepol hominem stultiorem vidi.*] Postquam *rogas* dixerat,
asi narratura videbatur, et redit ad insultationem. — 9. *Quos
idos praebueris intus.*] Ex errore et metu nimio senis, creden-
constrictum filium se offensurum in domo meretricis. — 10. *As*

5. *Men' quaerit haec?*] Ita Adolph. II. 4. 1. IV. 2. 4.

6. *Inepta.*] Leve convicium in mulierem. And. IV. 4. 52.

8. *Numquam, pol, hominem stultiorem vidi.*] Ita
elius ad Cic. Fam. VIII. 15. *Ecquando tu hominem ineptiorem, quam
um Cn. Pompeium, vidisti, qui tantas turbas, qui tam nugax esset,
imoris?*

10. *Disertum.*] H. e. Ingeniosum et expromptum, qui se unde

Quid? illicone credere ea, quae dixi, oportuit te?
 An poenitebat flagiti, te auctore quod fecisset
 Adolescens, ni miserum insuper etiam patri indicares?
 Nam quid illi credis animi [tum] fuisse ubi vestem
 vidit

V. 12. ante Bentl. erat *flagitii*.

V. 14. Bentl. corr. *Nam quid illi credis sum animi f.*

etiam primo callidum ac disertum credidi hominem.]
 Haec omnia sic in scena pronunciata sunt, ut risu interrumpi verba puellae viderentur. Maiorisque insultationis est, si is qui fatigatur, dicat se ante de illo multo aliter sensit. — 11. *Illicone credere.]* Non ideo hoc dicit, quod personae suae fidem derogeret: sed quod res incredibilis fuerit, quam illi persuaserit: aut certe si credendum fuerit, non statim neque examinata, neque facta rei cognitio. *Illicone credere.]* Obiurgatio de tempore. — 12. *An poenitebat flagitii.]* Illud quod supra, a stulto: hoc quod nunc dicit, a malo fieri potuit. Illud, ab imprudente: hoc quod peius est, a sciente. *An poenitebat flagitii.]* Parvum videbatur. Ipse alibi, *Quantum hic operae fiat, poenitet. Plautus in Truculento, Poenitete te, quod ancillam solam nimis erumpere? ** — 13. *Ni miserum insuper etiam patri indicares?]* Duo obicit: unum, quod male consuluerit: alterum, quod male prodiderit consilia sua. Et bene *Indicares.* Nam *indiciu*m dicitur eius, qui una peccaverit. *Ni miserum insuper etiam patri indicares?]* Ad invidiam Parmenonis miserum dicit adolescentem: et modo quo Iuno accusans Venerem ait, *an miseros qui Troas Achivi Obiecit.* Sic enim agimus, quum ab his, qui falso rei sunt, in auctores culpam sceleris removemus. — 14. *Nam quid illi.]* Adole-

cunque expedire posset. Ita literae dicuntur *disertae*, quae cum saepe scriptae sunt. Cicero, Fam. III. 11. *Sed si, ut scribis, haec literae non fuerunt disertae, scito meas non fuisse.*

12. *An poenitebat flagitii.]* *Poenitere* nos dicitur earum rerum, quibus contenti non sumus. Phorm. I. 3. 30. Attius, N, et gresia: *Tun' quod superest sociu*m, *mittis leto? an lucti poenitet* Plautus, Poen. I. 2. 71. *Poenitet, Exornatae ut sumus.* Cicero, Fam. I. 7. *Me meae (fortuna) ne nimium poeniteret, tua virtute perfectus est.* [Conf. Ernesti Clav. Cic. s. v.]

13. *Indicares.]* H. e. Scelus eius proderes. Ita Heaut. II. 3. 23. Plautus, Cistell. II. 3. 45. *Me indicabit, et suas ad meas miras addet.*

14. *Quid illi credis animi tum fuisse?]* Ita Adelph.

n esse cum indutum pater? quid [est]? iam scis
te perisse? 15

Hem! quid dixisti, pessuma? an mentita es? etiam
rides?

lepidum tibi visum est, scelus, nos irridere?

Py. Nimum.

Si quidem istuc impune habueris. *Py.* Verum?

Pa. Reddam hercle. *Py.* Credo.

in diem istuc, Parmeno, est fortasse, quod mini-
tare.

iam pendebis, qui stultum adolescentulum nobilitas 20

15. idem est delet. Sic v. 11. *Quid illicone?*

16. Benth. ex aliquot codd. *dixisti* pro vulg. *dixi* dedit. Suspi-
catur tamen, fortasse *Hem* ad priorem versum referendum, et
servato *dixi* ante *mentita es* pronomen *mih* inserendum esse.

19. Benth. propter codd. *minare*.

20. Benth. corr. *Tu iam pendebis, stulto, qui adolescentulum no-
bilitas flagitiis et patri indicas: uterque exempla in te edent.*
Duo codd. *Es eundem patri indicas.* Et, *Exempla in te edent.*
Bentleii codd. omnes cum vett. editt.

is scilicet. — 15. *Quid est? iam scis te perisse?*] Hoc
stupentibus ac culpam patientibus dicitur. — 16. *Hem, quid
i, pessuma?*] Nunc demum intelligit Parmeno, se esse delusum.
im rides?] Apparet eam ex huius stomacho vehementius ca-
sare. — 17. *Nos irridere?*] *Nos* superbius dixit, quam si di-
me. — 18. *Siquidem istud impune habueris.*] Subau-
t, *Tum nimum. Verum?*] Irridentis interrogatio. — 19. *Sed
iem istuc.*] In longam dilationem, unde *dilatatio* est dicta diei
tio. — 20. *Tu iam pendebis.*] *Iam* nimiam velocitatem
facit. *Nobilitas flagitiis, et eundem indicas.*] Duas

. Cicero, Fam. VI. 7. Quem putas animum esse, *ubi secum loqui-
Ovidius, Trist. III. 3. 5. Quid mihi nunc animi dura regione ia-
Inter Sauromatas esse Getasque putas?*

19. *In diem.*] H. e. aliquo tempore post futurum. Phorm. V.
. Nepos, Att. cap. 9. *Quum ille fundum secunda fortuna emisisset
em. Sed quandoque unius diei moram denotat. Ovidius, Me-
II. 48.*

20. *Pendebis.*] Pendens caedere. Solebant autem servi et ser-
apulantes suspendi ad trabes. Phorm. I. 4. 43. Plautus, Mostell.

45. *Verberibus caedere, lutum, pendens. Asin. III. 3. 26. qui
t, multo est miserior. Est autem emphasis in voce Iam. Ita*

Flagitiis; et eundem indicas. uterque in te exempla edent.

Pa. Nullus sum. *Py.* Hic pro illo munere tibi honos est habitus. abeo.

Pa. Egomet meo indicio, miser, quasi sorex, hodie perii.

res significat simul: et cogis flagitia facere, et facientem indicas. — 21. *Uterque in te exempla edent.*] Nova ac mira tormenta, quae pro exemplis narrentur, aut quae documenta sint caeteris, ne delinquant, exempla dicuntur. Et *edent*, et *edet* legitur. Si *edent*, figuratum est: si *edes*, recte. Et plus est *edet*, quam *dabit*. — 22. *Nullus sum.*] Hoc secum Parmeno. *Hic pro illo munere tibi honos est habitus. abeo.*] *Ἐγωμῆς* et *μυραγορέας*. *Pro munere.*] Et honos rumigerulis [munigerulis corr. Bentl.] haberi solet. — 23. *Egomet meo indicio, miser, quasi sorex, hodie perii.*] Proprium soricum est, vel stridere clarius quam muris, vel strepere magis, quum obrodunt frivola: ad quam vocem multi intendentes, quamvis per tenebras noctis, transfigunt eos. *Plautus: Confossioem te faciam soricina naenia. Egomet meo indicio.*] Proverbium in eos, qui ipsi se produnt, quia sorex non facile caperetur, nisi emitteret vocem noctu. *Quasi sorex, hodie perii.*] Quia latere potuit, nec occidi, si taceret.

Virgilius, Aen. II. 550. *Nunc morere.* — *Nobilitas flagitiis.*] Scilicet *nobilis* et *nobilito* etiam in deteriore partem sumitur. Est autem *nobilis* is qui noscitur, q. d. *noscibilis*. Hec. V. 2. 31. *Plautus, Pseud. IV. 7. 10. Neque his unquam nobilis fui.* Titinnius: *Ne cum malefactis nobilitaret.* Cicero, Off. II. 7. *Nobilitata crudelitas.* [Conf. intpp. ad Liv. XXXIX. 4.]

22. *Hic pro illo munere tibi honos est habitus.*] Mercedem et praemium honorem dixerunt. Lucilius, XXX. 6. *Virginis hoc pretium, atque hunc reddamus honorem.* Cicero, Fam. XVI. 9. *Curio misi, ut medico honos haberetur.* *Phaedr. IV. 24. Quantus nunc honos illis a superis sit tributus.* [Pro illo munere est pro Eunuchis.]

23. *Meo indicio.*] Imitatus Ausonius, Idyll. XI. Praefat. ad Symmachum: *Latebat inter nugas meas libellus ignobilis, utinamque latuisset, neque indicio suo tanquam sorex periret.*

ACTUS QUINTUS.

SCENA OCTAVA.

GNATHO. THRASO.

Gn. Quis nunc? qua spe, aut quó consilio huc imus? quid coeptas, Thraso?

Th. 'Egone? ut Thaidi me dedam, et faciam quod iubeat. **Gn.** Quid est?

Th. Qui minus, quam Hercules servivit 'Omphalae?
Gn. Exemplum placet.

V. 2. Bentl. corr. *Quid ais?* ut *ais* sit monosyllabum.

1. *Quid nunc? qua spe, aut quo consilio huc imus?* Reminiscere, hunc esse, qui supra militi dixerit de Thaide, *Iam dudum se amat*, et rursus, *Iam tibi haec aderit supplicans ultro*. Et hinc videbis, quos exitus habeat assentatio. Nam idem militi auctor est summas desperationis. Et animadvertite, quod semper a mensa Gnatho invitus abstrahatur: nam et supra quum ad litem venit, ex verbis Thraconis manifestum est, et Gnathonem invitum sequi, ubi dicit, *Hanc-clas ego ut contumeliam tantam, tam insignem in me accipiam, Gnatho? Mori me satius est*. Et bene, *Qua spe, aut quo consilio?* tanquam omnia expertus, et nec muneribus gratus, nec terroribus metuendus. *Qua spe.*] Parasitus intelligit quid agat miles: sed ad hoc inducitur interrogare ipsum militem, ut populus audiat, quo consilio veniat ad Thaidem. *Quid nunc? qua spe.*] Summa desperatio est apud militem reconciliandae amicae, ad hoc ut aequo animo ferat admitti Phaedriam, dum ipse quoque recipiatur. Nam non in fine fabulae contristandus est. *Quid inceptas, Thraso?*] *Incipere* magnorum facinorum est et audaciae. — 2. *Ut Thaidi me dedam.*] Post indictionem belli et instructionem pugnae quid sequatur, nisi deditio superatorum? *Et faciam quod iubeas?*] Proprie: nam in deditioe victores iubent, victi obsequuntur. — 3. *Qui minus, quam Hercules servivit Omphalae?*] Hic

2. *Quid est?*] De vera horum versum lectione, et personarum distinctione vide Comment. maiorem.

'Utinam tibi committigari videam sandalió caput!
 Séd fores crepuérunt ab ea. *Th.* Périi! quid hoc autém 'st mali?
 Húnc ego numquam videram etiam. quidnam hinc properans prósilít?

V. 5. pro vulg. *crepuere* Faërnus et Bentl. ex codd. *crepuerunt*.

V. 6. Bentl. *quidnam hic properans prosilít?* ex codd.

Terentius exprimit consuetudinem, in qua ignavis rationes criminum et exempla suppeditant. Nam sic et supra de Pyrrho. *Omphale* Lydiae regina fuit, quae Herculem sibi servientem etiam ad lanificium compulit: quum ipsa calathum, et colum, cultusque foemineos, sagittis et clava, leonisque tegmine mutasset. *Hercules servavit Omphalae.*] Subauditur, *et ego serviam Thaidi?* — 4. *Utinam tibi committigari videam sandalio caput!*] *Committigari* est tundendo deprimi atque deponi. *Sandalio caput.*] Plus *st* caput, quam si aliam partem corporis diceret verberari. Et mir, calceamento caput verberari. — 5. *Perii! quid hoc autem est mali?*] Eunuchi habitu Chaerea, sed virili confidentia prosilít, et militem velut novi rivalis terret aspectu. — 6. *Hunc ego numquam videram.*] Ideo Chaeream miratur.

4. *Utinam tibi committigari videam sandalio caput!*] Haec Gnatho ad spectatores conversus. Ita Nonius v. *Mitis* laudat e Turpilií Lindia: *Misero mihi mitigabat sandalio caput.* Dubium autem nullum est, quin Gnatho respexerit sortem Herculis, cuius caput *Omphale* regina sandalio percussisse narratur a Luciano, Libro de Coscrib. Hist. Erantque usitata mulierum arma ungues et sandalia. De unguibus supra, IV. 3. 6. Non tantum autem sandaliis, sed et soleis et sculponeis in verberando utebantur. Persius, Sat. V. 169. *Soleis, puer, obiurgabere rubra.* ubi vid. Casaub. Plautus, Cas. II. 8. 59. *St. Soleas. Ch. Qui, quaeso, potius quam sculponeas, Quibus batuatur tibi os, senex nequissime.* Porro *committigari?* eleganter dicitur *dmi militis caput.* Adelph. II. 4. 12. Plaut. Mil. V. 31. *Mitis sum equidem fustibus.* Metaphora a salsamentis deducta, quae verberando mitia et mollia fiunt.

5. *Fores crepuere.*] Vide ad And. IV. 1. 59. Dixit autem *fores ab ea*, uti And. III. 1. 3. ubi vide.

6. *Hinc.*] H. e. E domo Thaidis. [*Etiam i. q. adhuc, obstante Bentleio, qui confert Act. V. 9, 62. laudato Servio ad Aen. XI. 352.*]

ACTUS QUINTUS.

SCENA NONA.

CHAEREA. PARMENO. PHAEDRIA. GNATHO.
THRASO.

Ch. **O** POPULARES! écquis me hodie vivit fortunátior?

Nemo hércle quisquam: nam in me plane Df potestátém suam

Omnem óstendere: cui tam subito tót contigerint cómoda.

Pa. Quid hic laétus est? **Ch.** O Pármeno mi, o meárum voluptatum ómnium

V. 1. ex codd. compluribus refinxit Bentl. Ante eum legebatur *vivit hodie fortunatior.*

1. *O populares! ecquis me vivit hodie fortunatior?* *Hic persona Chaeraeae est fervens gaudio, ut adolescentuli est in prosperis rebus. O populares!*] Non mirum, si insane exsultat nuptiis, qui iam dudum ob id solum, quod vitiaverat virginem, laetabatur. — 2. *Nemo hercle quisquam.*] Et interrogavit, et respondit sibi. *Nemo hercle quisquam.*] Παράλληλον tertium. — 3. *Cui tam subito tot contigerint commoda.*] Tam qualitatis, tot Quantitatis est. — 4. *Quid hic laetus est?*] Inventa persona est, ad quam gesta haec narret Chaerea, ut populus et miles instrua-

1. *Populares.*] Vide ad Phorm. I. 1. 1. — *Ecquis me vivit hodie fortunatior?*] Ita Plautus, Rud. IV. 5. 1. *Quis me est fortunatior?*

2. *Nemo quisquam.*] Ita Hec. L. 1. 10. Et Plautus, Bacchid. II. 3. 22. *Nullum alterum.* — *In me plane Di possessorem suam omnem ostendere.*] Descriptio summæ felicitatis, nalis illa And. V. 6. 9.

Inventor, inceptor, perfector! scin' me in quibus sim gaudiis?

Scis Pamphilam meam inventam civem? *Pa.* Audivi. *Ch.* Scis sponsam mihi?

Pa. Bene, ita me Di ament, factum. *Gn.* Audin' tu, hic quid ait? *Ch.* Tum autem Phaedriae

Meo fratri gaudeo esse amorem omnem in tranquillo: una 'st domus.

V. 7. vulgo *audin tu illum, quid ait.* Mutarunt Faern. et Beud. ex codd.

tur, quid intus gestum sit. — 5. *Inventor, inceptor.*] *Invenire* sapientis est: *incipere, audacis, perficere, constantis.* Ergo plene laudatio est. Et constat, hoc Chaeream laudative dicere. Nam in subditis solum consilium attributurus est Parmenoni. *Scin' me in quibus sim gaudiis?*] *Σύλληψις.* Et nota *scin' me:* quam sufficeret *scin'.* Ergo *me* abundat: et est figura *ἀρχαϊσμός.* — 6. *Scis Pamphilam meam.*] Amatorie dixit *meam:* vel potius sponsam meam, vel quam amo. *Inventam.*] Cognitam. *Civem.*] Deest esse. *Scis sponsam mihi?*] Deest et esse, et est sponsa nunc participium. — 7. *Audin' tu illum, quid ait?*] Hoc vultu mutato et turbato dicitur. — 8. *Amorem esse omnem in tranquillo.*] Bene *in tranquillo,* quia mari et tempestatibus amicae mobilitas et instabilitas comparatur. Sic *Horat. Simplex menditiis, heu quoties fidem Mutatosque Deos flebit; et aspera Nigri equora ventis Emirabitur insolens; Qui nunc te fruisur credulus avara.*

5. *In quibus sim gaudiis.*] Eadem ratione dicitur quis esse in moerore. *And.* IV. 2. 10.

6. *Inventam.*] Ita eleganter de inopinato eventu. *Phaedrus,* I. 12. 1. *Laudatis utiliora, quae contemseris, Saepe inveniri.*

8. *Fratri gaudeo esse amorem omnem in tranquillo.*] Summam securitatem *tranquillum* et *rem tranquillam* dixerunt. *And.* III. 5. 14. *Phorm.* IV. 4. 9. Metaphora a mari tranquillo deducta. *Lucret.* V. 11. *Fluctibus e tantis vitam, tantisque tenebris In tam tranquillo et tam clara luce locavit.* [*In clientsolam et fidem* i. e. nos patronos cepit, sive, ut Attici dicebant, *προσέτατας,* quos omnes peregrini Athenis habebant. *Fides* et *clientsola* saepe tanquam synonyma coniunguntur. *Cic. pro Rosc. Am.* c. 33. *Vid. Duker. ad Flor.* III. 1. p. 423.]

ais patri se cōmmendavit in clientelam ét fidem:
bis dedit se. *Pa.* Frátris igitur Tháis tota 'st. *Ch.*
Scilicet. 10

1. Iam hoc áliud est quod gaúdeamus: miles pelle-
túr foras.

2. [Tum] Tu, fráter ubi ubi est, fác quam primum
haec áúdiat. *Pa.* Visám domum.

3. Numquíd, Gnatho, tu dúbitas, quin ego nunc
perpetuo périerim?

4. Sine dúbio, opinor. *Ch.* Quid commemorem prí-
mum, aut laudem máxume?

V. 9. Bentl. ex codd. suis *Thais se pátri.* Idem deinde post *com-
mendavit* distinxit, ut verba *in clientelam et fidem cum se de-
dit* coeant.

V. 11. ante Bentl. *pellitur.*

V. 12. Bemb. *tu* omittit. Bentleius *Tum* delendum vidit.

V. 13. *tu* vulgo omissum e Bembin. addidit Bentlei.

· *Una 'st domus.*] Post Pamphilae nuptias. — 9. *Thais pa-
i se commendavit.*] Hoc est quod profuit Phaedriae. *In
ientelam et fidem.*] *In clientelam,* ut ametur; *fidem,*
defendatur. — 10. *Fratris igitur Thais tota 'st?*] Bene
sa: ut ne ex parte quidem sit militis. — 11. *Miles pellitur
ras.*] Sunt gaudia ex nostris bonis: sunt gaudia ex aliorum malis,
etium aut inimicorum. Ergo utrumque genus gaudiorum complexus
— 12. *Visam domum.*] Bene domi quaeritur amator exclusus:
in neque ruri, neque in foro est. — 13. *Perpetuo perierim.*] *Quia
illud perisse* supra, temporale videbatur. *Quin ego nunc
perpetuo perierim.*] Hic iam militi neque serviendi amicae, ut ap-
ret, praebetur locus. — 14. *Sine dubio, opinor.*] Quia non

10. *Tota.*] H. e. ita in potestate et arbitrio fratris, ut in nulla
ud eam parte haereat miles. Livius, III. 59. *Quod adeo toti plebis
issens.* [Conf. Drakenb. ad Liv. XXV. 16. 19.]

12. *Ubi ubi est.*] H. e. ubicunque est. And. IV. 2. 1. Supra
3. 4.

13. *Perpetuo.*] H. e. certissime. Heaut. IV. 5. 33. et IV. 8.
Plant. Most. III. 1. 5. *Nunc pol ego perii plane in perpetuum
dum.*

14. *Quid commemorem primum, aut laudem maxi-*

Illúmne, qui mi cónsilium dedit, út facerem: an mi
qui ausus sim

Incipere? an fortunám collaudem, quae gubernatrix
fuit:

Quae tót res, tantas, tam óportune in únun conclusit
diem?

An mei patris festivitatem, et fáclitatem? Ó Hé-
piter!

V. 15. Bentl. corr. *qui mi dedit consilium* (ut est in Bemk.) *sed*
qui id ausus sum.

quis dicitur perpetuo periisse. Quid enim opus hac exceptione
quando nemo ita perit, ut temporaliter pereat, et postea fiat non
ditus? Correxít parasitus stulti dictum militis: non illum *perpetuo*
sed sine dubio periisse, *opinari* respondens. Non est enim casu-
rium, *Opinor te periisse sine dubio*, pro, certo periisse. Confirmat
periisse miles, ut post tanta munera ex desperato supplex, ex suppli-
cans rivalis existat. *Quid commemorem primum?*] *Deum*
quos oratoria familiaris laudantibus. Cicero, *Unde igitur potius in-
pium?* Hoc autem fit, ubi omnia et magna videntur et paria.
15. *Illumne, qui mihi dedit consilium.*] Attribuuntur par-
tis consilia, facta, casus, et orationes. Ergo hic laudatur consilium
Parmenonis, factum Chaereae, casus fortunae, id est, eventus: or-
tio senis. *Illum, qui mihi dedit consilium.*] Tria sunt in
vita hominum, consilia, facta, successus. Consilium animi est: factum
corporis: successus fortunae. *Illum.*] Parmenonem scilicet.
17. *Quae tot res.*] Bene, *tot res*: quasi dicat, Eunuchum pro-
quo duceretur, commendationem virginis, absentiam meretricis, occu-
sionem vitii inferendi, patris interventum in nuptias. — 18. *An me*

me?] *Ἀπορία* est. Ita Virgilius, Aen. 664. *Quem telo primum, quem*
postremum, aspera virgo, Deicis? ubi vide, quae notavit Cerda.

16. *Gubernatrix.*] Ita Plautus de Fortuna, Merc. III. 4. 11.
Divum atque hominum quae spectatrix atque hera eadem es hominibus.
Aliter cepit Cicero, Att. VIII. 4. *Cuius Fortunae nos, quantum ho-*
mano consilio effici poterit, motum ratione quadam gubernabimus.

17. *Quae tot res, tantas, tam opportune in unum*
conclusit diem.] Ita Phorm. V. 6. 1. et 2. Caecilius, Umbriae
Nullae nationi tot, tantas, tam continuas victorias, tam brevi spatio
datas arbitror, quam vobis.

[18. *Festivitatem* i. e. comitatem. Adelp. V. 9. 29. *quod te in*

rva óbsecro haec nobis bona. *Ph.* Di vostram fidem! incredibilia

irmeno modo quae narravit. sed ubi est frater? *Ch.* Praesto adest. 20

h. Gaudeo. *Ch.* Satis credo. nihil est Tháide hac, frater, tua

ignius quod ametur: ita nostrae omni est faulrix familiae. *Ph.* Hui.

Mi illam laudas? *Th.* Perii! quanto minus spei est, tanto magis amo.

V. 19. Bentr. ex codd. suis *haec bona nobis*, ut ictus feriant rectius.

V. 22. vulgo deerat *Hui*, quod Bentr. ex codd. suis et vet. edit. restituit.

istis festivitatem?] Etiam patri laus impartienda est. Nam a erat transeundum *festivitatem*, qua et festivus amatori non stitit, quod ignovit ut facilis: unde *festivitas* in dictis, *facilitas* ro in animo et factis. *Festivitatem.*] Laetitiam: ut, *festivus* *is est.* — 19. *Di vostram fidem!*] Cito intervenit Phaedria, pote qui domi erat. — 20. *Quae narravit.*] Nimios affectus in ramque partem defectus orationis amat: est ergo *ἐλλειψίς*; deest enim gaudeo. — 21. *Satis credo.*] Sic dici nota agentibus solet. Re- igitur huic dicitur, cui fiunt nuptiae, *gaudeo*: et ille sic respon- t, ut amicis gratulantibus decet, *Satis credo. Credo* autem o, quia multi se fingunt gratulari, quum invidiant: gaudere, quum leant. — 23. *Mihi illam laudas?*] Scilicet amatori eius. Et *Mi* pronunciatione iuvandum est. *Perii! quanto minus spei s, tanto magis amo.*] Hic vero est ardor insanissimus: ut *Vir- ius, Formosum pastor Corydon ardebat Alexin: Delicias domini.* Et sfecto sic est, sapientes spe maxime ad amorem ooguntur: stulti for-

zilem et festivum putant i. e. suavem, comem. Manutius ad Cic. ist. ad Div. VI. 4.]

[20. *Praesto adest* pro praesto est. Justin. I. 6. *iubet omnes prae- securibus adesse*. ubi errat Vorstius rectius putans *praesto esse* quam *praeesto adesse*. Cic. ad Div. IV. 8. *ut ad omnia, quae tui velint, ad- praesto*. ubi vid. Manutius. Curt. VII. 1. *edicit ut omnes in vesti- lo regias praesto adforent.*]

[22. *Faulrix* regit casum verbi *favere*, a quo derivatur. Hec. l. II. 40. *ut vestra auctoritas meae auctoritati faulrix sit.* Vid. ntleius ad h. l.]

'Obsecro, Gnatho, in te spes est. *Gn.* Quid vis faciam? *Th.* Perfice hoc

Precibus, pretio, ut haeream in parte aliqua tandem apud Thaidem. 25

Gn. Difficile est. *Th.* Si quid collibuit, novi te. hoc si effeceris,

Quod vis donum et praemium a me optato, id optatum ferēs.

V. 26. Cod. Bemb. cum aliis *collibitum*. Hinc Bentl. et e Donato *collibitumst*, ut ap. Plaut. Cistell. I. 2, 9. Merc. II. 1, 34.

V. 27. et post *donum* Bentl. cum aliis omisit.

ma tantum. — 24. *Obsecro, Gnatho, in te spes est.*] Mir, quasi desperatis omnibus auxiliis, abiecta nimis supplicatio inducitur. Nam et *obsecro*, et *Gnatho* id significant, et *in te spes est*. *Quid vis faciam?*] Non est hoc interrogantis, sed ostendentis, non esse quid faciat. — 25. *Precibus, pretio.*] Nihil militi sperest praeter precem, ut victo: et pretium, ut diviti. Nihil aliud optat, quam sic res eant, ut persona Thaidis conveniri possit. *Precibus, pretio.*] Ἀσύνδετα velut afflicta et lassa pronuncianda sunt. *Pretio.*] Varie: quia alibi dixit, *precario*. *Ut haeream.*] Τὸ *haeream* ultimum genus beneficii est. *In parte aliqua.*] Non enim *parte* dixit: ut aequa intelligatur. *Tandem.*] Et desperantis est, et difficulter credentis. *Tandem* non est adverbium temporis: sed nunc *saltem* significat. — 26. *Difficile est.*] Vultu et pronunciatione, asseveratione firmandum est. *Si quid collibuit.*] Ἐλλειψις: pro, Si quid collibitum est, efficis. *Novi te.*] Deest *perficis*. Sed ubique plura gestu significat miles, utpote infatissimus. — 27. *Quod vis donum, et praemium a me optato.*

24. *Perfice hoc pretio, precibus.*] Formulae speciem habet. Pacuvius, Teucro: *Neque perpetrare precibus, neque pretioquit*. Phaedrus V. 7. 18. *Adducit pretio, precibus.*

25. *Ut haeream in parte aliqua tandem apud Thaidem.*] Plautus, Epid. II. 2. 7. *Nam ego illum audivi in amorem haerere apud nescio quam fidicinam*. Cicero, Coel. c. 28. *Vigeant apud istam mulierem venustate; dominantur sumtibus: haereant, iaceant, deserviant*. Contrario sensu animus dicitur *elabi* mulieri. Hec. I. 2. 94. [*Ut haeream in parte aliqua* i. e. ut saltem ultimum locum in amore teneam. Cic. in Vatini. c. 5. *tunc te vix, invitis omnibus, non populi beneficio sed consulis, extremum adhaesisse*. Liv. V. 2. *ne in turba quidem haerere plebeium quemquam*. ubi vid. Gronovius.]

27. *Quod vis donum et praemium a me optato, id optatum ferēs.*

22. 'Itane? *Th.* Sic erit. *Gn.* Si effido hoc, postulo, ut tua mihi domus

è praesente absente pateat: invocato ut sit locus

imper. *Th.* Do fidem, futurum. *Gn.* Accingar.

Ph. Quem ego hic audio?

80

V. 30. Faërn. et Benth. vulgat. *hic ego* ex plurimis codd. mutarunt. *Quem* non eliditur, quia in ictu est, in principio anapaesti.

sto.] *Donum* praemium est, et *munus* praemium. Sed *donum* praemium Diis datur: *munus*, praemium hominibus. Nam separatim, *munus* Deorum est: *praemium* virorum est fortium: *munus* hominum. Et *donum* munusque, tam ante factum, quam post factum est. *Donum* voluntarium: praemium debetur. Alii ergo ἀσυνδέτως pronuntiant, primo *donum*, et sic *praemium*, quasi unam partem orationis. *Quodvis donum et praemium.*] *Donum*, ut a largo nomine: *praemium*, ut a praeclaro facinore. *Quodvis donum et praemium a me optato, id optatum feres.*] *Donum* optato, ob quod praemium accipias. *Praemium a me optato.*] *Donum* militarily. Nam et *optatio* dicitur et *optari* a militibus; ut alibi, *ir fortis optet quod volet praemium.* — 28. *Si hoc efficio, postulo, ut mihi tua domus, te praesente absente, pateat.*] Proverbiale est, *praesente absente*, ut *sursum deorsum*, *ultra citra*, et caetera huiusmodi: *fanda nefanda*, *iusta iniusta*, *digna indigna*, *velit nolit.* — 29. *Invocato ut sit locus semper.]* *Invocato*, non *vocato* significat. In etenim auget et minuit dictionem. *Invocato.*] Male intelligitur precibus *vocato*, quum sit ἀπρόκτῳ, id est, etiam non invitando, quum ultro venire debeat suam domum. — 30. *Do fidem.*] Iuro, confirmo, spondeo. *Accingar.]* *Invocato* quia facile est, quod negavit supra, sed suis votis parasitus ad-

itum feres.] *Plautus*, Merc. II. 3. 106. *Quod posces, feres.* *Ovidius*, Metam. II. 44. *quodvis pete munus, et illud Me tribuente feres.* *Ubi* vide Cl. *Burm.* *Cicero*, V. 12. *Quid concupiscas, tu videris: quod concupiveris, certe habebis.*

28. *Ut mihi tua domus, te praesente absente, pateat.]* *Cicero*, Fam. XIII. 17. *Domus eius tota mihi patuit, qua si mea fuisset, tam essem usus, quam mea.* *Officium*, II. 18. *Est enim, ut mihi quidem videtur, valde decorum, patere domos virorum illustrium lustribus hospitibus.* [*Sic erit* i. e. ipse comperies. *Eadem formula* *Terentium*, V. 3. 18.]

29. *Invocato.]* H. e. non *vocato*, non *invitato*, ἀπρόκτῳ. *Plautus*, Capt. I. 1. 2. *quia invocatus soleo esse in convivio.* *Nepos*, Cim. p. 4. *Quos invocatos vidisset in foro, omnes devocaret.* ubi v. *intpp.*

30. *Do fidem.]* Sancte promitto. *Andria*, II. 3. 27. *Adelphi.*

'O Thraso! *Th.* Salvéte. *Ph.* Tu fortásse, quae facta híc sient,

Néscia. *Th.* Scio. *Ph.* Cur te érgo in his ego cónspicor regiónibus?

Th. Vóbis fretus. *Ph.* Scín' quam fretus? miles, edicó tibi,

Sí te in platea offéndero hac post úmquam, quod dicás mihi,

V. 32. cod. Bembinus *te post in his ego* collocat: cuius auctoritatem secutus erat Westerhovius, ceteris codd. in vitis.

V. 33. Bentl. legendum suspicatur: *Vobis fretum. Scin quam fretum.* Nisi cum Donato soloecismum dicas, stulto et míli convenientem.

ductus est ad coenandum: ideo et *accingar* dixit: sic enim dicimus in magnis rebus suscipiendis, ut: *Accingunt omnes operi.* — 31. *Salvete.*] Supplex sine gratia et sine timore, modo inimicus et infestus. *Tu fortasse, quae facta hic sint, nescis.*] Hoc totum superbe ac minaciter inquit adolescens. — 32. *Scio.*] Compendium poetae: ne rursus eadem dicerentur. *Conspicor.*] Commune verbum est *conspicor.* — 33. *Vobis fretus.*] Et hoc stulte: qui enim et rivalibus et inimicis fretum se esse dicat? Deinde *ávaxóλoύδης*, et vitiosa responsio est. Nisi enim addideris *sum*, erit soloecismus conveniens loquenti, impolito homini et militi. *Scin' quam fretus?*] Est ab * subaudiendum est. *Miles, edico tibi.*] Hoc contumeliose, et proprie ut militi: *Miles, inquit, edico tibi.* — 34. *Si te in platea offendero hac.*] Hoc est, Si vel casu invenero. Et *in platea* inquit, non, circa meretricis fores. *Nihil*

III. 4. 27. Phorm. III. 2. 7. Cicero, Fam. V. 11. *Quamcumque fidem dederis, praestabo.* — *Accingar.*] Ita solent rem seriam aggressuri. Phorm. II. 2. 4. Ratio locutionis petita vel a militibus in expeditionem aut pugnam euntibus, vel a servis, operi se accingentibus. Virgilius, Aen. I. 210. *Illi se praedae accingunt, dapibusque festuris.* Liv. VI. 35. ibique intpp.

34. *Si te in platea offendero hac post unquam, peristi.*] Plautus, Rud. III. 5. 10. *Verum, senex, si te unquam in urbe offendero, Nunquam hercle quisquam me lenonem dixerit, Si tu te ludos pessumos demisero.* Cicero, pro Rabir. Post. c. 11. ex personae Caesaris: *Si te secundo lumine hic offendero, moriere.* Est vero offe

Mium quaerebam; iter hac habui: peristi. Gn. Eia,
 haud sic decet. 35
 Ph. Dictumst. Gn. Non cognosco vestrum tam su-
 perbum. Ph. Sic erit.

[*ut quod dicas.*] Nihil pro non: ut sit, non est quod dicas mihi: id est, nihil est quod dicas, pro, ut dicas mihi; ut sit *quod pro ut*: aut *quod*, pro, quid dicas mihi. Certum est autem, sic veteres locutos esse. — 35. *Alium quaerebam.*] Aut *alium* pro *quendam* posuit, ut sit, *quendam quaerebam*, id est, aliquem; aut *alium*, hoc est, non quem tu putas, hoc est, alium, non Thaidem. sed si *aliam* diceret, neque commode, neque *ἁπλοῦς* loqueretur; nevalet enim masculinum genus. *Peristi.*] Ordo est, postquam a platea hac te offendero, peristi. *Eia.*] Interdum hortantis est, ergo nunc *eia* correctionem significat. — 36. *Non cognosco vestrum tam superbum.*] Locutio annotanda: mire laudavit, ut erradere potuisset. [Sensus est: *Non solebatis esse tam superbi: hoc tam superbum non vestrum est, non vestri moris.* Bentley.] *Vestrum tam superbum.*] Non, *vestrum superbum.* *Vestrum tam superbum.*] Absolute: ut, *Pol, Crito, antiquum obtines.* Ergo

se proprio allidere ad aliquid, cui contrarium est *defenders*, h. e. repellere. Unde ad animum transfertur, qui *offendi* dicitur, quoties sibi alliditur ad aliquod dictum aut factum alterius. Demum *offensus* incidere in aliquem in via, uti h. l. — *Quod dicas mihi, alium quaerebam; iter hac habui: peristi.*] Similis locutio t Adelph. II. 1. 8. Plautus, Mil. II. 2. 7. *Quod ille gallinam, aut dumbam se sectari, aut simiam Dicat, disperietis, nisi ad mortem ale mulcassitis.* ubi *quod* valet *quamvis*. Lucilius, XXIX. *Huc, ubi, quum iter haberet, Praetorius venit.* Plautus, Asin. II. 3. 6. *ut quia habebas iter.* [Quod ponitur pro *quamvis*, ut pulcre vidit Catleius. Propert. III. 1. 49. *Quod non Taenariis domus est mihi, fulta dumnis, Nec camera auratas inter eburna trabes, At Musae comites.* vid. Epist. XVII. 51. *quod genus et proaves et regia nomina iactas,* ubi d. interpretes.]

[35. *Iter habui* i. e. iter feci. Nep. Eum. c. 8. *iter quod habet, omnes celat.* Lucan. II. 439. *nullas nisi sanguine fuso gaudet habere vias* ubi vid. Burmann.]

[36. *Dictum est.* Haec formula habet vim comminandi et adseruandi, omnino ita futurum ut dictum est. Eodem sensu ponitur *dixi* orrn. II. 3. 92. et Hec. IV. 3. 6.]

[Ibid. *Non cognosco vestrum tam superbum.* Intelligendum est *in-ium*, ut sensus sit: non solebatis esse tam superbi. Plaut. Trin. II. 4. *haud nosco tuum.* Vid. Donatus et Bentley ad h. l.]

Gn. Prius audite paucis: quod quum dixerō, si placuerit,

Facitote. *Ph.* Audiamus. *Gn.* Tu concede paulum istuc, Thraso.

Principio ego vos credere ambos hoc mi vehementer velim,

Me huius quidquid facio, id facere maxime causa mea: 40

Verum si idem vobis prodest, vos non facere, inscitia 'st.

Ph. Quid id est? *Gn.* Militem ego rivalem recipiendum censeo. *Ph.* Hem!

V. 40. Bentl. correxit e vet. edit. et codd. *quidquid faciam.*

subaudiamus vel *ingenium*, vel *animum*, vel *morem*, vel *institutum*. — 37. *Prius audite paucis.*] Mira insinuatione agit: qui non ut consentiant, sed ut audiant, paucis petit. Et bene *prius*, quasi non obstat, quo minus faciant quod velint. Tum deinde quo attentius existant, addidit *paucis*. deinde, *si placuerit* facilius enim flectitur, cum quo non pugnamus, ut consentiat. *Prius audite.*] Fiduciam ostentat persuasoriam rem dicturi. — 38. *Audiamus.*] Bene: non *faciamus*, sed *audiamus* dixit: nam prima oratoris impetratio in mala causa est audiri meruisse. *Tu concede paululum istuc, Thraso.*] Thraso hoc in bonam partem accepit: et ideo paret; putat enim vel turpe esse, si humiliter precetur suo nomine, seque audiente, parasitus: vel incongruum sibi, si in os praesens a Gnathone laudetur. *Istuc, Thraso.*] Non ad se vocat: sed locum ostendit, quo abeat atque concedat. — 39. *Principio, ego vos.*] Videt neque se odio haberi, neque offendi animos audientium in militis nomine. Hoc ergo oratorie. pro eo homine, in quo offenditur, cum in quo non offenditur, posuit. — 40. *Me huius quidquid facio, id facere maxime causa mea.*] Deest *rei*, aut *est*: ut sit, *Me huius quidquid est quod facio, id facere maxime causa mea.* Hic a persona discessit: et rem non odiosam pro odiosa posuit, id est, parasiticam, pro aemuli amore et commodo. — 41. *Verum idem si vobis prodest.*] Multum attulit ad persuadendum: non esse commodum militi admitti, et suum commodum ipsorum esse commodum. *Vos non facere inscitia 'st.*] Oratorie et secundum insinuationis praecepta sic dixit: nam rem remittendo et dubitando magis flectit animos, quam si aperte ac pertinaciter asseveret. — 42. *Mi-*

42. *Rivalem.*] Vide supra, II. 2. 37.

ciendum? *Gn.* Cógita modo. tu hércle cum illa,
Phaédria,
libenter vivis: etenim béne libenter victitas.

V. 43. Faérnus et Bentl. *Recipiendum?* Chaereae tribuunt.

V. 44. Bentl. corr. *Ut libenter vivis (et enim bene libenter victitas)*
Quod des etc.

tem ego rivalem recipiendum censeo.] Artificiose satis, se-
l intulit omne quod durum dictu ad persuadendum erat. Nam quod
litem et rivalem dixit, ad eam rem valet, ut magis admitten-
sit, quam excludendus: et simul fiducia sic dicentis parat animos
audienda quae dicet. *Militem ego rivalem recipiendum*
enseo.] *Rivales* dicuntur aemuli de mulieribus, facta translatione
a feris bestiis, quae sitiennes cum ex eodem rivulo haustum pe-
rit, in praelium contra se invicem concitantur. Sic *Cicero* pro *Coe-*
Sin eris ex illo fonte rivalis, inquit. *Militem rivalem ego.*] *litem*
considera quo vultu hoc dicendum sit: et intelliges, et *militem*, et
valem, et *recipiendum*, et *ego censeo*, quanta significant.
a enim dixit *Thrasionem*, sed *militem*: quod nomen ad stulti-
am valet. Non *socium*, sed *rivalem*: quo ostendit, quandoqui-
a rivalis in meretrice capiendus est, hunc potius eligendum. Nec,
excludendum, sed *recipiendum* dixit: ut et ostenderet, adeo
desse, ut etiam de industria retinendus sit. Non, *volo* aut *rogo*, sed
enseo: ut consiliarius, non parasitus, videatur loqui. Nam quod
o addidit, eo dicto usus est, quo uti solent qui plus in negotio vi-
t. Nam sic in Phormione Iurisconsulti: *Ego quae in rem tuam*
rint, ea velim facias. Ego sedulo hunc dixisse credo. Ego am-
udoliberandum censeo. Censeo.] Vide virtutem poëtae; non enim
it *peto*, sed *censeo*: tanquam in illis modo consulat, neque pro-
lite agat. — 43. *Cogita modo.*] *Modo* aut tantummodo signi-
t, ant temporis est adverbium. Et simul incerta distinctio est. —
Es libenter vivis.] Id est, bonorum ciborum edax es. —

44. *Bene libenter victitas.*] *Hec.* III. 5. 11. *Lucilius*, Sat.
apud *Ciceronem*, Att. XIII. 52. *editque, bibique Iucunde atque*
us, nec solum id, sed bene cocto et Condito sermone bono, et, si
veri, libenter. *Plautus*, *Mostell.* I. 1. 51. *Me victitare pulchre, te*
eris modis. *Cicero*, *Fin.* II. 8. *Hos ego asotos bene quidem vivere,*
beate nunquam dixerim. [*Es libenter vivis.* Ex *Bentlii* coniectura
mdum est *ut libenter vivis*, deinde parenthesi includenda verba *et*
a bene libenter victitas. Sensus hio est: ut tu laute et sumptuose
ea vivis quotidie, necesse est ut illa multum accipiat; tibi vero
lum est quod des. *Ut* ponitur pro *prout.* *Heaut.* I. 1. 116. *ut dies*

Quód des, paullum est: ét necesse est múltum acci-
 pere Tháidem, 45
 'Ut tuo amori súppeditare póssit sine sumtú tuo.
 Ad ómnia haec magis ópportunus, néc magis ex usú
 tuo
 Némó 'st: principio ét habet quod det, ét dat nemo
 lárgius.

V. 46 et 47. Bentl. corr. *possint sine sumtu tuo* 'Omnia haec; magi
 opportunus etc. *Suppeditare* intransitive est *suppetere*; *suf-
 ficere*. Et parum commode *Ad referas ad verbum praesentem*.

46. *Suppeditare possit sine sumtu tuo.*] Aut *suppeditare*
 pro *suppeditari*: aut deest *se*. Ut, *Accingunt omnes operi*. — 47. *Ad
 omnia haec magis opportunus, nec magis ex usu nemo 'st.*] Locutio est ex negativis tertia: ut, *Agrum in his regi-
 nibus meliorem nemo habet. Magis ex usu.*] Pro utilior, et ma-
 gis opportunus pro opportunior. *Nemo 'st.*] Hoc est, oppor-
 tunus. — 48. *Habet quod det.*] Ut dives. *Et dat nemo*

*tempus est, monere oportet me hunc vicinum Phanium. Bene est laute,
 delicate. Hec. III. 5. 11. vixit, dum vixit, bene. Libenter est hila-
 riter. Cato de R. R. c. 156. si voles in convivio multum bibere coe-
 reque libenter.]*

46. *Suppeditare.*] H. e. *sufficere, satis esse. Plautus, Aem.
 II. 4. 17. Non queo labori suppeditare.*

47. *Ex usu tuo.*] Ita *Heaut. I. 216. Plautus, Pers. IV. 4. 14.
 Ex tuo inquam usu est: eme hanc. [Ut tuo amori etc. i. e. ut abunde
 tibi sit ad alendum et fovendum amorem sine tuis impensis. Suppeditare
 saepe dicitur pro suppetere, satis esse. Cic. de Off. I. 4. parare
 ea, quae suppeditent et ad cultum et ad victum. Vid. quae annotavi-
 mus ad Rutil. Lup. II. p. 116.]*

48. *Habet, quod det.*] *Divites eleganter habere dicuntur.*
*Plautus, Poen. IV. 2. 11. Qui habet, quod det. Curius Ciceroni, Fam.
 VII. 29. At illa nostra praedicatio quanti est, nos quod simus, quod
 habeamus, quod homines existimemur, id omne abs te habere? Ita et
 Graeci ἔχοντες, i. e. habentes, vocant divites. [Nec magis nemo est.
 Notandum duas negationes pro una poni, quod frequens esse ostendit
 Duker. ad Flor. III. 17. p. 577.]*

Fatuus est, insulsus, tardus: stertit noctesque et dies.

Néque [tu] istum metuas né amet mulier: facile pel-
las, ubi velis.

50

V. 49. Bentl. corr. *bardus*, ne gradationis lex violetur. Idem deinde *noctes et dies* ex codd.

V. 50. Bentl. *tu* tacitus omisit; sed recte.

Fargius.] Ut liberalis. — 49. **F**atuu.] Inepta loquens. A fando **F**atuu dicitur: inde Fauni **F**atui, et Nymphae **F**atuae dictae sunt. **F**atuu est.] Hoc ex usu tuo. **I**nsulsus.] Sine sale et sapientia: aut sine saltu et facilitate. **F**atuu est, insulsus.] **F**atui sunt, qui verbis et dictis fatui sunt: *insulsi* vero, corde et animo. **F**atuu est, insulsus.] Sunt qui *fatuum* animo putant: *insulsum* dictis; sed male. Nam **F**atui quoque Dii sunt, qui et **F**auni dicuntur: et non stulti, sed multum fantes, id est, loquentes. **F**atuu est, *insulsus*.] Haec quae nunc addidit, non ex superioribus pendent: sed cum superiora valeant plurimum, (nam quia dives et liberalis, potuit bene rivalibus) haec omnia bona in milite corrumpuntur, quod *fatuus*, quod *insulsus*, et caetera, quae ipse persequitur. **F**atuu est, *insulsus*.] Haec bene adduntur: quia dixit, *Et habet quod est, et dat nemo largius*.] Ad rem eam valebat, ut amaretur miles a meretrice, et praeponendus omnibus esset: sed ingrata sunt mulieribus, maximeque lascivis, haec omnia quae subiicit. **F**atuu est, *insulsus*.] Hoc pro acervo vitiorum cum quadam vultus immoderate prolatum est, quo magis res in medio posita esse videatur. **T**ardus.] In Venerem scilicet. **T**ardus.] Corpore et membris: namquam et intellectu *tardos* vocamus, qui stulti sunt. Sed melius et sic intelligi, ut ea vitia videatur dicere, quae inamabilem faciant etiam divitem largumque amatorem. Nam aut verba commendant: *Et, Pendesque iterum narrantis ab ore*. Hic *fatuu*. Aut sapientia primum facit: ut, *Multa viri virtus animo*. Hic *insulsus* est. Sed mihi videtur *fatuum* dicere, qui tantum gloriatur, et blandiri amicae nesciat. *Insulsum*, qui non facile explicet Venerem: quae res meretricibus odiosa est. **S**tertit.] Plus dixit quam dormit. **N**octesque et dies.] Plus significat, quam si diceret, *diebus et noctibus*: ut hoc pro nomine consiliarii auctoritas inesse videatur. — 50. *Ubi velis*.]

49. **T**ardus.] Explicat Donatus. Horatius, Carm. II. 8. 23. ad Inliam Barinen: *Tua ne retardet aura maritos*. [**T**ardus i. e. hebes ingenio. Bentleius eleganti sed non necessaria coniectura legit *bardus*, i. e. stultus, stolidus.] — **N**octesque et dies.] Notat continuationem temporis. et plus est quam *interdium noctuque*. Livius XL. 5. *Dies ac noctes*. Sallustius, Catil. 27: *Dies noctesque festinare*.

Ph. Quid agimus? *Gn.* Praeterea hoc etiam, quod ego vel primum puto:

'Accipit hominem nemo melius prorsus, neque prolixius.

Ph. Mirum, ni illoc homine quoquo pacto opus

Ch. Idem ego arbitror.

V. 52. Bentl. ex compluribus Terentii codicibus, item e Servio ad Aen. III. 353. et codice Nonii veterrimo *Accipit homo nemo*. Ita *accipit* absolute positum. Idem dein ex codd. plerisque *prorsus*, ut ingratus vitetur sonus.

V. 53. Bentleius verba: *Mirum-opus*, Chaereae, ista autem: *Idem ego arbitror*, Phaedriae tribuit. Hunc enim ut Thaidis amorem ad consensum tardiores esse debere. Ita etiam Donatus, ut videtur.

Quando vel quum. — 51. *Quid agimus?*] Initium consensio dubitatio est eius qui negaverit. *Hoc etiam.*] *Deest* vel *abest*. *Quod ego.*] Parasitus scilicet. *Primum puto.*] *Primum puto*, quasi parasitus. — 52. *Accipit hominem.*] *Accipit*, pascit, invitavit: ut, *Illos porticibus rex accipiebat in amplis*. — *Nemo melius prorsus, neque prolixius.*] Horum alterum apparatus indicat, alterum copiam. — 53. *Mirum, ni illoc homine quoquo pacto opus est.*] Facete dixit adolescens rei parcus, et qui putet amorem sine damno esse oportere, quique fefellerit meretricem, non solum eliciendum non esse militem, sed etiam quovis modo sustinendum ac perferendum. *Mirum, ni illoc homine.*] Obtinuit parasitus iam quod negabatur. Primo deliberatum: ut *Quid agimus?* post concessum: ut, *Mirum ni illoc homine quoquo pacto opus est. Mirum, ni illoc.*] Hic, inquit, eiusmodi est, ut etiam cum mala conditione patiendus sit. *Idem ego arbitror.*] Sane opus fuit consensione, praecipue Phaedriae, cuius res agitur: nam ita et servata persona est tarde consentientis amatoris. —

52. *Accipit.*] Lucilius in Centonibus: *Pulchre invitati nimis, acceptique benigne*. Plautus, Pseud. V. 1. 9. *Itaque in loco festivo unus festive accepti*. Cicero, Att. XVI. 6. *Ubi quidem sui sane libenter apud Tulnam nostrum; nec potui accipi, illo absente praesertim, liberalius*. Ovidius, Fast. II. 725. *Socios dapibusque meroque Accipit. — Prolixius.*] H. e. liberalius. Ita *fovere prolixus* dixit Suetonius, Tit. 7. *Prolixa beneficaque natura*, Cicero, Fam. III. 8.

a. Récte facitis. unum etiam hoc vos oro, ut me in
vestrum gregem

incipiatis: satis diu hoc iam saxum volvo. *Ph.* Ré-
cipimus.

55

b. 'Ac libenter. *Gn.* 'At ego pro istoc, Phaédria,
et tu Chaérea,
unc comedendum et deridendum vobis propinó. *Ch.*
Placet.

V. 55. Benth. ex codd. et editt. vett. *diu iam hoc.* Concinnius est,
inquit, *Satis diu iam*, ut *diu* in arsi et in mora sit. Idem vers.

54. cum editt. vett. et codd. suis *hoc* ante *vos oro* eiecit, adsti-
pulate Servio ad Aen. XI. 352.

V. 57. Benth. corrig. *et ebibendum*, coll. Heaut. II. 3, 14. III. 1, 48.
Nimirum, inquit, res prodigi nepotis non minus exhaustur

[*Recte facitis.*] Gratiarum actio est. *Unum etiam hoc vos*
[*o.*] Subtiliter etiam parasitus hic se adiungit, suasque partes circa
[*o.*] agit. *Ut me in vestrum gregem.*] Iam hos laudat: et nimis
[*o.*] rarsus est, si recorderis, eundem dixisse, *Facete, lepide, laute, ni-*
[*l supra.* — 55. *Satis diu hoc iam saxum volvo.*] Vide
[*o.*] iamadmodum serpat paulatim etiam in eorum assentationem ex vitu-
[*o.*] ratione militis. *Hoc saxum volvo.*] Proverbium in eos, qui in-
[*o.*] tricabili labore afflicti sunt. Et bene *saxum* de stulto milite ait:
[*o.*] se ipsum Sisyphum fecit. *Hoc saxum volvo.*] Velut Sisyphus
[*o.*] ad inferos. — 56. *At ego pro istoc, Phaédria.*] Subaudia-
[*o.*] mus et *sum hic*, aliter non, ut parasitus ait. *Phaédria, et tu*
[*o.*] *Chaérea.*] Ambos nominat, quasi legibus paciscantur. — 57. *Hunc*
[*o.*] *comedendum.*] Cuni caeteris rebus summus poeta etiam fidem

55. *Saxum volvo.*] Militem stupidum et insulsum *saxum vo-*
[*o.*] *lvo.* Ita Heaut. IV. 7. 8. V. 1. 44. Hec. II. 1. 17. Plautus Mil. II.
[*o.*] 83. de hero servus: *Neque habet plus sapientiae quam lapis.* Et IV.
[*o.*] 83. *Nullum est hoc stolidius saxum.* Simulque ad fabulam de Sisy-
[*o.*] *pho saxum apud inferos volvante respicit.* De eo ita Lucretius, III.
[*o.*] 13. *Hoc est adverso nixantem trudere monte Saxum, quod tamen a*
[*o.*] *summo iam vertice rursus Volvitur, et plani raptim petis aequora campi.*
[*o.*] *ter citat Cicero, Tusc. Quaest. I. 5. e veteri poeta: num illud, quod*
[*o.*] *Sisyphus versat Saxum sudans nitendo, neque proficit hilum?*

57. *Comedendum et deridendum vobis propino.*] [*o.*]
[*o.*] *parasis parasitica.* Dicitur autem *comedi* et *exedi*, cuius opes consu-
[*o.*] *ntur.* Heaut. III. 1. 53. Plautus, Mostell. I. 1. 11. *Sine modo ve-*
[*o.*] *lvo, salvum, quem absentem comes. Propinari autem etiam cibi dicun-*

Ph. Dignus est. *Gn.* Thraso! ubi vis, accede. *Th.*

'Obsecro te, quid agimus?

Gn. Quid? isti te ignorabant: postquam eis mores ostendi tuos,

'Et collaudavi secundum facta et virtutes tuas, 60

'Impetravi. *Th.* Bene fecisti: gratiam habeo matrem.

viro praebendo, quam cibo: aequè exhibitur homo eiusmodi, ac comeditur: aequè exsugitur quis et exsorbetur, quam devoratur.

V. 61. Bentl. corr. *bene fecistis*. Phaedriae nempe, inquit, Chamaeaeque gratias agit; non coram ipsis Gnathoni.

ostendit amicitiae parasiticae exemplo Gnathonis de milite loquentis hoc modo. *Propino*.] Facete sic dixit, ut parasitus, et quasi de convivio loqueretur. — 58. *Dignus est*.] Haec verba ultima longi sermonis eiusmodi sunt, ut miles haec audiens laudatum se esse et approbatum existimet. *Ubi vis*.] Honorifice revocat ablegatum cum iniuria, dicendo *ubi vis*: quia *accede* imperativum erat: et *ubi*, nisi quando intellexeris, vitium est. — 59. *Isti te ignorabant*.] Figura ἀκυρολογία. Ad utrumque enim pertinet, et ad laudem, et ad mores. Et hoc ambiguum. — 60. *Secundum facta et virtutes tuas*.] Et hoc ἀμφιβολον. Nam *virtutes εὐφραντικῶς* pro vitiiis posuit: ut, *Nescis qui vir siet*: et, *Ornatus esses ex tuis virtutibus*, *Facta et virtutes*.] Proprie *facta* militibus adscribuntur. *Facta et virtutes*.] Amarior est εὐφρασία in vitiosos homines, quam ver-

tur. Iul. Capitolinus in M. Antonino Philos. c. 15. *Venenatam partem fratri edendam propinans, et sibi innoxiam reservans*. [Non. Marcell. p. 33. et mss. quidam habent *comedendum et bibendum et deridendum propino*, unde Bentleius edidit *comedendum et ebibendum vobis propino*. Fatendum est, *deridendum propinare* non nisi per duram catachresin dici; verumtamen haec a parasito per vernilitatem quandam dicta videntur.]

59. *Ignorabant*.] Non noverant te, moresve aut ingenium tuum. Heaut. I. 1. 53. Cicero in Verr. Act. I. 10. *Et committis, quod ille dictitat, alicui qui te ignorat, verum esse videatur*. Sed *ignorari* dicitur, cuius vultus *ignotus* est. Vide Schefferum ad Phaed. V. 1. 10. [*Ignorare aliquem* significat alicuius indolem et mores non satis tenere. Cic. Acad. II. 2. *maiore studio philosophiae deditus fuit quam qui illum ignorabant, arbitrabantur*. Contrarium est *intelligere aliquem*.]

Numquam etiam fui usquam, quin me omnés amarent
plúrimum.

Ga. Dixin' ego in hoc ésse vobis 'Atticam elegán-
tiam?

Pa. Nil praeter promissum est. ite hac. Ω. Vós va-
lete, et plaúдите.

V. 62. Bentl. *amarint*, ex codd. nonnullis et editt. vett.

V. 64. vulgo erat *Nihil praetermissum est*, quod Muret. Fabric.
Bentl. Faërn. ex codd. mutarunt.

m. — 62. *Numquam etiam fui usquam.*] *Numquam* et
peum et tempus significat: *usquam* locum magis. *Numquam*,
tré non. Et *numquam usquam* τῷ ἀγγαίεμῳ pro non usquam,
est, nusquam. *Quin me omnes amarent plurimum.*] Con-
parium superiori. Quid est enim quod bene non fecerit quicquam, si
illo est, ut ametur? — 63. *Atticam eloquentiam.*] Et hoc
proxiós, ut illa quae supra. *Atticam* dicit veram atque germa-
nam, quia excultior eloquentia dicitur *Attica*, et summi oratores
Attici appellati sunt. — 64. *Praetermissum.*] Et hoc anceps est,
intellectu gemino ad utrumque. *Ite hac.*] Quo vocat parasitus? an
meretricem? an ad coenam militis, ut promisit? *Hunc ego come-
ndum et deridendum vobis propino. Ite hac.*] Comessatum ad mi-
nam, vel ad Thaidem. Si coenae interfuit meretrix; quomodo post
ta sunt omnia, cum mentio noctis non facta sit? Omnia post coenam
ta sunt: et non completa per rixam coena, superfuit plurimum tem-
pore ad agendum. *Aelii Donati V. C. Oratoris Urbis Romae,*
comment. in Terenti Eunucho explicis.

63. *Atticam elegantiam.*] H. e. praecipuam. Cicero, Ora-
re cap. 9. et passim alibi. Eo respexit Martialis, IV. 86. 1. *Si vis
tribus Atticis probari, Exhortor moneoque te, libelle, Ut docto pla-
bas Apollinari.*

The first part of the document discusses the importance of maintaining accurate records of all transactions. It emphasizes that every entry must be supported by proper documentation, such as receipts and invoices. The text also mentions the need for regular audits to ensure the integrity of the accounting system. In addition, it highlights the role of the accounting department in providing valuable insights into the company's financial performance. The document concludes by stating that a strong foundation of reliable financial data is essential for informed decision-making and long-term success.

The second part of the document provides a detailed overview of the company's current financial position. It includes a summary of key financial metrics, such as revenue, expenses, and net income. The text also discusses the company's budget for the upcoming period and identifies areas where cost savings can be achieved. Furthermore, it outlines the company's strategic financial goals and the steps that will be taken to achieve them. The document ends with a call to action, encouraging all employees to contribute to the company's financial health by adhering to established policies and procedures.

[Faint, illegible text]

P. T E R E N T I I
A F R I
C O M O E D I A E

S E X,
CUM INTERPRETATIONE
DONATI ET CALPHURNII,

E T
C O M M E N T A R I O P E R P E T U O.
I N U S U M S T U D I O S A E I U V E N T U T I S

E D I D I T
A R N . H E N R . W E S T E R H O V I U S .

A C C E S S E R U N T V A R I A E L E C T I O N E S E X E M P L I B E N T L E I A N I ,
N O T A T I O M E T R I C A , S E L E C T A R U M K E N I I
A N N O T A T I O .

E D I C U R A V I T
G O D O F R E D U S S T A L L B A U M .

V O L . I I I .
H E A U T O N T I M O R U M E N O S .

L I P S I A E ,
S U M P T I B U S C . H . F . H A R T M A N N I .
M D C C C X X L

P. T. J. E. R. E. N. T. I. I.

A. E. R. I.

E. O. M. O. E. D. I. A. E.

S. R. X.

CUM EXPERIMENTATIONE

DONATI ET CALPHURNII

ET

COM. M. T. A. L. I. O. T. E. R. P. E. T. O.

IN CUM STUDIO ET ILLUSTRATIONE

ET

ET H. N. A. WESTERHOLM

ADAMANTIAE LIBRARIAE M. J. WESTERHOLM

ADAMANTIAE LIBRARIAE M. J. WESTERHOLM

ADAMANTIAE

ADAMANTIAE

ADAMANTIAE LIBRARIAE M. J. WESTERHOLM

ADAMANTIAE

ADAMANTIAE LIBRARIAE M. J. WESTERHOLM

ADAMANTIAE

ADAMANTIAE LIBRARIAE M. J. WESTERHOLM

ADAMANTIAE

P. TERENTII AUTONTIMORUMENOS.

LUDIS MEGALENSIBUS, L. CORNELIO LENTULO, L. VALERIO
O AEDILIBUS CURULIBUS. EGREDUNT II. ANEVIUS TURPIO ET
FILIIUS PRAENESTINUS. MODOS FECIT FLACCUS CLAUDII. GRANCA
LEMANDRU. ACTA; PRIMUM TRUUA IMPARIUS; SEPTIME DUARUS
RIS. ACTA III. EDITA M. JUVENTIO ET M. SEMPRONIO COSS.

PERSONAE.

agus.

hila, amica Cliniae.

his, amica Clitiphonis.

mes, Clitiphonis pater.

a, Menedemi filius.

pho, Chremetis filius.

Menedemus, Cliniae pater.

Nusris.

Phrygia, ancilla.

Sostrata, Chremetis uxor.

Syrus, servus Chremetis.

Personae musae:

onides, senex.

, senex.

ia, senex.

Phanocrates, senex.

Philtera, anus.

Simus, senex.

C. Sulpitii Apollinaris

Periocha

In Terentii Heautontimorumenon

In militiam proficisci gnatum Cliniam
Amantem Antiphilam compulit durus pater:
Animique sese angebat, facti poenitens.
Mox ut reversus est, clam patrem divortitur
Ad Clitiphonem, is amabat scortum Bacchidem.
Cum arcesseret cupitam Antiphilam Clinia,
Ut eius Bacchis venit amica, ac servolae
Habitum gerens Antiphila, factum id, quo patrem
Suum celaret Clitipho: hic technis Syri
Decem minas meretriculae aufert a sene.
Antiphila Clitiphonis reperitur soror.
Hanc Clinia, aliam Clitipho uxorem accipit.

I. O. Calpurnii

Brixiensis viri clarissimi

In P. Sexti Terentii Heautontimorumenon

Prolegomena.

Haec fabula, Menandri Graeca, quae facta a Terentio
Latina, nomen idem observavit, ne Graeci nominis empha-

ham perderet: quod Terentius minus laudis existimaret propria scribere, quam Graeca transferre. Nomen habet a se seipsum excruciante ob filii absentiam, quem amantem, duritia sua in militiam proficisci compulerat. *ἐκτασθὲν ἀποκούμνος* Latine *se ipsum excrucians* interpretatur. Illud animadvertendum, omnes Terentianae fabulas, ex utroque genere mistas, praeter hanc. Nam Comoediae aut statariae sunt, aut statariae, aut mistae. Motoriae, turbulentae: Statariae, quietiores: Mistae, ex utroque actu nasistentes. In hac, quae plurimum delectat et actu et stilo, primae partes sunt Menedemi et Chremetis: secundae Cliniae et Clitiphonis: tertiae Syri: et sic deinceps. Haec etiam, ut caeterae, quinque actus habet, Prologum necessarium. Nam se purgat, et in laedendis adversariis occupatus. Argumentum quoque non simplicis negotii habet, nec unius adolescentis, ut in *Hecyra*: sed duorum, et in caeteris fabulis.

M. ANTONII MURETI

ARGUMENTUM.

Cremes Sostratas uxori gravidam imperat, si puellam ereret, ut eam statim interficeret. Fuit haec immanitas a veterum moribus, ut, quum fera nulla sit, quae foetus suos non diligat, ipsi quos alere nollent liberos, eos occisos natos aut interficere, aut exponere fas putarent. Sostrata puellam emissa (ut est maternus semper animus cliventior) vitam ei adimere non sustinuit: sed pauperculam viduam anni Corinthiae, Philiterae nomine, exponendam dedit: etiamque, muliebri quadam superstitione, anulum, de digito detractum suo, iussit, ut una cum puella exponeretur. Id, quod tum stulte factum videri poterat, postea

pla editurum. Tandem, quum prius Antiphilam collocasset, partim Menedemi, partim uxoris precibus tus, ignoscit. Clitipho se, relictis meretricis amoribus ducturum pollicetur. Quum autem caeterarum fo argumentum uno die contineri soleat, huius non ni explicari potest.

tatem attulit, nedum tu te censeas oneri ferendo fore, te illi perpetuo sumptibus suppeditare oporteat. Quin tu potius agito: humane quidem et comiter excipito filium; id tamen tam impolens illius desiderium occultum habeto: si ille, quod amicas det, ut habeat, machinam adven- te aliquam struet, falli te sinito: ita et eum commo- us retinebis apud te, et sumptuum facies minus. Haec remes, nescius (ut sunt humana) oculatum foris esse se, reum domi. Interea enim meditabatur Syrus, decem mi- s, quas Bacchidi pollicitus erat dare, eas quomodo illi a remete ipso conficeret: iamque inibi erat, quum eum Chre- s arreptum blande compellat, hortaturque, aliquam ad medemum fallaciam moliat. Iniecit in sermone Syrus mdacium a se pro tempore confictum: animum Corinthiam, stiphilae (ita enim putabatur) matrem, mille drackmarum tuo accepisse a Bacchide: ea mortua, puellam pro pecu- ia illa arrhaboni relictam. Dum haec aguntur, anulum um agnovit Sostrata, eiusque indicio Antiphilam filiam um esse cognovit. Gaudio exsiliens omnem rem defert ad um; qui, ea leviter obiurgata, ob repertam tamen filiam e quoque gavisus est. Iam omnia in tranquillo erant; ique Bacchide fuisset. Sed et illi quoquo modo decem rudendae erant argenti minae, et periculum erat, ne ali- s eam Chremes filii amicam esse resciceret. Ibi Syrus dax consilium inuit, quomodo et utrique seni rem, ut erat, lesaceret, et commode se e tam impedito negotio expedi- . Primum igitur Chremeti, Reperi, inquit, quomodo ar- tum a Menedemo eripiam: dicemus ei, Bachidem hanc Clitiphonis amicam esse: orabimusque ut eam domi te dies aliquot esse patiatur; teque id celatum velit. rro Clinia filiae tuae, quae modo reperta est, formam i complacitam esse dicet, eamque petet uxorem. Quid n? pecuniam, inquit, petet a patre suo, qui novae nu- ve ornamenta coënat: eam pecuniam numeraturus est Bac- idi. Iam autem ad Menedemum, Syri hortatu, transierat echis, et eo pompam omnem suam transduserat. Chre- s primo non satis consilium illud probare: at illam cer- inquit Syrus, pecuniam, pro qua filia tua opposita erat nori, quin dissolvas, facere honeste non potes. Ego o, inquit Chremes, et libenter quidem. Immo vero, in- Syrus, dato eam Clitiphoni, qui ad Bacchidem deferit: enim facilius credet Menedemus, eam illius esse. Sit sane. Numeratur a patre Clitiphoni pecunia, quam ad etricem perferret. Interea tota res detegitur: indignari enes, et fremere, et minitari se omnia atrocissima exem-

pla editurum. Tandem, quum prius Antiphilam collocasset, partim Menedemi, partim uxoris precibus tus, ignoscit. Clitipho se, relictis meretriciis amoribus rem ducturum pollicetur. Quum autem caeterarum fab argumentum uno die contineri soleat, hujus non nisi explicari potest.

PUBLII TERENTII
CARTHAGINIENSIS
AEAUTONTIMORUMENOS.

P R O L O G U S.

Ne cui sit vestrum mirum, cur partes seni
coëta dederit, quæ sunt adolescentium,

CALPHURNIUS,*)

1. *Ne cui sit vestrum mirum.*] Prologus concitatus: nam
se purgat, et adversarium acriter terret. Actor quoque, ex commo-
suo, cur hanc comoediae actionem susceperit, causas affert. * *Par-
tes seni.*] Bene dixit, *partes*; nam quum comoedia quinque
actus habeat, erat, ut inquit Pedianus, persona primarum partium,
tertiarum et secundarum, et sic reliquarum. Cic. in Divinat. *Ut in Acto-
bus Graecis fieri videmus, saepe illum, qui est secundarum aut ter-*

C O M M E N T A R I U S.

[1. *Cur partes seni.* Prologi ab adolescentibus pronuntiari sole-
nt statim e scena discedentibus, ut fabulam incepturis locum darent;
Terentius hic praeter morem prologi partes dedit seni actori Ambi-
o, qui prologo peracto de scena non discedebat, statim Chremetis par-
ticipaturus. Sic locum egregie explicat Bentleius.]

*) De Io. Calphurnio, qui Politiani fuit aequalis, conf. Fabricii
Biblioth. Lat. T. I. p. 49. not. Noli igitur eum pro veteri
aliquo Scholiasta habere, qui est error pervulgatus. Ed. Lips.

Id primum dicam: deinde, quod veni, éloquar.
 Ex integra Graeca, integram Comoédiam
 Hodie sum acturus, Heautontimorúmenon.
 Duplex quae ex argumento facta 'st simplici.
 Novam esse ostendi, et quae esset: nunc qui scripserit,
 Et cónia Graeca sit, ni partem máximam

V. 6. *Simplex quae — duplici* Bentl. Et *duplici* in fine verus a p. manu scriptum habet cod. Bemb. Lessingius Dramaturg. Hamb. II. p. 276. malebat *Simplex — simplici*.

senum partium. Erant igitur partes senum, erant adolescentum. His tractum est, ut dicatur, meae partes sunt, tuae partes sunt. **Seni* Per *senem* intelligit se ipsum, qui iam senio sit confectus. — *3. *Quod veni.*] Deest, propter. — 4. *Ex integra Graeca.*] Terentius Hecyram et Phormionem ab Apollodoro transtulit, reliquas quatuor a Menandro. — 7. *Et quae esset.*] Id est, quo nomine voc-

3. *Id primum dicam.*] Ut omnis *ὄψεσολογία* abesse videatur, statuendum est, ea, quae dehinc usque ad versum 10. dicit, quasi obiter de argumento dicta. Inde igitur ad versum 16. primo membro defungitur; inde rursus ad finem, quid venerit, edisserit. [Quid veni i. e. propter quod, cuius rei causa.]

4. *Integra.*] A nullo vel e Graeco traducta vel tractata Adelph. Prol. 10. vel, non contaminata. Vide And. Prol. 16.

5. *Heautontimorumenos.*] Explicat Cicero, Tusc. III. 2. *Quid ille Terentianus ipse se puniens, id est, ἑαυτὸν τιμωροῦσθαι.* Et Horatius, Serm. I. 2. 20. *Ita ut pater ille, Terenti Fabula quem miserum gnato vixisse fugato Inducit, non se peius cruciaverit, atque hic.*

6. *Duplex.*] Sensus videtur esse, Terentium in hac fabula duas fecisse filios familias amatores, duas amicas, duos servos, duos etiam senes; quum haec omnia simplicia essent in Menandro. Atque caeterum comoedia haec poterat *Nova* dici. [T. Faber et Bentleius verissime legunt *simplex, quae ex argumento facta est duplici* i. e. una fabula est, sed argumentum duplex, duo senes, duo adolescentes, duae amicae.]

[7. *Qui saepe pro quis ponitur, tam in interrogatione, quam extra interrogationem.* Cic. ad Div. XII. 18. *quo iste nescio qui erumperet.* Philipp. II. 13. *qui locus est aut tam desertus aut tam inhumanius, qui illos non affari atque appetere videatur.* Sic aliqui saepe occurrit pro *aliquis.* Duker. ad Flor. I. 18. p. 178.]

istimarem scire vestram, id dicerem.
 nec, quámobrem has partes didicerim, paucis dabo. 10
 ratorem esse voluit me, non Prologum.
 vestrum iudicium fecit: me actorem dedit.
 Sed hic actor tantum poterit a facundia,

V. 13. Bentl. pro *Sed* corrigit *Si*; post *dicturus sum* punctum interponens. Interpretatur autem locum sic: *me actorem suae fabulae dedit; si tamen hic actor tantum poterit a facundia*, h. e. a voce; pronuntiatione, gestu, quantum ipse auctor ab inventione et arte: *si actoris opera aequare poterit poëtas virtutem et industriam.*

ur. — *8. *Cuia Graeca sit.*] Antiquè dictum. — *10. *Has partes didicerim.*] Docet poëta, discit actor, edunt magistri. — *Oratorem voluit esse me, non Prologum.*] Officium *logi* ante narrationem rei semper est: verum tamen et post principium fabulae inducitur, ut apud caeteros magnae auctoritatis veteres sitas. *Oratorem.*] Sic in prologo Hecyrae: *Orator ad vos venio et ornatus Prologi. Oratorem.*] *Oratorem* audire oportere, ius tantum est. *Oratorem* non liceat iniuriam pati. Ne igitur patiaminiuriam, non se *prologum*, sed *oratorum* nominat. Et *orator* est qui rogat. *Exorator*, qui impetrat. Alibi Terent. *Orator ad vos venio, sinite exorator siem.* Et *orator* est, cui causa defendenda mandatur. — *13. *Tantum.*] Quasi dicat: Actor facundia tantum poterit seu poterit, quantum poëta inventione commoda. **A facundia.*] Bene *facundia*, non, *eloquentia*. *Facundus* dicitur, qui

10. *Has partes didicerim.*] Quae a quoque actore seu hironone dicenda vel agenda sunt, partes proprie dicuntur. Horatius, pist. II. 1. 170. *adspice, Plautus Quo pacto partes tutetur amantis tibi; Ut patris attenti, lenonis ut insidiosi.* Unde eleganter cuius officium et conditio vitae partes dicuntur. Phaedrus, II. 18. 10. *actorum arbitrio partes sunt vobis datae.* ubi vide interpretes. [*Didicerim.* Ut poëtae, qui fabulas scribunt, eas dicuntur *docere*, ita actorum *discere fabulas*, quod quisque eorum suas partes ediscit. Vid. Hec. vol. II. v. 6.] — *Paucis dabo.*] H. e. Dicam, exponam. Virgilius, Ecl. I. 19. *Sed tamen iste Deus qui sit, da, Tityre, nobis.* Graeci usurpant vocem *διόδοι*. Contra *accipere* etiam audire, et intelligere notat.

11. *Oratorem.*] Vide Hec. Prol. Alt. I.

[12. *Vestrum iudicium fecit* i. e. vos iudices constituit. Liv. III. 16.]

13. *Sed hic actor tantum poterit a facundia.*] Ex-

Quantum ille potuit cōgitare cōmmodē,
 Qui orationem hanc scripsit, quam dictūrus sum?
 Nam quōd rumores distulerunt málēvoli,
 Multás contaminásse Graecas, dūm facit
 Paucás Latinas; fáctum hic esse id nōn negat,
 Neque se id pigere: et deinde facturum autumat.
 Habét bonorum exéplum, quo exépló sibi

V. 18. Bentl. *id esse factum hic nōn negat.* ex codd. suis et vet. editt.

V. 19. Bentl. cum libro Bemb. *id delet,* et dein corrigit *deinde factum iri autumat.*

bene fari potest, *Eloquens*, qui et invenit, et dicit. — 16. *Nam quod rumores distulerunt.*] Id quod malevoli vitio dant sibi laudi adscribit: seque exemplo praestantissimorum poëtarum adducit, qui idem factitaverunt. *Distulerunt*, divulgaverunt. — 19. *Autumat.*] Opinatur, dicit, censet. — 20. *Habet bonorum exéplum*

pressi per interrogationem, ut citra invidiam dictum sit. Eodem sensu dixit Cicero, de Oratore, II. 14. *Illud iam mirari desino, quod multo magis ante mirabar, hunc, quum haec nesciret,* in dicendo tantum. Vide Burm. ad Petron. c. 89. [*Hic actor* i. e. ego, ut infra II. 3. 115. *huic homini* i. e. mihi. Talia gestu adiuvantur. — *Id. Poterit a facundia* i. e. tantum valebit eloquentia. Infra v. 27. *plus iniquum possit, quam aequum oratio.* Nep. Dion. c. 3. *Plato tantum apud Dionysium auctoritate potuit.* Praepositio *a* eleganter ponitur pro *quod* attinet. Plant. Aulul. II. 2. 9. *haud a pecunia vales.* Cic. in Brut. c. 66. *mediocriter a doctrina instructus.* Vid. Curtius ad Sallust. lug. c. 48.]

14. *Cogitare.*] Excogitare, meditando invenire. Phorm. II. 1. 10. Phaed. III. Prol. 38. et V. Prol. 7. ubi vide interpretes. Nepos. Datam. 6. *Quod ad suam perniciem fuerat cogitatum.* [*Commodo* i. e. bene, pulcre, ut Hec. I. 2. 33. *nunquam tum dices commode.*]

16. *Nam.*] Particula transitioni inserviens. Ita Adelph. Prol. 15. Cicero passim. [V. Manut. ad Epist. ad Div. v. 20.] — *Rumores distulerunt.*] *Differendi* verbum hoc sensu fere in deterioram partem sumitur. Lucilius, lib. XXX. *Et male dicendo multis sermonibus differens.* Plautus, Trin. III. 2. 63. *Ne mihi hanc fumam differat.* Suetonius, Aug. 14. *Rumore ab obtrectatoribus dilato.*

17. *Contaminasse.*] Mutilasse. Vide ad And. Prol. 16.

19. *Autumat.*] *Autumare*, teste Gellio, XV. 3. est et dicere, et opinari, et censere.

20. *Habet bonorum exemplum, quo exemplo.*] Intelli-

scire id facere, quod illi fecerunt, putat.
 Tum quod malevolus vetus Poeta dicitur,
 repente ad studium se applicasse hunc musicum,
 amicum ingenio fretum, haud naturam suam:
 Arbitrium vestrum, vestra existimatio

25

mylum.] Videlicet, Plauti, Naevii, Ennii, quos auctores Terentius
 habet, ut in Prologo Andriae fatetur: *Qui cum hunc accusant, Naevium,
 Plautum, Ennium Accusant: quos hic noster auctores habet.* —
 [Tum quod malevolus vetus Poeta.] A natura, malevo-
 lus: a tempore vel invidia, vetus: a signo aemulationis, poeta.
 usus, plerumque ad laudem refertur, interdum ad vituperationem.
 usus, id est, cariosus, et quasi rancidus. *Malevolus*, non cri-
 tibus, sed maledictis. — 23. *Hunc musicum.*] Videlicet Poeta
 elegantem. *Musicus* Latine dicitur elegans; *ἔμποςος* vero
 nescio, inelegans. **Musicum.*] Quinctilianus: *Nam quis ignorat,
 nescio, ut de hac primum loquar, tantum illis iam antiquis tempo-
 ribus non studii modo, verum etiam venerationis habuisse, ut iidem Mu-
 sicis et vates et sapientes iudicarentur.* Et ille apud Aristophanem dicit,
Musica nescire, praeter literas. *Musica* appellat orbem doctrinae,
 res prima elementa. — 14. *Amicum ingenio fretum.*] Hoc
 unum refellit in Prologo Adelphorum: *Nam quod isti dicunt malevoli,
 nescio, nescio, nobiles Eum adiutare, assidueque una scribere; Quod illi ma-
 gnum vehementer esse existimant, Eam laudem hic ducis maximam,
 nescio, nescio, illis placet, Qui vobis universis et populo placet.* — *Amicum.*]
 nescio amicorum, videlicet Laelii et Scipionis, quorum amicitia Terentius
 familiarissime usus est. — 25. *Arbitrium vestrum.*] Bene *ar-
 bitrium*; nam *arbitrator* dicitur iudex, qui totius rei habet arbitrium et
 auctoritatem; horum enim arbitrio et iudicio comoedia commendari pot-

est Naevium, Plautum, Ennium. Vide And. Prol. 18. Eleganter autem
 substantivum cum ipso pronomine relativo repetitur. Hec. Prol. Alt. 2.
 Plautus, Epid. I. 1. 39. *Est causa, qua causa simul ire mecum
 vultus.*

23. *Studium musicum.*] Calphurnius *musicum* per-
 nam substantive accipit. Est autem *studium musicum* idem quod ars
 musica, h. e. scenica. Sed et generatim literae humaniores ita vocantur.
 Alius, praefat. *Profanum vulgus a studio musico diversum.* Phorm.
 el. v. 18.

24. *Amicum ingenio.*] Vide Donatum ad Adelph. Prol. 15.

25. *Existimatio.*] H. e. Iudicium, arbitrium. Ita *existi-
 re* pro iudicare. Infra II. 3. 21. [Et *existimator* pro iudice. Cic.
 Brut. c. 93. *existimator doctus et intelligens.* Gronov. ad Liv. IV.
 2.]

Valébit. quamobrem omnes vos oratos volo,
 Ne plus iniquum possit, quam aequum, oratio.
 Facite aequi sitis: date crescendi copiam,
 Novarum qui spectandi faciunt copiam
 Sine vitis: ne ille pro se dictum existimet,
 Qui nuper fecit servo currenti in via
 Decesse populum: cur insano seruiat?
 De illius peccatis plura dicet, cum dabit

V. 32. Bentl. probante Ruhnkenio pro *decesse* corrigit *disisse*. In hoc vitio vertitur Lavinio, quod Populum in scenam induit cum servo loquentem.

erat. — 27. *Ne plus iniquum possit.*] Iustam rem per quam quidem, nisi ab iustis, conceditur. — 31. *Qui nuper fecit servo currenti.*] In hoc notatur adversarius, qui decorum perire non servaverit. Quid enim magis praeter servi decorum, quam ut

26. *Valebit.*] H. e. rumoribus malignis praevalebit. Liv. VIII. 27. *Haec consilia quum apud cupidos rerum novandarum valuissent.*

27. *Ne plus iniquum possit, quam aequum oratio.*] Ita Plautus, Rud. III. 2. 4. *ne impiorum potior sit pollutio, quam innocentium.* Sunt vero *Aequi* faventes, *Iniqui* adversarii. Ovidius, Trist. I. 2. 6. *Aequa Venus Teucris, Pallas iniqua Juit.*

28. *Facite aequi sitis.*] H. e. estote aequi. Est autem hic usus verbi *facere* frequens. Ita Eun. III. 2. 53. Hec. III. 2. 2, ubi vide. — *Date crescendi copiam, novarum qui spectandi faciunt copiam sine vitis.*] Id vult poeta: *Date copiam crescendi novarum fabularum sine turba, atque adeo cum silentio, iis qui faciunt copiam spectandi.* Quid vitium sit in fabula, vide Hec. Prol. 2. *Crescere* autem dicuntur, quorum fama et laus augetur. Cicer. pro Rosc. Am. 30. Virgilius, Ecl. VII. 25. *Pastores, hedera crescentem ornate Poëtam.* Dixit autem *crescendi* pro *crescendarum*. De qua locutione vide quae notavit Perizonius, ad Sanct. Min. III. 8. [Chr. Ruddimann. Institutt. T. II. p. 245 sq. Ed. Lips.]

31. *Fecit servo currenti in via decesse populum.*] H. e. induxit. Ita Eun. Prol. 37. *Servorum currentium, et obvia minitantium, ni de via decederent, multa in comediis mentio est.* Plautus, Amph. III. 5. 1. Merc. I. 2. 5. Poen. III. 1. 20. Vix autem intelligitur, qua ratione vetus poeta fecerit populum decedere currenti servo, seu in scena, seu in via.

33. *Cur insano seruiat?*] Sensus videtur esse, *Cur populus seruiat insano servo, vel si mavis poetae?* Videtur autem *seruiat*,

lias novas, nisi finem maledictis facit. 11
 Adeste aequo animo: date potestatem, mihi 86
 statariam agere ut liceat per silentium:
 le semper servus currens, iratus senex,
 lili parasitus, sycophanta autem impudens,
 varus leno, assidue agendi sint mihi,
 amore summo, cum labore maximo. 40
 Mea causa causam hanc iustam esse animum inducite,
 et aliqua pars laboris minuatür mihi.
 Num nunc novas qui scribunt, nihil parcunt seni:

plus in via decedat, et insano serviat? — *35. Adeste.] Ad-
 ste, id est, intenti estote, et auxilium ferite, more advocati, qui
 adest. — 35. Date potestatem, mihi statariam age-
 re.] Ut liceat ad exitum usque fabulae perpetuo stare, ne videlicet ali-
 qua turba fiat: ut fieri solet, aut ludis funambuli, aut gladiatorum;
 hoc enim necesse est relinquere comoediae actionem. Et bene dixit,
 statariam. Agi enim dicitur fabula, cum recitatur, stare cum
 adest. Est etiam comoedia quae dicitur stataria aut motoria, a sta-
 re actibus vel motoriiis. — 37. Ne semper servus currens.]
 exprimit varias personas, quae in comoediis introducuntur, quibus
 comica valde nobilitatur. Inducitur autem leno periurus, amator
 viduus, servus callidus, et amica illudens, et uxor inhihens, et mater
 indulgens, et patruus obiurgator, et sodalis opitulor, et miles praes-
 tor, parasi edaces, parentes tenaces, et meretrices procaces. —
 Mea causa causam hanc iustam.] παρονομασία. —

et decedit currenti de via. Atque in eo consistebat peccatum veteris
 aetatis. Vide Comment. maiorem.

36. Statariam.] Explicat Calphurnius. Dicuntur autem etiam
 milites statarii, Cic. Brut. 30. Origo vocis a militibus statariis, ordi-
 nis suos in conflictu rigide servantibus. Vide Voss. Instit. Poët. II.
 c. 14. [Statariam scil. fabulam. Stataria fabula dicitur, in qua
 multi discursus sunt; quae sedatior maximam partem est et stando
 adest, cui opponitur motoria, quae multos habet motus et cursus.
 Cic. in Brut. c. 30.]

38. Sycophanta.] Vide And. IV. 5. 20.

39. Agendi sint mihi.] Videtur igitur omnino senex hic
 statator etiam e grege veteris poetae L. Lavinii fuisse.

41. Mea causa.] Ita Eun. III. 2. 28. Infra V. 5. 23. Phorm.

3. 27. et Cicero passim. Phaedrus, I. 22. 4. faceres si causa mea.
 et observat Cl. Burmannus, esse hanc elegantiorum et veteribus magis
 statam locutionem, quam causa mei. — Animum inducite.]
 de And. III. 3. 40.

Si quá laboriósá 'st, ad me cúrritur:
 Sin lenis est, ad álium defertúr gregem.
 In hác est pura orátio. experímíni,
 In utrámque partem ingénium quid possit meum.
 Si núnquam avare prétium statuí artí meae,
 Et eum ésse quaestum in ánimum induxi máximum,
 Quam máxume servíre vestris cómmodis:
 Exémplum statuíte in me, ut adolescéntuli

V. 44. Faern. et Benth. ex Bemb. *si quae l. lidem dein ex cor-
 bus si lenis.*

44. *Si qua laboriosa 'st.*] Iustum etenim est seni in re la-
 favorem praestare. — 45. *Ad alium gregem.*] *Gregem*
 contemptu dixit, alios actores parvi faciens. *Gregem* appella-
 nicorum turbam. Plautus in Prologo Asinariae, *Quae quidem e-*
que vobis res vertat bene, Atque huic gregi. — 46. *Est pura*
sio.] Hoc est, nitida, quae facile assensum auditorum in-
 48. *Si nunquam avare pretium statui.*] Per haec ver-
 rentius demonstrat quam gravis auctor sit, qui suas comoedias ;
 Sic Horatius, *Et cum respondere coneris, Quae gravis Aesopus,*
doctus Roscius egit. — 49. *Et eum esse quaestum.*] No-
 quam subauditur, *si*, ut sit, *et si eum quaestum.* — 50.
vire vestris commodis.] Plus dixit *commodis*, quam si-
 ret, *voluptatibus.*

44. *Ad me curritur.*] Id cum stomacho et indignatio-
 ctum, uti And. I. 5. 16. *Iur ad me.*

45. *Ad alium defertur gregem.*] Intelligit histrionu-
 miliam. Ita Phorm. Prol. 32. Plautus, Asin. Prol. 3. [Cfr.
 ad Petron. 80.]

46. *Pura oratio.*] Ita Iulio Caesari Terentius dictus pu-
 monis amator, auctore Donato in vita Terentii.

47. *In utramque partem,*] Videtur respicere como-
 laboriosam et lenem, seu motoriam et statariam. Prioris eten-
 est Eunuchus, alterius Heautontimorumenos.

48. *Si nunquam avare pretium statui artium*
 De usu particulae *si* vide ad And. I. 5. 57. Per *pretium* int-
 ὀπρήτια, seu mercedem a spectatoribus solvi solitam. Lucar-
 Festus. Plautus, Mil. III. 1. 133. *Merci pretium statui.*

51. *Exemplum statuíte in me.*] Exempla dicuntur
 edi, statui in aliquem, sed sensu fere deteriore. Vide Eun. V.
 et 6. V. 7. 21. Plautus, Rud. III. 2. 6. *Statuíte exemplum impi-*
tiae. Sed h. l. sensus est: Ut adolescentuli histriones posthas in

obis placere studeant potius, quam sibi.

pro potius studeant servire vestris commodis, quam suis; vestrum iudicium anteponant suo quaestui.

52. *Fobis placere studeant potius, quam sibi.*] Ar-
gantis animi est, *placere sibi.* Ovidius, *Metam.* II. 58. *placeat sibi
isque licebit.* Martialis, V. 57. *noñ tibi, Cinna placere.* Vide
rman. ad Petron. c. 44.

ACTUS PRIMUS.

SCENA PRIMA.

CHREMES. MENEDEMUS.

1. **Q**UANQUAM haec inter nos nuper notitia admo-
dum 'st,
de adeo, quod agrum in proximo hic mercatus es,
ec rei fere sane amplius quidquam fuit;
amen vel virtus tua me, vel vicinitas,

1. *Quanquam haec inter nos.*] *Bene ex arte comica senes
sculator inducitur, qui et miseria et tristitia alterius valde commo-
vitur; simul amborum senum coniunctio et familiaritas, ad id quod
caturum est, non parum accomoda futura est; simul exprimitur a
sua mutua miseratio, quae inter senes esse solet, et oratio senilis
silia.* *Quanquam haec inter nos.*] Exordium est, et oratori
agruum. Quod enim exigua notitia, aut nuper incepta, vel nulla
consuetudo anteaetae vitae facere prohibet, id vel virtus, vel propin-
quitas cogit. — 4. *Vicinitas.*] *Vicinia non tam homines qui eun-*

1. *Nuper notitia.*] Citat Cicero, *Fin.* II. 4. Florus, IV. 2.
Elephantis nuper a silva.

2. *Agrum in proximo hic mercatus es.*] Imitatur Co-
mella, *R. R.* I. 1. *Censeo igitur in propinquo agrum mercari.* Plau-
s, *Cistell.* I. 1. 102. *Habitabas hic in proxima.* — *Vicinitas.*] *ridius, Metam.* IV. 59. *Notitiam primosque gradus vicinia fecit.
discrimine vicinitatis et vicinias vide Comment. maiorem.*

Quod ego in propinqua parte amicitiae puto,
 Facit, ut te audacter moneam, et familiariter:
 Quod mihi videre praeter aetatem tuam
 Facere, et praeter quam res te adhortatur tua.
 Nam pro Deum atque hominum fidem! quid vis tibi?
 Quid quaeris? annos sexaginta natus es, 10
 Aut plus [eo], ut conicio: agrum in his regionibus
 Meliorem, neque pretii maioris, nemo habet:

V. 5. Bentl. corr. *quod ego in aliqua parte*; nam *propinqua per amicitiae* inepte dici. Recte, opinor, explicat Westerhov.

V. 11. Bentl. *eo* delet.

dem incolunt vicum significat, quam qui prope domum tuam habitant. *Vicinitas* autem non homines, sed propinquitatem proprie vicinorum. — 9. *Nam pro Deum atque hominum fidem!*] Exclamatio vehemens est in eum, qui et senex et dives continuo se labore defatiget, et eo magis Chremes admiratur huius laborem, nondum intellecta causa. — 11. *Ut conicio.*] Id est, coniecturam capio. Hinc coniectura dicta est a *coniectu*, id est, a directione quadam rationis ad veritatem. Unde etiam somniorum atque omnium interpretum *coniectores* vocamus. — 12.] *Nemo.*] Pro, quisquam. — 14. *Es*

5. *Quod ego in propinqua parte amicitiae puto.*] H. e. quod ego amicitiae proximum esse puto. *Quod* tamen non refertur ad *vicinitas*, sed ad sensum; q. d. *quod vicinium esse*. *Tua parte* dixit pro *loco*. Commoda autem et vincula vicinitatis explicat Hesiodus, *Egy.* 339. seqq. Cicero, *Fin.* V. 23. Similis sententia est, *Fam.* XIII. 10. *Hanc quaesturae coniunctionem librorum necessitudini proximam voluit esse.* [*Virtus me facit ut moneam* pro *virtus* facit, ut ego moneam, cuius constructionis exempla supra dedimus.]

Praeter aetatem.] H. e. aliter ac tua aetas postulat. Ita *Hec.* II. 1. 29. Plautus, *Epid.* I. 2. 3. *Praeter aetatem et virtutem stultus es.*

9. *Quid vis tibi?*] Formula reprehendendi. Ita *Eun.* IV. 7. 34. V. 7. 6. — *In his regionibus.*] Cicero, *L. Agrar.* III. 4. *Ex multis praediis unam fundi regionem formamque perfecit.* De agri, ruris, fundi, et similium vocabulorum differentia, vide opuscula de Latinitate Ictorum Veterum, edita a Cl. Dukero, p. 70. seqq. [11. *Plus eo*; suppl. *tempore.* *Liv.* XXVII. 50. *per omnes dies ex quo.* *Idem* XXXIV. 26. *per aliquot aetates, ex quo.* *Hec.* III. 4. 7. *Dies triginta aut plus eo in navi fui.*]

12. *Pretii maioris.*] Pro *eo* et *pretii pluris* dixerunt. *Sol-*

Servos complureis: proinde quasi nemo siet,
Ita tate attente illorum officia fungere.

Nunquam tam mane egrédior, neque tam vésperi 15

Domum revortor, quin te in fundo cónspicer

Fodere, aut arare, aut áliquid ferre. dénique

Nullum remittis témpus: neque te réspicis.

V. 13. Benth. corr. *Servos non plures.*

V. 17. Benth. *aut aliquid facere denique.* puncto post *denique*posito.
Ita vet. editt. et duo codd. Benth. consentiente Donato ad Phormion. I. 2, 71.

[*De illorum officia fungere.*] Nunc dicimus *officiis fungere.*
Fungor idem est quod officium munusque ago: ut, *Fungor magistraturam, fungor legatione.* — 15. *Nunquam.*] Deest *Nam. Tam mane.*] *Mane* modo adverbium; alibi nomen videtur: ut, *Iam mane non est clarum. Iam clarum mane fenestras intras.* — 16. *Quin te in fundo cónspicer.*] *Quin*, pro quod non, hoc in loco: alias pro curam, pro etiam, pro quare, ponitur. *In fundo.*] Superius dixit, *Proximo in proximo hic mercatus es. Fundus* enim ab agro continetur. *Fundus* quo Cicero in quodam ioculari libello, *Fundum vero vocat, quem lapis mittere funda, Ni lapis excideris, qua cava funda patet.* — 17. *Remittis, neque te respicis.*] Nihil significantius de eo qui

Comedian, Ing. 85. Neque histrionem, neque pluris pretii coquam, quam illam habeo. ubi vide quae notavit Cortius.

13. *Proinde quasi.*] Ita Phorm. II. 3. 35. Cicero, Mil. 31. *Proinde quasi nostram ipsam mentem, qua sapimus, qua providemus, haec ipsa agimus, videre, aut plans, qualis, aut ubi sis, sentire noscimus.* [*Proinde* ponitur pro perinde. Vid. not. ad Rutil. Lup. I. 3. 31. Ea particula hic iungitur cum *quasi* ut Phorm. II. 3. 35. *Proinde respicere quasi non nosset.* Iungitur etiam cum *ut* et *ac.* Nep. Lyndr. c. 2. *proinde ac si iidem firmissimi solerent esse amici.* Vid. Momt. ad Cic. ad Div. XI. 28. et Graevius ad X. 24.]

15. *Nunquam tam mane egrédior.*] Nonius, V. *Vesperis* ita citat: *Nunquam tam mane domo egrédior, neque tam vésperi revortor.*

17. *Fodere aut arare.*] Citat Cicero, Fin. I. 1. Varro, R. I. 31. *Vineas novellas fodere aut arare; et postea occare.* Suetonius, Sen. 9. *Rastello humum effodit.* [*Aliquid* ponitur pro *aliud quid.*] *Idem* Epist. XII. 80. *et si forte aliquos gens habet ista Deos.* Vid. Oulendorp. ad Suet. Tiber. c. 47. Pro *ferre* recte Bentleius ex libris antiquis revocavit *facere.*]

18. *Neque te respicis.*] H. e. neque tui curam habes, neque

Haec nōn volūptati tibi esse, satis certō scio.
 At enim [dices] me, quantum hic óperis fiat, poenitet
 Quod in ópere faciundo óperae consumis tuae,
 Si sūmas in illis éxercendis, plūs agas.
 Me. Chremé, tantumne ab ré tua est otī tibi,

V. 20. Bentl. *dices* delet, quod in codd. sedem variat et m-
 turbat.

nihil sibi parcat, nec sui miseretur. Nam qui aliis *remittit* aliqui
 est condonat, is est facilis et mitis naturae. — 20. *At enim di*
Anthypophorae respondet. *Poenitet.*] Id est, parum videtur.
nitet enim eum qui parum putat. Alibi Terent. *Nostri nosmet*
tes. Virg. in Bucol. *Nec te poeniteat calamo trivisse labellum.*
 ad filium, *Quoad te, quantum proficias, non poenitebis.* — 21.
in opere faciundo.] *Opera* est actio, et persona ipsa quae
 peragit. *Opus* finis est et fructus operae. Nonnunquam *ops*
opera videtur accipi. Virg. *Mollibus e stratis opera ad fabrilia sur*
 22. *In illis exercendis.*] Qui aliis praecet aut patris
 aut imperator, plus efficit sua adhortatione quam opera. — 23.
tumne est ab re tua otii tibi?] *Difficilis*, ut inquit C
 est cura rerum alienarum. Nam ea magis percipimus atque sen
 quae nobis ipsis aut adversa eveniunt, quam illa, quae caeteris:
 quasi longo intervallo interiecto videmus: aliter de illis, ac de
 iudicamus. *Ab re tua.*] Id est a negotiis tuis familiaribus. I
 etiam *ab re tua*, contra utilitatem tuam: sicut *e re tua*, et e

tibi parcis. Ita Phorm. II. 3. 87. Cicero, Fam. X. 24. *Quod*
Caesar se respexerit. Vide quae notavit I. Fr. Gronovius a
 XXXI. 44.

20. *Me, quantum hic operis fiat, poenitet.*] I
 git opus rusticum. Dolet mihi, inquit, tam parum operis rustic
 Ita Eun. II. 1. 14. Phorm. II. 1. 20. Cicero, Senect. 7. *Nunquam*
ulla in agro maiora opera fiunt. De voce *poenitet* vide ad E
 7. 12. [Cfr. Ernesti Gl. Cic. s. v.]

21. *Opere faciundo.*] Proprie. Ita mox versu 90. E
 1. 14. Adolph. IV. 1. 2. Phorm. II. 1. 20. Plautus, Asin. V.
Opere foris faciundo lassus.

22. *In illis exercendis.*] Haec digitum intendens in
 rusticos dicit. Dicitur autem *exerceri*, qui fatigatur, et ad op
 ciendum impellitur. Adolph. IV. 2. 48. Virgilius, Georg. I
 Exerete, viri, tauros.

23. *Chreme, tantumne ab re tua est otii tibi,*
na ne cures?] Imitatur per iocum Cicero, Att. XII. 6. *Ch*

Liéna ut cures; éaque, nihil quae ad té attinent?

M. Homó sum: humani nihil a me alienúm puto. 25

el mé monere hoc, vél percontári puta:

rectúm est? ego ut faciam: nón est? te ut detérream.

Te. Mihi sic est usus: tibi ut opus factó 'st, face.

V. 24. Bentr. e vett. editt. et codd. suis: *quae nihil ad te attinens.*

V. 27. etiam Bentr. probat signum interrogationis post *Rectum est,* et *non est.*

Liéna: id est, pro re tua, et pro re publica. — 25. *Homo sum: humani a me nihil alienum puto.*] Hoc ex Platonis sententia, **M.** inquit: *Ortus nostri partem patriam vindicare, partem amicos.* Et Stoicis placet, *quae in terris gignuntur, ad usum hominum omnia mutantur.* Homines autem hominum causa generantur, ut ipsi inter se aliis prodesse possint. — 26. *Percontari.*] Id est interrogare. *Percontari* suapte natura ad finem spectat coarguendi. Interrogamus, noscendi gratia: *percontamur* vero, arguendi: quamvis tamen utroque indifferenter utamur. — 28. *Usus.*] Modo *opus* significat: *alias utile:* ut, opus est facto, pro facere. Sic Sallust. *sum et priusquam incipias, consulto, et, ubi consulueris, mature factus est.* * Ponitur igitur hic ablativus participii praeteriti temporis

Liéna *ut sumne ab re tua est otii tibi, ut etiam Oratorem legas?* **Liéna** *gratius,* Serm. II. 3. 19. *aliena negotia curo Excussus propriis.*

25. *Homo sum: humani nihil a me alienum puto.*] **M.** respondet Chremes, incusatus a Menedemo, ut qui aliena curaret, quae quae nihil ad se attinerent: dicit vero, ideo nihil humani a se alienum esse, vel ideo, quod homo sit. Atque in hunc sensum laudat **Liéna**, Off. I. 9. *Est enim difficilis cura rerum alienarum: quanquam Terentianus ille Chremes humani nihil a se alienum putat.* Qui nunc illo Chremetis verbis affingitur sensus, q. d. *Homo sum, adeoque servi obnoxius,* is a mente Terentii est alienissimus. Vide porro Comment. maiorem.

26. *Vel me monere.*] Ita Cicero, Fam. IV. 8. *Illud tamen et tu me monuisse, vel censuisse puta, vel propter benevolentiam tamen non potuisse, ut, quod ego facio, tu quoque animum inducas.* — *Percontari.*] Vide ad Eun. II. 3. 3.

27. *Deterreream.*] H. e. dissuadeam; nullo formidinis respectu. **Liéna** *Adelph. I. 2. 94.* Plautus, Mil. II. 3. 61. *Me homo nemo deterruit, quin ea sit in his aedibus.* [Broukh. ad Tibull. I. 3, 13.]

28. *Mihi sic est usus.*] Versum hunc laudat Cicero, Fin. V. 10. expressum e Plauto, Amph. I. 3. 7. *Citius, quod non factus sum, fit, quam quod factus est opus.*

Ch. An cuiquam est usus hómini, se ut cruciét?

Me. Mihi.

Ch. Si quid laboris [est], nóllem. sed quid istuc mali est,

Quaesó? quid de te tántum meruisti? **Me.** Eheu!

Ch. Ne lácruma: atque istuc, quídquid est, fac me ut sciam:

Ne rétiche: ne verére: crede, inquám, mihi,

V. 30. Bentl. *est* delet, comparans Plaut. Trin. V. 2, 57. *Si quid tibi, pater, laboris.* Recte.

V. 31. Bentl. pro *Eheu* corrigit: *ole!*, ut vitetur *hiatus*.

pro infinitivo: sicut ibi *consulto*, i. e. consulere, et *facto*, i. e. facere. — 29. *Mihi.*] Non repugnat sententiae Chremetis, sed se solum meritis dicit ut crucietur. — 31. *De te meruis si.*] Dicimus autem *meo* et *mereor*. *Mereor de te* est aliquid in te confero vel bonum, vel malum. — 33. *Ne retice.*] Bene *retice*: nam *reticemus* dolores; *obticemus* pudenda: *tacemus* secreta, ut, *Nec tacui demens*. In E-

30. *Si quid laboris est, nollem.*] H. e. si quid in animo molestiae est, quod te male habet. Quomodo et Graeci suum *storo*; usurpant. Ita And. IV. 3. 8. V. 2. 29. Hec. III. 1. 6. Unde qui in malis versantur, *laborare* dicuntur. Quia vero Menedemus cum *aspirio* dixerat, *mihi*, inde Chremes suspicabatur, esse ei nescio quid laboris obiectum, dicitque *nollem*, usitata deprecandi formula, q. d. Sic Adelp. II. 1. 11. Est igitur *nollem* q. d. doleo vicem tuam. Plautus, Trin. V. 2. 57. *Si quid tibi, pater, laboris; nihil comi, ne time.*

31. *Quid de te tantum meruisti?*] H. e. quid adversus te ipse peccasti, quod tantas a te poenas sumis? Infra 40. 15. Plautus, Epid. I. 1. 59. *Videre* commeruisse *Hic, me absente*, in te aliquid mali.

32. *Fac me, ut sciam.*] Ita solet accusativus iungi verbis, cum pro eo nominativus eiusdem vocabuli in sequenti commate unitius exprimitur. Dixit ergo, *Fac me, ut sciam*, pro, *Fac, ut ego sciam*. Quae locutio Comicis est familiaris. Sed et scriptoribus aliis. Ita Eun. I. 2. 86. V. 8. 5. Adelp. V. 4. 20. Hec. Alt. Prol. 4. Plautus, Asin. I. 1. 13. *Te faciam, ut scias*. Vide omnino Perib. et Sanct. Min. II. 5. 5. [Supra v. 6.]

33. *Ne retice.*] Pacuvius, Periboea: *Parum est, quod acta male habet, ni etiam hic ad malam Aetatem adiungas cruciatum reticentia?*

ut cónsolando, aut cónsilio, aut re iúvero.

l. Scire hóc vis? *Ch.* Hac quidem cásua, qua dixi tibi. 35

l. Dicétur. *Ch.* At istos rástros intereá tamen dpóno: ne labóra. *Me.* Minime. *Ch.* Quám rem agis?

l. Sine mé vacivom témpus ne quod dúm mihi abóris. *Ch.* Non sinam, inquám. *Me.* Ah! Non aequúm facis.

V. 38. Bentl. *dem.*

cho, Virgo conscissa veste lacrymans obicit. — 34. Aut cónsolando, aut consilio, aut re iuvero.] His tribus adhibitis, quid ipsius in vera amicitia exoptandum? — *36. *At istos rastros.]* *cimús rastrum* in singulari, et *rastri* in plurali. Dñcti autem sunt *radendo*, quod terram radant. — 37. *Depono.]* In tempore. *Ve labora.]* Id est, noli te vexare, aut te ita labore conficere. *terdum ne labora* significat, ne cura, noli curare. — 39. *Non*

34. *Aut consolando.]* Expressum e Plauto, Pseud. I. 1. 17. *sabo aut re, aut opera, aut consilio bono.* Imitatur Cicero, Fam. I. 10. et Att. IX. 6.

35. *Qua dixi.]* Locutio graecissans, ubi relativum pronomen iam casu convenit cum substantivo antecedente. Cicero, Fam. V. 14. *um scribas, aut aliquid agas eorum quorum consuesti.* Gellius, I. 3. *eo, quo dixi, libro.* Vide quae notavit Curtius ad Sallust. Catil. 34. 2. [Cfr. Bentl. ad Horat. Serm. I. 6, 15.]

36. *Rastros.]* *Rastri* et *rastra* dicuntur, quod *terram radant*, ut Servio ad Virg. Georg. I. 94. Sic *rostrum* a *rodendo* dictum. *Annal. VIII.* aliter, *Rastros dente faber rasit causa poliunde graei.* Suetonius, Ner. 19. *Rastello humum effodis. — Adpono.]* *proprie*, quoties quod in manu est, prope nos ponimus, *adponere* dicitur. Ita And. IV. 3. 10. Plautus, Cas. II. 6. 11. *Adpono hic sisellam.* *Ann. IV. 2. 35. Sy. At onus urget. Mi. At tu adpono, et respice i me.* Eodem sensu Cicero, Fam. XVI. 4. *Omnia depono. [Quam me agis i. e. quid tibi vis, ut alibi loquitur. Infra IV. 4. 18. De formula vid. Bentley ad Hor. Serm. II. 6, 29.]*

38. *Vacivom.]* Vacuum, otiosum, *εὐχολον.* Plautus, Bacid. I. 2. 46. *Valens afflicto me vacivum virium.* Phaedrus V. Prol. *Quartum libellum dum vacive perleges. h. e. otiose, per otium.* de Cl. Burm.

Ch. Hui, tam graves hos, quaeso? *Me.* Sic meritum
'st meum.

Ch. Nunc loquere. *Me.* Filium unicum adolescens-
tulum

Habeo. ah! quid dixi habere me? immo habeo,
Chreme:

Nunc habeam, necne, incertum 'st. *Ch.* Quid istuc
istuc? *Me.* Scies.

Est e Corintho hic advena annis paupercula:

Eius filiam ille amare coepit perditte,

Prope iam ut pro uxore haberet. haec clam me
omnia.

Ubi rem rescivi, coepi non humanitus,

Neque ut animum decuit aegrotum adolescentuli,

[V. 45. Bentl. *amare coepit virginem*, ut est in codd. nonnullis. Alii
sunt qui *perditte* *perditte virginem* aut *virginem perditte*.

sinam, inquam.] Haec magis gestu exprimuntur. — 40. *Hui,*

tam graves.] Aposiopesis: et admiratio ponderis rastrorum, quibus

senex utitur. * *Hui.*] Miserantis exclamatio est. — 45. *Perditte.*]

Bene *perditte*; nam *perditus* est, qui in omne scelus est traditus.

* *Perditte.*] Adverbium, i. e. misere et nimis vehementer, et in per-

ditionem morum suorum. — 48. *Animum aegrotum.*] Pro aegro

40. *Hui, tam graves hos, quaeso?*] Subaudi, rastra

tractas: quod adpositos a terra allevans dixit Chremes. Virgilius,

Georg. I. 164. *Iniquo pondere rastris.* Ovidius, Metam. XI. 36. *Sava-*

laque, rastrisque graves, longique ligones.

42. *Immo habui.*] Infaustum verbum est *habui*. Unde Paus-

anctus, Rud. V. 2. 34. *Miserum istuc verbum et pessimum est, habuisse,*

et nihil habere. Seneca, Controv. IV. 28. *Habui filiam de omnibus*

meis, Habui, dicendum. Tacitus Annal. XII. 37. *Habui equos, ve-*

ros, arma, opes.

46. *Prope iam ut pro uxore haberet.*] Ita And. I. 1.

119. I. 5. 38. Suetonius, Ner. 38. *Seductum ad se pro uxore habuit.*

47. *[Non humanitus.]* H. e. duriter et inclementer. Quod

mox dicet, *vi et via pervolgata patrum.* Nonnius Marcellus

humanitus et humaniter ἰσοδύναμα facit. Vide Comment. maiorem.

[Rutil. Lup. II, p. 85. *commotus humanitus precibus.* ubi vid. quas an-

notavimus.]

48. *Animum aegrotum.*] Vide And. I. 2. 22.

ractare; sed vi; et viâ pervolgatâ patrum.
 notidie accusabam: hem, tibine haec diutius 50
 icere speras facere, me vivo patre,
 micam ut habeas prope iam in uxoris loco?
 erras, si id credis, et me ignoras, Clinia.
 go te meum esse dici tantisper volo,
 um, quod te dignum 'st, facies: sed si id non fa-
 cis, 55
 go, quod me in te sit facere dignum, invenero.

V. 49. *via* est monosyllabum, ut Hecyr. I. 1, 16. monente Bentl.

rit; nam animus *aeger*, corpus vero *aegrotum* dicitur. *Non ta-
 m inconvenientur id quod corpori appropriatur, attribuit animo; pro-
 bit enim menti vel animo aegritudo ex carnis lascivia. — 49. *Et*
a pervolgata patrum.] Patres bonis institutis, aliorum exem-
 ta, nonnunquam minis, filios ad virtutem adhortantur. — *50. *Hem,*
Bine haec.] Interiectio indignantis. — 54. *Tantisper volo.*] *Tantisper*
postulat post se dum pro donec sive quamdiu. Ci-
 cero, *In carcere ductus, ut ibi esset tantisper, dum culeus in quem*
ictus deferretur, compararetur. Sunt qui accipiant *tantisper* pro

49. *Tractare.*] *Tractatur* proprie materia, unde quid fingunt
 iudices. Unde *tractari* homo dicitur, qui in varias cogitationes quasi
 lucitur. Ita infra, versu 101. et II. 3. 125. Cicero, Orat. 28.
ius eloquentiae est, tractare animos, huius omni modo permovere. —
a pervolgata.] H. e. ubique usitata, et nunc et olim. Plautus,
 Aechid. IV. 9. 150. *Quod non triumpho, pervolgatum est, nihil moror.*
 Rud. I. 1. 122. *At hoc pervolgatum est minus.*

50. *Quotidie accusabam.*] H. e. obiurgabam. Ita mox
 versu 67. Hec. IV. 4. 95. Expressus locus e Plauto, Merc. I. 1. 46.
iurgare pater haec me noctes et dies.

53. *Erras, si id credis.*] Coelius ad Cic. Fam. VIII. 16.
stimas, eandem rationem fore Caesari in dimittendis adversariis, et
ditionibus ferendis; erras. [Eadem formula apud Petron. c. 94. *er-*
si putas. ubi vid. Burmann.] — *Me ignoras.*] H. e. non nosti
 res et ingenium meum. Phaedrus, V. 2. 9. de virtutis experte: *Us-*
quis alios ignorantes fallere. ubi vide Interpretes.

54. *Te meum esse.*] Ita solent, suppresso filii nomine. Infra
 A. 11. Adolph. V. 3. 11. et 13. et 16. Plautus, Merc. I. 1. 50. ple-
 nis, *Abnuere: negitare adeo, me natum suum.*

56. *In te facere.*] Ita infra I. 2. 24. Totum autem cum sto-
 acho dietum; et videtur filio minitari abdicationem.

Nulla ádeo ex re istuc fit, nisi ex nimio ótio.
 Ego istuc aetatis, nón amorí operám dabam;
 Sed in 'Asiam hinc abii própter pauperíem: &
 que ibi
 Simúl rem, et belli glóriam armis répperi.
 Postrémo adeo res rédiit: adolescéntulus

V. 57. Bentl. invitis libris corr. *nimio ex otio*, ut *nimio sono acut*

V. 60. Bentl. corr. *Simúl rem et glóriam ármis belli répperi*.

tantummodo: sunt qui pro interea. Livius Lib. I. ab urb. cond. *men id imperium ei ad puberem aetatem incolome mansit, tantisper tela muliebri. Et tantisper sine dum usus est.* — *57. *Oti* Id est, cessatione et requie ab operibus *diuturna quies vitiis álima ministrat.* — 58. **Ego istuc aetatis.*] Id est, cum essem aetate, qua tu es. Dicit eodem modo Cicero in Epistolis, *id aetati pro, ea aetate. Non amorí operam dabam.*] Bene senex in Horatii praecceptum, *laudator temporis acti* inducitur. — *59. *Asiam.*] Quae est tertia pars orbis, et provincia in ea parte eius nominis. **Propter pauperíem.*] Quia unusquisque cupit pauperíem fugere, tanquam magnum malum, ut inquit Horatius. **Propter pauperíem.*] *Paupertas est mediocrium, pauperies mendicorum.* 60. *Rem et glóriam.*] Haec duo potissimum a militibus stress comparantur. *Res tria notat, imperium sive divitias, litem, et nerem.* **Armis repperi*] Alii codices non habent cum armis li, et tunc armis belli intelligatur, i. e. per praeclara gesta, quae g

58. *Istuc aetatis.*] H. e. tanta iam aetate. Ita Plautus Amph. I. 1. 2. *Hoc noctis.* h. e. tam multa nocte. Asin. I. 1. 56. *aetatis.* h. e. in tanta aetate, cum esset tam grandis natu. Ita et Cicero, Fam. VI. 10. XV. 13. Suetonius, Galb. 14. Ner. 28. *Non amorí operam dabam.*] Plautus, Merc. I. 1. 62. *Non ego, amorí, neque desidia in otio Operam dedisse.*

59. *Propter pauperíem.*] *Paupertas multis fuit militiae sa.* Adolph. III. 3. 30. Plautus, Trin. II. 4. 194. seqq. Virgil. II. 87. *Pauper in arma pater primis huc misit ab annis.*

60. *Gloríam.*] Quam proprie ita dixerit, disserit Cl. Burmus ad Val. Flacc. Argonaut. I. 77. Sallust. Iug. 70. *Ex quo illi gopesque inventae.* — *Belli.*] H. e. tempore belli. Vide Voss. Grammat. VII. 25. Sallustius, Iug. 41. *Paucorum arbitrio belli doagitabatur.* ubi vide Cortium. [Sic etiam Ruhnck. Malim tamen cum *glóriam* connecti. St.]

61. *Postremo adeo res rediit.*] Ita infra II. 3. 11 vide.

pe eadem, et graviter audiendo, victus est.
 65. *Victus est.* Cessit et obtemperavit.

66. *Ad regem.* Intellexit Regem Persarum, qui κατ' ἐξοχήν

67. *Ad regem.* Intellexit Regem Persarum, qui κατ' ἐξοχήν

68. *Ad regem.* Intellexit Regem Persarum, qui κατ' ἐξοχήν

69. *Ubi comperi.* Haec oratio pathetica est. Et bene comperi, compertum est mihi, et

70. *Ad sidem.* Id est, iuxta aliquid sedeo. Nam com-

71. *Ad sidem.* Id est, iuxta aliquid sedeo. Nam com-

72. *Ad sidem.* Id est, iuxta aliquid sedeo. Nam com-

73. *Ad sidem.* Id est, iuxta aliquid sedeo. Nam com-

F. 63. Benth. et ante aetate e codd. restituit.

F. 66. B. e vet. editt. et codd. suis *Clam me est profectus.*

F. 69. e codd. suis *qui fuere ei conscii*, ut vitetur in quinta sede tro-

chaenus. Sed vid. annot. ad Andr.

F. 71. Benth. *Conturbato*, ex codd.; et *inerti* pro *incerto*, ut est in

cod. Acad. a pr. m. scriptum.

bello. — * 62. *Audiendo.*] Scilicet saepe eadem convicia et pro-

* *Victus est.*] A proposito malo amoris deflexus. Et ita lau-

63. *Graviter audiendo.*] H. e. aegre et iniquo animo. And.

64. *Ad regem.*] Intellexit Regem Persarum, qui κατ' ἐξοχήν

65. *Ad regem.*] Intellexit Regem Persarum, qui κατ' ἐξοχήν

66. *Ad regem.*] Intellexit Regem Persarum, qui κατ' ἐξοχήν

67. *Ad regem.*] Intellexit Regem Persarum, qui κατ' ἐξοχήν

68. *Ad regem.*] Intellexit Regem Persarum, qui κατ' ἐξοχήν

69. *Ubi comperi.*] Haec oratio pathetica est. Et bene comperi, compertum est mihi, et

70. *Ad sidem.*] Id est, iuxta aliquid sedeo. Nam com-

71. *Ad sidem.*] Id est, iuxta aliquid sedeo. Nam com-

72. *Ad sidem.*] Id est, iuxta aliquid sedeo. Nam com-

73. *Ad sidem.*] Id est, iuxta aliquid sedeo. Nam com-

74. *Ad sidem.*] Id est, iuxta aliquid sedeo. Nam com-

75. *Ad sidem.*] Id est, iuxta aliquid sedeo. Nam com-

76. *Ad sidem.*] Id est, iuxta aliquid sedeo. Nam com-

77. *Ad sidem.*] Id est, iuxta aliquid sedeo. Nam com-

78. *Ad sidem.*] Id est, iuxta aliquid sedeo. Nam com-

79. *Ad sidem.*] Id est, iuxta aliquid sedeo. Nam com-

80. *Ad sidem.*] Id est, iuxta aliquid sedeo. Nam com-

**Video alios festinare, lectos sternere,
Coenam adparare: pro se quisque sedulo
Faciabant, quo illam mihi lenirent miseriam.**

V. 73. Benth. „Si iam videt, inquit, cur versu abhinc tertio:
Ubi video? Reponere: Inde alii festinare.“ Repetitur v
in hac narrationis simplicitate minime displicet.

missae, ut provinciae, *Assidemus* in re, quam frequenter agi
Accurrunt servi.] Tale illud in *Andria*, *Accurrit: mediam
rem amplectitur.* — * *Soccus detrahunt.*] *Soccus* calceus
est, dictus, ut aliqui volunt, quasi *saccus*, quia calcationi sit
quas pedithecas vocant. Eo autem calceamento comediarius a
utebantur, quemadmodum *cothurno* tragoedi. Usque adeo, ut
stilo comico poni possit, quemadmodum *cothurnus* pro stilo tr
— 73. *Lectos sternere.*] Ex consuetudine antiqua; lectulis
stratis antiqui coenabant. Unde triclinium a tribus lectis dicitur
Horat. *Saepe tribus lectis vidoas coenare quaternos.* Terent. in *A
Lectulos iligneos dedit faciendos in sole, ubi potetis vos.* — 74.
nam adparare.] Nihil significantius de sene dicere potuit, q

aegritudine collapsas. Ovidius, *Heroid.* XIII. 24. *Succiduo dice
cubuisse genu.* — *Soccus detrahunt.*] Suetonius, *Vitell.
tractumque socculum dextrum.* Erat autem haec res vilissimi mi
rii. Confer *Evang. Marci*, I. 7.

73. *Festinare.*] H. e. trepide concurrere. *Adelph.* I.
25. *Plautus*, *Cas.* IV. 1. 5. *Omnes festinant intus totis velibus.*
ratus, *Carm.* IV. 11. 9. *Cuncta festinat manus.* — *Lectos
sternere.*] Ita *Adelph.* II. 4. 21. *Plautus*, *Mostell.* I. 4. 13. *Care
ne prius in via accumbas, Quam illic, ubi lectus est stratus, a
Martialis*, VIII. 67. 6. *Sternantur lecti.*

74. *Pro se quisque sedulo faciabant.*] H. e. qui
quisque poterat. *Plautus*, *Amph.* I. 1. 76. *Pro se quisque, in
quisque potest et valet.* *Virgilius*, *Aen.* XII. 552. *Pro se quisque
summa nituntur opum vi.* [*Cic. Verr.* I. 27. *pro se quisque, ut
que auctoritatis plurimum erat, ad populum loquebatur.* *Lang.* a
de *Off.* III. 14. *Quisque autem ut collectivum recte iungitur p
Vid.* *Fabricsius* ad h. l. et *Drakenb.* ad *Liv.* II. 22. 7.]

75. *Mihi lenirent miseriam.*] Ita *Plautus* *Mil.* II. 1.
dixit: *Irae leniunt, h. e. leniuntur, seu defervescunt.* *Cicero*,
nect. c. 15. *Humor Laertem lenientem desiderium, quod cap.
filio, colentem agrum, et eum stercorantem facit.*

Ì video haec; coepi cógitare: Hem! tót mea
 íus solliciti sînt causa, ut me unum éxpleant?
 cillae tot me véstiant? sumtús domi
 ntós ego solus fáciam? sed gnatum únicum,
 rem páriter uti his décuit, aut etiam ámplius, 80
 sed illa aétas magis ad haéc utenda idóna 'st,
 un ego hînc eieci míserum iniustitiá mea.
 Maló quidem me dígnum quovis députem,
 id fáciam. nam usque dum ille vitam illám colet
 ípém, carens patria ób meas iniúrias, 85
 area usque illi dé me supplicíum dabo:

V. 76. Benth. ante *hasc* interpungit. Nobis vulgata magis placet distinctio.

V. 79. Benth. pro *sed gnatum* corr. *qui gnatum*. Hoc si nolis, pro *eieci* legendum censet *eiciam* aut *eiezim*.

V. 85. Benth. coni. *Inopém, carentem patria ob meas iniurias: ne patria careat accentu. Legi etiam posse arbitratur: Inops, carensque patria.*

tates et commoda, quae aspernatus gratia filii narrat. Nam *adparare*, est ad dignitatem quandam ac verius pompam. *Praeparare*, est quae utilia sunt, aut fore creduntur. — 82. *Eum ego eici.*] *Eum* abundat. — * 86. *Illi de me supplicium dabo.*] *Dare alicui de se supplicium* significat, punire se ipsum illius vice.

77. *Ut me unum expleant.*] Eadem ratione *animus* alicui *zeri* dicitur. Hec. V. 1. 28. V. 2. 19. [*Explere aliquem* significat *refacere* alicui. Cic. ad Div. II. 1. *non enim vereor, ne non scribendo expleam.*]

78. *Ancillae tot me vestiant?*] H. e. vestibus mihi conendis occupatae sint, nendo et texendo?

83. *Malo quidem me dignum quovis deputem.*] Citat verba Cicero, Tusc. III. 27.

84. *Vitam illam colet.*] H. e. deget. Plautus, Cas. II. 1. *faciam, uti, proinde ut est dignus, vitam colat.* Cicero, Att. XII. *Nunc plane nec ego victum, nec vitam illam colere possum.*

86. *Usque.*] Haec particula intendit vim sententiae, tanto magis, quia iam praecessit, *usque dum*. Ita Phorm. V. 8. 41. — *illi de me supplicium dabo.*] Ita Eun. I. 1. 25.

Laborem, quærens, parcens, illi, servitium, et
 Ita facio protinus, illi, reliquis in adhibens,
 Nec vas, nec vestimentum, communi dimitto.
 Ancillas, servos, nisi eos, qui opera recte
 Faciundo, facila sunt, exercentur sumis
 Omnes produxi ac vendidi, inscripsi illico

V. 91. Lambin. scilicet Maro, Marc. Lepid. VII. 12. scribitur
 sarcire. Palmerius et Rosal. corr. sumptum exercere
 tantum inori domino referunt, quantum ille sumis
 aliendis impendebat: opere suo impensas dicitur sarcire
 dicitur sarcire. Dicitur sarcire dicitur sarcire

— * 87. *Parcens.*] Id est, coarctans et constringens solitum
 et tanquam parca fortunam parcendo, et eas reservando. * *Il
 viens.*] Deserviendo, conquiendo et conduplicando utique
 vias sters homi servi. Hæc sunt illa, quæ sibi sibi facti
 vit. — * 88. *Ita facio.*] Nunc ostendit, ad rem verba ac
 seu esse collata. — 89. *Corrasi omnia.*] Omnia compila
 didi. Huic contrarium est *abradere*: et est per vim aliquid
 * Cum autem dicere volumus, aliquem nihil omnino tam parv
 quisse ex rebus suis, quod non alienaverit, recte dicemus, *cor
 rasit*, quasi etiam raserit parietem etc. si ex illis radendis aliquid
 modi potuerit consequi. Interdum *corraderè* significat difficult
 parare. Terent. in Adolph. *Minas decem corrades.* — 92. *Pi*

87. *Quaerens, parcens.*] Ita Adolph. V. 3. 7.

89. *Nec vestimentum.*] Non intelligendae solae ve
 prie ita dictae, sed et vestes stragulae, tapetes, et similia. |
 1. 30. [*Vasa* dicuntur omnis generis supellex et impedimenta
 notissima locutione *colligere vasa.* Sallust. Catil. 51.] — *Co*
 Ita Adolph. II. 2. 34.

91. *Sumptum exerceant suum.*] H. e. tantum quod
 mihi facerent, unde eos alere possem. Hec. II. 1. 28. Explicat
 Gronovius, Observ. Eccles. cap. 1. [*Sumptum exerceant.*
 laborat in hoc loco explicando Gronovius Obs. in Script. Eccles.
 Verum non dubitandum est, quin felicissime correxerint viri
sumptum exerceant, antique pro *exsarciunt* i. e. compensarent.
 ad hunc ipsum locum respiciens: *Exsarciunt, sarcirent.* Non
 locutiones *damnum sarcire, resarcire* etc. Vid. Bentleius ad h.

92. *Omnes produxi ac vendidi.*] Ita Ean. I. 2. 5
 cum expressit Martialis, XI. 70. 7. *Si te delectat numerata,
 vende Argentum, mensas, myrrhina, rura, domum. Vende et
 vos, agros et vende paternos, Ne pueros vendas, omnia vni*

deis mercede: quási talenta ad quíndecim
 égi: agrum hunc mercátus sum: hic me exérceo.
 crévi tantispér me minus iniúriæ,

95

ven didi.] Bene produxi: nam producere, foras ducere signi-
ficat. M. T. in Frumentaria, Nemo tuorum amicorum abs te productus,
ne interrogatus. Hinc productores dicuntur, qui virgines abducunt,
has ad quaestum exponunt. — 93. Talenta ad quíndecim
égi.] Congessi, coadunavi. Hinc coactores argentariorum dicun-
*tur, qui pecunias cogunt. *Talentum Atheniense parvum constat ex*
cento minis seu libris. Talentum vero magnum constat ex octoginta
dracmas, et quatuor uncias. — 95. Decrevi.] Plus est decernere quam
constituere. Et est proprie decernere de rebus magnis certam proferre

Inscripsi ilico aedes mercede.] Plautus, Trin. I. 2. 131.
venales hasce inscribit literis. Vide ff. XIX. 2. Locati et Con-
locati. Est autem inscribere simpliciter venales aut locandas ponere ae-
des; inscribere mercede, locandas dare; inscribere pretio, vendendas
locare. Idem et proscribere dixerunt. Cicero, Off. III. 13. Quod si qui
inscribunt: villam bonam, beneque aedificatam, non ex-
istimantur sefellisse. Fam. VII. 29. Quod (mancipium) quidem si inter
venales coemtionales venale proscripserit, egerit non multum. Adde Cu-
lterum, Observ. I. 17. Locabantur autem aedes ex Kal. Iulias. Vide
Plautus, ad Suet. Tib. 35. et Burm. ad Petron. 38.

93. Quasi talenta ad quíndecim coegi.] Haec parti-
*cula respondet Graecorum *ως* et *ωςει*, notatque circiter. Plautus, Mo-*
lles III. 1. 95. quasi quadraginta minas. [Liv. XXVII. 12. Cecidere in
bellum magna quasi ad duo millia. ubi vid. Gronovius.] Omnes autem maio-
res summas per talenta exprimebant. And. V. 4. 48. Eandem fere
summam habet ad. Plautus, Trin. I. 2. 115. Nummorum Philippum ad
duo millia. Suetonius, Caes. 20. Ad viginti millibus civium. Est
verbo coegi, ex venditione collegi. Vide Torrent. ad Suet. Vesp. 1.
Caes. Att. VI. 2. Ad pecuniam cogendam.

[94. Coegi i. e. collegi. Cogere proprium verbum est de rebus
indivisis, unde pecunia conficitur. Cic. Verr. II. 48. quod genus pecu-
niae cogendas praeteriit. Vid. Gronov. ad Liv. XXXII. 2. 7. Hinc
actiones argentarias apud Sueton Vespas. c. 1. ubi vid. Torrentius. Pro
rogare pecuniam etiam dicitur redigere pecuniam. Liv. XXXVIII. c. ult.
numquam tantum redactum est quantae summae damnatus fuerat.
Antoine ad Horat. Epod. II. 69.]

[95. Decrevi i. e. iudicavi, existimavi. Cic. ad Div. II. 6. in
re posita omnia mea esse decrevi. ad Attic. III. 15. quod in me ipso
est consilium esse decrerat. Perizon. ad Sanct. Min. IV. 15. p. 775.]

Chremé, meo gnato fácere, dum fiám miser:

Nec fás esse ulla mé voluptate hic frui,

Nisi ubi ille huc salvos rédierit meas párticeps.

Ch. Ingénio te esse in líberos leni puto,

Et illum óbsequentem, sí quis recte aut cóm
mode

Tractáret. Verum néque illum tu satis nóveras,

Nec te ille: hoc quod fit, úbi non vere vívitur.

Tu illúm, numquam ostendísti quanti pénderes,

V. 101. vulgo erat: *neque tu illum*, quod ex multis codd. m Bentl. Nam *ille et tu* accentu elevari debent.

V. 102. vulgo *hoc que fit*, ruente metro. Codd. vel *hoc ubi fit hoc qui fit*. Bembinus solus: *hocque fit*: unde *hoc quod, id quod*, restituit Bentl.

sententiam. — 97. *Voluptate frui*.] Si parentes pro filiis é rant, quis clementior hoc sene, qui omnia commoda absente aspernatur? *Frui* proprie est delectationem capere ex usu. *98. *Meus particeps*.] Id est, heres meus, quasi nunc pá capiens bonorum meorum, vel etiam *particeps*, cui debeam cón omnia consilia mea. — 99. *Ingenio te esse leni in líbri puto*.] *Liberos* multitudinis numero dixit, cum Menedemus ux haberet filium. Constat enim antiquos oratores, historiaeque, carminum scriptores, etiam unum filium filiamve *liberos* multú numero appellasse. In Hecyra *liberos* in significatione unius filiae *Qui illum decreverunt dignum, suos cui liberos committerent*. Si cero, *En cui tuos liberos committas*. — 103. *Quanti pende* Quanti illum faceres. Tractum ab antiquis, qui ante signatam]

98. *Meus particeps*.] H. e. consors, *μειζός μου*. Re morem Romanorum, quo filius patre vivo habebat ius bonorum mortuo demum possessionem. Vide Cic. Verr. I. 44. et Comment iorem.

99. *Liberos*.] Solet haec vox etiam de uno filio filiave pari. Ita Hec. II. 1. 15.

100. *Recte aut commode tractaret*.] Sallustius, 39. *Quo plebem in magistratu placidius tractarent*. Aurelius V Epit. c. 6. *Militem severissime tractans*. Iustinus, XLII. 1. *Exe superbe crudeliterque tractaverat*. Sed de recta institutione libe consule praeter alios Senecam, de Ira, II. 20. seqq.

102. *Non vere vivitur*.] H. e. minus recte, neque r Ita vera vita dicitur Adolph. V. 9. 30.

Hoc tibi ille 'st credere ausus quae est aequom patri.
 Quod si esset factum, haec numquam evenissent
 tibi. 105

Me. Ita res est, fateor: peccatum a me maximum est.

Ch. Menedeme, at porro recte spero; et illum tibi
 avrom adfuturum esse hic confido propediem.

Me. Utinam ita Di faxint! Ch. Facient. nunc, si com-
 modum est,

Dionysia hic sunt hodie; apud me sis volo. 110

V. 109. *si est commodum* Bentl. ex codd. suis, quod magis ex more
 Terentii esse dicit.

— *meas et argentum pendebant.* *Inde *pendere poenas* dicimus, id
 est, dare seu luere poenas. Nam antiquorum poenae erant pecunia-
 riae. Inde *pendere* dicimus aestimare seu liceri. Inde nihili pendere,
 id est, nihili facere. Inde parvi pendere, flocci pendere, magni pen-
 dere. — 104. *Nec tibi credere ausus.*] Adolescentibus glorio-
 sum est, si modestia utuntur et pietate in parentes, ut nihil dicant aut
 agant nisi consilio parentum. — 107. *Porro recte spero.*] *Por-*
ro eiusdem significationis cuius *vero* et *autem*: pro quibus *tamen* po-
 tui non possis. Significat etiam apud poetas *longe, certe, postea,*
et cetera. *Spero* pro *credo*, usitatum est: sive de praesenti loquamur,
 sive de praeterito. Similiter *confido* pro *credo*, tum in praeterito,
 tum in praesenti, tum in futuro. — 109. *Utinam Dii faxint.*] *U-*
tinam pro futuro tempus tantum: vel, ut alii, promissivum modum
 indicat. — 110. *Dionysia hic sunt.*] Hoc est Bacchanalia.
Dionysii autem, qui et Bacchus dicitur, sacra, a plerisque Graeciae

104. *Neque tibi ille 'st credere ausus.*] Id in filio suo
 dicit Demaenetus, Plaut. *Asin.* I. 1. 65. *Praesertim cum is me dignum,*
si conderet, Habuit, me habere honorem eius ingenio decet.

106. *Ita res est.*] Vide ad *And.* III. 1. 1. — *Peccatum*
a me maximum est.] Vel iungenda sunt *peccatum a me*, pro
peccatum meum; vel *maximum* adverbialiter sumendum, pro *maxime*.
 Vide Periz. ad Sanct. *Minerv.* IV. 4. 86. [Sed praestat *a me* accipere
 a parte mea.]

[107. *Recte spero* i. e. *spero omnia tibi ex voto cessura.* *Recte*
 in omni genere dicitur de rebus ita comparatis ut debent et optamus.
Poliph. III. 1. 2. *recte aedepol spero.*]

110. *Dionysia hic sunt hodie.*] *Emphasis* est in vocibus
hic et *hodie*; quod non in omnibus simul Atticae pagis ludi hi cele-
 rantur. Videtur autem sermo esse de iis Liberalibus, quas tempore

Me. Non pōssum. *Ch.* Cur non? quaēso, tandem ali-
quāntulum

Tibi pārcē: idem absens fācere te hoc vult fīlius.

Me. Non cōvenit, qui illum ad laborem impulerim,
Nunc me ipsum fugere. *Ch.* Siccine est sentētia?

Me. Sic. *Ch.* Bēne vale. *Me.* Et tu. *Ch.* Lacru-
mas excussit mihi, 115

Miserētque me eius. Sēd ut diei tēpus est,
Monēre oportet me hūnc vicinū Phāniam,

V. 113. Faērnus metri causa scripsit *impellerim*. Qua forma quae
Terentius nusquam usus sit, Bentleius em. *hinc pepulerim*.

V. 117. Benth., quia *oportet* in codd. omnibus deest, sic em. *Sed
diei tempus est, Tempus monere me hunc v. Ph.* Sic *tempus
est concedere* Hecyr. IV. 2, 21.

urbibus triennio quoque celebrabantur. — 111. *Quaeso*.] Prima
personam indicativi habet duntaxat. Licet *quaesere* lectum sit apud
Sallustium et Tullium. * *Tandem*.] Id est, uno verbo, quod
tam vim apud te habere velim, quantam, si diu interrogassem, et
lud foret ultimum, hoc est, quod postulat Chremes. — * 115. *Lac-
rimas excussit*.] Id est, lacrimas in sinibus oculorum meorum
oboriri fecit, quae ex oculis manarunt, ac si forent excussae. *Excute*
excute significat commovendo aliquid eicere. Ut, *excute te pul-
verem*, id est, te movendo vehementer deice a te pulverem. — * 116. *Ut
diei tempus est*.] *Tempus* supra horam significat. *Diei*

vindemiae agitabantur ruri. Tum genio indulgebant. Infra IV. 4. 11.
Plautus, Pseud. I. 1. 56. *proxima Dionysia*. *Ca.* *Cras ea quidem*
Poen. V. 3. 14. *Aphrodisia hodie, Veneris est festus dies*. Vide Curtius
Falsterum, Noct. Ripens. Vigil. I. c. XI. §. 3. — *Apud me est
volo*.] *Esse apud aliquem*, et *esse cum aliquo* est coenare. Infra
2. 11. Adolph. V. 4. 19. Plautus, Stich. IV. 1. 11. *Cras apud me
eritis, et tu et ille, cum vestris uxoribus*.

114. *Siccine est sententia?*] Ita Adolph. III. 5. 5. He-
IV. 4. 15. Plautus, Trin. III. 2. 90. *Sic sententia est*. Eodem
stare sententia dicitur. Eun. II. 1. 18.

115. *Lacrimas excussit mihi*.] Ita Plautus, Capt. II. 3.
59. *Ut lacrimas excutiant mihi!*

[116. *Ut diei tempus est*. Ex formula dicitur, ut apud Cicero-
nem *quomodo nunc est*. Manut. ad Cic. ad Div. III. 1. In hac autem
formula *diei* abundat ut apud Sallust. Jug. c. 52. *iam diei vesper est*
ubi vid. Cortius.]

coenam ut veniat. Ibo, visam si domi est.
 I opus fuit monitore: iam dudum domi
 sto apud me esse aiunt. Egomet convivias mo-
 ror. 120
 adeo hinc intro. sed quid crepuerunt fores
 ; a me? quisnam egréditur? huc concessero.

mo abundat. — 119. *Nihil opus fuit monitore.*] Hoc
 vocatore. Nam vocatores proprie dicebantur, qui ad coenas voca-
 — 120. *Praesto sum.*] Idem est quod adsum; nec alteri
 verbo cohaeret, nisi verbo substantivo, et huic simplici. Nam
so adsum magis poeticum est. *Egomet convivias moror.*
 est, in mora desineo. A quibusdam *morari* pro expectare ex-
 ur, sed mea sententia, magis poetice quam oratorie.

118. *Visam, si domi est.*] Plautus, Bacchid. III. 5. 4. *Ibo
 iam huc ad eum, si forte est domi.*

119. *Nihil opus fuit monitore.*] Utebantur veteres servis
 vocatoribus, qui coena parata vocatos admonerent. Qui servi etiam
 vocatores dicti. Quo respexit Iuvenalis, Sat. X. 215. *Clamore opus
 ut sentiat anus, Quem dicat venisse puer, quot nunciet horas.* Et
 Iuvenalis, VIII. 67. 1. *Horas quinque puer nondum tibi nunciat, et tu
 conviva mihi, Caecilians, venis.*

120. *Egomet convivias moror.*] Qui tardo adventu suo mo-
 stur reliquos convivas, peculiari nomine *καλυσιδαικωνος* dixerunt.

121. *Quid crepuerunt fores. hinc a me?*] H. e. fores
 in mearum. And. IV. 1. 59. Eun. V. 3. 5.

122. *Huc concessero.*] Qui sermonem abrumpentes e pu-
 abeunt in aedes, *concedere intro* dicuntur. Eun. I. 2. 126. Sed
 ut seorsum secedebant, *concedere* dicebantur. Eun. IV. 4. 39.
 ph. IV. 4. 26. Phorm. V. 1. 14. Caecilius, Titheo: *Hic dum abis,
 concessero.*

ACTUS PRIMUS.

SCENA SECUNDA.

CLITIPHO. CHREMES.

Cl. Nihil adhuc est, quod vereare, Clinia: haudquaquam etiam cessant:

'Et illam simul cum nuntio tibi [hic ego] adfuturam hodié scio:

Próin tu sollicitúdinem istam falsam, quae te excruciat, mittas.

Ch. Quicum loquitur filius?

Cl. Páter adest, quem volui: adibo. páter, opportune advenis.

V. 2. *hic ego* recte abest a vetere Lindenbrogii codice. Delet Bentl.

1. *Nihil adhuc est, quod vereare.*] Hic Cliniae, qui Asia redierat, ingens de amica sollicitudo exprimitur. Accedit et solus opitulatur Clitipho, qui adventum amici mira voluptate patri narrat. *Nihil adhuc est, quod vereare.*] Clinia miserat arcum Antiphilam: discruciabatur quod non rediret. *Haudquaquam etiam cessant.*] Id est, nondum differunt adventum. — 3. *Sollicitudinem istam.*] Bene sollicitudinem dixit: nam sollicitudo est quae inhaeret mentibus: sollicitatio, quae ab alio fit. —

1. *Nihil adhuc est, quod vereare.*] Haec Clitipho ex aedibus egressus dicit Cliniae, metu patris intus manenti. *Plant.* Trin. III. 3. 79. *De signo, nihil est, quod vereare.* Cicero ad Q. Fr. II. 14. *Certi nihil est adhuc: sed veremur.* — *Cessant.*] *Intulit* Dromonem, Cliniae servulum, cum Antiphila.

2. *Hodie.*] H. e. continuo. *Eun.* III. 2. 10.

3. *Sollicitudinem mittas.*] Virgilius, *Aen.* VI. 85. *Mittam hanc de pectore curam.* — *Quae te excruciat.*] Ita *Plant.* Trin. II. 2. 9. *Haec ego doleo: haec sunt, quae me excruciant.*

5. *Opportune advenis.*] Locutio comica. *And.* II. 2. 5.

k. Quid id est? Cl. Hunc Menedemum nostin',
 nóstrum vicinúm? Ch. Probe.

l. Huic filium scis ésse? Ch. Audivi esse: in Asia.

Cl. Non ést, pater:
 pad nós est. Ch. Quid ais! Cl. 'Advenientem, e
 návi egredientem, ílico
 bdxí ad coenam: nám mihi [magna] cum eo iam
 índe usque a puérítia
 sít sémper familiáritas. Ch. Volúptátem magnam
 núntias. 10

nam véllem Menedemum invitatum, ut nóbiscum
 esset [hodie], ámplius:

V. 7. Bentr. post *Audivi esse* subdistinguit. Vulgo *Audivi esse in Asia*.

V. 9. Bentr. cum quattuor codd. *magna* delevit, postulante metro.

V. 11. Bentr. *hodie* delevit, quod et in codd. melioribus deest nec agnoscit Nonius v. Invitare.

Audivi, in Asia esse.] Recta eiusmodi est oratio per infinim; nam non Latine dicitur, *Audivi quod in Asia est.* —
 k. *Apud nos est.*] Recte, et non *penes nos*. Nam *penes nos* est, id quid a nobis possidetur, et in nostra potestate est, ut, *penes principem salus nostra est*, id est, in eius potestate. **Quid ais!*] Interrogat id quod audivit admirabundus, neque facile credens. Non est interrogantis, sed admirantis. — *10. *Voluptatem magnam nuntias.*] Ut Cicero in Epistolis: *Voluptatem habui nimiam.* —

delph. I. 2. 1. III. 2. 29. Hec. IV. 4. 4. V. 8. 10. Plautus, Most. 1. 29. *opportune advenit.* Ita passim alibi.

8. *Advenientem abduxi ad coenam.*] Haec dicebatur *una adventitia*. Lucilius, Sat. 1. Ad coenam abducam, *et primum isca abdomina thynni Adventientibus prava dabo, cephalamque carnem.* aut. Bacchid. II. 2. 8. Stich. IV. 1. 8. Suet. Vitell. 13. Dicit autem *bdaxi*, uti Eun. III. 1. 17.

10. *Voluptatem magnam nuntias.*] Eodem sensu adhi-
 tur Hec. V. 4. 17. *Bene factum et volupe est.*

11. *Invitatum amplius.*] Hae voces iungendae. Scilicet in-
 atus a Chremete erat Menedemus supra I. 1. 110. Vellet vero,
 ndem *amplius invitatum*, atque adeo retentum.

Ut hanc laetitiam nec opinanti primus ei obicerem domi.

'Atque etiam nunc tempus est. *Cl.* Cave faxis; non opus est, pater.

Ch. Quapropter? *Cl.* Quia enim incertum est etiam, quid se faciat: modo venit.

Timeat omnia, patris iram et animum amicae se erga ut sit suae: 15

Eam misere amat: propter eam haec turba atque abitio evenit. *Ch.* Scio.

Cl. Nunc servolum ad eam in urbem misit, et ego nostrum una Syrum.

Ch. Quid narrat? *Cl.* Quid ille? miserum se esse.

Ch. Miserum? quem minus credere est?

V. 12. *Bembinus et omittit.* Bentl. cum aliis codd. post *obicerem* collocavit.

V. 13. quia *Atque etiam* sine synaloepha esse non potest, quod putabat Faërnus, locum sic refigit Bentleius: *Atque etiam nunc estis temporist. Cave faxis, non est opus, pater.* Ita satis temporis est, satis tempestive, mature, ut ap. Plaut. Cap. I. 2, 80 et 88. *Non est opus* unus cod. mspt.

V. 18. *miserum se esse* Bentl. ex codd., ut verbum repetitum eodem quo prius, accentu feriatur. *Vulg. se miserum esse.*

12. *Nec opinanti.*] Insuperatum enim gaudium maius esse solent quemadmodum et dolor acerbior, si non opinanti obiicitur. — *13. *Atque.*] Hoc est, ut aliquando prius diximus, extra Donati sententiam. — 13. *Cave faxis.*] Volebat Chremes nunciare Menedemo rediisse filium: sed Clitipho prohibuit, quod Cliniae nondum patris voluntas esset perspecta. — *15. *Animum amicae.*] Id est, timet, ne amica eum postergaverit, ac ne ex eius animo effluerit. — *16. *Scio.*] Scilicet, propter eam discessisse, et id patri molestum esse. — 18. *Mi-*

12. *Obiicerem.*] Usurpatur haec vox de re, quae inopinata obvenit, seu illa bona sit, seu mala. *Adelph. IV. 4. 1.* Virgilius, *Aen. II. 199.* *Hic aliud maius miseris multoque tremendum* Obiicitur magis.

16. *Eam misere amat.*] Vide ad *And. III. 2. 40.*

17. *In urbem misit.*] Ergo scena fuit in agro. Menedemus autem aedes suas in urbe elocaverat.

18. *Crederet est.*] Pro, licet. Ita *Adelph. V. 3. 42.* Plau-

quid reliqui 'st, quin habeat, quae quidem in hó-
mine dicuntur bona?

aréntes, patriam incolamem, amicos, génus, cogna-
tos, divitias. 20

tque haec perinde súnť, ut illius ánimus, qui ea
póssidet:

ai uti scit, ei bona: illi, qui non útitur recté,
mala.

Z. Immo ille fuit senex importunus sémper: et nunc
nil magis

creór, quam ne quid in illam iratus plús satis faxit,
pater.

A. Illéne? sed reprimám me: nam in metu ésse
hunc, illi est útile. 25

rum? quem minus credere 'st?] Minus hoc loco pro
a ponitur. Non est, inquit, credendum Cliniam esse miserum.
e ad sequentia respicit, scilicet, *Quid reliqui est, quin habeat, quae
idem in homine esse dicuntur bona? Minus credere 'st?]* pro,
n credendum est. * *Virg. Nec sit mihi credere tantum.* Huiusmodi
ratio parum Latinis usui est. — 19. *Quae quidem in homine
euntur bona?]* Scilicet a vulgo. Quum tantum *animi bona*, se-
adum philosophos, appellanda sint. Et hoc illud, quod supra dixit
remes, affirmat, scilicet *Cliniam non esse miserum.* — * 23. *Se-
x importunus.]* Quod dici solet, male generosus, quasi non op-
tunus. — * 24. *Pater.]* Vel hic *pater* est nominativi casus, et
refertur ad Menedemum, vel est vocativi casus, et refertur ad
Chremetem. — 25. *Ille ne?]* Chremes sermonem, quem coeperat,

, Truc. II. 6. 20. *an me maleficio vincere est? Virgilius, Ecl. X.
nec sit mihi credere.* Vossius, de Arte Gramm. VII. 51. subaudit
falsas ut sensus sit, *Facultas est credere.* [Exempla congressit Hein-
s ad Ovid. Art. Am. II. 28.]

21. *Perinde sunt, ut illius animus, qui ea possi-
ta.]* Ita Phorm. I. 3. 18. Cicero, Off. III. 33. *Habes a patre munus,
aere filii, mea quidem sententia magnum; sed perinde erit, ut acce-
bit.* Sallustius, Jug. 4. *Proinde quasi praetura et consulatus, atque
haec omnia huiusmodi per se ipsa clara et magnifica sint, ac non perinde
deantur, ut eorum, qui ea sustinet, virtus est.*

24. *In illum faxit.]* Ita supra I. 1. 57. — *Pater.]* Hic
iandi casus est, quo Chremetem patrem compellat Clitipho. Ita su-
a, versu 15.

25. *Reprimam me.]* Impetum loquendi continebo. Ita Hec.

Cl. Quid tūte tecum? **Ch.** Dicam. ut ut erat, mānsum tamen opórtuit.

Fortásse aliquantum iniquior erat praeter eius libidinem.

Pateretur: nam quem férret, si parentem non férret suum?

V. 27. codd. fere omnes *aliquanto*. Sed *aliquantum* sic positum Em. I. 2, 51. Rationem huius usus Bentl. in eo quaerit, quod in huiusmodi formula comparativus non auget, sed minuit.

repressit: ut exemplo Cliniae filius terreretur. *Ille ns?*] Hoc clamo voce pronunciandum. **Illene?*] Id est, dicis, te timere, ne illi senex faciat aliquid in illum? Deinde Chremes se repressit per *ἀρεστέων*, ne confirmaret Cliniam, videns bonum esse, ut in timore faveatur. *Sed reprimam me.*] Scilicet, non ostendendo eius patris teneritudinem in eum. *Sed reprimam me.*] Haec submissa voce protulit, ne audiret filius. — *26. *Quid tuse.*] Quia dixerat Chremes, *reprimam me*, submissa voce et apud se interrogat filium. *Ut ut erat.*] Quam bene tuetur patrum partes, qui omnino a filiis tolerandi sunt. **Mansum.*] *Mansum* pro infinitivo. Ut, *curio adductum Pamphilum*, pro, adducere, ut prius visum est. — 27. *Praeter eius libidinem.*] Vult causam Cliniae videri deteriore: et ostendat parentes filiis, ob vitia eorum, asperiores esse. — *28. *Pateretur.*] Id est, pati debebat, vel, pati debuisset. Ut *faceres saepe pro, facere debuisses*. Nisi mavis ad patrem referre, q. d. *debet pater eius pati libidinem?* Sed superior sententia melior propter illud, quod sequitur, *Nam quem ferret, si parentem non ferret suum?*] Tale est illud, *Cuius saluti consulat, qui suam negligat?*

V. 1. 38. — *In metu esse hunc, illi est utile.*] Sensus est: *In metu esse Cliniam, Clitiphoni est utile.* Atque eo mox respicit Chremes, dicens filio: *Scitum est, periculum ex aliis facere, tibi quod in usu sicut.* Plautus, *Asin.* I. 1. 69. *Sum in metu.*

25. *Ut ut erat.*] Sensus est, vel: *ut ut erat res.* Ita Phormion. III. 1. 4. et III. 2. 46. Plautus, *Bacchid.* V. 2. 73. *Age iam id, ut ut est, etsi est dedecorum, patiar:* vel *ut ut erat pater*, h. e. qualiscunque erat. Certe adverbium loco adiectivi positum. Ita *Aud.* I. 1. 35. *Sic vita erat.* Eun. III. 1. 18. *Sic homo est.* Phormion. III. 1. 15. *Sic sum*, h. e. talis. V. 4. 16. *Sic, Crito, est hic.*

27. *Pateretur.*] Iubendi viam habet. Ita Cicero, *Sext.* 8. *Quod si meis incommodis laetabantur, urbis tamen periculo commoventur.* [*Libido, voluntas.* *Hecyr.* IV. 1. 19.]

accine erat aequum ex illius more, an illum ex huius vivere?

quod illum insimulat durum, id non est, nam parentum iniuriae

modi sunt ferme: paullo qui est homo tolerabilis.

. 30. Bentl. ex cod. Bemb. *insimulant*. Non enim Clinia solus, sed etiam Clitipho v. 23. Ergo *insimulant*, homines sc., adulescentes.

29. *Hunc*.] Scilicet Cliniam. *Erat aequum*.] Ab aequo susciternam defensionem. — 30. *Quod illum insimulat durum, id non est*.] Aliud obiectum refellit: et a statu definitivo centrem non esse appellandum durum, qui filios a vitis sua severideterret. **Insimulat*.] *Insimulare* significat incusare, id mores malos reprehendere. Ut, *insimulo illum superbiae*, id est,

29. *Huncine erat aequum ex illius more, an ille ex huius vivere?*] And. I. 1. 125. Plautus, Cas. II. 3. 47. r de filio unico: *Illum mihi aequius est, quam me illi, quas volo, edere*,

30. *Quod illum insimulat durum, id non est*.] Est proprie, qui nec precibus, nec lacrumis flectitur. Sed et patiniquior in filium *durus* dicitur. Ita infra III. 1. 30. Adolph. I. 1.

Huc respexit Ovidius, Amor. I. 15. 17. *Dum fallax servus, durus r, improba lena Vivent, dum meretrix blanda, Menandros erit*.

31. *Uniusmodi*.] Lucilius apud Non. v. Passum: *Rugosi paesenes eadem omnia quaerunt*. — *Paullo qui est homo tolerabilis*.] Haec varie explicantur. Uti autem pluscula adiectiva in is exeuntia, ita et *tolerabilis* active et passive sumitur, pro qui *toleras*, et qui *tolerari* potest. Unde illa, *paullo qui est no tolerabilis*, possunt referri ad parentes, q. d. *Qui sunt ho paullo tolerabiles*, vel, *certe quidem illius parentis, qui est paullo rabilis*, h. e. qui non nimis est durus, sed ferri potest. Vide Com. t. maiorem. Cicero, Catil. IV. 8. *Servus est nemo, qui modo tohili sit conditione servitutis*. De Oratore, I. 2. *Vix autem singuictasibus singuli tolerabiles oratores invenirentur*. [*Paullo qui est no tolerabilis* i. e. qui est ex illo hominum genere, qui non durissimi et intractabiles. Singularem enim posuit pro plurali. Vid. scho. cod. Bembini quod Faërnus protulit. *Paullo tolerabilis* pro paulo rabilier. Sic *paulo* cum positivo est apud Cic. ad Attic. VIII. 12.

Scortári crebro nólunt; nolunt crébro conviváries:
Praebént exigue súmtum. atque haec sunt támen ad
virtutem ómnia.

Verum úbi animus semél se cupiditáte devinxít mala,
Necése est, Clitiphó, consilia cónsequi cónsimilia.
hoc

Scitúmst, periculum ex áliis facere, tibi quod ex
usú siet.

V. 34. Bentl. ex codd. *Verum animus ubi semel.*

V. 36. Bentl. *quid*, ex cod. Reg. *Nam quod modo ad ipsum pericu-*

incuso. — 32. *Scortari.*] Est frequenter scorta ducitare. **Scortari.*] Id est, ducitare. *Scortari* enim, ut Varro inquit, est *scortari* *meretriculam ducere*, quae meretrix a pelle *scortum* appellatur quod ut pellicula subigatur. *Scortes* enim pelles sunt arietinae; *scortea*, ut Festus inquit, et similiter Varro, appellantur omnia ex pel- libus facta seu coriis. **Convivariar.*] *Convivor* deponens ver- bum aut significat celebrare convivium, aut ad convivium invitare, aut etiam frequentare convivia. Nonius etiam dicit inveniri *convivo* *convivor*, pro eo, quod est ad convivium invito. Pompo in *Mundi*: *Si Calendis convivant, Idibus coenant foris.* — 35. *Consequi cónsimilia.*] Nam cuius animus in re mala semel corruptus est, indies fit peior. — *36. *Periculum ex aliis facere.*] Aliquando vi-

Ut non solum gloriosis consiliis utamur, sed etiam paulo salubribus. ut vid. Interpretes.]

32. *Scortari, convivariar.*] Utrumque iunxit etiam Sallu- stius, Catil. 7. *Magisque in decoris armis et militaribus equis, quam in scortis et conviviis libidinem habebat.* Est porro *convivariar* proprie praebere convivia.

33. *Sunt ad virtutem.*] Similis locutio est And. I. 5. 66. et III. 2. 2. Phorm. V. 6. 22.

34. *Semel se cupiditate devinxit mala.*] Emphasis est in voce *semel*, q. d. Ita se devinxit, ut semel et in perpetuum de- vincus maneat. Ita infra II. 4. 12. Cicero, Fam. III. 13. *Praesortim in iis studiis, quibus uterque nostrum devinctus est.* [*Animus se cupi- ditate* etc. i. e. animus captus est et deditus pravae cupiditati. Cic. in Brut. c. 12. *Nec in impeditis ac regum dominatione devinctis nasci cupi- ditas dicendi solet.* ad Div. XV. 4. *In omnibus saeculis pauciores viri reperti sunt qui suas cupiditates quam qui hostium copias vincerent.*]

36. *Periculum ex aliis facere.*] Ita infra II. 1. 9. Adelp.

L. Ita crédo. **Ch.** Ego ibo hinc intro, ut videam
 nobis quid coenae siet.
N. ut tempus est diei, vide sis, ne quo hinc abeas
 longius.

lum respicere: *quid* ad alia etiam similia et contraria. Assen-
 titur Ruhnck.

V. 37. Bentl. cum plerisque codd. *coenae quid siet*, ut *coenae* sit da-
 tivus. Illud habet cod. Bemb.

bar pro consilio capi. Cicero ad Trebatium: *Cornelio nihil audeo di-
 re, cuius periculo tu stultus es.* — **37.** *Nobis quid coenae.*]
 mus dixit, quam si dixisset, *quae coena.* Sic illud, *Quid hoc homi-
 nis est?* aliter exprimitur quam si diceremus, *Quis hic homo est?*

L. 4. 51. seqq. Plautus, *Pers. V. 13. 70.* *Te de aliis, quam alios de
 amicis est fieri doctos.* Tibullus, III. 7. 11. *Vos ego nunc moneo,
 his, quicumque dolore alterius discas posse carere tuo.* [Scitum est
 m. pulchra et egregia est sententia. Phorm. V. 4. 2. *Quam scitum est,
 utmodi parare in animo cupiditates.*]

37. *Nobis quid coenae siet.*] Vel *quid coenae* dictum
 est, *quae coena*, vel *quid siet coenae* valet, *quid siet in coe-
 na*; quando *coenae* erit dat. casus. Ita Plautus, *Truc. III. 1. 2.*
Et bubus glandem prandio depromerem.

38. *Ut tempus est diei.*] H. e. ut hora diei postulat. Ita
Ter. I. 1. 116. Dixit autem *tempus diei*, uti Sallustius, *Iug. 52.*
mi vesper. Gallius, II. 21. *Anni aestas.* — *Abeas longius.*
 a Eun. IV. 3. 20.

ACTUS SECUNDUS.

SCENA PRIMA.

CLITIPHO.

QUAM iniqui sunt patres in omnes adolescentes in-
dices!

Qui aequum esse censent, nos iam a pueris ilico nos
senes:

Neque illarum affines esse rerum, quas fert adole-
scentia.

Ex sua libidine moderantur, nunc quae est, non quae
olim fuit.

1. *Quam iniqui sunt patres.*] Solus Clitipho permansit qui de patre conqueritur, ut mos est adolescentium, qui paterna pro-
cepta moleste ferunt. — *2. *Iam a pueris.*] Pro adverbio pueri-
tatis, i. e. a pueritia, vel ab ineunte aetate, vel statim ut pueri erant
aut cum primum pueri evadimus. — 4. *Ex sua libidine.*] Libido
est quaeque voluntas temere suscepta. Apud Sallustium in Catu-
lino tamen in bonam partem capitur, *Magisque in decoris armis et rui-
ribus equis, quam in scortis et conviviis libidinem habebant.* Non
quae est.] Huic illud contrarium, *Sed nunc ea me exquirere, iniqui
patris est, nam, quod antehac fecit, nihil ad me attinet.* Dum tu

1. *Iniqui in adolescentes.*] Ita Hec. III. 5. 25. e.
Vide supra, Prolog. 27.

3. *Illarum affines esse rerum.*] Affines in agris videlicet
in hominibus consanguinitate coniuncti, teste Festo. Sed et affines
quibus dicitur iis rebus eius, quibus quasi iunctus et implicatus est. P-
tius, Trin. 2. 50. *Publicanus affinis fuit, an maritum negotiis?* Pa-
vius, Armorum Iudicio: *Qui sese affines esse ad causam volunt.
virtute iis ego cernendi do potestatem omnibus.* Maxime tamen de
spicione, culpa et scelere dicitur. Lucretius, III. 733. *Corpus
magis his vitiis affine laborat.* Rarius autem genitivo iungitur.

4. *Ex sua libidine.*] Videtur h. l. libido simpliciter pro

hi si únquam filiús erit, nae, ille fáci-
li me utetúr
patre: 5

na et cógnoscendi et ignoscendi dábitur peccatí
locus.

na út meus, qui mihi per alium osténdit suam sen-
téntiam.

na! is mi, ubi adbibít plus paullo, súa quae nar-
rat fácinora!

nac at: periculum ex aliis facito, tibi quod ex usú
siet.

natus! nae ille haud scít, quam mihi nunc súrdo
narret fábulam. 10

V. 9. Faern. et Bentl. ex cod. Bemb. *periculum* pro vulg. *periculum*.
Dein Bentl. de coniectura *quid*.

na ad eam rem tulit, sivi animum ut expleret suum. — 6. *Cogno-
scendi et ignoscendi.*] Ex affectu eorum loquitur, qui cum ali-
i obnoxii sint, alium habent animum, quam haberent, si liberi es-
ent. **Dabitur.*] Nam qui alias erraverit, ignoscere errantibus non
sunt, et eorum errata excusare. — 7. *Per alium ostendis
suam sententiam.*] Superius, *Sed reprimam me: nam in metu esse
me, illi est utile.* — 8. *Ubi adbibit.*] Id est, bibit. Nihil plus
sufficiat, nisi aliquatenus augeat praepositio, uti dicit Donatus. Quam
balans sit filius in parentem, ostenditur, cuius praecepta contemnit.
— 10. *Nae ille.*] *Nae* pro certe ponitur. **Fabulam.*] Nam

estate et arbitrio sumi. Ita supra Act. I. 2, 27. Hec. II. 2, 3. Porro
Chremetis imaginem pinxit Horatius, Arte, 173. *Difficilis,
servalus, laudator temporis acti Se puero, castigator censorque mi-
rum.*

5. *Facili me utetur patre.*] H. e. habebit me patrem fa-
cilem et benevolam. Ita Hec. V. 3, 29. *Facilis* autem opponitur *duro*,
astutusque, qui facile exoratur. Nep. Att. c. 1. *Patre usus est dili-
genter.* Adolph. V. 9, 29. Hec. V. 1, 35.

7. *Ostendit suam sententiam.*] Ita Plautus, Stich. I. 1.
5. *Propemodum iam ostendit suam sententiam.*

8. *Adbibit plus paullo.*] *Paullo* largius bibit. Ita Plautus,
Stich. II. 2, 58. *Quando adbibero, alludiabo.* Gellius, II. 22. *Quia
plus paullo adbibit.* Eodem sensu Lucilius, XXX. 5. *Ubi quis invisavit
capilius se.*

10. *Astutus!*] *Salsa* ironia; qualis illa Davi de hero Simone,

quod dem ei, recte est. nam, nihil esse mihi, religio 'st dicere.

ego mali non pridem inveni: neque etiamdum scit pater.

his et importune flantibus. *Procare*, ut Pompeius inquit, poscere Unde *procaces meretrices*, ab assidue poscendo. Et *proci* uxorem des in matrimonium. Itaque *procax*, id est petax dispoliatrix. *gnifica*.] *Magnifice* instructa suppellectili, *magnifice* induta, *gnifica* epulans, et lautā quaerens convivā. Quae omnia magnum sōdus poscunt. **Sumtuosa*.] Multa impendens, et propterea petens. **Nobilis*.] Id est, insignis, in malam partem, i. e. mota, quia videlicet frequentes habeat amatores. — 16. *Re-* *Metus* vel sollicitudo. Terent. in *Andria*, *Dignus cum tua religione es odio*. Inde *dies religiosi* infames vel infausti dicti: ex contraria causa propter nominis diritatem relinquam.

apoteus Cypri. — *Procax*.] H. e. lasciva et petulans. *Ta-* *Annal.* I. 16. *Gregarius miles*, *procax lingua*. Vide Donatum *q. I.* 1. 84. — *Magnifica*.] Vide ad *Eun.* IV. 6. 3. — *No-*] Id vel ad famam refertur; vide Donat. ad *Hec.* V. 2. 31.; vel ad splendorem.

16. *Quod dem ei, recte est.*] Id vult, se non habentem set, respondere poscenti Bacchidi, *recte*, q. d. iure poscis, et ego munere. Vide *Comment.* maiorem. — *Religio*.] Vide *q. IV.* 3. 15.

17. *Hoc ego mali non pridem inveni.*] Ita *Plautus*, *II.* 3. 23. itidem de amore: *Ipsi hoc malum inveni.*

ACTUS SECUNDUS.

SCENA SECUNDA.

CLINIA. CLITIPHO.

Si mihi secundae res de amore meo essent, iamdudum, scio,

Si mihi.] *Hic mira amantis sollicitudo exprimitur, cui ex* *Secundae res.*] H. e. faustae et felices. *Ovidius*, *Her-* *VIII.* 3. *Si mihi Di faciles et sunt in amore secundi.*

Magis nunc me amicae dicta stimulant: dá mihi, atque adfer mihi.

Cui quid respondeám nihil habeo: neque me quisquam est miserior.

Nam hic Clínia, etsi is quoque suarum rerum satagit: attamen

Habet bene ac pudice eductam, ignaram artis meretriciae.

Meást potens, procax, magnifica, sumtuosa, nobilis.

V. 12. Bentl. ex aliquot codd. quod pro quid.

V. 13. Bentl. sat agitat, tamen ex Charisio p. 193. Sic agitare est ap. Plant. Bacch. IV. 3, 23.

V. 14. Bentl. ignaram rei meretriciae coni. „Vix, inquit, ferre possum Artis posteriorem hic acuere, quum prior longa sit.“

V. 15. Bentl. petax pro potens legit, quod Donatum ad Hecyr. I. 84. secutum esse suspicatur.

fabulae loco habeo eius sermonem. — 11. *Da mihi, atque adfer.*] Verba sunt amicae, quae magis Clitiphonem stimulant, quam patris praecepta. — 13. *Satagit.*] Genitivo iungitur *satagit*, id est, anxius est et curiosus suarum rerum. — 14. *Pudice eductam.*] Quod nos *educare* dicimus, antiqui *educere* dixerunt. — *15. *Procax.*] Instans in petendo. *Virg. procacibus austris, i. e.*

And. I. 2. 12. — *Quam mihi nunc surdo narret fabulam.*] H. e. quam irrita mihi det praecepta. Horatius, Epist. II. 1. 19. *Scriptores autem narrare putaret avello* Fabellam surdo. Propertius, IV. 9. 21. *Cantabant surdo.* Virgilius, Ecl. X. 8. *Non canimus surdo.* Livius, III. 63. *Non surdis auribus dictu.* Cicer. ad Att. IV. 15.

11. *Da mihi, atque adfer mihi.*] Ita solebant amicae. Plautus, Trin. II. 1. 17. *Da mihi hoc, mel meum, si me amas, aude.*

13. *Suarum rerum satagit.*] H. e. satis rerum suarum agit, satis suis rebus occupatus est. Plautus, Bacchid. IV. 3. 23. *Nunc agitas sat tute suarum rerum.* Sed et hinc sollicitum esse, et huc illuc cursitare, certe in perpetuo motu esse, *satagere* dixerunt.

14. *Bene ac pudice eductam.*] Vide ad And. I. 5. 39. — *Ignaram artis meretriciae.*] Ita Helena apud Ovidium, Heroid. XVII. 141. *Sum rudis ad Veneris furtum.* Contra, Phaed. II. 3. *Mulier non rudis.*

15. *Potens.*] H. e. amatori imperans. Horatius, Carm. I.

nam, quod dem ei, recte est. nam, nihil esse mihi,
religio 'st dicere.

Hoc ego mali non pridem inveni: neque etiamdum
scit pater.

probris et importune flantibus. *Procede*, ut Pompeius inquit, poscere
— Unde *procaces meretrices*, ab assidue poscendo. Et *proci* uxorem
secantes in matrimonium. Itaque *procax*, id est petax dispoliatrix.
Magnifica.] *Magnifica* instructa suppellectili, *magnifice* induta,
magnifice epulans, et laeta quaerens convivium. Quae omnia magnum
ei pondus poscunt. **Sumtuosa*.] Multa impendens, et propterea
multa petens. **Nobilis*.] Id est, insignis, in malam partem, i. e.
multis nota, quia videlicet frequentes habeat amatores. — 16. *Re-*
ligio.] Metus vel sollicitudo. Terent. in *Andria*, *Dignus cum tua*
me religione es odio. Inde *dies religiosi* infames vel infausti dicti:
de ex contraria causa propter nominis diritatem relinquam.

quae potens Cyprae. — *Procax*.] H. e. lasciva et petulans. Ta-
mp, *Annal.* I. 16. *Gregarius miles*, *procax lingua*. Vide Donatum
Hec. I. 1. 84. — *Magnifica*.] Vide ad *Eun.* IV. 6. 3. — *No-*
bilis.] Id vel ad famam refertur; vide Donat. ad *Hec.* V. 2. 31.; vel ad
familiae splendorem.

16. *Quod dem ei, recte est*.] Id vult, se non habentem
pater, respondere poscenti Bacchidi, *recte*, q. d. iure poscis, et
pater es eo munere. Vide Comment. maiorem. — *Religio*.] Vide
Annal. IV. 3. 15.

17. *Hoc ego mali non pridem inveni*.] Ita Plautus,
Truc. II. 3. 23. itidem de amore: *Ibi hoc malum inveni*.

ACTUS SECUNDUS.

SCENA SECUNDA.

CLINIA. CLITIPHO.

1. *Si mihi secundae res de amore meo essent,*
iamdudum, scio,

1. *Si mihi*.] *Hic mira amantis sollicitudo exprimitur, cui ex*
1 Secundae res.] H. e. faustae et felices. Ovidius, *He-*
XVIII. 3. *Si mihi Di faciles et sunt in amore secundi*.

Venissent: sed vereor, ne mulier me absente hic corrupta sit.

Concurrunt multae opiniones, quae mihi animum augeant:

Occasio, locus, aetas, mater, cuius sub imperio mala:

- V. 2. Bentl. de coniectura *Venisset*, ut infra v. 9. *adesset*.
 V. 3. Acidalius, Guyetus, Palmerius coni. *exaugeant*. Sed pro *ango* Latini non dixerunt. Bentl. audacter corr. *Concurrunt multa, opinionem hanc quas mihi animo exaugeant* Andr. III. 1, 31. Adolph. IV. 4, 18. Eran. III. 1, item est *augere suspitiones*.

pectanti hora, dies, annus videtur. Si mihi.] Amor res est cionis plena. Torquetur igitur Clinia mora et dilatione amicae philae. — *2. *Venissent.]* Mulier et servus. *Sed vereor mulier.]* Bene amantis exprimit affectum: qui semper omnium rarius suspicatur. **Vereor.]* *Vereri* dicitur, qui rationabiliter; *formidare*, qui sine ratione. — 3. *Mihi animum augeant.]* *Augeri* dicitur *animus*, quando multa concurrunt, flectitur in eam partem, in quam inclinatur. — 4. *Locus, occasio, aetas.]* Hic loci ex arte rhetorica etiam ad maiorem confirmationem valent. *Locus, occasio, aetas, mater.]* menta deducuntur aut a rebus, aut a personis. Haec enim, tempus, locus, occasio, instrumentum, modus, et caetera personae a personis deducuntur hoc modo. Nam similes personae aut maioribus suis filii plerumque creduntur: et nonnumquam in domo turpiterque vivendum. Similiter a natione quoque, parente, educatione et disciplina sumuntur. **Locus, occasio,*

2. *Ne mulier corrupta sit.]* Amicae uxoresque dicuntur, quando ab amatoribus vel maritis abducuntur. Su. Caes. 50. *Constans opinio est, plurimas et illustres feminas corrumptas.* Quod qui faciebant, corruptores dicti.

3. *Quae mihi animum exaugeant.]* Explicat C. nius. Plautus, Capt. IV. 2. 1. *Quanto in pectore hanc rem nescis voluto, Tanto mihi aegritudo auctior est in animo.* Livius. *Haec dicta vulgo creditaque quum indignitate auferent consummum.* Cicero mutavit locutionem, scribens ad Q. Fr. I. 4. *Mulier venerunt, quae mentem exturbarent meam.*

- nihil iam praeter pretium dulce est. *Clit.* Clinia.
Clin. Hei miseró mihi. 5
- f. Etiam caves, ne videat forte hinc te á patre
 aliquis exiens?
- g. Faciam. sed nescio quid profecto mi animus
 praesagit mali.
- h. Pergin' istuc prius diiudicare, quam scis, quid
 veri siet?
- i. Si nil mali esset, iam hic adessent. *Clit.* Iam
 áderunt. *Clin.* Quando istuc erit?

f. 6. Benth. cum vett. editt. et codd. *hic pro hinc.*

f. 8. Benth. corr. *quam scias quid rei siet.* Et *scias* est in vett. editt. et multis codd.

f. 9. Benth. ex codd. suis et vett. editt. *adesses, et áderit.* Dein post *istuc* de coniectura *iam* interposuit.

ser, cuius sub imperio est, mala.] Subdit ea, quae aut animum, ad id credendum, videlicet, *locus*, quia scilicet est eo loco, ubi aliae sunt petulantes, et ideo contagione facilis lapsus

Occasio, ut corrumpatur, quia formosa, et multis forte iuvenis placens ac nota. *Aetas*, quia juvenilis et flore iuventutis nis, quae plerumque lubrica est. *Mater, cuius sub imperio est, mala.* Invenal. *Scilicet expectes, ut tradat mater honestos, et alios mores, quam quos habet? utile porro Filiolam turpi vetulae ducere turpem.* — 5. *Hei mihi.*] *Uei* dativo iungitur. Ut g. *Hei mihi, qualis erat.* *Hau* vero, accusativo: ut alibi Terentii, *Hau me miserum.* — 7. *Mihi animus praesagit mali.*] fieri consuevit, ut quoties aliquid expectamus, ea occurrant post quae mentem nostram ad cogitandum aliquid mali trahant. — *Quando istuc erit?*] Non potest credere ex nimia suspicione

5. *Cui nihil iam praeter pretium dulce est.*] Ita d. I. 1. 49. et IV. 5. 2. Phaedrus, III. Prol. 26. *Docto labori dulce reponens* lucrum. ubi vide quae notavit Cl. Burmannus.

7. *Mihi animus praesagit.*] Ita Plautus, Aulul. II. 2. 1. *praesagiebat mihi animus, frustra me ire, quum exhibam domo.* Teste sto, *praesagire est acute sentire.* Unde sagas dictas anus, quae ultra sciunt, et sagaces canes, qui ferarum cubilia praesentiunt. Quae verba hausta sunt e Cicerone, Div. I. 31. ubi haec adduntur: *Is igitur,*

Clit. Non cogitas, hinc longule esse? et nosti mores mulierum: 10

Dum moliantur, dum comuntur, annus est. *Clit.* O Clitipho,

Timeo. *Clit.* Respira: ecce cum Dromonem cum Syre, una adsunt tibi.

V. 11. Bentl. ex multis libris pro *dum comuntur* reposuit *dum euntur*, i. e. dum iturae sunt, non eunt.

V. 12. Bentl. distinguit: *c, S. una: adsunt tibi.*

venturam amicam. — 10. *Non cogitas hinc longius abesse?*] Clitipho removet suspicionem ex animo Cliniae, et locorum intervallo, et ex cultu mulierum, quae maiorem temporis partem in se ornando contemunt. *11. *Dum molliuntur.*] Molles carnis amantur. Quare constetum mulieribus erat, se ad tactum unguentis praeparare. **Annus est.*] Scilicet integer, et plus expectanti et affectu; vel numerus determinatus pro indeterminato ponitur. *Clitipho, timeo.*] Vide nulla re arceri posse suspicionem ex pectore amantis. — 12. *Ecce cum Dromonem cum Syro.*] Δεικτικὸς, et cum gestu nimiae laetitiae pronuntiandum est.

qui ante sagit, quam oblata res est, dicitur praesagire, i. e. futura esse sagire.

10. *Hinc longule esse?*] Plautus, *Menaechm.* Prol. 64. *Ingressus fluvium rapidum ab urbe haud longule.* *Rud.* I. 4. 3. *Hinc hinc imus, haud longule ex hoc loco.*

11. *Molliuntur.*] Haec vox ad mulieres translata notat surgere, se movere, et egressum adparare. Eodem sensu dixit Cicero, *Mil.* 10. *Domum venit; calceos et vestimenta mutavit; paulisper, dum se uxor, ut fit, comparat, commoratus est.* — *Comuntur.*] Citat Donatus ad *Hec.* IV. 3. 5. Plautus, *Stich.* V. 4. 19. *Sed amica mea et tua dum comit, dumque se exornat, nos volo Tamen ludere inter nos.* — *Annus est.*] Hyperbolica expressio longi temporis. Ovidius, *Pont.* III. 4. 59. *Dum venit huc rumor, properataque carmina fiunt, Factae eunt ad vos, annus absse potest.*

12.] *Respira.*] H. e. animum recipe. Plautus, *Stich.* II. 2. 20. *Ep. Mane, sine respirem, quaeso. Pe. Inmo acquiesce. Ep. Animo male est.*

ACTUS SECUNDUS.

SCENA TERTIA.

SYRUS. DROMO. CLITIPHO. CLINIA.

1. *Ain'* tu? *Dr.* Sic est. *Sy.* Vérum interea dúm sermones caédimus, lae sunt relictæ. *Clit.* Mulier tibi adest, audin' Clínia?
Clit. 'Ego vero audió nunc demum, et vídeo, et valeo, Clítipho.

V. 3. Benth. eleganter de coniectura scripsit: *et vivo et valeo*, coll. Act. III. 1, 20. Plaut. Bacch. II. 3, 12. Stich. I. 1, 31. Trin. III. 3, 43. IV. 3, 68.

1. *Ain' tu?*] *Haec scena plena est timoris et suspicionis: sed ratione servilis utriusque succurrit. * Servi autem in fronte scenas ex rupto colloquuntur, tanquam pergentes in incepto colloquio, quod in eis in via conferebant. Ain' tu?*] Hoc sic lege, ut intellegas multa verba praecessisse. * *Περίσσειον* dicitur, quando poeta significat, sermonem alterius personae praecessisse. Quid autem dicit Dromo, non est curandum: nam iste est abruptus sermo ex communi viae colloquio. * *Sermones caedimus.*] *Caedere*, ut vultur, ultra ceteras significationes interdum significat commiscere, aliquidque Lucilium dicentem: *Tineas omnia caedunt*, i. e. commiscunt, ipse interpretatur. Nostro autem hic proposito maxime convenit. — *Mulier.*] Non *Antiphila*, aut *amica*: sed sic dixit, quasi illi qui peraverat redituram. — 3. *Ego vero audio.*] Verba sunt revertentis, et ad se redeuntis. * *Ego vero audio nunc demum.*] *Idem prius languerem prae timore, et consternatus essem, mei sensus*

1. *Sermones caedimus.*] Idem graeci dicunt, *λόγους κόπτειν*. Eodem sensu Virgilius, Aen. V. 160. *Multa inter sese vario sonu cœrebant.*

3. *Nunc demum.*] Ita infra, versu 12. Vide ad And. V. 3. 11.

Dr. Minime mirum, adeo impeditae sunt: ancillarum gregem

Ducunt secum. *Clin.* Perii! unde illi sunt ancillae?
Clit. Men' rogas?

Sy. Non oportuit relictas: portant quid rerum! *Clin.*
Hei mihi!

Sy. Aurum, vestem: et vesperascit, et non noverint
viam.

Factum a nobis stulte est. abi dum tu, Dromo, illis
obviam,

Propera: quid stas? *Clin.* Vaé misero mi, quanta de
spe decidi!

V. 4. Bentr. *Syro* reliquit. Dromoni haec tribuenda esse videntur
Glareanus et Guyetus, quos secutus est Westerh.

V. 9. Bentr. ex codd. *Propere*.

non recte sua exercebant officia. — 4. *Minime mirum.*] *Seri non videntes adolescentes pergunt in sermone incepto. Mulieres a natura tardae in incessu sunt: sed hic additur causa tarditatis, scilicet, *ancillarum gregem ducunt secum*, ac si duceretur unus grex ovium. *Minime mirum.*] Scilicet si relictas sunt. — 5. *Perii!*] Cliniae suspicio, quod amica corrupta sit, ab ancillarum grege oritur; has enim ab aliis amatoribus esse putat. — 6. *Portant quid rerum!*] Ob hoc non est securus Syrus, quod mulieres relictas sint. — 7. *Et vesperascit, et non noverunt viam.*] Causa cur non oportuit relictas; quis enim tutus, si quid portat, et in nocte, et in incerto itinere? — 8. *Abi dum.*] *Dum παρόλκον.* — 9. *Vae misero mihi.*] Magis suspicatur Clinia quod a Syro aurum et vestem

4. *Impeditae sunt.*] Vide ad And. III. 5. 11. — *Ancillarum gregem.*] Ita Plautus, Cistell. IV. 2. 67. *Grege venalium*, subaudi, servorum. vide Donatum ad Adelph. III. 3. 8.

6. *Portant quid rerum!*] Emphatice dicit *Quid!* Ita infra III. 1. 49. Plautus, Epid. II. 2. 26. *Captivorum quid ducunt secum!*

7. *Aurum, vestem.*] Haec solent iungi. Ita infra III. 1. 48. Plautus, Curc. II. 3. 69. *Ut mulierem a lenone cum auro et veste abduceret.* Est autem hendiadys pro vestibus auro distinctis. [Cave credas. Intelligentur potius ornamenta et vestes. St.]

9. *Quanta de spe decidi!*] Id varie effertur. Cicero, Fam. V. 5. *Ex magna spe disturbatos.* Livius, XXXVII. 26. *Antiochus postquam a spe societatis Prusiae decedit, Ephesum ab Sardibus est pro-*

Clit. Quis[*d*] istae? quae res te sollicitat autem? *Clin.*
Rogitas quid siet?

10

Viden' tu ancillas, aurum, vestem? quam ego cum
una ancillula

Hic reliqui: unde ea esse censes? *Clit.* Vah! nunc
demum intello.

Sy. Di boni, quid turbae est! aedes nostrae vix ca-
pient, scio.

Quid comedent? quid ebibent? quid sene erit nostro
miserius?

Sed video, eccos, quos volebam. *Clin.* O Iupiter!
ubinam est fides?

15

V. 10. Bentl. corr. *Qui istae*, ut Eun. IV. 6, 7.

V. 12. cum cod. Bemb. et aliis *ea* delet, signo interrogandi post *Vi-*
den' tu posito.

V. 15. Bentl. corr. *Sed eccos video*, ut alibi dictum: *Sed eccum vi-*
des Parmenonem; Sed eccam Thaidem ipsam video, etc.

intelligit. — 12. *Unde ea esse censes?*] Unde essent ista, tan-
quam notam esset, non explicuit. — 13. *Quid turbae est?*] Per-
turba servilis, utpote fidelis, heri impensis timet. *Quid turbae est?*
Turba primum perturbationem significat; inde *turbo*, *turbas*, *pertur-*
bo; *deurbo*. Dehinc multitudinem, quae fere turbatione non vacat.
Capient.] Alias deligent significat. *Virgil. Aut capere, aut captas*
non despectare videntur. — 15. *Eccos quos volebam.*] *Eccum*,
ecce; *eccos*, *eccas*; *ellum*, *ellam*; *ellos*, *ellas*; ab *ecce* composita
sunt: et per adverbia resolvuntur, non per nomina. *Eccam* ecce hic:
intellige *virum* de quo agebamus. *Eccam*, ecce hic: subintellige

metas. Suetonius, Oth. 5. *Sed postquam Pisonis praesato spe decidit,*
et vix conversus est.

11. *Viden' tu.*] H. e. audisne? Loquitur enim per indigna-
tionem de absente Antiphila. Ita Plautus, Epid. II. 2. 37. *idem* de ab-
sente: *Viden' veneficam?*

13. *Aedes nostrae vix capient.*] Simili hyperbole utitur
Tacitus, II. 10. de exercitu Xerxis: *Graeciamque omnem vix capere*
non poterunt.

14. *Quid comedent? Quid ebibent?*] Ita Plautus, Trin.
1. 19. *Quod ebibit, quod comest, quod facit sumsi.*

15. *Ubinam est fides?*] Similis sententia est Adolph. III. 2.
et Ovidius, Heroid. II. 31. *Iura, fides, ubi nunc, commissaque dex-*
trae dextrae. Virgilius, Aen. IV. 373. *Nusquam tuta fides.*

Dum ego própter te errans pátria careo démens, ta
interea loci

Conlocupletasti te, Antiphila: et me in his deseruisti
malis:

Proptér quam in summa infámia sum, et meó patri
minus óbsequens:

Cuius núnc pudet me, et miseret: qui harum móres
cantabát mihi,

Monnisse frustra; néque eum potuisse únquam ab hac
me expellere. 20

V. 17. Bentl. ex codd. suis: *Conlocupletasti, Antiphila, te, et me*.
ne Antiphila in prima acuatur.

V. 18. Bentl. ex codd., quibus usus est, ante *obsequens* iteravit *me*.

V. 20. B. *aspellere*, quia *expellere ab amica* non dicatur. *Expelli-*
mur enim e loco, domo, urbe, finibus.

foeminam. Ita ellum, intellige, ecce illum virum, etc. O Iupiter!
Sic exclamat dum putat ab amica esse deceptum. — * 16. *Propter*
te.] Quia tua causa a patre sum exclusus verborum increpationibus.
Errans.] Hinc *errones* dicuntur. — * 18. *In summa.*] In quorundam
amatoria consueverunt amatores ab amica decepti commemorare, quam
adversa causa illius acciderint. — 19. *Pudet me, et miseret.*
Recte: quia post pudorem solet consequi misericordia. *Pudet ver-*
cundiae est. Piget poenitentiae. Terent. in *Adelphis, Fratrius me*
quidem pudet, pigetque. Et bene *pudet*, de filio in patrem. In *Ad-*
ria, Tum patris pudor. Cantabat.] Hoc est, frequenter dicebat.
Et significantius dixit *cantabat*. Et antiqui *canere pro eloqui dicitur*.
— 20. *Ab hac.*] Sic dixit, quia nondum appulerat: etiam

17. *Me deseruisti.*] Proprie de amantibus vel maritis. In
And. I. 5. 35. et 36. II. 3. 28. IV. 2. 11. *Adelph.* III. 4. 31. *Heaut.* II.
4. 11. Virgilius, *Aen.* IV. 323. *cui me moribundam deseris, hospes!*
Hinc *malitiosa desertio* nomen habet.

19. *Qui harum mores cantabat mihi.*] Invidiose dicitur
harum, intelligens unam Antiphilam. Ita Eun. I. 1. 3. Dixit porro
cantabat, uti Plautus, *Trin.* II. 2. 10. *Haec dies noctesque tui*
canto, ut caveas. Locutio ab oraculis desumpta, quae praedicebantur,
et canebant simul. Iustinus, XI. 7. *Antiqua oracula cecinisse.* Vel a
cantilenis saepius repetitis; unde qui eandem rem saepius dicerent,
eandem cantilenam canere dicebantur. Phorm. III. 2. 10. [Posterius verum.]

20. *Expellere.*] Id *aspellere* dixit Plautus, *Trin.* III. 2. 46
Ita *abstrahere*, And. I. 5. 8.

sed tamen nunc faciam: tum, quum gratum mihi esse
potuit, nolui.

no est miserer me. *Sy.* Hic de nostris verbis er-
rat videlicet,

ne hic sumus locuti. Omnia, aliter tum amorem,
atque est, accipis:

nam et vita est eadem, et animus te erga idem, ac
fuit:

mentum ex ipsa re coniecturam cepimus. 25

v. Quid est, obsecro? nam mihi nunc nil rerum
omnium 'st

sed malim, quam me hoc falso suspicariet.

Hoc primum, ut ne quid huius rerum ignoras, anus

- . 25. Benti. ex Bemb. *fecimus.* Ita poeta infra III. 3, 18. Andr.
III. 2, 32. Adelp. V. 3, 36. Nec usquam ille aliter. Plautus
quoque plus quinquies *Coniecturam facere*, nusquam *capere*,
quo tamen Cicero pro Mur. c. 4. aliquae utuntur,

21. *Me deseruisti*, dixerit. — *21. *Tum, cum gratum mihi
esse potuis.*] Quia tunc fuissem patri obsecutus, et eius morem
sem voluntati. — 22. *Hic de nostris verbis.*] Superius,
est quid rerum. et aurum, et vessem dixit. Videlicet.] *Scilicet*
videlicet idem significare videntur quod *certe*: sed habent
suum per amaritudinem cum derisu permixtam. *Virgil. Scilicet
imperis labor est. Quintil. Hoc videlicet exspectasti.* — 25. *Et
sua.*] Ex signis quae dicturus est. — 28. *Anus quae dicta*

21. *Quod tamen nunc faciam.*] *Ἀναλόγησθαι.* Inferen-
erat: *Quod tamen nunc facile poterit.* Ita Cicero, Fam. VI. 1.
*avis, te interdum sollicitum vehementius solere esse, quod facere
debes.* — *Quum gratum mihi esse potuit.*] H. e. quum
am patris meo obsequio demereri potui. Ita Ovidius, *Heroid.*
13. *Iam dudum gratum est, quod epistola nostra recepta est.*
porro Burn. ad Phaed. I. 22. 5.

23. *Aliter suum amorem accipis.*] *Accipere rem est in-
etari, et credere talem esse.* Ita And. II. 2. 30. Eun. I. 2. 2.
37. Adelp. IV. 3. 15.

25. *Coniecturam cepimus.*] Ita dixit, uti Plautus, *Poenul.*
2. *Ut ego oculus rationem capio.*

27. *Hoc primum.*] *Subaudi, sciendum est.* Ita *Virgilius*,
II. 79. *Huius.*] *Antiphilae.*

Mediocriter vestitam veste lugubri,
 Eius anuis causa, opinor, quae erat mortua:
 Sine auro, tum ornatam, ita uti quae ornantur sibi
 Nulla mala re esse expolitam muliebri:
 Capillus passus, prolixus, circum caput

- V. 48. *esse om. vet. edit. et aliquot mss.* Quod ferri nos Bentl. arbitratur propterea, quod ordo hic sit: *Offa ipsam texentem, vestitam, ornatam, expolitam.* Corrigitur: *Nulla mala re interpolatam muliebri.* Et sic inter de cerussa, stibio, purpurisso; Plautus Most. I. 3, 105. e
 V. 49. Bentl. *Capillus sparsus*, ex codd., et deinde *promissa prolixus* de mera coniectura. Posterius certe non probu

reperire. — 46. *Eius anuis causa.*] M. Varronem, et P. dium, viros Romani generis doctissimos, constat non aliter locuti et scripsisse, quam *senatus* et *domuis*, qui est primus casus quod est *senatus* et *domus*. — 47. *Ornantur sibi.*] Non uceant amatoribus. * *Honestae enim mulieres reiciunt vestium honesteque sibi vestiri cupiunt.* — 48. *Nulla mala re expolitam.*] Hoc est, non facatam. *Mala* enim a similitudine mali est, pomii, nomen assumpsit, nam id est, quod praeminet intersum, oculos et buccam, quod rotundum est, et in speciem * *Muliebri.*] *Res muliebris* est fucus, quo mulieres molles tur ad exturgendam cutem, ne rugescat, seu solvatur in rugas, senescentibus contingit. — *49. *Capillus.*] *Capillum* dicit suo crinem incultum. *Capillus passus.*] Id est sparsus. *Crinibus Iliades passis.* Sunt quaedam verba, quae a diverso v

45. *Veste lugubri.*] H. e. pulla, et longo usu detrita. *lis vestitus turpis* dicitur, Phorm. I. 2. 57. *Lugubria* dixit Pro IV. 12. 97. Ovidius, Heroid. XV. 75. *Veste tegor vili; nullum crinibus aurum.*

46. *Eius anuis causa.*] Citat hunc versum Gellius, eiusdem declinationis adferens exempla.

47. *Ornantur sibi.*] Explicat Calphurnius. Ita Ovidius Heroid. XV. 77. *Cui colar infelix? aut cui placuisse laborem? I Germ. 38. Neque enim ut ament, amenturve, in altitudinem dam et terrorem adituri bella comiti, ut hostium oculis, ornantur*

48. *Nulla mala re esse expolitam muliebri.*] Cum hoc loco Phorm. I. 2. 55. *Mala res muliebris* intelligitur c stibium, purpurissum, alia. Recenset longo ordine Ovidius, Amor. 351. Porro exemplum earum, quae non sibi, sed amantur, est *Philematium*, apud Plautum, Mostell. I. 3. 10.

49. *Capillus passus.*] H. e. religatus, et collo sine leg

luctus negligenter: pax! *Clit.* Syre mi; óbsecro, 50
 me in laetitiam frústra coniciás. *Sy.* Anus
 btémen nebat. praétera una ancíllula
 at, éa texebat úna: pannis óbsita,
 glécta, immunda illúvie. *Clit.* Si haec sunt, Clínia,
 ra, ita uti credo, quis te est fortunátior? 55
 in' ta hánc, quam dicit sórdidatam et sórdidam?

7. 56. Bentl. *su* omisit.

mentis: sed in praeterito confunduntur: sicuti a patier, ita a pan-
 passus descendit. * Ideo legendum est in Passione Christi: *Qui*
missis manibus, non expansis. * 50. *Pax!*] Adverbium Graecum,
 ut Priscianus. — * 52. *Sub tegmen.*] i. e. filum, quod in tela
 uada stamen intercurrit. — [53. *Pannis obsita.*] Sic in Eunu-
 . *Pannis annisque obsitum.* * Ita *pannis obsita* dicitur, ut
 r obsitus spinis. — 54. *Immunda illuvie.*] *Proluvies et illu-*
 significantiam habent parem, et immunditia est. *Virgilius. Poe-*
ma vestrís Illuvies. — 56. *Sordidatam et sordidam.*]

quod vel praecipuum luctus indicium erat. Horatius, Serm. I:
 8. *Vidi egomet nigra succinctam vadere palla Canidiam pedibus*
is, passoque capillo. Neque aliter Iliades apud Virgilium, Aen. I.
 et III. 65. [*Capillus prolisus.* Verissime Bentleyus legit *capillus*
missus. Nam capilli proprie dicuntur *promissi.* Ovid. Trist. IV.
 4. *Squallida promissis qui tegis ora comis.* Virg. Ecl. VIII. 34.
Autumque supercilium promissaque barba. Liv. V. 41. *barbam suam,*
tum omnibus promissa erat, permulcenti. ubi vid. Drakenborchius.]

50. *Pax!*] Interiectio comica silentium indicens vel sermonem
 edens, origine Graeca. Unde Hesychius, ΠΑΞ, ἐστὶ τὸ τὸ τέλος
 τῆς. Plautus, Pseud. V. 1. 83. *Itaque, dum enitor; pax! iam pene*
pinavis pallium. Eleganter Terentii verba imitatur Ausonius, Te-
 ropaeagnion ita claudens: *Totum opus hoc sparsum, crinis velut An-*
tilas, pax!

51. *Ne me in laetitiam frustra conicias.*] Vide ad
 c. V. 4. 2.

52. *Subtremen nebat.*] Lucilius, lib. VIII. *Intus vero modo*
rectus subtregmine pannus. Plautus, Merc. III. 1. 20. *Possin' tu,*
us veneris, subtremen tenue nere? Vide Comment. maiorem. De
 rimine autem inter *subtremen* et *subtregmen*, consule Cl. Draken-
 borch. ad Sil. VII. 80.

53. *Pannis obsita.*] Vide ad Eun. II. 3. 5. Apuleius, Metam.
Anus alia pannis horridis obsita.

56. *Sordidatam et sordidam.*] Cicero, in Pisonem c. 41.

Magnum hoc quoque signum est, dōminam esse ex
nōxiam,

Quum eius tam negliguntur internuntii:

Nam disciplina est eisdem, munerarier

Ancillas primum, ad dōminas qui adfectant viam.

V. 58. Bantl. *Cum tam negligitur eius internuntia. Videlicet a
libri: Cum tam negliguntur eius internuntii. Nihil magis
Generaliter loquitur, unam istam in mente habens ancilla*

V. 59. Bantl. conl. *Nam disciplina est sectae, munerarier.*

*Sordidus a natura dicitur. Sordidatus vero fit urgente ma-
tate. * Vel habitu sordidatam et veste, corpore sordidam
luvie. Sordidatam, refertur ad illud, pannis obsita. So-
dam, ad illud, neglecta, immunda illuvie. — 57. Extra nos
Hoc est culpam. Noxa etiam significat damnum. Sueton. in
sare, Spurinamque irridens, et ut falsum arguens, quod sine ulla
noxa Idus Martiae essent. — * 58. Internuntii.] Internun-
tium qui nuntia ferunt ad amatores, et referunt ad amatas, quos aliqui
naegogos dicunt a ducendis mulieribus. Utrum bene, nec ne-
viderint. — 59. Nam disciplina est.] Praeceptum in
amandi, ut amatores prius ancillas corrumpant. — 60. Affect.
Affectare est primum animum ad faciendum habere. * Ut
Festus. Laurentius dicit, affectare esse affectu et conatu alterius
tutem aemulari, quae ut assequi nequeas, refragante natura. Sed
autem hic interpretatur affectant, viam praeparant; quema-
dum et illud Virgilianum, viamque affectat Olympo, interpretatur*

*Nec minus laetabor, quum te semper sordidum, quam si paullisper
didatum viderem. Sensus autem verborum Clitiphonis est: Haec,
dicit sordidatam et sordidam, magnum quoque signum est, Dom-
esse extra noxiam. Est vero sordidus natura et moribus talis,
datus, qui habet vestes sordidas ex occasione quadam. Plautus,
II, 4. 90. quanquam ego sum sordidatus, Frugi tamen sum.*

57. *Noxiam.]* Vide ad Eun. V. 2. 13.

59. *Disciplina.]* H. e. mos et institutum. Plautus, A
3. 49. de pistoribus et oenopolis: *Si aces habent, dant mercem; et
nos disciplina utimur. — Munerarier ancillas primum.]*
dem disciplinam praecipit magister Amorum, Arte Am. I. 355. d
cilla Dominae: *Hanc tu pollicitis, hanc tu corrumpes rogando;
patis, et facili, si volet illa, feres.* Horatius, Sermon. I. 9. 56.
ciles aditus primos habet. *Haud mihi deero. Muneribus servos co-
pam. Exemplum eiusmodi amatoris habet Plautus, Asin. I. 3. 30.
et ancillae poscentis munus ab amatore, Menaechm. III. 3. 17.*

60. *Affectans viam.]* H. e. magno conatu quaerunt. P

lina. Perge, óbsecro te, et cáve, ne falsam grátiam
 udeás inire. quíd ait, ubi me nóminas?
 p. Ubi dícimus redisse te, et rogáre uti
 emíret ad te: múlter telam déserit
 apúno, et lacrumis ópplet os totúm sibi: 65
 t fáciie scias, desidério id fieri tuo.
 lina. Prae gáudio, ita me Di ament, ubi sim, néscio:
 a tímui. Clit. At ego nil ésse scibam, Clínia.
 gedúm vicissim, Síre, dic quae illa 'st áltera?
 p. Addúciimus tuam Báčchidem. Clit. Hem! quid?
 Báčchidem? 70

V. 64. B. *desinit* ex cod. Bamb.

V. 66. Benth. *scias* reposuit, quod sit monosyllabon. Codd. et editi, *scires*, reluctante metro.

néperat sibi divinos honores, seu disponit. — 61. *Falsam gra-*
tiám.] Scilicet mentiendo. * Nam ipso rescito gratia inita frustrabe-
 rit. — 65. *Opplet os.*] Nam ex nimio gaudio interdum lacrymae
 venire solent. * Apuleius: *Tunc ego sensi naturaliter quosdam affe-*
ctus in contrarium provenire. nam et lacrimae saepiculae de gaudio pro-
venit; ita et in illo nimio pavore risum nequivi continere. — 69. *Age-*
re.] *Age* singularem numerum desiderat: *Agite* pluralem: *Age-*
re vero utrumque. *Quae est illa altera?*] Interrogat non im-
 minor verborum Syri, *O Clitipho: post istuc veniam.* — 70. *Hem!*
rid?] *Hem* interiectio est novas res et optime audientis. —

7. 71. Plautus, *Menaechm.* IV. 3. 12. *Ut me defrudes, ad eam rem
 factas viam.* Cic. pro Rosc. Am. c. 49. *Quod iter affectet.*

64. *Telam deserit.*] Eodem sensu dixit Virgilius, *Aen.* IX.
 & *Excussi manibus radii, revolutaque pensa.* Integrum locum ex-
 ceperat Ovidius, *Fast.* II. 755. *Desinit in lacrimas, intentaque fila re-*
mittit, In gremio vultum deposuitque suum. Vide porro *Comment.*
diorem. [*Telam desinit* i. e. ad aliquod tempus intermittit. Cic. ad
 v. VII. 1. *Libenter mehercle artem desinerem.* Ovid. *Art. Am.* II.
 & *Sed neque tu dominam velis maioribus usus desino.* ubi vid. *Hein-*
ze.]

65. *Lacrumis opplet os totum sibi.*] Virgilius, *Aen.* IV.
Sic effata, sinum lacrumis implevit obtortis.

[66. *Desiderio tuo.* Frequentius dicitur cum genitivo *desiderio*
 Ovid. *Art. Am.* III. 682. *Posse suo tangi credet amore deas.*]

68. *Nihil esse.*] Formula elevandi rem. Ita *Eun.* IV. 2. 10.
 sed. III. 7. 17. *Unde hoc, amice? nihil est.* Ad quem locum vide
 m.

'Eho sceleste, quó illam ducis? *Sy.* Quó illam ego? ad nos scilicet.

Clit. 'Ad patremne? *Sy.* Ad eum ipsum. *Clit.* O hominis impudentem audáciam!

Sy. Heus! — Nón fit sine periclo facinus mágnam nec memorábile.

Clit. Hóc vide: in mea víta tu tibi laúdem is quæsítum, scelus?

'Ubi si paululúm modo quid te fúgerit, ego périclam? Quid illo facias? *Sy.* 'At enim. *Clit.* Quid enim?

Sy. Sí sinas, dicám. *Clin.* Sine.

Clit. Sino. *Sy.* Ita res est haéc nunc, quasi cum.

Clit. Quás, malum, ambagés mihi

V. 73. Alii *Heus* praecedenti versui apponunt. Bentl. *heus tu*, addidit ex codd. suis et vet. editt. Praeterea legit *magnum et commemorabile*. Vulgo metro pessumdato *magnum et memorabile*. Revocavimus codicis Bembini lectionem *magnum nec memorabile*. Sic Adelph. V. 4, 7. Distinguit servus, quae e vestigiari ratione iungenda erant.

*71. *Eho.*] Interiectio admonentis attentionem, et ut sistatur gradus poscentis. *Quo illam ducis?*] Hoc cum timore pronuncian- dum. Timet ne pater illius amicam cognoscat. — 72. *O impudentem audaciam!*] Bene *audaciam*: quae proprie est temeritas. — 73. *Heus tu, non fit sine periculo facinus.*] Sententia generalis, quae et servis convenit. — 74. *Hoc vide!*] Sic dicere solemus his, qui res maximas aggrediuntur. — 75. *Ubi si paululum.*] Verba proprie alicuius committentis alteri cum periculo vel res suas vel salutem. — 76. *At enim.*] Aliquid supplendum. *Syrus* dicere volebat, aut in ea re non esse periculum, aut se effecturum quod intendit. Sed illius sermonem *Clitipho* interrupit. — 77. *Ita res est haec nunc, quasi cum.*] Haec oratio imperfecta est:

72. *Impudentem audaciam.*] Expressum e Plauto, *Menaechn.* II. 1. 13. *O hominis impudentem audaciam.* *Phaedrus*, III. 4. 9. *Sed spes sefellit impudentem audaciam.*

73. *Non fit sine periculo facinus magnum et memorabile.*] Ita P. *Syrus*, vel *Laberius*: *Numquam periculum sine periculo vincitur.* *Virgil.* *Aen.* IV. 94. *Magnum et memorabile nomen.*

74. *Hoc vide!*] Formula admirantium et indignantium. Vide *Adelph.* II. 2. 20.

77. *Quas, malum, ambages mihi narrare occipit?*

re occipit? *Clim.* Syre, veram hic dicit; mitte:
ad rem redi.

Enimvero reticere nequeo: multimodis iniurius,
ho, es; neque ferri potis es. *Clim.* Audiendum
hercle est: tace. 80

Vis amare: vis potiri: vis, quod des illi, effici:

9. Benth. *iniurius*, i. e. iniurius es.

10. Benth. *es* post Clitipho delet.

a Clitipho, qui impatiens audiendi est, interrupta. Recusat Clitipho pericula, et vult amica sine his potiri: quod Syrus fieri negat, quia necesse est, si amare vult, ut admittat pericula. Ubintelligendum est, quod hic velit compos esse voti sui sine periquemadmodum si aliquis sine belli periculo velit consequi victo- aut aliquid tale: ut sit proverbium usitatum in ignavos, qui sine consequi vellent quod optant. **Isa res haec.*] Aut compam quandam voluit inducere, et non patitur Clitipho, qui nego- audire et rem solum vult; aut, quia simile quaerebat, et extra it, ideo ille ambages dicit; aut quia hoc secus ac contemnens **Haec.*] An Bacchis, an Antiphila, incertum. Est enim hic imperfecta a Clitipho interrupta. Nunc *quasi* quid velit dinoscitur, interruptione impediante. Et ideo liberum est unicui- bintelligere, quod placet. *Malum.*] Adverbium est interpositae ationis. — 80. *Neque ferri potis est.*] Pro, non pot- — 81. *Vis potiri.*] *Potior* a potis descendit: ideo illi in si- tione est simillimum. Dicitur enim, sum *compos animi, aus is*, quod haec habeo. *Vis, quod des illi, effici.*] Pro

im indignatione interrogat, quia Syrus cum odiosa quadam mo- tanquam aliud agens locutus fuerat, nec quidquam certi expe- . Dixit autem *ambages*, uti *And. I. 2. 31.* De particula *ma-* vide ad *Eun. IV. 7. 10.*

79. *Ad rem redi.*] Formulae speciem habet, qua uti licet, s quis alias res agere videtur. Ita *Adelph. II. 1. 31.* quod mox 36. dicit, *istuc, quaeso, redi, quo coepisti.*

81. *Effici.*] Quod ingenio et industria perficitur, *effici* dici- *And. II. 1. 34.* *Infra III. 3. 23.* Cicero, *Att. XIII. 1. De pe-* vero, video ad te omnem diligentiam adhiberi, vel potius iam ad- m; quod si efficias, a te hortos habebo. [*Potiri* h. e. amoxibus *Ovid. Art. Am. I. 711. Ut potiare roga, tantum cupis illa*]

Ed ut efficerem, orándo surdas iam aures reddiderás mihi.

al aliud tibi vis? *Clit.* Siquidem hoc fit. *Sy.* Siquidem! experiundó scies. 90

'Age, age, cedo istuc tuúm consilium: quíd id est? *Sy.* Adsimulábimus,

am amicam huius ésse. *Clit.* Pulchre, cédo quid hic faciét sua?

ea quoque dicétur huius, si úna haec dedecori ést parum?

'Immo ad tuam mátrém deducetur. *Clit.* Quíd eo? *Sy.* Longum 'st, Clitipho,

- 90. Bentl. *Quid aliud tibi vis. Siquidem hoc fiet. Siquidem experiundo scies. Ita aliud vetuste pro aliud dictum, ut saepe apud Lucretium.*

- 94. *Imo ad tuam anapaestus est. Itaque Bentl. abducetur, quod est in Bembino, et Faërno placuit, recte aspernatus est.*

Mo. *Conditionum, id est optionum, electionum. — 89. Quod efficerem.] Superius, Vis, quod des illi, effici. Id effcimus, cum magno conatu et molimine facimus: vixque per nos finem pnt. — 90. Siquidem.] Syrus repetit verbum Clitiphonis, quod cum dubitare videat. — 91. Adsimulabimus tuam amica.] Callide Clitiphonis amica Cliniae esse simulatur, ut Antiphila bostratam deducatur, quae postea agnosceret filia Chremetis: qua vita, et altero consilio invento a Syro, extorquebitur argentum a emete, quod Clitipho Bacchidi promiserat. — 93. Dedecori parum?] Turpe est habere unam amicam, nedum duas. — Quid eo?] Cum interrogatione: quasi dicat, Quid tum, si ad rem deducetur? — 95. Fabulae!] Recte fabulae: quia ne-*

89. *Surdas iam aures reddideras mihi.] Ita solent sermone molesto et saepius iterato. Curtius, IX. 2. Surdas iam dum aures pulso. Valet vero idem, quod obtundere.*

90. *Siquidem!] Repetitio cum indignatione. Ita And. II. 2. infra IV. 3. 41.*

94. *Longum 'st.] Formulae speciem habet, q. d. longiorem ram postulat, atque adeo odiosum esset. Ita And. V. 6. 13. Ovinus, Fast. VI. 325. Nec licet, et longum est, epulas narrare deorum. Non. Galb. 3. Imagines et elogia universi generis esse qui longum est.*

Sí tibi narrem. Quámobrem id faciam, véra caus est.
Clit. Fábulae!

Níl satis firmi video, quamobrem accípere hunc mi ex-
 pediát metum.

Sy. Máne. habeo aliud, si istud metuis: [quod] ámbó
 confiteámini

Sine periclo esse. Clit. Huiusmodi, obsecro, áliquíd
 repperi. **Sy.** Máxume.

Ibo óbviam hinc: dicam út revertantúr domam. Clit.
 Hem!

Quid dixti? Sy. Ademtum tibi iam faxo omném me-
 tum,

In aúrem utramvis ótiose ut dórmias.

V. 97. Benti. corr. *si iste est metus.* Fortasse quod delendum.

V. 99. Benti. pro *hinc* corrigit *huic*, sc. Bacchidi, et *revertatur* scribit.

que verae sunt, neque verisimiles. — 98. *Huiusmodi, obsecro, aliquid.*] Quam stulte amans inducitur credere, Syrum, qui iocatur, iam habere aliquid, quo potiatúr amica sine periculo. — * 101. *In aurem utramvis.*] Loco proverbii, in eos, qui securi et otiosi vitam ducunt. Talis sententia et apud Menandrum, quae Latine sic exprimitur: *In aurem utramque quum quidem dotata est, cubet. Per aurem dextram de-*

[95. *Vera causa* i. e. iusta. Eun. V. 4. 3. *Quantam et quam rem laudem capiet Parmeno.*]

[96. *Firmum est certum, verum.* Sallust. Iug. c. 64. *Quae omnia illis eo firmiora videbantur.* ubi vid. Cortius.]

96. *Accipere metum.*] Tam malae, quam bonae res accipi dicuntur. Ita infra V. 1. 59. Eun. IV. 6. 24. IV. 7. 1. Adolph. II. l. 53. Phorm. V. 2. 4. Cicero, Fam. XV. 21. *In ea voluptate hunc accipi dolorem.*

101. *In aurem utramvis otiose ut dormias.*] Vetus adagium, quo summa securitas indicatur, expressum e Graeco Menandri, quod laudat Gellius, II. 33. Ioculariter Plautus, Pseud. I. 1. 121. P. S. *De istac re in oculum utrumvis conquiescito. C. A. Oculum utrum, an in aurem?* P. S. *At hoc pervolgatum est mihi.* Paulo aliter Plinius, Epist. IV. 29. *Nihil est, quod in dextram aurem fiducia mei dormias.* [Plura Burm. ad Petron. c. 51.]

b. Quid ágo nunc? *Clin.* Tune? quód boni est.

Clit. Syre, dic modo

am. *Sy.* 'Age modo, hodie séro, ac nequidquám voles.

e. Datúr: fruare dúm licet, nam néscias,

s sít potestas pósthac, an nunquám tibi.

105

f. Syre, inquam. *Sy.* Perge pórró, tamen istúc ago.

. 102. Bentl. *quod boni* — *omisso est*: ut sermo interrumpi putandus sit. Cohærent enim: *quod boni datur vel di dans*.

. 104. Bentl. ex codd. *Di dans*, pro *Datur*.

. 105. Bentleius collocat post v. 106. ut Cliniae sermo interpelletur. Elegans coniectura, et, nisi fallor, verissima.

latus designat, per sinistram vero latus sinistrum. — 102. *Quid nunc?*] Dubius et circa pericula, et circa amicam, quaerit filium. **Quod boni est.*] Nam *boni* est velle abscedere lascivulieres. Et hoc totum dicit ridendo eum. — 103. *Age modo.*] Pronuntiandum est, ut Syrus discedat, et dicat amicae Clitiphonis, eum revertatur. **Ac nequidquam.*] Id est, frustra voles, nam statim revocabis voluntatem, et impedies, quo minus dicam tibi, ut prius fecisti. Vel si *ne* et *quidquam* sint duo verba, sic construe, *Ac ne*, i. e. non voles, non permittes, *quidquam* potest dici a me; nam impedies, ut prius. — *106. *Syre, inquam.*] Quia Syrus ad mulieres se conferebat, quem abeuntem Clitipho principaliter revocat; deinde ipso calescente magis ac magis amore, pro pergente, vehementissime revocat. *Syre, inquam.*] Tamen Syrum revocavit iam decedentem. *Tamen istuc ago.*] Quod

102. *Quid ago nunc?*] Formula dubitantis et solliciti. Ita Plaut. *Phorm.* V. 7. 18. *Phorm.* II. 4. 7. [*Quod boni iungendum cum age*]. Nam Clitipho Syri orationem interrumpit. Minus bene h. l. at Schwarzius ad Plin. panegy. c. 34.]

104. *Fruare dum licet.*] Idem monet Horatius, *Epist.* I. 11. *Tu, quamcunque Deus tibi fortunaverit horam, Grata sume maneat dulcia differ in annum.* Idem *Carmin.* III. 8. 27. *Dona praesentis cape laetus horae.* Cicero, *Fam.* VII. 8. *Quin tu urges istam visionem, et facultatem, qua melior nunquam reperietur?*

[106. *Tamen istuc ago.* Sensus est: etsi abeo, tamen ad tua haec attendo. Nam particula *tamen* saepe eleganter ponitur, quasi ad membrum cum *etsi*, cui respondere solet, praecessisset. Vid. *mov.* ad Liv. XXIII. 19. 12.]

Clit. Verum hércle istuc est. Syre, Syre, inquam, heus, heús, Syre.

Sy. Concaluit, quid vis? *Clit.* Rédi, redi. *Sy.* Adsum, dic quid est?

Iam hoc quóque negabis tibi placere? *Clit.* Immo, Syre,

Et mé, et meum amorem, et fámam permittó tibi. 110
Tu es iúdex: ne quid áccusandus sis, vide.

Sy. Ridiculum est, te istuc me ádmonere, Clitipho:
Quasi ístic mea res mínor agatur, quám tua.

V. 111. Bentl. corr. *Tu es inlex*, i. e. tu me in hoc periculum ístic cave ne accusandus sis, neve quid praeter expectatum eras. Enimvero Syrum non posse *iudicem* recte appellari. Ego vulgatum recte habere arbitror. Clitipho, ut est incertus mihi, causam suam Syro totam committit. Quid quod *istuc vide ne accusandus sis*, codicum lectioni egregie *patet* cinatur?

V. 113. ante Bentl. legebatur: *minor mea res agatur*. Contulit Senec. de Clem. I. 20. *Ut non minorem agi rem periclitamur, quam iudicis, sciat*. Plaut. Rud. I. 4, 19. *Nec minor periclitamur, quam tua*.

coepi, scilicet ut dicam amicae, ut domum redeat. — 107. *Verum hércle istuc est*.] Verba creduli et trepidi amantis, et concedens nolentis Syro, ut quod constituerit peragat. — 180. *Concaluit*] Bene de amore, *concaluit*. In Eunucho, *Accede ad ignem hanc, iam calesces plus satis*. * *Concaluit*.] Id est, amoris igne ardescit, quapropter me sic revocavit. * *Adsum*.] Hoc dicit, postquam paululum rediit, ac prope Clitiphonem fuit. — 111. *Ne quid accusandus*.] *Ne quid*, deest *ob*, vel *propter*. Et est admonitio alicui trepide committentis. — 113. *Quasi ístic minor mea res agatur*.] Securius committimus his ad quos non minus pertinet quod agendum, quam ad nos. * *Quasi*.] Quasi dicat, *videtur* ita admonendo me putare, quod minus mihi ex ea re impendat periculum, quam tibi. Vel, quod minus ad me spectet, quam ad te, id caute fieri. Nam cum Horatius inquit, *Nam tua res agitur, peris*

108. *Concaluit*.] Hoc vel secum, vel ad spectatores conversus dicit Syrus de Clitiphone; q. d. is, qui modo indignabatur, addidit sibi suam Bacchidem, nunc ardere incipit eius amore. Ita Eunu. I. 24.
113. *Quasi ístic mea res minor agatur, quam tua*] Infra IV. 8. 10. Hec. V. 2. 8. Plautus, Rud. IV. 4. 104. *Tua res agitur*. [*Quasi ístic* i. e. quasi in minore periculo verser quam tu. *Le-*

et si quid nobis forte adversi evenerit,
 si erunt parata verba: huic homini verbera. 115
 propter haec res ne utiquam neglecta est mihi.
 et istunc exora, ut suam esse adsimulet. *Clin.* Scilicet
 utrum me esse: in eum res rediit iam locum,
 sit necesse. *Clit.* Amo te merito, Clinia.

. 118. ante Bentl. erat iam res rediit. Illud unns de codd. Bentl.
 habet.

proximus ardet, intelligitur sic, tibi imminet periculum proxime
 ante te vicino pariete. Vel, negotium de incendio parietis vicini
 te pertinet. Nam *res* in eo dicendi genere capitur pro negotio.
 Merca haec particula *quasi* hic capitur ironice, ut saepe, praeci-
 cum iungitur cum *vero*, etiam sine *vero*. Exemplorum plena sunt
 na. — 115. *Huic homini verbera.*] Amabant veteres de
 nmo similia dicere. *Cicero, Minus carum putavis, sive de arma-*
, quam de sacrario fuisset ablatum. Homini huic.] *Autumnus*
*se dixit, se ipsum ostendens. *Homini huic.*] Id est, mihi.
hic dicitur de persona loquentis; *iste* de persona audientis; *ille*
persona remota ab utroque. — *116. *Haec res.*] Immo est ma-
 me mihi curae; nam res mea agitur, et in ea periculum mihi com-

no fluxit e iudiciis, ubi, quam diu *res agitur* vel lis pendet, peri-
 lum est ne quis causa cadat. Hor. Epist. I. 18. 84. *Nam tua res*
par paries cum proximus ardet. Senec. de. Clement. I. 20. *Et ap-*
res, non minus agi rem periclitantis quam iudicis.]

115. *Tibi erunt parata verba: huic homini ver-*
ra.] Similis sententia est Phorm. I. 4. 42. Cicero, Off. I. 25. *Ne*
sem de causis alii plectantur, alii ne appellentur quidem. Dicens
huic homini, se ipsum indigitat. Ita And. II. 1. 10. Adolph.
 7. 8.

117. *Scilicet facturum me esse.*] Sensus est, q. d. *Scire*
me, me facturum esse. Infra IV. 8, 16. *Plant. Pseud. IV. 7. 83.*
licet solitum esse. Lucretius, II. 468. *Scilicet esse globosa.* Ean-
 a rationem habet *videlicet.* Plautus, Stich. IV. 1. 51. *Videlicet*
res illum nequam adolescentem. [Plura Gronov. Observatt. III. 9. et
 mltimg. ad Senec. Suas. V. p. 40.]

118. *In eum iam res rediit locum.*] H. e. statum. Quo
 na locus usurpatur Adolph. III. 2. 46. Phorm. I. 3. 23. III. 1. 19.
 7. 86. Eodem autem sensu dixit Phorm. I. 2. 5. *Ad eo res redi-*
ntas, Bacchid. II. 2. 24. In eum nunc haec revenit res locum.

119. *Amo te merito.*] Formula gratias agentis. Vide Eun.
 106.

Clin. Verum illa ne quid titubet. *Sy.* Perdoctâ 's probe. 120

Clin. At hoc demiror, qui tam facile potueris Persuadere illi, quae solet quos spernere!

Sy. In tempore ad eam veni, quod rerum omnium et Primùm. nam quendam misere offendi militem Eius noctem orantem: haec arte tractabat virum, 125
Ut illius animum cupidum inopia incenderet:

V. 124. Bentl. ex codd. suis: *nam miserum quendam off. ibi m. i. e. parcum, tenacem.*

mune tecum impendet. — 120. *Ne illa quid titubet.*] Substantivo. *Titubare* proprie est pedibus non valentibus insistere, quales sunt ebrii. Ad animum quoque transfertur, quoties ab animo verba dissentiunt. Veretur igitur Clitipho, ne quid temere effundat, quod indicet. * *Perdoctâ 's probe.*] Aut per poetice abundat, ut *probe.* — 122. *Quae solet quos spernere!*] Quos, id est, amatores. *Virg. Quos ego sum toties iam dedignata maritos.* — 124. *Miserum quendam offendi.*] Recte *miserum* dixit, ut ostenderet non admissum, arte scilicet meretricis. — 126. *Inopia.*] Scilicet sui. *Ovidius, Nitimur in vetitum semper, cupimusque negat.*

120. *Titubet.*] Proprie de pedibus vacillantibus dicitur. *Phaedrus, IV. 14. 10. Sero domum est reversus, titubanti pede.* Sed h. l. de lingua usurpatur. Ita *Plautus, Pseud. IV. 1. 32. Ad vide ne titubet.* Hinc de quovis errore adhibetur. *Cicero, Fam. XII. 10. Sin quid titubatum, ut fit in bello, exercitu tuo niteremur.* — *Perdoctâ.*] H. e. fallaciis instructa. Ita *Hec. II. 1. 6. Plautus, Epid. III. 2. 3. Quae senes duo docta ludificetur.*

122. *Quos.*] Emphasin habet haec vox, notans quales, quam insignes. Ita *Eun. I. 1. 21. et III. 5. 42.*

123. *In tempore.*] H. e. tempestive. Eodem sensu dixit *And. IV. 4. 44. Cicero, Catil. I. 6. Nihil agis, nihil assequeris, nihil moliris, quod mihi latere valeat in tempore.* [Plura *Drackenb. ad Liv. VIII. 7, 5. Graev. ad Cic. de Offic. I. 40. Heins. ad Ovid. Epist. IV. 169. Ruhnck. ad Rutil. Lup. p. 4. G. St.*]

125. *Eius noctem orantem.*] H. e. concubitum. *Plautus, Asin. III. 3. 146. Noctem huius et coenam ut sibi daret.* *Cicero, Att. I. 16. Noctes certarum mulierum.* *Ovidius, Amor. I. 10. 47. Parcite, formosae, pretium pro nocte pacisci.* *Rem. Am. II. 308. — Arte tractabat virum.*] *Ovidius, Heroid. XVII. 141. Sum rudis ad Veneris furtum, nullaque fidelem, Di mihi sunt testes, lunimus arte virum.*

126. *Incenderet.*] *Virgilius, Aen. IV. 360. Dasine megas*

adémque ut esset ápud te hoc quam gratissimum.
 ed heús tu! vide sis, né quid imprudéns ruas:
 atrém novisti, ad hás res quam sit pérspicax:
 go te aútem novi, quam ésse soleas ímpotens: 130
 rversa verba, evérsas cervicés tuas,

28. *Heus!*] Hic *heus* admonentis. — *130. *Impotens.*] *Impotens* est suorum appetituum minime moderator. Nam *is impotens* dicitur, qui suis affectibus ac animi passionibus non potest modum adhibere, ac eas cohibere, sed ab illis victus trahitur quocumque ferant rapiant eum. — 131. *Inversa verba.*] Omnia ponit, quae ab aante vecorde fieri solent. *Inversa verba.*] Id est verba praestere et in contrarium pronunciata. Est enim *invertere* quasi in contrarium vertere, et praepostere verba pronunciare: ut pro lavo *la*. *Eversas cervices.*] *Cervix* seu *cervicis* posterior pars colli, ubi origo est omnibus nervis; unde homo *durae cervici* dicitur *asi indomabilis*, et quasi duri capitis, et durae mentis. *Eversas cervices.*] Contrarium est, *erectae cervices*. Et significat illum flei et domari ab amica. **Cervices* numero multitudinis dixit Quintilianus: *Cervicem videtur Hortensius primus dixisse. Nam veteres vraliter appellat.* **Eversas.*] *Cervix* enim est posterior pars colli. dicitur pro superbia seu contumacia quadam ac rigore mentis, ut, *durae cervicis*, i. e. indomabilis, et mentis rigorem prae se ferens, nequam nemini caput inclinare velit. *Evertere* interdum significat struere, ut, *evertere urbem*, i. e. destruere, et eam demoliri ac dissipare, ac etiam subvertere. Interdum *evertere* significat prosternere, et facere, ut, quod stabat, nunc prostratum iaceat. Et ab hac significatione manavit praecedens; nam *evertitur urbs*, cum moenia, quae prius stabant, diruuntur. Item mulier quaerens drachmam *evertit* totam domum, i. e. inquirendo illam omnia quae in domo sunt, ia-

is incendere, *teque querelis*. [*Cupidum*. Haec vox proprie dicitur de amantibus libidine incensis. Tibull. I. 10. 58. *Et pateat cupidis mper aperta domus*. ubi plura Broukhuis. Phorm. I. 3. 6. *noc me cadum eo impulisset*. — *Inopia* est negatio petita noctis et opponitur *piac*, quam sui facit meretrix. Eo sensu *inopia* vix alibi reperitur.] [127. *Eadem* i. e. simul, subintelligitur *opera*. Plaut. Bacch. I. 15. *Eadem biberis, eadem dedero tibi, ubi biberis, savium*. ubi vid. Gronovius. Aliis locis in *eadem* subintelligitur *via* et pro obiter dicitur. Vox *obiter* argentea demum aetate usurpari coepit. Vid. Faer- s ad h. l.]

128. *Ruas.*] Non dixit, *titubes*, neque *labaris*, sed *ruas*, impetum temerarium adolescentis amore capti indicet. [Cic. de Off. 13. *entorem pati ruere*. Vid. Ernest. Clav. Cic. v. *ruere*.]

131. *Inversa verba.*] Ita Lucretius, I. 643. *Inversis quae*

Gemitús, screatus, tússis, risus ábstine.

Clit. Laudábis. *Sy.* Vide sis! *Clit.* Tútemet mirábere. *Sy.* Sed quám cito sunt cósecutae múlieres!

Clit. Ubi súnť? car retines? *Sy.* Iám nunc haec non ést tua. 136

Clit. Scio; ápud patrem: at nunc ínterim. *Sy.* Nihiló magis.

Clit. Sine. *Sy.* Nón sinam, inquam. *Clit.* Quáes, paulispér. *Sy.* Veto.

Clit. Saltém salutare. *Sy.* Abeas: si sapiás. *Clit.* Ea.

V. 138. Faern. et Bentl. e Bemb. et Vatic. *sapias*. Vulgo *sapi*.

cit huc et illuc, et a suo ordine dimovet. Item in Iure saepe dicitur. — *132. *Screatus*.] A screo, as, are, quod significat screatus petris et praecordiorum eicere ex ore. — **Tussis*.] Id est, *tussis*, hoc est, contusiones. — 133. *Vide sis!*] Vultuose pronuntiandum est. — 135. *Cur retines?*] Impatientia amantis ostenditur. Non visa amica, Clitipho verba Syri oblivioni tradiderat. — 136. *Apud patrem*.] Observavo id quod me admonuisti. *At nunc interim*.] *Ἀποσιώπησις* amantis: ut sit, sine interim paulisper cum amicaliter. *Nihilo magis*.] Vult Syrus eum perpetuo modestum, ne si incept-

sub verbis latitantia cernunt. Explicat Ovidius, Amor. III. 11. 23. *Quid iuvenum tacitos inter convivia nutus, Verbaque compositis dissimulata notis*. [*Inversa verba sunt quae in alium sensum verti possunt*. Lucret. I. 643. *Inversis quae sub verbis latitantia cernunt*, ubi vid. Lambinus.] — *Eversas cervices*.] Ovidius, Heroid. XVI. 231. *Multaque ne videam, versa cervice, recumbo*. Eodem sensu dixit Lucretius, I. 36. *Atque ita suspiciens tereti cervice reposita Pascit amoris avidos, inhians in te, Dea visus*. Apuleius, Metam. VI. *Sed et scalpendi dorsi simulatione nonnunquam obligata cervice pedes decoros postulae basiabam*. [*Eversae cervices* pertinent ad amatorias ineptias et tribuuntur hominibus effeminatis, qui cervices modo huc modo illuc fluctant. Gesner. ad Claudian. in Rufin. II. 345.]

132. *Gemitus, screatus, tussis, risus*.] Hi accusativi pl. sunt, qui etiam reguntur a verbo *novi*. Confer cum hoc loco praeccepta amicae data apud Plautum Asin. IV. 1. Locum hunc respicit Ovidius, Heroid. XVI. 227. *Saepe dedi gemitus; et te, lasciva, ne savi, In gemitu risum non tenuisse meo*. [*Abstinere* aliquando etiam cum accusativo construitur. Liv. II. 16. *Ne ab obsidibus quidem ira belli hostis abstinuit*, ubi vid. Interpretes.]

id. *Istic?* *Sy.* Manebit. *Clit.* O hóminem felloem!
Sy. 'Ambula.

, non possit se abstinere, etiam patre vidente. — 139. *Quid istic?* *Istic*, pro iste.

ACTUS SECUNDUS.

SCENA QUARTA.

BACCHIS. ANTIPHILA. CLINIA. SYRUS.

2. **A**ÉDEPOL, te, mea Antíphila, laudo, et fórtu-
 natam iúdice,
 I quum studuisti, ísti formae ut móres consimilés
 forent:
 ímmeque, ita me DÍ ament, miror, sí te sibi quis-
 que expetit.

1. *Aedepol te mea Antiphila.] Non potius melius condi-
 nem meretriciam exprimere, quam per eam quae meretrix esset: quae
 ten nomini meretricio favet, cum alibi reprehendantur meretrices ni-
 aliud ex amore adolescentium quaerere, quam pecuniae extorsionem,
 quoque iocunda amantium congressio signantissime exprimitur. Ae-
 pol.] Per Castorem, et Pollucem, ornativa sunt iurandi, apta foe-
 nis. — 2. *Formae ut mores consimiles forent.] Mores
 in pudici gratiores esse solent in pulchro corpore. Virgil. Gratior
 pulchro veniens e corpore virtus. — 3. *Sibi quisque expetit.]***

2. *Id quum studuisti.] Ita Plautus, Mil. V. 44. Magis me-
 nus, minus hastas studeant. — Isti formae ut mores consi-
 lles forent.] Unde Plautus, Mostell. I. 8. 133. Postea, nequid-
 um exornata est bene, si morata est male: Pulchrum ornatum turpes
 res peius coeno collinunt. Ovidius, Amor. III. 11. 42. Non facis ad
 res tam bona forma malos. Phaedrus, III. 8. 15. Tu formam ne cor-
 nptas nequitiarum malis: Tu faciem ut istam moribus vincas bonis. ubi
 le Interpres, maxime Burm.*

Nám mihi, quale ingénium haberes, fúit indicio
orátio.

'Et quum egomet nunc mécum in animo vítam tuam
considero,

'Omniumque adeó vostrarum, vólguſ quae abs se sé-
gregant:

'Et vos esse istiusmodi, et nos nón esse, haud mirá-
bile 'st.

Nam éxpedít bonás esse vobis: nós, quibuscum est
res, nón sinunt.

V. 8. Bentl. *bonis*.

Recte *expetit*: cum eam a pudicitia commendet. *Expetimus enim* tantum ea, quae honesta sunt, et plane bona. Unde de rebus *expetendis* a philosophis scriptum: quae scilicet peti debent. — *Oratio*] Quod dixeris, cum uno velle aetatem traducere. Antiqui etiam *per* verba *orationem* dixerunt. — *6. *Volgus quae abs se segregant.*] Hoc est, neque promiscue quosque recipiunt. — 8. *Nam expedit bonas esse vobis.*] Quia cum solo vivitis. Nec potest esse verus amor, nisi inter duos, qui sibi invicem fidem servant: iuxta illud, *Nec regna, nec taedae socium puti valent.* *Ubi notanda est haec structura: *mihi expedit esse bonum, et, mihi expedit esse bona.*—

4. *Quale ingenium haberes, fuit indicio oratio*] Id respiciens Cicero, vel quivis alius dixit *orat.* in Sallust. I. *Ut omnis oratio moribus consonet.*

[5. *In animo considero.* Pro eo dixit Adelph. III. 4. 55. *cum animo cogitare.* Sallust. lug. c. 13. *Facinus suum cum animo reputant.* ubi vid. Cortius.]

6. *Volgus quae abs se segregant.*] Intelligit vulgus amatorum. Ita And. III. 4. 4. *Volgus servorum.* Hec. IV. 2. 24. *Volgus mulierum.* Ovidius, Fast. IV. 865. *Numina vulgares Veneris celebrate puellae.* De voce *segregant* vide ad And. I. 5. 56. [*Omnium vostrarum dicitur pro omnium vestrum, possessivum pro primitivo, quod notandum ut rarissimum.*]

7. *Vos esse istiusmodi.*] Attius, *Antigona*: *quanto magis te istiusmodi esse intelligo, Tanto, Antigona, magis me par est, tibi consulere et parcere.*

8. *Quibuscum est res.*] Ita Plautus, *Menaechm.* III. 2. 17. *quasi res cum ea esset mihi, Coepi assentari.* Eodem sensu dicunt, *rem habere cum muliere.* [*Expedit bonas esse vobis.* Sic Phorm. V. 2. 1. *ut malos expediat esse.* At Bentleius hic legit *bonis* et Phorm. I. 1.

Quippe forma impulsus nostra, nos amatores colunt:
 nec ubi immutata est, illi suum animum alio con-
 ferant. 10
 si si prospectum interea aliquid est, desertae vi-
 vivimus.

V. 11. *Nisi si solus Bemb. Ceteri si omittunt et post aliquid ad-
 dunt nobis, quod delevit Faërnus. Bentl. corr. Nisi prospectum
 interea a nobis est, desertae vivimus.*

*Quippe forma impulsus.] Et hic amor est gratia voluptatis tan-
 ti. Et bene impulsus: nam haec omnia, nox, vinum, amor,
 lescentia, ab impulsione parte dicuntur, non a ratiocinationis.
 iatores colunt.] Bene amatores. Amator fingere potest:
 unus vere amat. Colunt.] Colere est inferioris personae ad supe-
 rem: nonnunquam superioris ad inferiorem. Virgil. Posthabita co-
 se Samo. — 11. Nisi si prospectum.] Prospicimus futura:
 dicamus praesentia. * Desertae vivimus.] Ab his, qui ob*

*is, quae certe constructio elegantior est et optimis scriptoribus
 usitata. Vid. Heins. ad Ovid. Epist. XIV. 64. Nihil tamen mu-
 lum. Nam quoties licet, lubet, placet, expedit et similia verba ac-
 tivis et infinitivis iunguntur, toties supprimitur dativus nominis,
 is accusativus plerumque expressus est, isque, ut integra sit oratio
 structura verborum constet, supplendus. Ita ex. gr. h. l. integra
 io est: vobis expedit vos esse bonas. De hac constructione accura-
 me disputavit Duker. ad Liv. XLII. 36. 6. Bonas vocat, quae nul-
 pro concubitu mercedem exigunt. Tibull. II. 4. 45. At bona, quae
 avara fuit. ubi vid. Broukhus. Supra II. 2. 4. mater mala pro
 ra.]*

*9. Forma impulsus nostra nos amatores colunt.]
 ilius, apud Gell. IX. 14. Qui te diligit, aetate facieque tuae se Fau-
 m ostendat, fore amicum polliceatur. Iuvenalis, VI. 142. Si verum
 istias, facies, non uxor amatur. [Colunt i. e. observant, omni offi-
 una genere prosequuntur. Minus est colere quam amare. Virg.
 . IV. 422. Solum nam perfidus ille Te colere. Ovid. Art. Am. I. 722.
 fuerat cultor, factus amator erat. Vid. Burmann. ad Petron. c. 127.
 07.]*

*10. Haec ubi immutata est.] Videtur locus expressus e
 sto, Most. I. 3. 43. Nihil ego, quam nunc tu, amata sum, atque
 modo gessi morem; Qui pol me, ubi aetate hoc caput colorem com-
 avit, Reliquit, deseruitque me. — Animum alio confes-
 st.] Ita dixit, uti Hec. I. 2. 94. huc transtulit amorem.*

Vóbis cum uno sémel ubi aetatem ágere decretúm 'st viro,

Cuíus mos maxumé 'st consimilis vóstrum; hi se ad vos ápplicant.

Hóc beneficio utrique ab utrisque véro devincimini;

'Ut numquam ulla amóri vestro incidere possit cá-
lami-
tas.

An. Néschio alias: mé quidem semper scío fecisse sé-
dulo,

V. 12. Bentl. post *viro* gravius, post *vos:rum* lenius interpungit.

amorem frequentes erant. — *13. *Consimilis vostrum.*] *Moribus vestrum*, pro, *moribus vestris*. Sic enim antiquis loqui placet, *mores vestrum*, pro, *mores vestri*, ut recentioribus placet. — *14. *Hoc beneficio utrique ab utrisque vero devincimini.*] Quasi diceret, si ambo obligatis vos mutuo beneficio intemeratae fidei servandae. Et hoc dictum est illi simile: *Uterque utrique sumus cordi.* Ubi Laurentius affirmat, ab oratoribus potius esse dicendum, *Uterque alteri est cordi.* — 15. *Incidere possit calamitas.*] In Eum-cho, *Nostri fundi calamitas.* Proprie *calamitatem* rustici grandinum dicunt, quod comminuat calamum, hoc est, culmum ac segetem. — 16. *Nescio alias.*] Verba mulieris commendantis se a fide in virum.

12. *Cum uno semel aetatem agere.*] Ita Plautus, *Comel.* I. 1. 80. *Matronae magis conducibile est istuc, mea Silenium, Unum amare, et cum eo aetatem exigere, quoniam nupta est semel.* Horatius, *Carm.* III. 14. 5. *Unico gaudens mulier marito.* Ovidius, *Arte Am.* l. 328. *O quantum est, uni posse placere viro.* De emphasi particulae *semel* vide supra, I. 2. 34.

13. *Mos consimilis.*] Id par ingenium vocat Hec. I. 2. 94. — *Hi se ad vos applicant.*] Enallage numeri est, qualis Eum- Prol. 3. De usu vocis *applicant* vide ad *And.* V. 4. 21.

14. *Uterque ab utrisque.*] H. e. alter ab altero, vicissim, mutuo amore. Ita *Phorm.* V. 3. 17. *Vero* q. d. *revera.*

15. *Incidere.*] Haec vox usurpatur de malis et damnis, quae subito contingunt. Ita *Adelph.* IV. 4. 5. *Propertius*, I. 15. 28. *Si quid forte tibi durius incidit.*

16. *Nescio alias.*] H. e. quid aliae agant, nescio. Ita *infra* V. 4. 15. *Deos nescio.* i. e. quid Dii sint facturi, ignoro. — *Fecisti sedulo.*] Ita *And.* III. 4. 18. IV. 1. 56. *Eun.* II. 3. 70. *Supra*, l. 1. 174. *Adelph.* I. 1. 25. ubi vide *Donatum.*

: illius cómodo meum compararem cómodo.

Cl. Ah!

mea Antiphila, tú nunc sola réducem me in patriám facis:

dum ábs te absum, omnes míhi labores faére, quos cepí, leves;

rquam, tui caréndum quod erat. *Sy.* Crédo.

Cl. Syre, vix súffero.

20

ne me miseram nón licere meó modo ingeniúm frui!

Immo, út patrem tuum vídi esse habitum, díu etiam durás dabit.

2. Bentl: corr. *vidi, partes diu etiam duras dabit. Nam ha-*

[7. *Compararem.*] Constituerem, ut alibi: *Quam inique com-
mest. Ah!*] Clamosa interiectio hoc in loco ad gaudium spe-
Nec potuit vox accommodatior dari, amatori prae nimio amore
anienti ad primum cum amica congressum. — *18 *Redu-
Id est, incolumen, post varia pericula, quae subii eundo in
et redeundo. Nam ut Servius inquit, reduces dicuntur proprie,
icula evadunt. Facis itaque me *reducem*, i. e. defunctum peri-
vertentem in patriam. — 20. *Credo.*] Syrus non se loco mo-
respondet verbis Clitiphonis, quicum loquebatur, ut eum aliquo
tum abire cogeret. *Vix suffero.*] *Vix* difficultatem signi-
Et aliquando pro non ponitur. *Ovid. Vix Priamus tanti, tota-
nia fuit. Lucilius, Carcer vix carcere dignus. Suffero.*] Su-
alias suppono. — 22. *Immo, ut patrem tuum vidi**

1. *Ut ex illius comodo meum compararem com-
m.]* Vide ad And. IV. 1. 3.

3. *Reducem me in patriam facis.]* Locus expressus e
Captivis, V. 1. 1. seqq. Dicuntur autem *reduces* proprie, qui
a evaserunt et salvi domum redierunt. Vide Servium ad Virg.
401. Ita Hec. V. 9. 12. Plautus, Trin. IV. 1. 4. *Quum suis
locis in patriam urbisque moenia reducem faciunt.*

3. *Labores, quos cepi.]* Vide And. V. 2. 29.

3. *Vix suffero.]* Subaudi, desiderium absentis Antiphilae.
m sui carendum Laevius ap. Gell, N. A. XIX. 7. *Tui caren-
tu.*

1. *Ingenium.]* Intelligit ipsam Antiphilam. Ita Pamphilus
cerio, And. I. 5. 40.

2. *Habitum.]* H. e. se habentem. Ita Eun. IV. 2. 6. —

Ba. Quisnam hic adolescens est, qui intuitur nos?

An. Ah! retine me, obsecro.

Ba. Amabo, quid tibi est? **An.** Disperii! perni misera! **Ba.** Quid stupes,

Antiphila? **An.** Videon' Cliniam, an non? **Ba.** Quem vides? **Cl.** Salve, anime mi. 25

An. O mi exspectate Clinia, salve. **Cl.** 'Ut vales?

bitum esse valentem, diu victurum, corpulentum, quod in Mededemum non conveniat. Quid vero, si habitum paullo aliter intelligamus?

V. 26. Benti. ex codd. suis *Clinia* addidit, vulgo temere omissum.

esse habitum.] Cum non possit per se Syrus Clitiphonem abigere, ad minas patris confugit, quem fingit iratum. *Vidi esse habitum.*] Vario modo homines *habiti* atque affecti esse possunt: quibus secundum Academicos aliud atque aliud videtur. *Etiā duras dabit.*] Subintelligendum est vel *lites* vel *partes*. In Eunucho, *Duras partes fratris praedicat*. Et *partes duras μεταφορικῶς* ab actoribus comicis. Vel, *Duras dabit*, hoc est, durum se praebebit. Vel absolute *duras*, ut dicimus *bonus* ei dedit, vel dabit poenas. *Quamprimum adveniens dedit.* — *23. *Intuitur nos.*] Ab eo, quod est intueor, intuetur, et intuo intuitur. *Ah! retine me.*] Antiphilae prae nimia laetitia, viso Clinia, animo male esse coepit. Nam ut animus una cum corpore nonnunquam deficit nimio moerore, sic et interdum nimio gaudio. — 25. *Videon' Cliniam, an non?*] Tanta laetitia erat Antiphilae, ut etsi amatorem agnosceret, de eo tamen dubitaret. — 26. *Anime mi.*] Mollis oratio, et foeminae.

Duras dabit.] Subaudi, *vices* vel *partes*. Ita Eun. II. 3. 62. Phorm. I. 2. 23. Possit et *plagas* intelligi, ut metaphora sit a pugilibus desumpta.

23. *Intuitur.*] Ad eandem formam dixit Plautus, Mostell. III. 2. 150. *Nullam equidem illic cornicem intuo.* Lucretius, IV. 33. *in somnis cum saepe figuras Contuimur miras.* — *Retine me.*] Ad primum conspectum Cliniae videtur animo linqui, et vix consistere pedibus. Ita Curculio, cui genua succidebant inedia, apud Plautum. Curc. II. 3. 31. *Retine, retine me, obsecro.* Ovidius, Heroid. II. 130. *Lingor, et ancillis excipiēda cado.*

24. *Quid tibi est?*] Formula rogandi eum, cuius vultum et statum subito mutari videmus, seu metu, seu alio affectu. Ita Plaut. Curc. II. 3. 30. Cas. III. 5. 10. *quid tibi est, quod timida es?* — *Stupes.*] Vide ad And. II. 1. 4.

1. *Salvum advenisse gaudeo. Cl. Teneone te, siphila, maxume animo exoptatam meo?*
 2. *Ite intro: nam vos iamdudum expectat senex.*

V. 28. libri *exoptata*, quod correxit Färnus.

Itis implicata blandimentis. *Mi vim blandimenti habet; nam signi-
 t meus. Clinia, salve.*] Illa ad maiorem gratiam amantem
 prio nomine appellavit. *Salve*, modo admirantis interiectio est. —
Teneone te?] Prae nimio amicae desiderio cum dubitatione lo-
 tur. Sunt qui legant, *teneone te*; ut referatur ad fidem, ita ut
 nitet, an a se alienata sit, an in fide persistat.

27. *Salvum advenisse gaudeo.*] Formula adventum gratu-
 di. Ita Eun. V. 6. 6. Adolph. I. 1. 55. et passim alibi. — *Te-
 one te?*] Ita solebant amici peregre redeuntes, seseque amplexan-
 . Plantus, Rud. I. 4. 4. *Tu facis me quidem, ut vivere nunc ve-
 !, Quando mihi te licet tangere. Ut vix mihi Credo ego hoc, te te-
 re! obsecro amplectere.* [Cfr. Intpp. ad Suet. Caes. c. 59. ad Petron.
 139. ad Tibull. II. 5, 91.]

ACTUS TERTIUS.

SCENA PRIMA.

CHREMES. MENEDEMUS.

1. *LUCISCIT hoc iam: cesso pultare ostium*

1. *Lucescit.*] *Veri amici officium pulcherrime a Terentio in hac
 na exprimitur: in qua amicus amico simul, et gaudii inasperati, maxi-
 cum affectu, nuntium, et consilium affert. Cesso.*] Aliquis ces-
 e dicitur, id est, tardare ad aliquid celeriter peragendum. *Virgi-*

1. *Luciscit hoc iam.*] Expressum e Plauto, Amph. I. 3. 45.
mus, Amphitruo; luciscit hoc iam. Coelum vero quaquaersum in-

Vicini? primum ex me út sciat sibi filium
 Redisse; etsi adolescentem hoc nolle intélligo.
 Verúm quum videam miserum hunc tam excruciatum
 Eius ábitu; celem tam insperatum gáudium,
 Cum illi periculi nihil ex indicio siet?
 Haud fáciám: nam quod pótero, adiutabó senem;
 Ita út filium meum amico, atque aequali suo
 Video inservire, et sócium esse in negótiis:
 Nos quóque senes est aequom senibus óbsequi.
 Me. Aut égo profecto ingenio egregie ad misérias

V. 8. B. *item ut pro ita ut*, ex cod. Bemb. et Victor.

V. 11. Benth. *miseriam*. Pluralem habet Bemb.

lius, Cessas in vota precesque. Cessat desidiosus: requiescit delens.
 — 4. *Miserum hunc.*] Cum affectu, nam proprium veri est amari
 laetari rebus prosperis amici, et dolere adversis. — *6. *Cum illi*
 Deest, praesertim. *Ex indicio.*] *Indicium* proprie est actus et
 linguae. — *7. *Nam quod potero.*] *Quod* pro quantum. *Se-*
nem.] Plus habet affectus, quam si diceret, *Menedemum*. — 10.
Nos quoque senes est aequom senibus obsequi.] Iuxta
 lud proverbium usitatissimum, *Pares cum paribus facillime congregan-*
tur. Naturaliter enim adolescentes adolescentibus, senes vero senibus
 potius inserviant et obsequuntur. — 11. *Aut ego profecto.*] Hoc
 est, ex his duobus necesse est alterum tantum esse verum, sed senes ex
 nimio filii desiderio dubitat de eo, quod omnibus approbatissimum est.
Ingenio.] Hoc est, natura. *Ingenium* naturalis est sapientia.

tuentes dicebant *hoc*. Pacuvius apud Cic. Nat. Deor. II. 36. *Hoc*
quod memoro, nostri coelum, Graei perhibent aethera. Ennius, et
 emendatione Iani Gulielmii: *Qui, quod in me est, execrabor hoc,*
quod lucet, quidquid est. Idem poeta alibi plenius *Hoc sublimis con-*
dens vocat. Vide Comment. maiorem.

7. *Quod potero.*] Vide ad Eun. II. 1. 8.

8. *Aequali suo.*] Vide ad And. II. 6. 22.

10. *Senes est aequom senibus obsequi.*] Ita Plautus,
 Bacchid. Prol. 30. *Aequom 'st, si pater obsequitur patri.*

11. *Egregie.*] H. e. praeter ceteros. Vide And. I. 1. 31. —
Ad miseriam natus sum.] Eodem sensu dicitur quis *natus in*
rem, cui peculiari modo est accommodatus. Horatius, Carm. I. 27. l.

factus sum: aut illud falsum est, quod vulgo audio
 dici, diem adimere aegritudinem hominibus.

nam mihi quidem cotidie augetur magis

et filio aegritudo: et quanto diutius 15

haest, magis cupio tanto, et magis desidero.

Z. Sed ipsum foras egressum video: ibo, alloquar.

Lenedeme, salve: nuntium apporto tibi,

maxime te fieri participem cupis.

Te. Num quidnam de gnato meo audisti, Chreme? 20

V. 13. ne diem accentu careat, Bentl. totum locum sic scribendum
 suspicatur: *Aut ego profecto ingenio egregio ad miseriam |*
Sum, aut illud falsum est, vulgo quod dici audio, Diem tandem
adimere aegritudinem omnibus.

Just. in Catilin. *Ingenium nemo sine corpore exercebat. Ingenio*
neque veteres dixerunt pro sua sponte vel natura. Virg. Georgic. li-

2. Nunc locus arborum ingenii: quas robora cuique. — Egre-
gie ad miseriam.] Egregium dicitur, quod ex grege eligitur.

hic egregie, valde, nimis; non est ergo ad laudem positum. —

Diem adimere aegritudinem hominibus.] Servius Sulpi-
us ad Ciceronem, Nullus dolor est, quem non longinquitas temporis

suas atque mollias. — 18. Nuntium apporto tibi.] Nun-
tius et res ipsa et nuntius dicitur. — 19. Cuius maxime.] Bene

maxime, quis enim nuntius illi gratior esse poterat, quam filii? —
Num quidnam de gnato meo.] Quia omnis illius sollicitudo

ea filium erat, idcirco statim de eo suspicatus est, nondum facta

tis in usum laetitiae scyphis. Aliter et cum dativo Adolph. IV. 2.

Est autem ingenio natus quasi a natura factus. Ita Ennius:
ego ingenio Natus sum, amicitiam atque inimicitiam in fronte prom-
ptero gero.

13. Diem adimere aegritudinem hominibus.] Ean-
dem sententiam varie extulerunt Graeci et Romani. Cicero, Tusc. III.
Est enim tarda illa quidem medicina, sed tamen magna, quam ad-
longinquitas et dies.

14. Mihi cotidie augetur aegritudo.] Cicero, Att. III.
Dies autem non modo non levat luctum hunc, sed etiam auget: nam
vis dolores mitigantur vetustate; hic non potest non et sensu praesen-
miseriae, et recordatione praeteritae vitae quotidie augeri. Ut au-
dixit, mihi augetur, ita Virgilius, Ecl. X. 73. Gallo, cuius
vis tantum mihi crescit in horas.

18. Nuntium adporto tibi.] Vide ad And. I. 1. 46.

Ch. Valet atque vivit. *Me.* 'Ubinam est, quæso?

Ch. Apud mé domi.

Me. Meus gnátus? *Ch.* Sic est. *Me.* Vénit! *Ch.*

Certe. *Me.* Clínia

Meus vénit? *Ch.* Dixi. *Me.* Eámus: duc me ad eum, óbsecro.

Ch. Non vult te scire sé redisse etiam, ét tuum Conspectum fugitat, própter peccatum: [tum] hóe? timet,

Ne túa duritia antiqúua illa etiam adaúcta sit.

Me. Non tu eí dixisti, ut éessem? *Ch.* Non. *Me.* Quamobrém, Chreme?

V. 21. Bentr. *Apud me hic domi.* Codd. eius *Hic apud me domi.*

V. 25. Bentr. cum Faërn. *tum* delevit, metro postulante.

mentionem. — 21. *Valet atque vivit.*] Prothysteron in sensu est. Si enim *valet*, necessario *vivit*: non si vivit, valet. Ergo *vivit et valet* dicendum erat. Et bene utrumque iunxit: nam multi vivunt, sed non bene valent. — 22. *Meus gnátus!*] Magis cum admiratione quam cum interrogatione legendum. *Cliniu meus venit!*] Addidit et nomen: quod fieri consuevit in his quos diu optavimus, et nondum venisse credimus. — 23. *Dixi.*] Denunciatio est confirmandæ sententiæ, nec mutandæ, translata de foro et canonicis. *Cicero: Praeco Dixisse pronunciat. Dixi.*] Hoc verbum, in fine additum, superiora confirmat. Et est proprium his qui peroraverint causam. **Quintilianus: Dixere quoque, quanquam id Antonius Rufus ex diverso ponit exemplum, de pluribus patronis praeco pronunciet. Dixi.*] Sic dixit, quasi iam obtunderetur a Menedemo. — 24. *Et tuum conspectum fugitat.*] Plus est quam *fugit*. Et *fugitat* dixit, ut ostenderet filium vehementer timere. — 27. *Ne*

21. *Valet atque vivit.*] Ita Plautus, Bacchid. II. 2. 14. *Vivit recte et valet.* Utrumque autem iungitur, quia teste Martiale, VI. 70. 15. *Non est vivere, sed valere vita.* Est autem in sequentibus Menedemi verbis quaedam *πολυλογία* species, sed quæ affectum læti patris egregie exprimit. Locus expressus e Plauto, Capt. IV. 2. 92. seqq. ubi simile est argumentum filii reducis ex Asia et bello.

24. *Tuum conspectum fugitat.*] Plautus, Capt. III. 9. 11. *Edepol minime miror, si te fugitat, aut oculos tuos.*

27. *Ut essem.*] H. e. qualis, et quomodo in eum affectus. Vide ad And. V. 4. 16.

Ch. Quia péssime istoc in te atque in illum cónsulis,
 Et té tam leni et victo animo esse osténderis.

Me. Non póssum: satis iam, sátis pater durús fui.

Ch. Ah!

80

Ch. Vehéméns in utramque partem, Menedeme, es nimis,
 Aut largitate nimia, aut parsimónia.

Me. Eandem fraudem ex hác re atque ex illa incidés.

Ch. Minum; ólim potius, quám paterere filium

Me. Commétare ad muliérculam, quae paululo

85

V. 29. Benth. ex codd. *et victo esse animo*, ne animo in thesi deli-
 tescat.

V. 31. Benth. de sub: *utramque in partem*, ut meliores numeri
 fierent.

V. 35. Benth. pro vulg. *Commearé* corr. *Commétare*, ut versus integer

[*si dixi, ut essem?*] *Us* aliquando certam qualitatem signi-
 ficat, et nonnunquam incertam. Alibi, *Us erat gesta*. — 28. *Quia*
peccasse istoc.] Consilium et parentibus omnibus et filiis salubre:
 Patres enim nimia largitate et clementia liberos corrumpunt. Illi ve-
 hementer nimia licentia deteriores facti, patribus moerori, sibi vero detri-
 mento sunt. — 30. *Non possum*.] Hoc est animi victi et clemen-
 tiae. Interdum ad nimiam indignationem spectat, ut illud Satyrici, *Non*
possum ferre, Quirites, Graecam urbem. **Satis iam, satis*.]
 Hic reduplicatio magnam habet vehementiam. *Ah! vehemens*,]
 hinc dixit *vehemens*, de eo qui non servaret modum. *Ve* enim par-
 tibus, sicuti quaedam aliae, tum intensionem, tum minutionem signi-
 ficat. Ergo *vehemens a mentis vi* atque impetu dicitur. —
 31. *In eandem fraudem*.] *Fraus* pro dolo et poena ab antiquis
 recipiebatur. — 35. *Muliérculam*.] Minus est quam si diceret

28. *In illum consulis*.] Bene vel male *consulere alicui* est
 tantum capere, sed et exsequi consilium, quod alteri vel prosit,
 obsit; sed *consulere in aliquem* fere in deteriore partem sumitur.
 Justinus, Iug. 13. *Singulos ex Senatu ambiundo nitebantur, ne gra-*
vis in eum consuleretur.

29. *Victo animo*.] H. e. prae nimia indulgentia de iure tuo
 procedente. Ita Hec. I. 2. 93. II. 2. 2.

33. *In eandem fraudem incidés*.] H. e. in idem damnum.
 Sic ad And. V. 9. 8.

[35. *Commearé ad muliérculam* i. e. saepe ire domo et redire ad
 eam. Hec. I. 2. 100. *Huc raro in urbem commeat*. Lactant. III. 15.

Tum erat contenta, cuique erant grata omnia,
 Proterruisti hinc. éa coacta ingratiis
 Postilla coepit victum volgo quaerere.
 Nunc cum sine magno intertrimento non potest
 Haberi, quidvis dare cupis, nam, ut tu scias,

sit. Legitur *commetare* ap. Plaut. Capt. I. 2, 82. N
 etiam Nonius Marcellus s. v. Accentus sic reiectus est:
 I. 1, 8. *pótare*. I. 2, 44. *peccare*, III. 4, 44. *clámare*.
 III. 3, 42. *servare*. Phorm. II. 1, 5. *accúsare*. III
exórare. al.

aut mulierem, aut meretricem, utpote quae erat contenta parva
muliercula dicitur cum contemptu, quasi paupercula. 37. C
ingratiis.] Hoc est, invita. Et bene *coacta* et *ingr*
 Nam aliquis *ingratiis* dicitur aliquid facere, qui invitus et coactu
 ter voluntatem facit. — 38. *Postilla coepit victum*
quaerere.] Sic in Andria, *Lana ac tela victum quaeritans*. E
victum et non *cibum* protulit. *Cibus* est enim, qui delicatiss
 tur: *victus* in parvis aridisque alimoniis est constitutus.
Victum infelicem, baccas lapidosaque corna. Postilla.] Asi
 est: nos autem dicimus *postea. Quaerere*.] Melius dixisset
sare. Quaerit enim, qui ad plenum et perpetuum reponit: s
tat, qui vix quotidie inquirendo victum invenit. — 39. *Sine n*
intertrimento.] Id est, damno. *Detrimentum*, secundum
 nem, a detritu dicitur: quod ea quae trita sunt, minoris pret
Intertrimentum ab eo quod duo quae inter se trita et dis
 A quo etiam *intertrigo* dicta. — 40. *Quidvis dare cupi*

Quo animo philosophus ad meretricem famosissimam commearet.
 leius ad h. l. et ad Horat. Sermon. II. 5. 79. ex metri rationibus
 frequentativum *commetare*. Vulgatum tuetur Burmann. ad
 Claud. c. 18.]

37. *Proterruisti hinc*.] H. e. minis et terrore pro
 Ita Plautus, Trin. III. 2. 77. *Mea opera hinc proterritum te,*
avaritia autument. Virgilius, Aen. XII. 291. *Adverso proterri*
 ubi v. Burm.

39. *Intertrimento*.] Quidquid ex metallis conflatis v
 endo affabre factis perit, *intertrimentum* proprie dicitur.
 XXXII. 2. de argento: *Id quia probum non esse quaestores renu*
rant, experientibusque pars quarta decocta erat, pecunia Romu
sumta, intertrimentum suppleverunt. Hinc pro quovis detri
 damno ponitur. Cicero, Verr. Lib. I. cap. 50. *Cum in eo sine*

nam ea nunc instructa pulchre ad perniciem siet:
 simum, iam ancillas secum adduxit plus decem,
 meratas veste atque auro. Satrapa si siet
 maior, nunquam sufferre eius sumtus queat,
 actum tu possis. *Me.* Estne ea intus? *Ch.* Sit
 rogas? 45

Cl. namque unam eji coenam atque eius comitibus
 dedi: quod si iterum mihi sit danda, actum siet.

V. 43. vulgo *Satrapes*, quod corr. Bentl. ex uno cod. antiquissimo.

est nimiae largitatis. — *41. *Nunc.*] Pro multo, alias pro mi-
 nore est, et sic dixit quod supra *vehemens in utramque par-*
tem. Ergo accipi potest pro qualitate sententiae. — 42. *Primum,*
in ancillas.] Et hoc est signum, illam probe instructam ad expen-
 sum amatores. **Plus decem.*] Dixit, quemadmodum dicimus,
magis decem, in quibus *magis* et *plus* sunt adverbia. Solemus ta-
 men saepius apponere *quam*, ut, *adduxit secum plus quam decem.*
 huius auctorum usus semper est sequendus. — 43. *Satrapes.*] *Satrapes*
 a Graecis provinciae praefectus dicitur. — 45. *Nedum*
possis.] *Nedum* hoc loco negative ponitur: ut, *Non crederem*
obolus, nedum pro te effunderem sanguinem. Iam Chremes Bacchi-
 dem credit Cliniae esse amicam. Et observa Terentianam consuetudi-
 nem, qui inducit nihil sapere eos qui falluntur. *Est argumentum a
 maiori ad minus; nam si non possit maior, idem nec minor. —
 **Sensi.*] Hoc cum dolore dicere solemus in his, in quibus detri-
 tum ingens passi sumus. — 47. *Actum siet.*] *Actum est*

trimento convenere iam, quemadmodum traderetur. — *Non*
sees haberi.] Vide ad And. I. 1. 58.

41. *Instructa ad perniciem.*] Ita Hec. II. 1. 6. *doctae ad*
clitiam. Plautus, Bacchid. III. 1. 6. *Omnis ad perniciem instructa*
hunc epime atque opipare. Livius, I. 54. *Et dictis factisque ad fal-*
sum instructis.

43. *Satrapes si siet.*] *Σατραπῆς* vox Persica est, notans
 residem provinciae. Hi vero opulentissimi erant, et quasi reguli in
 oriente. Ita Cicero Fam. XI. 10. *Non, si Varronis thesauros haberem,*
missere huius posseni.

46. *Unam ei coenam, atque eius comitibus dedi.*] *Cl.*
Cl. Fam. IX. 20. *Etiam Hirtio coenam dedi sine pavone.*

47. *Actum siet.*] Plautus, Poen. I. 1. 83. *Actum hodie de me*

Nam ut alia omittam, pýtissando módo mihi
 Quid vini absumsit! sic hoc, dicens: 'Asperum,
 Pater, hóc est; aliud lénius sodés vide.
 Relévi dolia ómnia, omnes sérias;

V. 48. Bentl. e Bemb. *pytissando*.

dicitur de ea re, de qua iam lata sit sententia; et est verbum
 tis. — 48. *Pytissando modo*.] Bene *pytissando*.
tissare proprie est parce vinum gustare, quasi tentandi gra-
 est verbum quo Plautus utitur, *cyathisso*, tale est et *gracci-*
tissando, id est, expressis labris expuendo, dum sapor ex-
 hat. — 49. *Sic hoc dicens, asperum*.] Id est aust-
 cundum Plinium tria vini sunt genera, *austerum*, *dulce*, et
 51. *Relévi dolia*.] Ut inquit Plinius, *In Italia resina vini*
maxime probatur Bruttia: circa Alpes ligneis vasis condunt,
cingunt. Picantur autem protinus a canis ortu: dehinc per
marina aqua aut salsa, ac levi cinere sarmenti asperguntur
*igitur vina aperiuntur, dolia relinuntur. *Relévi.*] Id est
 ravi, quae perforatio fieri non poterat, nisi prius auferretur
 aut limus, aut argilla, aut pix, aut resina, aut gypsus, qui
 bantur dolia, aut picabantur seu incrustabantur. *Linere*
 id est, pice aliquid linere seu ungere, seu mavis incrustare,

48. *Pytissando*.] A Graeco $\pi\upsilon\tau\acute{\iota}\sigma\omega$, quod est, $\pi\upsilon\tau\acute{\iota}$
 rentinorum dialecto $\pi\upsilon\tau\acute{\iota}\sigma\omega$. Est autem *pytissare* vinum gusti-
 ore sumtum, postquam degustatum est, expuere. Inde *pyt-*
 tur vinum ore reiectum. Vitruvius, VII. 4. *Ita convivii*
quod poculis et pytismatis effunditur, simul atque cadit,
 [Burmam. ad Petron. c. 28.]

49. *Sic hoc*.] Formula mediocriter laudantis, q. d. *Ita*
sic est. Cicero, Fam. XV. 21. Deinde, quod illa sive facit
sic, fiunt narrante te venustissima. — Asperum.] H. e.
 nec satis maturum. Cato R. R. 107. *Vinum asperum quod*
et suave, si voles facere, sic facito.

50. *Pater*.] Appellatio honorifica ob aetatem provec-
 rarius, Epist. I. 54. *frater, pater, adde: Ut cuius est a*
quemque facetus adopta. — Vide.] H. e. cura praeberi.
 Tusc. Quaest. III. 19. *Demus scutellam dulciculae potionis; aliq-*
mus et cibi. Vide ad And. II. 6. 25.

51. *Relévi dolia omnia, omnes serias*.] Uti
 obturare, ita *relinere* vasa obturata limo, pice, cera aperi-
 autem *dolia* vasa maiora, *seriae* minora. Uti vero in *doliis*

omnes sollicitos habuit: atque haec una vox.
 Quid te futurum censes, quem assidue exedent?
 Bene Di amabunt, ut me tuarum miseritum est,

V. 52. ante Bentl. erat *habui*, quod omnes libri tenent.

suppositum aliquid superducere, ut parietem linimus calce aut
 mero, id est, incrustamus; dolium linimus pice etc. Et quemadmo-
 dum *resegere* significat tegmen auferre, sic *relinere* significat bitu-
 men amovere, quo aliquid prius linitum erat. Et ita *relevari* *dolia*
inertia significat, abstersi lutum vel terram tenacem ab omnibus do-
 liis, ut in ea coena vinum varium apponeretur. Praeter autem prae-
 terea significationem *linere* significat etiam deturpare. Inde *litura*,
 deturpatio facta atramento ducendo lineam per falsa scripta, ut
 solet. *Omnes series.*] *Seria*, dolium: et proprie vas fictile
 limbo oblongum. *Persius*, *Es o si Sub rastro crepet argenti mihi*
in dextro Hercule! *Inde *seriola*. *Persius*: *Seriolae veteris metuens*
radere limum. — 52. *Sollicitos habui.*] Variis officiis et mi-
 nisteriis distractos: nihil significantius dicere potuit. Quid enim aliud
sollicitare, quam suo loco movere? *Solum* autem quin significet
 domum, quis dubitat? quum *exules* quoque dicantur ex solo patriae suae
 limbo. *Sollicitos* igitur *habuit* omnes domesticos, qui hinc et
 inde ad ministrandum destinabantur. — 53. *Quem exedent?*
 quem dixit, quam si, *cuius res*, dixisset. — 54. *Sic me Di ama-
 bunt.*] Pro *ament*. *Ut me tuarum miseritum est.*] Bene *mi-
 seritum*. Nam secundum nonnullos *miserari* est flere et lamentari:

ita in *seriis*, quae erant vasa fictilia et oblonga, praeter vina
 iam sal et salsamenta servabantur. *Plautus*, *Capt.* IV. 4. 9. *Cocum*
recontabatur, possentne seriae fervescere? Vide *Comment. maiorem*.

52. *Omnes sollicitos habui.*] H. e. commotos variisque
 ministeriis districtos reddidi. *Plautus*, *Menaechm.* IV. 2. 20. *Sicut me*
die nimis sollicitum cliens *Quidam* habuit. Est vero *sollicitare*, *solo*
me, teste *Festo*. Unde ipsum *mare sollicitum* dicitur *Virgilio*, *Georg.*
 262. quum stridet refluxibus undis.

53. *Quid te futurum censes?*] Ita solebant fere in re de-
 siderata. Ita *Phorin.* I. 2. 87. *Plautus*, *Truc.* II. 4. 63. *Quid me fu-
 rum est, quando miles venerit?* — *Exedent.*] Cuius fortunae
 meae absument. *Varro*, *Ephebo*: *Crede mihi, plures dominos cervi*
medere, quam canes. *Lucilius*, IV. *Qui edis se, hic comedit me.*
de Iob: *Fred. Gronovii Observ.* IV. 24.

[54. *Sic me Di amabunt.* Formula iurantium et optantium. In-
 IV. 5. 1. *Hec.* II. 1. 9. Ceterum *amabunt* ponitur pro *ament*.

Menedéme, fortunárum. *Me.* Faciat quód lubet:
Sumát, consumat, pérdat, decretúm 'st pati:
Dum illúm modo habeam mécum. *Ch.* Si certúm
'st tibi

Sic fácere, illud permágni referre árbitror,
Ut né scientem séntiat te id sibi dare.

Me. Quid fáciam? *Ch.* Quidvis pótius, quam quod
cógitas:

Per álium quemvis út des: falli té sinas
Technis per servulum. étsi subsensi íd quoque,
Illós ibi esse, [et] id ágere inter se clánculum.
Syrus cum illo vestro cónsuscrrat: cónferunt

V. 63. Bentr. *et cum plurimis codd. delevit, quod etiam sumat*
Faërnus.

V. 64. Bentr. *consuscrrant, ut habent plurimi codd. Bene,*

misereri vero, miserationes alienis casibus exhibere. — 56. Sumat, consumat, perdat.] Quis hoc patre indulgentior? sed hoc contingere solet dum unicus est gnatus. *Sumat.]* Accipiat. Alium sumere est eligere. *Sallustius in Iugurth. Sumat aliquem ex populo monitorem officii sui. Perdat.]* Quod maius est, et quod finem consumendi habet, tertio loco posuit. — 61. *Per alium quemvis ut des.]* Quod salubrius praeceptum parentibus dari potest? Nulla enim re adolescentes magis corrumpuntur, quam nimia parentum indulgentia. — 62. *Technis.]* Id est fallacis. *Subsensi.]* Bene *subsensi.* Nam *sub* est temperamentum plenae pronuntiationis, ut,

Nam futura indicat. habent vim optativi vel imperativi. Vid. Perizon. ad Sanct. Min. I. 13. 2. p. 95.]

[56. *Perdat* i. e. inutiles sumptus faciat. Adolph. I. 2. 54. *profundat, perdat, pereat, nihil ad me adinet.* Cic. ad Div. V. 5. *Quasi non profundere ac perdere videbor.* Broukhus. ad Propert. II. 6. 8. *Quam possem nuptas perdere amore faces.* Ceterum similis est locus Aetilius Lupi I. p. 19.]

59. *Ut ne scientem sentiat te id sibi dare.]* Sensus est, *ut ne sentiat, te scientem id sibi dare.* [V. Bentr. ad h. l.]

63. *Illos ibi esse.]* H. e. id agere et moliri. Infra V. 2. 30. et V. 5. 19. Plautus, Mil. I. 1. 28. *At indiligenter hic eram.* Eadem ratione *esse in aliqua re* quis dicitur, qui intentus est rei. Vide Eun. IV. 7. 46.

64. *Conferunt consilia.]* Qui de re quapiam inter se agunt.

consilia ad adolescentes: et tibi perdere 65
 alentum hoc pacto satius est, quam illó minam.
 Non nunc pecunia agitur: sed illud, quómodo
 nimó periclo id demus adolescentulo.
 Nam sí semel tuum ánimus ille intelléxerit,
 rius proditurum té tuam vitam, ét prius 70
 ecuniam omnem, quam ábs te amittas filium; hui,
 tantám fenestram ad nequitiam pateféceris!

V. 65. ad e Bemb. a Bentl. restitutum.

V. 72. Bentl. *Quantam eji f.* ne desit pronomen, quo tamen haud scio an facile careamus.

berissis, subridet: non ad plenum tristis, aut ridet. Et quum quinque sint sensus: duo sunt, visus et auditus, quos nos magis sensibiles habemus, quam pecora. Cicero, *Non solum videam, sed etiam ausum.* Duobus ergo rebus scimus, aut ratione, aut sensu: quibus maxime praestamus caeteris animalibus. Ergo senex dicit se sensu sensitivum fraudem parare.— 71. *Quam abs te amittas filium.]* *mittas* pro *dimittas* dixit. Nam quod nos dicimus *dimittere*, antiqui etiam dicebant *amittere*. ut Virgil. *Quisquis es, amissos hinc iam liviscere Graios. Sallustius, Factione amissa, publico consilio. — Ad nequitiam.]* Bene de adolescente *nequitiam* dixit: ne-

ferre consilia, et simpliciter, *conferre* dicuntur. Plautus, Rud. II. 8. *Omnes sapientes decet conferre et fabulari.* Cicero Philipp. II. *Cum illo aut sermones aut consilia contulit saepius?* Suetonius, res. 80. *Consilia in unum omnes contulerunt. [Syrus cum illo vestro consusurrat. Hic versus in antiquis libris rectius sic legitur: Syrus in illo vestro consusurrant, conferunt consilia ad adolescentes. Syrus cum illo vestro ponitur pro Syrus et ille vester, atque adeo recte agitur plurali consusurrant, cuius syntaxis exempla saepe reperiuntur. Illust. Catil. c. 43. Lentulus cum ceteris constituerant. Nep. Phoc. 2. Demosthenes cum ceteris erant expulsi. Virgil. Aen. I. 292. Remo in fratre Quirinus iura dabunt. Conferunt ad adolescentes dicitur una ferunt, referunt ad adolescentes. Vid. Bentleius ad h. l.]*

66. *Talentum.]* Vide ad And. V. 4. 47.

70. *Proditurum te tuam vitam.]* H. e. periculo expositionum. Infra IV. 3. 29. Adelp. IV. 5. 58. Hec. IV. 4. 5. Ovidius, st. IV. 715, *E duce lanigeri pecoris, qui prodidit Hellen, Sol abit.*

71. *Abs te amittas.]* Comici fere *amittere*, et *amittere a se*, et *dimittere* usurpant. Ita Phorm. III. 2. 22. Andr. V. 3. 27. Plautus passim.

72. *Quantam fenestram ad nequitiam patefescere-*

Tibi autem porro ut non sit suave vivere.

Nam deteriores omnes sumus licentia.

[Quodcumque inciderit in mentem, volet: neque id
Putabit, pravum an rectum siet, quod petet.]

Tu rem perire, et ipsum, non poteris pati.

Dare denegaris; ibit ad illud ilico,

Quo maxime apud te se valere sentiet:

Abiturum se abs te esse ilico minitabitur.

Me. Videre verum, atque ita uti res est, dicere.

V. 75. et 76. Benteleio subdititii videntur.

V. 80. ante Benti. erat *minabitur*, quod libri tenent.

quia enim est luxur vitae prodigus atque effusus. Ovidius, *Nequitia est, quae te non sinit esse senem.* — 74. *Nam deteriores omnes sumus licentia.*] Sententia proprie seni conveniens. Et *deteriores* signantissime protulit; *deteriores* enim homines licentia a bono ad malum vertuntur. Est enim *pelus* a malo, quod in usu est, et crederime frequentatur: *Deterius* vero, a bono: ut minoris sit meriti quam quod placet. Virgilius tertio Georg. *Deterior donec paulatim ac censor aetas.* — 76. *Putabit.*] *Putamus* enim instantia: *reputamus* praeterita. *Putare* proprie purgare est. Et *arbores* et *vites* dicimus *putare*: hinc *putare* est cogitare: quia cogitando superfusa mente tendimus. Est tamen *putare* eius, qui simplicitate pectoris aberravit. Cicero, *Lapsus est: non putavit.* **Rectum est.*] Nam, ut inquit Cicero ad Herenn. *Rectum est, quod cum virtute et officio fit.* — 80. *Minabitur.*] *Minatur* etiam filius parenti, dum se carum amanda-

ris!] Foramen in pariete seu muro *fenestram* dixerunt. Virgilius, Aen. II. 482. *Ingentem lato dedit ore fenestram.* Sensus igitur est: *Quantam ei ad nequitiam praebueris occasionem!* Ita Suetonius, Tit. 28. *Si hanc fenestram aperueritis, nihil aliud agi sinetis.* Aliter Cicero, Fam. XIII. 18. *In omnibus novis coniunctionibus interest, quibus primus aditus sit, et qua commendatione amicitiae fores aperiantur.* Dixit autem *nequitiam* pro ipsa lasciva lubricitate. Ovidius, Heroid. XVII. 29. *Quae tua nequitia est, non his contenta fuisset.*

77. *Rem perire.*] Intelligit rem familiarem. Supra I. I. I. Adolph. V. 1. 9. Phorm. I. 2. 19. et passim alibi. Plautus, Aul. II. 4. 21. *Suam rem perisse, seque eradicariet.*

78. *Ibit ad illud.*] H. e. eo confugiet, id arripiet. *Ibid.* IV. 5. 45.

Somnum hęcde ego hac nocte oculis non vidi
 meis;
 n id quaero, tibi qui filium restituerem.
 Cedo dextram: porro te idem oro ut facias,
 Chreme.
 Paratus sum. *Me. Scin', quid nunc facere te
 volo?* 85
 Dic. *Me. Quod sensisti illos me incipere fallere,
 ut maturent facere: cupio illi dare,
 ut vult: cupio ipsam iam videre. Ch. Operam
 dabo.*

84. Bentl. corr. *porro te oro idem*, ex codd. suis, ordine utique
 meliore.

t, et discessum simulat. — 83. *Qui.].* Quomodo: et est sermo
 cus. *Restituerem.]* *Redditur* cupientibus, ut domino servus.
restituitur cupiens, ut patriae civis. Et *redditor* et *restituitur* cupiens
 entibus: ut patri filius. *84. *Cedo dextram.]* *Cedo* est ver-
 defectivum duas tantum personas habens secundas in singulari et in
 ali, quod significat, *da* vel *dare*. Probat Nonius, nitens dicto En-
 o, cuius haec verba sunt: *Cedite manus vestras, measque accipite,
 incitis manibus confirmetur foedus*, Quod exemplum clarius possit
 ci illo? *cedo* igitur *dextram*; nos enim aut oraturi aut confirmaturi

82. *Somnum hac nocte oculis non vidi meis.]* Proxi-
 mcedit ad phrasin sacram. Vide Genes. XXXI. 40. Ita Ovidius,
 id. XVIII. 27. *His ego, si vidi mulcentem pectora somnum Noctibus.*
 Job. Saturn. VII. 3. *Vigilantissimus est Consul, qui in consulatu suo
 um non vidit.* Cic. ad Div. VII. 30.

83. *Filium restituerem.]* Ita And. III. 3. 38. Eun. IV. 6.
 Hec. V. 3. 20. Plautus, Capt. III. 4. 56. *Illum restituum hunc:
 utem in Alidem me meo patri.*

84. *Cedo dextram.]* Formula foedus et amicitiam pangen-
 . Plautus, Curc. II. 3. 28. *Cedo tuam mihi dextram.* Vide
 ad Virg. Aen. VII. 266.

87. *Maturent.]* Quod celeriter, sed ordine fit, *maturatur;*
 tumultuose, *festinatur.* Supra I. 1. 73. [Caesar B. G. I. 7. *Que-
 rum id nuntiatum esset, maturas proficisci.* Liv. XXIX. 12. *Quod
 mihi vi perficere maturasset.* Gronov. ad Liv. XXXIX. 45. 5.]

Syrus est apprehendendus, atque adhortandus mihi.
 A me nescio quis exit: concede hinc domum,
 Ne nos inter nos congruere sentiant.
 Paulum negoti mi obstat: Simus et Crato,
 Vicini nostri, hic ambigunt de finibus:
 Me cepere arbitrum: sibo, sic dicam, ut dixeram,
 Operam daturum me, hodie non posse his dare.
 Continuo hic adero. Me. Ita quaeso. Di vest
 fidem!
 Ita comparatam esse hominum naturam omnium,

V. 89—91. Bentl. ad finem huius scenae adposuit. Pro ea scripsit *consentire*, ne metrum pessumdetur.

V. 92. B. ex codd. suis et vet. editt. legit: *Paulum hoc nego*

V. 96. Bentl. corr. *Continuo hic adsum*; ne proceus irrepat.

quicquam alicui, eius dextram poscere solemus. — 89. *Apprehendus*.] In And. *Tuis pater me modo apprehendit*. * *Prehdendus*.] Deest *ad*. Sed ideo praetermisit, quia dicturus erat *aandus*. — 94. *Me cepere arbitrum*.] *Arbiter* dabi qui de finibus regendis ambigerent. Dicitur enim *arbiter* quod totius rei habeat arbitrium et facultatem. * *Boethius*: *Rum finium arbitri esse dicuntur, qui finalia litigia discernunt. fuerit orta contentio de finibus, eorum dirimatur arbitrio*. C. Id est, elegerunt. ut *Cicero*: *Aut capiendus auxilio locus*. — *

89. *Prehdendus*.] H. e. in ipso quasi cursu interci et appellandus. Ita And. II. 2. 16. Phorm. IV. 3. 15.

91. *Nos inter nos congruere*.] Ita Plautus, *Curt* 14. *Sans illi inter se congruunt concorditer*.

93. *Vicini ambigunt de finibus: me cepere arbitrum*.] *Cicero*, de *Legib.* I. 21. *Ex hac autem non rerum, serum discordia, controversia nata est de finibus*. Et post pauca *arbitri fines regemus*. Lites enim hae raro deferebantur ad i saepius ad arbitrum, seu vicinum, qui consensu utriusque parti batur, h. e. eligebatur. Vide *Comment.* maiorem; et *Iustin.* I. II. 2.

[95. *Operam daturum*. Iudices vel arbitri, qui audiunt controversia disputantes, proprie dicuntur *operam dare*. *Cic.* ad *D* 24. *dixit iudicem sibi operam dare constituisse*.]

97. *Ita comparatam esse hominum naturam om* Imitatus est *Lactantius*, de *falsa sapientia*, cap. 4. *Nemo pote*

iena ut melius videant, et diiudicent,
 iam sua? an eo fit, quia re in nostra, aut gaudio
 sumus praepediti nimio, aut aegritudine? 100
 c. mihi nunc quanto plus sapit, quam egomet mihi!
 2. Dissolvi me, otiosus operam ut tibi darem.

V. 99. ante Bentl. erat: *in re nostra.*

V. 101. olim erat *quanto nunc*, quod Faern. et Bentl. ex codd. mutarunt.

aco.] Dictum abeunte Chremeta. — 98. *Aliena melius videant, et iudicent, quam sua.*] Huius illud Cic. libro priorum Officiorum contrarium est: *Est enim difficilis cura rerum alienarum: quamquam Terentianus ille Chremes humani nihil a se alienum ait. Sed tamen, quia magis ea percipimus, atque sentimus, quas vis ipsis aut prospera, aut adversa eventunt, quam illa, quas caeteris: quas quasi longo intervallo interiecto videmus: aliter de illis, ac nobis, iudicamus.* — * 102. *Dissolvi.*] Excusavi, quasi qui fo-promise ligatus sua.

te iudicare. Quod nobilis poeta testatur: Ita enim comparatam esse omnium naturam omnium, ut aliena melius videant, et diiudicent, in sua.

98. *Aliena ut melius videant.*] H. e. intelligant. And. 3. 23. Phaed. IV. 9. 4. *Hac re videre nostra mala non possumus. Tandem sententiam dixit Cicero, Fam. IX. 26. O mi Furni, quam causam tuam non nosti, qui alienas tam facile discas! Et Tusc. 30. Est enim proprium stultitiae, aliorum vitia cernere, oblivisci*

um.
 99. *Gaudio sumus praepediti.*] Etiam amore et benevolentia praepedimur, ne verum videamus. Cicero, Coel. 19. *Inerat, me propter benevolentiam forte fallebat, ratio et bonis artibus intacta, et cura et vigiliis elaborata.* Plinius, IV. Epist. 27. *Aliquos is, puto, nihil generis eiusdem absolutius scriptum, nisi forte me is aut amor eius, aut quod me ipsum laudibus eveat.*

100. *Aegritudo.*] Vide ad And. V. 5. 5.

102. *Dissolvi me.*] Ita infra IV. 3. 34. Phorm. I. 2. 37. *itus, Merc. I. 2. 54. Obsecro, dissolve iam me: nimis diu animi leo.*

ACTUS TERTIUS.

SCENA SECUNDA.

CHREMES. SYRUS.

Sy. **H**ac illac circumcursa: inveniendúm 'st tamen
Argentum: intendenda in senem est fallácia.

Ch. Num mé fefellit. hóce id struere? videlicet

V. 1. Bentl. corr. *es* pro *est*, ut servus argentum alloquatur enim, inquit, circumcursando, sed cogitando quærat argentum: Quid vero, si illa ipsa circumcursatio studii et cogitationis est argumentum?

1. *Hac illac circumcursa.*] Iucundus error, in quo a servo decipitur, quem credit alteri fallaciam intendere, tenditur: et sic eum aggreditur de fallacia in alterum. * *Hac* Hoc dicit servus admonens se ipsum. — 2. *Intendenda.*] a venatoribus translatum, qui retia intendunt ad feras capiendæ ergo parat senem fallere, *intendenda* dixit. Vel a sagittæ arcu. *In senem.*] Cum stomacho servili *senem* dixit. 1. *Quantum intellexi modo senis sententiam.* — 3. *Num me lit.*] Idem superius: *Etsi subsensi id quoque, illos ibi esse* est error, credi senem Menedemum, dum Syrus de Chremete

1. *Inveniendum est argentum.*] Ita Plautus, 1. 4. Inveniundo argento ut fingeres fallaciam.

2. *Intendenda.*] Explicat Calphurnius. Phorm. Pacuvius: *Sed cum contendit nequitum, tum clam tendenda* Sed et machinæ bellicæ *intendi* dicuntur in arces et oppida castra. Plautus, Bacchid. IV. 4. 58. *De ducentis nummis primum debam balistam in senem.* Unde et *expugnari* quis dicitur, tandem quid obtinetur.

3. *Num me fefellit?*] Haec Chremes secum; qui Menedemum dixit supra, III. 1. 62. seqq. Plautus, Bacchid. *Non me fefellit. sensi.* Cicero, Philipp. II. 36. *Num me iugulavit?* Virgilius, Aen. IV. 96. *Nec me adeo fallit.* — *Struere* moliri, machinari. Virgilius, Aen. IV. 235. *Quid struit?*

e Clíniaſ sérvus tardiúſculuſt:
 círco huic noſtro tráđíta 'ſt provincia. 5
 r. Quis hie lóquitur? perii! námnam haec audivít?
 Ch. Syre, Sy. Hem!
 a. Quid tu íſtic? Sy. Recte equidém. ſed te mirór,
 Chreme,
 um máne, heri qui tántum biberis. Ch. Nil nimis.
 r. Nil nárras? viſa véro 'ſt, quod dici ſolet,
 quilaé ſenectus. Ch. Eia! Sy. Mulier cómmoda, et 10

V. 7. Bentr. corr. *Syr. Recte. Equidem te demiror, Chr. Ita Recte*
 i. q. *Nihil*, ut Eun. II. 3, 50. Hec. III. 2, 20. Codd. eius habent
 hanc lectionem: *Recte quidem te demiror, Chreme.*

V. 8. Bentr. tacite: *qui heri.*

ligit. — 5. *Provincia.*] Onus dicitur cuiuslibet rei gerendae.
 un acquisitae bello longe ab Italia regiones *provinciae* dictae
 ut, a *porro*, vel a *procul vincendo*: ad quas Praetores, quia cum
 ſicio mittebantur, officia quoque *provinciae* nominantur. —
Recte.] Ioco vult Syrus deflectere orationem in aliud, et subter-
 gere heri reprehensionem. — * 8. *Tam mane.*] *Ἐλλειψίς*; deest
ſilare, aut tale quid. — 10. *Aquilae senectus.*] *Plinius* lib.
 Natur. Historiae de aquilis haec refert: *Oppetunt non senio, nec*
gritudine, sed fame, in tantum superiore accrescente rostro, ut ad-
citas aperiri non queat. Igitur *aquila* tantum in senectute bibit,
 de praeda sanguinem sugit: ex quo proverbium in senes, qui plus
 sunt, quam comedunt. * *Plinius* de ebrio inquit: *Hinc pallor et*
vae pendulae, oculorum ulcera, tremulae manus. Divus *Hieronymus*
aquila inquit: *Aquila cum senuerit, gravantur ipsius pennae et ocu-*
quaeritque fontem et erigit pennas, et colligit in se calorem, et sic
illi eius sanantur, et in fontem se ter mergit, et ita ad iuventutem
lit. Eia!] *Eia* interdum hortantis est; nunc correctionem signifi-
 cat. *Mulier commoda.*] A commendatione meretricis incepit, ut

4. *Tardiusculus.*] Qui parum celeriter quid arripiunt inge-
 nio, *tardi* et *tardiusculi* vocantur. Cicero, L. Agrar. III. 2. *Sed quae*
strum tam tardo ingenio fore putavit?

5. *Provincia.*] Vide ad Phorm. I. 2. 22.

7. *Recte equidem.*] Vim particularum cepit Calphurnius. Ita
 elph. IV. 5. 19. Hec. III. 2. 20. Ubi vide Donatum. Nec aliter
 Reg. IV. 23.

10. *Aquilae senectus.*] Gr. *ἀετῶ γῆρας*. Erasmus in Chi-
 dibus explicat *vividam et viridem*. Aiunt autem aquilam senio confe-

Facéta, haec meretrix. *Ch.* Sáne, idem visa est mihi.
Sy. Et quidem hérole forma lúculenta. *Ch.* Sic satís.
Sy. Ita nó n ut olim, séd uti nunc, sané bona:
 Miniméque miror, Clínia hanc si déperit.
 Sed habét patrem quemdam ávidum, miserum, atque
 áridum,

melius persuadeat Cliniam deperire hanc, cum sit amica Clitiphonia.—
 11. *Faceta.*] Bene de meretrice *faceta* dixit. Nam *facetus* est, qui facit verbis quod vult. Potest etiam referri ad formam corporis, ut significatio vocabuli indicat. — 13. *Ita non ut olim.*] Praerita semper praesentibus praeferuntur, et magis commendantur. — *14. *Deperit.*] Id est, ardentem amat. Nam amator eius amore, quam amat, *perire* dicitur. Nam *perditus* est, qui insano est captus amore. Inde dicimus *deperio illam*. — 15. *Aridum.*] Translatio

etiam, quum iam carnibus praedae ob rostrum nimis aduncum vesci nequeat, sanguinem exsugere, eoque victitare. Quando id voluerit Syrus, Chremetem cibi quidem, non etiam vini parcum fuisse. — *Mulier commoda.*] Qui novit accommodare se alteri, *commodus* dicitur. Cicero, pro Murena, c. 31. *Quenquamne existimas Catone, provero tam commodiorem, comiorem, moderatiorem fuisse, ad omnem rationem humanitatis?* Horat. Carm. IV. 8. 1. *commodus — meis sodalibus ubi v. Lambin.*

11. *Faceta.*] Id maxime ad verba et dicta refertur. Cicero, Off. I. 29. *Multaque multorum facete dicta.* Iuvenalis, IX. 10. *contra ioco mordente facetus.*

12. *Forma luculenta.*] H. e. festiva et hilaris. Quo sensu *diem luculentum* dixit Plautus, Epid. III. 2. 5. — *Sic satis.*] Formula mediocriter laudandi. Infra IV. 5, 22. *Imo sic satis.*

13. *Uti nunc.*] H. e. quales nunc vulgo sunt formae mulierum. Cicero, Att. XIV. 16. *Nunquam ille mihi satis laudari videbitur, quam ita laudabitur:* quomodo nunc est. [Palpatur seni, temporis acti laudatori, quasi illo iuvene formosiores essent homines, quam nunc. *Bentl.*]

14. *Deperit.*] H. e. perditam amat. Locutio Plauto valde familiaris.

15. *Avidum, miserum atque aridum.*] Expressio summae avaritiae. Plautus, Pers. II. 3. 14. *triparcos homines, retuloh, avidos, aridos.* Est vero *avidus* undique corradens pecuniam; Eun. I. 2. 51. *Miser*, qui quum habeat, uti non audet. Horatius, Ars. 170. *Quaerit, et inventis miser abstinet, et timet uti.* *Aridus* est tenax, nec ulli quidquam largiens. Plautus, Aul. II. 4. 18. *Pumex nos est aequus aridus, atque hic est senex.*

inam hunc: nostin? at quasi is non divitiis
indet, gnatus eius profugit inopia.

1' esse factum, ut dico? *Ch.* Quid ego ni sciam?
ninem pistrino dignum. *Sy.* Quem? *Ch.* Istum

servolum

o adolescentis. *Sy.* Syre, tibi timui male. 20

Qui passus est id fieri. *Sy.* Quid faceret? *Ch.*

Rogas?

quid reperiret; fingeret fallacias,

ut esset adolescenti, amicae quod daret:

ut hunc difficilem invitum servaret senem.

Garris. *Ch.* Haec facta ab illo oportebant, *Syre.* 25

18. Benth. ex codd. *Scis pro Scin.* Dein pro vulg. *nesciam* correxit cum Palmerio: *ni sciam*, i. e. *quidni ego sciam*, coll. Adolph. IV. 5, 28. Plaut. Mil. IV. 3, 27. Pseudol. II. 2, 57.

25. Benth. *oportebat.*

, quae nihil profert. — 17. *Profugit.*] Superius, *In Asiam regem militatum abiit.* Hinc *profugus* dictus proprie, qui procul a us suis vagatur. — 19. *Hominem pistrino dignum.*] Amicus, an de Dromone, an de Syro, a quo bene annotarentur senum

Et secum haec dixit. — 20. *Syre, tibi.*] Et hoc secum. *ut*, ne quid mali accideret tibi, nam iam mihi nescio quid praeanimus mali. — *24. *Difficilem.*] Morosum. *Servaret* *in.*] Bene *servaret* dixit de eo, qui penitus se perderet, et

[18. *Quid ego nesciam.* Verissime emendat Palmerius *quid ego iam pro quidni ego sciam.* Adolph. IV. 5. 28. *Quid illam nesciat.*]

20. *Timui male.*] H. e. valde. Ita infra IV. 1. 15. *Hec. III.* Plautus, Curc. V. 3. 6. *Pessume metui.*

22. *Fingeret fallacias.*] Ita Plautus, *Asin. II. 1. 2. Arcomparando fingere fallaciam.*

24. *Difficilem.*] H. e. morosum, nec facilem exoratu. *Lullus, VII. Tristes, difficiles sumus, fastidimus bonorum.* Cicero, *Nat. III. 29. Parentem habere avarum, illepidum, in liberos difficulte qui te nec amet, nec studeat tui.* Idem, de *Senect. 18. At sunt et anxii, et iracundi, et difficiles senes; si quaerimus, etiam*

25. *Garris.*] Vide ad *Phorm. III. 2. 11.* — *Oportebant.*] ad *And. III. 2. 1.*

Abeát, cum tolerare huius sumtus nón queat?
Nonne ad senem aliquam fábricam fingit? *Stolidus* est.

Ch. At te adiutare, opórtet adolescenti

V. 26. Bentl. tacite: *Eho, quáeso laudas, qui népos f.*

V. 30. Bentl. *ille haec* pro *illaec* ex duobus codd.

V. 33. pro *Abeat* Bentl. corr. *Abigat* ut Adelp. III. 4
huius reposuit *illius*, sc. filii. Sententia ita haec en-
mo expectat, dum herus filium denuo hinc abigat?

continuis excruciaret laboribus. — 26. *Eho! quáeso.*] do interiectio est interrogantis: alias ad se vocantis. **In portune.* — 28. *Quia magnarum saepe id reme- gritudinum 'st.*] Ipsum fallere in tempore quidam de bentes rectum putaverunt. * Nam medici aegrotos saepe * 31. *Quo lubeat magis.*] Id est, magis placeat he decipi, quod ut viderit, saeviat in me, et me in pistrinum 34. *Aliquam fabricam.*] Translatio ab his, qui expi pida, machinamenta belli ad id praeparant. *Stolidus* rius, *Ille Cliniae servus tardiusculus est.* Et proprie st.

26. *In loco.*] Opportuno tempore. Adelp. II. 1 tius, Carm. IV. 12. 28. *Dulce est desipere* in loco. Add ad Cic. Fam. XI. 16.

33. *Tolerare sumtus.*] Ita Sallustius, Catil. 2 sumtus *stupro corporis* toleraverat. Sed *tolerare famem* d B. G. I. 28. *tolerare inoniam.* Sallustius, Catil. 37. *tol*

causâ. *Sy.* Facile equidem facere possum, si iubes: enim quo pacto id fieri soleat, calleo.

h. Tanto hercule melior. *Sy.* Non est mentiri meum.

h. Fac ergo. *Sy.* At heus tu! facito dum eadem haec memineras,

quid huius simile forte aliquando evenerit, 40.
sunt humana, tuus ut faciat filius.

h. Non usus veniet, spero. *Sy.* Spero hercule ego quoque.

neque eó nunc dico, quó quidquam illum senserim: sed si quid, ne quid. quae sit eius aetas, vides.

nae ego te, si usus veniat, magnificé, Chreme, 45
tractare possim. *Ch.* De istoc, quum usus venerit, debimus, quid ópus sit: nunc istuc age.

V. 47. Bentl. ex aliquot codicibus: *quod opus sit.*

proxime accedit ad naturam sensumque pecudum. — 37. *Callide.*] Id est, callide scio. — *38. *Non est mentiri meum.*] promissione dicit, non in fallendo. — 39. *At heus tu!*] Iam videt fallaciae, quam mente conceperat, quo facilius mereatur verum, si quid struxerit in herum. — 44. *Sed si quid, ne quid.*] *ὁμοίωσις*, quasi dicat, *Si quid evenerit. Quae sit eius aetas, vides.*] Quae amoris est obnoxia. — 45. *Et nae.*] Pro *valde. Usu veniat.*] *Usu venire* significat *evenire*, ut saepe licet videre Epistolis Ciceronis. *Magnifice.*] Bene *magnifice* dixit, memoratorum Chremetis, qui supra dixit, *Heros falli a servis, aliquando e remedium magnarum aegritudinum.* — 46. *Tractare.*] *Sup-*

38. *Tanto, hercule, melior.*] Formula laudandi alterum; i contrarium est, *Tanto nequior.* Adolph. IV. 1. 12. Vide Interpretationem ad Phaed. III. 5. 3. — *Non est mentiri meum.*] Ita Lucius ap. Lactant. VI. 18. *Homini amico et familiari* non est mentiri sum. Infra, IV. 5. 34. *non est mea simulatio.*

41. *Us sunt humana.*] H. e. prout est conditio humanarum rerum. Plautus, Cistell. I. 3. 4. *Ut sunt humana, nihil est perpetuum datum.*

42. *Non usus veniet.*] H. e. non accidit. Ita mox, versu 43. et Adolph. V. 6. 7. Plautus, Cistell. I. 2. 28. *Si quid usus venerit.*

44. *Si quid, ne quid.*] H. e. si quid forte evenerit, ne quid hi succenseas, aut culpam in me conferas. — *Quae sit eius aetas, vides.*] Ita And. I. 5. 51.

Sy. Nampqum commodius inquam, herum aucti loqui,
Nec quum malefacere crederem mi impudens
Lictre, quisnam a nobis egreditur foras?

V. 49. libri *male facrem*. Bentl. de Mureti coniectura *male factum* scripsit.

rius, Quo pacto id fieri soleat, calleo. — 50. Quisnam a nobis egreditur foras?] *Παρουσιον* alterius scenae.

[48. Unquam per pleonasmum abundat.] [Vers. 48. Tres mi versus per se scenam constituunt. Nam dum Syrus solus se persequuntur, Chremes interim filium cum Bacchide deprehendit, et in scenam redit, filio quoque evocato. Bentl.]

[49. *Nec cum malefacrem* etc. Sensus hic est: nec unquam cum malefacere constituissem, tempus fuit, quo mihi impudens facere crederem.]

ACTUS TERTIUS.

SCENA TERTIA.

CHREMES. CLITIPHO. SYRUS.

Ch. Quid istuc, quaeso? qui istic mos est, Clitipho?
itane fieri oportet?

Cl. Quid ego feci? Ch. Vidin' ego te modo manum
in sinum huic meretrici

1. *Quid istuc, quaeso?*] In hac scena Syrus hero partem det, quod multum facit ad extorquendum argentum. *Quid istuc?*] *Viderat Chremes filium ludentem cum Bacchide, quam Cliniae esse debebat. Et bene expressit obiurgationem paternam saepe repetenda.*
2. *Huic meretrici.*] Plus intulit, quam si dixisset, *mulier.*

2. *Manum in sinum huic meretrici inserere.*] *Alibi Ovidius, Heroid. XX. 141. Constrictusque sinus, et forsitan oscula in-
git. Quandoque autem sinus integram vestem in muliere notat. Po-*

merere? *Sy.* Acta haec res est. perii! *Cl.* Méne?

Ch. Hisce oculis; né nega.

Facis ádeo indigne iniúriam illi, qui non abstineás manum.

Am istaéc quidem contumélia 'st:

5

óminem amicum récipere ad te, atque éius amicam súbagitare.

Él heri in vino, quám immodestus fuísti! *Sy.* Factum. *Ch.* Quám molestus!

[*Acta haec res.*] Verbum desperantis. Timebat enim Syrus, ne hoc fallacia eius detegeretur. *Mene?*] More filiorum, quod comberat, patri audacter negat. **Hisce oculis.*] *Δεικνῶς* et cum ghesi. — 4. *Facis adeo indigne iniuriam illi.*] Bene her post obiurgationem ad admonitionem transit. — 7. *Vel heri*] gerit aliud malefactum inter admonitionem, ut solent patres. **Factum.*] Fatetur servus, eum fuisse immodestum in vino. Nisi etiam piatur *factum*, sicut *actum est*, ut sit desperantis dictum. —

ertius, I. 2. 1. *Quid iuvat ornato procedere, vita, capillo, Et tenues te veste movere sinus?* [*Sinus est gremium.* Duker. ad Flor. II. 6. 271. Apposite Petron. c. 24. *vocatumque ad se in osculum adplicuit, ex manum etiam demisit in sinum.* Imitatus est h. l. Ovid. Amor. 15. 11. *dominae cupiam tetigisse papillas Et laevam tunicis inesse manum.*]

3. *Acta haec res est.*] Formula despondendi animum. Plautus, Rud. III. 3. 31. *Acta haec res est. Certum est moriri.* Vide l Eun. I. 1. 9. — *Mene?*] Quasi negantis est per admirationem. a And. V. 2. 8. — *Hisce oculis.*] Ita Adolph. II. 3. 31. Hec. I. 3. 3. Plautus, Mil. II. 4. 15. *Ph. Tun' me vidisti? Sc. Atque is quidem oculis.*

4. *Non abstineas manum.*] Lucilius, Lib. XXVIII. *Tu, si iram indulges nimis, manus abstinere a muliere melius est.* Plautus passim. Idem infra versu 29. dixit, *comprimito manus.*

[5. *Istaec quidem contumelia est.* Particula *quidem* in hac formula magnam vim habet. Plaut. Captiv. III. 5. 92. *vis haec quidem est.* Suen. Caes. c. 82. *ista quidem vis est.* Vid. Schwarz. ad Plin. anegy. c. 25.]

6. *Amicam subagitare.*] H. e. nequiter et per lasciviam tractare. Plautus, Merc. I. 2. 90. *Scolestus subagitare coepit.*

7. *Vel heri.*] Emphasis est in particula *vel.* Ita Cicero, de oratoris, Fam. II. 13. *Vel quas proxime acceperam, quam prudentes! — in vino.*] Gr. *καθ' οὐρανόν.* Plautus, Truc. IV. 4. 1. *Blitica et lutea et meretrix, nisi quae sapit in vino ad rem suam.* Cicero, Catil. II.

'Ut equidem, ita me Dī ament! metui, quid futurum
dénique esset.

Nóvi ego amantium ánimum: advertunt gráviter, quae
non cénseas.

Cl. At míhi fides apud hunc est, nihil me istíus fa-
cturúm, pater.

Ch. 'Esto: at certe cóncedás hinc áliquo ab ore co-
rum áliquantisper.

V. 9. Bentl. corr. *Nóvi ego amantis: ánimum advertunt etc.* *et*
advertere per se eo sensu apud Plautum et Terentium non
batur.

V. 10. Bentl. cum uno ex Regiis: *At fides mi apud hunc est etc.*
trochaicus sít aequae ac ceteri.

V. 11. Bentl. 'Esto: at certe ut hinc concedas áliquo ab ore etc.
concedas duplici ictu feriat. *Certe ut concedas*, omisso hinc
tres codd. mss.

8. *Ut equidem metui.*] *Ut* pro *quantum*, vel pro *qualiter*. Vir-
gilius. *Ut vidi, ut perii.* — 9. *Advertunt graviter.*] Quia in
amore omnia suspecta sunt. — * 10. *Mihi fides.*] Arcta familia-
ritas, cum alter de altero in re Venerea nihil suspicatur. — 11. *Esto.*
Verbum concedentis. *Concedas aliquo.*] Et hoc quaerit Syrus, ut
abigatur Clitipho ab amica, ne Chremes eius esse animadvertat. —

5. *Quod si in vino et alea comissiones solum et scorta quaerent.*
Catull. XII. 2. *in ioco atque vino.* Cic. ad Div. XII. 2. *Quae in lustris*
et in vino commentatio potuit esse. Ita post *vina* dixit Horatius, Carm.
I. 18. 5. — *Quam immodestus fuisti!*] Plautus, Curc. I. 3. 45.
Auro contra cedo modestum amatorem. Cicero, Off. I. 29. *Ipsamque*
genus iocandi non profusum, nec immodestum, sed ingenuum.

8. *Ut metui.*] H. e. quam metui. Ita Eun. II. 2. 43. Inf. IV. 1. 14.

9. *Advertunt.*] Propter suspiciones, quae in amore insunt;
Eun. I. 1. 15. Ita Virgilius, IV. 296. *quis fallere possit amantes?*
Statius, Theb. II. 335. *nil transit amantes.*

10. *Mihi fides apud hunc est.*] Ita Phorm. V. 3, 2.
Plautus, Amph. II. 1. 5. *Facis, ut tuis nulla apud te sit fides.*

11. *Concedas hinc aliquo ab ore eorum.*] H. e. e con-
spectu. Cicero, Catil. I. 7. *Si te parentes timerent, aut odissent tui,*
neque eos ulla ratione placare posses; opinor, ab eorum oculis aliquo
concederes. [Os saepe de praesentia et conspectu dicitur. Cic. Ven.
II. 33. *quae in ore atque in oculis provinciae gesta sunt.* Senec. de
Benef. VII. 19. *in ore parentum filios iugulas.* Adolph. II. 4. 5. *verum*
coram in os te laudare. Vid. Graev. ad Cic. de Offic. III. 1.]

Multa fert libido: ea prohibet facere tua praesentia,
Ego de me facio coniecturam; nemo 'st meorum ami-
 corum hodie,
Pud quem expromere omnia mea occulta, Clitipho,
 audeam:
Pud alium prohibet dignitas: apud alium ipsius fa-
 cti pudet; 15
E inep'tus, ne protervus videar: quod illum facere
 credito,
Non nostrum 'st intelligere, utcumque, atque ubicum-
 que opus sit, obsequi.
S. Quid istic narrat? *Cl.* Perii! *Sy.* Clitipho, haec
 ego praecipio tibi,
Serenis frugi et temperantis functus officium. *Cl.*
 Tace sodes.

✓. 13. Bentr. corr. *De me ego facio coniecturam*: nusquam enim iambicum tetrametrum hypercatalecticum extare, qui quidem sanus sit. Cfr. Herm. Elem. Doctr. Metr. p. 173.

✓. 17. Bentr. corr. *atque utcumque ubicumque opus est obsequi*: accentus gratia.

✓. 19. Bentr. *functu's, i. e. functus es.*

[*Ego de me facio coniecturam.*] Patres conantur monere suos aut proprio exemplo, aut aliorum. — 16. *Ne ineptus, ne protervus.*] *Ineptus* quoad dignitatem. * Cicero in II. de Orato-
 re. *Nam qui aut, tempus quid postulet, non videt, aut plura loquitur, aut se ostentat, aut eorum, quibuscum est, vel dignitatis, vel commodi ratio-
 nem non habet, aut denique in aliquo genere aut inconcinnus, aut multus
 est, is ineptus esse dicitur. Protervus* dicitur importunus, qui alteri
 est impedimento, vel si per impotentiam mentis obvium cubito feriat,
 et contumelia sibi cedere cogat. — 18. *Quid istic?*] *Syrus* se-
 rene loquitur, timens suae fallaciae. — 19. *Frugi.*] *Utilis et neces-*

12. *Multa fert libido.*] H. e. adportat, permittet. Sallu-
 stius, Catil. 21. *Alia omnia, quae bellum atque libido victorum fert.*

13. *Ego de me facio coniecturam.*] Ita Plautus, Cas.
 8. 8. *Hanc ego de me coniecturam domi facio, magis quam es
 solitis.*

14. *Expromere occulta.*] Ita Plautus, Bacchid. IV. 4. 9.
Sicunque usus siet, pectore expromat suo. Contra Sallustius, Catil.
 1. *Aliud clausum in pectore, aliud in lingua promptum habere.*

19. *Frugi et temperantis.*] Utrumque et Cicero coniunxit,

Sy. Récte sane. *Ch.* Syre, pudet me. *Sy.* Crédo;
neque id iniúria. Quin
Míhi molestum 'st. *Cl.* Périgin' hercle? *Sy.* Vérum,
dico quód videtur.
Cl. Nón accedam ad illos? *Ch.* Eho! quaeso, úna
accedundí via 'st?
Sy. 'Actum 'st. hic prius se indicarit, quám ego ar-
gentum effécero.
Chremé, vin' tu homini stúlto mi auscultáre? *Cl.*
Quid faciám? *Sy.* Iube hunc
Abíre hinc aliquo. *Cl.* Quó ego hinc abeam? *Sy.*
Quó? quo lubet: da illis locum.
Abi deámbulatum. *Cl.* Deámbulatum! quó? *Sy.* Vah!
quasi desít locus.

V. 21. Bentl. *Syr.* Hercle verum dico, quod videtur.

sarius: a *frugibus*, quae quod his fruuntur dictae sunt. Inde *fructus*
et *frumentum*. *Frui* autem est vesci: a *frumine*, quae est summa
pars gulae. *Sodes.*] Est adverbium blandientis. * *Tace sodes.*
Ab illo consilio longe alienus Clitipho illum sermonem interrupit, nec
audire voluit. — 21. *Quin mihi molestum 'st.*] *Quin* pro
etiam. *Mihi* habet emphasin. *Mihi*, qui non sum pater. *Per-*
gin'.] Irascitur Clitipho, servum adversus se loqui. — 22. *Eho!*
Hoc loco admonentis est. *Una via.*] Scilicet honesta: nec impedi-
agas. — 23. *Actum 'st.*] Semper desperantibus hoc verbum datur.
Hic prius.] Haec secum loquitur. — 26. *Deambulatum! quod?*
Bene impotentia amantis exprimitur; nec pater, nec Syrus, nec delibe-

Tusc. III. 8. *Qui sit frugis igitur, vel si mavis, moderatus, et tempe-*
rans, eum necesse est esse constantem.

23. *Argentum effecero.*] Supra II. 3. 81. — *Se indicarit.*
i. e. se prodiderit. Eunuch. V. 6, 13. Cicer. pro Arch. c. 11. *Ego ne*
ipse indicabo.

24. *Auscultare.*] Obedire et obsequi. Caecilius, Embosse:
Audire, ignoti quod imperant, soleo, non auscultare. Pacuvius, *Chry-*
se: Magis audiendum, quam auscultandum conseo. Plautus, *Cas.* II.
2. 31. *Tace sis, stulta, et mihi auscultata.*

25. *Da illis locum.*] Ita Phorm. III. 2. 37.

26. *Abi deambulatum.*] Formula, qua utebantur, quoties
quem amotum vellent. Supra II. 3. 139. Plautus, *Pseud.* I. 3. 29.
Ambula tu.

Ch. sâne istac, istorsum, quo vis. **Ch.** Récte dicit.
 cénseo.
Di. Di te eradicent, Syre, qui me hinc extrudis.
Sy. At tú tibi istas
 posthac comprimitó manus.

Senen' vero? quíd illum porro crédis facturúm,
 Chreme, 80
 tibi eum, quantum tibi opis Dî dant, sérvas, castigás,
 mones?
Di. Ego istuc curabo. **Sy.** 'Atqui nunc, here, híc
 tibi adservándus est.
Ch. Fiet. **Sy.** Si sapiás. nam mihi iam minus, minus-
 que obtémperat.
Ch. Quid tu? ecquid de illó, quod dudam técum
 egi, egistí, Syre? aut

v. 28. numero trochaico decurrit, adiecta clausula. Pro hinc, quod est in Bemb. et aliis, vet. editt. et codd. Bentl. *istinc*. Itaque Bentl. hosce iambicos effluxit: *Di te eradicent, qui istinc me extrudas, Syre. Syr. At tú tibi istas posthac comprimitó manus.*

lio autē facta removere poterant Clitiphonem ab amica. — *28. *radicent.*] Funditus ac radicitus te evellant, et de medio tollant. am haec cum indignatione proferret, percussit Syrum. — 29. *At tās comprimito manus.*] Subticit percussionem: ne surgat in agicum cothurnum. — *30. *Quid illum porro.*] Vel indignas servus haec dicit, vel servili more astute tractat senem. — 34. *Quid t?*] Bene amoto filio de fallacia erga Menedemum exquirat. *De lo.*] Sic dicere solent, qui de re aliqua peragenda inter se loquuntur. —

28. *Di te eradicent.*] Vide ad And. IV. 4. 22.

29. *Comprimito manus.*] Vide supra v. 2. Ita Livius, VII. *Cur veteranus dux, fortissimus bello, compressis, quod aiunt, manibus, sedas?* Aliter supra, versu 4. et Adelp. IV. 2. 26.

31. *Servas.*] H. o. observas et custodis. Phaedrus, III. 10. *Aetatem adultam servans diligentius.* ubi vide Burm. et ad P. on. 85. et Quintil. Institut. I. 2.

32. *Adservandus.*] Diligenter servandus. Catullus, XVIII. *Es puella senellulo delicatior haedo, Adservanda nigerrimis diligentius vis.*

Répperisti, tibi quod placeat? an nondum etiam? *Sy.*

Dé fallacia

35

Dicis? est: invéni nuper quándam. *Ch.* Frugi ea cédodo, quid est?

Sy. Dícam: verum, ut aliud ex alio incidit. *Ch.* quidnam, Syre?

Sy. Péssuma haec est méretrix. *Ch.* Ita vidétur. *Sy.* Immo sí scias.

Váh! vide, quod incéptet facinus. fuit quaedam anus Corinthia

Híc: huic drachumarum argenti haec mille dederat mutuam.

40

Ch. Quid tum? *Sy.* Ea mortuá 'st: reliquit filiam adolescentulam.

V. 85. toto pede excurrit. Bentl. corr. *Aut est tibi, quod placeat, an nondum etiam? De fallacia.*

V. 40. Bentl. *drachumarum restituit pro v. drachmarum.*

37. *Ut aliud ex alio inoidit.*] Multa esse fingit, ut verisimilius si quod finxerit. — 38. *Pessuma haec est meretrix.*] Contrarium illud quod superius dixit, *Mulier commoda, et faceta, haec est meretrix.* Sed hoc loco *pessumam* appellat: utpote quae teneat virginem, quam Syrus *illi relictam arrhaboni* fingit; et haec est valet causa ad extorquendum argentum. — 39. *Inceptet.*] *Incipere et inceptare* magnorum est facinorum et audaciae. In Eunucho, *Quid inceptas, Thraso?* — * 40. *Drachmarum.*] *Drachma* pondus est, constans, ut vult *Priseianus*, ex tribus scrupulis, seu decem et octo siliquis. Sumitur etiam pro genere quodam monetae, propterea quod numismata antiquitus ponderabantur. * *Mille.*] Hic *mille* singularis est numeri et substantivum, de quo multa *Gellius*. Iungitur autem semper genitivo, propterea quia substantivum est. Sed *mille* adiectivum et numeri pluralis substantivo iungitur in similitudine generis, numeri et casus. — 41. *Arrhaboni.*] Pignori, hoc loco intelligas. *Arrhabon* dicitur merces, corollarium: et est quod prius da-

37. *Ut aliud ex alio incidit.*] Ita *Quinctilianus*, *Instit.* IX. 2. *Aliud ex alio succurrit mihi.* *Cic.* ad *Att.* XVI. 14. *Sed, ut aliud ex alio, mihi non est dubium, quin etc.*

40. *Dederat mutuum.*] Ita *Plautus*, *Trin.* IV. 3. 48. *talentum mutuum Quod dederam, talento inimicum mihi emi, amicum vendidi.* [*Drachmarum mille.* *Supplendum esse pondo docet Gronovius de Pec. vet.* I. 10. *Ibid. Dederat mutuum.* *Melioris aetatis scriptores*

relicta huic arrhaboni est pro illo argento. *Ch.*

Intélligo.

Hanc secum huc addúxit, eam quae est nunc ad uxorem tuam.

Quid tum? *Sy.* Cliniam orat, sibi ut id nunc det; illam illi tamen

et daturam. mille nummum pascit. *Ch.* Et pascit quidem! *Sy.* Hui!

45

V. 43. Bentr. e Bemb. et aliis: *apud uxorem s.* Deinde metri causa em. *eam quae est.* Libri *eaque est.*

V. 45. corruptissimus. Bentr. em. *Post datum iri mille numum praesit.* *Chr.* *Et praes sit quidem? Syr.* *Hui!* *¶ Dubium id est? ego sic putavi.* *Chr.* *Quid nunc facere cogitas? etc.*

ut, ut reliquum reddatur. — 45. *Mille nummum.*] Tale et illud, *ille hominum occiditur*, et antiquum est. Cic. in VI. in Antonium: *si L. Antonio mille nummum ferret expensum.* *Hui!*] Et caetera huiusmodi generis sane sunt adversus eos, quibus irascimur. —

per dicunt *pecuniam mutuam dare*; non *pecuniam mutuo dare*. Vid. *nov. l. c. III. 1.* Sed posterioris aetatis scriptores a veteri norma remerunt, ut *Iustin. XVII. 2.* *Pyrrhus ab Antigono naves ad exercitum Italiam deportandum mutuo petit.*]

42. *Relicta huic arrhaboni.*] Pars pretii, quae datur ini contractus, ut fides constet, *arra* et *arrhabo* vocatur. *Plautus, stell. III. 1. 115.* *Sed arrhaboni dedit has quadraginta minas.* Est *arrhabo* annulus aliudve quid restituendum perfecto contractu, vel lato pretio. *L. II. §. 9. de act. emt. Instit. III. 24. pr.* Vide *Comment. maiorem.* [*Relicta arraboni est i. e. relicta est pro pignore.* *l. Cato apud Gell. XVII. 2.* Eadem constructione *Plautus dixit Moll. IV. 3. 21.* *Quid arraboni tibi dedit.* *Arrabo est argumentum emnis et venditionis contractae; interdum pro pignore ut h. l. dicitur. i. Fabrotun ad Cuiacii Paratitla in Cod. T. II. p. 215.]*

43. *Ad uxorem.*] *H. e. apud. Phorm. IV. 2. 8.*

44. *Cliniam orat.*] Sensus huius dicti est: *Bacchis orat Cliniam, ut sibi nunc det id argentum; Antiphilam Cliniae tamen id argentum post daturam.* Vel: *Bacchidem post daturam esse Antiphilae Cliniae.*

45. *Mille numum pascit.*] *Subaudi, Bacchis.* Videntur enim *ισοδύναμα* esse *nummus* et *drachma*. Vide *Comment. maiorem.*

45. *Et pascit quidem?*] Formula mirantis. *Plautus, Bacchid. II. 2. 44.* *Nam iam huc adveniet miles.* *Ch.* *Et miles quidem?*

Dúbium id est? *Ch.* Ego sic putavi. quid nunc facere cogitas?

Sy. 'Egone? ad Menedemum ibo: dicam, hanc tunc captam ex Cária,

Dítem et nobilém: si redimat, mágnum inesse in eí lucrum.

Ch. 'Erras. *Sy.* Quid ita? *Ch.* Pró Menedemo nunc tibi ego respódeo:

Nón emo. *Sy.* Quid áis? optata lóquere. *Ch.* At-
qui non ést opus. 50

Sy. Nón est opus? *Ch.* Non hércle vero. *Sy.* Qui istuc? *Ch.* Iám scies.

V. 48. Bentl. corr. *si redimat, magnum inesse in ea re lucrum.* Edit. vett. *magnum in ea esse lucrum.*

V. 50. verba *Quid áis?* ante Bentl. ad Chremetis sermonem referbantur. Sunt autem non interrogantis, sed exclamantis et inopinata percussi.

V. 51. vulgo *Non opus est:* quod Bentl. ex codd. mutavit. Idem et plerisque suis *Qui istuc* pro *Quid istuc* restituit.

46. *Dubiumne id est?*] Quod meretrix avara poscat. — 47. *Ibo: dicam.*] Se astutum fingit ad decipiendum Menedemum. Superius, *Eunim quo pacto id fieri soleat, calleo.* — *49. *Erras.*] In praedictis verbis Syrus fingit suam esse calliditatem, qua dixerat, se decepturum Menedemum, quam fallaciam confutat Chremes. — *50. *Non emo.*] Hoc est, cum sermonem facies ei de emenda ea, dicit, *Non emo.* **Quid agis?*] Q. d. dicit tibi Menedemus, cur loqueris mihi de hac re? vel Chremes interrogat Syrum, quid ad eam dicat responsionem. *Optata loquere.*] Ita loquitur ille, qui cum alio loquitur, et cui is adversatur in consilio de re peragenda. **Optata loquere.*] Potest dupliciter intelligi. Vel *loquere* pro *loqueris* dicitur, et est sensus, *Dicis quae tu vis, vel quae sunt cordi,* ut dici saepe solet. Vel *loquere* est imperativum, et tunc est sensus, *Dic ea, quae ego opto, et accomoda tuos sermones meis optatis.*

47. *Caria.*] Vide ad Eun. I. 2. 46.

48. *Ditem et nobilem.*] Utrumque iunxit etiam Adelp. III. 4. 57.

50. *Optata loquere.*] Ita And. I. 2. 33. *Bona verba, quaesit Ovidius, Arte Am. II. 156. Audiat optatos semper amica sonos.*

Sy. Máne, mane! quid est, quód tam a nobis grávi-
ter crepuerúnt fores?

52. Syro tribuit Bentl. Chremem interpellanti. Ideo a nobis, non
a me scriptum est.

62. A nobis.] Vide ad And. I. 3. 21.

ACTUS QUARTUS.

SCENA PRIMA.

SOSTRATA. CHREMES. NUTRIX. SYRUS.

So. Nisi me ánimus fallit, híc profecto est ánnulus,
quem ego súspicor:

Is, quícum exposita est gnáta. **Ch.** Quid volt sibi,
Syre, haec orátio?

So. Quid est? ísne tibi vidétur? **Nu.** Dixi equidem,
úbi mi ostendisti, ilico,

1. *Nisi me animus fallit.*] Haec scena Antiphilae reco-
gnitionem continet: ex qua inter virum et coniugem altercatio oritur:
demum reconciliatio. Simul Syro offertur alia ratio extorquendi argen-
sum. — 2. *Exposita.*] Exponere est morti tradere et obiicere.
Quid volt.] Chremes non se loco moverat. *Haec oratio.*] Pauca
verba veteres orationem quoque dixerunt. — 3. *Dixi equidem.*] Haec sic respondet, ut quae nihil in hac dubitationis habeat. —

1. *Nisi me animus fallit.*] Animus in hac formula opi-
nionem notat. Ita infra IV. 2. 1. Plautus, Menaechm. V. 9. 23. Ci-
cero, pro Rosc. Amer. c. 17. Sed paullo aliter Lucilius, L. 139. *Nec
me animi fallit.*

2. *Exposita.*] Proprie. Et ita passim comici. Gr. ἐπιβλη-
θεῖσα.

Eum esse. *So.* At ut satis cóntemplata módo sis, mea

Nutrix. *Nu.* Satis.

So. Abi nunc iam intro, atque illa si iam laverit, mihi nuntia:

Hic égo virum interea ópperibor. *Sy.* Té volt: videas, quid velit.

Nescio, quid tristis ést: non temere 'st: métno, quid sit. *Ch.* Quid siet!

Nae, ista hércle magno iam conatu mágnas nugas díxerit.

So. Ehem! mí vir. *Ch.* Ehem! mea úxor. *So.* Te ipsum quaéro. *Ch.* Loquere, quid velis.

So. Primum hoc te oro, né quid credas me ádvorsum edictum tuum

Fácere esse ausam. *Ch.* Vín' me istuc tibi, etsi incredibile 'st, crédere?

Crédo. *Sy.* Nescio quid peccati pórtat haec purgatio.

So. Méministin' me [esse] grávidam, et mihi te máxime moperere [e]dicere,

V. 4. Bentl. coni. *At sátis ut c.*

V. 13. Bentl.: *Lege eiecto ut esse, pro dicere edicere, quod Ennius habet; ne Iambicus inter Trochaicos irrepit.*

4. *At ut satis.*] Sic dicimus in his rebus de quibus addubitamus, et praecipue quas iam diu non vidimus. *Contemplata.*] *Contemplari* dictum est a *templo*, id est, loco qui ab omni parte adspicitur, vel ex quo omnis pars videri potest: quem antiqui *templam* nominabant. *Satis.*] *Multum*, infinitum est: *Satis* vero, finitum. — 6. *Te volt.*] Signantius dictum, quam *quaerit* aut *expectat*. — 7. *Nescio, quid.*] Deest *ob*, vel *propter*. * *Non temere.*] Non sine causa. *Quid sit!*] Cum stomacho pronuntiandum. — 9. *Ehem! mí vir.*] A blandimento incipit. *Mi*, et *vir*, plurimum blandimenti habent. Et *vir* maritum significat. *Virum* quoque de animalibus posse dici, *Virg.* in *Bucolicis* ostendit, *Vir gregis ipse caper.* *Ehem! mea uxor.*] Haec repetitio a simili, indignantis est. — 10. *Primum hoc te oro.*] A purgatione incipit, ne mulier contra edictum

5. *Si iam laverit.*] Id de balneo intelligendum. Vide *Enn.* III. 5. 34. seqq.

8. *Magno conatu magnas nugas dixerit.*] Ita *Plautus*, *Rud.* IV. 4. 107. *nugas magnas egeris.* *Phaedrus*, IV. 22. 4. *Qui magna cum minaris, extricas nihil.*

puellam párerem, nolle tólli? *Ch.* Scio quid féceris: stalisti. *Sy.* Si sic ést factum, domina, érgo herus damno auctus est. 15
 Minime: sed erat híc Corinthia ánus, haud impura: et dedi
 rponendam. *Ch.* O Iúppiter! tantam ésse in animo inscítiam!
 Périi! quid ego féci? *Ch.* Rogitás? *So.* Si peccavi, mí Chreme,
 sciens feci. *Ch.* Id quidem ego, si tú neges, certó scio,

V. 15. Westerhov. ad Mureti sententiam ex edit. Ven. scripsit. Bentl. corr. *Sústulisti.* *Syr.* Sic est factum: minor ergo herus damno auctus est. Herus minor est filius herilis.

V. 19. ante Bentl. erat, *Id equidem ego*, qui mendam auctoritate codd. sustulit.

riti fecisse videatur. — 14. *Nolle tolli?*] *Tollere*, nutrire. *venalis*, *Tollere dulcem Cogitat haeredem.* — 15. *Sustulisti.*] *ucasti.* Hoc in alia significatione nonnunquam ponitur. *Damno ctus.*] Propter dotem quae datur. Et recte *damno* dixit. Nam *num*, rei est: *Malum* vero, hominis. * *Dicimus*, *Ego sum auctus nno*, et *Damnum est auctum mihi.* Ut, *Augeo tibi divitias*, et *Aute te divitiis.* Et per passivum, *Tu auferis divitiis*, et *Divitias auctur tibi.* — 16. *Haud impura.*] Commendatio personae, cui a exponenda: ne Chremes ab ea impudice filiam educatam suspicet. *Impurus*, est aliquo vitio maculatus: et aliquando dicitur *imbus.* — 17. *O Iuppiter!*] Terribilis exclamatio senis, postquam vivit filiam anui datam exponendam. *Tantum inesse.*] *Ἐλλειψίς*, quae datur iratis, subauditur *debet.* *Inscitia!*] *Inscitia*, ignorantia quaedam rerum. * Hic, ut proderet se ipsam alteri in inore, quod celatissimum esse deberet. — 19. *Insciens feci.*] *idens* est, qui intelligentia sua aliquid sentit: *sciens*, qui alicuius icio rem cognoscit. *Prudens*, per sese: *Sciens*, per alios. Cuius trarium *insciens* et est qui ignorat res. Et *imprudens*, qui delectum habet bonorum et malorum. * *Insciens feci.*] Ve-

15. *Herus damno auctus est*] Est elegans ὀξύμορον. ut Bacch. IV. 8, 45. *Mactari infortunio.* Magis proprie Plautus, s. IV. 3. 15. *iam liberta auctus es?* Dicitur autem quis *augeri liberta.* Plautus, Truc. II. 6. 35. *Cumque es aucta liberis, gratulor.* Gellio, Att. I. 2. *Filiolo me auctum scito salva Terentia.* Gellius, XII. *Auctumque eum esse nato filio.*

16. *Haud impura.*] Vide ad Eun. II. 2. 4.

Te inscientem, atque imprudentem dicere, ac facere
omnia. 24

Tót peccata in hác re ostendis: nám, iam primum,
sí meum

'Imperium exsequí voluisses, interemtam oportuit:
Nón simulare mórtem verbis, re ipsa spem vitæ dare.

'At id omitto; misericordia, ánimus maternús: sino.

Quám bene vero abs té prospectum est! quid voluisti?
cógita. 25

Némpe illi anui pródita abs te filia est planíssime,

V. 26. ante Bentl. erat anui illi.

nialis status. — 22. *Imperium exsequi.*] Primum ponit peccatum, quod contra edictum suum fecerit. * *Interemtam oportuit.*] Hic ponitur participium praeteriti temporis pro infinitivo *interemi*. Id enim fit in duobus casibus, accusativo et ablativo. — 24. *Sino.*] Concedo: quia animus maternus plurimum veniae movetur. — *25. *Prospectum est!*] Hic est impersonale passivae vocis, ante se habens ablativum, mediante *ab* vel *abs*, et post casum sui verbi. Eodem modo in Epistolis Cicero loquitur; ait enim: *Quod si meis rationibus a te prospectum esse intellexero.* — 26. *Illi prodita.*] Signantissime, *prodita*. Socii enim *deficere* dicuntur. *Salust.* *Post defectionem sociorum. Prodere* parentes. *Virgilius, Unus ob iram Prodimur. Deserere* vero, patroni; hinc milites *patriae desertores* dicuntur, qui patriam deserunt, quam defendere debent. *Virgilius. Desertorem Asiae.* * *Prodere*, Festus dicit, est dare et fallere. Et bene hic capi potest eo modo. Interdum *prodere* significat differre, sive elongare, ut ita dicam. *Virg. Prodimur, atque Italis longe disiungimur oris.* Interdum significat *indicare*, quod deberet tegi, et per hoc fallere, ut: *prodidit me voce.* i. e. indicavit, et, quod dicitur, inepte incusavit me. Propterea *proditores* dicuntur, qui decipiunt indicando, quod celare deberent. Filia ergo abs te *prodita* est, quia

22. *Imperium exsequi.*] Ita Plautus, *Amph. I. 1. 106. Nunc pergami heri imperium exsequi.* *Virgilius, Aen. IV. 396. Iam tamen Divum exsequitur.* — *Interemtam oportuit.*] Ex more Graecorum, apud quos liberum erat patri, vel alere partum, vel occidere, teste Aristotele, de *Repub. VII. 16.* Vide omnino *Comment. maiorem.*

23. *Simulare verbis, re ipsa spem dare.*] Eleganter opponuntur *verba* et *res.* *Sallustius, Iug. 48. Verbis pax nunciabatur, ceterum re bellum asperrimum erat.* *Livius, XXXV. 46. Liberanda*

r te vel uti quaestum faceret, vel uti veniret palam.
 ſdo id cogitasti: quidvis satis est, dum vivat modo.
 id cum illis agas, qui neque ius, neque bonum at-
 que aequum sciunt?

ilius, peius; prosit, obsit: nil vident, nisi quod
 lubet.

80

. Mi Chreme, peccavi, fateor: vincor. nunc hoc te
 obsecro,

quanto tuus est animus natu gravior, ignoscentior,

r. 29. Bentl. corr. *Quid cum illis agas.*

r. 32. Bentl. sic refingit: *Quanto tu me es annis gravior, tanto es ignoscentior.* Libri aliquot *santo sis ign.* vel *santo esto ign.* Erasmus, teste Schmiedero, *Quando i. e. quandoquidem,* correxit. Sed offendit istud *natu gravior.* Num *annis gravior?*

missa est illi anui, et per hoc decepta. — 29. *Quid cum illis* s. s.] Amatores designat, qui nihil pensi habent expertes iuris et omnequitatis: ea sola recta putant quae illis liberint. — 31. *Pec- i, fateor.*] Victa mariti argumentis, crimen suum fatetur: et magis mereatur veniam, simplicitatis opinionem inire tentat: et per deprecationem. — * 32. *Quanto tuus est animus na- gravior.*] I. e. peritior propter plures experientias, quas potuisti ere, plus quam ego. Et bene dicit, *gravior natu:* nam maiornatu, i. e. seniores, debent esse *graviore,* i. e. moderatiores et contiores, atque prudentiores, ob maiorem experientiam. Potest etiam capi *natu gravior,* q. d. Tuus animus potuit plura videre, na meus, quum me nativitate praecesserit. Nam fere mariti sunt *graviore* seu maiores uxoribus suis. — *Ignoscentior.*] In aine sic confesso ultimum remedium confugere ad iudicum miser-

ecias re, non verbis, et simulatione. Ita Graecis opponuntur *ἀ-* et *ἴσχυρ.*

27. *Uti quaestum faceret.*] Intelligit quaestum meretricium. Ita And. I. 1. 52. Hec. V. 1. 8. 29. Plautus, Cistell. I. 2. 2. *mihi, magnae quod parti est visium mulierum, Quae hunc testium faciunt.*

28. *Quidvis satis est.*] Ita Plautus, Mil. III. 1. 155. *Com- dalum obsona, ne magno sumtu: mihi quodvis sat est.*

[31. *Vincor i. e. argumentis convincor.* Cic. pro Cluent. c. 44. *virum bonum fuisse Oppianicum.* Liv. XXVII. 11. *Vel Hannibale lice victurus esset.* ubi vid. Gronovius. Phorm. III. 2. 16. *Veris cor.*]

32. *Natu gravior.*] Ita dixit, uti *gravior aetate* Virgilius,

Ut meae stultitiæ iustitia tua sit aliquid præsidii.

Ch. Scilicet equidem istuc factum ignoscam: verum,
Sóstrata,

Mále docet te méa facilitas multa. sed istuc, quid-
quid est,

Quá hoc occeptum 'st caúsa, eloquere. So. Ut stultae et misere omnes sumus

Réligiosae; quum exponendam dó illi, de digito annulum

Détraho: et eum dico, ut una cüm puella exponeret:

V. 43. alii cum cod. Bemb. in iustitia. ¹

V. 36. Bentl. eloquere ex cod. Reg. dedit pro vulg. loquere. Ita e duobus veterrimis, quibus usus est: *Ut stultae et misere omnes* etc.

cordiam. — *34. *Scilicet equidem.*] Ambae hae particulae affirmativae ad maiorem comprobationem. — 35. *Mea facilitas.*] Recte: quia cito uxori veniam dedit. *Facilitas* illius est, qui cito iram deponit. *Clementia* illius, qui nunquam irascitur. — 36. *Qua hoc occeptum.*] Quasi de magna re dixit. *Ut stultae et misere omnes sumus.*] Vituperatio a sexu: mulieres enim consueverunt esse imperitiores viris, et multis superstitionibus detineri. — 37. *Religiosae.*] Superstitiosae. *Religiosus* etiam appellabatur is, qui nimia et superstitiosa sese religione alligaverat: ut hoc loco. —

gravis annis Horatius, *graves aetate* Livius, *aetas ingravescens* Cicero, *annis ingravantibus* Phaedrus dixerunt. Forte huc respexit Ovidius, *Trist.* III. 5. 31. *Quo quis enim maior, magis est placabilis irae.* Eodem sensu Horatius, *Carm.* III. 14. *Lenit albescens animos capillus Litium et rixae cupidus protervae.*

[33. *In iustitia tua* h. e. in lenitate tua. Cic. pro Marcell. c. 6. *haec tua iustitia et lenitas animi florescet quotidie magis.* Sic *iam servitus* pro leni Andr. I. 1. 9. ubi vid. notata.]

[34. *Factum ignoscam.* Sic etiam locuti sunt Plautus *Amphitruo* I. 1. 101. *ignoscamus peccatum suum.* et Virgilius *Cul.* v. 293. *parva si Tartara nossent Peccatum ignovisse.* Frequentius est *ignoscere factum*]

35. *Male docet te mea facilitas multa.*] Ita Quinctius *Declam.* CCLXIX. *Te, sed male, ut sic dixerim, docuit sapientia.*

36. *Misere religiosae.*] Comici *misere* dixerunt pro valde Plautus, *Asin.* IV. 1. 37. *Si magis religiosa fuerit, i. e. superstitiosa.*

37. *De digito annulum detraho.*] Iuvenalis, *Sat.* VI. 27. *de annulo pronubo: de digito pignus fortasse dedisti.*

- moreretur, ne expers partis esset de nostris bonis.
 4. Istuc recte. conservasti té atque illam. *So.* Is hic
 est ánnulus. 40
5. Unde habes? *So.* Quam Bácschis secum addúxit
 adolescéntulam. *Sy.* Hem!
6. Quid ea narrat? *So.* 'Ea lavatum dum ít, ser-
 vandúm mihi dedit.
 ámmum non advórti primum: séd postquam adspexi,
 flico
 gnovi: ad te exsilui. *Ch.* Quid nunc súspicare aut
 ínvenis
 illa? *So.* Nesció; nisi [ut] ex ipsa quaéras, unde
 hunc hábuerit, 45
 potis est reperiri. *Sy.* Interii! plús spei video,
 quám volo.
 tra est, si ita est. *Ch.* Vívitne illa, cui tu dede-
 ras? *So.* Nescio.
7. Quid renuntiávit olim? *So.* Fécisse id quod iús-
 seram.
8. Nómen mulieris cedo quod sit, út quaeratur.
So. Philtère.

V. 40. Bentl. e multis codd. *His is est*, accentu meliore.

V. 45. Faërn. et Bentl. *us* cum Bemb. om.

V. 49. Bentl. nulla ratione indicata *mulieri* correxit.

[De nostris bonis.] Et haec erat superstitio. — 40. *Istuc
 esse.*] *Εἰλανισκός* dictum. — *41. *Hem!*] Syrus timet, ne sibi
 arripiatur auferendi argenti occasio agnitione filiae. Itaque inge-
 . — 42. *Lavatum.*] Secundum antiquos: nos dicimus, *lotum.*
dius Pastorum secundo: *Mane lavaturas sacra petebat aquas.* —
Exsilui.] Ostendit nimiam laetitiam de inventa filia, ideo non
 it *accessi.* — 46. *Plus spei video.*] Nolebat tam cito cognosci
 ma: ne occasio praeriperetur auferendi argentum. *Plus spei.*]

42. *Servandum mihi dedit.*] More solenni; ne inter la-
 tulum corrumperetur. Unde apud Ovid. Amor. II. 15. 23. *annulus
 titur: Me gere, cum calidis perfunderis imbribus artus, Damnaque
 gemma perfer euntis aquas.* [ubi v. Burm.]

48. *Renunciavit.*] Proprie de iis, qui iussi rem exsequi, nar-

Sy. 'Ipsa est. mirum ni illa salva est, ét ego

Ch. Sóstrata,

Séquere me intro hac. *So.* 'Ut praeter spem e
quam timuí male,

Né nunc animo ita ésses duro, ut ólim in toll
Chreme!

Ch. Nón licet hominem ésse saepe ita út volt,
nón sinit,

Núnc ita tempus ést mi, ut cupiam filiam: oli
minus.

V. 52. *in tollendo* Bentl. e Bembin., quod etiam Faërno pl

V. 54. Bentl. *tempus fert mi*, ut Adolph. V. 3, 5. Andr. L
cyr. IV. 2, 13.

Melius est ut non ad Syrum referas, sed ad Sostratam. —
est.] Fatetur Syrus: et intererat ad quaerendas puellas ne
Mirum, ni illa salva.] Non potest credere, periisse at
maxime vellet ob recognitionem Antiphilae. *Ego perii.*] (C
gnita est antequam auferrem argentum. — *53. *Sirei*
nis.] *Nam prudentis est servire tempori.* — 54. *Nihil*
Pro, non, quod auctus divitiis esset.

rant quid gestum sit. Iustinus, XXIV. 6. *Renunciata legi*
sere Galli.

51. *Praeter spem.*] Vide And. II. 6. 5. — *Timor*
Supra III. 2. 20.

ACTUS QUARTUS.

SCENA SECUNDA.

SYRUS.

ista me animus fallit, haud [per]multum a me
aberit infortúnium:

hac re in angustum oppido nunc meae coguntur
copiae:

nisi aliquid video, ne esse amicam hanc gnati rescis-
cat senex.

V. 1. Bentl. *permultum*. Libri omnes *multum*. Sed ita versui syl-
laba deest.

V. 3. Bentl. corr. *aliqui video* vel *aliqua video*, h. e. aliqua via,
ratione, ut saepe Plautus.

1. *Nisi me animus fallit.*] *Recognita Antiphila, Syrus
suis novum quaerit consilium de extorquenda pecunia. Et bene de-
terransem de re aliqua exprimit. Est enim dialogismus acuti ingeni
multa cogitatione versantis. — *2. Ita hercle.*] Q. d. meus
reitus iam pene fusus est; nam coactus est et impulsus in angustias,
conteretur facile, h. e. mei conatus adeo repressi sunt hac re, h. e.
agnitione puellae, ut facile possint contundi ac conteri. Et est
salatio sumta a re militari. *Meae copiae.*] Translatio sumta ab
generatore, qui iam pene fusus ab hostibus se in aliquem tutissimum
tam receperit. *Copiae* numero multitudinis et *ἐπιπλοῆς* de exercitu
itur. *Sallustius: Ex omni copia Castilinae. Virgilius: Et quae sis*

1. *Nisi me animus fallis.*] Iocose repetit verba Sostratae,
tio scenae superioris. — *Haud multum a me aberit infor-
tunium.*] Aliter Plautus, *Bacchid.* IV. 2. 13. *Nas tibi hercle haud
lege est os ab infortunio.*

2. *In angustum oppido nunc meae coguntur copiae.*] *Ar-
tium militaris et imperatorius, uti grandiloquentiam amat Syrus. Id
est, se fere ad incitas esse redactum. Cicero, de Amicit. cap. 5. Ita
retracto res est et adducta in angustum.*

3. *Nisi aliquid video.*] *Ita And.* II. 2. 86.

Nam quód de argento spérem, aut posse póstalea
me fállere,

Nihil ést: triumpho, sí licet me látere tecto abscé-
dere.

Cruciór, bolum tantúm mihi ereptum tám subito e
faúciibus.

Quid agam? aut quid comminiscar? ratio de íntegro
ineundá 'st mihi.

V. 6. Benti. e duobus codd. *Crucior bolum mihi tantum ereptum. Is*
dein: tam desubito e faucibus. Posterius, ut videtur, de con-
jectura dedit.

*me circum copia lustró. *Alii codices habent ita: Meae copias*
coguntur, i. e. constringuntur, in angusto oppido, i. e. in
qua munitione, in quam me recipere necesse fuit. — 5. Triumpho,
si licet me latere.] Verba proprie servorum, quotiens videntur,
quod inceperant, perpetrare non posse. Et εὐφραίνω legendum. —
*6. Bolum.] Translatio ab animalibus, quibus aufertur praeda. *Bolum*
apud Graecos si per o scribitur, significat iactum retis; si per u,
globam terrae, vel frustum cuiusque rei. — 7. Comminiscar.]
Fingam. Inde commentum dicitur. Alibi, Atque illis hoc commentum
*placet. *Ratio.] Nam innuerat unam rationem, h. e. modum ha-*
bendae pecuniae, quae via ubi non processit, aliam inire h. e. excogi-

5. *Triumpho.] H. e. exsulto gaudio. Eun. III. 1. 4. — La-*
tere tecto abscedere.] Manet in allegoria. Exercitus enim in
rebus desperatis pro victoria habet, si latus tegere et sine clade ab hoste
discedere licet. Caesar, B. G. 1. 25. Ex itinere nostros latere aperto
aggressi circumvenire. Sed et gladiatores dicti tegere latus, quod
maxime petebatur, quoties cavebant, ne ictus sibi inferretur. Tibul-
lus, l. 4. 51. Si volet arma, levi tentabis laedere dextra; Saepe doliis
nudum, vincat ut ille, latus. Vel possit Syrus respexisse poenam serro-
rum, qui nudi latera et pendentés caedebantur flagris.

6. *Bolum tantum mihi ereptum tam subito e fau-*
cibus.] Scurrilis locutio, a feris et alitibus translata. Lucilius apud
Nonium: In me illis spem esse omnem, quovis posse me emungi bolo.
Idem: Esurienti leoni ex ore exsculperé praedam. Quod Plautus, Poen.
Prol. 101. dixit: tangere hominem volt holo. Eadem metaphora dixit
Cicero, de servata urbe Roma, Catil. III. 1. Pene ex faucibus sati ere-
ptam. [Bolum proprie est offa canibus obiecta.]

7. *Ratio de integro ineunda.] Cicero, Nat. Deor. III.*

tám difficile 'st, quin quaerendo invéstigari pòs-
siet.

1, si hóc nunc sic incípíam? nihil est. quíd si sic?
tantúndem egero.

sic opinor. nón potest. immo óptume. euge! habeo
óptumam.

10

aham hércle, opinor, ád me idem illud fúgiti-
vum argentúm tamen.

9. Bentl. *ago pro egero em.* Alii *si vel quid delendum iudica-*
runt. Sed recte observat Bentl. *sic ter in actu esse debere.*

neesse fuit. — 8. *Nihil tam difficile 'st, quin quaerendo inven-*
iri possiet.] Sententia genera-
ne certo auctore, quae servis etiam convenit. **Investigare*
licet, quaerendo invenire, ut probat Laurentius. Nunc enim in-
Syrus deliberare, et identidem proponit, et proposita refellit; tan-
inventa bona ratione erumpit in laetitiam. — 9. *Quid, si*
] Qui aliquid incepturi sunt, multa proponere solent, et affir-
et refellere, quod sit faciendum vel relinquendum. **Tantum-*
] H. e. tantum proficiam in hoc faciendo, quantum in alio prae-
iti iam iam confutato. *Tantundem egero.*] Haec consultatio
Syro per ratiocinationem. — 10. *Sic opinor.*] Nam quae
amur, putamus: quae putamus incerta sunt. **Immo.*] Illa ra-
aliquamdiu perfecta, cognovit eam esse bonam, et tunc se corri-
Euge!] Vox laetantis eius qui optimum invenerit consilium. —
Fugitivum argentum.] Facete et ioculariter servili more de
no tanquam de homine dixit.

nita subductaque ratione nefaria scelera meditantes. Vide ad Eun.
29.

8. *Nihil tam difficile 'st, quin quaerendo inven-*
iri possiet.] Eodem sensu dixit Curtius, VII. 11. *Nihil tam*
natura constituit, quo virtus non possit eniti.

9. *Quid si hoc nunc sic incipiam?*] Cicero, Fam. VI.
uid si hoc muto?

11. *Retraham ad me fugitivum argentum.*] Servi fu-
proprie retrahi ex fuga dicuntur, quoties reprehenduntur. Inde
latio facta. Vide Sallust. Catil. 47. [Duker. ad Flor. III. 19.]

ACTUS QUARTUS.

SCENA TERTIA.

CLINIA. SYRUS.

Cl. NULLÁ mihi res posthac potest iam intèrvenire
tánta,

Quae mi aegritudinem adferat: tanta haec laetitia
obórta est.

Dedó patri me nunc iam, ut frugálior sim, quam volt.

Sy. Nil mé fefellit: cógnita est, quantum aúdio huius
vérbá.

Istúc tibi ex senténtia tua óbtigisse laétor.

Cl. O mí Syre, audisti óbsecro? **Sy.** Quid ní? qui
usque una adfúerim.

V. 6. vulgo *audistin'*, quod Bentl. e Bemb. mutavit.

1. *Nulla mihi res posthac.*] *Nimia Cliniae laetitia exprimitur de recognita Antiphila, qua praepeditus vix potest adduci a Syro ut Clitiphoni succurrat. — 2. Aegritudinem adferat.*] Tale est illud, *Deorum vitam adepti sumus. — 3. Dedo patri me.*] *Phaedra dedere hoc loco, quam obsequi. Dedere se vult patri, quemadmodum in hostium potestatem hostes se dedunt. In Andria, Tibi, pater, me dedo, quasi qui vellet contraria. Et deditio in hoste fieri solet Frugalior.*] *Temperantior, si frugalis non exstat, unde descendat vide tu. — 6. O mi Syre.*] A blandimento incipit, ut faciunt q

2. *Mihi aegritudinem adferat.*] H. e. creare vel commovere possit. Ita adferri dicitur *molestia*, Hec. III. 2. 9. *res commoda* Hec. V. 3. 19.

3. *Dedo patri me.*] Ita And. V. 3. 26. Eun. V. 8. 2.

5. *Tibi ex sententia tua obtigisse.*] H. e. ex voto arbitrio. Infra IV. 5. 17. Adelp. III. 3. 17. et 66. Hec. V. 4. 3. Phorm. II. 1. 26. Plautus, Menaechm. V. 9. 89. *Quoniam haec eveniunt, frater, nostra ex sententia.*

I. Cui aequè audisti commodius quidquam evenisse?

Sy. Nulli.

I. Atque ita me Di ament, ut ego nunc non tam meapte causa

actor, quam illius: quam ego scio esse honore quovis dignam.

I. Ita credo, sed nunc, Clínia, age, da té mihi vicissim:

10

am amici quoque res est videnda, in tuto ut collocetur.

I. quid de amica nunc senex. *Cl.* O Iúppiter! *Sy.* Quiésce.

V. 7. Bentl. corr. *Cuiquam aequè aud. et e Bemb. et Victor. commode pro commodius restituit.*

V. 11. Bentl. corr. *videndum.* Recte habet attractio.

idquam speratum consequuti sunt. *Quidni?* Quid nisi audierim?

8. *Meapte.*] Cum ablativo *κατάλιον* additum, ut *nostrapte. so* tamen posuit *mihipte*, pro *mihí ipsi*. — **9.** *Honore quovis gnam.*] Amica etsi impudica est, dummodo amatori placeat, ab commendatur amore eum impellente. — **10.** *Da te.*] Duae par-

orationis. **Cicero: Da te homini. Dare* est quo repetas. *Dedere* ad perpetuum. *Damus* et amicis. *Dedimus* tantum hostibus. —

Nam amici.] Iusta petitio: succurrendum est amico, ne quid incommodi accidat. *Amici.*] Plus gratiae habet, quam si dixisset, *itiphonis*. Et *amicus* animi est: *amator* vero corporis. Et *ama-*

est ad tempus: *amicus* qui perpetuo amat. — **12.** *Ne quid sica.*] *Ἀνοσιώχησις*. — *O Iuppiter!*] Exclamatio terribilis

ne ex nimio gaudio desipientis. *Tanquam Syrus aliquid dixisset, od videretur desipienti vergere in nuptiarum impedimentum. —

7. *Aequè commodius.*] Ita Plautus, Capt. III. 5. 42. *Nec quisquam mihi, aequè melius cui velim.*

10. *Da te mihi.*] H. e. accomoda te vicissim meae volanti. Eun. III. 3. 10. Adolph. V. 3. 52. Cicero, Fam. II. 8. *Da te mihi.* [V. Heins. ad Ovid. Epist. XVI. 161.]

11. *Amici res est videnda, in tuto ut collocetur.*] Cicero, Philipp. XIII. 5. *Ut videatur a vobis Cn. Pompeii filius in trimonio suo collocatus.*

Cl. Antiphila mea, nabet mihi. *Sy.* Siccine mihi interloquere?

Cl. Quid faciam, Syre mi? gaudeo, fer me. *Sy.* Hoc est hercle vero.

Cl. Deorum vitam apti sumus. *Sy.* Frustra operam opinor, sumo.

Cl. Loquere; addio. *Sy.* At iam, hoc non ages. *Cl.* Agam. *Sy.* Videndum est, inquam.

Amici quoque res, *Clonia*, tui in isto ut collocat.

13. *Nubes mihi.*] Hinc omnis laetitia dependet. *Interloquere.*] Hoc loco *inter* non auget, quemadmodum in verbo *interloqui*, *inter* bibis. Est autem *interloqui* impedire et interpellare loquentem. **Interloquere?*] Quasi, *loqueris inter me*, i. e. inter meum sermonem, illum interrumpendo, et in eius medium te interpiciens. 14. *Fer me.*] Id est, *tolera*. Tolerandus est, qui ex amore dicitur, quia amor deus est, et non voluntas: cogit enim hominem ad id quod vult. **Fer me.*] Quia amor et odium, ut testatur A. Gellius, *sunt ferocissimas affectiones. Hercle vero.*] *Vero* ut plurimum ironias convenit. *Virgilius, Egregiam vero laudem et spolia optulit refertis. Sane et vero*, pronuntiandi adiumenta, in verbis negotium habent, licet confessionem afferre credantur. — *15. *Deorum vitam.*] Quae laetitia plena est et felicitatis, nulla admixta tristitia. Et hyperbolicus sermo ab affectione procedens. **Frustra operam opinor, sumo.*] Quod vulgo dicitur, *cipio poenam*, cum tamen poena duntaxat dicatur de punitione. Nam, ut vult Priscianus, a *poena*, *oe* diphthongo in *u* mutata, deducitur *punio*; et ideo non est dicendum, *sumsi magnam poenam pro te*, sed potius *tua causa malum cepi* seu *sumsi labores*, aut, *plurimum tua causa laboravi*. *Opera* autem dicitur *operatio*, *labor*, *industria*. Ideo sic intellige: *Frustra laborabo sermonem apud te facere, cum tu gaudio desipiens aures mihi non praebes*. — 16. *Hoc non ages.*] Id est, *audies*. In *And.* *Hoccine agis? Inquam.*] Verbum hoc vim interdum maximam habet ad adhortationem. Et, *videndum est*, et *vide*, magna aggre-

13. *Siccine mihi interloquere?*] Id *interturbare* vocat Plautus, *Bacchid.* IV. 4. 81.

15. *Deorum vitam apti sumus.*] Expressio summae felicitatis; qualis *And.* V. 5. 4. *Virgilius, Ecl.* IV. 15. *Ille Deum vitam accipiet*. Est autem *apti* ab *apiscor*, uti *a depti* ab *adipiscor*. *Lucilius*, apud *Non.* v. *Apisci: Ut ego effutiam, quod ego te in primis cupere apisci intelligo.* [Conf. *intpp.* ad *Liv.* IV. 3. et *Bentl.* ad *Phorm.* II. 3. 59.]

Nam si nunc a nobis abis, et Baccidem hic relin-
quis,

Senex resciscet illico, esse amicam hanc Clitiphonis:
Cl. abduxeris, celabitur itidem, ut celata adhuc est. 20
Senex. At enim istoc nihil est magis, Syre, meis nuptiis
advorsum:

Cl. Nam quo ore appellabo patrem? tenes, quid dicam?
Sy. Quid mi?

Cl. Quid dicam? quam causam adferam? **Sy.** Quin
nolo mentiare.

Senex. Aperte, ita ut res sese habet, narrato. **Cl.** Quid ais?
Sy. Iubeo.

Cl. Illam te amare, et velle uxorem: hanc esse Clitiphonis. 25

Cl. Bonam atque iustam rem oppido imperas, et fa-
ctu facilem:

Senex. Et scilicet iam me hoc voles patrem exorare, ut celet

V. 19. Bentl. *Noster resciscet illico.* Unus Bembinus *Senex*, quod
etiam Faernus recepit.

V. 20. Bentl. coni. *quid causae adferam.* Sine causa.

V. 24. idem pro *narrato* scripsit *narrare*, ut Syri oratio interrupta
sit, et infinitivus ab *Iubeo* regatur.

V. 25. quia *uxorem*, versus lege, primam corripit eaque licentia est
vix tolerabilis, Bentleius legendum coni. *Illanc amare et velle*
te uxorem: esse hanc Clitiphonis.

Senex dicuntur. Et *inquam* utimur nonnunquam in repetitione supra-
dictorum. — 19. *Noster.*] Cum stomacho. — 20. *Si abduxe-*
ris.] Recte *abduxeris*: nam *abducitur* proprie quod alienum. —
[*Quo ore.*] Sic dicimus, quando aliquid pudendum committimus.
[*Appellabo?*] Si duxero Baccidem. — 23. *Quin.*] Immo; cautus
Senex ea admonet, quae non erunt adversa nuptiis. — 26. *Bonam*
atque iustam.] *Εἰσωνυκός* legendum. * 27. *Scilicet.*] Haec
particula hic indignanter poni potest, ut si quis dicat, *Et quis est, qui*
de me male loqui possit? Scilicet hic ponitur ironice, quasi quod

22. *Quo ore.*] H. e. qua fronte, seu, quo pudore. Scilicet
quia pudor seu verecundia sedem sibi in fronte fixit. Ita Eun. IV. 7.
26. Phorm. V. 7. 23. V. 8. 53. Cicero, in Vatin. cap. 2. *Quam cau-*
sam ad patronos tuos, aut quod os adferes?

Senem vóstrum. *Sy.* Immo, ut rectá via rem narret
ordine ómnem. *Cl.* Hem!

Satin' sánus es, aut sóbrius? tu quídem illum pláne
pródias.

Nam quí ille poterit ésse in tuto? dic mihi. 30

Sy. Huíc equidem consílio palmam do: híc me magni-
fice éfferó,

Quí vim tantam in me, ét potestatem hábeam tantae
astútiæ,

Véra dicendo út eos ambos fállam: ut quum narret
senex

Vóster nostro, istam ésse amicam gnáti, non credit
tamen.

Cl. 'At enim spem istoc pácto rursum núptiarum omnem
éripis: 35

V. 32. Bentr. coní. *tantam astutiae.*

V. 34. Bentr. *esse istam* ex cod. Bemb.

dici solet, *Deus sciat.* Ut alibi: *Id populus curat* scilicet. Et *Virg.*
Scilicet is superis labor est. — *Ut celet senem vóstrum.*] Dici-
mus enim, *celo tibi hanc rem, et celo te de hac re.* Intelligendum,
celet senem de Bacchide. — 29. *Prodis.*] *Prodere* proprie ad pa-
rentes refertur: sed nonnunquam ad eum cui res alterius demandata est
et cuius consilio alter regitur. *Alii legunt, *Perdis.* — *31. *Hic*
consilio palmam do.] Translatio a victoribus, quibus dabatur
palmam. Contrarium est huic illud: *Do manus. Palmam do.*] H. e.
assentio, more paciscentium, qui assentientes *palmam* porrigunt. —
*34. *Non credat tamen.*] H. e. revera sciat contrarium, q. d.
quo decipitur? vel, *Erit pulcrum*, ut dici solet, *deceptio!* ubi quis
credit non decipitur, quod ita erit in tuo patre, quem putas iri falsum

[28. *Recta via rem narrare* idem est quod paulo ante *aper-
ta ut res se habet, narrare.* Vid. Broukhus. ad Propert. II. 25. 46.

[31. *Me effero* i. e. me iacto, glorior. Flor. I. 26. *Manlius*
altius se et incivilius efferentem ab arce deiecit.]

31. *Huic equidem consilio palmam do.*] H. e. palmam
puto et praecipuum hoc consilium. Eun. V. 4. 8. Vide
Phorm. Prol. 17.

32. *Vim in me habeam astutiae.*] Ita dixit, uti Phorm.
2. 57. *Ni vis boni in ipsa inesset formu.*

am dum amicam hanc meam esse credet, non committet filiam.

U fors, quid me fiat, parvi pendis, dum illi consulas.

y. Quid? malum! me aetatem censes velle id adsimularier?

Inus est dies, dum argentum eripio. pax! nihil amplius.

z. Tantum sat habes? quid tum, quaeso, si hoc pater resciverit? 40

y. Quid si redeo ad illos, qui aiunt: quid si nunc coelum ruat?

V. 37. Guyetus et Bentl. *Tu fors. Libri Tu fortasse.*

36. *Meam esse credet.*] Necessario si Chremes Bacchidem sati amicam non crediderit, Cliniae esse crediderit. *Committet.*] Hec de filia *committet* dixit: quia proprie magna *committimus*, et, secundum Donatum, quae salutem in dubio habent. — 38. *Quid? alum!*] *Malum* interiectio est irascentis. *Me aetatem.*] *Aetatem* posuit pro diu. Alibi: *Iam dudum: aetatem, lites factae in eos.* — 39. *Unus est dies.*] Assignat tempus pro ratione. Non ita Chremetem diu credere Bacchidem Cliniae esse amicam. *Pax!*] Verbum comicum, et significat *tantum*. — 41. *Si nunc coelum ruat?*] Verbum usitatum in eos, qui subtimidi in re peragenda

36. *Committet filiam.*] Vide ad And. I. 5. 6.

37. *Quid me fiat.*] Ita And. IV. 2. 26.

38. *Aetatem.*] H. e. per omnem aetatem. Supra, II. 4. 12. de Donatum ad Hec. V. 1. 20. Gr. *διὰ βίον*. Lucilius: *Namque vide, uti multos mensesque diesque, Non tamen aetatem tempestate hac clerosi Laetentur.*

39. *Pax!*] Vide supra II. 3. 50.

40. *Tantum sat habes?*] H. e. contentus es? Ita And. IV. 22. et 27. Eun. III. 2. 32. [*Tantum* interdum minuit potius quam get. Caesar B. G. VI. 35. *praesidii tantum est, ut ne murus quidem igi possit.* Coelius Cic. Epist. VIII. 8. *bellum tantum erit.* Vid. Mart. ad Cic. Epist. ad Div. I. 7.]

41. *Quid si nunc coelum ruat?*] Vani timoris expressio. eundem modum dixit Virgilius, Georg. I. 324. *ruis arduus aether.* Martialis, III. 100. 3. *Imbribus immodicis coelum nam forte ruebat.* de Comment. maiorem.

καρποῦ, καὶ αὐτὸν τὸν κληρὸν, ποὺ ἔστ' ἡμεῖς αὐτοὶ,
deo. — 44. *Age, age.*] Vox consentientis, et qui
nibus callidi servi. *Optime exit.*] Παράδειχον ἔστι :

[42. *Quasi non ea potestas pro quasi id non sit i*
Cic. ad Attic. IV. 2, volui meam potestatem esse vel peti
Idem in Vatin. c. 17. an eris haec optio et potestas tua
ad Sueton. Aug. c. 13.]

43. *Rem facias palam.*] Ita res dicitur *pala*
2. 24. Hec. IV. 4. 91. et fieri. Adolph. IV. 4. 14.
Plautus passim.

ACTUS QUARTUS

SCENA QUARTA

BACCHIS. CLINIA. SYRUS. DROMO.

Ba. **S**ATIS, πόλ, proterve μέ Syri προ
induxέρunt,

n minas quas mihi dare est pollicitas: quod si
 is nunc me
 perit, saepe obsecrans me, ut veniam, frustra
 veniet.
 quum venturam dixero et constituerò; quum is
 certo
 renuntiari, Clitipho cum in spe pendebit animi: 5
 veniam, ac non veniam: Syrus mihi tergo poenas
 pendet.

2. ante Bentl. erat dare pollicitus est.

5. Bentl. corr. *Renuntiabit*. Idem cum Faëro ex cod. Bemb. in
 ante spe pendebis restituit.

Indignatio dependet ex non tradita pecunia. Promissa.] Ci-
Promissa tua memoria teneas. Aliter accipitur, cum dicimus
sa barba; nam promittere est polliceri: et ad magnitudinem nu-
Plautus, Capillum promittam. Promissa.] Dicitur promissio.
Promissio et pollicitatio eandem vim habent; sed
atio maioris asseverationis est. Huc induxerunt.] Inducitur
, cum verbis alterius decipitur. In Andria, Vide quo me in-
 — 2. *Pollicitus.] Pollicemur magis sponte: promittimus*
 — 3. *Ut veniam, frustra veniet.] Pulchra permu-*
iusdem verbi per tempora, quae convenit iratis. — 5. Spe
ebit animi.] Quod est corporis, ad cruciatum animi transtu-
upra visum est quam torqueantur amantes in amicarum expecta-
 — 6. *Ac non veniam.] Mira meretricis calliditas exprimi-*

. *Decem minas.] Sensus est: Decem sunt minae, quas minas*
are pollicitus est. Supra III. 3. 40. [Decem minas quas monente
io eadem constructione, qua Andr. prol. v. 3. populo ut placerent
scisset fabulas. ubi vid. annot.]

. *Constituerò.] H. e. certum tempus dixero. And. I. 5. 34.*
 II. 4. 3. Hec. I. 2. 120. Cicero, Fam. VII. 4. *Si quid constitu-*
um podagra habes, fac ut in alium diem differas. Iuvenal. Sat.*
1. Hic ubi nocturnas Numa constituebat amicae.

. *Pendebit animi.] H. e. incertus erit. Plautus, Merc. I.*
Ego animi pendeo. [Animi pendere est anxium et dubium esse.
 usc. Disp. I. 40. *Expectando et desiderando pendemus animi. Liv.*
 1. *Quid illis nos sollicitis ac pendens animi renuntiari iubeatis.*
 l. Gronovius. Et *pendere simpliciter sic dicitur Plin. Epist. VI.*
 ec. de Benef. VI. 16. ubi vid. Gronovius.]

. *Mihi tergo poenas pendes.] Ita Hec. I. 2. 33. Plau-*

Cl. Satis scíte promittit tibi. **Sy.** Atqui tu hanc iocari crédis?

Faciét, nisi caveo. **Ba.** Dórmiumt: pol ego istos commovebo.

Mea Phrygia, audisti, módo iste homo quam villam demonstrávit

Charini? **Ph.** Audivi. **Ba.** Próximam esse huic fúndo ad dextram? **Ph.** Mémini. 10

V. 8. Benti. ego pol istos comm.

tur; iam cogitavit quemadmodum Syrus videatur apud Clitiphonem v-nus et mendax, ex quo ab illo verberetur. *Mihi.*] In meam ultionem. *Virgilius:* Post mihi non simili poena commissa luesis. — *Poenas pendet.*] Persolvat. *Virgil.* sum pendere poenas Cecropian iussi. — 7. *Satis scíte.*] Hoc cum risu pronuntiandum. *Scitis?* *Pulchre.* In *Andria,* *Scitus puer.* *Promittit.*] Scilicet, venturum. *Hanc credis?*] *Hanc* et ad contemptum et ad odium dixit. Habent enim ista pronomina quandam emphasisin. — 8. *Dormiumt.*] Otiosi sunt et negligentes. *Pol istos commovebo.*] Bene istos, quasi odiosos. In *Eunucho,* *Cum milite isto.* *Virg.* aut quid parat istis? Haec enim pronomina spernentis sunt, odiumque monstrantia. — 9. *Mea Phrygia.*] Hoc est proprium meretricis, ultro excludere amantem, et alium recipere, vel se ad alium conferre. *Phrygia.*] Nomen a regione, sicuti *Lesbia, Andria, Samia.* *Quam villam?* *Villa* domus in agris, quo rustici res vehunt et evehunt. *Virg.* Et iam summa procul villarum culmina fumant. Uterer *Varronis* testimonio ex primo de *Re Rustica* ad *Fundaniam,* nisi notum esset. — 10. *Ad dextram.*] Inducit memorem meretricem, nec oblitam ubi sit et quid agat amans nam huiuscemodi mulieres nil aliud agunt, nil aliud

tus, *Pers.* II. 3. 12. *tax, tax,* tergo meo erit. *Asin.* II. 4. 77. *Pro restructis maledictis poenae pendentur mihi hodie.*

7. *Promittit.*] H. e. minatur. Simili catachresi usus *Plauti* in simili re, pro, minatur, *Epid.* I. 2. 21. *bene promittit.* *Sinon* ap *Virg. Aen.* II. 94. *me, fors si qua tulisset, Si patrios unquam rememsem victor ad Argos, Promisi ultorem, et verbis odia aspera movi.*

8. *Dormiumt.*] H. e. securi sunt, nec verba mea ad animi referunt. Ita *Adelph.* IV. 5. 59. *Phorm.* V. 8. 18. *Coelius Cicero Fam.* VIII. 17. *Vos dormitis, nec haec adhuc mihi videmini intelligi* — *Commovebo.*] Ita *And.* V. 2. 23.

α. Currículo percurrere: apud eum milēs Dionysia ágitat.

β. Quid haec [in]coéptat? Ba. Dic me hic óppido esse invitam, atque adservári:

α. Num aliquo pacto verba me his datúram esse, et ventúram.

β. Perii hércle. Bacchis, máne, mane: quo mittis istanc, quaéso?

α. Ibe, máneat. Ba. I. Sy. Quin ést paratum argéntum. Ba. Quin ego máneo. 15

V. 12. Bentl. corr. *coeptat*, métri gratia. Libri *inceptat*. Nonnulli *haec om.*

tant, quam quomodo aliquid ab amantibus extorqueant. — 11. *Curriculo.*] Hoc loco adverbium, alias nomen. *Apud eum miles.*] Est, de quo superius Syrus, *Nam miserum quendam offendi ibi militem, Eius noctem orantem; haec arte tractabat virum. Dionysia perisat.*] Aliter *agitat* accipitur, quum dicimus *agitat convivia et Dionysia*: et aliter quum dicimus, *agitat vitia. Iuvenalis, Haec ego agitem?* — 12. *Quid inceptat?*] Tanquam de magno facere dixit; nam *inceptare* et *incipere* magnorum est facinorum. *Servari.*] *Custodiri*: vel melius, *suspiciose observari*: ut illud Virgilianum, *Quod superest, coeli menses et sidera serva.* — 14. *Mane, mane.*] Haec singula verba, si diligenter notes, Syri magnam trepidationem indicant: ideo statim de argento mentionem fecit, in quo lis unis pendebat inter Syrum et Bacchidem. — 15. *Quin.*] Pro immo de loco ponitur. *Quin.*] Repetit Bacchis Syri verbum, ut mos est

11. *Curriculo percurrere.*] Ita Plautus, Rud. III. 6. 17. *Exterro curriculo domum.* [Epid. I. 1. 12. *Curriculo occoepi equi.* Mil. Glor. II. 6. 43. *Transcurre curriculo ad nos.*] Et passim alibi. Afranius a Repudiato: *Age, curre cursim ad Numisium occulto.* Est vero *curriculum*, quod cursoribus certantibus emetiendum spatium est praefixum. — *Dionysia agitat.*] Supra I. 1. 110. Hec. I. 2. 18. Ovidius, Metam. VII. 431. *agitant convivia patres.* [ubi v. Burmann.] Suetonius, Claud. 32. *Convivia agitavit et ampla et assidua.*

[12. *Asservari* i. e. invitam teneri. Liv. XXIV. 45. *nocte clausum asservabant.* Andr. V. 2. 24. *cura adservandum vinctum.*]

15. *Argentum.*] Intelligit de pecunia numerata, more comico. Ieterum Bacchis comice iterat Syri istud *quin*.

Sy. Atqui iam dabitur. *Ba.* 'Ut lubet. num ego insto? *Sy.* At scin' quid, sódes?
Ba. Quid? *Sy.* Tránseundum nunc tibi ad Menodimum est, et tua pómpa
 Eo tradúcenda est. *Ba.* Quám rem agis? scelus. *Sy.*
 'Egon'? argentum cúdo,
 Quod tibi dem. *Ba.* Dignam mé putas, quam illi-
 das? *Sy.* Non est témere.
Ba. Etiámne tecum hic rés mihi est? *Sy.* Minimé:
 tuum tibi réddo.

iratorum. — 16. *Num ego insto?*] Fingit se non magnopere tur-
 rare, ut habeat argentum: quemadmodum faciunt hi qui defessim
 diu petendo aliquid. *Sodes?*] Blandientis adverbium. — 18. *Scilicet*
 Ridicule additum: ut sit *eo* loci adverbium. *Quam rem agis?*
scelus.] In *Andria*, *Ubi est illic scelus.* Et ad intellectum, non ad
 verba redigitur; nam et *scelus*, *scelestus* intelligitur. Et plus dicitur
 quam, *scelestus*: ut, *Tu nihil nisi sapientia es. Martial. Non vitiosus*
homo es, Zoile, sed vitium. Argentum cudo.] Ioculariter dicitur.
Cuditur enim pecunia, dum imprimitur. — 19. *Quam illudas?*
 In *Andria*, *Adeone vobis videmur esse idonei, In quibus sic illudam?*
Illudo in te septimo casu: et illudo te accusativo dicimus; dicitur
quoque illudo tibi. Non est temere.] Sic dicitur quando aliqui
 fit non sine magna ratione. — 20. *Hic.*] *In hac re*, ut ad Meno-
 dimum traducar. Et est cum interrogatione legendum, ita ut neget, non

16. *Tua pompa eo tradúcenda.*] Proprie. Respicens se-
 tem pompam Circensem et Triumphalem intelligit ancillarum gregem.
 Plautus, *Mil. I. 1. 67. Ut te quasi pompam illa praeterducerem.* Ovi-
 dius, *Metam. XIII. 699. cineri materno ducere pompam.* Cicero de tur-
 ba proconsulari et apparatu triumpho, quem secum ex provincia adpor-
 tabat, *Att. V. 9. Munus hoc extraordinarium traducamus.* [*Scin' qui*
sodes? subaudi *facias vel facere te velim.* Sic *Phorm. I. 2. 61. Scin'*
quam? quo evadat vide? intellige *Amare coepit.* Alibi plene protulit
 ut *Hecyr. V. 1. 27. Lepida es. sed scin quid volo potius sodes facias?*
Quid? cedo. Bentleyus.] — *Argentum cudo.*] Plautus, *Mostell.*
IV. 2. 11. Tace sis, faber, qui cudere soles plumbeos nummos.

20. *Tecum res mihi est.*] Ita *Eun. IV. 6. 10. et 21. Supra*
II. 4. 8. Plaut. Menaechm. III. 2. 17. Quasi res cum ea esset mihi.
 [*Etiámne est adhuc, amplius, diutius.* Non igitur indignatur, quod
 cum servo sibi res sit, sed quod tam diu et frustra; cum promissa eius,
 decem minae, non appareant. Respondet Syrus: *Minime, diutius: reddo*
tibi tuum, i. e. quod tibi pollicitus sum. Adolph. II. 2. 41. Meum mihi
reddatur. Bentleyus.]

Pae. Eátur. *Sy.* Sequere hac. heús Dromo. *Dr.*

Quis mé volt? *Sy.* Syrus. *Dr.* Quid ést rei?

Sy. Ancillas omnes Baccchidis tradúce huc ad vos própere.

Dr. Quamobrém? *Sy.* Ne quaeras. éfferant quae sécum huc attulérunt.

Pae. Perábit sumtum sibi senex levátum esse harum ábitu. me, ille haúd scit, paullúm lucri quantum efi damni adpórtet. 25

Pae. nescis id, quod scis, Dromo, si sápies. *Dr.* Mutum dices.

missa ea gratia. — 21. *Eatur.*] Cito flectitur, et quia mulier, et meretrix, quae trahitur minimo lucello. *Et *eatur* impersonaliter, *ed. a me, vel, a meis ancillis.* — 23. *Quamobrem?*] Dromo *note tardiusculus non intelligit Syri consilium; de eo superius, Ille tuias servus tardiusculus est.* — 25. *Damnum.*] *Damnum*, rei *malum* vero, hominis. Persolvat Chremes argentum ex fallacia *scis*: quod erit maius *damnum*, quam si permansisset meretrix. — *Tu nescis id, quod scis, Dromo.*] In Eunucho, *Tu pol, nescis, quod scis, nescis.* Non possumus *nescire* quod *scimus*: sed *ut concordia discors.* *Virgil. Sequiturque sequentem. Nescis quod scis.*] Hoc est quod dicitur, *Quod scis, nescis*; proverbiale est, et multum apud Dialecticos tractatum: ut, *facio et non facio*, et, *amicus sum et non sum*, et, *audio et non audio*, et caetera huiusmodi.

24. *Sumtum sibi levatum esse.*] Aliter Cicero, Fam. III. 12. *Leva me igitur hoc onere.*

26. *Tu nescis id, quod scis.*] Vide ad Eun. IV. 4. 54. — *Mutum dices.*] Ita solent, qui tacituros se promittunt. Plautus, *Ter. II. 2. 58. Pae. Ne hoc cuiquam homini edicerem, omnes muti ut loquerentur prius. So. Et edictum est magnopere mihi, ne cuiquam omnino crederem; Omnes muti ut loquerentur prius hoc.*

ACTUS QUARTUS.

SCENA QUINTA.

CHREMES. SYRUS.

Ch. **ITA** mé **Dí** amabunt, út nunc Menedemí vicem
Miserét me; tantum dévenisse ad eúm mali.
Illánccine mulierem álere cum illa fámilia?
Etsí scio, hosce aliquót dies non séntiet:
Ita mágno desidério fuit ei filius:

V. 5. qui in uno cod. deest, subdiditius videtur Bentleyo. Nam *fuit*, sed *est* fuisse dicendum. Praeterea versu abhinc *tantum* rursus recurrere *filius*, et in fine itidem: quod ei nimis videtur invenustum. Sed *fuit* recte dictum. Respicit enim Chremes colloquium antea cum Menedemo habitum. Nec *filius* in *repe* repetitum.

1. *Ita me Dī amabunt.*] *Hic est transacta Syri fallacia, et tandem extorquetur argentum: et idem est Chremes qui fuit in primis comoediae parte; miseretur enim Menedemi, et eius vicem dolet, credens Bacchidem amicam Cliniae esse.* — 2. *Tantum mali.*] Proprius dixisset *damni*: nisi ad aegritudinem animi referas. — 3. *Illánccine mulierem.*] Hoc est quod supra dixi, ista pronominum afferre contemptum et odium. *Cum illa familia?*] Cum stomacho dixit, id quod superius facete Syrus *pompam* appellavit. — 5. *Ita magno desiderio.*] Vix in primis explebile desiderium illius rei est quam diu optavimus: sed eius postea in dies paulatim nos satietas capit.

1. *Menedemi vicem miseret me.* De hac constructione vid. Perizon. ad Sanct. Min. II. 3.

3. *Álere.*] Proprie. And. L. 1. 30. Plautus, *Menaechm.* L. 1. 22. *Illic homo homines non alit, verum educat, Recreatque.* Horat. Serm. I. 3. 11. *alebat saepe ducentos, Saepe decem servos, modo Reges atque Tetrarchas.* — *Familia.*] Intelligit famulorum famularumque gregem. Phaedrus, III. 19. 1. *Aesopus domino solus cum esset familia,* ubi vide Interpretes.

rum ubi videbit tantos sibi sumptus domi
 stiduanos fieri, nec fieri modum,
 stabit rursus ut abeat ab se filius.
 rum optime eccum. Sy. Cesso hunc adoriri? Ch.
 Syre. Sy. Hem!

2. Quid est? Sy. Te mi ipsam iam dudum opta-
 bam dari. 10

2. Videre egisse iam nescio quid cum sene.

V. 7. Benth. corr. *cotidiano* i. e. cotidie. Non opus.

V. 10. Benth. corr. *iamdudum exopto dari*. Videlicet codd. ipsius
exoptabam.

7. *Nec fieri modum*.] Quod plus est; et ad prodigalitem ac-
 lit. — 9. *Eccum!*] In Andria, *Atque eccum; video*. Superius
 ē, *eccum*, *illum* resolvi per adverbia, non per nomina: sed tamen
 undum Donatum *eccum*, quasi *ecce eum*, veteres dixerunt. *Eccum*,
 em: quod apertius significat *ecce eum*, *ecce illum*. *Cesso hunc*
oriri?] Quasi de improvviso alloqui, aggredi. In And. *Hicine*
si imparatum in veris nuptiis Adortus esset? Adoriri dicitur, qui
 insidiis repente invadit. Dictum ab eo, quod corpora aggredien-
 tem exsurgant subito atque increscant. *Hem!*] Interiectio laeti,
 as perturbati. — 10. *Te mihi ipsum iamdudum*.] Lauren-
 s Valla, Vir omnium nostrae aetatis eruditissimus, dicit, *dudum* et
amdudum de parvo tempore dici, unius horae, aut semihorae, aut
 arum horarum, vel ad summum quatuor. Sed Donatus illud Teren-
 num exponens, *Iamdudum: aetatem; lites inter eos factae*, sic in-
 it, Quia *iamdudum* infinitae morae est, addit *aetatem*, ut osten-
 : multum abiisse temporis: ut factum est. *Iamdudum: aetatem*, pro
 ginq̄o tempore. *Lucilius, Ut multos mensesque diesque: Non*
ven aetatem. Aetatem, diu, longinquoque tempore ac prolixo,
 est *aetas*, et quae sequuntur. — 11. *Videre egisse*.] Colligit
 : ex verbis Syri, a quo exoptaretur: credebat enim senex, se a ser-

[6. *Sumptus domi quotidianos fieri*. Benthelius eleganter legit
 nptus domi cotidiano fieri. Veteres saepe pro *quotidis* dicebant *quo-*
 iano intelligentes tempore. Vid. quae diximus ad Rutil. Lup. I.
 11. Verumtamen servari potest vulgata lectio. Nam saepe bina vel
 a epitheta sine copula iunguntur a Terentio. Andr. IV. 5. 35. Vid.
 rmann. ad Sueton. Aug. c. 81. et ad Lucan. X. 229.]

7. *Nec fieri modum*.] H. e. finem. Plautus, *Menaechm.*

1. 8. *Nam quid modi futuram est illum quaerere?*

Sy. De illó quod deditur? *dictum ac factum reddidi.*

Ch. Boná fide? *Sy.* Bona fide. *Ch.* Non possum pati,

Quia tibi caput demulceam, accedo; hinc, *Syr.*

Faciam boni tibi aliquid pro ista re, si laboras.

Sy. At si scias, quam scilicet in mentem venisti.

Ch. Vah, gloriare evenisse ex sententia?

Sy. Non hercle vero: verum dico. — *Ch.* Dio, quid est?

Sy. Tui Clitiphonis esse amicam hanc Baccuchem:

V. 18. *Bentl.* sic distinguit: *Syr.* *Bona fide.* *Ch.* *Heracle vero sum p.* etc.

vo non optari, nisi gratia fallaciae in Menodotum. — 12. *Ad factum reddidi.*] Secure et cum magna audacia pronuntiat: et plus est quam si dixeret, feci. — *18. *Bona hercle.*] *Heracle* ornativa particula. In *Andria*: *Puer hercle es.* Hoc loco potest esse affirmativa. — 14. *Caput demulceam.*] Magni blandimenti signum, quod fit, quies in re optata domino servus ex sententia obsequitur. — 15. *Boni aliquid.*] Non dicit quid: ut eum laetiozem reddat, et in spe magis boni detineat. — 18. *Heracle vero.*] Adverbia sunt confirmativa. *Non hercle vero: verum dico.*] Negat se gloriari, et se verum cum fatetur: ut hi, qui re magna peracta, fingunt se non gloriari, ut sint maioris fidei et auctoritatis. — 19. *Tui Clitiphonis.*] *Be*

12. *Dictum ac factum reddidi.*] Vide ad *And.* II. 3. 7.

13. *Bonan' fide?*] Formulæ speciem habet. *Plautus*, *And.* IV. 10. 42. *Ev.* *Dic bona fide: tu id aurum non surripuisti?* *Ly.* *Bona fide* *adolevisset.* ubi vid. *Dukerus.*] — *Non possum pati, quia.*] Elegans formula, pro qua *Eun.* V. 2. 20. *Vis me consineo, quia.* Eodem sensu, *facere non possum, quin; nequeo mihi temperare, quomodo.* *Cicero*, *Apuleius*, *Plautus*, et *Plinius* dixerunt.

14. *Tibi caput demulceam.*] *Lucilius*, XXIX. 25. *Hic mihi me videt, subblanditur, palpatur, caput scabit, pedes legit.* *Palladius*, *Mertio*, *Tit.* XII. de domandis bobus: *Tunc appellationibus blandis et illecebris oblatorum ciborum non a latera, neque a tergo, sed a fronte accedens bubulus admulceat.*

15. *Faciam boni tibi aliquid.*] Ita *Adelph.* V. 5. 5. et V. 6. 8.

17. *Ex sententia.*] *Supra* IV. 3. 5.

Menedemo dixit Clinia: et ea grátia 20
 meam ádduxisse, né tu id pensentisceres.

Cl. Probé. *Sy.* Dic sodes, *Ch.* Nimum, inquam.
Sy. Immo sí scias.

Cl. pórró ausculta, quód superest falláciae.
 me ipse dicet tuám vidisse filiam:

Ch. sibi complacitam fórmam, postquam adspéxe-
 rit. 25

Cl. nunc cúpere uxorem. *Ch.* Módone quae inventa ést?
Sy. Eam.

Cl. quídem iubebit pósci. *Ch.* Quamobrem istúe, Syre?
Sy. prórsus nihil intélligo. *Sy.* Vah! tárdus es.

V. 21. Bentr. *Se eam traduxisse:* videlicet ne se desideretur. Sed pronomina personalia ita saepe reticeri, ad Andriam et Eunuchum observatum est.

V. 22. *si scias* Bemb. et Vatic., quod Faern. et Westerh. comprobant. Ceteri libri *sic satis*, probante Bentleio.

V. 23. Bentr. *quid super falláciae est.* Nimirum quattuor ipsius codd. *quid* et cod. Lindenbr. *quod super fallaciae est.*

V. 24. Bentr. corr. *Se deinde dicis tuam vidisse filiam.* Nam *Sese ipse*, inquit, putidum et insulsum. Quis enim alius hoc dicit? Sed recte habet.

V. 25. Bentr. ex codd. suis *prorsus.*

: quod superius Syrus, *Qui vim tantam in me, et potestatem habeam tuae astutiae, Vera dicendo, ut eos ambos fallam.* Inferius Chremes *et* credit Menedemo Bacchidem Clitiphonis esse amicam. — 22. *Im- sic satis.*] *Sic* dixit, ut qui suspicaretur a Chremete dictum, *nimum* inquam, non serio, sed ioco. — 24. *Tuam vidisse filiam.*] Neque hoc Menedemo crediturus est Chremes, dum dicit *infame*, *Et illum aiunt velle uxorem.* — 27. *Iubebit posci.*] Id est, *petimus* aliquid precario: *poscimus* imperiose: *postulamus* iure. — 28. *Prorsus nihil intelligo.*] *Prorsus* pro eo quod est *nino*. Sunt qui conjunctionem velint. Vel *prorsus, certe, recte, &c.* Et dicitur quasi *porro versus*; nam *prorsum* est porro *versum*, id est, ante *versum*. Hinc et *prorsa oratio*, quam non inflaxit *atlena*. *Hui.*] Interiectio mirantis. Et hoc cum gestu servili, et

25. *Complacitam formam.*] Ita And. IV. 1. 21.

27. *Posci.*] Nimirum, in matrimonium.

V. 29. ante Bentl. erat *ei*.

V. 32. Bentl. corr. *Nam quamobrem?* ut Eun. V. 1

V. 33. Bentl. pro *in perpetuum illam illi ut d. de s*
ut illam illi daret, praeter necessitatem et nim
codd. aliquot *perpetuo* habeant.

V. 34. Bentl. corr. *non meum simulatio*. nescimus
certe huic lectioni non patrocinantur.

leviori personae congrue dictum. — 29. *Argen*
Sollicet a Menedemo; inferius Chremes, non immemor
demo dicet, *Et illum aiunt velle uxorem: ut quum*
qui aurum, et vestem, atque alia, quas opus sun
30. *Qui.*] Pro quo. — 31. *Nec spondeo.*] Pro
des pater puellae: *despondet* pater adolescentis. In
despondi. — 32. *Fugitivo dabo?*] A conditione
vituperat: nam *fugitivi* proprie *servi*. Unde in edic
lium titulus est *servorum fugitivorum*, *Si quis fug*
*noxave solutus non sit. *Homini fugitivo.*] *Di*
vus, et *servus fugitivus*, non *fugitivus servus*, qui
fluum, ut testatur Quinctilianus. Ergo dicendum,
vel *fugisvus*, sine additamento. — 33. *Non*
Virg. Connubio iungam stabili, propriamque dicabo.

30. *Aurum atque vestem.*] Ita supra II.

tu istaec tua misceto, ne me admisceas. 35

o, cui daturus non sum, ut ei respondeam?

Credēbam. *Ch.* Minime. *Sy.* Scīte poterat fieri, ego hōc, quia dudum tū tantopere iūsseras,

coēpi. *Ch.* Credo. *Sy.* Caeterum equidem istūc, *Chreme,*

qui bonique facio. *Ch.* Atqui cum maxime 40

lo te dare operam, ut fiat, verum alia via.

Fiat. quaeratur aliud. sed illud, quod tibi

xi de argento, quod ista debet Bacchidi,

nunc reddendum 'st illi. neque tu scilicet

o nunc confugies: quid mea? num mihi datum 45

est?

um iussi? num illa oppignerare filiam

esuo, quae omnes annos cum marito exigit. — 35. *Tua misceto.*] Verba probi viri, qui non vult adhaerere consilio alterius in re non probabili. — 36. *Cui daturus non sum.*] Argumentum ab *esuo*. Non aequum, non leges ipsae concedunt, ut quis pater filiam *qui spondeat*, deinde deneget. — 39. *Istūc Chreme.*] In re non probabili vult inire opinionem optimi servi, qui domino bona fide merem gerat, et pro viribus obsequatur. — 42. *Fiat: quaeratur aliud.*] Astute et callide in omnibus assentitur hero: quia iam lenibus verbis extorquebit argentum. — 45. *Et nunc confugies.*] *Id est*, ad rationes quas statim callide subiicit; magna vis est persuasionis: quoniam non prius amovemus ea quae is responderet, a quo ali-

35. *Ne me admisceas.*] Ita infra V. 2. 22.

40. *Aequi bonique facio.*] Vide de hac constructione *Perizon.* ad Sanct. Min. IV. 7. 2. — *Cum maxime.*] Sensus est, *Ita nunc volo, ut cum maxime volo.* *Adelph.* IV. 1. 2. *Phorm.* I. 4. 27. *Florus*, IV. 1. 3.

[45. *Et nunc confugies* i. e. hoc excusationis causa dices, hoc effugium quaeres. *Cic. Verr.* III. 83. *An quoniam, hoc cum non audeas dicere, illuc confugies.*]

46. *Oppignerare.*] *Pignerare* et *oppignerare* est dare pignori, opponere pignori; sed *pignorari*, capto pignore sibi quem obligare. *Martialis*, II. 57. 7. *Oppignaverit Claudii modo ad mensam Vix octo nummis annulum, unde coenaret.*

Meám, me invito, pótuit? verum illúd, Chreme,
Dicúnt, Ius summum saépe summa málitia est.

Ch. Haud fáciam. Sy. Immo, aliis sí licet, tibi nóa
licet.

Omnes te in lauta, et bene aucta parte putant. 50

Ch. Quin égomet iam ad eam déferam. Sy. Immo
filium

Iube pótius. Ch. Quamobrem? Sy. Quía enim in
hunc suspíció 'st

Transláta amoris. Ch. Quíd tum? Sy. Quia vidé-
bitur

Magis vérisimile id ésse, quum hic illi dabit.

V. 47. Bentl. corr. *vere illud*, Chr. Praeter necessitatem.

V. 50. Bentl. sic refinxit: *Omnés te in lauta esse et bene aucta re
putant.*

quid petimus. — 47. *Me invito, potuit?*] Haec pro Chremete
essent, et iure non teneretur reddere id argentum. — 50. *In lau-
ta.*] Non decet eum qui lautae vitae sit et splendidae, in omnibus iu-
ris rigorem observare, nam qui ad unguem ius servant, asperi, difficil-
es, et tenaces multis videntur. — 51. *Egomet.*] Senex gloriae ca-
pidus, adeo flectitur verbis Syri, ut ad meretricem cum argento festi-

[47. *Verum.* Bentleius edidit *vere*. Sed *verum* aliquando pro
vere ponitur. Liv. XXXV. 19. *Id me verum dicere, pater Hamilcar et
Dii testes sunt.*]

48. *Summum ius saepe summa malitia est.*] Aliter ci-
tat Cicero, Off. I. 10. *Summum ius, summa iniuria, factum est iam
tritum sermone proverbium.* Columella, I. 7. *Nam summum ius anti-
qui summam putabant crucem.*

50. *In lauta et bene aucta parte.*] Decius Laberius,
Rectore: *Ne in re bona videam esse nequam filium.* Cicero, Catil. IV.
9. *Auctas exaggeratasque fortunas.* [Omnes te in lauta et bene aucta.
Palmerius legit omnes te in lauta et bene uncta parte putant, quae con-
iectura placet Burmanno ad Petron. c. 43. p. 196. sed non mutanda vox
aucta. Nam recta et latina sunt *augeri opibus, auctus re, fortuna* etc.
Flor. IV. 2. 10. *Vellet auctiores opes.* ubi vid. Dukerus. Verum vox
parte merito suspecta est viris eruditis. Bentleius reponit *et bene aucta
re putant*, ut Horat. Epist. I. 16. 68. *Semper in augenda festinat et ob-
ruitur re.*]

simul et conficiam facilius ego, quod volo. 55
 me adeo adest, abt; éffer argentum. Ch. 'Effero.

V. 55. Bentl. *Et simul.*

Ita cupiat. — 55. *Simul et conficiam.*] Hoc loco pro *efficiam* mutitur: quo saepius in hac significatione *Cicero* utitur. Ab hoc, *constum*, proprie verbum convenit gladiatoribus his, qui gravissimis vulnibus occubuerunt. *Cicero* in *Catillinam*, *Gladiatorum illi confecto es meo.*

55. *Conficiam.*] Intelligit argentum. Ita *Phorm.* I. 1. 4.

ACTUS QUARTUS.

SCENA SEXTA.

CLITIPHO. SYRUS.

(secum) NULLA est tam facilis res, quin difficilis siet,
 iam invitus facias. vél me haec deambulatio,
 iam non laboriosa, ad languorem dedit.

1. *Nulla est tam facilis res.*] Hic exprimitur amantis constantia, qui ob nimium amorem *Syro* in re sua irascitur: dehinc paulo ronto illum demulcet. *Quin.*] Pro, quod non. *Difficilis.*] ic illud contrarium, *Nihil difficile homini volenti.* — 2. *Vel me ec.*] *Vel* modo non est disiunctiva coniunctio, sed pro *etiam* potest, ut apud *Virgilium*, *Vel Priamo miseranda manus.* Haec *deambulatio.*] Quae facilis et non laboriosa; nam *deambulatio* homini

1. *Nulla est tam facilis res.*] At contra, teste *Ovidio*, *ior.* I. 2. 10. *Leve fit, quod bene fertur, onus.*

3. *Ad languorem dedit.*] *Plautus*, *Asin.* III. 2. 28. *Ubi pro ad languorem tua duritia dederis octo Validos lictores ulmeis afftos lentis virgis.*

Nec quidquam magis nunc métuo, quam ne dem
Miser aliquo extrudar hinc, ne accedam ad Ba-
dem.

Ut té quidem omnes Di Deae[que], quantum
Syre,

Cum tuo isto invento cumque incepto perduint!
Huiusmodi res semper comminiscere,

Ubi me excarnifices. *Sy.* 'I tu hinc quo dignus
Quam pene tua me perdidit protervitas!

V. 6. Bentl. *que* metri causa delevit. In codd. *quidem* s
riat.

V. 9. Bentl. corr. *ibin hinc quo dignus es*. Num forte
excidit *ian*?

potius voluptatem quam laborem affert. — 6. *Ut te omni-
dem Di.*] Improvidus adolescens non considerat quid a Sy-
suam peractum sit, sed omnia ad voluptatem suam refert. —
invento.] Cum contemptu atque odio haec pronuntiantur
istoc invento, cumque incepto.] Quasi de magno
nam *inceptum*, et *inceptare*, et *incipere*, magnorum est f
Perduint.] Et antiquum est, et Plautinum. — 8. *Com-
re.*] Pro *comminisceris*, id est, *figis*; hinc *commentum*. *A
que ipsi hoc commentum placet.* — 9. *Excarnifices.*] *T
excarnifices* dixit, hoc est, *excruces*. *Excarnifi
ductum est a carnifice*. *Carnifex* est, qui carnes ex homine
caro dicta est, eo quod careat anima. Et *caro* proprie dicitur
rum. *Virgil. Et corpora luce carentum*. Vel *caro* sit dicta q
Virgil. Bolloque caduci Dardanidae. Quod iam scilicet sine
et cadat. *I tu hinc.*] Et hic secure exclamat: quod iam
argentum. — 10. *Protervitas!*] Importunitas, vel]

6. *Di deaeque quantum est.*] H. e. quotquot s
Plautus, Aul. IV. 10. 55. *Ut illum Di immortales omnes deaeq
tum est, perduint!* Bacchid. V. 2. 51. *Senex optime, quant
terra.* [Catull. III, 2. *quantum est hominum venustiorum.*]
7. 10. *Quanta haec mea paupertas est.* Sic *quidquid dicitur
cunque.* Horat. Epod. V. 1. *O Deorum quidquid in coelo regit
25. quidquid Deorum est.* Vid. Drakenb. ad Liv. XXXII. 37. 5.]

7. *Cum tuo istoc invento.*] Vide ad And. V. 4. 34

9. *Ubi me excarnifices.*] H. e. quibus rebus n
nifices. Solent comici adverbiiis uti pro relativis. Plautus n
terva, versu 5. *Huiusmodi paucas poetae reperiunt comedias,*

V. Vellem hércle factum: ita méritus. *Sy.* Meritus! quómo do?

V. me istuc ex te prius aúdivisse gaúdeo, iam argéntum haberes, quód daturus iam fui.

V. Quid igitur dicam tibi, vis? abiisti: mihi manum adduxti, quám non liceat tângere. 15

V. Iam nón sum iratus. séd scin' ubi nunc sit tibi Bâcchis? *Cl.* Apud nos. *Sy.* Nón. *Cl.* Ubi ergo? *Sy.* Apud Clíniam.

V. Perii! *Sy.* Bono animo es: iam argéntum ad eam déferes,

V. 11. Bentl. *meritu's*, i. e. *meritus es*.

V. 14. Bentl. corr. *Quid igitur tibi vis dicam? adisti mihi manum.*

Nimirum *Adire manum alicui* Plauto est *fallere, decipere, os sublinere, porrecta manu aliquid, quasi daturus sis, ostendere.* Hoc vero Syrum fecisse ait, qui se Bacchidem huc adducturum ostentaverit, quam tamen iam contrectare non liceat. Sed haec coniectura, quamvis ingeniosa, tamen non est necessaria.

Protervitas, levior est quaedam contumelia: *procacitas*, maior: *petulantia*, maxima. — 11. *Ita meritus.*] *Meretur* quis et bonum et malum. Et *mereri* et *promereri* est praestare beneficium. *Virgilius*, *Quique sui memores alios fecere merendo.* Et idem, *Nunquam, regina, negabo Promeritam.* — 12. *Ex te prius audivisse gaudeo.*] Sic fingimus, quando sumus collaturi beneficium in aliquem, et quicquam audimus quod non placet, nec tamen nos infensos reddat. — 15. *Non liceat tangere.*] Nimiis est ardor in adolescente, cum videat amicam, nec tamen *tangendi* facultas datur. — 16. *Iam non sum iratus.*] Non potest prae nimia laetitia diutius reticere quod fecerit. *Iratus.*] *Iratus* est ex causa: *iracundus* ex moribus. *Scin' ubi nunc sit?*] Haec interrogatio gaudentis est, et cui omnia ex voto successerint. — 18. *Perii!*] Haec vox est amantis, aliquid mali suspicantis. *Quia amantibus omnia sunt suspecta. *Iam argentum.*] *Iam* nimiam velocitatem significat. *Deferes.*] In alia significatione accipitur illud Olympiadis ad Alexandrum, *Amabo, inquit, mi fili, quiescas, neque deferas me.* Hinc *delator.* —

meliores fiunt. — *I tu hinc, quo dignus es.*] Plautus, *Menaechm.* III. 2. 50. *Non tu abis, quo dignus es?*

Quod ei es pollicitus. *Cl.* Garris. unde? *Sy.* A tuo patre.

Cl. Ludis fortasse me. *Sy.* Ipsa re experibere. 20

Cl. Nae ego fortunatus homo sum! deamo te, *Syre.*

Sy. Qua causa id fiat. obsecundato in loco.

Sed pater egreditur. cave quidquam admiratus sis:

Quod imperabit, facito: loquitor paucula.

- V. 22—24. ordine perturbati sunt. Omnes evanescunt difficultates, ubi versum 23. ante 22. locaveris, quod Muretus suavit Bentleio displicuit. *Cave*, inquit servus, *quidquam admiratus sit, qua causa id fiat*: sc. quod pater tibi decem minas det ad Bacchidem deferendas.

19. *Garris.*] Tanquam avis, unde *garrulus*. Et *garrire* is dicitur, qui inaniter loquitur. — 20. *Experibere.*] Antiquum est: nos dicimus *experire*. *Juvenalis*, *Experiar, quid concedatur in illis* etc. — 21. *Nae ego.*] *Ne*, id est valde. *Deamo te, Syre*] Id est, valde amo. *De* hoc loco auget: alias diminuit. — 22. *Qua causa id fiat.*] Ut argentum habeamus, quod ad Bacchidem deferas. *Obsecundato in loco.*] *Obsecundare* est omnia ad alterius nutum facere. — 24. *Loquitor paucula.*] *Paucula* dixit, non *pauca*: et sic maiorem vim admonitio ista habitura est; nam *paucula* coram patre loquetur Clitipho.

19. *Garris.*] Vide ad *Phorm.* III. 2. 11.

20. *Ludis fortasse tu me.*] Ita solent, vix credentes rem laetam sibi nunciatam veram esse. *Adelph.* IV. 5. 63. [*Experibere* antiquae pro *experire*, ut scen. seq. v. 5. *opperibere* pro *opperire*.]

21. *Deamo te.*] Grati animi expressio. *Eun.* I. 2. 106. *Supra*, II. 3. 119. *Adelph.* V. 8. 23.

22. *Obsecundato in loco.*] Simile praecceptum vide *And.* IV. 3. 20. Est autem *obsecundare* omnia alicui secunda et subservientia dicere et facere. *Plautus*, *Truc.* IV. 1. 3. *tempus ei rei secundes*.

ACTUS QUARTUS.

SCENA SEPTIMA.

CHREMES. CLITIPHO. SYRUS.

Ch. UBI Clitipho nunc [est]? **Sy.** 'Eccum me! inque. **Cl.** Eccum híc tibi!

Ch. Quid rei esset, dixti huic? **Sy.** Dixi pleraque ómnia.

Ch. Cape hóc argentum, ac défer. **Sy.** Hei, quid stás? lapis!

Quin áccipis? **Cl.** Cedo sáne. **Sy.** Sequere hac me ócius.

Tu hic nós, dum eximus, ínterea opperibere: 5
Nam níhil est, illic quód moremur díutius.

V. 1. Bentl. *est* delendum censet. Nam *Clitipho* non potest ultimam corripere. Unus ex Regiis: *Ubi nunc iam est Clitipho?*

V. 3. Bemb. *li* pro *Hei*. Hinc Faërnus et Bentl. *I* dederunt.

1. *Ubi Clitipho nunc est?*] *Egreditur Chremes cum argenteo. Eccum me! inque.*] *Syrus subilicit verba Clitiphoni, quas patri respondeat. Inque.*] Raro alibi praeter inquam et inquit reperies. [*nque.*] Id est, *dic.* — 2. *Pleraque omnia.*] Hic adiectio in primo posita est loco. Adiectiones vero, aut in prima parte orationis, aut in ultima adiiiciuntur. Hic ergo *pleraque* ex abundantia positum est. *Omnia* necessario additum in ultimo, sicut *interea loci, interibi.* — 3. *Quid stas? lapis!*] Hoc dictum in ignavum. Illa vero, *caudex, stipes, asinus,* in stultum. — 4. *Quin.*] Pro, *curson.* — 5. *Opperibere.*] Antiquum est, sicut *esperibere.* —

2. *Pleraque omnia.*] Vide ad And. I. 1. 28.

3. *Lapis.*] Hominem stupidum *lapidem* vocabant. Ita infra, V. 1. 44. Hec. II. 1. 17. Plautus, Merc. III. 4. 46. *egomet credidi Homini docto rem mandare, is lapidi mando maximo.* Mil. IV. 2. 33. *Nullum est hoc stolidius saxum.*

7. *Minas quidem.*] Inducitur tenax senex circa re-
conqueritur de damno, quod illi acciderat de inventa fi-
alimentis.] Nam crediderat anum illam oppignerass
— 9. *Alteras.*] Id est, *tosidem.* — 10. *Porro*
bium ordinis: alias temporis. Haec adposcunt.] *pro*
haec. In Eunuchis, *Continuo haec adornant, ut*

9. *Ornamentis.*] Videtur notari supellex,
bus instruenda et ornanda erat. Suetonius, Vitell. 14
sui, filiam splendidissime maritavit, dotavitque eei
[*Haec ornamentis consequentur alteras i. e. mox al*
Bacchidi pro ornamentis solvendae sunt. Sic locum
Bentleius. *Ornamentorum* nomine comprehendi potes
muliebris. Vid. Brisson. de Verbor. Significat. s. v.]
h. l. „*Ornamenta* sunt vestimenta. Ceterum in vendi
mancipiorum separatim olim agebatur; tantum dabis;
tantum pro vestimentis sive ornamentis: ut hodie i
phalerae et ephippia separatim aestimantur. Cfr. Plau-
Curc. II. 3. 65. Pers. IV. 4. 119. Recte ergo opinati
ras decem minas pro ornamentis sive vestimentis Bacch-
verterunt interpretes) adhuc sibi solendas esse.“

10. *Haec talenta dotis adposcunt duo.*
dixit pro *haec.* Ita Phorm. V. 3. 23. *Adposcunt*
si in eandem summam. Postremo *dotis* notat *doti-*
tus, Cistell. II. 3. 19. *Unde sibi talenta magna viginti.*
Vide Periz. ad Sanct. Min. II. 3. 7. [Porro *haec tal*

ihī nūnc, relictis rébus, inveniéndus est
iquis, labore invénta mea cui dém bona.

one, *Haec illae erant isiones. Talenta duo.*] In sequentibus di-
t, *Duo talenta pro re nostra ego decrevi esse satis.* — 12. *Relictis*
nibus.] Positis omnibus aliis negotiis. — 13. *Labore in-*
nta.] Proprie, *parta.*

1. *More hoc fit, atque stulte, mea sententia.* [*Quam multa etc.*
ellorem huius loci lectionem conservavit Eugraphius, et ex eo resti-
erunt viri doctissimi: *quam multa iusta iniusta fiunt moribus i. e.*
am multa sive iusta sive iniusta fiunt moribus et in communi vita
minantur. Adolph. V. 9. 33. *Quia non iusta iniusta prorsus omnia*
nino obsequor.]

12. *Relictis rebus.*] Vide ad And. II. 5. 1.

ACTUS QUARTUS.

SCENA OCTAVA.

MENEDEMUS. CHREMES.

e. **M**ULTO ómnium nunc mé fortunatissimum
ictúm puto esse, gnáte, quum te intélligo
resipisse. *Ch.* Ut errat! *Me.* Té ipsum quaerebám,
Chreme.

ervá, quod in te est, filium, et me, et fámiliam.

V. 1. Bentr. e vett. editt. et codd. *me nunc* quia *nunc* in arsi esse de-
beat.

1. *Multo omnium nunc me.*] *Hic est iucunda expositio er-*
is senis de verbis Syri, qui Menedemum credit decipi, dum ipse de-
situr. — 3. *Ut errat!*] *Virgil. Ut vidi, us perii.* — 4. *Fi-*

3. *Resipisse.*] H. e. cum bona mente in gratiam rediisse:
cero, Att. IV. 5. *Vis aliquando te auctore resipui.* Dicit autem hoc
rediens Menedemus Cliniae, qui intus est. [*Resipisse* antiquae pro

Ch. Cedo quid vis faciam? *Me.* Invenisti hodie filiam.

Ch. Quid tum? *Me.* Hanc uxorem sibi dari vult Clinia.

Ch. Quaeso, quid tu hominis es? *Me.* Quid [est]?
Ch. Iamne oblitus es,

Intér nos quid sit dictum de fallacia?

Ut ea via abs te argentum auferretur. *Me.* Scio.

Ch. Ea res nunc agitur ipsa. *Me.* Quid dixti, Chreme?

[Erravi. sic res acta 'st. quanta spe decidi!]

V. 6. ante Bentl. erat *sibi uxorem*. Mutavit ex codd.

V. 7. Bentl. *tu* delet. Idem metro postulante, *est* cum codd. non extinxit.

V. 10. B. pro *Quid dixti dedit* *Quid narras*, quod solus habet Benbin.

V. 11. in Bemb. recte deest. Fictus videtur, Bentleio indice, ex ll. 3. 9. * Verba v. 12. *Imo-Clitiphonis est amica* Bentl. ad precedentem Menedemi sermonem trahit, cum Bemb. legens *quae apud me est*. Inde ab *Ita aiunt* usque ad *quae opus sunt con-*

lium.] *Filium* prius nominavit, in quo omnis cura patris erat. — 7. *Quaeso*.] Modo obiurgatorium est. *Quid hominis es?*] In Eunuchis, *Quid istuc, inquam, ornati est?* Scire nos convenit, cum recto casu profertur interrogatio, non esse contumeliosum. Ut si dicas, *Quis hic homo est?* Si autem in obliquo, contemptum significari videtur. *Quid hoc est hominis? quid mulieris? quid ornatus?* — 10. *Ea res nunc agitur ipsa*.] Et ex hoc credit eos inter se finxisse Cliniam amare Antiphilam. — 11. *Sic res acta 'st.*] Ut decipiaris. Et haec quidem cum contemptu interrogat; nam et hoc fictum esse credit. —

resipuisse. Sic *sapisset* pro *sapisset* apud Plaut. Rud. IV. 1. 8. *Patris magis sapisset, si dormivisset domi*. De verbis, quae duplicem coniugationem habent vid. Vossius de Analog. III. 32. p. 314. *Resipiscere* est ad meliorem mentem redire.]

7. *Quid tu hominis es?*] Explicat Calphurnius, verbis Donati ad Eun. II. 2. 6. Ita Hec. IV. 4. 21. — *Ea via abs te argentum auferretur*.] Phorm. III. 2. 28. V. 8. 48. Plautus, Epil. II. 2. 9. *Ipsi hi quidem mihi dant viam, quo pacto ab se argentum auferam*. Cicero, Fam. VI. 12. *Perceleriter se ablaturum diploma*.

10. *Ea res nunc agitur*.] Ita Hec. V. 4. 8.

11. *Quanta spe decidi*.] Vide supra II. 3. 9.

Immo haec quidem, quae apud te est, Clitiphonis est

ca. *Me.* Ita aiunt. *Ch.* 'Et tu credis? *Me.* 'Omnia.

Et illum aiunt velle uxorem, ut quum desponderim,
, qui aurum ac vestem, atque alia, quae opus sunt, comparet. 15

Id est profecto! id amicae dabitur. *Ch.* Scilicet irum. *Me.* [V]ah! frustra sum igitur gavisus miser. Ivis tamen iam malo, quum hunc amittere.

Id nunc renuntiem abs te responsum, Chreme, sentiat me sensisse, atque aegre ferat? 20

Aegre? nimium illi, Menedeme, indulges. *Me.* Sine.

Optum est: perfice hoc mihi perpetuo, Chreme. Dic convenisse; egisse te de nuptiis.

paras omnia tribuit Chremeti, sermone continuo, nec ullis respondendi vicibus interrupto.

14. Bentl. corr. *Et illam aiunt v.*

17. *Vah* cum Bentl. in *Ah* mutandum. Praeterea ille corr. *Datum iri* pro *Daturum*. Sed ommissio pronominis omni caret offensione.

[*Ita aiunt.*] *Ita aiunt*, de re dicimus, quam volumus esse m. — 16. *Id est profecto.*] Fingit se credere amico, quem a cognoverat. — 17. *Gavisus.*] Bene de filio *gavisus* dixit, *gaudemus propriis, gratulamur alienis. Miser.*] *Miser* est, animae miseria est. — 18. *Amittere.*] Pro *dimittere*, more suo. — 21. *Aegre!*] Sic distingue, ut Chremes hanc vocem edemi subrideat: quippe quod filius non sit ulla in re timendus. *ulges.*] Nullum magis proprium verbum invenire potuisset de se, qui omnia filio permittit. — 22. *Inceptum.*] Nam quod *inceptum est*, non potest facile omitti. — *23. *Conve-*

15. *Comparet.*] H. e. *emat*. Plautus, Poen. I. 2. 1. *Negotii qui volet vim parare, Navem et mulierem, haec duo, comparato. ro, Att. XII. 19. Cogito interdum trans Tiberim hortos aliquos re.*

16. *Scilicet daturum.*] H. e. scire licet, Cliniam id argentaturum esse amicae. Supra II. 3. 117. Infra V. 1. 19. Plautus, U. 2. 13. *Item alios Deos facturos scilicet.*

Me. Dicam: quid dādes? **Ch.** Me faciatum esse omnia:

Generam placere. postremo etiam, si volas, Desponsam quoque esse dicito. **Me.** Hem! istuc veterum.

Ch. Tanto ocius te ut pōcat, et tu id, quod cupis, Quam ociosum ut des. **Me.** Capiō. **Ch.** Nae! in propediem,

Ut istam rem video, istius obstat habere. Sed haec ita ut sunt, cautim et paulatim dabis, Si sapias. **Me.** Faciam. **Ch.** Abi intro; vide, quid postulet.

Ego domi ero, si quid me volas. **Me.** Sane volo:

V. 29. Bentl. corr. *haec ut ut sunt*, ex cod. Vat. et alijs.

nisse.] *Convenire* interdum significat *pacisci*, ut *Conveniunt pro denario diurno*. Interdum significat *alloqui*, ut, *Te convenire capio*. i. e. alloqui. Interdum significat, *casu invenire*, ut *Cicero ad Lentulum: Quem cum convenisset*, i. e. casu invenisset. Quodque etiam significat, *placere, neque in controversia esse*, ut, *Hoc convenit inter nos*. i. e. de hoc nulla inter nos est controversia. Item dicitur solemus, *de hoc negotio tandem convenit*, i. e. placuit deliberantibus, *ut res in crastinum differatur*. — 26. *Desponsam.*] Et hoc ut quod Cliniae magis placiturum est. *Hem!*] Modo interiectio *lactantis*: alias *irascentis*. — 27. *Tanto ociosus.*] Quia si acceperit filiam desponsatam Antiphilam, quam primum exposcet argentum ad ornamenta coemenda. — 28. *Nae.*] Pro *valde*. Et hoc proprie *Terentianum* est. *Propediem.*] Temporis adverbium, et significat *cito*. — 29. *Obstat habere.*] Id est nimiam de filio capies satietatem; quod est corporis, ad animum transtulit. Et sic plus hoc verbo *instat*, quam si invenisset proprium verbum. — 31. *Postulans.*] *Tu-*

29. *Ut istam rem video.*] Ita *Adelphi*. IV. 7. 31. — *Istius obstat habere.*] H. e. satias et taedium istius filii te capiet. *Heu*. II. 2. 18. *Plautus*, *Stich.* I. 1. 18. *Haec res vitae me, soror, saturant.* Et est locutio sacra.

30. *Cautim et paulatim dabis.*] *Lucillus*: *Non frustillatim nec minutatim dari.*

nam te sciente faciam, quidquid égero.

V. 83. Benth. ex cod. Bemb. et aliis: *te scientem faciam* coll. Plaut. Asin. I. 1. 34.

nam fure: quia fure aliquid *postulamus*. — 83. *Te sciente*.] Re-
sciens; nam *sciens* est, qui alicuius indicio rem cognoscit,
sciens, qui intelligentia sua aliquid sentit. Ergo *sciens* est per alios.

83. *Te sciente faciam*.] Plautus, Asin. I. 1. 34. *Propterea
quod me non scientem feceris*.

ACTUS QUINTUS.

SCENA PRIMA.

MENEDEMUS. CHREMES.

E. (*solus*) Égo, me non tam astutum, neque ita
perspicacem esse, id scio.
d hic adiutor meus, et monitor, et praemonstrator
Chremes,

V. 1. vulg. *id certo scio*. Recte *certo* omitt. aliqui codd. Delevit
etiam Benth., metro postulante.

Ego, me non tam astutum.] Quia iam ad exitum properas
ula, fallacia detegitur per Menedemum, et Cliniae Antiphila de-
masabitur. * Et est operae pretium, videre senem, qui antea mone-
re, indigere admonitione. Et senes se multis ludibriis illudunt ul-
troque, eoque donec aperte loquens Menedemus ostendit, Bacchidem
et Clitiphonis amicam, non Cliniae. 'Ego me.] Ut insultat senex,
in alterius stultitiam et tarditatem ludibrio habet. *Non tam astu-
tum*.] Haec iactationis cuiusdam species est, fingere se non *astutum*,
in videt alterum stultiorem. — 2. *Adiutor*.] Cum risu haec pro-
nuntianda: et *adiutor* proprie in re bona, *impulser* in re mala. —

2. *Adiutor*.] Videtur respici mos scenae, ubi *Adiutores* dicti,
in adiuvant histriones in agendis partibus; quod seu voce fiebat, seu

Hoc mihi praestat, in me quidvis harum rerum con-
venit,

Quae sunt dicta in stultum: caudex, stipes, asinus,
plumbeus;

In illum nil potest; nam exsuperat eius stultitia haec
omnia.

Ch. (domo egrediens) 'Ohe! iam desine Deos, uxor,
gratulando obtundere,

V. 4. Bntl. ex codd. corr. *dictae*. Non opus.

V. 5. Bntl. *nam* omisit, cum cod. Bemb.

4. *Caudex, stipes.*] *Ista iniuriose dicuntur in stultum et hebetioris ingenii hominem: quemadmodum ignavum lapidem appellamus, quamvis tamen idem sit: sed hoc plus est. — 6. Ohe!*] Interiectio est, satietatem usque ad fastidium designans. *Obtundere.*] *Obtundit*, qui saepe repetendo aliquid dicit. *Obtundere.*] Est translatio a fabris, qui saepe repetunt tundendo aliquid malleo, et idem *obtundens* et be-

gestibus. Phaedrus, V. 5. 13. *In scena vero postquam solus constitit, sine adparatu, nullis adiutoribus. Ad quem locum vide Interpretes. — Monitor.*] Ita dicti in scena, qui monebant histriones, ne memoria vacillarent in agendis partibus. — *Praemonstrator.*] Ita Plautus, Pers. I. 3. *Praemonstra docte, praecipe astu filiae, Quid fabuletu, ubi se natam praedicet.*

3. *In me quidvis harum [rerum convenit.]* Cicero, Verr. I. 49. *Quae vitia videntur in quemvis potius, quam in istum convenire.* [Bentleius e binis codd. legit *quae sunt dictae*, quia res praecessit. Verum vulgata lectio non mutanda; nam femininum res saepe post se habet diversum genus. Eun. V. 4. 48. *Narra rem omnes, ut factum sit.* Vid. Duker. ad Liv. I. 3. 2.]

4. *Caudex.*] Simile convicium est *frutex* apud Plaut. Mostell. I. 1. 12. — *Stipes.*] Cicero, Post Red. in Sen. cap. 6. *Con hoc homine, an cum stipite Aethiopo si in foro constitisses, nihil crederes interesse. — Asinus.*] Ita Eun. III. 5. 50. Adolph. V. 8. 12. — *Plumbeus.*] Suetonius, Ner. 2. *In hunc dixit Licinius Crassus orator, non esse mirandum, quod aeneam barbam haberet, cui esset et ferreum, cor plumbeum.*

5. *Exsuperat eius stultitia haec omnia.*] Plautus, Bacchid. V. 1. 3. *Solus ego omnes antedeo stultitia.* Est vero *παρὰ πρόδοντιαν* dictum.

6. *Ohe.*] Recte explicat Galphurnius. Martialis, IV. 91. 1. *Ohe, iam satis est, ohe, libelle. — Gratulando.*] H. e. gratias agendo.

Eúam esse inventam gnátam: nisi illos ex tuo ingenio iúdicas,

Ut nil credas intelligere, nisi idem dictum [sit] cén-
ties.

Sed interim, quid illíc iam dudum gnátus cessat cùm
Syro?

Me. Quós ais hominés, Chreme, cessáre. **Ch.** Ehem!
Menedeme, ádvenis? 10

Dico mihi: Cliniaé, quae dixi, nuptiastin? **Me.** Omnia.

Ch. Quid ait? **Me.** Gaudere ádeo coepit, quási qui
cupiunt nuptias.

Ch. Há! ha! he! **Me.** Quid risísti? **Ch.** Servi vénere
in mentém Syri

Cálliditates. **Me.** 'Itane? **Ch.** Voltus quóque homi-
num fingit scelus.

- V. 8. Bentl. corr. *dictumst.* Bene.

V. 10. In cod. Acad. Bentl. deest *Chreme.* In uno Reg. *per tempus*
additum. Hinc Bentl. reponit: *Quós ais homines cessare.*
Chr. Ehem, per tempus, Menedeme, advenis.

betant. — 9. *Cessat cum Syro.*] Bene *cessat,* tanquam desi-
diosus: nam *cessant* desidiosi, *requiescunt* defessi. — * 10. *Quós*
ais homines.] Hic Menedemus incipit alloqui Chremetem, ut fa-
ciem detegat. *Ehem! Menedeme, advenis?*] Sic tanquam ex-
spectatus: et adventus proprie expectatorum necessariorumque dicitur.
* Et *hem* est particula ostendens gaudium de adventu. —
12. *Quasi qui cupiunt.*] In *Andria,* *Ite tum discedo ab eo, ut*
qui se neget filiam daturum. — 13. *Ha! ha! he!*] Vox nimii ca-
chinni, et accomodata Chremeti, qui credebat Menedemum decipi in
filio, et assimulare illum petere uxorem. — 14. *Itane?*] Sic loqe,
ut quasi eludat Chremetem, qui passus est se a servo decipi. *Fingit.*
Format: si tristes sunt, laetqs reddit, *Fingere* proprie est figuli,

Adolph. IV. 7. 5. Afranius, Cinerario: *Quod salvos venis, melius est,*
gratulor Diis. Ennius, Hecuba: *Iupiter tibi summe tandem male rege-
ssa* gratulor. Vide Dukerum ad Flor. IV. 3. 5.

7. *Illos ex tuo ingenio iudicas.*] Vide ad Eun. I. 2. 118.

8. *Centies.*] Eodem sensu dixit *millies,* Eun. III. 1. 32, Phorm.
III. 2. 2.

14. *Voltus quoque hominum fingit.*] Caesar, B. G. I. 39.
Hi neque vultum fingere, neque interdum lacrimas tenere poterant

Me. Gnátus quod se adsimulat laetum, id dicis? *Ch.*

Me. Idem istúc mihi

Vénit in mentém. *Ch.* Veterator! *Me.* Mágis
magis noris, putes,

'Ita rem esse. *Ch.* Ain' tu? *Me.* Quín tu aus

Ch. Mánedum. hoc prius scire éxpeto,

Quíd perdidit: nam úbi desponsam núntiasti fili
Cóntinuo iniécisse verba tibi Dromonem scilicet,
Spónsae vestem, aurum, átque ancillas ópus esse
gentum út dares.

Me. Nón. *Ch.* Quid? non? *Me.* Non, inquam.

Neque ipse gnátus? *Me.* Nihil prorsús, *Ch.*
Mágis unum etiam instáre, ut hódie cónficerentur
nuptiae.

V. 17. Bentl. de conjectura *Mane dum*. Vulgo abest *dum*

V. 20, quia *atque* in codd. fere omnibus deest et numerus
Bentleius corr. *Sponsae aurum, vestem, ancillas*
argentum ut dares.

V. 21. Bentl. corr. *Qui non? Non opus.*

qui formas ducit ex luto. — 15. *Se adsimulat.*] Refe
Volus hominum fingit. — 16. *Venit in mentem.*] Sic
scit ab illo deceptum Chremetem. *Veterator!*] Vetus est in
17. *Ita rem esse.*] Vultuose pronuntiandum; quod si *Ch.*
se a Syro deceptum, vere illum *veteratorem* appellaret. A
ceptus Chremes aliter percipit verba Menedemi, quam ip
et ab illo imprudens eluditur. — 21. *Non.*] Ridicula n
vero Virgiliana amara, *Non: verum Aegonis.* *Quid? n*
admiratione repetit *non.* — 22. *Hodie conficerentur*
Incipiet paulatim detegi fallacia; nam hoc signum est Glinia

Cicero, *Tusc.* III. 15. *Iure autem erat semper idem vultus,*
a qua is fingitur, nulla fieret mutatio. [*Vultus quoque han*
scelus i. e. scelestus ille efficit, ut Glinia vultum suum co
mulando quemlibet habitum, ut laetum vel tristem se sim
ut res postulat. Ita hunc locum explicat Io. Rivius. *Caes.*
Hi neque vultum fingere, neque interdum lacrimas tenere pot

[19. *Iniécisse verba* i. e. dixisse, mentionem fecisse
simpliciter sic est apud Cic. ad *Attic.* XVI. 5. *Bruto cum*
cissem de duoxiolo. Idem pro *Quint.* c. 21. *quod Horten*
nuper iniécit i. e. cuius obiter mentionem fecit.]

22. *Conficerentur nuptiae.*] Vide ad *And.* III.

Ch. Míra narras, quid Syrus meus? ne ís quidem quidquám? **Me.** Nihil.

Ch. Quámobrem? **Me.** Nescio équidem: sed te míror, qui alia tám [plane] scias.

Sed ille tuus quoqué Syrus ídem míre finxit filium, 25

Ut ne paullulúm quidem subolat, ésse amicam hanc Clíniac.

Ch. Quid ais! **Me.** Mitto iam ósculari, atque ámplexari: id 'nil puto.

Ch. Quid est, quod ampliús simuletur? **Me.** Váh!

Ch. Quid est? **Me.** Audí modo:

V. 24. Bentl. sic correxit: *Quamobrem, nescio. M. equidem miror; qui alia tam plane scias.* h. e. miror te hoc nescire, qui etc.

V. 25. Bentl. corr. *Sed ille tuum*, ex cod. Bemb. et tribus aliis.

V. 26. Faërn. et Bentl. ex codd. *subclat.* Vulgo *suboleat*,

velle Antiphilam. — 23. *Ne ís quidem quidquam?*] *Ἀποστόμους* admirantis; hoc magis mirum videtur, quod nec Syrus verba infecerit, ad extorquendum argentum. — 24. *Alia tam plane scias.*] Pulchra ironia in eum qui deceptus sit. — 25. *Ille tur quoque Syrus.*] Quem tantum *veteratorem* putas. *Finxit filium.*] Refertur ad íd quod Chremes supra dixit, *Vultus quoque hominum fingit scelus.* — 26. *Suboleat.*] Tractum a sensu odorandi. * Et *sub* ibi minuit, i. e. ut nec etiam paullillum appareat, vel paullillum sentiatur, id scilicet quod sequitur. — 27. *Quid ais!*] Nonnunquam perturbati intercessoris est dicere, *quid ais?* sed hoc loco metuentis est, non interrogantis. *Mitto iam osculari.*] Color rhetoricus. *Osculari.*] Haec est quarta amoris linea, nam sunt quinque: prima *visus*, secunda *loqui*, tertia *tactus*, quarta *osculi*, quinta *coitus*. *Id nihil puto.*] Sic dicimus, quando habemus aliquid maius ad confirmandum. * Ita dicit: Nil puto *osculari* et *amplexari*,

[25. *Finxit filium* i. e. formavit, Metaphora ducta est ab iis, qui lentam et sequacem materiam formant. Horat. A. P. v. 366. *voce patera Fingeris ad rectum.* Statius Silv. V. 3. 191. *Non tibi certasset iuvenilia fingere corda Nestor.* Vid. Casaubon. ad Pers. Sat. III. pag. 244. et Drakenborch. ad Sil. Ital. I. 441.]

26. *Suboleat.*] Subaudi, mihi, vel cuiquam alii. Ita Phorm. III. 1. 10.

27. *Osculari atque amplexari.*] Ita Plautus, Cas. II. 8. 36. *iam hercle amplexari, iam osculari gestio.*

28. *Amplius.*] Ita Eun. I. 2. 63. et And. II. 1. 25. ubi vide.

'Est mihi ultimis conclave in aedibus quoddam, retro:
Huc est intro latus lectus; vestimentis stratus est. 30

Ch. Quid, postquam hoc est factum? *Me.* Dictum
factum huc abiit Clitipho.

Ch. Solus? *Me.* Solus. *Ch.* Timeo. *Me.* Bacchis
consecuta 'st ilico.

Ch. Sola? *Me.* Sola. *Ch.* Perii! *Me.* Ubi abiere
intro, operuere ostium. *Ch.* Hem!

Clinia haec fieri videbat? *Me.* Quidni? mecum una
simul.

V. 29. Faern. cum Bemb. et aliis: *Est mihi in ultimis conclave aedibus etc. ruente metro.*

in comparatione ad illud, quod sequitur. — 29. *Conclave.*] In Eunuchis, *Virgo in conclavi sedet.* Est autem *conclave* separatus locus in interioribus tectis: vel quod intra eum loca multa et cubilia clausa sint adhaerentia triclinio. *Et est neutrum. Festus autem ad *conclavia* dici loca, quae una *clave* clauduntur. Cicero autem in De Oratore cepit *conclave* pro *triclinio*, in quo epulabantur convitae, loquens de Simonide, qui quum esset evocatus a duobus juvenibus ad ianuam, interea *conclave*, inquit, quo epulabatur *Scopas*, super convivis corrui. Valerius autem vocat illum locum *triclinium*, cum de eodem Simonide faceret mentionem, in capite de miraculis. — *31. *Dictum ac factum.*] H. e. aequè cito factum est hoc, ac dictum. Et hoc sermone celeritas facti indicatur. Vel intellige, quod vulgo dici solet, statim dictum, statim factum. Illud autem dicendi genus, *dictum ac factum*, vim habet cuiusdam aut adverbii, aut interiectionis, quod quidem sumtum est a communi loquendi modo; neque adhiberi debet verbum, quoniam eo addito vim suam perdere videtur. Melius est igitur, ut pro adverbio aut interiectione sumatur; ut, *Me miserum! proh Deum atque hominum fidem! malum!* et alia multa. — 33. *Sola.*] Hoc magnum argumentum quintae lineae, quod *sola* cum *solo* fuerit. **Operuere ostium.*] Ab obstando, sicut *aperio* significat recludo, sic *operio* interdum significat claudio, uti hic. — 34. *Quid ni?*] *Quid nisi?* **Una simul.*] Idem fere signant;

29. *Ultimis aedibus.*] Ita dixit, uti Phorm. I. 4. 83. *ultima platea.* Notatur autem ultima pars aedium, et plateae. Eodem sensu Cicero, Fam. III. 6. *Te in prima provincia velle esse.* Vide Eunu. ad Phaed. II. 4. 1. — *Conclave.*] Vide Donatum ad Eunu. II. 4. 35.

31. *Dictum factum.*] Ita Iustin. II. 8. 13. Vide ad Amph. II. 3. 7.

Fili est amica Baccis, Menedeme. occidi! 85
 Quamobrem? *Ch.* Decem dierum vix mi est familia.

Quid? istuc times, quod ille operam amico dat suo?

Immo quod amicae. *Me.* Si dat. *Ch.* An dubium id tibi est?

quamne animo tam com[mun]i esse, aut leni putas,

39. corr. Bentr. sic: *Quemquamne tam animo comi esse et leni putas.* Istud *comi*, quod versus postulat, in compluribus codd. scriptum extat. *Et* pro *aut* in codd. suis repperit Bentr. Sed *sam* ex coniectura in aliam sedem traiecit.

hic ponitur altera earum particularum ad ornatum, ut sonerior utur oratio. — 36. *Familia.*] Hoc loco pro *re familia-* nitur, unde in iudicium venit de lite familiae herciscundae, i. e. litatis. Cicero in lib. de Orat. *Idem herciscundae familiae causam non possit.* — 37. *Operam dat.*] Facete dictum a sene. — *Si dat.*] Suspendendum, et est *ἔλλειψις*, quasi dicat, *nescio. iam id tibi est?*] Iam credit Chremes, se esse deceptum. — *Communi et leni.*] Quod si *comi*, intellige *comi* pro benis mansueti; nam *comes* homines dicuntur, qui errantibus viam

[36. *Familia* interdum ponitur pro re familiari vel patrimonio. a Leg. XII. Tab. scriptum est *pater familias uti super familia potestate sua legaverit, ita ius esto.* Vid. Auct. ad Herenn. I. 13. Sic *ictos herciscere familiam* i. e. bona hereditaria dividere. Vid. Ul. Leg. 195. §. 1. Pand. de Verb. Signif. et Ernestium Clav. Cic. v. lia. Ratio inde est, quod olim magna pars opum servis, quos *liam* dicebant, constabat.]

38. *Immo, quod amicae.*] Subaudi, *operam dat.* Atque versabatur iocus ex ambiguo. Ita Plautus, Trin. III. 2. 25. *In operam amicis da, haud in lecto amicae; ut solitus es.*

39. *Animo tam communi.*] Ita Suetonius, Vesp. 22. *Superum autem et super aleas communissimus.* i. e. valde affabilis et familiaris. Cicero, Fam. IV. 9. *Eum magis communem consensum in vis futurum fuisse, quam incertis rebus fuisset?* ubi vide quae non Graevius. Nepos, Att. 3. *Hic autem sic se gerebat, ut communissimis, par principibus haberetur.* [Sed hic ratio versus exigit *an-* *comi*, non *communi*, quae voces centies inter se commutantur. Vid. v. ad Cic. de Off. III. 5. et Drakenborch. ad Liv. XXV. 12. 9. St.]

Qui se vidente amicam patiatúr suam?

Me. Quidni? quo verba fácius dentúr mihi.

Ch. Derides? merito mihi nunc ego succenseo.

Quot res dedere, ubi póssem persentiscere,
Nisi éssem lapis? quae vidi! vae miseró mihi!

At naé, illud haud inúltum, si vivó, ferent;

Nam iám! *Me.* Non tu te cóhibes? non te respice

Non tibi ego exempli sátis sum? *Ch.* Prae iraciúm

Menedéme, non sum apúd me. *Me.* Tene istúe loq

V. 42. Benth. *Derides? merito. ut mihi nunc ego succenseo.* nullo cod. est.

V. 44. Benth. corr. *Nisi si essem lapis.*

ostendunt benigne ac non gravati. — 40. *Amicam patiatúr suam.*] Subaudi, *subagitari.* Et est honesta ἔλλειψις in re *Virg. Novinus et qui te.* — 41. *Quid ni?*] Pro, cur non haec verba proprie sunt deridentis. — 44. *Ni essem lapis?* perius, *Nam exsuperat eius stultitia haec omnia.* Et plus est *caudex, stipes, asinus.* — 45. *Nam iam!*] Ἀποσιώπησις. ex hoc tempore exheredabo eum, aut aliquid tale. *Virgil. Quae*
48. *Tene istuc loqui?*] *Virgilius, Mene incepto desiste*

40. *Patietur.*] Subaudi, *subagitari, contractari.*
III. 3. 6.

43. *Quot res dedere.*] Subaudi, *Se.* Plautus, *Bacch.* 4. 25. *An nesciebas, quom eiusmodi homini raro tempus se daret? res dedere scil. se, i. e. quot res evererunt.* Hec. III. 3. 20. *O nobis ut res dant sese.* Liv. XXVII. 5. *prout tempus ac res se ubi vid. Interpretes.*] — *Ubi.*] H. e. ex quibus rebus. *Adv* pro relativo. Vide Eun. III. 5. 86.

44. *Lapis.*] Vide supra IV. 7. 3. Hec. II. 1. 17.

45. *Haud inultum ferent.*] Vide ad And. III. 5. 4. *vivo.*] Formúla iurisiurandi. Plautus, *Menaechm.* V. 5. 5. *ego hominem, si quidem vivo, vita devolvam sua.* Neque ali Deus in sacris literis.

46. *Non tu te cohibes?*] Ita Servius de moerore *Ci Pam.* IV. 5. *Vieno tu te, Servi, cohíbere?* — *Non te resp* Reponit Menedemus Chremeti dictum supra I. 1. 18.

48. *Non sum apud me.*] Perturbati non esse apud se competes animi dicuntur. And. II. 4. 5, Hec. IV. 4. 85. unde *dire ad se est colligere se.* And. III. 5. 16. *Adelph.* V. 3. 8.

ne id flagitium 'st, te áliis consiliúm dare,
ris sápere; tibi non pósse auxiliárier? 50

. Quid fáciam? *Me.* Id quod mé fecisse aiebás
parum.

> té patrem esse séntiat: fac ut aúdeat.
ñ crédere omnia, ábs te petere, et pós cere:
quam áliam quaerat cópiam, ac te déserat.

. Immo ábeat multum málo quovis géntium, 55
am hic pér flagitium ad inopiam redigát patrem.

- 52. Benth. ex cod. Acad. *Fac te esse patrem ut sentiat, fac ut audeat.* Ceteri ut omisso partim ut a Westerhovia scriptum, partim sic: *Fac te esse patrem sentiat.* Ita *patrem* sub ictum cadit, quod profecto melius.

- 55. Benth. *abeat potius malo,* invitis codd. omnibus. Satis est, inquit Benth., patri, *se Malle dicere: se multo malle durius et inclementius est.* Sed Chremetis affecto et commoto animo vulgata lectio satis bene convenit.

a? — 49. *Aliis consilium dare.*] Hinc illud *Servii Sulpitii Sicer.* *Denique noli te oblivisci Ciceronem esse, et eum, qui aliis usaveris praecipere, et dare consilium.* — * 54. *Copiam.*] *Fac copiam* sui quasi se familiarem exhibere, et praesentiam suam denegare. Interdum significat concedere facultatem. *Fac ergo, tu aerat aliam facultatem.* — 55. *Immo abeat.*] Hoc terribilironuntiandum: et verba proprie rigidi et asperi patris. *Quo-gentim.*] *Gentium,* in fine superflua adiunctio: *si-interca loci.* Dat tamen quandam ἀξήσιον pronuntianti. — *Flagisium.*] *Facinus. Flagitium,* more militari dicitur, *agisations,* hoc est increpatione digna; nam *flagitare,* est perso-, inde *flamma* et *flagella,* quod haec non sint sine sonitu et cre-

50. *Foris sapere.*] Cicero, *Fam.* VII. 6. *Qui ipse sibi sapiens esse non quit, nequidquam sapit.* Ovidius, *Arte Am.* I. 84. *Qui illis cavit, non cavet ipse sibi.*

51. *Id quod me fecisse aiebas parum.*] Ita Cicero, *Fam.* . *Sed tu illum animum nunc adhibe, quaeso, quo me sum esse are censebas.*

[55. *Multo malo* pro multo magis volo. *Hec.* I. 2. 95. *quasi tu multo malis narrare hoc mihi.* Cic. ad *Attic.* XV. 18. *Domi manesi recte possum, multo malo.* Sic *malo potius* Adelph. II. 2. 14. Benthelius ad h. l.]

V. 57. Benth. *Nam si illius pergo suppeditare si mihi illic vere* etc. Videlicet duo codd. *i illa* ex cod. Reg. scripsit *illic*, quia *Res* pronomine vel adiectivo iunctum dicatur.

V. 59. ante Benth. erat hic: *Quot incommoditates numero*. Bembin. *Quot incommoda tibi in Unus* ex Meadianis: *Quod incommodi tibi*. U lectionem efformavit.

pit. — 57. *Si pergam.*] *Perseverem*; alia * Multi codices habent *sumtibus*, quod non mul dicas: *Si pergam suppeditare illi filio*, i. e. in sumtibus dandis, vel, *sumtibus*, i. e. per sumt *ad rastro*s.] Quasi dicat, *Id quod tu, Menedemercebas*, hoc est, *rem rusticam*, *id ego inopia fac Quot incommoditates.*] Satis comice dixit: *ne quiddam significat*: ut in Eunucho, *Immo Nam incommoda alia sunt dicenda*, *Parmeno*. *Cacitias capere*. *Capere* proprie dicimus, cum id

57. *Si illi pergo suppeditare.*] Ita C de filio: *Suppeditemus ei, quod opus sis*. Vide C Aliter Plautus, *Asin*. IV. 2. 10. *Luxuriae suntus sup* [Dativus *sumptibus* eodem modo capiendus, quo *relin* pra III. 3. 42. Vid. Perizon. ad Sanct. Min. III. 3. p. 1

58. *Mihi illa* *vere ad rastro*s *res* *emphasis est in vere*, q. d. *Mihi vere victus rastro* ob inopiam; non ut tibi, qui prae nimio dolore ob *stros* *verus* *adhus* *tractati*. Idem valet Plauti illud

hoc, quód volo, ut illa núbat nostro? nisi quid est,

mávis. *Ch.* Immo et géner, et affínés placent. Quid dótis dicam té dixisse filio?

óbtiçuisti? *Ch.* Dótis? *Me.* Ita dico. *Ch.* 'Ah!

Me. Chreme,

65

níd vereare, sí minus: nil nos dós movet.

Dúo talenta pró re nostra ego ésse decreví satis. ta dictu opúst, si me vis sálvorn esse, et rem, et filium,

ica omnia bona doti dixisse illi. *Me.* Quám rem agis?

Id mirari té simulato, et illum hoc rogitató simul,

70

f. Bentl. *dixisse filiae*, de coniectura, ut videtur. Atqui non filiae, sed genero dos dabatur. v. Andr. V. 4. 47 sqq.

g. Bentl. de coniectura: *Sed ita dictu est ópus, si m. v.* Non opus.

nus; unde *capere* pro *eligere* ponitur. — *62. *Quid hoc, volo.*] Convertit Menedemus sermonem ad coniugium faciendum et Antiphilae. *Nisi quid est.*] Honestè petit quod officium bí et honesti viri. *q. d. honestè peto, nolens impedire, quin radas, si videas, te melius filiae tuae consulturum. — 63. *Es es.*] Uxorís, cognati sunt: *Affines*, mariti, unde multi gradus veluti rami propinquitatis, in *affinitate* et *cognitione* dispositi. — *id obticuiisti?*] Sic dixit, quasi puderet Chremetem dicere, arva dos videretur: nam *tacemus consilia: reticemus dolores: ars quorum nos pudet.* — 67. *Pro re nostra.*] Tacite rem tenuit. — 69. *Quam rem agis?*] Hoc est quasi perturbatoris. — 70. *Illum rogitato.*] Pulchra admonitio, ut

l. *Quid hoc quod volo.* Male nonnulli expungunt vocem *hoc*. *logantem idiotismum esse docet Gronovius ad Plaut. Bacch. II. ubi similiter est quid hoc? qua causa eum hinc in Ephesum mi-*

m. *Quid dotis dixisse.*] Ita mox, versu 69. et V. 5. 4. *dotem* proprie dicitur pro *dotem* promittere, constituere. Ovid. *I. 894. dictas exiis dotis opes.* ubi plura Heinsius.]

n. *Nihil nos dos movet.*] Eodem sensu dixit Plautus, Trin. 10. *Dotem nihil moror.*

o. *Pro re nostra.*] H. e. pro re nostra familiari. Pro fabris nostris. Ita Adelp. V. 3. 23.

'Itane vis? *Ch. Ita. Mc. Fiat. Ch. A*
rem ut arcessát, paret.

Hic, ita ut liberós est aequom, dictis con

· V. 74. Bentr. cum codd. fere omnibus: *mitte ac*
V. 75. Bentr. e Bembin. *ac iam*.

perterrefaciat filium. — *72. *Luxuria.*] *Lu.*
superfluitate derivatur. *Lascivia* autem design
tiam et importunitatem, exultando et delectando
Haec tamen differentia non observatur; sed indi
utimur pro eodem significato. — 73. *Difflui*
amens. — 74. *Quid ais?*] *Ais* dicimus de
tur. — 75. *Fiat.*] Concessio irati adversus peri
ctis.] Quia liberi *verbis* obiurgandi sunt: servi ve

72. *Luxuria et lascivia diffluit.*] .
Atque etiam si considerare volumus, quae sit in
intelligemus, quam sit turpe diffluere luxuria. Ide
ergo erunt homines deliciis diffluentes audiendi.
pro Marcello, cap. 8. *Omnia, quae dilapsa deflu*
bus vincienda sunt.

73. *Retundam.*] Cicero, Attic. XVI. 15.
tundit *Antonium*, Phaedrus, IV. 23. 21. *Satis p*
biam. Ubi vide Burm. Metaphora translata a fe
Horatius, Carm. I. 35. 39. *Retusum ferrum.* —

Syrum! *Me.* Quid eum? *Ch.* 'Egone? si vivo,
 adeo exornatum dabo,
 o depexum, ut, dum vivat, meminertit semper mei:
 sibi me pro deridiculo, ac delectamenté putat.

77. Bentl. corr. *Ego, si vivo, eum adeo exorn. d.* contra fidem librorum omnium. Videlicet *Egone* semper arbitratur respondere verbo secundae personae, ut v. 72. et Phorm. I. 2, 7. idque huic loco non convenire.

78. Bentl. *Adeo pexum, usque ut dum vivat, meminertit etc.* Videlicet plurimi codd. *usque dum vivat.* Alii: *usque ut dum vivat.* Hinc ille *pexum* dedit, ut versus leges ne violarentur. Observat praeterea, *depectere* nusquam alias nec apud Terentium nec apud Plautum haberi: neque *depexum* neminem praeter *comam, iubam, folia dici.* *Pexum* hominem idem fere esse quod *ornatum*, ut Chremes in eadem ironia persistere iudicandus sit.

79. Bentl. ex codd. *pro deridiculo.* Vulgo *pro ridiculo.*

— 77. *Sed Syrum!*] *Ἄνοσιώπησις*, scilicet *puniam.* * *Quid .?*] Scilicet *punies*; modus interrogandi. * *Si vivo.*] Subiungit nationem. — 78. *Adeo depexum.*] Hoc verniliter more senum

confutavit verbis admodum iratum senem. Qui hodie latine scribit, hoc verbo tantum utuntur de scholasticis disputationibus, sed *Ve-* multo amplius. Cato apud Gell. VII. 3. *quod nostras secundas confutet.* Cic. de Provinc. Consul. c. 13. *semper illas nationes non imperatores refutandas potius quam lacessendas putaverunt.* Idem *iv.* I. 9. *refutare alicuius cupiditatem.* Vid. Gronov. Obs. I. 22.]

77. *Sed Syrum!*] *Ἀπτα ἀνοσιώπησις* irascenti et minitanti. — *o exornatum dabo.*] Verba ornandi sumuntur quandoque in iorem partem. Vide Adelp. II. 1. 22.

78. *Adeo depexum.*] Salse iocatur senex. Sponsi enim ante ias pecti et ornari solebant. Iuvenalis, VI. 25. *Conventum, tamen, ictum, et sponsulia nostra Tempestate paras; iamque a tonsore malo Pecteri, et digito pignus fortasse dedisti.* Sed et *pectere* diceverberibus excipere. Plautus, *Menaechm.* V. 7. 28. *Pecte pugnis.* Phorm. V. 7. 81.

79. *Pro deridiculo.*] Plautus, *Mil.* II. 1. 14. *Is deridiculo 'st. etius, III. 778. deridiculum esse videtur.* Gellius, XIII. 30. *In ido deridiculi fuissent.* Ovidius, *Trist.* I. 7. 15. *Illud amicitiae tum et venerabile nomen Re tibi pro vili, sub pedibusque iacet.*

Nón, ita me Di amant! videret fáccro hęc videret
múlieri,
Quo in me fecit.

iratorum lege, et intellige contrarium. — 80. *Viduas mulierum*
Bene personam abiectam delegit, quae infirmitas habetur, et quia
et quia viro orbata.

80. *Viduas mulieri.*] Ita loquitur, quia sequitur cum
tamulis magis expositus. Quinctilianus, Declam. CCGXXIII. *De*
se imbecille res esse femina, et adfert infirmitati Naturae non lau-
dar, quod vidua est.

ACTUS QUINTUS.

SCENA SECUNDA.

CLITIPHO. MENEDEMUS. CHRÈMES. SYRUS.

CL. ITANE tandem quaéro est, Menedeme, ut pater
Tam in brevi spatio ómnem de me eiécerit animum
patris?

Quódnam ob facinus? quid ego tantum sceleris ad-
misi miser?

1. *Itane tandem.*] Restat ad tranquillitatem rerum omnium
ut Clitipho, verbis patris perterritus, in viam redeat, et usorem dicit
Itane.] Sic incipit, ut qui se a patre abdicatum putet. Tandem
Hic expletiva coniunctio. Cicero: *Quousque tandem abutere, Cato?*
patientia nostra? Alias ponitur pro tamen; ut, In qua civitate tam
arbitrare te vivere? Nonnunquam pro saltem. — 3. Admisi.]
Ergetis est; plus est admittere, quam facere. Alibi, Haec te admisi]

1. *Itane tandem.*] Ita solent cum indignatione interrogari
Ita Phorm. II. 3. 26.

2. *Eiecerit animum patris.*] Locutio videtur translata
eis, quae per vomitum eiiciuntur. Eadem metaphora usus Cicero, *De*
XIV. 7. *Omnes molestias et sollicitudines deposui et eieci.* [Et nunc]

Igo faciunt. *Me.* Scío, tibi esse hoc grávius multo, ac dúrius,

í fit: verum ego haúd minus aegre pátiór; id qui, nescio;

c rationem cápio, nisi quod tibi bene ex animó volo.

. Híc patrem adstare aibas? *Me.* Eccum! *Ch.*

Quid me incusas, Clítipho?

úidquid ego huius féci, tibi prospéxi, et stultitiáe tuae.

bí te vidi animo ésse omisso, et, suávia in praeséntia

V. 5. Benth. distinguit: *patior id qui, nescio nec rationem capio;* i. e. cur, quamobrem, faciat, nescio: probante Ruhnkenio.

V. 7. vulg. *aibas.* Ubique Terentius *aibas, aibant,* ut disyllabon.

Signa. — 4. *Vulgo id faciunt.*] Ad purgationem peccati, si ál aliud habemus, argumentum ab exemplo aliorum sumimus, qui in factitaverunt. Sed multo magis valet, si ab exemplo omnium nitur. — *5. *Cui fit.*] Quoniam id te propius tangit, sive tuas refert. **Haud minus aegre.*] Verum amicum agit Menenius, qui aequum ex incommodo amici dolorem capit. — 7. *Quid incusas.*] Bene *incusas:* quia filio maior est pater. — *Quicquid ego huius feci.*] *Huius* absolute: ut per ἡλλήνων ἂν rei. In Hecyra, *Ne quid sis huius oro.* Alibi, *Nihil me istius aurum, pater. Ego huius feci.*] Semper gravis inceptio orationis, quae exordium sumit a pronomine. — 9. *Animo omisso.]* *negligenti.* Alibi, *At enim metuas, ne ab re sint omissiores paullo suavia quae essent, prima habere.]* Sallustius: *Quae prima mortales ducunt.* Et *prima* modo ad laudem, non ad ordinem tinet. In Eunucho, *Nihil prius, neque fortius.* **Suavia in mesentia.]* Voluptates licet *in praesentia* sint suaves, semper tamen

és per periphrasin comicis usitatam dicitur pro *stecit.* Sic Hec. IV. 14. *sin est ut nolit.]*

4. *Vulgo faciunt.]* Ita Adolph. IV. 5. 45. Cicero, Fam. IV. 3. *ad exemplo fit, id etiam iure fieri putant.*

5. *Ego haud minus aegre patior.]* Ita Hec. IV. 2. 30. *utut, Asin. V. 1. 5. Possum equidem inducere animum, ne aegre iar.*

6. *Tibi bene volo.]* Plautus, Pseud. IV. 3. 7. *Illi bene volo.*

9. *Animo omisso.]* H. e. *negligenti, dissoluto.* Ita Adolph. 3. 45.

10. *Prima habere.]* H. e. *optima, praecipua.* Ean. I. 1. 5. —

Quaé essent, prima habére, neque consúlere in longitúdinem:

Cépi rationem, út neque egeres, néque ut haec posses pérdere.

'Ubi, cui decuit primo, tibi non licuit per te mihi dare,

'Abii ad proximós, tibi qui erant: eis commisi, et credidi:

'Ibi tuae stultitiae semper erit praesidium, Clitipho: Victus, vestitus, quo in tectum té receptes. Cl. Hei mihi!

Ch. Satius est, quam te ipso herede haec possidere Baccchidem.

V. 11. Bentl. coní. *egras et possis.*

secum iunctam habent poenitentiam. — * 11. *Cépi rationem.*] H. e. inveni modum. * 12. *Primo, tibi non licuit per te mihi dare.*] H. e. tu non permisisti, tuis moribus obsistentibus. Te, Tui mores non postulaverunt, me dare tibi bona mea, cui decuit, i. e. iustum fuit me dare bona mea, quia iure debebas mihi succedere, nisi obstitissent mores. — 13. *Ad proximós.*] Bene ad proximós, ad quos spectat post filium hereditas. — * 15. *Victus, vestitus.*] Ostendit, quid sit illud praesidium stultitiae. *Victus* a monia ad vitam sustentandam; *vestitus*, cultus sive ornatus ad ingendum corpus. *Receptes.*] Alibi, *Meum receptas filium.* Et frequentativo usus est, quod non raro, sed frequenter poterit se recipere.

Consulere in longitudinem.] Tacitus, Hist. II. 95. *Ipsos abest ratus, si praesentibus fruere, neve in longius consultans novis milibus H. S. paucissimis mensibus intervertisse creditur.* Eodem sensu Cicero, Fam. II. 8. *Ut ab homine longe in posterum prospiciente futura exspecto.* [*Consulere in longitudinem* i. e. consulto agere quae pertinent in longum tempus. *Consulere* exquisite dicitur pro rem bene gerere, consulto agere. Cato apud Gell. VII. 3. *mihí magnae curae est quod haec res tam secunda processerit ne quid in consulendo adveniat.* Liv. 21. 16. *ut trepidarent magis quam consulerent,* ubi vid. Gronovius.]

13. *Abii ad proximós.*] Respicit ius Atticum et Romanum ubi furiosus et prodigi dabatur, in tutelam proxime cognatis. Horatius Sat. II. 3. 217. *Interdicto huic omne adimat ius, Praetor, et ad sane abeat tutela propinquos.* Vide Comment. maiorem.

14. *Tuae stultitiae praesidium.*] Ita supra IV. 1. 33.

17. Disperii! sceléstus quantas túrbas concivi Insciens!

18. 'Emori cupió. *Ch.* Prius, quaeso, díscce, quid sit vivere:

19. 'Bi scies, si displicebit víta, tum istoc útitor.

20. Hére, licetne? *Ch.* Lóquere. *Sy.* At tuto?

Ch. Lóquere. *Sy.* Quae ista 'st právitas, 20

'uaéve amentia ést, quod peccavi égo, id obesse huic?

Ch. 'Ilicet.

é te admisce: némo accusat, Síre, te; nec tu arám tibi,

V. 20. Bentl. cor. quae ista est pravitas.

17. *Vivere.*] Cum virtute et ratione intelligas. — 19. *Vita.*] Hoc co actus et mores. In Phorm. *Quem ego viderim in vita optimum, est, in actu et moribus.* — 20. *Quae ista est pravitas?*] Privatio criminis in se est. Et bene optimi servi fungitur officio. —

20. *Ilicet.*] *Ilicet* semper finem rei significat, ut: *Actum est. licet* per syncoopen, quod significat, *ire licet*. Sic iudices de consilio dimittebantur, suprema dicta cum praeco pronuntiasset. *Ilicet* ergo increpatio est, quia interloquendo impedit Chremetem narrandum. — *22. *Nec tu aram.*] Praesidium. Miseri ad aram, ut ubi sint, confugere solent. *Ovidius: Unica praesidiis ara reperta meis.*—

17. *Turbas concivi.*] Plautus, Amph. I. 2. 14. *Amphitruo estutum uxori turbas conciet.* [Plura Drakenb. ad Liv. II. 29.]

18. *Emori cupio.*] Cicero, pro Marcello, cap. 9. *Tum te, si voles, cum et patriae, quod debes, solveris, et naturam ipsam exleveris satietate vivendi, satis diu vixisse dicito.*

[20. *Pravitas* i. e. perversa agendi ratio.]

22. *Nec tu aram tibi, nec precatorem paravis.*] Duo nec perugia habebant servi et supplices. Ita Tranio servus apud lautum, Mostell. V. 1. 45. *Interim hanc aram occupabo.* De precatore vel deprecatore vide infra, versu 49. et Phorm. I. 2. 90. Adde comment. maiorem. [*Nec tu aram tibi nec precatorem* i. e. non opus est, ut in aram confugas, aut mittas qui pro te deprecetur. Olim servi supplicium metuentes in aram confugiebant, aut precatorem, qui ratum dominum mitigaret, sibi parabant. Plaut. Mostell. V. 1. 45. *ego viderim hanc aram occupabo.* Quoniam vero etiam alii supplices ad aras tanquam asyla confugere solebant, *ara* pro profugio dici coepit. Sic. N. D. III. 10. *tanquam in aram confugitis ad Deum.* Ovid. Epist. . 110. *tu citius venias, portus et ara suis.* ubi vid. Heinsius. Add. Lindenbrog. ad h. l. *Precator* idem est qui *deprecator*. Phorm. I. 2. 90. *id precatorem adeam credo.* Plaut. Pseud. II. 2. 11. *ego precator et atronus.* Vid. Interpretes ad Petron. c. 131. p. 625.]

22. *Unde mihi peterem cibum.*] Proprie de mendicis. Eun.

sit, Syre'
Sy. Modo liceat vivere; ést spes. Cl. Q
Nos ésuriturós satis.

- V. 24. vulg. *Nec tibi nec huic.* Mutarunt Erasmus, leius. Primum Syrum, deinde filium intuetur.
V. 25. Bentl. quia *vah* in aliquot libris deest, sic *rogasse véllem.* Cl. *Quid, Syre? Syr. 'Unbum.* Ita postquam Chremes abiit, statim ad:
V. 26. Bentl. scripsit: *Ita nós abalienávit tibi iam* Plurimi tamen codd., inter quos sunt Bemb. et Ita versus est trochaicus.
V. 27. Bentl. ex uno codd. veterrimo *periculum a fi* fame antiqua sit forma genitivi.

23. *Neque precatorem pararis.*] Alibi, ad p. Et *precari* aliquando idem, quod *deprecari*, hoc est, pellere. Hinc *deprecatio.* *Nihil succenseo.*] dicitur, qui cum amare debeat, laesus irascitur. — *culum etiam fame mihi sit, Syre?*] Quod e seriarum. Etiam *fame famos* apud antiquissimos in q nominum variabatur, ex quo potest esse genitivus cas sar in libro de Analogia, *huius die, et huius specie Sallustius* in Ingurtha, *Vix decima parte die reliqua.* casus. — 28. *Esurituros satis.*] *Παρά ποσῶ*

III. 2. 38. Ovidius. Ibid. 111. *Exul inops erras*

Cl. Irrides in re tanta? neque me quidquam consilio adiuvas?

Sy. Immo et ibi nunc sum, et usque id egi dudum, dum loquitur pater: 30

St. quantum ego intelligere possum. **Cl.** Quid? **Sy.** Non aberit longius.

Cl. Quid id ergo? **Sy.** Sic est, non esse horum te arbitror. **Cl.** Quid istuc, Syre?

St. satus es, **Sy.** Ego dicam, quod mi in mentem: tu diiudica.

Dum istis fuisti solus, dum nulla alia delectatio;

Quae propior esset, te indulgebant, tibi dabant; nunc filia 35

V. 32. Bentr. ex uno cod. Fabricii *Qui issue i. e. cur, quamobrem.*

V. 33. Bentr. ex aliquot codd. *in mensem est, ut Adelph. IV. 1, 12. et apud Plautum saepius.*

ter respondemus, quam expectatur. — * 30. *Dudum id egi.] Scilicet ut adiutarem te consilio. — * 31. Quid?] Interrupit Syri sermonem Clitipho. * Non aberis.] Perficit, quod dicere inceperat. q. d. pater, qui simulavit se abscedere et relinquere proximis sua omnia, non erit absens diu. Haec enim est fictio, ut depellaris a domo paterna. — 32. Non esse horum te arbitror.] Quasi cum odio horum dixit: et eo magis quod nec te filium dixit. — 34. Dum istis fuisti solus.] Satis verisimilis ratio adolescenti imprudenti et parum provido. ideo statim subicit: Est verisimile. — * 35. Indulgebant.] Faciles erant,*

29. *Irrides in re tanta?] Cicero, Att. XV. 9. Rides tu talibus rebus?*

30. *Ibi nunc sum.] Vide supra III. 1. 63.*

31. *Non aberit longius.] Sc. consilium, quod quaero. Haec meditabundus dicit servus, sensu incerto; unde nec ipsi Clitiphoni est intellectus. Vide Comment. maiorem.*

32. *Horum.] H. e. Chremetis et Sostratae filium.*

35. *Te indulgebant.] Lucilius: Iram indulges nimis. Afranius, Vopisco: Male merentur de nobis heri, qui nos tantopere indulgent in pueritia. Vide Donatum ad Eun. II. 1. 16. et Cortium ad Salust. Catil. II. n. 9.*

Postquam est inventa vera, inventa est causa, qua te expellerent.

Cl. Est verisimile. *Sy.* An tu ob peccatum hoc esse illum iratum putas?

Cl. Non arbitror. *Sy.* Nunc aliud specta: matres omnes filiiis

In peccato adiutrices, auxilio in paterna iniuria Solent esse: id non fit. *Cl.* Verum dicis. quid ergo nunc faciam, *Syre?* ⁴⁹

Sy. Suspicionem istanc ex illis quaere: rem profer palam:

Si non est verum, ad misericordiam ambos adducito:

Aut scibus, cuius sis. *Cl.* Recte suades; faciam. *Sy.* Sat recte hoc mihi

V. 86. in aliquot codd. *vera* abest: in aliis sedem mutat. In *me* deest *invent*. Hinc Bentleius corr. *Postquam est inventa, inventa vero est causa, qua te expellerent*. Sic vero posita Eun. III. 5. 28. Non enim intelligitur, inquit, cur filia vera dicatur, quum falsam nunquam sustulerint.

V. 37. Bentl. corr. *tam esse illum iratum putas?*

V. 41. Bentl. *rem profer palam: aut, Si non est verum etc.* in *tr*is codicibus.

tibi permittentes multa, quae volebas. — 37. *Iratum putas?*] Bene *iratum*, ob peccatum. *Iratus* est, qui ex aliqua re lacertus irascitur. *Iracundus*, ex parva vel nulla causa. — 40. *Id non fit.*] Mater tibi non est adiutrix: et hoc prope verisimilius. **Verum dicis.*] Prius autem dicebat, eum dixisse aliquid *verisimile*. — *41. *Suspicionem istanc.*] Quae turbat tuam mentem, videlicet, an sis eorum filius, nec ne. — 42. *Ad misericordiam.*] Quia

[36. *Filia vera* i. e. non supposita. *Veram filiam*. opponit Clitiphoni, quem aliunde adsumtum putabat. Sic si locus capitur, non opus esse videtur emendatione Bentleii. Ita Sueton. Galig. c. 19. *in verum nepotem proniori.*]

38. *Matres omnes filiiis in peccato adiutrices.*] Invenalis, at. VI. 238. *Scilicet exspectas, ut tradat mater honestos, Aut alios mores, quam quos habet?*

nentem venit, namque adolescens, quam minima
 in spe situs erit,
 facillime patris pacem in leges conficiet suas. 45
 n haud scio, an uxorem ducat; ac Syro nil
 • gratiae.

44. Bentl. ex codd. *quam in minima spe.*

45. Bentl. *Tam difficillime patris pacem in leges conficiet suas.*
 Idem v. 46. pro *an anne*, ex multis codd. restituit. Posteriorius
 certum. De illo ambigere licebit, quamvis trochaicus iambi-

tes veri filiis cito ignoscunt. — 44. *Minima in spe situs*
] Nam si non esse filium crediderit, eo mirabilior videbitur pa-
 st citius ad misericordiam commovebitur. — **Situs.*] Hic in-
 tur, *situs*, *a*, *um*, i. e. situatus, constitutus. — *45. *Pacem*
leges.] H. e. secundum eas leges et condiciones, quas dare patri
 rit in ea pace ineunda. Nam cum pax inter aliquos conficitur,
 iqua aut conditio in ea facienda solet allegari, i. e. adhiberi. Sen-
 rgo illius orationis est: Filius componet pacem cum patre, suo ar-
 , et secundum eas leges et condiciones pacis, quas voluerit. —
An uxorem ducat.] Chremes discedens et patriam relinquens

44. *In spe situs erit.*] Locutio rarior, sed plana. Uti enim
 licitur *venire in spem*, ita et *situs in spe*, et *decidere de spe*.

45. *Tam facillime.*] Ita dixit, uti Adelph. III. 4. 56. *Tam*
ne. Uti autem *tam* et *quam*, Ita et *Tantum*, *quantum*; *tanto*,
o, superlativis adduntur. [*Quam minima tam facillime.* Cum
 edit *quam* cum superlativo, interdum sequitur *tam* cum superlat.
 h. III. 4. 56. *Quam estis maxime potentes, tam maxime nos aeque*
aequa noscere oportet. Sallust. Iug. c. 31. *quam quisque pes-*
fecit, tam maxime tutus est. ubi vid. Cortium. — *In spe situs*
spem habens. Notanda haec locutio ut rarissima.] — *Patris*
in leges conficiet suas.] Metaphora desumpta a pactio-
 bellicis, ubi utrimque iustis conditionibus res componi solet. Ita
 us, Mostell. V. 2. 5. *Nunc ego de sodalitate solus sum orator da-*
Qui a patre eius conciliarem pacem. Leges sunt condiciones.
 I. 2. 29. Phorm. III. 2. 48. Plautus, Asin. I. 3. 81. *Habeo,*
istoc sibi, quod poscis, dem: sed in leges meas Dabo. [*Patris*
in leges suas i. e. patrem sibi reconciliabit conditionibus, quibus
 olet. Plaut. Asin. I. 3. 81. *quod poscis dem; sed in leges meas*
 Liv. XXXIII. 30. *pax data Philippo in has leges est.*]

46. *Haud scio, an uxorem ducat.*] H. e. fortasse ducet
 m. Vide ad And. III. 2. 45.

V. 48. codd. magnopere variant, ut quid verum
queat. Bentl. sic scripsit: *Mirór, non ius
nunc ad Menedemum hunc pèrgam.*

V. 49. ante Bentl. erat *fidei nihil*, quod ex cod. Re

ducet uxorem scilicet Sostratam. * *Ac Syro nil g
tipho ita tibi parentes reconciliabis; ego autem nihil
illos habiturus, h. e. nullo modo potero illis gratus e
autem hoc?*] Haec vox est timentis.

49. *Eum mihi precatorem paro.] Ita
Phorm. I. 2. 90.*

ACTUS QUINTUS.

SCENA TERTIA.

SOSTRATA. CHREMES.

1. **P**ROFÉCTO, nisi cavés, tu homo, aliquid gnáto conficiés mali.

que ádeo miror, quómodo
um inéptum quidquam tibi venire in méntem, mi
vir, pótuerit.

2. Oh, pérgin' mulier ésse? nullanne égo rem
unquam in vitá mea

V. 4. et seqq. fere ad mentem Bentleii descripsimus, qui eos ex codd. emendavit. Nam v. 4. omisso *Oh* vulgo cum Bemb. legitur: *mulier, odiosa esse, et ullamne*. Dein v. 6. erat *At si rogitém iam*, et post *nescias* plene interpungebatur. Praeterea Bentl. pro *hoc faciam* dedit e duobus codd. *id facias*, i. e. mihi adverseris. Quo non opus. Sed vers. 8. *haec* vulgo ante *eadem oratio* interpositum recte delevit auctoritate plurimorum codicum, et pro *redeas* scripsit *redit*. Praeterea etiam pravam su-

1. *Profecto, nisi caves.*] In hac scena continetur imago *sedam dissidii inter virum et uxorem, qui natura morosi atque diffusi sunt. Tu homo.*] Cum contemptu et stomacho pronuntiandum. It dicit, *tu homo*, et postea subito mulierum natura redit ad leniorem, discedente indignatione. — 3. *Ineptum quidquam.*] *ne ineptum*; nam *ineptum* est quod a quovis reprehenditur. *Verre in mentem.*] *Venire in mentem* veteres non recordationis us tantum, sed etiam recogitationis considerationisque posuerunt. — 4. *Pergin' mulier.*] Sic solent mariti uxoribus dicere, cum illae

1. *Homo.*] *Homo* et *Vir* veteribus *ἰσοδύναμα* erant. Plautus, tell. IV. 2. 57. *Mi homo, et mea mulier, vos saluto.* — *Aliud gnato conficiés mali?*] Ita And. IV. 1. 26.

4. *Pergin', mulier, odiosa esse.*] Ita Plautus, Cas. II.

stulit interpunctionem: *Imo scis, potius quae explicat sic: Imo te hoc scire concedo potius, a nobis habitus domi super hac re hic repetat*

adversantur. Et est energia senilis. Sensus igitur est ris partes exercere et officium, quae semper vult loqu gnare. — 6. *Quod peccem.*] Notat mulierum imperitiam, quae ut plurimum ignorant quae prava a 7. *Tam confidenter.*] Recte *confidenter*; saepius in malam, *fiducia* vero in bonam partem acc ingentem confidentiam! *Nescio.*] Sic lege, ut intel

3. 32. *Ohe, iam satis, uxor, est. comprime te: nim linque aliquantum orationis, cras quod mecum Lisiges. esse i. e. pergisne importuna, molesta, rixosa esse? magna cum vi dicitur. Petron. c. 42. sed mulier, qu num genus. Rutil. Lup. I. p. 43. quid potius dicam mulierem, et quae ibi diximus] Addimus Scaliger. L. VI. p. 93. „Mulier es.“ Hoc convicio irati dimi lieres, sicut hodie quoque solemus facere in commun*

5. *Advorsatrix.*] Simile exemplum molestae IV. 1. 29. Plautus, *Mostell.* I. 3. 100. *Nunc assent. dudum advorsatrix erat. Naevius, Agitatoria: Qu quae ego volo, ea tu non vis: quae ego nolo, ea cupis. Vide ego te. mulier. more multarum utier. It vin*

quus es, qui mé tacere dé re tanta póstules.

1. Non póstulo: iam lóquere: nihilo mínus ego hoc faciám tamen.

10

2. Fácies? *Ch.* Verum. *So.* Nón vides, quantúm mali ex ea re éxcites?

3. Subditum se súspicatur. *Ch.* [Subditum!] aín' tu? *So.* Certe, sic erit.

4. Cónfitere, [tuum non esse]. *So.* Au! óbsecro te, istuc nóstris inimicís siet.

5. Non cónfítear, meúm non esse filium, qui sít meus?

V. 9. vulgo erat: *Oh, iniquus es etc.*

V. 12. Alterum *subditum* Bentl. de conjectura tollit. Dein pro *Certe, inquam, mi vir,* ex cod. Bemb. reposuit *Certe sic eris.*

V. 13. *tuum non esse* om. Bemb. recta. Eiecit Bentl. Idem liber pro *Ah* praeibit *Au.* Sic *Au obsecro* est Eun. IV. 3. 14. Phorm. V. 3. 20. Voc. *nostris* ante *inimicis* Bentl. ex plurimis codd. addidit.

9. *De re tanta.*] Scilicet in periculo filii. — 12. *Subditum.*] Id est, *suppositum.* *Iuvenalis, Transeo suppositos.* *Mulieres, se parere non possunt, et ut placeant maritis, se gravidas fingunt, aliquarum inopum mulierum filios supponunt, et pro suis eddunt. *n' tu?*] Pro, *aisne?* Et est percontativum verbum. — *13. *Ah!*] *Secretantis,* modo blandientis et misericordiam moventis. *Inimicis etc.*] Haec imprecatio sic usurpatur ab Ovidio, ut illius propria sit.

12. *Subditum se suspicatur.*] H. e. supposititium, nec minimum filium, qualis etiam *subditivus* et *quditivus* dicitur Plautio, XL. 9. *Me subditum et pellice genitum appellant.* [*Subdere* proprie est falsum in veri locum supponere, quod etiam *subicere* et *supponere* dicunt. Liv. XL. 9. *isti unum Demetrium filium se habere, me subditum et pellice genitum adpellant.* Tacit. Annal. XIV. 40. *subdidis tamentum.* Sueton. Ner. c. 7. *ut subditum apud patrem arguere coctus est.* ubi vid. Oudendorpius. Vulgo cives subiectos barbare vocant *subditos.*]

13. *Istuc inimicis siet.*] Formula deprecandi infelicia. *Attus,* Merc. I. 2. 25. *Ac. Periumus.* *Ch. Principium inimicis dato.* *idius,* Heroid. XVI. 217. *Hostibus evenians convivia talia nostris.* Eun. IV. 3. 13.]

Ch. Quid? métais, ne non, quúm velis, convincas
esse illúm tuum?

So. Quod filia est invénta? *Ch.* Non: sed, quód
magis credendúm siet,

[*Id*] quod ést consimilis móribus,

Convincés facile ex té esse natum: nám tui similis ést
probe:

Nam illi nil viti ést relictum, quín id itidem sit tibi.

Túm praeterea tálem, nisi tu, núlla pareret filium.

Séd ipse egreditur. quám severus! rém, cum videas,
cénseas.

V. 16. Bentl. propter codicum suorum auctoritatem quo magis
Deinde delevit *Id*, quod interturbat orationem. Dixit *So-*
strata: Quod filia est inventa? Ille regerit: *Quod est consim-*
ilis moribus: sc. tuis.

V. 19. *id* in codd. deest. Addidit de coniectura Bentleius. Cod.
Bemb. *quin sit et idem tibi*, quod tenuit Westerhov. Pro reliquis
Bentl. corr. *Innatum.*

— 15. *Convincas.*] Verbum iudicii est. *In iudiciis convicti pro-
prie dicuntur, qui causa ceciderunt. — 18. *Tui similis.*] Nam
plerumque filii consimiles sunt parentum moribus. *Dicimus cum ge-
nitivo, cum morum similitudinem, aut doctrinae ostendimus, sed dic-
imus, *similis tibi*, cum dativo, cum qualitatem similem ostendere libe-
ramus. — 21. *Quam severus!*] Nam facie ipsa videtur quaedam
probitatem ostendere; re vero, alius est.

19. *Illi nihil vitii est relictum, quin sit et idem*
sibi.] Ita Plautus, *Amph. I. 1. 246. Quod mihi praedicas vitium, id*
sibi est.

21. *Rem, cum videas, censeas.*] Expressum e *Phaedra*
Cas. III. 2. 32. Sed eccum, incedit, at, quum adspicias tristem, fas
censeas. [*Rem cum videas censeas* i. e. cum hominem intus cognoveris
censeas severum esse. Est sarcasmus, quem recte cepit Bentleius.]

ACTUS QUINTUS.

SCENA QUARTA.

CLITIPHO. SOSTRATA. CHREMES.

- . Si unquam ullum fuit tempus, mater, quum
 ego voluptati tibi
 erim, dictus filius tuus tua voluntate, obsecro,
 as ut memineris, atque inopis nunc te miserescat
 mei.
 id peto, et volo, parentes meos ut commonstres
 mihi.
 . Obsecro, mi gnate, ne istuc in animum inducas
 tuum,

5

1. *Si unquam ullum fuit tempus.*] *Adhuc filius matrem licitam reddit, dum petit ut parentes commonstret: et ex hoc facilius venit ad tranquillitatem omnium rerum.* — 2. *Tua voluntate.*] Quasi innuit illam de industria illum voluisse appellari filium.
 3. *Miserescat.*] *Habemus miseret, misereat, et miserescit, miseret, in eadem significatione, eiusdem naturae. Habemus etiam cresco, is. Virgil. His lacrimis vitam damus, et miserescimus ul-*
 — 4. *Quod peto, et volo.*] *Peto, inquit, quasi precario; n proprie aliquid precario petere dicimur.* — 5. *Obsecro te,*

1. *Si unquam.*] Ita Dido ad Aenean, apud Virg. Aen. IV. 817. *bene quid de te morui, fuit aut tibi quidquam Dulce meum, miserere i labentia.* De usu particulae *si* vide ad And. I. 5. 57.

4. *Parentes meos ut commonstres mihi.*] Ita Phaëthon Phoebum, Ovid. Metam. II. 38. *Pignora da, genitor, per quae tua a propago Credar, et hunc animis errorem detrahe nostris.* — *ienum.*] H. e. non nostrae familiae. Adelp. I. 2. 57. III. 4. 6. c. IV. 4. 27. Livius, XXIX. 29. *Exstitit quidam, Mezetulus nomine, alienus sanguine regibus.* [V. Intpp. Liv. XLI. 8. 12.]

'Alienum esse té. *Cl. Sum. So. Miseram me! hócine quaesisti, óbsecro?*

'Ita mihi atque huic sis superstes, ut éx me atque ex hoc nátus es!

'Et cave posthac, sí me amas, umquam istuc verbum ex te audiam.

Ch. 'At ego, si me métuis, mores cáve in te esse istos séntiam.

Cl. Quós? *Ch.* Si scire vis, ego dicam: gérró, iners, fraus, hélluo, 10

V. 10. *helluo* Bemb. Vulgo *heluo*.

mi gnate.] Verba proprie matris desperatae. — 6. *Sum.*] Haec vox simplex terribiliter pronuntiat. **Miseram me!*] Per exclamationem prae dolore dicitur, q. d. *dico, verum est, me miseram esse, quod dictum interiectionis vice fungitur.* — **Quaesisti?*] Exco- gitasti, seu somniasti, ut dici solet, ut mihi dolorem incuteret. Vel *Quaesisti hoc?* i. e. investigasti et interrogasti hoc ab aliquibus, ne esses filius proprius, non suppositus? — 7. *Huic sis superstes.*] Mos iurandi antiquus parentum. Et bene inducitur mater mitior patre, et quae adiutrix sit in paterna iniuria filio. — 8. *Si me amas.*] Haec verba blandientis matris sunt, et quae valde de filio sollicita sit. — 9. *Si me metuis.*] Matri dat verba suavia, patri vero aspera; illa inquit, *si me amas:* hic, *si me metuis.* — *10. *Quos?*] Supple, *Mores dicis esse in me; seta, me cavere, ne sint in me. Gerro, iners, fraus.*] Haec dicuntur in abiectissimum quemque et nullius precii hominem. *Gerro.*] **Gerro*, ut *Servius* dicit, a *gerendo*, unde *nugigerulus*, qui nugas gerit; vel ut *Nonius* et *Festus*, a *gerris*, nam *gerrae* sunt nugae et ineptiae, si

6. *Hócine quaesisti?*] Sensus est: *Hócine voluisti?* Virgilius, *Aen. II. 664.* Hoc erat, *alma parens, quod me per tela, per ignem Eripis?* Et *Aen. IV. 675.* Hoc illud, *germana, fuit? me fraud petebas?*

7. *Ita mihi atque huic sis superstes.*] Iurisiurand formula est concepti per particulas *ita* et *ut*, *Senec. Controv. IX. 4* Ita mihi superstite filio mori liceat, ut ego illum, qui mori maluit, par- ricidam vocavi. Vide *Comment. maiorem.* [Solenne piorum parentum votum est, ut liberos sibi superstitet relinquant. *Ovid. Epist. I. 101* Di precor hoc iubeant, ut euntibus ordine fatis, Ille meos oculos com- primat, ille tuos. Vid. *Brisson. de Form. VIII. p. 634.*]

leo, damnósus! crede, et nóstrum te esse crédito.
 Nón sunt haec paréntis dicta. *Ch.* Nón? si ex
 capite sis meo
 ns item, ut aiúnt Minervam esse éx Iove, ea cau-
 sá magis

. 12. post *Non* Westerh. signo interrogandi distinxit. Non recte, opinor. Vere alij: *Non, si ex capite* etc. ut negandi particula cum *patiar* cohaereat.

ie, ut *Festus* refert, quod quum Athenienses Syracusas obsiderent, crebro *gerras* poscerent, irridentes Siculi *gerras* clamitabant, quum se prius dicerentur, ut idem *Festus* ait, crates vimineae. Propter irrisionem Sicularum factum est, ut *gerras* pro nugis et contemptu dicerentur. Hinc *congerro*. *Plaut.* in *Persa*, *Iam pol illo hic aderit, congerro meus.* **Iners.*] I. e. otiosus, ignavus, sine arte et industria vivendi, ut vult *Servius*. **Fraus.*] Fraudulosus seu fraudulentus, seu culpabilis; nam, ut inquit *Ulpianus*, *Fraus est ipsa culpa*, i. e. culpa, et quasi quaedam praeparatio poenae. Interdum pro poena ponitur in iure, ut ait *Servius*. Item et *fraus* pro peccato poni invenitur; ut, *Erit illa res fraudi*, id est periculo. Hoc *ius*. Ponitur autem hic *fraus* pro fraudulento, ut alibi *scelus* scelesto. *Heluo.*] *Vorax.* *Catul.* in *Caesarem*, *An parum heluor, vorax?* **Insatiabilis*, inquit *Servius*, seu, immoderate bona sua umens, inquit *Festus*. Inde *heluor, aris*, i. e. effundere bona sua riose ac immoderate. — 11. *Ganeo.*] Veteres *ganeum*, meretricem tabernam dixerunt, *ἀπὸ τῆς γῆς*, quod ipsa sit in terra. Hinc *ganeo* deducitur, qui meretrices sequitur. *Damnosus.*] Recte postremum cum superioribus convenit. **Damnosus.*] I. e. qui quidquid tuis parentibus afferens, ut iam fecisti, extorquendo a te per servum decem minas Bacchidi. — 12. *Parentis.*] Scilicet patris amicum. *Non, si ex capite sis meo.*] Haec ingenti clamore pronuntianda. Et sic ostendit Chremes filium non debere abisperam patris, etsi ab eo verba aspera audit. — 13. *Aiunt.*]

11. *Crede.*] Ita Ovidius, *Trist.* IV. 8. 13. *Crede quod essis, vis; ac desine tuta vereri: Deque fide certa sis tibi certa fides.* *Damnosus* est, qui facultatibus suis damnum affert, prodigus, profusus. *Sueton.* *Ner.* c. 31. *non in alia re damnosior, quam in aedificando.* ubi vid. *Graevius*. Sic *damna* dicuntur pro impensis, sumptibus. *Quintil.* *Decl.* CCCLXXVII. p. 773. *oneratus damnis.* Vid. *Mein.* *Amoenit. Iuris* c. 39.]

12. *Non, si.*] De vi harum particularum vide ad *Eun.* I. 1. 4.

13. *Minervam ex Iove.*] Hanc fabulam vide apud *Pindarum*.

Pátiar, Clitiphó, flagitiis tuis me infamem fieri.

So. Dī istaec prohibeánt. Ch. Deos nescio: égo quod potero, sédulo.

Quaéris id, quod habés, parentes: quód abest, non quaéris, patri

Quómodo obsequáre, et servés, quód labore invénerit.

Nón mihi per fallácias addúcere ante oculós? pudet

V. 15. Bembin. om. *enitar* post *quod potero*, quem recte sequutus est Bentlei. In aliis deest *prohibeant*, quod etiam Westeh. omisit.

V. 18. Bentl. corr. *Tén mi per fallacias a. a. oculos? pudet.* Sa. *tene* cum infinitivo supra V. 1. 48. Phorm. II. 2. 25. Persii l. 2. ubi item *ten*. Alii maluerunt post *pudet* ponere signum interrogandi, quod a recta ratione abhorret.

Bene aiunt, de re fabulosa et ficta. — 15. *Deos nescio.*] *Modus loquendi, praesertim iratorum. Enitar.*] Ne infamis fiam. — 17. *Invenerit.*] Id est, *acquisiverit.* Alibi, *labore inventa mea cum dem bona.* — 18. *Adducere.*] *Ἀποσιώπησις* honesta, noluit dicere meretricem, praesente matre.

rum, Olymp. VII. Callimachum, Hymno V. et Lucianum, Dial. lvi et Vulcani. Sensus autem verborum Chremetis est: *Si tu maxime pius me contingeres, quam humanos parentes contingunt filii, ea causa non magis patiar, me tuis flagitiis infamem fieri.* [Ea causa supplementum. Nam si, quod praecedit, ponitur pro *etsi*. Saepe tamen deest post *etsi* et *quamquam*. Adolph. II. 1. 5. *Quamquam est sceleratus, non committet hodie unquam, iterum ut vapulet.* Hec. IV. 4. 26. *Etiam dudum fuerat ambiguum hoc mihi, nunc non est.* Vid. quae annotamus ad Aquil. Roman. iunctum Rutil. Lupo p. 190.]

15. *Di istaec.*] Formula abominandi et deprecandi. Livii VI. 18. *Bene facitis, quod abominamini: Dii prohibeant haec! Nunquam propter me de caelo descendunt. Vobis dent mentem, operi ut prohibeatis.* — *Deos nescio.*] Id vult Chremes: *Non namque Dii agitur, neque adeo Deos in partes voco.* Unde continuo a D. discedens, quid ipse haec in re facturus sit, addit. [Deos necis an prohibitori sint. Sic supra II. 4. 16. *nescio alias h. e. quid aliter cerint nescio.*]

18. *Pudet dicere haec praesente verbum surp.* Omnis emphasis est in *dicere*, cui mox ad exaggerandum Clitiphoc facinus opponitur *facere*. Dicit autem, *praesente haec*, indi-

cere, hac praesente, verbum turpe: at te id nulló modo
dicere puduit. *Cl.* Eheu, quam ego nunc tótus displiceó mihi! 20
uám pudet! neque quód principium invéniam ad placandúm, scio.

V. 21. Faërn. et Bentl. e Bemb. *incipiam.* Hic tamen mavult *captem.*

is suam uxorem Sostratam, Clitiphonis matrem. Per *verbum rpe* intelligit *verba praetextata seu nupta*, ut vocabant; qualia resente matrona loqui nefas habebatur. Iuvenalis, Sat. XI. 201. *scitent hoc nuptae, iuxta recubante marito, Quod pudeat narrasse alim praesensibus illis.*

ACTUS QUINTUS.

SCENA QUINTA.

ENEDEMUS. CHREMES. CLITIPHO. SOSTRATA.

e. **E** NIMVERO Chremés nimis graviter cruciat adolescentulum, misque inhumane. éx eo ergo, ut pácem conciliem. óptume

1. *Enimvero Chremes.]* *Intervenit persona, cuius gratia concilietur: ita ut omnia tranquilla sint et composita, prout co-*

1. *Enimvero.* Indignantis est, ut Hec. IV. 4. 51.

2. *Pacem conciliem.]* Cicero, Fam. X. 27. *Pacis inter cives conciliandae te cupidum esse laetor.*

'Ipsos video. *Ch.* Ehém, Menedeme: cūr non arce
si iubes

Filiam, et quod dótis dixi, firmas? *So.* Mi vir,
óbsecro,

Né facias. *Cl.* Pater, óbsecro, ut mi ignóscas. *A.*
Da veniám, Chreme:

Sine te exorem. *Ch.* Egon méa bona ut dem B
chidi donó? sciens

Nón faciam. *Me.* At nos nón sinemus. *Cl.* Si
vivum vis, pater,

'Ignosce. *So.* Age, Chremés mi. *Me.* Age quat
né tam obfirma té, Chreme.

V. 6. Benth. e Bemb. *exorent*, sc. uxor et filius. Idem Ego
metri gratia. Ita continuat Chremes Menedemi oral
Exorontes, ut *mea bona* etc. Sic Phorm. III. 2. 4.
Praeterea ille signum interrogandi post *sciens* collocavit.

V. 7. vulgo *At id nos n. f.*, quod Benth. ex aliquot codd. m

moediae finis postulat. Enimvero.] *Hoc loquitur Menedem
apud se. *Enimvero.]* Nonnunquam principium est aliquid p
dicturi. — *3. *Hem.]* Interiectio percipientis eum, quem
Arcessi.] Bene *arcessi*: quia proprie *arcessitur* uxor, du
rum ducitur. — *4. *Mi vir.]* Putat Sostrata, id quod era
esse verum, timebatque ne pater penitus exheredaret filium, o
buens filiae. — *Obssecro.]* Nil significantius; nam *orare*
cido petere; *obsecrare* vero, iratos rogare. — 5. *Ne f*
Haec timebat ne omnia bona illi traderet. — 6. *Sciens*
peius esset, quam si nesciret. — *7. *Si me vivum vi*
solo verbo poterat placare patrem; nam pater filii vitam omnib
anteponit. — *8. *Na tam obfirma te.]* I. e. noli te t

3. *Arcessi iubes.]* Ita And. V. 2. 7: Heaut. V. 5. 3.
V. 7. 6. [*Optime* i. e. opportune. Hecyr. II. 2. 4. Eun.
Andr. II. 1. 35. al. St.]

4. *Quod dotis dixi.]* De dote vide supra, IV. 7.
1. 67. Proprie autem *dos dicitur*, i. e. promittitur. Ovidi
VI. 594. *Si vir es, i*, dictas *exige* dotis *opes*. Vide porro C
maiozem.

6. *Sciens.]* Similis fere huius vocis usus est Ad
5. 77.

8. *Ne tam obfirma te.]* Pacuvius, Periboea: *Tam*
obfirmato mitescit metus.

Ch. Quid istic? video nón licere, ut coéperam, hoc perténdere.

Me. Fácis, ut te decét. **Ch.** Ea lege hoc ádeo faciam; sí facit, 10

Quód ego hunc aequom cénseo. **Cl.** Pater, ómnia faciam: ímpera.

Ch. 'Uxorem ut ducás. **Cl.** Pater! **Ch.** Nihil aúdio. **Me.** Ad me récipio:

Fáciét. **Ch.** Nil etiam aúdio ipsum. **Cl.** Périi! **So.** An dubitas, Ollítpho?

Ch. 'Immo, utrum volt. **Me.** Fáciét omnia. **So.** Haéc dum incipias, grávia sunt,

Dúmque ignores: úbi cognoris, fáclia. **Cl.** Fáciám, pater. 15

So. Gnáte mi, ego pol tibi dabo illam lépidam, quam tu fáclie ames;

V. 10. Bentl. ex codd. suis: *si id facis.*

natum ostendere. Ille enim dicitur se *obfirmare* in aliquo proposito, qui obstinate ac pertinaciter in illo perseverat, tanquam immobilis truncus. Et est translatio sumta a repagulo obfirmando. — *9. *Pertendere.*] In Eunuchis: *Si incipies, neque pertendes graviter.* Alii legunt, *perpendere.* — *12. *Pater.*] Tantum dicit hoc verbum, non statim volens dare responsum, tanquam prius deliberaturus. — * *Nihil audio.*] Aversus et indignatus Chremes haec dixit. * *Ad me recipio.*] Hoc dicendi genere saepius Cicero utitur in suis Epistolis, et praecipue commendatitiis. Interdum sumitur pro *promittere.* — *14. *Immo, utrum volt.*] Permissio patris ironica.

9. *Quid istic?*] H. e. ista in re. Vide And. III. 3. 40. [et V. 8. 33. ibique annot. Est concedentis: *Was ist da weiter zu thun?* St.] *Pertendere.*] Ita Eup. I. 1. 6.

12. *Ad me recipio.*] H. e. polliceor, me praestitutum, ut ille faciat. Plaut. Mil. Glor. II. 2. 75. *Dico et recipio ad me.* Inde *recipere* absolute pro polliceri. Phorm. V. 7. 9.

13. *Nihil etiam audio ipsum.*] Eodem sensu haec dicuntur Menedemo, quo paulo ante dixerat Clitiphoni, *nihil audio*, q. d. non est, quod nuptias speret se effugere posse. Cicero, Lael. cap. 15. *Non ergo erunt homines deliciis diffusentia audiendi.*

Filiam Phanócratae nostri. *Cl.* Rúfamne illam virgí-
nem,

Caésiam, sparso óre, adunco náso? non possúm,
pater.

Ch. Hejá! ut elegáns est! credas ánimum ibi esse.
So. Aliám dabo.

Cl. Quid istic? quandoquidém ducenda est, égomet
habeo própemodum, 20

V. 20. Bentl. pro *Quid istic?* *quand.* ex cod. Bemb. *Imo, quando-
quidem* etc. Non enim *Quid istic*, quod consentientis est, hic
locum habere, quin iam vers. 15. verbis *faciam pater* conser-
serit. De accentu in *própemodum* cfr. Andr. III. 4, 7. Eunuch.
I. 2, 123. Adélp. I. 2, 51. et quae dixit Hermann. Elem. Doctr.
Metr. p. 64.

— 17. *Rufam.*] *Rufus* color et *ruber* idem est. *De rufo colore
A. Gellius in secundo Noctium Atticarum multa verba facit. —
*18. *Caesiam.*] Idem *Gellius* inquit: *Nostris autem Latinis veteribus
caesia dicta est, quae a Graecis γλαυκῶπις dicitur, ut Nigidius ait, de
colore caeli, quasi caelia.* Dantur caesii oculi Minervae, coerulei
Neptuno. **Sparso ore, adunco naso?*] Haec duo nimiam ar-
guunt deformitatem, et adiuvant Clitiphonem in recusatione. Inde-
cens nasus vituperatur, sed magis in muliere. *Sparso ore.*] I. e.
habentem os sparsum et latum seu extentum. **Non possum, pa-
ter.*] Plus patrem commovit, quam si dixisset, *nolo.* — 19. *Ele-
gans est!*] Hic ad formam refertur: sed saepius ad orationem et ad
verba. — *19. *Animum ibi esse.*] Verba apta ei, qui sibi mul-
tum tribuit.

17. *Rufam.*] Hic color capillorum invisus erat. Martialis, II.
83. 3. *Cur non basio te, Philaeni? rufa es.*

18. *Caesiam.*] Hos Plautus per contumeliam *noctui nos oculos*
vocat, Curc. I. 3. 35. — *Sparso ore.*] H. e. lentiginoso. Virgi-
lius, Ecl. II. 41. *Sparsis etiam nunc pellibus albo.* Aen. VII. 191. *spar-
sitque coloribus alas.* — *Naso adunco.*] Martialis tamen, IV. 41.
9. puerum laudat a *naribus unciis.*

19. *Uo elegans est!*] Vide ad Eun. III. 1. 18. — *Cre-
das animum ibi esse.*] Ita supra, V. 2. 80. Vide ad Eun. IV. 7.
46. Plaut. Cist. II. 1. 6. *Ubi non sum, ibi est animus.*

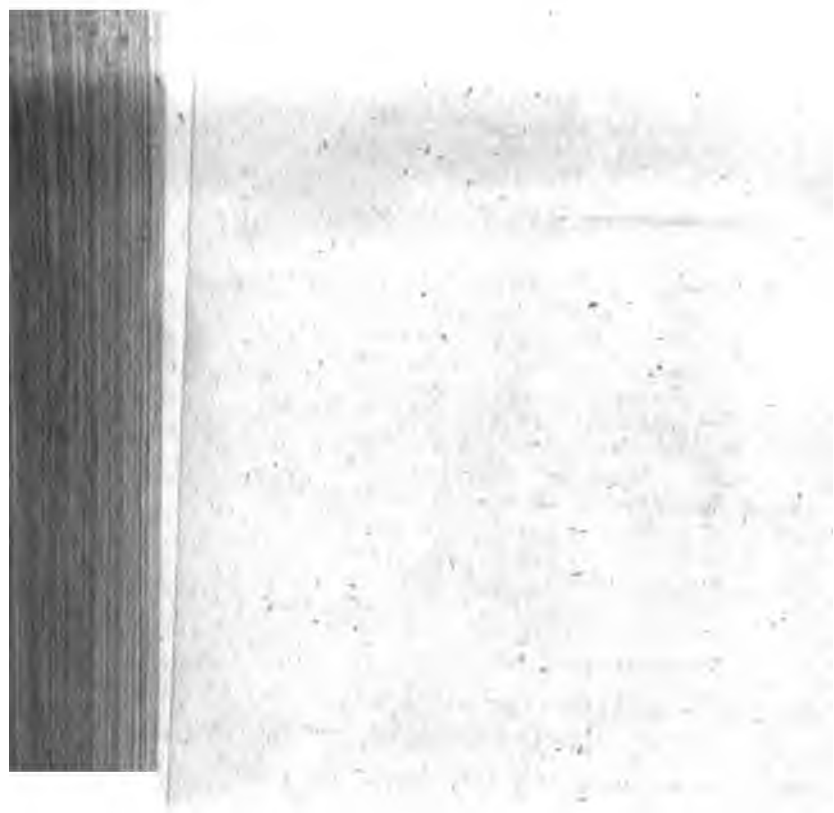
uám volo. *So.* Nunc laúdo, gnate. *Cl.* Archónidi huius filiam.

o. Pérplacet. *Cl.* Pater; hóc nunc restat. *Cl.*

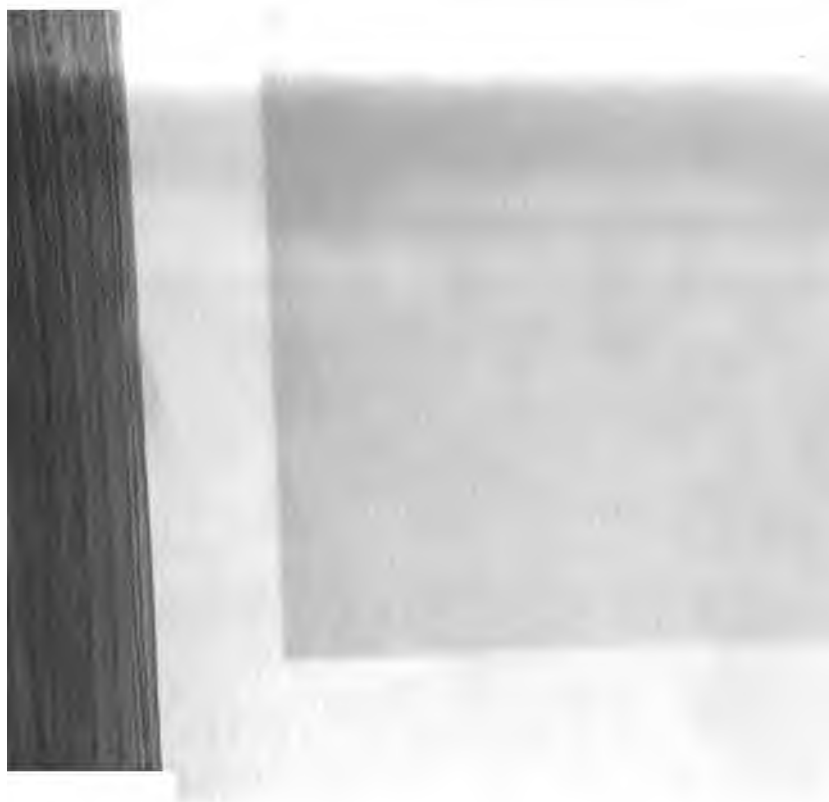
Quíd? *Cl.* Syro ignoscás volo,

quae mea causa fécit. *Ch.* Fiat. *Ω.* Vós valetó, et plaúдите!

22. *Perplacet.*] H. e. vehementer et mirum in modum placet. *Plautus, Merc. II. 3. 14. Dum servi mei mihi perplacet conium.*

This book should be returned to
the Library on or before the last date
stamped below.

A fine of five cents a day is incurred
by retaining it beyond the specified
time.

Please return promptly.

16
Mediae sex, cum interpretatione
her Library 007012175

2044 085 236 875